

HYPERION

Revistă de cultură • Anul 40 • Numărul 10-11-12 / 2022 (342-343-344)

CUPRINS

Accente

Gellu Dorian – Scurtă informare necesară: Hyperion-40!..... 1

Invitatul revistei

Nicolae Corlat în dialog cu Liviu Ioan Stoiciu..... 3

Dialogurile revistei

Lucia Negoită în dialog cu Petru Ursache 10

Poesis

Mircea Bârsilă 15

Leo Butnaru 17

Dumitru Chioaru 19

Vasile Dan 21

Dumitru Augustin Doman 22

Marian Drăghici 24

Ioan Moldovan 25

Ovidiu Pecican 27

Marta Petreu 29

Robert Șerban 30

Cassian Maria Spiridon 32

Ioan Radu Văcărescu 34

Lucian Vasiliu 35

Alexandru Ovidiu Vintilă 37

George Vulturescu 38

Lucian Alecsa 41

Gabriel Alexe 41

Mihai Babei 41

Constantin Bojescu 41

Elena Cardaș 42

Nicolae Corlat 42

Gellu Dorian 43

Constantin Dracsin 44

Cezar Florescu 44

Vasile Iftime 44

Horațiu Ioan Lașcu 45

George Luca 45

Ciprian Manolache 45

Stelorian Moroșanu 45

Dumitru Necșanu 46

Mircea Oprea 46

Petruț Pârvescu 46

Vlad Scutelnicu 47

Cristina Șoptelea 47

Victor Teișanu 47

Dumitru Țiganiuc 47

Florentina Toniță 48

Lucian Valea 48

Nina Viciriuc 48

Costel Zăgan 48

Beletristică

Dan Perșa – Printre talazuri 49

Constantin Arcu – Tramvaiul seniorilor 52

Paul Eugen Banciu – Aromele timpului 56

Terapie narativă

Dumitru Ungureanu – Tratament cu sulf & sex 59

Teatru

Aurel Andrei – Diamantul 62

Jurnal

Leo Butnaru – Vectori transpruteni (XIX) 76

Cronică literară

Vasile Spiridon – Condiția literaturii în istorie (II) 81

Nicolae Sava

– Primul studiu monografic Aurel Dumitrașcu 83

– Fabulele Victoriei Furcoiu 84

Marian Victor Buciu – Cartea junglei politice românești 85

Constantin Dram – Plăcerea textului/Plăcerea interpretării 89

Ana Pasanciuc – Leșire din ceața densă a situațiilor zilnice – „nick cave@bergen”, Andrei Zbîrnea 91

Adi Secară – Cu sânge fierbinte, pentru o apocalipsă imposibilă 92

Mihaela Meravei – Un adevărat cocktail Molotov liric 94

Ionela Savitescu – 100 de bătălii din istoria românilor 96

ReLecturi

Radu Voinescu – Umorel lui G. Călinescu – în operă și în universalitate 98

Eminescu in aeternum

Valentin Coșereanu – Descult în iarba copilăriei (XI) 106

Theodor Codreanu – Tudor Ghidreanu și ontologia arheității (III) 110

Gellu Dorian

– Un fals bîntuie pe rețelele de socializare 113

– Presupușii urmași nedovediți ai lui Eminescu 116

Corneliu Fotea – Jurnalul cu Eminescu (18) 119

Universalis

Leo Butnaru – Poezia ca ritual 122

Zoran Pešić Sigma (Traducere de Leo Butnaru) 124

Octavia Buhociu – Amintiri, întâlniri cu Annie Ernaux 128

Adonis (Traducere de Cătălina Frâncu) 129

Toti O'Brien (Traducere de Constantin Severin) 135

Eseu

Al. Cistelean – Reportaje de extaz 137

Ioan Holban – Poezia lui Ilie Constantin 138

Raluca Faraon – Limbajul dramatic ionescian – sau poezia căutării

Logosului 141

Marius Chelaru – Semințele Dobrogei 144

Vianu Mureșan – Despre mimetism cu bune și rele 146

Ștefan Ion Ghilimescu – O antologie de poezie bilingvă Marian

Drăghici 148

Simona-Grazia Dima – Prunci sau clienți (I) 152

Doru Scărlătescu – Dulce malum: cântecul Sirenelor (II) 156

Cristina Scarlat – MEMO – ȘOTRON PE HARTA LUMII 163

Magda Ursache – Tolerăm intoleranța? 165

Ovidiu Petcu – O alergare de critici (5) 167

George Luca – VĂDIREA CERTITUDINII 171

Monah Serghie – Programul ateilor evoluționiști – umilirea științei de

dragul ideologiei 171

Raluca Faraon – Jean-Pierre Melville, regizorul stilat al gangsterilor

seducători 176

Aniversări

Gellu Dorian – DUMITRU IGNAT – 80 179

Victor Teișanu – Dorin Baciu sau despre ruralismul pervertit de ispitele

amăgitoare ale orașului 181

Theodor Damian – A fi om – a trăi plenar 183

Ion Haineș – Theodor Damian, „Cateheze literare”, Editura RawexComs,

București, 2021 188

HYPERION 40 – Saluturi de la colaboratorii noștri 191

Memoria

Liviu Apetroaie – La vânat (cu) hulpea... 199

Nichita Danilov – Capete de rând 200

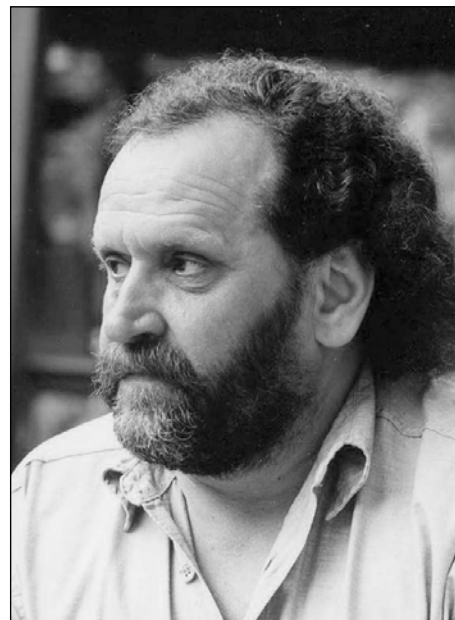
Note, comentarii, idei

Steluța Crăciun – Holograme cu iepuri la Spinalonga 202

Ana Coșereanu

– CULORI, VISE, INTERFERENȚE – jurnal de Galerii 203

– Îngerii printre noi / Ángeles entre nosotros 206

Gellu DORIAN

Scurtă informare necesară: Hyperion-40!

Noua împărțire administrativ-teritorială din 1968, când au dispărut raioanele și regiunile gândite după strategie bolșevică, și când au reapărut județele, dar nu toate, așa cum erau în 1947, România rămânând ciuntită, așa cum este și acum, a găsit orașul Botoșani devastat din punct de vedere cultural. Doar teatrul mai dădea notă de oraș cultural, iar pe lângă acesta, teatrul de păpuși și filarmonica pulsau sîngele unei culturi ce încerca să reziste comunismului. Privat din afară, așa părea, un oraș cu trei mari instituții culturale în care veneau și jucau mari actori, unii dintre ei începîndu-și aici cariera, veneau și concertau mari nume, ori copiilor li se ofereau adevărate povești necolorate în roșu. Dar atît!

Nu exista presă! Presă în general. De la ziarele, multe la număr, din perioada interbelică, aici, după instalarea bolșevismului, în afară de ilegalistele organe de partid, „Horia“, „Raza“, ori „Cloșca“, înviate în „Clopotul“ prințului roșu, Scarlat Callimachi, dedicat noii ideologii, nu exista nici un fel de altă presă, și mă refer aici la presa culturală. Nici scriitorii, poate din această pricină, nu-și găseau veacul aici. Abia pe la finele anilor șazizeci și începutul anilor șaptezeci, când ziarul „Clopotul“, intrînd pe mîna unui om cu deschidere culturală, cum a fost Nicolae Cîntec, realiza o dată pe săptămînă două pagini „cultural-artistice“, ce echivalau cu unele de adevărată presă culturală. Venise aici, dintr-un exil de la Darabani, Lucian Valea, plin de har și chef să se afirme și să-și pună în valoare proiectele din tinerețe, abandonate în timpul detenției politice la care a fost supus. Pe lângă el veniseră în oraș, cu lucru la ziarul faimos de aici, scriitorii Alexei Rudeanu și Ion Murgeanu.

Pe lângă ei, se afirma, cu destulă originalitate, Corneliu Fotea, Radu Cadelcu, cu un alt heteronim. Ei au deschis Cutia Pandorei și cheful de a se face literatură și la Botoșani, care l-a dat lumii pe Eminescu și după el o cohortă întregă de talente care s-au născut aici, dar s-au afirmat în altă parte. Au înființat Cenaclul „Eminescu“, care, întîi, a funcționat într-un spațiu la Casa Corpului Didactic, din campusul Liceului „A.T. Laurian“, apoi, în plină activitate, la Muzeul Județean de Istorie, unde a fost angajat Lucian Valea, cu responsabilități legate de Casa memorială „Mihai Eminescu“ de la Ipotești, după ce trecuse pe la Casa Creației Populare, fiind doar colaborator la „Clopotul“. Pe lângă aceștia au apărut și alte nume, cum ar fi cel al povestitorului Al. Bardieru, ori cel al băsmuitorului Mihai Lupu, dar și insolitul Constantin Dracsin, la ușa căruia, datorită situației lui speciale și talentului poetic deosebit, au ajuns mari scriitori ai timpului, ca Ioan Alexandru sau Romulus Vulpescu. Apăruse tot pe la mijlocul anilor șaptezeci cărțile mult-așteptate ale lui Dorin Baciuc, Dumitru Țiganiuc, Dumitru Ignat, Lucia Olaru Nenati, ori Eugen Hrușcă. Mirosul plumbului de tipografie intrase deja în nările celor tineri, care ajungeau cu greu în paginile ziarului local, cu orientare din ce în ce mai evidentă spre cultul personalității dictatorului, orientat după modelul chinez, după ce, întors din China, a elaborat celebrele „teze din iulie“, 1972, ca să nu mai vorbim de paginile marilor reviste literare. Și, cu acest miros în nări, în 1975, la o mașină de scris, un Olivetti hîrbuit, un grup de tineri (Dumitru Necșanu, Neagu Marcel Ciucașu, Val. Guraliuc și eu, cu colaborarea și a altor cenacliști), la gheștenderul de la Biblioteca Județeană,

unde lucram, am scos primul samisdat, „Nord“, care a circulat pe sub mână un timp, după care, cu un proiect bine gândit, am reușit, în 1981, să scot la Biblioteca Județeană revista „Amfitrion“, din care au apărut cinci numere timp de doi ani, pînă cînd, pentru a ni se lua „jucăria“ din mînă, cu insistențele lui Lucian Valea pe lîngă președintele Comitetului de Cultură de atunci, Gheorghe Jauca și cu abilitatea vicepreședintelui, Dumitru Ignat, s-a reușit, printr-o strategie mascată, să apară la Botoșani revista „Caiete botoșănene“, în ianuarie 1983. Propaganda de atunci n-a lăsat ca revista să apară la Botoșani, deși redacția era aici, aici se concepea revista, ci aceasta, în doar patru pagini, să apară în corpul revistei „Ateneu“ din Bacău. Responsabil pentru acest pui de cangur, din partea revistei bacăuane, era Sergiu Adam. Și astfel, lună de lună, revista apărea cu regulariate, cu o structură bine definită. Metoda mai era practică și de colegii suceveni, care scoteau, cu acceptul Uniunii Scriitorilor din România, în corpul revistei „Convorbiri literare“, revista „Pagini bucovinene“. Aceste publicații erau de fapt obiectele de activitate ale cenaclurilor Uniunii Scriitorilor din România, înființate în 1982 de Dumitru Radu Popescu, președintele de atunci al acesteia, ca strategie la interdicția dată de Ceaușescu de a nu se mai primi noi membri în breasla scriitorilor; semn că se dorea desființarea acesteia. Din fericire nu s-a reușit. Astfel, au apărut din revista „Caiete botoșănene“, în corpul revistei „Ateneu“, 84 de numere. În decembrie 1989, revista a apărut la Botoșani, sub denumirea de „Hyperion“. Cîteva numere au apărut sub această denumire, ca apoi să devină „Hyperion-caiete botoșănene“, apoi iarăși, cîteva numere, ca supliment al „Gazetei de Botoșani“, sub denimrea de „Caiete botoșănene“.

Un timp revista de cultură din libertatea venită peste noapte a apărut din diverse sponsorizări, din publicitate, ca mai tîrziu, prin diverse strategii, să fie editată cu sprijinul Inspectoratului pentru Cultură Botoșani, ori al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, unde lucram, ca din 1997, cînd am înființat Fundația Culturală „Hyperion-caiete botoșănene“, revista să apară din banii obținuți din proiectele pe care le depuneam la Ministerul Culturii și din sponsorizări, mai rar publicitate. Situația a continuat așa, cu destule obstacole, pînă în 2008, cînd, după un îndelung dialog, memorii și insistențe, am reușit să-l convingem pe președintele Consiliului Județean Botoșani, Mihai Țibuleac, să aprobe înființarea unei redacții în cadrul organigramei Memorialului Ipotești-Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu“, instituție aflată în subordinea CJ-ului. Astfel, prin concurs, au fost angajate cinci persoane, trei redactori, un tehnoredactor și un corector-documentarist. Director al Memorialului Ipotești era Valentin Coșereanu, care, apropiat al „Caietelor...“ vechi, ni s-a alăturat cu trup și suflet. Un an, 2009, a mers așa, în această formulă, apoi, din 2010, cînd a apărut criza care a cerut reduceri de personal, cei care au picat primii au fost angajații din redacția revistei „Hyperion“. A rămas doar un singur angajat

– documenteristul. Valentin Coșeranu a fost scos abuziv de la conducerea Memorialului, iar în locul lui a venit Miluța Jîlie, un apropiat al președintelui Consiliului Județean, care a găsit o altă formulă de subvenționare a revistei: tiparul, contracte de prestări servicii trimestriale pentru redactori și tehnoredactor, corector, și contracte trimestriale pentru colaboratorii externi, la limita minimă. Am mers așa pînă în 2016, cînd la Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu“ a venit o altă conducere, manageriată de Ala Sainenco. De la an la an, pînă în decembrie 2020, s-a tăiat din ceea ce se scăpa printre degete de la Consiliul Județean, Memorialul Ipotești fiind în subordinea acestuia, ca din ianuarie 2021 să nu ni se mai acorde nici minima subvenție pentru tipar. Prin urmare am ieșit din spațiul sufocant și sufocat al Memorialului Ipotești, izgoniți din acel spațiu, cu ordin mut dat de noua conducere a Consiliului Județean Botoșani. De atunci apărem cu spinjinul unor sponsori care n-au vrut să lase să dispară o instituție de nivel național, de valoare recunoscută, așa cum este revista „Hyperion“, revistă care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România.

Astfel, este normal să-i amintesc aici pe cei care nu au vrut să ne sprijine – Ion Aniței, Mihai Aniculăieșe, Constantin Conțac, Doina Federovici, președinți ai Consiliului Județean Botoșani; și pe cei care ne-au sprijinit: Mihai Țibuleac, Florin Țurcanu și, cu jocuri de trădare, Constantin Sorescu. Ca manager al Memorialului Ipotești, Valentin Coșereanu a fost alături de revistă, iar Miluța Jîlie ne-a tolerat, pentru că i s-a cerut insistent și repetat să nu renunțe la revista „Hyperion“, care aducea onoare județului. Nu același lucru aș putea spune despre noua conducere a acestei instituții, cît și despre tot staful ei administrativ, care a eliminat fără a clipi minimul spijin, cu indicațiile speciale ale conducerii Consiliului Județean, prost sfătuite de consilierul personal al președintei. Oricum subvențiile acordate de Consiliul Județean Botoșani, oarecum generoase la început, fără să aducă prejudicii în vreun fel sau să se afle sub conflict de interese, cum s-a invocat de actuala conducere a Memorialului, au fost în ultima perioadă simbolice și umilitoare. Astfel județul Botoșani este singurul din țară care nu acordă finanțare unei reviste de cultură, avînd aici una din cele mai longevive reviste de cultură din istoria presei culturale botoșănene, dar și una din revistele recunoscute pe plan național.

Sperăm în vremuri mai bune, fără umilințe și cu recunoașterea unei astfel de instituții de interes național, care nu a făcut rabat de calitate și a rezistat peste toate obstacolele puse de inși aflați vremelinic la cîrma administrativă a instituțiilor care ar fi putut fi onorate de un astfel de parteneriat.

Redacția revistei, formată din redactor șef, redactor șef adjunct și trei redactori, este una obștească, la fel cum, de altfel, și colaboratorii permanenți ai revistei, care nu sunt plătiți pentru o muncă de reală valoare, dovedită în timp. Le mulțumim tuturor, precum și sponsorilor noștri!

Dintotdeauna am fost pus la zid de sentimentul ratării „înalte“

NICOLAE CORLAT ÎN DIALOG CU LIVIU IOAN STOICIU

Nicolae Corlat: *Firească ar fi să începem dialogul cu Liviu Ioan Stoiciu într-o haltă de cale ferată, căci poetul de astăzi a văzut lumina zilei într-o astfel de haltă, o haltă care i-a marcat viața și scriitura.*

Liviu Ioan Stoiciu: Mulțumesc pentru dialog, te îmbrățișez, bucuros de revedere. Dragă poete, m-am născut într-un canton (locuință de serviciu) din halta CFR Dumbrava Roșie, la cinci kilometri de Piatra Neamț, el există și azi (m-a asigurat Adrian Alui Gheorghe, eu nu l-am vizitat). Nu m-am născut într-o sală de așteptare din haltă, cum s-ar putea înțelege. În 19 februarie 1950, an când se construia calea ferată spre Bicaz și tata (șef de întreținere Linii, la regionala Bacău) era detașat aici. Mama, Ioana Sandu, cu casa părintească la Adjdu Vechi (tata avea casa părintească la Adjdu), a venit să-i stea alături, înainte să mă nasc eu. Era 19 februarie, zăpadă, ger, mama tatălui meu mi-a fost moașă... Au stat un an aici, la Cantonul din Dumbrava Roșie, mama a insistat să vină aproape de familiile lor de origine, tata a obținut mutarea la Cantonul 248, tot locuință de serviciu, din Halta CFR Adjdu Vechi (canton aflat la 2 kilometri de Adjdu Vechi și 4 kilometri de Adjdu). Din nenorocire, la câteva luni după ce s-au mutat la Cantonul 248 (248 înseamnă kilometri de la București până la el), pe 21 iunie 1951, mama a murit trăsniță în bucătăria de vară. Aveam un an și patru luni când am rămas fără mamă; un an și jumătate m-au crescut rudele și cei din familia cantonierului (în toamna anului 1952 tata s-a recăsătorit – cu Elena Berescu; au avut împreună trei fete și un băiat, surioare și frate buni mie). La

Cantonul 248 am stat până în 1965, când ne-am mutat cu toții la casa tatălui meu, la Adjdu (casă părintească lăsată azi să se ruineze, neavând temelie)...

N.C.: *La aniversarea a 7 decenii de viață, în urmă cu doi ani, Răzvan Voncu, într-un interesant articol publicat în România literară, observă cum septuagenarul Liviu Ioan Stoiciu se transformă pe zi ce trece într-un „tinerel suplu și agil, îmbrăcat în blugi, jovial și bucuros de întâlniri cu colegii. Necum un ins la senectute, scorțos în ținută și nesigur în mișcări.“ Care-i secretul tinereții veșnice?*

L.I.S.: Mă ții cu zâmbetul pe buze. Nu-mi vine să cred că am apucat „7 decenii de viață“. Nu mi-am dorit să încurc lumea atâta amar de vreme. Din exterior așa se văd lucrurile, optimist, dar în interior sunt un dezastru, de un pesimism dus la extrem. Dintotdeauna am fost pus la zid de sentimentul ratării „înalte“, pe toate planurile (fără să fiu complexat de ceva anume, de nerealizări lumești în plan social sau literar; eu am luat lumea așa cum e, sunt fatalist, las totul în mâna „destinului“; cred în stoicul „mie atâta mi-a fost scris“, fără să-i invidiez pe cei cu stea în frunte; n-am avut pretenții de mărire în nimic, să fiu frustrat). Am tot făcut caz, la 23 de ani (în 1973; ajunsesem la maximum de insuportabilitate a mea) am încercat (de șapte ori) să pun capăt aventurii mele pe această lume și tentativele au eșuat. Curios, în aceeași situație m-am simțit la 50 de ani, din anul 2000 începând, adică 30 de ani mai târziu – când am conștientizat că mă sufoc amoral de nepuțință și nu mai pot să continui așa (zi de zi fiind obsedat de sinucidere; numai sinuciderea îmi rezolva toate

problemele, scăpam de toate provocările vieții; de data asta însă n-am mai avut tentative, ci am tot așteptat să primesc un semn „divin“ care să-mi spună cum să fac; stau și azi în această „așteptare cosmică“).

N.C.: *Dar, să ne întoarcem la imaginea din perioada debutului și de după, la imaginea de insurgent, cea care, consideră unii, i-au facilitat lui LIV găsirea unui drum propriu în poezia optzecistă.*

L.I.S.: Ce interesant că tu îmi prescurtezi prenumele și numele cu LIV, ce înseamnă aceste inițiale? Sunt surprins. Primele litere de la Liviu?

Cum e la Cis, de la Cistelecan? Atunci ar fi Liv... Nicolae Preliceanu, am observat, îmi prescurtează numele cu L.I.St. E enervant LIS, aduce aminte de primarul bucureștean Lis? La debutul în reviste am semnat și Ioan Stoiciu (așa cum sunt în acte, fără Liviu; Liviu mi s-a spus în casă de când mă știu, de toți ai mei, doar tata îmi mai spunea Ionel, când și când; a fost preluat prenumele surioarei mele mai mari, Livia, care s-a născut cu un an înainte și a murit la șase luni de deochi; așa era / este obiceiul în locurile moldovenești adjudene, să fie păstrată amintirea celui ce a murit de copil, să i se transmită prenumele oral, nu în acte, fratelui mai mic). Lasă că semnez de mână din adolescență Iucosti, amestecând literele numelui Stoiciu (semnătură înregistrată)...

Dinspre debutul literar, despre ce *insurgență* poate fi el legat? Am pomenit public de debutul meu în propriile „reviste literare“ (șapte „titluri“), scrise de mână, din 1965 (aveam 15 ani; nu uita că am fost dat la șase ani la școală), în perioada cât am fost licean la Adjud, la „umană“, „publicam“ în ele poezii ale mele, proză, teatru, publicistică, jurnal (toate trebuie puse în ghilimele, aveau doar valoare sentimentală). În clasa a X-a am fost exmatriculat fiindcă am afișat poezii ale mele „neplăcute“ pe pereți, la aviziere și la „colțul politic“ (am fost reprimit după trei zile, după ce tata a vândut o vițică și a cumpărat bunăvoința directorului de liceu, cu obligația de a nu mai sta la casa părintească din Adjud, ci la internat, sub supraveghere strictă; probabil că atunci am avut de a face cu securiști care-mi cereau declarații, dar nu am conștientizat asta; atunci s-a aprobat apariția unei gazete literare de perete, de care răspundeam alături de profesorul de română, care e în viață, Ion Croitoru). Eram „insurgent“? Să fim sobri. În 1971 am fost ziarist cu adevărat incomod la ziarul din Miercurea Ciuc, „Informația

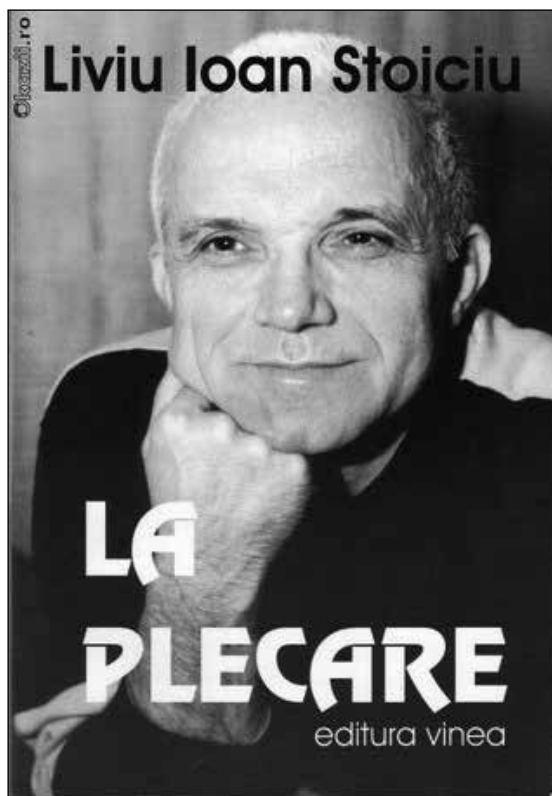
Harghitei“ („coleg“ cu poetul Calistrat Costin și prozatorul Ioan Nete; ziarul era condus de un activist de partid), mergeam pe teren și scriam texte infamante, motiv să fiu trimis până la urmă la... București, să învăț să... scriu „pe linie“, la „Academia Ștefan Gheorghiu“; nu m-am dus. În schimb, venit la București, am inventat la Casa de cultură din Str. Mântuleasa, în 1972, alături de prozatorul uitat azi Corneliu Omescu, un cenaclu studentesc (inițial intitulat Grupul celor șapte, apoi „3,14“; cenaclu din care au ieșit scriitori de primă mână, azi),

care într-atât m-a pus pe bari-cade... insurgente (descoperind în particular că nu sunt decât un ratat), încât în anul următor am pus la cale șapte tentative de sinucidere, știi... Nu mi-am găsit un drum în literatură decât după ce am hotărât să definitivez o carte a mea, în 1974, motiv să scriu în prostie, să definitivez și a doua, a treia și a patra carte a mea de versuri (volume dactilografiate, care n-au fost publicate niciodată); asta da „insurgență a ratării“; apăruseră concursurile de debut editorial, nici un juriu nu le-a băgat în seamă.

N.C.: *E dificil un interviu cu LIS, spiritul lui de ziarist cu ochiul vigilent în permanență surprinde orice nuanță din cuvintele celui ce pune întrebările. Așa se face că în loc să tastez LIS, prescurtarea de la Liviu Ioan Stoiciu, am tastat LIV, pentru a-i testa reacțiile.*

După această eroare constat că LIV rezonează mai bine cu VIAȚĂ decât LIS care sugerează firul mătășii moi, plăcut la atingere, însă trecătoare. Sensul ascuns al acestui dialog este chiar viața de care se prinde atât interviuatorul cât și interviuatul, acel fir de ață atât de subțire, precum firul de mătase ce separă printr-un simplu gest sau întâmplare nemoartea de moarte. De la debutul cu poeme în „Steagul roșu“ în anul 1967, la doar 17 ani, la debutul editorial, dacă se poate spune așa despre publicarea ta în „Caietele debutanților“, apoi publicarea primului volum personal în 1980, a trecut, parcă, o veșnicie. Erau tarele perioadei comuniste sau a fost ceva legat de relația ta cu regimul?

L.I.S.: Relația mea cu... regimul? Nefiind membru PCR, eram egal cu zero pentru societate. După perioada mea de boemă de șapte ani, ratând totul (am luat diploma de bacalaureat la 17 ani) și după ce m-am căsătorit la Focșani, în 1975, născându-mi-se un fiu, am devenit „om serios“... „Regimul“ m-a ignorat, abia din toamna anului 1981 m-a scos în față, vorba vine, Securitatea regimului mi-a deschis dosar de urmărire, operațional

până după Revoluție, devenind „oaia neagră a regimului“ (în toamna anului 1981, la Radio Europa Liberă, Virgil Ierunca a citit un poem al meu intitulat „Lanțul“, aluziv la dictatura ceaușistă; nu mai repet ce am mărturisit în interviul apărut în România literară“ din 7 octombrie 2022, să nu plictisesc). Am debutat cu cinci poeme la grămadă într-un „Caiet al debutanților – 1977“, la Editura Albatros, cu juriu care a premiat trei cărți semnate de poeți de care nu mai știu nimic azi (Grigore Georgiu, Felix Sima și Ileana Zubașcu). A urmat un al doilea grupaj de poeme în alt „Caiet al debutanților – 1988“ (când au fost premiați Radu Drăgan și Augustin Iza, habar nu am ce evoluție au avut, plus Eugen Suci), nereușind să conving juriul. Abia în 1979 am fost și eu premiat (alături de Aurel Pantea și Matei Vișniec) cu volumul „La fanion“, care a apărut în 1980, și în primăvara anului 1981 a fost premiat de Uniunea Scriitorilor (acest volum premiat mi-a fost pavază în fața Securității, eram „persoană publică“; asemenea celorlalte trei cărți de versuri ce aveau să-mi apară până la Revoluție; e adevărat, a doua carte, „Inima de raze“ apărută în 1982 avea să fie prima „insurgentă“, fiind dedicată „faraonismului în general“, cu adresă exactă la dictatura ceaușistă, la „cortina de fier“, pomenită explicit; cartea avea să fie retrasă din librării și biblioteci).

N.C.: *Care-i semnificația cantonului 248 în viața și opera ta?*

L.I.S.: Copilăria și adolescența mea sunt legate exclusiv de acest Canton CFR (care era o insulă izolată fabuloasă înconjurată de „bucățile“, terenurile agricole, grădinile, livezile, viile țăranilor din Adjudu Vechi; în afara locuinței de serviciu a tatălui meu, cu grajd „împărătesc“, cu magazie uriașă și cazarmă a muncitorilor la întreținere de cale ferată, era și locuința, separată cu gard de bun vecin, a cantonierului, a celui ce deschidea bariera drumului care lega șoseaua națională București – Bacău de podul peste Siret, cu Tecuci – Bârlad; toate animalele domestice posibile erau pe insula „noastră“, plină de atelaje agricole sau de transport). Aici am descoperit binefacerea înțelegerii intuitive cu mama natură vegetală și animală și, totodată, capcanele singurătății „între oameni“; pentru mine, exercițiul singurătății de până la 15 ani fiind de mare ajutor mai târziu (sigur, m-au salvat și cărțile de la biblioteca publică din Adjudu Vechi; nu m-au salvat și de depresie; în casă n-am avut bibliotecă). Altfel, Cantonul 248 nu mai există demult (tata s-a mutat cu familia la casa lui, la Adjud din 1966) – s-a furat totul, până la ultima piatră sau cărămidă, bariera e azi electrică, pământurile țăranilor din copilăria mea au fost luate la colectiv și transformate în tarlale de cereale (au fost scoase viile și livezile, nimic mai condamnable). Dar copilăria mea a rămas neschimbată, mirifică, resursă literară.

N.C.: *Se mai cenzurează textele literare azi? Ce ne poți spune despre cenzura de ieri și cea de azi?*

L.I.S.: Cum să nu, dacă redactorului șef (el face revista) nu-i convine ce ai scris, nu te publică, fără vreo

explicație. Cenzura e tacită. Eu m-am trezit în vară că am fost cenzurat la *Bucovina literară* (nu-i dau numele redactorului-șef douămiist, că nu merită) cu un eseu despre situația literaturii noastre valoroase de ieri, pe care douămiiștii sunt pregătiți să o îngroape. Într-un fel, e 2022: m-a făcut să râd cenzura, aveam o rubrică demult la această revistă suceveană, din vremea când o conducea Mircea A. Diaconu, acum am întrerupt orice legătură cu ea. Textul cenzurat a apărut imediat după ce am văzut că a fost cenzurat în „Expres cultural“ (și a fost preluat, extraordinar, de „România literară“, fiind realmente de interes). Să ajungi să cenzurezi o opinie eseistică, e deja vârful imoralității scriitoricești. Cenzura de dinainte de Revoluție era inclusă în ideologia totalitaristă; azi, ideologia *corectitudinii politice* a progresiștilor de stânga (în literatură, reprezentați de douămiiști) îi dau cenzurii „lustru“.

N.C.: *De unde se vede mai bine poezia, din fotoliul din fruntea județului sau din scaunul poetului așezat aproape de poalele Tâmppei?*

L.I.S.: Ce întrebare, pui atâta ironie în ea... În fotoliul de „președinte revoluționar de județ“, la Focșani-Vrancea, am stat exact 73 de zile (22 decembrie 1989 – 5 martie 1990). N-am scris în aceste zile nici măcar un rând de jurnal, darmită vreun vers. Lasă că eram chemat tot timpul la București, la sesiunea Parlamentului Provizoriu și la ședințele Guvernului. Mă mir că am făcut față, totuși, tuturor provocărilor de atunci (inclusiv când se trăgea în Focșani și în județ și Ceaușescu nu fusese executat public; mă așteptam să fiu executat public de cei ce aveau să preia puterea la București, nu știam cine; mă așteptam să fiu împușcat, nu-mi păsa, eram un „pașoptist“ gata să se sacrifice pentru cauza Revoluției) și că, intuitiv, m-am orientat corect „politic“ (eu, care n-am fost niciodată membru al vreunui partid). Transformarea FSN în partid, atunci, m-a întors firesc în lumea literară (am venit la București, între optzeciști, în fruntea revistei noi săptămânale a Uniunii Scriitorilor, „Contrapunct“, ales redactor-șef în lipsă). Degeaba am fost pus pe locul 1 pe listele FSN la primele alegeri libere, am refuzat net oferta. Până în 2014 am stat la masa de scris la București, acasă, în plin tumult (confruntat cu scriitori ba în redacția „Viața Românească“, ba la „Cotidianul“, și altele). Azi, locuiesc flotant la o margine de sud a Brașovului (la poalele Masivului Postăvaru), izolat; mi-am cam încheiat socotelile.

N.C.: *Cum e să cobori dintr-un tren fesenist (continuator al politicii comuniste prin liderul Iliescu) și să urci în unul al liberalistului Ion Rațiu?*

L.I.S.: Ce idee... N-am fost în nici un tren fesenist, eram „președinte de județ“ fără culoare politică, structura CFSN nu era partid (ai reținut, m-am retras din funcția revoluționară în 5 martie 1990; și trebuie să subliniez încă o dată, pentru moralul meu: am refuzat certificatul de revoluționar care mi-ar fi adus beneficii de neimaginat; am preferat să mor „sărac și curat“). Nu

m-am urcat nici în barca țărănistului (creștin democrat, nu liberal) Ion Rațiu, am fost colaborator extern la ziarul lui de tip occidental, *Cotidianul* (redactor și consilier din 1991 în 2004, când ziarul a fost vândut „Cațavencilor lui Băsescu”). Repet, n-am fost niciodată membru al vreunui partid (nu mă mândresc din acest motiv, dar vreau să înțelegi că sunt, am fost dintotdeauna incompatibil cu viața de partid; sunt un om liber, nu pot să depind de nimeni, politic). Am simpatizat creștin-democrația (aceea de tip german), am votat personalitățile ei politice, cât au fost credibile, dar atât. Am fost doar un comentator politic inclemet, intransigent (dat în judecată la un moment dat de Adrian Năstase, când era pe cai mari!).

N.C.: În 1989 anticipai schimbările politice, dacă nu prin conținut, cel puțin prin titlul cărții publicate în acel an, „O lume paralelă”. Știai ce va urma sau sugeraai doar că a venit timpul schimbării?

L.I.S.: Nu m-am iluzionat nici o clipă că va avea loc o Revoluție (Doamne ferește, de neimaginat; soldată cu atâția morți) și că se va prăbuși comunismul de tip sovietic. Nici măcar atunci când tot auzeam la Radio Europa Liberă de „reformele” din țări ale fostului lagăr socialist est-european și de perestroika și glasnost-ul lui Mihail Gorbaciov. Eram conștient de faptul că, pus împotriva lui N. Ceaușescu-PCR (la realegerea lui la Congresul al XIV-lea), voi fi arestat. În 5 decembrie 1989 am avut parte de un proces public la Focșani, la care am fost judecat de elita intelectual-culturală a Vrancei, inclusiv de scriitorii vrânceni (ei au fost cei mai agresivi) și lăsat pe drumuri, cu contractul de muncă de la Biblioteca Județeană Vrancea rupt începând cu 1 ianuarie 1990 (scriitorii vrânceni jubilaui, m-au sfătuit să merg să muncesc în mină). Am avut noroc incredibil cu venirea, peste zece zile, a Revoluției. Pe 22 decembrie 1989, când am fost instalat cu forța „președinte de județ”, primul lucru pe care l-am făcut a fost să arestez ofițerii Securității și pe comandantul ei să-l țin lângă mine, imobilizat pe un scaun, cu pază militară – de la el am aflat că se primise ordin să fiu omorât și că ar trebui să-i mulțumesc fiindcă datorită lui mai eram în viață (o tentativă de aruncare a mea din tren în apropiere de Buzău a fost dejucată în noiembrie 1989, când voiam să merg la București să semnez un protest inițiat de Stelian Tănase și când un maior de Securitate nu m-a lăsat să urc în tren, la ora 4 sau 5 dimineața)... N-am anticipat nimic, trăiam într-o „lume paralelă”, așteptam resemnat să dispar fizic, să fiu „ascuns” de Securitate, să nu mai fiu găsit. Sigur, sugeram de-a lungul anilor 80 ai secolului trecut că trebuie alungați dictatorii Ceaușescu și scoasă populația din sărăcie și marasm moral. Dar să aibă loc schimbări radicale, care să așeze România în rândul țărilor cu democrație de tip occidental, nu-mi puteam închipui, știind că URSS patronează în continuare țările lagărului „nostru” socialist...

N.C.: În 2003 publicai o carte cu un titlu care a provocat un val de tristețe chiar în rândurile confrăților, volumul „La plecare”; spunând în public „este ultima mea carte, veți vedea”. Chiar dedicațiile sunau cam așa: *La o despărțire de LIV. Cartea se încheie cu poemul „A îngropa pe cei morți” în care preotul frăgezește iarba călcată de prea mulți morți, iarba un popor de morți, călcată de ei înșiși, poporul din Adjudul tău drag „crescut mereu să-l aplaude pe Dumnezeu”; în finalul căruia îndemni „hai scrieți!” ca un dicteu al ierbii, iar de nu, arunci un blestem. O carte manifest, o carte bornă pentru existența ta de poet. Acum, după aproape două decenii, îmi pare un gest inițiativ acela făcut atunci.*

L.I.S.: Ce minunat om de dialog ești... Volumul „La plecare” a apărut în 2003, în anii când obsesia sinuciderii era cotidiană (m-a scos din această obsesie Părintele Melchisedec de la Putna și accidentul avut la Mănăstirea Putna atunci, în 2 ianuarie 2007; cartea mea apărută în mai 2022, la Junimea, intitulată „De uz strict personal (Din anul Revoluției – jurnal. Și după 17 ani, elegii ale unui accident”, face caz de ea), între anii 2000 – 2006 amenințându-mă singur cu moartea. Natural, scrisul m-a ținut în viață, el îmi impunea să mai las o noapte să treacă... Teribil e că tu consideri că a fost atunci o inițiere (o tatonare a terenului; o învățare cu ideea de înmormântare) pentru ce mi se va întâmpla în... 2023, uite că nu m-am gândit, la exact 20 de ani. De data asta mi s-a ghicit „plecarea” (nu-mi amintesc de cine, s-ar putea să fie o premoniție, să fi venit dinlăuntru meu; subconștientul îmi joacă mereu feste), am subliniat asta și pe coperta ultimei mele cărți de poezie, apărută în 2022, „Luare aminte”. Am devenit mai întreprinzător, teoria morții am pus-o în practică, în septembrie 2022 mi-am achitat mormântul (o criptă în singurul cimitir din Adjud, unde sunt îngropați ai mei), adică mi-am mai luat de o grijă... Volumul de versuri „La plecare” a fost primit cu mefiență critică, tacită (cu suspiciune, neîncredere; toată lumea fiind probabil convinsă că fac pe nebunul, înțelegând că sunt într-o depresie acută). Adică n-a contat poezia în sine (dacă are valoare estetică) din volum, ci ceea ce i se întâmplă autorului lui, bun de compătimit. Acum tu mi-ai deschis ochii, eu eram în plin drum inițiativ, scriind, pregătit de despărțire, învățat cu gândul că mi-am făcut datoria față de mine.

N.C.: Despre următoarele cărți, pentru că poetul Liviu Ioan Stoiciu a devenit și mai productiv după acea despărțire de trecut – ai publicat „Craterul Platon” la Editura Vinea, în 2008, apoi „Pe prag (Vale-Deal)” cu un subtitlu ce trimite direct la teoriile fundamentale ale lui Vasile Conta – filozoful nemțean care ne-a lăsat un conținut filozofic preluat și dezvoltat mai târziu de Blaga, ce ne poți spune, a fost o evoluție programatică a poeziei tale de după „despărțirea de LIS”?

L.I.S.: „Programatic”? Eu scriu spontan, numai pentru ser-tar, n-am nici o pretenție de la mine, totul e un exercițiu de exprimare. Am evoluat sau am involuat de la sine,

„inconștient“, scriind fără nici o prejudecată (scriu poezie numai de mână și azi). Uit imediat ce am scris. De regulă recitesc poemele după ani întregi (zece ani e norma), când caut poeme să le public (invitat la o colaborare cu versuri la o revistă sau vreau să scot o carte) – și am mari probleme cu schimbarea de gust poetic la mine; sunt extrem de dezamăgit de ceea ce am scris atunci când mă recitesc, lucid, în timp schimbându-mi-se percepția. Sunt un cititor nerecunoscător cu mine. Poemele care mi-au plăcut cândva, nu-mi mai plac după o perioadă, rar salvez poeme care să mă „reprezinte“, de regulă ratez poemele la masa de scris. Interesantă observația ta, însă, cu evoluția de după „despărțirea de LIS“, de după volumul „La plecare“, de final. De parcă aș fi luat-o de la început după final, reînviind liric după ce m-am înmormântat în mine. Mai știi? Probabil e un motor interior la mine care se amenință singur cu dispariția (cu sinuciderea), să poată să o ia de la capăt, ce idee! Jos pălăria, ești un cititor de vis! În privința lui „Vale-Deal“, are legătură cu „meandrele sufletului“, e întruchiparea mea contradictorie.

N.C.: „Mă îmbrățișează durerea – până mă sufocă. Iubita mea durere!“ (din „Efecte 2.0“ – 2017). Iată ce-și nota lectorul la citirea acestei cărți: *Un sentiment de împlinire profund spirituală te cuprinde spunând: sunt 15 ani de când spunea că a publicat ultima carte. Era ultima? Marca LIS fusese înregistrată. Satele lui, cu tradițiile dărăpănate, cu ritualurile mistice fuseseră și ele înmormântate. Poetul știa toate acestea. În locul lor calculatoarele, rețelele de internet cu altfel de rețete. Efectele? Poetul își scrie propria existență de după moartea a ceea ce fusese. Nu s-a-ntâmpnat să fie o naștere ci o continuă cotrobăire în subteranele misticismului virtual, o continuă căutare nu a cuvântului ci a stării izvorâtă din mlaștina existenței cotidiene, pentru că din cuvintele aflate de-acum în putrefacție va apărea crinul alb al cuvintelor, dar nu oricum, ci căutat de Dumnezeu și adus lumii poetului, stării poetice care nu poate fi răsărită altfel. Simbolul crinului transcende de dincolo de istorie, de mit și de credință, amintindu-ne că poezia este stare de veghe înainte de orice, la căpătâiul acestei lumi muribunde. Sora singurătate, durerea îl îmbrățișează punându-i de gât funia poemului ce se scrie în grădinile interioare ale conștiinței, pentru că întreaga poezie a lui LIS de după acea trecere temporară este una a introspecției interioare, în care dialoghează cu divinul, cu Dumnezeu și, ca un sfânt în devenire, negociază sărăcia și neîndurarea. Strigătul nu-i al unui muribund ci al unuia care întinde lumii plasa speranței în care și el căzuse în cele din urmă; refuză mila și înțelegerea. Aceasta nu-i o întrebare ci o stare de introspecție de după lectura cărții „Efecte 2.0“.*

L.I.S.: E unul din cele mai admirabile comentarii eseistice la adresa cărții „Efecte 2.0“, mulțumesc, m-ai lăsat iar fără cuvinte. Eu nu sunt atât de deștept să găsesc semnificații de duh aflate dincolo de poemele mele publicate (sau la ce e în spatele lor). Amintești de 15 ani de

la publicarea volumului „La plecare“ (care ar fi trebuit să fie de despărțire de această lume; eu eram pregătit moral să plec, dar nu mi s-a dat semnul așteptat să pun în aplicare plecarea; va să zică am murit în mine și poezia scrisă e mărturie a propriei existențe de după moartea a ceea ce fusesem, cum scrii) și că s-a văzut cu ce... *Efecte 2.0!* N-am mai pomenit asemenea interviu, cu întrebări de mare clasă, de înțelegere în profunzime a biobibliografiei mele. Rămân dator că m-ai citit și m-ai înțeles. „Rămân un om mort“...

N.C.: *Am insistat pe această temă, a plecării, durerii, însingurării, pentru că imediat după a venit recunoașterea ta supremă, opera ta, poetul Liviu Ioan Stoiciu, a fost încununată cu cel mai râvnit premiu, Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu“ – Opera Omnia. Premiul de la Botoșani, binecuvântare sau blestem?*

L.I.S.: Pentru mine, binecuvântare și blestem, se cuprind totodată (e în stilul felului meu de a fi, născut nu făcut: orice bucurie e penalizată imediat, se transformă în calvar negru; nu degeaba insist pesimist pe tema ratării la mine, ratez bucuriile, ratez împlinirile la masa de scris, sau cum spui tu, ratez binecuvântările; sunt pedepsit că primesc un premiu; orice premiu primit provoacă gelozii; eu în general atrag antipatii; sunt blestemat să nu pot să mă bucur de nimic; în general, eu mă tem să mă bucur de viață). Ce m-a deranjat acum, a fost că a trebuit să mă justific, acuzat fiind pe nedrept că am primit acest premiu, deși n-am avut nici o vină, a fost opțiunea cu semnătură a unui juriu. Degeaba mi s-a tot repetat că n-a fost contestată valoarea operei mele poetice (atâta câtă e la fiecare laureat)! Nu vreau să-mi mai amintesc. Tot binele făcut se termină prost la mine, ascunde în el răul absolut. Paradoxal, tu observi că există și o parte bună a plecării, durerii, însingurării, după rău urmând binele, cu orice preț: în cazul meu, încununarea din 2019 de la Botoșani. Recunosc, ești generos.

N.C.: *O întrebare care poate veni firesc pe buzele oricărui cititor de LIS, cititorul avizat care a urmărit ani de zile pe blogul tău paginile de jurnal, jurnal de ziarist, întrerupt brusc: unde începe ziaristul, unde se termină poetul?*

L.I.S.: Texte ziaristice pot să scriu zilnic, dar e pierdere de vreme, nu folosește nimănui la nimic. Tinerețea mea postrevoluționară a adunat maldăre de articole (la ziarul „Cotidianul“ apăreau de pe o zi pe alta, texte politice și literare; la „Contrapunct“ apăreau săptămânal; la atâtea alte reviste la care aveam rubrică apăreau lunar; am colaborat la zeci de reviste cu publicistică de atitudine; la unele mai colaborez și azi), vor muri în sertar, dacă le-aș aduna în cărți, aș umple un alt raft de bibliotecă (un raft l-aș umple cu cărți cu pagini ale mele de jurnal, rămase în sertar în „manuscris“). Am scris și publicat sute de texte eseistice (altele decât cele publicistice), ele ar merita să fie puse în evidență într-o carte, dar nu mă văd în stare să le adun (s-au tot adunat într-o viață asemenea texte eseistice-literare pentru mai multe cărți). Am stat pe baricade „ziaristice“ morale după Revoluție,

mi-am risipit „energia creatoare“... Dinspre blogul meu, de care pomenesti, a fost un experiment, am scris zilnic jurnal gazetaresc. Era un efort gratuit, distins; n-aveam nimic sa-mi demonstrez. Am abandonat dupa cativa ani sa mai scriu zilnic, nici nu mai stiu cat a durat (ani in care am condus in paralel si un ziar online, „Jurnalul de Vrancea“, cu colaboratori scriitori de prima mana, rugat in acest sens de cel ce platea serverul care tine in viata si blogul meu, poet in tineretea lui, Laurentiu Barbu). Dar sa stii ca blogul meu (www.liviuioanstoiciu.ro) tip jurnal e activ in continuare, doar ca scriu in el... lunar. Unde incepe ziaristul, sa raspund cu intrebarea ta, acolo se termina poetul. Iți dai seama, la varsta mea, luând bine seama ca proza mea (am publicat totusi șase romane) și teatrul nu au atras îndestul atenția critică (iar publicistica nu poate fi exploataată... literar), am rămas la vatră cu poezia, pe ea o mai exploatez azi, după puteri. Stau la masa de scris doar cu poezia de gât, ea ce mă ține în viață.

N.C.: „Cerând iertare“. Pe o pagină albă, parcă ascultând în surdina „Ne me quitte pas“, așa începe cea mai recentă carte a ta de versuri cu titlul „Luare aminte“ pe coperta căreia ne destăinuie că scrisul justifică în fapt trăirea, existența, dar și însingurarea, izolarea de tot și de lume. Scrisul – „punctul de sprijin“ nu te va mistui, se-nțelege și din această carte. Ce urmează?

L.I.S: Ești grozav. Dacă scrisul mă salvează, ar putea să însemne că sunt... nemuritor – adică trist. Scriu să mă suport cât mai trăiesc, de fapt, el îmi amână dispariția, dar până într-o zi (sper să fie o zi din anul 2023, să scap pe termen scurt de toate grijile; o grijă e și asta, intuitivă, că ratez ce am scris și că zbulciumul meu a fost degeaba, el mi-a ratat toată viața și n-a meritat; am o părere bună despre zădărnice, sentimentul ei te ține în priză, dar în cazul meu ea funcționează nefericit). Ceea ce se află dincolo de natură și de Dumnezeu, în ce mă privește... Clar: îmi sunt proprie victimă, n-am ce să reproșez nimănui, numai eu sunt de vină pentru tot. Ce urmează? Nu contează, de la o zi încolo ar trebui să urmeze tăcerea „redușă la esență“. Nu mai promit nimic, nu mai am nici un gând. Dacă voi mai avea ce, voi scrie pentru sufletul meu. Nu-mi mai doresc nimic, nu mai am vreun ideal. Îmi ajunge!

20 octombrie 2022. BV

Liviu Ioan STOICIU

Vrăjitoarea dă din cap

Care e formula chimică a nefericirii, citește într-un album fotografic, scris pe spate – n-are răspuns. A îmbătrânit, mâine va fi valabilă scoaterea în evidență a fotografiilor din prima lui tinerețe, a unor anumite însușiri pierdute, uzate, răstălmăcite. Redescoperite la întâlnirea celor mai neînsemnate dificultăți. La întâlnirea cu foștii colegi de liceu. Ia să facem

comparație cu cele de acum. Are un defect al globului ocular?

Nu-i vine să creadă că a trecut în asemenea hal

timpul. Întors de la război, mai mult mort decât viu. Fiecare are războiul lui de dus, de la naștere și până hăt, departe, îi spune vrăjitoarea – la care a venit să-l controleze, să vadă de ce mai e în viață dacă nu mai e iubit și nu mai iubește, deși... Nimic nu l-a impresionat mai mult în viață decât momentul când a simțit cum carnea i se retrăgea în fața Sfintei Cruci – nu mai era nimic de făcut mai departe. A înțeles asta atunci. Hai, pune banii în oală. Oala asta sunt eu? „Trup și suflet“. Vrăjitoarea dă din cap: pune banii și zi: n-am pus banii, am pus răul...

Din cele ce au fost să fie

Tu ești dintre cei în care nu trebuie să se arunce cu piatra, ești liniștit. Dai cu bricheta

foc ziarului mototolit: să vezi pe unde calci, după miezul nopții, coborât de jumătate de oră din „trenul insomniei“? Surăzi, recunoști, îți este frică: aici a fost o groapă comună în vremuri de ciură... Trebuie să ajungi la podul cu șiraguri de becuri aprinse, peste Criș, să treci dincolo, în somn profund, unde te așteaptă frumoasa Nela, dar

nu mai ajungi! Când e să vină diavolii la noi pe întuneric, în ascuns și ne grăiesc din cele ce au să fie! Cred că te-ai rătăcit, mare baftă pe tine, simți vreo părere de rău? Nu, simți de aici perfect câmpul magnetic produs de întregul organism al Nelei, ai un tremur ritmat: îți

vine să te așezi în genunchi și să te apuci cu mâinile de cap, că de când o tot vezi pe ea deasupra umărului? De ce întorci capul? O vezi de când ai plecat încoace, de nebun...

Unde luminează un bostan înflorit

Pune-i matale, soțul, crucea asta de ceară între mâini, îi spune preotul în biserică. Tata se execută ca un automat. Nu plânge nimeni, dar se ceartă, că se bat cap în cap două obiceiuri, unul de la Adjud, unde a murit, și altul la Bălca, unde s-a născut mama Elena. Unul îmi interzice să țin o lumânare aprinsă aici, celălalt, din contră! Stau nemișcat cu mâinile unite în față, să alung atracția Punctului Negru, în care s-a concentrat

tot ce e mai urât pe lumea asta,
chintesența singurătății. Tată, ce bine ar fi să rezști
acum chemării de dincolo... Ce viziune! Cu

un bătrân târât de îngeri, căruia i se scot măruntaiele
pe gură. Îmi acopăr ochii fără să vreau.
Nu e decât o carte
scoasă din cufărul de piatră de la Cantonul 248, dragă,
trezește-te! Îmi curg lacrimile fără să știu.
Viața noastră are aberația ei mintală din urmă, când toate
odată o iau razna și trebuie să
te desparti de tine însuși, să pătrunzi în straturile
primare ale universului – unde
luminează un bostan înflorit. Ți convine?

Mari îndrumători

Cerul se acoperă de cenușă, tu crezi că e cenușă
amestecată cu sânge, habar nu avem
din ce parte bate vântul schimbării, e un circuit nervos
închis, bate din toate părțile, „e un scâncet
cosmic“, strigi, numai

vulcanii dumnezeiești din noi sunt de vină, mari
îndrumători, ar fi fost grozav să te
fi abținut, să nu fi cerut imposibilul, memoriile noastre
au fost demult aruncate în aer, e
o porcărie, vom coborî cu totul în stricăciune acum, sunt

vremuri de prigoană, o să fim
vreodată despăgubiți din plin pentru pasivitate? Despăgubiți
pentru... Auzi răcnetele de dincolo de ziduri?
Gura! Nu

mai povesti chestia asta! Pentru... Pentru că am fost
numiți comandanți ai Bunei Vestiri,
împărțiți, bucățele,
bucățele între biserică și truda zilei.

Învins dinainte

Nu mi-a mai rămas decât să trăiesc degeaba. Veche
poveste. N-am ajuns nicăieri, m-am trecut
inutil: moartea mi s-a împrăștiat în tot corpul, și-a subțiat
gradația alcoolică până într-atât, încât
nu mai simt nimic... Hai noroc! Doamne ajută! A

doua zi l-au găsit gol pușcă în cimitir, pe
caniculă, unde săpa o groapă cu târnăcopul, avea lângă el
geanta soției, cu actele de identitate
ale acesteia și un radiocasetofon defect. Săpa și
huiduia. Avea o reacție vrăjmașă. Că
i s-au scurs toate zoaiile din el până aici... Și ce marfă
a-ntâia a fost: s-a distrus încetul cu încetul. Nu
mi-a mai rămas nici un secret, a
declarat: de aceea. Mi

s-au întors din drum până și spovedaniile făcute la
biserica, vă puteți închipui?

Învins dinainte: numai milă, îngăduință, dispreț. Creierul
meu, spune, e o bombă cu ceas, nu trebuie decât
să-l programez, să-l pun să meargă în genunchi și să facă
precum câinii...

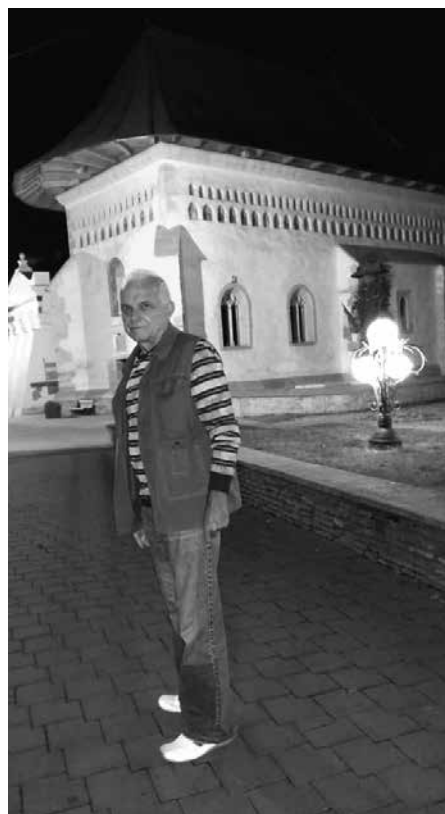
Reîntâlnire

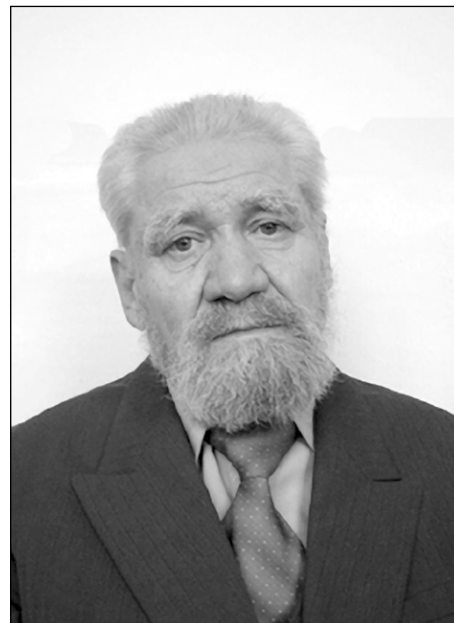
La umbra plopilor din crâng, obositoare, tu apropii
pentru a nu știu câta oară de nasul
vacii o ciupercă mare, roșie, cu puncte de împușcătură:
„dacă nu o mănâncă, e

otrăvitoare“, îmi spui cu semeție, mă enervezi, mă
aplec, îmi scot ghearele,
exasperat, gata să sar... Dar nu, numai pentru atât, pentru
oarecari extravagante, nu

meriți să te... Mai bine să... În definitiv, e o simplă
reîntâlnire. Te-ai întors. Râzi, alintată,
dezgropată după șapte ani din amintiri, ești de nerecunoscut:
faci nazuri. Ai început a-ți omorî trupul cu
postul și cu înfrânarea. Păcat
că nu mai ai lacrimi, „adevărul e că nu mai puteam să
suport tăcerea

ta lașă, am fugit cu un nenorocit în străinătate“. Și
cât te-am iubit: aici, la umbra
plopilor din crângul revoluționar, unde au fost înmulțiți
papagalii publici. Ascultă larma urmașilor...

„Împotriva morții nu se poate lupta cu ciomagul“

LUCIA NEGOIȚĂ ÎN DIALOG CU PETRU URSACHE

Lucia Negoită – *Dragă domnule profesor, v-am cunoscut în vara anului 2012, la Târgul de Carte, cu prilejul lansării volumului Omul din Calidor, dedicat lui Paul Goma. Vă urmăresc însă de ani buni, cu interesul celei care ar fi vrut să vireze, la maturitate, către domeniul pe care îl stăpâniți. Sunteți un remarcabil antropolog, estetician, istoric literar. Un reper al vieții universitare ieșene, în jurul căreia s-au țesut atâtea și atâtea povești. Din fotografii păreți mai degrabă „un prozator american“, neatent la detaliile care țin de cochetăria masculină. Apropiatii vă spun „Bătrânu“, dar nu semănați cu personajul Hortensiei Papadat-Bengescu. Sunteți mai degrabă un bonom aflat într-o bună formă fizică. Gesturile de politețe nu sunt formale, un mister al privirii atrage. Să fie acesta avantajul de a vă fi aflat în preajma studenților? Sau șansa de a avea o parteneră de viață plină de talent și de vitalitate, cu care aveți afinități?... Revin de unde am pornit.*

Omul din Calidor

Cartea aceasta, o monografie riguroasă, bine structurată pe capitole, nu seamănă cu aparițiile care v-au consacrat. Frumosul, Adevărul, Morala apar de această dată într-o lume potrivnică, a terorii istoriei și degradării umane, în care se decupează exemplar destinul lui Goma. Sub semnul unei lupte pe viață. Fără abdicări. Fără compromisuri. Când ați hotărât să scrieți o

asemenea carte, ale cărei idei s-au acumulat, firește, în ani și ani?

Petru Ursache – Împotriva lui Paul Goma se poartă un aprig și prelungit război informațional, fiind puse în aplicare formule de atac intens experimentate în deceniile proletcultiste și neoproletcultiste: teroarea, dezinformarea, tăcerea de moarte, deformarea prin comentarii răutăcioase vizând viața trăită și opera scrisă. Efectele, urâte desigur, se resimt de îndată în lumea contemporană, mereu hăituită și în derută, la comanda instituțiilor Puterii. Ele și-au pus masca democrației și a nu știu cărei „alinieri“ ideologice, dar, în fond, au rămas fidele aceluiași planuri de suprimare a drepturilor omului, libertății de cugetare și de creație, a conștiinței de sine; am spune, esența existenței lui Paul Goma, angajată curajos și până la capăt luptei pentru refacerea ființei umane, în firele ei morale, sănătoase. Cum ați spus și dumneavoastră, doamnă Lucia Negoită, cu perfectă îndreptățire: „Fără abdicări. Fără compromisuri“. În anii comunismului, rareori se auzea vorbindu-se despre Paul Goma la noi în țară. Nu și peste hotare. Explicabil în parte: gulagul de tip clasic, cu motivarea în „lupta de clasă“ și în diverse forme de discriminare de „dânșii inventate“ (profesionale, politice, religioase, etnice), cuprinsese tot spațiul țării. Marea majoritate a românilor trecuse prin multe încercări grele de la „cotitura“ din 23 august 1944 încoace, se anemiase după decenii de rezistență, colonizări, deportări, detenții, lagăre de muncă forțată,

așa cum dorise ocupantul perpetuu. Partea neverosimilă este că războiul informațional continuă în forță și după așa-zisa „cădere a Cortinei de Fier“. Ea și-a schimbat doar așezarea: din zona vizibilă a geografiei fizice, s-a furișat pervers în întinderile geografiei spirituale și morale. Așa se face că se aud voci care ne umplu de întristare: foști condeieri cu trecut rezonabil s-au desolidarizat în mod surprinzător de exilatul de la Paris, renunțând la lupta generoasă de idei și provocând dispersie printre intelectualii din țară, spre folosul Puterii și pentru buna situare a slujitorilor zeloși în posturi bine stipendiate, călătorii pe mapamond, apariții la televizor, cu intenția de a-și confecționa imagini de eroi ai zilei. Dar, cum minciuna are picioare scurte, este de ajuns să citești o singură carte de Paul Goma ca adevărul să iasă la iveală fără întârziere, Omul *din Calidor* ivindu-se cu opere de valoare, novatoare tematic și compozițional, cu biografie eroică, pilduitoare, memorabilă. Vezi îndată cine i-au fost prietenii, cine dușmanii. Eu am început lectura târziu, postdecembrist, cum se procedează filologic vorbind, cu volumul de debut *Camera de alături*; am continuat cu *Gherla*, cu *Jurnalele*, *Ostinato*... Pentru moment. În câțiva ani am ajuns la *Omul din Calidor*. Sigur: armata de cititori și de „simpatizanți“ ai lui Paul Goma crește pe zi ce trece, în vreme ce denigratorilor de toate felurile le cad măștile, lăsând să se vadă chipuri desfigurare, urâte.

„Scriitor și luptător de excepție“

Lucia Negoită – Omul din Calidor este o carte cu sub-strat polemic. O spuneți răspicat: „Nu cunosc alt scriitor român căruia să i se fi impus o grilă de receptare mai nedreaptă și de nepătruns în propria-i cultură, spre cititorul de acasă, ca lui Paul Goma“. Avem azi o bibliografie impresionantă: romanele, mărturiile, interviurile în reviste sau cele de la Televiziune, la care se adaugă documentele cutremurătoare din Săptămâna roșie sau din romanul Basarabia, care vorbesc despre masacre, deportări, colonizări în anii ,40... Și totuși, pentru cititorul despre care vorbești, Goma este un erou prea puțin cunoscut. Care sunt datele „cazului Goma“ azi?

Petru Ursache – Cum am spus, pregătindu-mă pentru *Omul din Calidor* mi-am dat seama că Paul Goma este o personalitate de pronunțată valoare, ca scriitor și ca luptător de excepție pentru drepturile omului, ca individ, ca profesionist – cu referire specială la libertatea scrisului, în folosul „creșterii limbii românești“. Un român veritabil. Era normal ca după decembrie 1989 să redevină cetățean al acestei țări, cu drepturi depline și firești. Din păcate, nu a fost așa. Vina principală o poartă, după părerea mea, cobreslașii. În loc să se bucure de întoarcerea acasă a autorului

Gherlei, pentru unitatea și întărirea grupului scriitoricesc, forță utilă cuvântului și democrației, au preferat să lanseze articole incriminante în presă și să-i distrugă cărțile. Au dat câștig de cauză, astfel, organelor de vârf, impuse din afară și împotriva noastră, să oficializeze campania dușmănoasă de marginalizare, de lichidare, în fond, a însinguratului de la Paris. Reabilitarea limitată și târzie (abia în 2012 i s-a recunoscut calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor din România, revendicată decenii în șir de exilat) dovedește că organele și slujitorii lor mizerabili (nu pot găsi alt cuvânt) vor să se creadă că au procedat „fără violență“ și să rămână cu „față umană“. Ar fi fost de dorit să se facă demersuri în direcția susținerii lui Paul Goma pentru obținerea Premiului Nobel. Situația îi era favorabilă autorului după publicarea romanului *Ostinato* în Vest și după celebra „Mișcare Goma“. Campania se putea relua după căderea Cortinei de Fier. Dar moștenim tare bolșeo-comuniste și nu numai. Să ne amintim: Stoian Stoilov s-a opus, când era la Putere, ca Mircea Eliade să primească distincția respectivă; spre uluirea multor personalități europene, sigure și bucuroase de victoria învățatului român. La fel s-a întâmplat și cu Blaga. Statul român, condus de comuniști, s-a opus și în momentul când lui Vintilă Horia i s-a decernat Premiul Goncourt. Ciudat mi se pare faptul că, astăzi, se găsesc unii care se miră că n-am reușit să intrăm în rând cu lumea, cu un Nobel în exergă.

„Modelul Eliade și partea noastră de cer“

Lucia Negoită – Faceți parte dintr-o generație care a crezut în puterea admirației, a modelelor. Mircea Eliade a fost un asemenea model. L-ați făcut cunoscut studenților, încă de pe vremea când vorbeam în șoaptă despre personalitățile exilului românesc: Cioran, Vintilă Horia, Stamatu, Ștefan Baciu ș. a. După 1989, au apărut multe titluri din opera eliadescă, dar nu o riguroasă ediție critică. Nu au lipsit demascările în „stil stalinist“, cu care l-au probozit cercuri internaționale occidentale, și unele atitudini critice de la noi. Debaterile din reviste nu au fost în favoarea discuțiilor argumentate, legate de acele file mai întunecate din biografia de tinerețe a cărturarului... O sesiune de la Sorbona, la zece ani de la moartea lui Eliade, în 1996, era prezidată de profesorul Dubuisson, un detractor care a dat o turnură nefavorabilă comunicărilor de acolo. Doar memoria grupurilor mai restrânse, din care făceau parte Cicerone Poghirc, Paul Barbăneagră, Leonida Mămăligă sau Claude-Henri Rocquet (care a realizat celebra carte de interviuri Încercarea labirintului) a păstrat vie, la Paris, figura lui Eliade. Nu am vorbit niciodată, o fac acum, despre locuința modestă,

dintr-un bloc vechi, tip cazarmă, în care marele învățat locuia șase luni pe an (celelalte șase preda, cum se știe, la Chicago...). Ce ironie! Ar stârni disprețul oricărui miliardar de carton care își fumează pipa... în buricul metropolei. Mai sunt astăzi, domnule Ursache, românii interesați de Mircea Eliade, cel care a fost numit „un Frazer al românilor“?

Petru Ursache – Da. Am crezut și cred în forța formativă și directoare a modelelor, a personalităților și a operelor cu valoare estetică, educative în sens moral, patriotic, activ și creator. Autorii pe care i-ați citat, din marele exil românesc: Mircea Eliade, Emil Cioran, Horia Stamatu, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, dar și Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Lucian Blaga sau cei victimizați în închisori: Gheorghe Brătianu, Radu Gyr, Nichifor Crainic, Monseniorul Ghyka, Arsenie Papacioc, Iustin Pârvu îmi stau lângă inimă. Sunt genii, eroi, martiri; s-au dăruit, până la sacrificiul de sine, luptei pentru demnitatea de a fi *român* și pentru a fi recunoscută „partea noastră de cer“ printre popoarele lumii civilizate. Dacă Mircea Eliade este atacat cu mijloace specifice grupurilor răuvoitoare, când la Paris, când la Chicago, când la București, asta dovedește că războiul informațional continuă cu aceleași metode deplorabile. Trist și înfiorător: lui Paul Goma i s-au topit cărțile. Când? După balconiadă. Mircea Eliade a fost ținut departe, hăituit, marginalizat. A lăsat prin testament, după un program structurat de el însuși, să i se publice ediția de *Opere* în limba română și la el în țară, așa cum a apărut în japoneză, în maghiară, în italiană, franceză, engleză etc. Ce s-a ales? Știe cel care deține drepturile de autor; ca și pentru Cioran, Noica, Țuțea. Pofta de minimalizare și dezinformare nu se potolește la invidioși și schismatici ca Dubuisson sau Norman Manea. Fiți siguri că atacurile de moment, fie și instrumentate cu meșteșug, vor sfârși asemenea traiectoriei bumerangului. Eliade rămâne pe poziția recunoscută de specialiștii în materie: „un Frazer al zilelor noastre“; mult mai mult, un novator ingenios și un savant de primă mărime în istoria religiilor. Am scris despre Eminescu, despre Nichifor Crainic, despre Eliade și Goma și simt fiorul întăritor al *estimii* noastre, ca să apelez la cuvântul lui Noica. Eliade nu este *un caz*, în raport cu ordinea firească a lucrurilor. Stânga proletcultistă și agresivă în toate direcțiile obișnuia să extragă din serie și din context un autor socotit indezirabil pe motive mai mult sau mai puțin inventate și să-l țină la colț sub un tir necontenit de epitete defăimătoare. Tăietură bine lucrată, căci rana se vindecă uneori, dar oricând poate fi redeschisă. Când cineva aduce în discuție romanul *Maitreyi*, pentru care autorul a obținut un prestigios premiu al Academiei Române, i se răspunde în răspăr: a scris proză fantastică, tributară unei ideologii nocive.

Și tot așa: când intră în rol problema religiologiei, se aude de îndată o voce răstită care invocă „tinerețea legionară“. Omul de știință, cu gândire echilibrată, întemeiată pe documente, pe fapte demonstrabile, nu pe simple perorații, se vede blocat, pentru că discuția a luat o cale piezișă, iar acuzația șocantă urmează să fie lămurită de o instanță care-l depășește. Aceasta rămâne neutră, în schimb câștigă teren aria calomniei. Vorba rea trece din om în om, se statornicește, prinde cangrenă. Dar, în afară de afirmațiile impresioniste, emise din surse discutabile, nimeni n-a reușit să arate convingător în ce constă partea nocivă a scrierilor în proză ale lui Mircea Eliade; doar coincidențe de nume (Biriș din *Noaptea de sânzienă*) ori scheme epice truate din proza scurtă. Apoi, ce înseamnă „tinerețe legionară“ la Mircea Eliade? O zi, o lună, un deceniu? În ce se concretizează? În colaborări la reviste de dreapta, în articole de simpatie, de adeziune, de direcție? Sigur se poate afirma: la întoarcerea din India (dar și înainte de asta: a se vedea *Itinerar sentimental*), Mircea Eliade era cuprins de elan tineresc într-o manieră specifică vârstei. Dorea să se afirme în cadrul generației sale, să-și făurească nume, glorie (vezi momentul *Criterion*). Ce e rău în asta? Ulterior (un an-doi trei?), a avut impresia că Mișcarea lui Corneliu Zelea-Codreanu ar fi o șansă pentru România acaparată de clanuri politico-bancare din țară și din străinătate. Se pare că a căzut pradă unor momeli de moment. Dar când a văzut că dreapta legionară derapează în extremism sângeros, a scris articolul despre *noul barbar*, unde arată că *dreapta* și *stînga* sunt la fel de periculoase pentru destinul omenirii. A avut dreptate, dar „zgaiba“ a rămas. În 2008, Dora Mezdrea a început să publice seria *Nae Ionescu și discipolii săi în arhiva Securității* (Editura Mica Valahie). Volumul al II-lea este consacrat lui Mircea Eliade și cuprinde 260 pagini. Prefața poartă titlul semnificativ: *O acțiune informativă nespecifică*. Acolo citim, printre multe altele: „«Legionalizarea» discipolilor de către Maestru – o sinistră teză stalinistă, perpetuată până azi – este, așa cum arătam pe bază de documente în ultimele două volume ale *Biografiei...*, o imposibilitate de fapt“ (p. 12). A se vedea și rapoartele secrete, atât ale vechii Siguranțe cât și ale Securității comuniste, cum se bat cap în cap.

„Nu mor caii când vor căinii“

Lucia Negoită – *Uitarea s-a așternut și peste înaintașii străluciți ai culturii noastre. Aleg dintr-o listă mai lungă numele lui Sadoveanu. După ani de studiu și devoțiune „sadovenizând, sadovenizând...“; ce are de adăugat interpretul eposului marelui autor al romanului*

Creanga de aur? *Unde sunt profesorii, formatorii de opinie, de gusturi literare?*

Petru Ursache – Să ne înțelegem, stimată colegă: *uitarea* face parte din programul informațional și exterminator, care este *al lor*, al noilor barbari. Dar nu mor caii când vor câinii. Nu este și *uitarea noastră*, a românilor. Căci există o *Românie profundă*, care nu se vrea cuprinsă în chingi ideologice. Este drept că unii intelectuali s-au lăsat prea ușor cumpărați, că unii tineri sunt ademeniți de promisiuni. Dar neîncetat se afirmă și personalități umane cu verticalitate morală, conștiente de o gravă răspundere. Dovadă că anumite reviste, printre care și „Acolada”, fundații culturale, edituri, asociații întrețin cultul adevărului. Morala: să ne unim întru salvarea noastră. Nu este un „optimism” deșert, ci nevoia de încredere în noi înșine. În faza de colonizare în care ne aflăm (am scris o carte cu titlul *Antropologia – o știință neocolonială*, Editura „Timpul”, Iași, 2006) și sub presiune ideologico-financiară dirijată, nu putem avea încredere în programele de televiziune, ca și în presa cea de toate zilele acaparată de Putere. Curente de opinie în susținerea adevărului și democrației reale nu se formează ușor în asemenea condiții precare.

„Istorie, genocid, etnocid”

Lucia Negoită – În 2010 ați publicat la Editura Conta, Piatra Neamț, *Istorie, genocid, etnocid, carte-pledoarie în favoarea adevărului istoric. Jurnalele încadrate în literatura închisorilor din anii comunismului au avut un impact puternic până la începutul anilor 2000. Să pomenim aici cărțile unor Steinhardt, Bacu, Ioanid, Pavlovici, Constante, Caraza, Mărgineanu, Oana Orlea, Iustin Pârvu, Marcel Petrișor, precum și documentele publicate de Gh. Buzatu sau Florin Dobrinescu. Adevăruri dureroase. Speranțe. Excese. Orori. Tragedii. În spatele lor, destine, oameni, lașități, curaj, disperare... Dar mai ales posibilitatea de a înțelege istoria recentă, așa cum a fost ea. Șansa de a ne curăța, de a recunoaște greșelile ideologilor de tot felul. De a nu accepta la nesfârșit minciuna și impostura celor care au încurajat injustiția, crima chiar. Nu mai vorbesc de șansa vindecării noastre, care a rămas un ideal neatins. Ce se întâmplă cu noi, dincolo de ce vedem, auzim, ne îngrozim, în spectacolul politic, televizat sau nu? De ce am dat la o parte aceste șanse?*

Petru Ursache – Am traversat toate deceniile bolșeo-comuniste cu furtunile lor de gheață și de sânge. Aveam 13 ani la terminarea războiului și am văzut cu ochii mei tancurile sovietice venite să ne „elibereze”; femei batjocorite, bărbați împușcați la marginea drumului, grupuri de oameni nenorociți, mânați din spate cu automatele, spre gară și de acolo

spre pustiiri siberiene. Unii, mai curajoși ori din disperare, au încercat să se opună (consătenii Ghiță Codreanu, Nicolae Pricop, Ștefan Antoci, Vlad Bălău ș. a.), dar au căzut sub gloanțe prin pădurile din apropiere sau au îndurat ani grei de detenție. Moș Ghiță Codreanu este menționat într-una dintre scrierile lui Cicerone Ionițoiu. Mașina neagră străjuia noaptea de noapte, să producă teroare, să-i înhațe pe indezirabili. În liceul meu (Liceul Național din Iași, fala orașului și a Moldovei), funcționa o organizație secretă de tineri revoltați, ca peste tot în țară. Vă asigur că nu era „de extremă dreaptă”, cum pretinde propaganda bolșeo-comunistă de grosolană dezinformare. În primăvara lui 1948, așadar cu câteva luni înainte de „Reforma învățământului” patronată de Iosif Chișinevski și de „Ana noastră” (cum o alinta Brucan), s-a declanșat masiva campanie de arestare a elevilor din mai toate școlile din țară. Am scăpat ca prin urechile acului. Mă aflam doar în clasa a treia. La începutul noului an școlar (1948-1949), clasele a VII și a VIII erau pustiite. Sfârșit tragic și pentru profesorii Tăzlăuanu (Anatomie), Papastopol (Istorie), Ocneanu (Filosofie), Gliga (Muzică). Nu știam mai nimic despre luptele armate din țară, ale militarilor de profesie în unire cu partizanii și cu mulțimile de săteni de pe Valea Argeșului, din Făgăraș, Apuseni, Vrancea, Munții Măcinului, Rarău, Dorne; ne erau necunoscute numele marilor conducători ai rezistenței: frații Arnăuțoiu și Arsenescu, Dabija și Motrescu, Ion Gavrilă (Ogoranu). Mărturiile depuse în scrieri multe și de interes maxim, chiar de către membrii participanți la rezistența din munți și din sate ori de către victimele închisorilor și deportărilor, sunt destinate să dezvăluie adevărata față a istoriei noastre recente. Din acuzați vom deveni acuzatori. Ele constituie veritabile și unice documente doveditoare și vor sta pe masă, în văzul lumii, când aceasta va deveni cu adevărat liberă, cu prilejul unui al doilea Nürnberg, invocat adesea de Paul Goma. Cam așa pot să motivez interesul meu de o viață pentru *Istorie, genocid, etnocid*, carte scrisă într-un an, dintr-o răsufare. Am spus *istorie* pentru că rezistența din munți și din sate, deportările, colonizările, detenițiile au însemnat fapte vii, evenimentiale, dramatice, în opoziție cu „reformele” comuniste, „planurile cincinale”, cuvântările de tribună ale capilor Puterii; am spus *genocid* pentru că acesta a fost aplicat sistematic și cu sălbăticie; am spus *etnocid* pentru că asasinările, deportările, colonizările s-au produs în proporție de masă, vizând cu predilecție etnicul românesc, fiind ocolite în mod vizibil minoritățile; atac învăluit la Articolul 1 din Constituție. Cominternul lucra tare și atunci. În Bucovina și Basarabia, deportările se țineau lanț. În zonele dislocate erau îngrămădiți ruși și ucrainieni, până la modificarea

îngrijorătoare a proporției demografice în defavoarea românilor. Mai nou, ucigașa operație se practică intens prin forțarea emigrării masive a românilor, iarăși și iarăși puși pe drumuri, adică în căutare de lucru după desființarea programată a întreprinderilor industriale și a fermelor agricole. Ferească Dumnezeu de cinismul grobian al unui președinte care spunea că spitalele rămân și dacă pleacă doctrii. Un prim ministru, Ciorbea, anunța în Parlamentul țării că s-a decis înstrăinarea pe un dolar a fabricilor. Crimă curată: *etnocid*.

„Slujbaș al scrisului”

Lucia Negoită – *Cum arată, domnule profesor, o zi din viața dumneavoastră?*

Petru Ursache – Orice zi din viața mea e de slujbaș al scrisului, dură, spartană; lectură intensă, însoțită de finisarea manuscriselor pentru întărirea suportului informativ, cu trimiteri riguroase la sursele de bază. Memoria poate crea momente comice dacă nu e strunită, iar cu informația de pe internet nu mă prea împac. Vreau să țin documentul-carte în mână. Pe lângă toate acestea, răspund la solicitările colegilor din presă: „Convorbiri literare”, „Pro-Saeculum”, „Hyperion”, „Bucovina literară”, „Rost”, „Contă”, „Contemporanul. Ideea europeană”, „Argeș”, „Spații culturale”, „Actualitatea literară”, „Confesiuni”, „Dacia literară”, „Limbă și literatură”...; câteva cărți, 3-4 la număr, în mare parte scrise, își așteaptă rândul să fie încheiate. Înainte de a trimite la tipar texte mai dificile, port discuții războinice cu Magda U. Și invers, când îi vine sorocul. Se întâmplă des.

„Păstorul, constructorul, navigatorul”

Lucia Negoită – *Aveți din câte știu o carte gata scrisă despre Miorița. Ce se mai poate spune, în secolul al XX-lea, despre un poem filozofic, pe care eu, una, refuz să îl văd ca un story, ca pe un „complex” al românilor, care ne descurajează și ne anihilează? De unde vă luați energia supraviețuirii, a optimismului?*

Petru Ursache – Știe bunul Dumnezeu. Vă răspund pe ocolite: da, am scris o carte despre *Miorița*. O primă ediție a fost aproape distrusă de o editoare neprofesionistă. A doua sper să apară în curând. Ce se mai poate spune? Dumneavoastră ați dat deja o variantă de răspuns cât se poate de credibilă: „... poem filozofic, pe care eu, una, refuz să-l văd ca un story, ca un «complex» al românilor care ne descurajează și ne anihilează”. Să ne păstrăm rezerva necesară față de cei care își dau cu părerea prea cu grabă. Unii o fac în necunoștință de cauză, alții cu intenții diversioniste,

ca să nu spun cuvântul pe care l-ar merita. Drama bunului păstor carpatic este a oricărui trăitor sub soare, de ieri sau de azi, fie simplu meseriaș, academician ori ministru. Împotriva morții nu se poate lupta cu ciomagul, cum cred unii. Și fac gălăgie tocmai pentru că prea se tem de moarte. Cine studiază sistematic și fără prejudecată mulțimea de texte poetice constată că *Miorița* dezvăluie o *metafizică a morții*. Așa închei cartea mea: *Miorița, o metafizică a morții*. Așadar, îmi propun să vorbesc despre un poem mitico-filozofic. Cercetătorii anteriori, cu puține excepții (Lucian Blaga, Mircea Eliade), au insistat asupra laturilor folclorico-etnografice, subestimând partea specifică, esențială și de îndepărtată tradiție a problematicii. D. Caracostea a tratat diferențiat, cum se știe, capodoperele *Meșterul Manole* și *Miorița*: prima, ne spune el, cunoaște extindere carpato-balcanică, având ca nucleu „jertfa zidirii”, a doua limitându-se doar la spațiul nord-dunărean și păstoresc. Școala dialectală a desăvârșit regionalizarea, astfel că s-a putut vorbi despre *Miorița* în Vrancea, în Maramureș, în Moldova, etc. Comparatismul a adus date noi. Petru Caraman a descoperit motivul *morții tânărului nelumit* la polonezi și la popoarele din sudul Dunării, Mircea Eliade pornește, în studiul *Mioara năzdrăvană*, de la diverse formule consacrate, gesturi, imagini și simboluri, care se transfigurează într-o „*nuntă mioritică* de structură cosmică”. Este o completare la teza lui Caraman. Eu reconstitui *dosarul mitologic* al păstorului carpatic. Am în vedere faptul că, în vechime, *păstorul, constructorul* (de temple, de cetăți) și *navigatorul* se bucurau de mare prestigiu, ca oameni aleși, deopotrivă de zei și de oameni, pentru darul de a dialoga în singurătate cu astrele, cu spațiile, cu necunoscutul. Punctul de plecare îl constituie zeul-păstor Dumuzi, din panteonul sumerian. Drama acestuia se aseamănă aproape până la identitate cu aceea a păstorului carpatic. Mai mult decât atât, există o întreagă galerie de personaje mitice, păstori la origine, care întâmpină „prima dată” chipul frisonant al morții. Dacă apelăm la substratul mitologic al textelor de bază, întărite prin anume structuri muzicale și forme imagistice arhaice, *Miorița* ni se înfățișează într-o nouă perspectivă, de interes general uman și științific. Să reținem că etnomuzicologii, mai riguroși în valorizare decât literații, au avut un cuvânt greu de spus, de la Constantin Brăiloiu încoace. „Recent”, a apărut *Miorița. Studiu. Melodii* de Elisabeta Moldoveanu (Editura Muzicală, București, 2005, 385 p.). Nu știu dacă presa a consemnat-o. Sincretismul artelor nu trebuie neglijat: partea literară a textelor e completată, în planurile de adâncime, de cea muzicală. Ar fi de dorit ca această capodoperă să reintre în atenția specialiștilor. Politicienii să-și vadă de ale lor.

Mircea BÂRSILĂ

Renegare

Nu scriu decât în momentele când uit să mai fiu trist.

Uit de șobolanii hambarelor cu boabe de porumb și de grâu,
de imaginarii șerpi din baie și de viezurii din întunericul de sub patul
în care dorm întotdeauna singur.

Da, nu scriu decât în momentele când uit să mai fiu trist
și dacă, scriind, nu mă simt transpus încet-încet în situația
unei fete nevoite să cânte în fața unor străini
jucând, noaptea, târziu, cârți, și care, luându-i cântecul ca vin,
și-l toarnă în pahare, înseamnă că respectiva poezie nu mă reprezintă,
drept pentru care îi pun cuvintele, în semn de renegare,
într-o pungă de plastic sau într-o pălărie veche, în ce am atunci
la îndemână, și le duc pe câmp să le scuipe cucii când zboară
de la un copac la altul, să le murdărească melcii cu albicioasele
secreții ale lor, să le lingă vulpile – cele turbate și cele aflate din nou
în călduri –,
să le sperie șopârlele, fluturii, licuricii și să le tortureze furnicile
– și ziua, după ce se ia roua, și noaptea – cu veninul lor,
în doze experimentale.

Scriu și rescriu, tai, arunc, modific și trag toată ziua la rindea
metafore, sentimente și gânduri încă aspre la pipăit. Cel mai greu
îmi este cu versurile dispunând de vechi rezervări
pe numele altor poeți (unii dintre ei – încă nenăscuți) și mai ales
cu cele trimise de prietenul meu Amur:
un pechinez
superb și care, în lumea de dincolo, a fost ridicat la rangul de înger.

Rugăciune

Încă îți sunt un prieten ambiguu, Iisuse. Încă mă tem să nu-mi cadă
mâna, când vreau s-o întind către tine. Poate că în ochii Tăi
nu sunt decât un călător într-o corabie purtată de valurile suprapuse
ale vigurilor desfășurate pe tejgheaua vânzătorilor de stofe: nici vâsle,
nici cârmă și nici busolă. Sau doar o capră vândută la târg pentru tăiere.
Un câine însetat, plin de scaieți, nevoit să supraviețuiască
în sălbăticie, cu șoareci, broaște, șopârle și cârțițe căutându-se, în zori,

---

una pe alta, pentru împerechere. Ajută-mă să înțeleg
pentru ce am trăit până acum, sub stelele ca niște muște pe un tavan,
ori ca niște căpușe albastre – și, totodată, să mă simt mai aproape
de Tine: o linie neagră lângă o linie albă și, între ele, o sabie.
Ajută-mă să-mi las deznădejdea la picioarele Tale. Să fiu, dacă se poate,
un pătrat lingându-și rănila la umbra unui cerc. Umilește-mă
în ochii insectelor ce seamănă cu niște bijuterii, în ochii bobocilor aurii
de găscă și mai ales în ochii razelor de soare, plini întotdeauna
de întrebări. Fie ca rugăciunile mele să-mi depășească, de fiecare dată,
înțelegerea, încât să nu mă pot gândi, orice ar fi, decât la lucruri
frumoase, în dorința mea de a renaște și nu de a muri. Scapă-mă,
Doamne, de mine însumi cel care nu știe de ce a trăit până acum
din greșală în greșală: inclusiv aceea de-a Te fi asemuit, atâta vreme,
cu domnișoara învățătoare găzduită la noi, în camera de păstrare,
când eram mic, și care s-a străduit, în zadar, o iarnă întregă,
să mă dezvețe de
obiceiul de a ronțai țurțurii de cleștar de la streășina din spate a casei.

Printre poeți

Aflându-mă, aici, printre atâția poeți laureați,
răsplătiți pe merit, desigur, cu felurite distincții, în lungul anilor,
îmi pare că sunt un amărât, un sărăntoc rătăcit într-o adunare
festivă alcătuită din cei mai bogați oameni ai acestor vremuri.
Un prăpădit al cărui trecut, șterpelit de țărânci,
a fost făcut sperietori de ciori pe câmpuri îndepărtate
unde n-am ajuns niciodată, nici măcar cu închipuirea
și poate nici în presupusele vieți precedente
(în care credința noastră are drept resort, în primul rând,
faptul că un singur punct
poate să fie centrul mai multor cercuri).
Cred că așa mi-a fost mie scris: să joc tot timpul
într-un rol ingrat.
Să mă latru pe mine însumi cu vulpile și câinii sălbăticiți
ai câmpiilor sau cu tunetele ploilor năprasnice de vară.
Să fiu nevoit să-mi fac, adesea, patul, într-o burtă de lup,
la fel ca Zamolxe într-o peșteră săpată de el însuși în sine.
Asta-i situația,
drept pentru care o să revin, cu o-nzecită înverșunare,
la inutilul pseudonim literar folosit, cândva, în tinerețile mele:
Mircea Silă. Altceva nu știu ce naiba ar fi de făcut!

Ora închiderii

Doi ortaci afumați bine, seara târziu, la singura masă încă vie
dintr-o mohorătă crășmă de cartier
cu sobă de teracotă și bere la halbă, țuică, rom și vin fiert
cu frunze de dafin și scorțișoară.
Îți spun eu – zice unu' – moartea ne scapă de bebele pe toți.
Și dacă nu ar urma, bă, Învierea – îi răspunde celălalt –
ar mai fi moartea noastră ceea ce este și pe care, în definitiv,
nici nu o merităm ?
O discuție curmată de tânăra chelneriță cu ochi albaștri-verzui
și într-o fustă prea scurtă: nu vedeți, bre, că este ora închiderii ?
Trebuie să spăl cu dero pe jos, trebuie să schimb perdelele
înnegrite de tutun
și să aranjez repede sala pentru ziua de mâine. Ți-ai dracului
de bețivi cu moartea din căpățânile voastre cu tot !

Leo BUTNARU

Dumnezeu, uraganul, omul

uraganul

și

omul

omul

și

uraganul

ambii fiind copii creați de Domnul Dumnezeu

ce forță I-a trebuit Atoatecreatorul

să iște uraganul!

...dar e de crezut că Dumnezeu avusese

că are nevoie

de mult mai multă putere

pentru a crea neputinciosul om...

Interviu

Odată ce mă întrebi, domnule reporter (sau poate... pardon... psihiatru?...), de prima amintire din viața mea aș încerca bineînțeles să-mi supra-încordezi memoria sau, probabil, mai mult aș încerca să aproximez oarece care, din întâmplare, putea (a)părea cât de cât caz real... – să zicem, primă amintire să fi fost legată de momentele în care, destul de stângaci, încercam să mă țin copăcel și să fac cei dintâi pași, dar – asta era! – mă cam împiedicam în scutece.

Altfel spus

Cel care aude cum crește iarba sau cum trec prin geam razele de lună e ca și cum ar auzi cum trece timpul altfel spus cum trece viața.

La mal

La locul unde e priponită luntrea lui Charon de două crengi oarecare e prinsă (mai în glumă, dar mai ales în serios) o fâșia pe care e scris „Finiș”. Insul care ajunge (când e să ajungă) acolo ia panglica în piept mai face un pas... și cam atât a fost...

Adică

atomul
și ce e mai mic decât el
înseamnă prezența prezenței
aproape ca
absența absenței

Antireclamă cafea ness

Centaurul Nessus își bău ceașca (uriașă) de ness
înainte de a fi ucis de săgeata otrăvită a lui Heracles
pe tunica lui Nessus otrăvită cu sângele și sperma lui Nessus
cu care a fost ucis în chinuri îngrozitoare Heracles
au fost găsite pete de cafea ness
preparată cu apă în care se scaldă monstrul în Loch Ness...

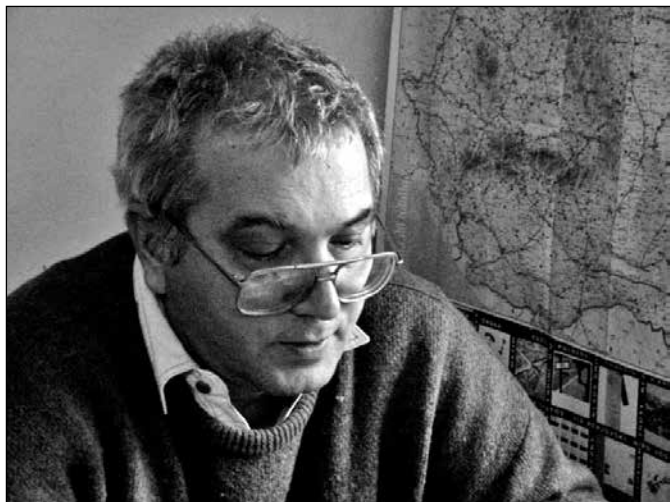
Atenție: Sau nu consumați cafea ness
sau nu citați mitologie!
Nes pa?...

Timpul, Sisif, pietroiul...

Din mersul îndărăt al tăbăcirii pietroiului
pe care îl împinge cu spatele
cu omoplații supraîncordați
în mâini ținând Ecleziaștul
Sisif citește despre timpul de aruncat pietrele
și de timpul de adunat pietrele
după care urlă:

– Dar de ce nu și pentru mine, Doamne?
De ce nu și pentru mine?!...

Dumitru CHIOARU

Firicelul de sînge

În amintirea tatălui meu

Dimineață tîrzie de iarnă –
încerc să-mi pun ordine în gînduri
strîngînd ibricul de cafea
în mîna tremurătoare
și printre ele alunecă
o lacrimă rotundă
ca oglinda mamei
spartă întoarsă
între hainele ei din scrin
apoi alta ovală cețoasă
ca un cap cărunt
în care mă recunosc în vreme
ce mă bărbieresc
cu mîinile tremurătoare

– ale mele?

ale tatălui pierdut în ceață? –
încerc să-mi pun ordine în gînduri
sorbînd cafeaua amară
fierbinte ca lacrimile
unindu-se-n barbă

într-o mare lacrimă în care
mi se oprește rece
lama aparatului de bărbierit
sclipind înroșită
de firicelul de sînge

Izolare

*”Lapte negru al zorilor te bem te bem”
(Paul Celan, Fuga macabră)*

Aer negru al zorilor peste oraș
stau închis în casă
cu gînduri la fel de negre
picurate din imaginile funeste
repetate la televizor –
aer negru al zorilor depus în plămîni

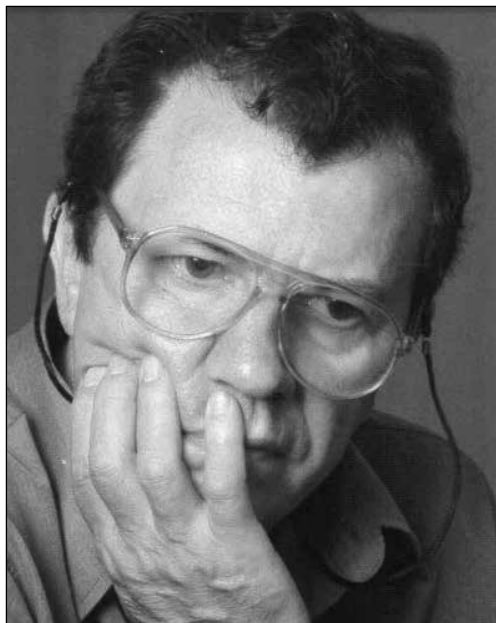
---

un virus din răsărit
își caută acolo culcuș –
    închis în casă mă spăl
mă spăl pe miini după orice lucru atins
zgomot de pași pe scări
prin vizor văd oameni alb îmbrăcați
coborînd pe targă un vecin
- e interzis să ieși fără mască –
aer negru al zorilor coronavirus
invizibil bob de orez
moartea-i un meșter din răsărit –
stau în casă și nu îmi ating
nici nasul nici gura nici ochii
printre rîndurile cărții deschise rînjește
invizibilul bob de orez
sar în picioare și privesc pe geam
strada-i pustie
vîntul împrăștie coșurile de gunoi –

zilele trec ca niște femei alb îmbrăcate
noaptele ca niște femei negru îmbrăcate
închis în mine cu gânduri la fel de negre
picurate din cerul adînc poluat
ca fața unui zeu mînios –
mă spăl pe miini
pe nas pe gură pe ochi
un vecin îmi bate în zid
    bat și eu –
    aceeași teamă ne ține departe –
trăim și eu și el
dar oare o să ne mai vedem ?
(*primăvara* 2020)

Clepsidra

*Cînd privești înaintea
viața pare făcută din întîmplări
dar într-un tîrziu
întorcînd capul
vezi cum toate se leagă
    ca într-o țesătură fir cu fir –
acesta-i destinul
(îmi spunea odată un bătrîn)
acum privesc cum pușinul nisip
rămas în partea de sus
se scurge prin gîtlejul îngust
tot mai repede
în partea de jos a clepsidrei
și mă-nfioară gîndul
că după ce ultimul bob de nisip
se va scurge stingîndu-se
ca o stea căzătoare
vor rămîne golul de sus
și plinul de jos
pînă cînd peste noapte
o mîna nevăzută va-ntoarce
cu grijă maternă clepsidra*

Vasile DAN

Cititorul captiv

Tot citând din mine însumi am ajuns singur
captivul bibliotecii devastate
de povești nerușinate personaje tragice intrigi
incredibile dorințe impudice dar eu
vedeam un singur miez de apă dimineața devreme
o picătură de foc pe limbă o pată de sânge nobil
al unei dinastii
răpuse într-un ultimul vers lizibil
o haină țesută devreme de frig numai
din fire cristaline de ceață
un hoț cu trăiri scandaloase candido străine
surâsul unei fete
de pe strada cu un singur număr impar
dedesubt însă trăiau toți ceilalți claie peste grămadă
nici nu-i vedea nimeni căci toți alergau
în aceeași direcție.

Dumitru Augustin DOMAN

Poetul viu și poetul mort

Poetul viu se întâlnește
în mijlocul bulevardului
cu convoiul,
cu întristata adunare de după sicriul prietenului lor,
poetul cel mort.

Poetul cel viu se retrage
pe marginea trotuarului,
îl privește pe prietenul său
și le spune celor din convoi
arătând furios spre sicriu:

Eu nu,
pe mine n-o să mă vedeți vreodată
așa umilit!

Soarele se ivește dintr-un nor alburiu și
le luminează deopotrivă
fața cea palidă a poetului mort
și cea roșie de alcool a poetului viu.

Cartea de aur

Cel mai bogat scriitor al ținutului
dintre Extremul Orient și Marginalul Occident
și-a publicat capodopera
în coperte de aur și

scrisă cu litere de aur de 24 de karate.
Literele, cuvintele, frazele îți luau ochii.

Nu înțelegeai nimic citind textul,
totul era de-o simplă și străvezie
abstracțiune aurie,
doar aurul cărții te cucerea.

Încă înainte de prima cronică despre carte,
cel mai bogat scriitor
al ținutului dintre Extremul Orient și Marginalul Occident
a fost găsit în biroul său

---

sufocat de vreo tonă de aur lichefiat.

Piramida

Vai, vai, vai!
Ce piramidă este aceasta
cu vârful în nisip
și cu baza pe cer?
Au, și cum crește baza
ceas de ceas
cu încă un strat de cuburi
de granit!
Disperați,
ne tot depărtăm
de vârful piramidei
în toate punctele cardinale
să ne mai vadă soarele
să-l mai vedem.
Cât va mai dura?
Din cer ne va sosi întunericul și nu lumina?
Oare, piramida asta întoarsă
să fie locul pe care
Dumnezeu vrea să-și pună
picioarele obosite?

Din cimitirul de pe deal,

în seara de toamnă târzie,
curg morții la vale
prin tuneluri subterane
ca un fluviu de păcate
mai mari
mai mici

Drumeag rupt

Pornești pe firul textului,
îi urmezi meandrele,
cauți un nu știu ce capăt.
Când ești foarte aproape,
o nevăzută foarfecă taie firul.
Îi găsești alt capăt,
o iei din nou de-a lungul lui
până foarfeca invizibilă îl retează.
Și tot așa. Și tot așa.
Jurnal de cititor.
Plimbarea de seară,
de noapte pe-un drumeag
rupt adesea,
cu nenumărate meandre,
dar retezat din loc în loc.
O bandă a lui Mobius segmentată,
deșirată,
reformată
și iar deșirată
și iar reformată...

Marian Drăghici

Negresa

Fiecare dintre noi are undeva o negresă, e așteptat.

Să tot merg la negresă
din zorii juventuții mele lăsat-am baltă casă și masă,
iubita cât o sticlă de lampă
sub orbitorul cer al Ierusalimului –

și-am plecat la vânătoare în inima Africii.

Acum nu știu, nu mai știu:
să tot merg la negresă
ori să fug de ea mâncând pământul
am plecat atunci în inima Africii?

Ai zice că Africa toată e plină de negrese, dar nu.
Africa toată e plină de negresa mea.

Bate vântul prin negresă ca prin sită, când bate vântul.
Când plouă, plouă prin negresă ca printr-un acoperiș spart.

Toate sălbăticiunile Africii scobiră cu ghearele și dinții
sălaș mustind etern în inima indiferentă a negresei.

Cu negresa ești, oriunde te-ai afla, absolut singur.

Nu te poți bizui pe negresă, ea are consistența aerului,
când aerul era lichid amniotic și primii oameni
colindau lumea ca pești,
ori ca muzicanți de petrecere deghizați în pești,
răsplătiți defel prin prospețimea cu care-au strălucit atunci în soare,
ca funigei, dinții negresei.

Noaptea petrec călare pe negresă
după ce-am făcut dragoste cu ea dându-i bice,
epuizând-o în toate clipele vieții și morții: epuizându-mă.

Negresă beau când mă trezesc și soarele răsare din negresă
ca oul din găină, gata apus.

Luna și stelele pâlpaie pe cer
ca viermii îngrășați în transparența carnală a negresei
din care bineînțeleș înfulec și eu
cu nesațul de fiară a Africii –
și nu mă mai satur.

Atât de vastă e negresa, că n-are casă.
Negresa, biata de ea, este casa.

Iar în casă, la masa lungă și albă stă singură negresa.
Nu bea, nu mănâncă.
Nu face nimic.
Doar stă.

Doar stă și așteaptă
cu aerul înțepenit înfricoșător
că de mii de ani
doar stă și așteaptă.

Ioan MOLDOVAN

luna

Luna cade lent
ca o meduză de noapte pe iarba târâtoare
Vara nu mai are la sine nici măcar constelațiile
de lungă memorie
Luna alunecă inclement spre lume – o meduză
prin iarba în comă indusă
Rămâne ondulând în epuizare acum
la începutul tuturor Stingerilor
(2019)

supus

Să fiu și eu supus
Să ascult fără țâfne punerile la punct ale Comanditarilor
Să stau pe banca de rezerve
Să privesc doar cicoarea secătuită de la marginea terenului
până se va îndura Mister să facă semn și
să intru în minutele de prelungire
să ajut la obținerea unui egal nemaisperat
(2019)

dar am fost

Am fost și eu odată un preadolescent
Afară s-a răcorit acum
și în consecință și în casă s-a răcorit

Inutil să caut alte case
tot nu scap de obiceiul de a reveni asupra cuvintelor
de a drege desenul lor dintâi ca să fie mai lizibile

orice literă mai suportă noi dichiseli

---

dar față de cine face eu aici volute dantelării grimase?

În biserică *invece* la slujba de dimineață
o fetiță împletește o codiță
în pletele surorii sale gemene

*

abatoare împachetate în pânze de păianjen
frig verbal
transpirația sticlește pe foștii centauri

*

odinioară rușinoasele mele munci de sclav, pagini
cu propoziții primitive, fraze scâlâmbe
păduri făcute parcă anume să ajungă paragini
fără Cale Regală, doar cu hățişuri în trâmbe

doar cu BX BEIFA AA 9999
de neînțeles totuși în nesticăcioasa lor rouă

doar citatele prestigioase mai au sens aici
insule fără somn, cu visare și invazia de furnici
și fantasma cu faguri de miere

.....
„Sub limba lui, osteneală doar și durere“

*

un tren de marfă tixit cu boboci de rață
când trece prin zonele însorite
trenul pare o trambă de aur

*

cum mai e în zilele noastre să începi o poezie?

dimineața sură țâșnește din boscheți
cu toate vrăbiile la cingătoare

*

un chinez prea puțin școlit
scrie câteva ideograme și se scoate
la noi altă artă a prins: a da din coate

*

tot mai speriat
făcând ceva și ceva și altceva
spre a nu se opri înțelegerea

Ovidiu PECICAN

În Iad

Am mai coborât o treaptă
Până-n Iad calea e dreaptă
Nu te-ncurci la cotitură
Capeți jar peste măsură
N-ai de stat la giratorii
Înjurând toți tricorii
Care-apasă pe pedală
Ca să treacă mai cu fală
Și se-mping mereu în față
De-i noapte, de-i dimineață...
Întunericul e-n toi
Flăcările sar șuvoi
Miroase a piele arsă
Adie a viață stoarsă
Totu-i putred și infect
Sufletele-s cu defect
S-au lipit de urâție
Încă de pe năsălie.
Iadul ți-e la îndemână
Cum te-acoperi cu țărână.
Vin asupra ta, jilave,
Smoală, borături suave
Și pucioasa te înmoaie
De rămâi mereu în zoaie...
Jos în Iad e taină mare
Și nu capeți de mâncare
De băut sau de fumat
Din înalt cazi în rahat...
N-ai de ce să faci ceva
Doar pedeapsa-o vei afla.
Diavolul ce ți-o va da
Poartă pe chip fața ta...

Cu făcutul s-a-ncheiat
Până să ajungi în Iad.
Ai iubit o fată-n plus?
Ai mințit în vreun discurs?
Ai fugit după foloase?
Căutai câștiguri joase?
Ai dat peste tot doar plase?
Acum dai peste ponoase...
Ai crezut că-i o himeră?
Că-i o stare efemeră?
Că va trece cu pilule?
Că-i plin doar cu rapandule?
Că-i un fel de carnaval?
Un eveniment fecal?
Că vei fi la iarmaroc?
N-ai de ce să miști deloc
Și tu ai acolo-un loc
Nimeni nu ți-l va lua
Ce-ai tu, n-are nimenea
(Vai și-amar de pielea ta!
Vai și-amar de steaua ta!)...
Iadul e multicolor
Totu-i negru, fără flori
Negru-aduce-a siniliu
De cum ieși de prin sicriu
Și te-ndrești spre-acel ghișeu
Unde sluga lui Morfeu
Te-a făcut să crezi cumva
Că te vei putea caza
Dar nu merge chiar așa...
Iadul este interzis
Dar tu ai acces deschis,
Vei afla că ai din toate
Cele-o mie de păcate
Vei descoperi sfios
Ce-i din ce în ce mai jos
Vei vedea că nu există
Vreo vocație prea sinistră
Și că nu mai poți scăpa
De ce-ai pus sub pielea ta.
Iadul este inedit
Îl știi de când ai venit
Printre oameni bebeluș
Și te-arătai jucăuș.
Iadul n-are început
Prima oară te-a durut
Demult... De l-ai și uitat
(El pe tine – niciodat'!)
N-are nici o geografie
Fiindcă are-n loc o mie
Te rostogolește tainic
N-ai decât să plângi amarnic

Odată ajuns în Iad
Nici stelele nu mai cad
Nu le vezi pe firmament
Țin de-altfel de ornament.
Poți, în schimb, primi pucioase
Peste coapse, peste oase
Alergând incendiat
Spre alt eu întunecat
Și căzând îndată-n gol...
Ce oroare! Ce nasol!...
Iadul este-n fiecare
Și de-i scund, și de e mare.
De ești mic ai Iad pitic
De ești mare, e o tumoare
Iadul n-are felinare
Ești în viscol, în ninsoare...
Iadul nu-i în altă parte,
Suflet neatins de moarte,
Ci stă calm, pitit în tine
Pari ok, dar nu ești bine
Cum mori urcă dintr-o dată
Ce planetă scufundată!
Alantida te așteaptă
Pentru chin e-o țară aptă
Cum alta pe lume nu-i
Toți deșteptii primesc mui...
Auroră boreală
Are Iadul – ce scofală
Când și-o prăbușește-odată
Simți ghiață nemăsurată
Când credeai că ai scăpat
Sub sticlă te-a înecat
Nu mai mori, că nu-i de ce
E cam ca la PCR
Când primeai o sancțiune
Și te arestau pe bune
Știa Stalin ce gătește
Fără dezlegări la pește
Altfel Iadu-i... minunat
Mii de draci te-au urinat
Prin arene și ședințe
Într-o mare de ființe
Mai pramatii decât ești.
Ai crede că-n București
Nici nu-ncape-atâta lume
Iadul are-un bun renume
La cazările de-a valma
Când cu bățul, când cu palma
Să te-nchidă în borcane
Te îndrumă spre Cazane
Unde-i Dunărea mai tare
În bulbuci și-nvolburată...

Credeți, dragă mamă, tată,
n-ar fi locul meu aici
printre corbi, fără pisici
cu toți prietenii din viață
care m-au scuipat în față
cu toți ștabii din ajun
de la Paști pân-la Crăciun
și apoi la Paști din nou
copie la indigou...
Iadul este colorat
Dar te simți cam... creponat
Pictorul e-ngrozitor
Le ia fața tuturor...
Iadul este foc și pară
Ce ai mai ieși afară!...
Dar singurul gardian
Ești chiar tu, halal oștean!
Singur poți să te retragi
Dintre diavoli, dintre draci...
Doar atât, că nu-ți prea vine
Și te lași încet pe vine
Să mai stai un pic, o eră
Cocoțat pe-o etajeră
Prin birtul lui Belzebuth
Unde totul e în rut
Pasiuni dezlănțuite
Din inimi cam amorțite
Virtuozități destule
Și virtuți cu totul nule
Multă mobilă-nglotită
Plebe mult prea-nghesuită
Printre patimi fără șir
Pe sub clăi, sub coviltir
Și printre dicționare
Multe minți ficționare
Își fac treaba neîncetat
Într-un univers cam beat
O fi-având Raiul vreun fir
Dar Iadu-i loc să deșir
Tot ce-i jalnic, cu ponoase,
Gânduri tari, locuri cam joase
Fără mir și untdelemn
Să le curm nu-mi vine semn
E o lume-n care știu
Morți să iasă din sicriu
Și schelete ambulante
Ce se-nscriu pe noi cuante
De smoală și de lumină
Nu prea clară, nici prea fină
Tulbure și apătoasă
Țară joasă, bucă groasă
(*Covidiada* – fragment)

Marta PETREU

După cădere

Apropie-te

învește-mă în privirea ta ca într-o placentă albastră
cuprinde-mă strâns
așa cum teaca adăpostește sabia

Eu îți dau tîrcoale eu te adulmec
ca pe un cîmp proaspăt cosit
Da. Te recunosc: ești bărbat
deci amintirea mea de dinaintea căderii
Ești pur și simplu originea
coastele tale arcuite sînt matricea frumoasă caldă
sînt spațiul meu natal
Oho! încă înainte de a fi fost făcută
ți-am ascultat izvorul sîngelui susurul singurătății
eu am trăit mirarea cu care cutreierai grădina
Le recunosc mi le-amintesc
îmi amintesc bezna de catifea a cărnii tale
Te-adulmec acum
și-mi amintesc unitatea

Da. Te recunosc:
ești într-adevăr originea
ești carnea din care am fost extrasă
smulsă modelată
și aruncată în această pădure înzăpezită
să-ți fiu parte să-ți țin tovărășie

Ești chiar originea din care am fost extrasă
cînd tu dormeai somnul cel greu divin

Ești bărbat
fii deci iarăși adăpostul meu
fii mierea neagră a dorinței
fii buruiana cea rea și lăptoasă a dragostei
și împlinirea
acum
după cădere

Robert ȘERBAN

Fabulă

într-o parcare de mașini
o cioară mănâncă dintr-o bucată de covrig
un șoarece se apropie
se tot apropie
ezită mai face doi pași
pasărea se oprește din ciugulit și se uită la el
micuțul se-ntoarce repede și intră într-o gaură
cioara rupe cu ciocul din pâine
merge la locul unde șoarecele a dispărut
lasă bucata acolo
se întoarce și își continuă masa

un om vede toate astea
și izbucnește în plâns

Posteritate

după ce mori
poate ajungi în colțul de jos
dintr-o pagină a vreunei reviste literare
dacă redactorul-șef sau adjunctul lui te-au cunoscut
și le-ai fost simpatic
câteva rânduri
ce-ți înșiră data intrării și-a ieșirii din uz
studiile
de-ai mers pe la școală
iar apoi cărțile
nu toate
nu-i spațiu
doar cele mai vechi
poate și cele mai bune
dacă e vară
și nu-s materiale

---

prinzi chiar loc de poză
dacă nu
nu
textul contează
totuși
ai fost scriitor
ce mama dracului
doar n-ai crede în tâmpenia aia cu imaginea
care face cât o mie de cuvinte

Alte neputințe

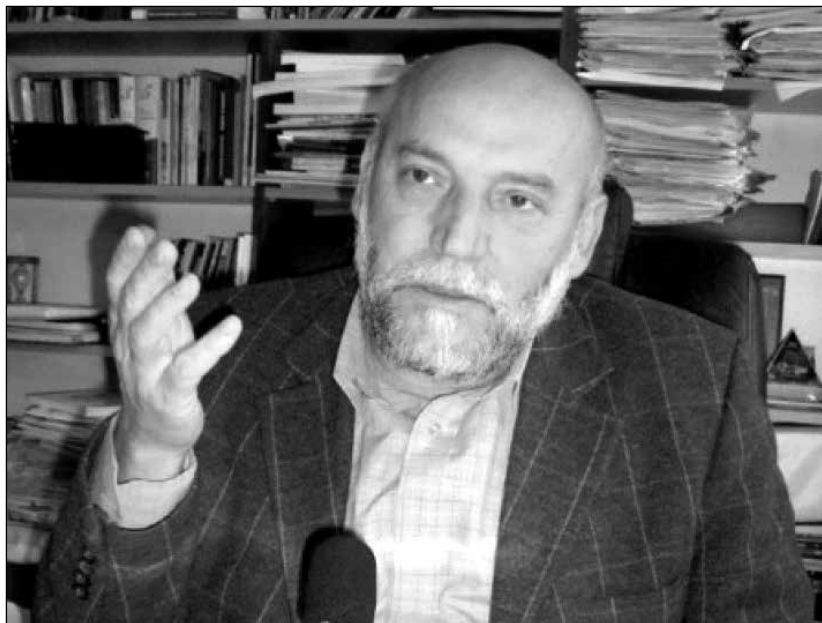
poezia nu face gaură-n cer
nu-nmulțește laptele-n țâțe
nu deturneză meteoriții și nu coclește argintăria
nu trece bătrânii strada
nu aprinde beculețe de Crăciun și nu întinerește vreo față
nu-ngheață apele nici măcar la mal
nu schimbă cursul vreunei poteci
nu îmbunătățește calitatea somnului
nu lecuiește de psoriazis
nu gonește turmele de porci
ce scurmă pământul până când
vor face o gaură-n el
prin care poezia se va strecura
ca un șarpe ce n-a mușcat niciodată pe nimeni
și va dispărea pentru totdeauna

Șut și gol

oricât de târzie
moartea vine întotdeauna prea repede
și te găsește cu cel puțin
un șiret dezlegat

uneori
te trimite după minge
fiindcă se distrează
cum o verifici dacă e umflată
dacă sare bine
dacă-i rotundă
cum o iei sub braț
și
în loc să i-o aduci
dispari cu ea

dar
de regulă
șut
și
gol

Cassian Maria SPIRIDON

femeie pe malul mării

la apus

privind ochiul liniștit al apei

blîndul val euxin

cu gîndul la tinerețile ei

așezată

ascultă glasurile

de atunci/ de acum

cu împăcată îngăduință

corbii nemuritori

din înaltul baricadelor

ce îmblînzesc furtuna

privesc furnicarul trecător

cum

între valurile obosite

își întretaie căile

un timp al regăsirii

îi vizitează inima

urmărind pașii celei apropiate

[poposind dintr-o altă generație]

cum dă formă nisipurilor

pescărușii

cu țipătul ca o chemare

își lasă cu aripa lor

în zbor

semnătura

printre valuri

nenumărate sunt însemnele ploii

pe întinderea apei

scrise în limbajul marelui zeu

---

pescărușii sunt muți
pe vaporetto se aude sirena
la intervale de ei stabilite
picăturile au vocea unei ploii
răbdătoare
la fel ca istoria

printre valuri
în alfabetul cunoscut
doar între ape și cer
mulțimea de stropi
transmite mesajul de neînțeles

ultimul balast

se adună frunze peste frunze
printre anotimpuri
mobile egal aliniată
păsările cîntă printre ramurile
ce/cu umbra lor
dau răcoare pietrei

gol tu calci
prin noaptea scurtă
fără de iluzii
bați în ziduri
nimeni nu aude
lumina-i stinsă
stelele la fel
porți desaga vieții
ultimul balast

e jocul

din tot avîntul ce a mai rămas
nici ploile
nu își mai deschid rigole
iar viața își urmează
precum o avalanșă
peste Carpați și Anzi
peste morminte

psalmi din alte ere
pe cine să-nțeleg/ să recunosc
între pilaștrii oboșiți
cînd Domnul
pe abacul lui ceresc
numără păcate

e jocul oglinzilor perfect
în ele vezi
cum sufletul
sub ploaie de emoții
își schimbă înfățișarea

Ioan Radu VĂCĂRESCU

Epistolă

Stau întins în pat, în camera cinci, cu fața spre ușa deschisă spre holul lung al secției de chirurgie, de unde aștept să apară domnișoara doctor la vizită.

În patul de alături, domnul Eginald citește, jos lângă patul lui e o corfă veche de răchită încărcată de cărți și obiecte de scris.

Eu n-am ce să citesc, decât Biblia pe care am găsit-o de dimineață.

Așezată cu mare grijă pe pat lângă beșicile de evacuare a lichidului, pe care le aranjaseam cu mare grijă să mă pot răsuci cât de cât pe-o parte.

Probabil trecuseră niște mesageri, dis-de-dimineață, cu sacul de Biblii și-au pus pe fiecare pat de bolnav câte o Carte.

Și pe patul domnului Eginald au lăsat o Biblie, însă cam degeaba, domnul Eginald e preot într-un sat pustiu, ține slujbele, deși e foarte în vârstă, ca și când ar fi biserica plină de oameni.

Știe Cartea pe de rost.

Din când în când, domnul Eginald scrie, dar foarte puțin, cu mare grijă.

Mai ales corectează, și iarăși corectează.

Eu nu am la mine nimic din-

tre obiectele care m-ar putea ajuta la o astfel de întreprindere.

Nu dețin decât o cană mare de porțelan, o linguriță, un săpun, un pachet de șervețele, o brichetă și două pachete de țigări.

Din când în când deschid Cartea.

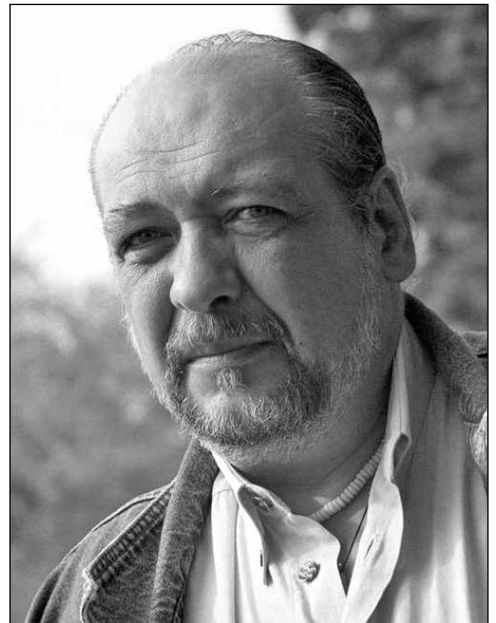
Și citesc la întâmplare.

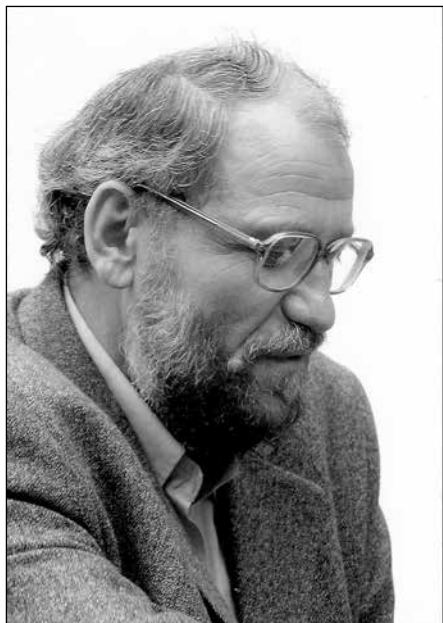
Cel mai mult se deschide la Epistola către Romani.

Din când în când, mai și scriu.

Pentru că n-am cu ce scrie și pe ce scrie, scriu pe ce pot și cu ce pot.

Scriu cu pana puiului de ciocănitore pe curentul de aer ce vine pe holul cel lung de la chirurgie spre camera cinci de la capătul drumului.

Lucian VASILIU

To axion esti

lucianogramă, 22.09.2022

Floare de colț,
Doamna exotică
sfidează sârma ghimpată,
neantizează câmpul minat

Magiciana
dresează rinocerii în tranșee.
Pe tabla de șah însângerată
îmblânzește spinii

Vecina noastră, Maia Sandu
învață greaca și latina pietrelor de moară –
zidește
în limbile ácelor de ceasornic.
Vrednică este!

Monolog pacifist

–variantă –

Fug de lume,
pentru a reveni în lume,
domnule Johann Sebastian Bach,
fug să salvez crucea de gheață,
fug de stâlpii electrici
înfipti direct în trotuar,
fug de vilele care obturează
casa memorială,
fug de chiștoacele risipite în iarbă,
fug de stăpânii fără stăpâni

Mă retrag

---

cu speranța că într-o zi
voi avea ocazia să ascult
toaca de lemn
de la Muzeul Satului din Chișinău

Certificat de naștere

– variantă –

Act de identitate
tezaurizat într-o lacrimă,
tăiată în două
de șenilele tancului estic

Zărești fratele
prin gardul de sârmă ghimpată,
atârnat
de funia clopotului

Visezi
cuiburi de cuvinte materne
la streășina casei din copilărie

Visezi
cuvinte, vorbe, parole
așezate în formă de cruce
pe pieptul mamei,
sus, în Curtea cea Domnească

Alexandru Ovidiu VINTILĂ

Drumul cel bun

dar după câteva clipe
s-a făcut întuneric beznă
multă vreme

când m-am trezit
eram tot în patria mea
din fire și fibre sintetice

îndărătul tuturor lucrurilor
pe care nu le-nțeleg

acolo ne-am ieșit din pielea noastră de șarpe

în spatele casei
ne imaginam o insulă
numai a noastră

o linie ferată
care să ne ducă
pe drumul cel bun
la capătul căruia te întrebi:

*ce ni se cuvine și ce
nu ni se cuvine?*

(Dacă
ni se cuvine ceva!)

În fond
nu noi
am speriat moartea
ci moartea
ne-a speriat
pe noi.

George VULTURESCU

Întunericul obscen și călduț din teaca sabiei

Motto: „copacii de dincolo de râu vor să treacă...”
(Cesare Pavese)

În teaca sabiei este întuneric -
întotdeauna este întuneric și obscen de călduț
în teaca sabiei:

nici un fier nu devine sabie cât este în teacă
numai la sclipirea tăișului tras afară
poți vedea cine este în fața cortului
când comandantul strigă:

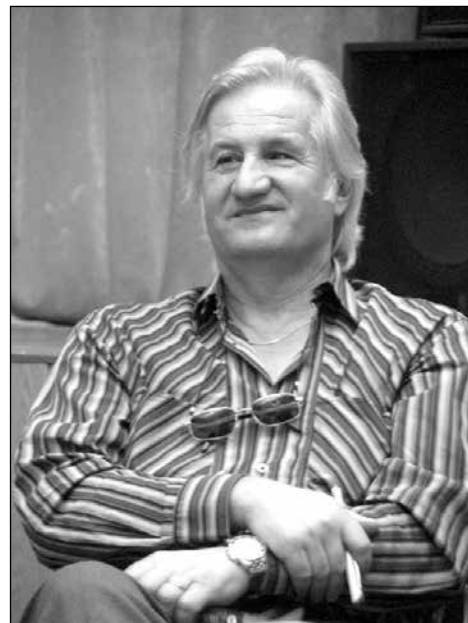
“ – Unde sunteți, căpitanii mei “?

Are și cuvântul o teacă în care clămpăne...
Nu devii poet – cum nici fierul nu devine sabie
cât este în teacă – până nu ești abandonat
în mijlocul paginii, în mijlocul poemului,
în galeriile negre dintre cuvântul scris și
cuvântul nescris
unde te poticnești în pietrele lui – care n-au fost
puse în capul unghiului – cum se poticnește
Lupoaica prin desişuri purtându-și puii
în dinți la un nou bârlog

Privirea ei s-a desprins din globul ochilor
și merge prin desiş, în fața ei, cu ghiare fierbinți
– nici o privire nu devine viziune
câtă vreme clămpăne călduț în globul ochilor -
Lupoaica este acum toată înfășurată în privire
– cum sunt cavalerii acoperiți de fierul zalelor -
viziunea nu e niciodată un cort obscen și călduț
lângă care să stea căpitanii și Marii Barzi
clămpănind despre fierul care nu devine sabie
până nu este scos din teacă

„Îndură-te de mine, Doamne al nostru și al
lupilor din desişuri,
și din obscena frică a oamenilor:
nu mă lăsa să mor înaintea Lupoaicei din
creierul meu – cum va sta pe terciul lui?
Ea, care nu a răscolit tomberoanele orașului,
ci numai încrengăturile și vrejurile silvei.
Viziunile n-au hoituri
și umblă precum voiesc și precum
ai lăsat să umble vânturile...”

Prin vânturi umblu și eu, Doamne,
cu o lupoaică în creier – în obscenitatea galeriilor
dintre cuvântul scris și cuvântul nescris -
care-și duce puii în dinți,
poticnindu-mă și eu pentru cei care nu scriu,
pentru cei grași care nu citesc,

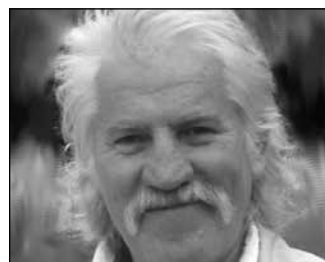
pentru năclăitele lor creiere de vaci slabe și
de vaci grase, care stau în întuneric câte șapte ani,
și vor vedea doar cu tăciunii din ochii Lupoacei
care stă în textul meu
– precum ai lăsat jarul viu să-l țină cenușile,
precum ai lăsat galeriile negre dintre
cuvântul scris și cuvântul nescris -
unde moștenirea poetului este inocența copacilor
de dincolo de râu care vor să treacă,
cum vor să treacă și vacile grase și vacile slabe
sub privirea Marilor Barzi care strâng lemne pentru
un foc călduț și obscen
cu atât mai obscen cu cât nu pot deosebi vreascurile
de lemnul din care se vor face cârje pentru căpitanii tăi,
care au căzut pe văi și pe dealuri
când i-ai strigat
dar Marii Barzi – cu aere că știu să umble-n cârji -
vor clămpăni mai departe
despre focul care nu devine sabie
până nu este scos din teacă...

La o cafenea verde, ca-n marele codru briareu

Nu e prima dată când scriu ce am mai scris:
„Jefuirea morților se face de către cei vii“,
sau cum a zis Nea Achim, care nu scrie niciodată:

„La o masă beau viii, la o alta beau morții...
De multe ori îmi găsesc paharul gol
când întind mâna după el
și nu știu cine l-a dus la gură înaintea mea...“
_ Nu s-a atins nimeni de el, se căinează cârciumarul,
n-am pus nici apă nici oțet ca atunci când s-a
strigat pe Golgota: „Îndepărtează, Doamne, paharul acesta
de la mine...!“

Sunt de acord, dar îi arunc, verde-n față, cârciumarului:
„_ Înmulțește-l, că și Dumnezeu a înmulțit pâinile...“
Oricum sunt singur la o masă verde,
într-o singurățate verde, ca-n Marele Codru Briareu,
și Nea Achim e mort de mult și nu știu la care masă
bea cu viii sau bea cu morții.
Nu știu nici dacă eu duc paharul acesta verde la gură
sau dacă l-a dus altcineva înaintea mea
pentru că într-o cafenea verde
verdele din pahar e la fel ca verdele din Marele Codru Briareu
unde vezi verde -n față și vii și morții...

Lucian ALECSA

La miez de viață

Printr-o erupție a Morții
exact la miez de viață
/ s-au dezlegat două identități
eu și cu mine trăim de atunci separat
părjoliți de flacăra mov a destinului comun
îl hăcuiește pe porții de visare
chiar mina mea dreaptă c-un satit bicisnic și știrb
/ țîșnește un șobolan sîngeriu din urechea stîngă
prin nări în clocot șiroiesc lăcuste de sare
ochii suspină pe ramura unui arțar narcotic
hau-hau fac prin gura plină de țărîină
sfirîie inima ca o tîrfă-n călduri
jumări carbonizate scot fum prin emoții
ehe, ce amar de gînduri deocheate fac striptis!
sufletul sfrijit își caută culcuș în țintirim
Dumnezeu ne cere bir
pentru fiecare celulă împărțită pr din două
copii tembeli joacă barbut cu zaruri din oasele mele
printre bufnițe barbare
la prima încăierare îmi înfig
un tîrnacop în creștetul crucii
brusc, se luminează de moarte
dinții mi se străpezesc de ațita horcăit
Scaraoschi joacă șeptica cu barosanul de mine
îl aștept la cototură cu asum din mănecă.

Gabriel ALEXE

Nuova vita

Dacă ar fi cu puțință să mergem prin gang
până la lumina becului din mijloc
acolo să facem piruete și să închidem
ochii visându-ne umbre
iar umbrele noastre să se viseze ființe
sub lumina becului din mijloc
spate în spate ca doi pistolari prinși în capcana unui duel
cu gesturi spre intrare cu gesturi de ieșire
lăsându-ne în voia pașilor lenți
poate ultiți poate firești

în fond încordarea nu are importanță
când stau agățat de o rază
glonțul ar fi amintirea clipei cu care mi-ai străpuns inima
pe când eu descărcam arma spre stele

și totuși e noapte pe strada foarte îmbătrânită
miroase a pictură și obscenitate naivă
nimeni nu vrea să se-ntoarcă să țintească să tragă
sub lumina becului din mijloc pare atât
de simplu s-o luăm de la capăt
cu iluminări cu umbre și chipuri
pare atât de simplu să fim
doi păianjeni care atârnă
în gol

Mihai BABEI

blues-ul pustiului fulgerat în turnul cerului

departe unde curgi fără ca eu să te aflu te-ai încartiruit în
muzică de led zeppelin zile întregi
nopti de smoală ore vidate
nu ai porți nu ai uși nu ai pereți de odihnă nu ai vitralii
decât zăvorâte cu fiare în ziduri igrasioase și reci
nu sunt templieri care să te aibă-n pază ai libertate de
visare de întuneric de labirinturi cu petreceri de demoni
nebunele de ambrozii înfloresc
brusc bătute de ploaia haină
persistentă ce-ți sfredelesc oasele
legate cu mătasea broaștei
din ziua aceea ca o tarantulă flămândă
toate nu mai pot fi sculptate
în deșertul dinspre tătarii lui Buzzati șoaptele tale sunt
pline de adevăr amanetat ca niște cai sălbatici ce-și
curăță copitele în scorbura stâncii
dincolo de colbul infinit

deodată
luna se oprește să mai trimită săgeți otrăvite să te caute
fantomele care se urcă în mestecenii
tăi devin și ele mesteceni
prin cer înoată scafandri ce dreseză balenele mov
de departe se aude fulgerul prăbușit în marea plină de
corăbiile eșuate împietrite și cumpărate în rate de schimb
undeva în tundra animalelor obosite locuiește cel plecat
în zarea aburindă cu rugă cu
speranță și fără de întoarcere
ce suferință ce dramă
cel emigrat te stăpânește și te subjugă

nearătarea ta îmi va transmite mâine starea de neputință
fragilitatea delicatețea inimii tale melancolia însăilată
dar îngerii cu aripi șchioape îmi
spun că toți suntem datori
cu „de aia una“ fără întoarcere și fără compromis...

Constantin BOJESCU

File (1)

Neliniștea sufletul i-l zbătea
Și-am gîndit:

– Nici un regiment de dragoni
Nu-l mai pot salva!

– Problema este: Viața și Moartea,
Eul, Supraeul, Iubirea și Sinele,
Ca și cum te-ai salva, ca și cum
Ai da de-a dura prin lume cu Binele...

Și-atunci am urlat, înșirînd pe ferestre
Cămășile insomniilor mele;
Ningea, scrumiera se umpluse demult
Cu pahare zdrobite, cu stele.

Elena CARDAS

Gaura de vierme

Isus, dacă azi ar deveni nu știu cum
vecin cu mine, în aceeași clădire,
la garsoniera confort trei, liberă de ani de zile,
Ar trăi din mila altora și din ajutor social.
Și probabil ar umbla vara întregă
într-o singură pereche de blugi și o geaca.
Aș crede despre cazul lui, adaptat,
că e cel mai mare ratat.
Un Papă Lapte!
Dacă mi-ar spune în lift
– „Eu sunt Fiul lui Dumnezeu“
Aș zâmbi și aș răspunde din politețe
– Mergi frate, pe drumul tău,
toți suntem fii Lui,
El ne veghează cu blândețe zi și noapte.
Ai hipoglicemie poate,
am în geantă, dacă vrei,
un croissant cu de toate.

Isus, povestea lui e bine cunoscută,
un înțelept al vremurilor sale, un rege,
Pilat a vrut să îl erte, păș, păș,
Fără vărsare de sânge până la apus.
Dar tot apropiații lui l-au trădat ordinar,
au zis
– Cum să-l iertăm domnule, nu e clar?
nu vedeți ce aere are de IHRI,
omorâți-l domnule, e un șarlatan și un tâlhar.
Iuda l-a trădat de toți banii,
Petru s-a lepădat de el de trei ori,
morcovit că îl mierlesc romanii,
Toma a crezut cu dificultate
deși i-a văzut cu ochii lui rănile toate.
Așadar de ce ar crede azi cineva
că El tot vine mereu în Cetatea ta
spre-a ne salva
și să ne ierte din păcate
ale tale, ale noastre
și ale mizeriei ăsteia de umanitate?

L-am interna urgent într-un spital de nebuni
Cu un diagnostic bine documentat,
Poate schizofrenic, poate doar surmenat,
nu l-am pune în cămașă de forță,
(omul e liniștit și blând din fire)
dar l-am seda bine,
să nu ne tot deranjeze

cu delirul lui despre OMENIE.
– Pământul ăsta e mâncat, zice,
până în prășile de o gaură de vierme.
Acum mii de ani era un vierme micuț și
o gaură micuță, în mărul Evei.
micuță era, microscopica zic, voi nu erați,
nu puteți înțelege,
dar azi a ajuns dintamăi hăul
Chestia care nu îmi place la voi mai degrabă
și m-a întristat
este că nu ați privegheat,
și uite, nimeni nu a observat
nimeni nu știe cum să o dreagă.

Bărbați care nu au dus în viața lor gunoiu'
Fac politica mondială,
Fac parlamente, fac guverne, fac bombe, războaie,
nu ar ceda din orgoliu.
Maica Tereza ori Greta Thunberg ce fac?
Una a fost sanctificată, cealaltă ignorată.
No matter, istoria se repetă mereu, aproape hazliu,
Ce să facem cu femeii ca ele nu știu.
Cât despre lucruri mai importante
cum e gaura de vierme...
cum să o astupăm ori de unde să începem,
despre ce să vorbim?
Planeta este în derută, dezmembrată,
măcar asta ar putea toată lumea să vadă.

Dar... în scurtul timp ce a mai rămas
Viermele se înfruptă din mărul pe ducă
Ultima înghițitură e poate chiar azi
Iar noi bucuroși într-un glas
numim rahatul lăsat în urma de el, valută.

Nu știu cum să vă spun și cine sunt eu să vă sperii?
Pentru că logic, speriați ar trebui să fiți deja,
Gaura de vierme, de ozon, e prea mare acum.
Încă puțin și vă prăbușiți toți în ea!
Singur Viermele va supraviețui
Va pleca spre altundeva,
Către alt univers, către altă planetă.
Hello!!! Pe recepție cineva?

Nicolae CORLAT

Răstignirea

Și parcă aud de undeva din profunzimea
icoanelor glas de ape
Peste care pășim aievea,
Pășim aidoma Lui pe ape, fără gânduri
Numai duhul sălășluiește-n aripile
acestea nevăzute, de îngeri
Așa toată primăvara asta
În care stai prea departe.
Apele s-au retras

Pașii s-au uscat odată cu frunzele

Și parcă aud: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea“

Îngerul mut îngerul stelelor

Cobora trupuri de pe spânzurătoare

Seara sub luna imensă umbra lui

cobora cu noi în năvoade

Cerșind jumătate, jumătate din preaplinul paharului

Noi n-am jertfit nicicând amintirea

Ca un rug s-a urcat pe brațele noastre

Îvinse, ca un rug urcător

Spre sărbătoarea Ființei.

Gellu DORIAN

Intîlnirile de joi

Nimeni nu vrea mai mult, în schimb toți ar dori să se întîmple ceva care să le dea de furcă altora în timp ce ei ar privi optimiști spre ziua de ieri,

vinul, ca adevărul pe masă,
șiruri lungi de pahare gălăgioase,
grisine, covrigi, cîteodată feta, prosciutto –
niciodată semințe de care se ocupă
ciorile din centrul vechi –
manuscrite, iluzii
făcute ghem într-un coș de gunoi:

Demetr pune mereu problema doar din punctul lui de vedere,
iar acesta de cele mai multe ori se află în afara sprijinului extrem al unei pîrghii de gradul patru, de unde doar cu un minim efort poți roti Pămîntul ca pe un titirez,

Horhe ar schimba totul într-o secundă numai dacă ceasul ar fi dat brusc înapoi, iar din cadranul lui să privească singurul ochi în care el are încredere, în rest resturi din care ar putea găndi o altfel de lume,

Mircea nu mai crede-n nimic, și tocmai din acel nimic scoate sumedenii de fluturi în jurul unui abajur fără lampă, orice lucru nu poate fi la fel cu imaginea lui, așa cum ideea de cal nu poate intra într-o herghelie,

Nik pune ordine în vid, cu el intră deodată în cameră o mie de fete frumoase pe care le vede doar el, fibre optice, ca nervii unui om încordat, îi aduc informații despre cum pot muri iepurii într-o peșteră dintr-o varză de Himalaia,

Vasile îl cară în spate pe Sisif, care îl rostogolește

tot de atîtea ori de cîte ori
mîna lui iese din geanta de umăr
din care curg poeme ca grăunțele
între pietrele de moară,

Ovidiu vine cu un arsenal de pistoale care-i ies din priviri ca țepii ariciului rostogolit în grămada de mere în timp ce prin galaxii lumina pare a fi același arici în jurul căruia roiesc miliarde de drosophila melanogaster,

Gabi nu e îngerul care să aducă bunăvestirea, mai curînd inima lui e un glob de cristal în care razele sunt secantele unor gînduri ce pot iubi mai mult decît trupul,

Cristina se învîrte de două-trei ori în jurul unei păreri și prin sîngele ei se aud șoapte fără guri, doar zgomote ca între aripile unor libelule care mor pe luciul apei fără să prindă de veste că s-au născut,

Cezar face același gest de fiecare dată, numărînd silabele poemului nescirs ca pe niște copii ieșiți dimineața din careul din curtea școlii devenind brusc bărbați cărora le spune să fie cumuși,

Plastir, cînd apare, devine pendula unui ceas din turla unei biserici, fumul țigării lui pare scrisul pe cer al unei mîini fără umăr, așa cum prin ferestre ochii copiilor adună-n buchete razele lunii,

Vlad seacă fîntînile în care apa se face vin, iar imașul în cîmp plin de sînge de cum dă primăvara, dar asta se întîmplă foarte rar, atît de rar încît dintr-o mie de ierni abia de poți număra o primăvară,

Manon a grasiat un pic și-a plecat,

Fănică rîde atît de zgomotos încît camera devine o cămară plină cu zacuscă, vin și-n final un sughiț cît toate izvoarele țării,

Bebe e plin de farse ca franjurii unei furtuni în mijlocul căreia se văd ochii albaștri ai unei femei în urechile căreia se aude toaca unui schit de departe.

Cîteodată mai vin și alții, aceștia ies odată cu transpirația lor pe fereastră și a doua oară nu mai nimeresc ușa.

De fiecare dată, la final, fiecare-și deretică locul,
își spală paharul
în așa fel ca joia următoare să-l găsească plin –
eu plec acasă pe aceeași cărare pe care între timp
a crescut iarba ca un covor
pe care zboară Șeherezada.

Constantin DRACSIN

Sfînta simplitate a unui anonim

Pentru a fi bun
trebuie să ai secretul
în degete

să te aperi
de noapte
cu o șoaptă

să nu mori
decît trupește.

Cezar FLORESCU

semne de toamnă

mănăstirea toamnei se năruie întruna
cărămidă cu cărămidă
peste șotronul din care numerele ruginite
cu harfele ierbii în spate
au plecat în băjenie

vaierul anei aprinde rugurile flămânde
ale tăcerii costelive
copacii depresivi își leapădă nimburile la picioare
ca niște preșuri foarte uzate
de care și-au tot șters zgura și noroiul și frustrările
toate fantomele verii
ciorile împrăstie în cele patru vânturi
tăciunii punctelor de suspensie
bacovia tușește plumburiu
într-un sanatoriu lacustru unde-o cântăreață cheală
cu o litră de rachiu în față
luată pe datorie
cântă la clavir sonata kreutzer

plină de polenul cuvintelor nerostite
și învelită-n hlamida fosforescentă a brumei
tu vii de pe alt tărâm cu Kafka de braț
râzând ștregărește ba mov ba purpuriu
în timp ce eu mestecând un troheu
macerat în cezura fertilă dintre sâni și tăi
fac baie în sângele băhlit al toamnei
scurs parcă dintr-un dragon cu solzi de aur

ghilotinat la comandă de-o pajură șuie
trădată în dragoste

cineva cu genele ostenite de-atâta basm
sufală-n feștila sufletului meu
agățată deasupra cutiei milei
peste care gutuii își cădelnițează parfumul
poleind suspansul

la marginea visului
îngeri pudibonzi răzuiesc tencuiala nopții de sub care
poemul apocrif scâncind în volute
își întinde spășit înspre voi
mandala venelor decolorate
veți găsi cu siguranță pe policioara dintre zi și noapte
un rest din biletul de adio și-o lamă gillette ruginită

nu mai tocmiți bocitoare
m-am uitat pe prognoză
ploaia e de-ajuns
și-i gratis
că-i toamnă

Vasile IFTIME

***

4.
toamna inima se exfoliază până la miez
semănătorile ascunde sămânța aceasta
în cer
sub brazdă
pe aici de pe vremea lui noe nu s-au mai rupt apele
și firul de nisip vrea să nască o piatră
și piatra se rostogolește în durerile facerii
și muntele
până și muntele într-o coajă de ou își așteaptă sorocul
dumnezeule
eclipsă cerească
nu de statui ducem lipsă
toamnă este atunci când în cremene se răzvrățește focul
și vrea să topească

semănătorile
furtunile se măsoară în naufragii
stropii de rouă adâncesc fântâni în firul de iarbă

pe aici jumătăți de îngeri de piatră
se ascund în jumătăți de oameni de piatră
ce importanță mai are cine pe cine părăsește primul

Marius IRIMIA

Frunze de popușoi

Mă uit la un serial comic, aproape de miezul nopții,
și acum erau reclame. Mă gândeam la diverse.

Și am avut o străfulgerare care aproape m-a luminat,
m-a eliberat.

Un lan de porumb cu frunze foșnind,
de parcă treceam, nu prima oară, pe lângă acel
lan, vedeam frunzele aspre, încă verzi,
lumina soarelui bătea în ele;
un drum pe care-l făceam adesea.
Impresia unei amintiri, nelegată de altceva,
aproape o bucurie și cât pe ce o spaimă.

Întâlnire

Substantive: telefon voce zid magazin
cămașă mână sacoșă rucsac blugi tricou xxx
ochi trotuar pietonal trecut prezent
Verbe: a rezema a trece a (nu) vorbi
(în surdină) a tăcea a privi

Notă

Căinele care îmi da târcoale, în fața casei, la șosea,
în timp ce aștept o ocazie să mă ducă la mama,
rămasă văduvă de azi dimineață...

„Să nu plângeți,
veniți la înmormântare,
dar să nu plângeți!”

Horațiu Ioan LAȘCU

***

vă voi purta în memoria mea antumă și postumă
cu toate facerile voastre de bine și cu toate greșelile
dar să nu deznădăjduiți când voi muri alături
de voi
cu toate greșelile vo<stre sub pernă
cu toate bucuriile voastre pe pleoape
pe umeri
vă voi purta mai departe
și nu am să mai sun nimănu
cât de departe

George LUCA

Suprainformat cum sunt

Suprainformat cum sunt, încercat la
maximum de libido sciendi
văd realitatea strecurându-se în
același automat de poezie
devenind un fel de alcool ce dă
încredere encefalului meu
calabalâc dus cu plasa de împărați și
regi în grădinițele scrierii
văd cum se infiltrază logica ce conservă orbirea
ca o picătură de apă de la ultimul etaj
în abisurile culcușului meu
văd cum aceiași doi viermi grași se întind la gura femeii
precupețe

cum se înmulțesc coșurile de gunoi în fața și spatele
„domnilor ce nu-și citesc reciproc corespondența“*
văd cum circulă măștile precum sporii
unei ciuperci și dau glorie
unsuroasă mușchilor mei buni pentru o viață tip chanel
suprainformat cum sunt covârșit de palavră și amănunt
mă așteaptă în partea opusă- magnific- un sonetel
văd cum sirena cântă în virtutea inerției inerția virtuții
văd cum se ocupă eroul cu linsul rănilor și premiul milei
și-am ajuns țintă la îndemână pentru guma de mestecat
a paznicilor zilei.

Ciprian MANOLACHE

Invitație nocturnă

Te aștept cu îndoilei răscoapte,
Vei fi cel din urmă musafir,
Vino lângă mine când e noapte
Și la cârciumi și la cimitir.

Inimii să nu-i pui nici un lacăt,
Ești venustă între suferinți,
O să ne iubim până la capăt
Așa tragici și ieșiți din minți.

Numai să-ți dezbraci orice orgoliu
Când te voi întinde-ncet în pat,
Pe-un cearșaf lucios ca un ivoriu,
De făclii stelare luminat.

Nici prin crengi de toamnă plumburie,
Nici în cărți cu vers erotic, nu –
Nu găsesc atâta poezie
Câtă îmi aduci din neguri tu.

Parcă-s transportat pe jumătate,
Așteptând aici de săptămâni,
Vino cât de repede se poate,
Cu corsetul vântului pe sâni

Și cu întuneric scris pe glezne
De mătasea negrului ciorap,
Ultim musafir acestor bezne
De urgia cărora nu scap.

Stelorian MOROSANU

Făcând aritmetici superioare...

Dinspre geneză spre apocalipsă,
dinspre iluzie spre scepticism,
dinspre capătul de est
spre capătul de vest al Eului –
iată înduioșătorul drumeag

al ruinei care sunt ...

Până să ajungi să fii izbăvit,
nici o cărămidă a templului tău
nu mai este întreagă,
dinspre iluzie spre iluminare
torța devine capăt de lumânare,
abia fumegând ...

Nu disper, nu mă revolt,
nu mă mai revolt ...
Tărăsc sinele, încet – încet,
îi arăt capătul drumeagului prăfuit

pe care mergem de ani și ani
și – l îndemn: Hai, curaj!,
Domnul Contabil Universal
va ai HHHHmmmjjjkkhh face pentru noi,
numai pentru noi,
cea mai frumoasă scădere!

Dumitru NECȘANU

e la luna va...

în
zile vechi cu gust de sare
parcă mi-e somn parcă mă doare strună
tendoanele se fac de cântă anii la
gordună
despre zăpezi sau
despre brumă
la arcuș

în
calcar și de var mi-e trupul un cerc din ce
în ce mai strâmb se face
umbra și se pare că
sticlinda ei țărână
udă nu e văpaie ci
penumbra în care umbra-i poartă
și supărare
spartă
în tândări plec acum spre lună

Mircea OPREA

Ceasul nu se dă înapoi

Eu vin dintr-un vis străin,
eu vin dintr-un vis urât.

Se decretase că ora exactă este secretă,
că timpul prezent este strict secret,
să nu afle dușmanul
când la noi e zi sau noapte.

Se confiscau, în visul meu,
toate ceasurile de prin case,
și ceasul de mână, ceasul de masă,
și deșteptătorul rămas la ora de vară.
Celor care nu le predau benevol,
li se lua ceasurile cu forța.
S-au confiscat vagoane de ceasuri,
din toate mărcile,
s-a interzis până și ora locală
măsurată de ceasuri străine
aduse de-aiurea în țară.

Cu vorbe mari rostogolite prin ziare,
se vorbea de naționalizarea vieții mele
la timpului prezent,
viața mea – ajunsă proprietate de stat.
Apoi, ceasurilor toate le-au fost smulse limbile,
până și secundarul li se scoteau,
odată cu limba cea mare, cu limba cea mică.
În noaptea mea lungă visasem
că ne-au smuls și tic-tacul cel vechi din perete
iar orologiul din turnul bisericii
l-au spoit cu var și cenușă.

Abia la amiază m-am trezit,
când, pe străzi, răzmerița era în toi,
oamenii cerându-și timpul trecut
de pe cadranele șterse,
zilele rupte din calendar.

Târziu, am ajuns și eu la primărie
să-mi iau ceasul de mână
ce-l avusesem cândva.
Da, mi s-a făcut dreptate:
cum toate ceasurile și-au găsit tot alt stăpân,
mie, doar limba mută mi-au dat-o înapoi.

Petruț PÂRVESCU

cărămida de cuvinte

arde-n mine un trup de față
de femeie sau iubită
ca-ntr-un zid
de monastire trupul anei înzidită

și mă doare
colțul pietrei tâmpla
umărului stâng
și mă doare piramida de cuvinte lăcrimând

doamne
nu-mi săruta gura
ca pe-un sân de față mare
pe-a ei golgotă vorbirea răstignită
să mă are

să fiu bob
în brazda albă
să-ncolțesc și să dau rod
peste piatra ce mi-e dragă să-nverzească ochiul orb

și să pot rosti azi verbul îngânat de atunci-nainte
de pe gura anei smulge-ți cărămida de cuvinte!

Vlad SCUTELNICU

În clepsidra aceasta

urci în fiecare clipă câte o treaptă
cum iedera se aruncă spre cer
îmbrățișând ziduri ori granițe negândite
urci fiecă treaptă
pe nisipul clepsidrei ascunsă
în inima ta acolo unde doar gândul tău
poate ajunge și descuia

urci, fiecare pas e tot mai greu
mai obositor
fiecare fir de nisip e o tonă
pe umerii tăi de sisif
iubitor
de viață,
de vis,
de cântec,
de zbor
de dimineți ori de nopți
de zile, de ani

te oprești
să respiri
treapta-ți așteaptă pasul
privești fermecat peste lume
tragi adânc aer în plămâni
ca la un start așteptat
aerul te pătrunde ca un cartuș

ridici piciorul spre următoarea treaptă
și țipi triumfător cu glonte-n piept:

! în clepsidra aceasta nisipul urcă

Cristina ȘOPILEA

***

Auzi o femeie plângând
știi că nisipurile vor acoperi totul
lăsând în urma lor doar săbii vrăjite
vor spinteca buzele închise de nebulie.
și rochii ale mireselelor lepădate în fața altarelor cenușii.

noi stăm nemișcați în fața porților
ascultând copacii prinși în cuie
aceste cuvinte rătăcesc printre noi

par a fi frunzele unor plante admirabile
par a fi înțelese mai presus de muzica sirenelor,
mai presus de șarpele încolăcit pe umărul meu
mai presus de muzica secretă a dragostei
mai presus de urletul pereților din ospiciul orașului
mai presus de cântecul de leagăn al pisicilor în călduri.

Victor TEIȘANU

Posteritate

Trezit din somnul de veci
după mai multe secole, poetul
constată ignorarea sa deplină
în mai toate mediile culturale

scârbit de academie
de școli și de librării, el coborî
atunci în viața de toate zilele
ca să caute urmele artei sale

și inima îi veni la loc
pentru că aici râurile și pomii
diminețile și mai ales înserările foloseau
la tot pasul citate din opera sa.

Dumitru ȚIGANIUC

Prin inimă

Acum priviți prin inimă,
răspundeți-mi dacă vedeți bine,
dacă nu vi s-a ridicat în față
vreo rădăcină, vreun pisc,
ori o pălărie feminină rotită
pe spițele de sânge ca un disc
și spuneți-mi, dacă zăriți clar
de ce băieții cei frumoși coboară
pe casele modeste-ndeosebi
și-și rup suflul în pietre slabe
și din izvoare și fântâni țâșnesc
voci de femei ca urși în două labe?

Răspundeți-mi, cum vedeți prin inimă
când dormiți pe urzicile ochilor,
când dormiți pe patul mâinilor,
ca într-un câmp deschis de vânătoare
să vedeți un iepure cum v-aruncă un fluier
lângă picioare
și să suflați în el, să plângă stelele
de frica acestei porniri către aer.

Căci numai stele vânam, numai stele.
Totuși aștept al vostru răspuns:
ce vedeți prin inima stăpânind într-un vis?
Aștept, răspundeți-mi chiar dac-am uitat
să vă las lângă piept câmp deschis.

Florentina TONIȚĂ

Aici opresc toate trenurile

îl știam pe bărbatul acesta
purta mereu fluturi albi, o caleașcă de frunze sub talpă
peste braț agățată o cămașă de paie

(niciodată să nu te scalzi în ochiul oglinzii
poți să dai peste altul din tine
mai bine
cu spatele rezemat de-o idee sau adulmecă
fructe din semințele arse)

a fost o vară amară ca un profet de hârtie
stoluri poartă amintiri din ușă în ușă numai tu
stai la marginea mesei
cu o lumânare în plete
scrâșnești precum o
lance pe zidul coapselor bătrâne

în mansardă e petrecere de îngeri
(până unde coborâți prapurile, până unde mirarea?)

fluturii ocolesc fericirile de ocazie
pitiți în spaimă ca într-o mină părăsită
umbra flăcării stăpânește dorința, cămașa de paie
mocnește în gânduri

așezi o monedă pe frunte precum în copilărie
îngropai piatra în gâtul șarpelui de pământ

un-doi, pas, trei-patru, stop
aici coboară nebunii, aici opresc toate trenurile

peste tot ochi și frunze albastre, oameni
umezi calcă pe șira spinării

hei! heeei! nici un poet nu mai
hrănește lilieci din streșini
la ultimul recensământ numeri harfele
înghețate pe umerii femeilor

la gurile fluviului un pescar vinde haine vechi
prin buzunare viermuiesc părăsite poeme

Lucian VALEA

Arta poetică

Iar ai scris toată noaptea
mi-a șoptit moartea spre ziuă
ești palid! ai insomnii?“
„Da de unde – i-am răspuns,
prefăcându-mă odihnit –
fac numai curat

prin poeme,
pentru când vei sosi.

Nina VICIRIUC

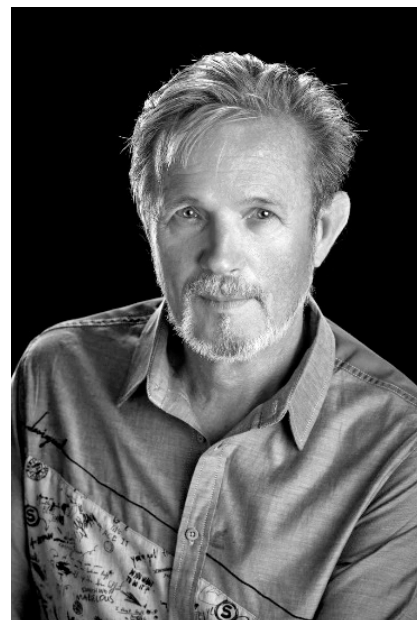
Dragoste pînă mîine

În zori îți voi înfășura lumina din ochii
în banderole de fum
degetele fine ce-au involburat adîncul
vor fi ascunse-ntre păpușile uitării
așternuturile prin care ne-am rostogolit
în caruselul inadmisibil al prostituției
vor fi aruncate de cameristă spre a fi din nou curate
apte să primească următorul cuplu
amatori ai fericirii de cîteva ore
de mîine vei fi trecut ireversibil în eternitate
sau poate va veni iarăși același octombrie
iar destinul ne va planifica o nouă evadare
în raiul spațial al unor zile cu cer incendiat
și nici atunci nu-i sigur c-am mai putea să fim
eu călătoreștii simpli tu însoțitor spre rai
octombrie are în aurul acela solar
ce poleiește generos pădurea
risipa de frunze ce zboară eliberînd
ultimii feromoni ai pămîntului
da posibil ca totul va dura pînă mîine

Costel ZĂGAN

Îndrăgostitul debusolat

Ce miere sălbatică
ești iubito
de dimineață și până seara
zadarnic încerc să-ți pun hamul poeziei
Mereu scoți din cap
Făcînd vrașițe
harnașamentul sonetului clasic
Ești mai vie decât primul scîncet al copilului
Și
Mult mai frumoasă decât primul surâs al copilăriei
Ești ca o herghelie de fluturi
Scăpată într-un lan de floarea soarelui
Habar n-am unde ncepi tu
și unde se termină cerul
Zâmbești și plouă cu soare
cu soare și luceferi

Dan PERȘA

Printre talazuri

(DIN ROMANUL ICAR '89)

8.
Cine va deschide ușa deschisă acum de Margareta și pereții odăii răniți – celule de cretă înfiorată – și pereții trupului ei se vor sparge în păsări ce ard, până se vor surpa marea de alean ale nopții? Am urmărit-o pe când se privea în oglindă și când o vedeau oglinzile, lucia lor fală se încrețea, îmbătrâneau oglinzile, oflitate, lumina li se clătina, dar văzduhul pulveriza peste ele o piele rozalie de prunc. Atunci închidea ochii Margareta, iar eu nu mă puteam desprinde din aburul durerii ei, din lumina de far rătăcit mutilându-i odaia cu strigătul unui suspin. Sfeșnic cufundat de o mână sub mare devenea chipul ei și ardea în apă și picurând topită intra fărâma cu fărâma în mine, înlocuindu-mă: gâtul ei devenea gâtul meu, oasele picioarele ei deveneau oasele picioarelor mele, carnea ei devenea carnea mea și pântecul ei devenea pântecul meu. Îmi opream răsuflarea și mai păstrându-mi în minte făptura mea cea veche, mă uimea pieptul meu dintr-o dată împlinit și atât de viu umflându-se, încât simțeam cum încape viața întregului univers în el. Atunci, în patul ei, mă răsuceam noaptea în spuma cearceafului jilăvit de-așteptare, în colbul unei păsări, într-un gherghef de lună – și trupul, uimitor, chiar de dormeam adânc, era neadormit, respirând pulbere de argint, cântând din greierii coapselor, crescând ca marea, sau rotunjindu-se de un abandon ce făcea să dispară pereții ce despart trupul de univers, abandon pe care bărbatul nu îl va cunoaște vreodată... Și apoi mă umpleam de o spaimă, necunoscută decât de o femeie. Simțeam pulsul ascuns al marelui oraș, izbea cu talazuri de nonsens. Mă trezeam plângând – ca bărbat nu am putut plânge. Ca o dală fluidă, vântul se răspândea pe pământ, îngropând. Și noi sub el, femeia și odaia, bărbatul și odaia, bărbatul și femeia despărțiți de pereți... Priveam pe fereastră, temându-mă. Blocuri imense,

ferestre... spre ce?! Spațiul îngust se prăvălea dintre ziduri, talaz de beton. Și atunci, printre blocuri, îl vedeam pe Traian înotând, venea către mine. Scoteam un țipăt când înțelegeam că nu este el, era doar un bețiv ce cânta și tot întunericul era al lui. Mă furișam în camera fetiței mele și o vedeam dormind, la ea pereții abia se ondulau, imperceptibil, dar un ochi știutor putea să ghicească viitorul talaz...

9.

Au coborât din autobuz în Piața Chibrit.

– Ce-ar spune Lătura să ne vadă, spuse Radu? „Noi vrem să chiulim, nu-i așa, măi băieți? El va merge la nevasta lui la Câmpina două zile – și te-ar arăta pe tine, Eugen – el – și m-ar arăta pe mine – va merge la nevasta lui la Năvodari“.

Înaintau greu în lumina moartă a lumii, respirau. Respirația lor era sacadată, forțată, dar nu își dădeau seama de asta, pentru că erau tineri, nu simțeau încă apăsarea. Pe cer era un asemenea abur, încât cerul părea senin, numai că soarele părea să fie luna. Exact așa părea, încât Radu a spus asta,

– Uite luna,

pentru că soarele era alb ca luna și de mărimea lunii. Lui Eugen nu-i păsa.

– Nu contează dacă e soare sau lună, a spus, noi avem altceva de făcut, anume să mâncăm. Și bine că ne sunt rucsacurile goale.

În Piața Chibrit e o piațetă unde pe vremuri, când se găsea zarzavat, se vindea zarzavat. Tarabele erau pustii acum, dar se păstrase chioșcul murdar, unde se vând cârnați și țuică fiartă. În fața chioșcului sunt câteva mese înalte din tablă, pătate de rugină, de grăsime sleită și muștar căcăniu. Le spală doar ploaia. La mese se mănâncă în picioare, dar acum nu e nimeni acolo. Pe o latură a chioșcului sunt câteva tomberoane

răsturnate, înecate în gunoaie. În gunoaie scurmă doi câini. Eugen vede o cutie de conservă ruginită și un capac vechi de bere, de pe vremea când se găsea bere, alungă câinii, ia cutia și capacul, își duce mâna spre spate și le bagă cu un gest expert în rucsac.

– Avem noroc, spune, s-ar putea ca până luna viitoare să umplem rucsacurile și să ne facem planul.

Cer cârnați și țuică fiartă,

– Cârnații sleiți seamănă cu organul istovit al unui moșneag, spune Eugen și se apucă de înfulecat.

Pe partea cealaltă a străzii, spre est, trec grăbiți și înfrigurați cei doi ingineri metalurgiști de la Săpânța, cocârjați sub greutatea ranițelor pline, încât par doi morți îndesați și veseli. Se văd, își fac semn unii altora.

– Alți norocoși, spune Eugen și înfulecă. Radu e livid și parcă simte, dar foarte vag, că nu are ce respira.

– Uneori am senzația că de fapt trăim în vid și nu ne sufocăm doar pentru că ne închipuim că există atmosfera terestră, spune el.

De mâncat, nu poate mânca.

– Pot să iau eu cârnatul?, îl întreabă Eugen și trage cârnatul lui Radu spre el. Spune-mi dacă te răzgândești.

Din blocul dinspre nord, de care e lipit spre vest un gard compact de scânduri late, iese Irina. Eșapamentul unul camion, care trece prin dreptul ei și o face să dispară câteva clipe, pocnește și Irina reapare într-un ovoid neguros. Se aud grohăituri și guițat de porci.

– Ce-i asta?, își ciulește urechile Radu.

– Nu știi?! Porcii!, îi răspunde Eugen. Peretele de scânduri e o cocină, aparține rudei unui demnitar, spune și înfulecă.

Irina traversează strada îngustă și se îndreaptă spre chioșc. Ovoidul neguros din jurul ei se disipă treptat, eliberând fulgi de funingine. Când vede că Eugen și Radu privesc la ea, se oprește, se fâțâie un pic, stă pe gânduri, apoi cumpără un cârnaț și se așează la masa din spatele lui Eugen, spre sud. Radu o privește, Irina îl privește.

– Unde te uiți?, întreabă Eugen și întoarce capul.

Surprins, Radu remarcă:

– E drăguță!

– O țoapă, fii sigur, zice Eugen. Frumusețea e coaja ce ascunde putregaiul. E singurul ei rost și cusur. Vino la masa noastră, îi spune Irinei. E mai cald!

Irina se îndreaptă spre masa lor.

– Ai uitat să-ți iei hrana!, spune Eugen.

– M-am săturat, spune Irina, deși nu mâncase din cârnaț.

– Pot să-l iau eu?, întreabă Eugen.

– Da... eu doar l-am mirosit.

Eugen ia cârnațul de la masa unde stătuse Irina.

– Un prânz pe cinste! Cine e pretențios cu bucatele, nu izbândește în viață!... Se uită la Irina. În prima clipă mi-ai plăcut, că nu ai făcut nazuri când te-am chemat la masa noastră. Dar văd că nu mănânci și e nasol, ai stomacul slab, n-ai să răzbești, eu întotdeauna am vrut o femeie puternică lângă mine, mai zice Eugen și înfulecă.

– El e Eugen, eu sunt Radu, face prezentările Radu.

– Irina, spune Irina și întinde mâna lui Eugen.

– Scuză-mă, ești unsuroasă, zice el. Și oricum, n-am obiceiul să dau mâna cu oricine!

Irina dă mâna cu Radu.

– Bună!, o salută Radu.

– Chiar că-i bună!, spune Eugen și-o măsoară indecent din priviri.

– Tu mereu te porți așa urât cu fetele?, întreabă Irina.

– Sunt mojić cu țoapele, deci cu toate... spune Eugen și înfulecă.

– Ce urât te porți, spune Irina cu regret. Așa că voi pleca.

– Stai!, strigă Eugen.

Își îndeasă în gură ultima bucată de cârnaț și pornește după ea. Cutia de conserve sună lovită de capacul de bere în rucsac.

– Ești măritată?, întreabă, cu sunete morfolite, din pricina mâncării din gură.

– Nu încă, spune Irina, mă mărit la toamnă.

Radu pornit după ei, îi ajunge.

– Adică te pregătești să devii ciumă cu statut!, spune Eugen.

– Ce statut?, întreabă Irina nedumerită.

– Certificatul de căsătorie, zice Eugen.

Irina schimbă direcția, cei doi se țin după ea.

Eugen: Radule, asta se mărită, șo pe ea! Fă-i chestia aia urâtă. O să aibă bărbăsu grijă de copil.

Irina schimbă iar direcția.

Radu (lui Eugen): Te rog încetează, îmi place de ea. (Irinei): Vrei să ne vedem într-o zi?... Deseară...

Irina: (se oprește în loc): Deseară nu pot.... Măine la orice oră, spune repede și pornește iar, mărește pasul, îi lasă în urmă.

Eugen: Deseară de ce nu poți?

Irina: Trebuie să-l conduc pe tata la aeroport!

Eugen: E miștocară, îmi place! Taică-tău e primarul capitalei?

Irina: Nu, e frigotehnist. Pleacă în Irak cu un grup de muncitori.

Eugen: Le asigură ventilația?

Irina: Până la urmă ești simpatic. Dacă știam că mă întâlnesc cu voi, o sunam pe Liliana și ne duceam la ea.

Eugen: Asta cine mai e?

Irina: O prietenă.

Eugen: Și de ce nu mergem chiar acum la ea?

Irina: Dacă e taic'su acasă?

Eugen: Îl aruncăm de la balcon. Ai văzut vreodată cum zboară oamenii? Scurt și concis ca prostia!

Irina: Liliana stă la casă, nu are balcon.

Eugen: Atunci îl băgăm în beci!

Radu: Măine la nouă la Ateneu, e bine?

Irina: Așa devreme?

Eugen: Bărbații sunt libidinoși ca țapii!

Irina: De data asta ai dreptate!

Eugen: Lasă că știu și femeii mai nesățioase ca iepelile! Nevastă-mea, de pildă.

Irina: Iar spui prostii!

Radu: Rămâne mâine la nouă, bine?

Irina: Da.

(Irina pleacă).

Eugen: Ce, crezi că vine? (Strigă): Dă și tu un număr de telefon!

Irina se oprește, cei doi se apropie de ea.

Irina: Aveți ceva de scris?
Radu scoate un carnetel și un pix. Irina notează, apoi îi pune lui Radu carnetelul în mână.
– E numărul de la Liliana, spune și pleacă.
– Tu n-ai telefon?, strigă Eugen după ea.
Irina se oprește iar.
– Ba da!
– Atunci de ce s-o mai deranjăm pe Liliana?, întreabă Eugen.
– Fie, acceptă Irina.
Ia agenda da la Radu și scrie în ea.
– Uite, ți-l dau ție, îi spune lui Radu.
– Bravo, eu ți l-am cerut și i-l dai lui!, spune Eugen.
– Tu te porți urât!, zice Irina.
Irina pleacă. Și-a schimbat iar direcția. Acum merge spre blocul din care a ieșit ceva mai devreme, unde locuiește Traian. Eugen pornește după ea. Cutia din rucsac scoate trei pocnituri seci, lovită de capacul vechi al sticlei de bere.
– Ia spune, cine-i Liliana?
– O prietenă, ți-am spus!
– Și cum arată?
Irina se oprește. Radu îi ajunge.
– Aaaa... e brunetă... are un corp!... ca o actriță! Toți bărbații întorc capul după ea... Arată... parcă-ar avea douăzeci de ani!
– Și de fapt câți are, cincizeci? E vreo hoască?
Irina râde de se prăpădește.
– Cum o să aibă? Are șaisprezece!
Eugen se îneacă, tușește.
– O să rag ca măgarii! Tu câți ai?
– Eu o să împlinesc optșpe.
– Hai s-o lăsăm baltă, spune Radu.
Irina pornește spre bloc, cu Eugen după ea, săltând ca un țap.
– De ce?, strigă Eugen în urmă, spre Radu. De ce s-o lăsăm baltă? Sunt la vârsta perfectă! O, Doamne!
Irina se oprește.

– Mi-o aduci pe Liliana? Dă-i un telefon acum! Te rog!, o imploră Eugen.
– De unde să dau telefon? Au desființat telefoanele publice. Mâine!
Irina pleacă.
– Mă sufoc, o să mor până mâine!
Radu merge după ei.
– Vino, avem alte treburi, îi spune lui Eugen.
Irina se oprește, se întoarce spre ei.
– Radu, ne vedem mâine, strigă și pornește în josul străduței, pe lângă cocină.
– Nici vorbă, spune Radu.
– Ce fraier, spune Eugen. Vine altul și-o ridică, iar tu te lingi pe bot de delicată! Stai!, strigă după Irina și aleargă după ea pe străduță.
Irina se oprește, a ajuns destul de departe. Radu merge spre stația de autobuz. Taie, fiecare din ei, lumina moartă a lumii. Eugen se oprește în loc, se arată pe sine cu amândouă mâinile:
– Așteaptă-mă mâine! Pe mine!
Irina face semn că nu. Eugen se urnește, merge cu spațele, se arată cu mâinile:
– Pe mine! Pe mine!, strigă și îi face bezele Irinei. Când Irina pleacă, el se întoarce, pornește spre stația de autobuz, sare ca un țap.
– Pe mine! Pe mine!
Când ajunge în dreptul cocinii se oprește brusc și lovește cu bocancii scândurile, apoi o ia la fugă hohotind. Din cocină se aude guițat ascuțit, grohăituri, agitație. Eugen ajunge lângă Radu.
– Uite luna, spune Radu, arătând soarele....
Sus, deasupra Pieței Chibrit, un ochi cu gene murdare de noroi pendulează. Nimeni nu îl vede. De sus, pentru el, Bucureștiul nu e mai mare decât o monedă. Piața Chibrit, Piața Universității, Piața Unirii, Piața Rahovei... sunt înghesuite, strânse una în alta, se suprapun aproape. Ca pe o scenă parcă.

Constantin ARCU

Tramvaiul seniorilor

II.

Din reflex, încercă să-și îndrepte spatele, pe când privirile îi alunecau spre o tipă cu părul legat în coadă de cal și cu un roi de pistruie pe figura albinoasă. Femeia stătea pe un scaun alături și-i descoperi rapid interesul, ațintindu-și spre el ochii de chihlimbar. Derutat, Geo își mută privirile pe fereastra prăfuită. Dincolo se derulau la ralanti imagini dintr-un cartier pîrjolit de arșiță, cu blocuri muncitorești scorjite, învăluite în paragină. Imediat însă, împotriva voinței lui, atenția i se îndreaptă din nou spre pistruia. Femeia îl examinează contrariată și-și săltă masca deasupra nasului.

El își feri privirea, pătruns de o stare de greață și disconfort. Înainte vreme îi plăcea să facă haz în situații din astea, lăudîndu-se față de prieteni că dama e de la el din sat și alte glumițe, numai că acum era singur și nici nu se simțea în apele lui. Capul îi zvîcni din pricina căldurii. Simți o ușoară amețeală și încercă să înlătore gîndul că în zilele fierbinți se petrec frecvent accidente cerebrale. Nu știa de unde îi venise această fantezie lugubră, deși de la un timp tensiunea lui o lua razna. După cîteva încercări, reuși să se prindă de bara ușii.

O gospodină de alături, cu ten rozalii și pungi de sobol sub barbă, își săltă ochelarii cu ramă groasă.

– Omu' ăsta nu se simte bine, spuse, trăgîndu-și în față geanta troler. Se vede pe fața lui. Numa' de n-ar fi infectat cu coronavirus, că nici mască nu poartă. Și te mai întrebi de ce se-mbolnăvește atîta lume.

Geo nu sesiză din prima la cine se referea femeia. Însă gospodina continuă să boscorodească privindu-l fix, eliminînd astfel orice dubiu. El presupuse că trebuie să fie o confuzie gravă. Ce treabă avea băbăția cu sănătatea

altora? De ce nu-și vedea de varicele, diabetul și scleroza ei? Și, cum se întîmplă întotdeauna, mai multe capete din jur s-au întors, atrase de perspectiva unui spectacol gratuit. Nu-i de ici-colo să asîști la un leșin în tramvai sau, cu puțin noroc, chiar la ceva mai grav.

– N-am nimic, îngăimă Geo. E-o înghesuială în hărăbaia asta, că nici nu poți respira.

– Dă la șazeci în sus, nu mai poți să... insistă doamna cu trolerul, încercînd să-și întindă masca pe față sa mare.

„Trebuie să fie o farsă”, își spuse Geo, aruncînd priviri disperate spre colțurile vagonului. Se aștepta ca din clipă în clipă să se apropie un tip care să-l bată pe umăr, anunțîndu-l că e la camera ascunsă și toți din jur să izbucnească în aplauze. Dar care putea fi acela? Ceva mai în față se afla un chelos cu barbă și figură blajină, însă omul privea absent pe fereastră. „Nu i se potrivește rolul”, își spuse Geo, clătîndu-și capul. La urma urmei putea fi oricare din jur, de ce i se pusesse pata tocmai pe individul acela?

– Dă la o vîrstă, tre' să ne ocupăm și de sănătate, își strecură părerea prin mască un domn cu părul sur, tuns ca peria. Nici nu știi cînd o dai în bară.

Domnul Geo îi aruncă o privire acră. Individul intenționa pesemne să pună sare pe rană. Stă în firea bătrînilor decrepiți să ia pârtaș pe careva mai tînăr, cică, la vîrsta noastră nu ne mai permitem să... ca și cum ar fi de-o seamă. Simți nevoia să-i dea o replică acidă, numai că n-o scoți la capăt cu boșorogii. Te pomenești că începe să-ți descrie toate ridurile de pe față, ca să demonstreze că ești la fel de ramolit ca el. Mai bine se lasă păgubaș.

Niște sclerozați, se asigură Geo. Ce să le ceri? Ce treabă avea el cu bazaconiile lor? El evolua la altă categorie și se simțea în formă. La urma urmei, cum se spune, fiecare

om are vîrsta pe care o simte. Dar n-avea sens să se înșire la vorbă. Se înghesuși înainte, încercînd să scape din plasa preocupării lor. Se simțea umilit, contrariat. Parcă intrase pe neașteptate într-o lume țičnită. Bătrîinii aștia ar trebui izolați în colonii, cum se zvonise în ultimul timp. Altfel, sînt de-o răutate fără margini.

– Păi, da, încuviință doamna de alături, săltîndu-și iar ochelarii. Eu ies afară decît în zilele fără caniculă, anunță ferm. Azi n-am avut ce face, că m-au chemat aici... Și eram curioasă, dacă au apărut noutăți. S-a mai dat vreo ordonanță?

– Cum nu, plouă cu ordonanțe, interveni domnul uscățiv și livid la față de alături. Numa' că le modifică a doua zi, că nu știi...

Se opri brusc, se strîmbă și-și duse mîna la nas, încercînd să evite un strănut, simptomul cel mai detestat în ultima vreme. Se buzunări inutil după batistă, apoi obrazul i se zbîrci și brusc elimină în palme un jet de aer și mucozități. În jurul lui se lărgi un cerc, iar doamna cu trolerul își aranjă din nou masca.

– Ce lume de nimic! Părea cuprinsă de indignare, la fel ca toți din jur. De ce nu purtați mască în tramvai?!

– De nesimțire, se auzi o voce feminină revoltată. De unde să știm că n-ai virus?

Domnul uscățiv se căuta prin buzunare după batistă sau încerca să scape de flegma de pe mîini.

– Voi vă luați după capu' ăstora? Eu nu-s fraierul lor, să știți! Nu port botniță și nici n-am să port, se burzului acela.

– Nu-i lege pentru toți? Era același glas feminin, subțeran și indignat. Să sune careva la 112!

– N-au decît să mă-nchidă, acceptă uscățivul. Vreau să fac pușcărie, da' nu sînt fraieru' lui Bill Gates, bine?

Opinia exprimată atît de categoric produse derută și ezitare. Cînd cineva își riscă libertatea pentru o idee, ceilalți încep să-l perceapă într-o lumină aproape sacră.

– Nu știu ce să spun, bombăni careva. Era un bătrîn cu o bordură de păr cîrlionțat în jurul cheliei, de parcă purta pe creștet o cunună de lauri. Cu interdicțiile astea, cred că vor să scape de seniori. Ce să le mai dăm pensii la boșorogi, îi închidem, și gata! Cică ne protejează de viruși. Nu cred c-o să apară ceva bun pentru noi. Poate un vaccin care îți grăbește plecarea. Hi, hi, hi!

Nimeni nu rîse. Cei din jur îl priviră cu ușoară curiozitate. Ținea de zgardă un cățel negru cu pete albe. Alături se aflau un cotoi cu blană la fel și un dulău cărămițiu, cu figură de bulldog. Omul purta o bluză descheiată, learcă de sudoare, prin care i se revărsa burta năpădită de fire încîlcite de păr alb, pantaloni scurți și, în picioarele prăfuite, șlapi de plajă. Un grup bizar plantat în mijlocul tramvaiului. Mulți priveau încrunțați, pîrînd să se întrebe de ce-și adusesese menajeria într-un loc atît de aglomerat.

– Să vedem ce vești aduce Jana noastră, spuse doamna cu trolerul. N-ar strica să aibă un locțiitor și ea. Dacă i se-ntîmplă ceva, să zicem...

– Jana știe să-și apere pielea, nu-i purtați voi de griji. Tat-su a fost ministru pe vremea lu' Dej, are școală în ea.

– Nu contează cîtă școală ai, obiectă un domn cu părul grizonat, lins, dat peste cap, la costum și cravată. Avea o voce joasă, puternică și sigură. Toți sîntem în aceeași oală. Fraților, facem parte dintr-un scenariu mondial de înșelăciune. Nu există nici un virus sau este un virus fals, inventat de stăpînii planetei pentru a distruge economia mondială, afacerile și viața oamenilor. Un grup de indivizi intenționează să schimbe ordinea mondială și pentru asta au slobozit o fantomă care zgîlție lumea din temelii. O fantomă care bîntuie printre noi, țipîndu-ne în timpane că nimic nu va mai fi la fel. Și puteți fi siguri că așa va fi. Pentru că n-au interes să extermină lumea, vor băga în noi vaccinurile lui Bill Gates cu cipuri, apoi or să ne dea un venit minim de supraviețuire și, de aici, pînă la înrobirea omenirii, nu-i decît un pas. Toate măsurile astea au fost impuse guvernelor statelor, care au sarcina să ne ducă înapoi în sclavagism.

– O duc pe mă-sa!, se burzului domnul cu motanul și cîinii. Aia zic, trebuie să ne organizăm și să ne punem la adăpost. Bate-un vînt aducător de necazuri, dar o să treacă. Important e să ne ferim din calea lui. Istoria e plină de evenimente care se perindă cu repeziciune, nimic nu-i veșnic. Peste cîtiva ani, secăturilor care azi vor să ne extermină le va fi rușine de gîndul și de fapta lor. Sau poate că nu. Nu știm și nu trebuie să stăm cu mîinile în sîn. Putem să trecem de cumpăna asta numai dacă sîntem uniți și organizați în rețele și oficine. Uite, azilul ăsta pe roți ne este de mare ajutor. Aici ne putem face planul de bătaie și putem stabili strategia. Poate reușim să ne salvăm din ghearele lor. O facem și pentru ei, ca să nu regrete mai tîrziu ticăloșiile pe care le pun la cale acum.

– Tramvaiul ăsta ni l-au dat numa' pentru c-au intervenit ambasadele străine, spuse domnul cu părul tuns scurt. Să nu ne-alerge aștia pe străzi... Aici i-o zonă neutră, ca să zic așa, adăugă, în stil profesoral.

– Eu nu mai înțeleg nimic, replică Geo. Cred că-i o confuzie la mijloc.

– Toți spun asta, îl întrerupse un glas ascuțit, lipsit de nuanțe. Că ei nu și nu știu ce. Băi, nene, ai răbdare o țîră, că se-ntoarce Jana și-ți explică ea ce și cum. Măcar ai actele la tine? Că ieri a venit un căscat cu mîna-n fund, nici buletin, nimic.

– Te pomenești c-au băgat-o în carantină! Era omul cu motanul și cîinii, care se lovi cu palma peste frunte. Ptiu, nu m-am gîndit la mutarea asta...

– Asta ne-ar mai lipsi, spuse doamna cu trolerul. Jana macar se pricepe la organizare, știe ce și cum trebuie făcut. Am auzit că umblă unii cu dubița pe străzi și numai ce văd un bătrîn care strănută, că numaidecît doi doctori îl înghesuie în hărăbaia cu gratii și nu-l mai vede nimeni în veci. Ce, lumea nu vorbește?

– Eu nu cred în covidul ăsta într-o mie de ani! Era un individ cu voce ascuțită, enervantă. Am înțeles c-o să ne

oblige să purtăm măști pe față, cum ați văzut la chinezi. N-o să ne mai recomande ca acum, ne vor obliga. Și dacă n-ai mască, amendă sau chiar pușcărie, amice!

Geo îl examinează surprins; un individ slăbuț, cu figură de rozător, care se rezema de burduful tramvaiului. O cărare precisă îi despărțea părul rar și unsuros, deasupra frunții proeminente. Privirea lui Geo trecu peste alte fețe, pînă o descoperi iar pe femeia cu pistrui, la care se holbase mai înainte. Nu erau pistrui, probabil avea urme vechi de vârsat. Dar nici n-ai cum să n-o iei razna în nebunia asta, se asigură. Dacă se punea la cale o campanie de exterminare a celor în vîrstă sau se luau numai niște măsuri restrictive, firești la urma urmei în anumite condiții, ce treabă avea el?

În caz că dorea cineva să-l consulte în această chestiune, părerea sa era neschimbată. Vorba aia: Ți-ai trăit traiful, ți-ai mîncat mălaiul! Asta-i toată filosofia. Însă pe el să nu-l amestece careva în chestiile astea. Avea cîteva probleme de sănătate, dar nu se simțea bătrîn. Uneori amețea din senin, avea și tensiune oscilantă, numai că lucrurile erau ținute sub control. Cîteva kilograme să dea jos și era ca nou. Poate că și acum îi jucase feste tensiunea, asta însemnînd că-i nevoie să intre iar într-o cură de slăbire.

– E greu de spus că-i așa sau invers, se băgă în discuție domnul înalt, cu părul sur, periută. O urmă de zîmbet i se ghicea pe buze și părea că nu ține să aibă neapărat dreptate. Vedeti dumneavoastră, un timp și eu am crezut că virusul ăsta chinezesc i-o glumă, un fel de gripă ușoară, cum a spus un doctor la televizor. Însă m-am lămurit că nu-i deloc așa. Fratele meu a fost internat și-mi trimitea mesaje, de cîte ori putea și el. Nu vreți să știți ce-i boala asta...

– Adică? Întrebarea veni dinspre domnul la costum, care susținuse că sîntem cobaii unei conspirații mondiale. Lămuriti-ne și pe noi, nu aruncați o petardă și vă ascundeți după cireș. Că ne sperie destul guvernării!

– Ce să spun? Din mesajele lui, am înțeles că semnele covidului și ale gripei sînt la fel pînă la un punct, marea durere începe cu alea diferite. Și mă refer la dureri atroce în piept și în mușchi, dar mai ales la sufocare. Nu-i o simplă dificultate de respirație, te înăbuși de-ți ies ochii din cap, distinse domn.

– Se poate, acceptă celălalt. Și gripa tot cam la fel se manifestă. Cu toții am avut gripă și știm cum e. O săptămînă, poate și mai mult, te ține la pat. Ce să-i faci? Și cum se simte? E bine acum, așa-i?

– Da, a murit în urmă cu cinci săptămîni, spuse încet, ridicîndu-și mîna dreaptă cu semnul de doliu. Era cu opt ani mai mic decît mine și nu fusese bolnav niciodată.

Un murmur trecu prin vagon și se desluși de cîteva ori cuvîntul condoleanțe. Cîțiva își făcură semnul crucii, însă cei mai mulți încercau să-și găsească alte preocupări. Se simțea sentimentul de ușurare că ei sînt vii. A murit cineva, Doamne ferește!, dar ei mergeau înainte.

Geo se simțea prins într-un balans amețitor între necunoscuții din vagon. În cap îi pulsa un tremur dureros și nu știa cum să procedeze. Ar fi putut coborî la prima stație

și să revină a doua zi pentru întîlnirea cu Jana. Era o variantă. Exista și posibilitatea s-o aștepte în infernul acela, deși nimeni nu-i garanta că tipa, exact în acel moment, nu era violată de niște adolescenți idioți sau nu i se întîmpla vreo altă nenorocire, încît să nu mai revină niciodată în tramvai. Sau putea fi internată ori băgată în carantină, după cum presupuneau oamenii aștia. Cică s-ar fi dat o lege pentru bătrîni, însă el nu fusese pe fază și nu știa amănunte.

„Ceva bizar se întîmplă de la o vreme“, socoti Geo. Era ca și cum dintr-o dată ar fi descoperit că umbla printr-un ținut plin de pericole, fără să fi băgat de seamă pînă acum. Iar viitorul părea și mai sumbru. Înainte măcar știa la ce să te-aștepți. Exista un orizont pe care-l puteai scruta în fața ochilor, însă acum evenimentele dădeau buzna fără vreo cauză precisă. Te trezeai dimineața avînd un statut de invidiat, o situație materială și nevestă, chestii stabile și obținute cu eforturi serioase, pentru ca după cîteva ceasuri să ajungi falit sau în pușcărie. Ori într-un spital la reanimare sau chiar la morgă, Doamne ferește!

Tramvaiul continua să se tîrîie hodorogind prin zăpușeala zilei, cînd, din mijlocul ciorovăielii care creștea sau scădea în intensitate, de parcă o mîna s-ar fi jucat răsucind o manetă de reglaj, s-a înălțat un țipăt. Zgomotul a înterupt discuțiile și mai multe capete s-au întors. Femeia se afla în ușa tramvaiului și făcea semne, arătînd înspre autoturismul decapotabil care se apropia pe șoseaua de alături.

Geo nu reuși să priceapă ce se întîmpla. Mașina de culoare magenta aluneca acum pe lîngă tramvai și cîțiva puștani urlau și se săltau de-a valma în scaune, distrîndu-se și arătînd degetul mijlociu. Apoi apărură pistolul în mîinile unui slăbănog blond, cu fața brăzdată de pustule vineții, aflat pe bancheta din spate. Călătorii încercau să se ferească dosindu-se după alte trupuri, numai că, în mod inevitabil, cei de pe scară rămîneau descoperiți, producîndu-se convulsia care părea să-i distreze pe băietanii din mașină.

Incitați, tinerii își treceau unul altuia o sticlă de whisky, continuînd să urle și să se agite. Încercau să-l imite pe cel cu pistolul, țintind în tramvai pe lungimea degetului arătător, iar bondoaca roșcată de lîngă șofer își scoase bluza și o învîrtea pe deasupra capului, scuturîndu-și țîțele dolo-fane. Geo aruncă o privire scurtă, apoi se trase spre mijlocul vagonului, socotind că handicapatul cu arma ar fi în stare să tragă.

Durerea de cap îl părăsise pe neașteptate și, în loc, se trezi cuprins de o puternică agitație. Fusese convocat prin sms de un secretar de stat, nu de un terchea-berchea, iar el a fost toată viața un bun cetățean și n-avea chef de încurcături cu autoritățile. Apoi înțelese că femeia de pe scara tramvaiului era pistruiata pe care o remarcase la urcare.

Își întoarse capul și îi recunoscu figura albinoasă, fără mască acum. Părul decolorat i se desfăcuse din coadă și-i acoperea fața. Femeia se ținea cu mîna dreaptă de bară, printre trupuri înghesuite, iar Geo nu reușea să priceapă cum ajunsese într-o poziție atît de ciudată. Presupuse că a vrut să coboare într-o stație, însă vatmanul n-a oprit

sau poate chiar a mărit viteza, căutînd să scape de vandalii care-l urmăreau cu decapotabila. Se petreceau frecvent incidente prin mijloacele de transport în comun, provocate de adolescenți puși pe gîlceavă, iar vatmanii își apărau pielea, ferindu-se să fie luați în colimator. S-ar fi expus unui pericol perpetuu, deoarece poliția evita să se implice în tulburările pe care le provocau aceștia. Șeful poliției considera riscantă și inoportună o intervenție împotriva tinerilor delincvenți, în condițiile neclare și instabile prin care trecea lumea.

Situația începuse să devină tot mai tensionată în vremea din urmă, iar pandemia o făcu de-a dreptul explozivă. Calculul guvernărilor era simplu. La orizont se profilau alegeri parlamentare, iar șansa lor era să capteze bunăvoința tinerilor, indiferent de preț. Și dacă forțele de ordine închideau ochii la unele șotii de-ale adolescenților, prețul părea derizoriu. Oricum, lucrurile nu mai puteau merge înainte în același fel. Bătea vîntul unor reforme radicale peste omenire. Nu era nimic personal, pur și simplu bătrîinii încurcau mersul istoriei, ceea ce nu putea fi tolerat. Dinozaurii trebuiau să dispară, cum s-a mai întîmplat pe planetă cu milioane de ani în urmă. Cataclismul era pe cale să se producă. Nu un asteroid se prăvălea peste lume, ci un virus invizibil, însă la fel de distructiv.

La drept vorbind, nimeni nu știa nimic sigur și toți acționau orbește. Circulau tot felul de zvonuri care se băteau cap în cap. Existau voci subversive, trîmbițînd scenariu aiuritoare, pe care guvernele le taxau drept conspiraționiste și îndemnau oamenii să poarte mască și să păstreze o așa-zisă distanțare socială de 1,5 m. O făceau cu jumătate de gură, pentru că alți specialiști se perindau pe posturile TV, susținînd că masca nu folosește la nimic, iar distanța de 1,5 m este discutabilă. Își sprijineau opiniile pe cerțări de ultimă oră și păreau greu de combătut.

Geo încercă să se ferească de roiul de gînduri ce îi dădea tîrcoale și privi din nou spre ușa tramvaiului. Pistruiața nu se mai vedea pe scară și el presupusa că a reușit să se strecoare în interiorul vagonului. O căută din priviri un timp, apoi îi descoperi iar fața învăluită în suvițe de păr. Se afla tot pe scări, privind țintă în spatele tramvaiului. Geo se săltă pe vîrfuri și zări prin fereastră autoturismul scînteind în lumina zilei, un animal cu botul însingerat, urmărindu-și cu tenacitate prada.

După cîteva clipe de confuzie, înțelese că femeia era în pericol. Ceilalți păreau preocupăți să-și salveze pielea, trăgîndu-se spre interiorul vagonului. Geo încercă să se apropie, strigîndu-i unui tip din față s-o ajute. Acela făcu o strîmbătură caraghioasă și oricine putea să priceapă că omul nu ținea morțiș să braveze. Avea fața ridată și părul rar, vopsit într-o nuanță roșcată, cu rădăcini albe. „Cu figura asta, n-ai motive să faci acte de eroism și să-ți pui pielea la bătaie“, își spuse Geo. „Singura recompensă a eroismului este admirația femeilor frumoase, dar cînd arăți ca un bidon turtit, mai bine te lași păgubaș. La ce bun să-ți riști viața?“

Însă roșcatul ținea parcă să-l contrazică și, strecurîndu-și mîna printre trupurile înghesuite, reuși s-o prindă de braț. Ridicîndu-se pe vîrfuri, Geo o zări din nou. Părul îi alunecase peste fața transpirată, înroșită, întoarsă spre roțile decapotabilei, privindu-le ca hipnotizată. Din cînd în cînd își sălta capul, pîrînd să scoată cîte un țipăt, dar nu se înțelegea nimic în vacarmul care se stîrnise înăuntru. Iar tinerii din mașină, ațîțați, continuau să urle și să tragă focuri de pistol în aer.

Un timp s-a păstrat un echilibru fragil peste lume, de parcă planeta se oprise în loc și numai tramvaiul înainta prin arșița zilei, escortat de autoturismul care rula alături. Geo se simți străbătut de un sentiment lugubru și știu că nimic nu se mai putea face. Văzu apoi trupul femeii încercînd parcă să se deșurubeze, executînd o pivotare prin care își eliberă mîna din bluză și se prăbuși rostogolindu-se în fața mașinii. Se auzi o bufnitură, un scrișnet de frîne și alte zgomote înfundate, apoi numai zdrăngănitul tramvaiului.

Nu mai era nimic de făcut. Înțelese că nimerise într-un loc greșit și într-un moment nepotrivit. Dacă tinerii doreau să-i lichideze pe babalîcii din tramvai, el n-avea cum să se opună. I se părea totuși absurd ca viața lui să fie pusă în pericol dintr-o simplă eroare. Se simțea în formă, nu avea nimic în comun cu acești oameni. Participa uneori la înmormîntarea vreunui cunoscut, din obligație și numai pentru a socializa cu alți supraviețuitori. Dedesubtul compasiunii pe care era nevoit s-o afișeze, descoperea un sentiment de ușurare la gîndul că, în timp ce mulți abandonau, el continua să alerge în maratonul palpitant și irezistibil al vieții.

Nu voia să se despartă de viață și-și aminti că în urmă cu vreo șapte luni i-a telefonat un amic, anunțîndu-l că dăduse în primire colonelul Spătărel. Colonelul era un tip dat naibii și nimeni n-ar fi bănuțit că o va mierli atît de curînd. Veșnic vesel și pus pe șotii, era călît în lungi chiolhanuri și mahmureli de-a lungul carierei militare. Prietenii puteau pune pariu că va face suta de ani pe multe, ronțînd încă vreo trei decenii pensie specială. N-a fost să fie. A reușit să-l dea gata prin surprindere și fără eroism o infecție intra-spitalicească, după o banală operație de hemoroizi.

Amicul turuia în receptor, pîrînd revoltat de absurdul situației. Omul se refugiază carevasăzică în spital pentru a-și recupera sănătatea, iar acolo îl răpun bacteriile și mizeria. Pe ce lume trăim? Geo ascultase cu detașare pledoaria prietenului său, fără să simtă pic de compasiune față de Spătărel. Nu reușea să înțeleagă de ce ar fi trebuit să-l doară pe el moartea colonelului, un neisprăvit care mîncă o pensie frumoasă, numai pentru că învălîntise cu eroism cîteva hîrtii într-un birou din garnizoană. Și dintr-o dată își ieșise din fire, tăindu-i celuilalt discursul la mijlocul frazei:

– Da, dar eu trăiesc!

(Fragment din romanul *Tramvaiul 13*,
în căutarea unui editor)

Aromele timpului

Era pe întâi, sau într-o luni, un început de ceva, când într-o cameră luminată dinspre curte, printr-o fereastră ce dădea într-un hol stăteau pe un pat, alături, bărbatul, nevasta, alungită cu picioarele pe după spatele lui, o femeie și mama acesteia, care-i certa pe om și pe fiica ei. Nevasta dormea adânc și părea să nu audă sudalmele bătrânei spuse într-o românească stălcită, amestecată cu cuvinte ungurești.

Se făcea că în dimineața aceea fiica ei trebuise să se întâlnească cu bărbatul în ascuns, undeva, unde să se bucure unul de trupul celuilalt, vreme de un ceas. Bătrâna îi urmărise, sau venise alături de fata ei să afle cu cine urma să se întâlnească. Omul era cu nevasta lui. Ocolise străzi după străzi îngrozit că n-avea să se mai vadă cu femeia aceea, că nu se putea dezlipi de brațul soției, care, simțind ceva, nu-l slăbise o clipă. Erau oameni trecuți de a doua tinerețe, undeva în pragul vârstei a treia pentru care asemenea întâmplări au un gust aparte, pun sângele în mișcare și-i fac pe oameni mai dornici să-și ducă viața până la capăt.

Se întâlniseră întâmplător și, parcă știind ce urmau să facă, bătrâna se ținuse de urmele lor să-i despartă pentru totdeauna. Se bucurase când nevasta omului le invitase în casă, să-și poată da drumul de față cu ea asu-pra celor doi, doar că aceasta se lungise pe dormeză și căzuse într-un somn adânc, de parcă nici nu i-ar fi păsat de cele ce se întâmplau. Nu se făcea că doarme, ci adormise dintr-o dată, cu fața în sus și brațul stâng petrecut pe după pântecul bărbatului, acaparator. Era o scenă înțepenită, în care și omul și fiica bătrânei, femeie la vreo cincizeci de ani, stăteau crispați cu coatele pe genunchi, alături, își aruncau câte o privire și acceptau să fie boscorodiți de mama acesteia. Femeia își cerea scuze din priviri pentru toată scena aceea nedorită. Bătrâna continua să-i certe de parcă ar fi dat peste ei la ea acasă, iritată la culme că nevasta omului dormea, fără să-i pese că fiica ei stă alături pe același pat cu ele și cu bărbatul.

Lumina continua să spele galbenă chipurile celor doi, ale soției, dând o aură aparte părului alb al bătrânei.

— Du-te, străinule, du-te! repeta la fiecare capăt de frază bătrâna, de parcă n-ar fi fost în casa lui... Du-te încotro vrei, dar pe fata mea să nu mi-o mai spurci cu scursorile tale de om neașezat!

— Iart-o, șoptea femeia cât să nu fie auzită decât de bărbat, în vreme ce chipul nevestei acestuia părea să se îmbujoreze în somnul adânc ce-o purta în altă lume. Întotdeauna face așa când e vorba de mine... A aflat, nu știu de unde despre noi doi și n-a mai fost cu cale să scap de ea...

— De ce ai mai venit la întâlnire când știai unde merg? Când ai văzut că nu sunt singur, că azi nu pot să vin să ne vedem la casa aceea unde dăm două sute să stăm o oră împreună? De ce ai mai venit?...

— Ce puneți la cale acolo? Ce mârșăvie mai legați între voi?! — țipa bătrâna.

— Las-o!... De oamenii morți nu poți scăpa niciunde, iar dacă te uită bine femeia de lângă tine nu e nevasta ta, ci fratele meu, mort de tânăr, cu câțiva ani înaintea ei. El știa povestea familiei mele și mă îndemna să mă apropiu de un alt bărbat cu care să-mi trăiesc viața de femeie....

— Nu-nțeleg?!

— Ia lucrurile cum sunt și hai să nu ne mai vedem o vreme, până uiți de noi și cei vii și cei morți.

Bărbatul o privi din nou pe bătrână. Nu-i mai auzea țipetele tot mai furioase și i se părea că albul părului prindea un luci arămiu. Nu-i venea să creadă că avea în față pe mama aceleia cu care trăise mai bine de zece ani. În una din diminețile în care se întâlneau pe ascuns aflase și de moartea ei și de cea a fratelui. Se aplecă spre cea care dormea și scotea un sforăit ușor, dar nările i se umplură de mirosul unui parfum fin, de femeie. Închise ochii și văzu chipul unei tinere de douăzeci și ceva de ani, pe care-o cuprindea adesea cu palmele să-i adulmece apoi urma rămasă îmbibată în pielea mâinilor lui. Se vedea șezând într-un fotoliu și umplându-și nările cu aroma parfumului fetei rămase ca o umbră în palmele lui. Simțea atunci cum se pătrunde cu toată tinerețea fetei, cu carnea ei fragedă ca o piersică. O reconstitui de la epiderma ei până-ntr-un adânc de fință, cald și ademenitor. Deschise ochii și revăzu chipul femeii ce semăna cu soția lui, sub turuiala fără sfârșit a bătrânei, care o luase cu totul în maghiară, pentru a putea să strecoare mai ușor înjurături pe care el n-avea cum să le înțeleagă.

— Te-ai schimbat la față, omul meu, bărbatul meu... n-o mai asculta pe bătrână, așa a fost și în viață, de aceea n-am avut alt bărbat până la tine, în afara celui cu care m-am căsătorit... Am fost o proastă, am irosit ani, tinerețe, bucurii ale cărnii pe care le-am descoperit cu tine după ce eram deja coaptă, cu copii, necazuri și-am aflat abia atunci că totul poate să treacă mai ușor dacă ai parte de o oră de dragoste ade-vărată... Te-ai luminat ca de un gând bun și n-ai mai privit-o pe bătrână cu ura dinainte. Sau nu pricepi ce zice, n-o auzi cum te blestemă în limba ei?...

— De ce ai adus-o cu tine?... Ai vrut să ne despartă acum, pentru totdeauna... Asta a fost! Ai crezut că femeia culcată aici, lângă mine e soția mea. Nu e. Ea e altcineva, care ne va vedea pe amândoi morți, cândva.

— E fratele meu, îl știu, îl recunosc. N-o să-ți faci nici un rău, chiar dacă bătrâna l-ar îndemna spre asta... El nu ar fi avut puterea să fie alături de mine, decât să-mi dea o mână de ajutor, un sfat, o mângâiere, cum a făcut-o întotdeauna.

Bărbatul închise ochii din nou și se aplecă spre femeia ce dormea lângă el. Aceeași aromă de parfum îi umplu nările, și-n fața ochilor îi apăru imaginea aceleiași fete, țuguindu-și buzele ca pentru un sărut. Își întinse fața, ca dintr-o dată să-și răsucescă trupul să o sărute el pătimaș. Se lăsă peste trupul dormind.

— Ți-am spus că ești curva lui, că se folosește de tine numai să-și mântuiască poftel! — țipa bătrâna. — Ți-am spus că n-o să renunțe niciodată la nevasta lui!... Acum știi cine ești!... Știi cine este cel pentru care te-ai fi dus și în foc!... Privește-l cum și-o sărută de față cu tine... E deja prea mult! Nu-i mai suport!... Az aniam curvam...

Bătrâna își smuci fiica și porni spre ieșire. Aburul gălbui de deasupra capului ei se risipi cât ce ieși pe ușă trăgând-o pe cealaltă după ea.

Bărbatul se ridică, desprins brațul care-l ținuse pe după pântec și picioare, se apropie de fereastră și privi spre curte. Nu mai zări pe nimeni. Zidul casei de alături părea un munte zimțuit în creneluri de stânci, dincolo de care apunea soarele, îmbrăcând în aur crestele într-un sfârșit de ziua. Fiuoare de nori se ridicau pe văi, luând forma unor ființe ce păreau că se îndepărtează, sau coboară în pământ dispărând cu totul. Alte fiuoare luminate de asfințit fugeau pe deasupra creștelor, anunțând o noapte cu cerul spuzit de stele.

Omul privi peisajul apoi își duse palmele spre nări și simți din nou parfumul tinerei fete. Închise ochii și o văzu întreagă ridicându-și câțva rochia involănată, albă cu dungi mov și portocalii de jur împrejurul tivului. Voia să-și arate genunchii și pulpele, să-l cheme înăuntrul visului cu totul, mirosul pătrunzător al parfumului părea să se fi răspândit prin întreaga cameră. Inspiră adânc, simțindu-se dintr-o dată cu douăzeci și cinci de ani mai tânăr.

Alerga pe o potecă dintre două straturi de gherghine și gladiole după aroma trupului tinerei fete. O potecă din grădina casei cu flori albe, portocalii și mov, gata deschise să primească sămânța bărbătească să prindă rod, dar să nu rodească niciodată, ci să se usuce pe tijele lor. Alte flori își deschideau petalele către capetele de sus ale tulpinilor confundându-se cu faldurile rochiei fetei, într-un dans al corolelor albe, portocalii și mov, ce lăsa să se vadă acum pântecul, pieptul dezgolit, capătul de sus al pulpelor, torsul, chipul fără cap al matricii lumii, de care se apropie cu brațele întinse. Mirosul parfumului fetei îi pătrunse în nări odată cu aromele amestecate ale florilor. Începu să ofteze, apoi să gâfâie, intoxicat de parfumul care-l cuprinsese.

Vru să deschidă ochii, să se elibereze de mrejele jocului fetei, să redevină omul viu dintr-o cameră de casă cu ferestrele către apus, să iasă la suprafață din nisipul mișcător al imaginii grădinii sale, să poată respira. Doar atât, să poată trage o gură de aer, să-și umple plămâni cu aer curat și revăd, apoi să se scufunde din nou înăuntrul ființei aceleia înconjurată de aromele tinereții ei. Ochii păreau să i se fi lipit în nectarul florilor pe care le vedea acoperind mai sus de gât și mai jos de genunchi jocul transparent al rochiei albe, portocalii și mov, ce lăsa să i se întrezărească trupul.

Fu nevoit să-și ducă palmele peste pleoape și să și le deschidă cu degetele, să se elibereze măcar pentru o clipă de iureșul jocului în care intrase, destul cât să vadă asfințitul de soare de peste crestele munților și să tragă adânc în piept aerul rece ce venea dinspre văi. Își roti privirea prin cameră. Zări patul și pe el întins trupul unui om ce părea să nu mai respire și privea fix spre tavan. Se apropie de el cu teamă, urmărindu-i cu atenție trăsăturile. Era un

necunoscut, ce părea să aducă la chip cu o femeie cu care trăise într-o vreme. Își aminti de bătrâna care plecase cu fiica ei, de vorbele aceleia, cum că omul întins pe pat ar fi fost fratele ei mort cu ani în urmă. Se dumeri că acela trebuia să fie pentru că avea ceva și din bătrână și din fiica acesteia.

Se aplecă spre trupul omului și-i simți respirația ușoară, apoi își dădu seama că avea ochii închiși și că în lumina înserării umbra peretelui îi lăsase iluzia că privește spre tavan. Părea să fie mult mai tânăr decât el, cu fața luminată de niște vise în care el părea să fie personajul principal. Vru să-l atingă, dar se temu, amintindu-și de vorbele femeii: E fratele meu care-a murit înaintea mamei cu câțiva ani.

Oscilă o vreme între a-și închide ochii, spre a se scufunda între aromele tinerei și a florilor din grădină și a părăsi cu totul casa, să bântuie o vreme prin oraș, până se va îndepărta de el urma aburilor colorați ai după-amiezii aceleia. I se năzări că întreaga lui casă era un fel de insulă îndepărtată de orice așezare omenească, înconjurată de păduri și grădini cu flori albe, portocalii și mov.

Atinse trupul bărbatului care dormea și-l văzu cum se dezmeticește, se ridică, își șterge fața cu palmele ca după un somn adânc, apoi pornește spre ușă nesigur, o deschide, se răsuțește spre celălalt și-i spune:

— N-ai iubit-o niciodată pe sora mea... V-ați plăcut... Ați încercat să faceți unul cu altul doar ceea ce cu femeia și bărbatul de acasă n-ați fi îndrăznit. Nu v-ar fi venit să vă căutați plăcerile aflând de pe la alți bărbați și alte femei, mai știuți în ale împreunărilor, ori de prin reviste și cărți, cum se poate ca într-o oră, cât aveți voi timp, să ajungeți la ejaculare și orgasm de câte trei ori... Trupurile vi se doreau, vi se potriveau, și se găseau unul cu altul atât de bine că după ora aceea plecați în lume mântuiți de toate, limpeziți și ușurați pentru o lună... Dar n-a fost mai mult, deși proasta de soră-mea își dorea să fie cu tine toată viața... Tu, cel puțin, ai știut de la început că totul nu poate să țină decât un ceas, ca peste o lună, sau o săptămână bucuria să fie aceeași... Dar și asta a trecut... Ați supărat-o pe mama și asta e grav... N-o să v-o ierte... Eu v-am iertat de la început, că am știut, în viața mea scurtă, că vinul înfundat nu se face oțet. Am știut că dragostea de o noapte se ține mai bine minte decât aceea de o viață, deși de a doua n-am prea avut parte... Proasta de soră-mea s-a rugat la biserica pentru tine și mama a aflat de voi, apoi s-a ținut după ea să te vadă, să te cunoască, să o lepede pe fiica ei de bărbatul de-al doilea, să o învețe că nu poate să fie și cu Dumnezeu și cu păcatul, și să se mai și roage pentru sufletul păcătosului... Gândește-te că și nevastă-ta e femeie și-și caută poate bucuria de un ceas cu altcineva, pentru care se și roagă, doar că mama ei trăiește și nu poate afla pentru cine se roagă fiica ei la biserică... Bucură-te de cine vrei, dar las-o pe soră-mea. Nu vă potriviți decât la pat și n-ajunge, că nu sunteți animale în perioada rutului... N-o poți uita, știu, dar las-o într-ale ei...

Cât vorbi cel aflat în cadrul ușii, bărbatul rămase nemișcat cu privirea ațintită pe chipul aceluia, fără să-i poată desluși figura cu precizie, pentru că stătea cu spatele la apusul soarelui. Îl auzi închizând ușa. Se apropie de fereastră, dar

în curte nu zări pe nimeni. Își ridică privirile spre zidurile casei de alături și văzu limpede coșul ridicat în prima treime a acoperișului, și ultimele raze ale soarelui care jucau în fumul ce se ridica în fuioare spre cer. Își duse palmele spre față și inspiră adânc, adulmecând urma fetei de odinioară, dar în locul parfumului ei simți mirosul pământului reavăn de după ploaie. Închise ochii și-n locul grădinii cu gherghine și gladiole albe și mov, văzu un morman de flori uscate, amestecate cu gujii cărora o mână nevăzută le dăduse foc, să primenească locul, cum fac gospodarii primăvara și toamna.

Se dumeri că era toamnă târzie, că peste câteva săptămâni va veni vremea ploilor, apoi primele ninsori. Își mirosi degetele pe rând, după urma parfumului tinerei, dar nu dădu decât de mirosul cărnii lui uscate îmbibate cu catran de la țigări. Își mirosi pielea brațelor, palmele, doar, doar va mai descoperi ceva din imaginea de odinioară a tinerei, înciudat pe sine că fusese atât de prost să creadă că se va sufoca de la aromele grădinii și ale fetei. Deschise ochii și-și privi palmele, de parcă ar fi putut să descopere acolo chipul tinerei și zări liniile vieții, norocului și sănătății într-un mare desen al literei M, ce urcau spre degetele arătător și mijlociu, descifrându-i, cui știa să citească, viața lui de om așa cum a fost, așa cum va fi, dar el nu înțelege decât că adânciturile de la mâna stângă erau dublate de alte șanțuri, de parcă ar fi trăit deodată două vieți, iar acelea erau întretăiate de altele, scurte, ce păreau să-i oprească sau să-i zădărnicească doar înaintarea.

Își ridică privirea spre zidul casei alăturate, care-i închidea curtea ca pe o cetate. Ultimele raze ale soarelui dispăruseră de mult, iar de undeva din spatele casei lui se ridicau umbrele nopții ce avea să vină. Se întrebă câte ceasuri vor fi trecut de când se întâlnise pe stradă cu femeia aceea, dacă el va fi fost într-adevăr cu nevasta, ori ea îl însoțea doar în suflet, ca o umbră. Oricum, femeia nu venise singură.

Se întoarse către patul rămas gol. Observă că toată acoperitoarea gri-maronie cu franjuri lungi era răsucită după urma unui trup de om, a tuturor trupurilor ce stătuseră pe el. Vru să aprindă lumina, dar renunță și se tolăni pe locul unde stătuse fratele femeii. Umbrele nopții se strecurau în cameră dând contur faldurilor perdelei de la fereastră. Se aștepta ca din clipă în clipă să intre în cameră un om, poate fratele femeii să-i mai spună ceva, poate ea, să-și mântuie într-un ceas toate necazurile ei de acasă, să uite amândoi că urmau să se despartă. „Pentru o vreme — își spuse — doar pentru o vreme, că atât cât sunt oamenii vii nu te poți despărți de ei și de cei morți pentru totdeauna“.

Încercă să-și reamintească chipul bătrânei, care-l umpluse cu sudalme, pe nedrept, pentru că dacă fiica ei n-ar fi vrut, ei nu s-ar fi avut niciodată ca femeie și bărbat. În locul feței aceleia revăzu doar o pată mai întunecată, deasupra căreia strălucea alb părul irizat de razele soarelui. Își aprinse o țigară, iar de la lumina flăcării chibritului văzu pe perete umbra unui om care-ar fi stat alături de el.

Întinse brațul, dar nu dădu decât de aer. Termină de fumat țigara privind fix un punct de pe tavanul ce se zărea tot mai greu prin întunericul ce cuprinse întreaga încăpere.

Voia să descopere acolo, adunate la un loc, toate întâmplările după-amiezii aceleia, dar nu reuși decât să se umple de negreala gândului că, mai departe, viața lui nu se va mai așeza pe făgașurile pe care le știa. Își aminti de ridurile din palma stângă, ce barau mersul vieții, sănătății și norocului lui, puse înadins de cineva să-i tulbure mereu liniștea, pacea și împăcarea cu vârsta.

Stinse țigara într-o scrumieră de pe un taburet de lângă pat. Își prinse ceafa cu ambele palme, apoi închise ochii, fără să se mai gândească la nimic. I se năzări că din scrumieră urma fumul de țigară pe care nu o stinsese complet ducea cu ea ceva din parfumul fetei ce-l însoțise în toată ziua aceea. Respiră adânc și simți cum se desparte urma tutunului ars de mireasma florii din care era făcut parfumul și cum dispăre sub puterea aromelor aceluia.

Își duse palmele în dreptul nărilor și adulmecă de câteva ori, apoi își mirosi degetele și se umplu din nou de lumina serii ce abia trecuse. Gujiile arzânde din grădină lăsaseră loc straturilor cu gladiole și gherghine, albe portocalii și mov, fără să mai aibă între ele o potecă, jucând în bătaia boarei de seară ca faldurile rochiei fetei, dezgolindu-i când un picior, când celălalt, până sus, spre coapse. Părea că trupul ei trecea prin transparența florilor, într-un abur alb, portocaliu și mov, culcat cu capul către cireșul din fundul grădinii și cu rozul tălpilor desculțe către casă, imens cât toată grădina. În depărtare i se zăreau sâni rotunzi ca două jumătăți de pepene galben.

Așteptă câtva, cu ochii închiși, ca vântul de seară să-i descopere mai clar pulpele, să ghicească la capătul lor îmbinarea discretă a mănunchiului petalelor florii. Respira din nou tot mai greu, de parcă parfumul care umpluse acum cu miremele lui întreaga cameră ar fi devenit dintr-odată toxic, ca al florilor de crin. Spuse: crin, deși vedea gladiole și gherghine, care au mirosul lor sănătos de buruieni, și desluși între aromele ce le simțea în nări mirosul dulceag al crinilor de grădină. Al crinilor obișnuiți și nu imperiali, cu nuanță mai stridentă, asemănătoare celei a migdalilor amare.

Respira din ce în ce mai greu dar refuza să-și deschidă ochii, să se ridice din pat, să deschidă fereastra, să se umple cu aerul răcoros de afară. Vru să-și mai aprindă o țigară, dar când trecu mâna prin dreptul nărilor simți limpede mirosul fetei aceleia și spuse: crin și tabac. Simți cum fruntea i se umple de broboane de sudoare și-și prinse grumazul cu palmele devenite dintr-o dată la fel de impregnate de parfum ca pielea tinerei. Simți că se înăbușă. Tuși de câteva ori, încercă să se întoarcă pe o parte. Tuși din nou, sugru-mat de aromele care-i umpluseră camera, dar refuză să deschidă ochii.

Un timp stătu nemișcat, ascultând vântul de seară cum răscolea te-rasa casei și mușcatele din glastrele puse de-a lungul balustradei. I se năzări că ușa camerei se deschide și intră peste el, din nou, femeia aceea cu fratele și mama ei morți. Apoi nu mai auzi nimic și se văzu intrând în cupa unei flori.

Terapie narativă

Dumitru UNGUREANU

Tratament cu sulf & sex

Există un punct de cotitură în viață, când a te trata în băi termale devine o necesitate. Pentru mine momentul a sosit devreme, pe la 40 de ani. Concret, după ce „mielografia lombară cu contrast pozitiv a evidențiat HDL3L4 lateral dreapta, s-a intervenit operator prin hemilaminectomie cu foraminotomie și s-a ablat“...bucata de zgârci ce-mi blocase nervul. Am scris așa, fiindcă limbajul medical îmi creează disconfort! Consecința operațiunii contra herniei de disc? Șase luni repaos, urmate obligatoriu de regim recuperator la o stațiune de profil. Și cum aveam de ales între Pucioasa, Herculan, Felix sau Mangalia, n-am ezitat nici o clipă: am ales-o pe ultima, pentru că venea vara și nu puteam rata ocazia să petrec trei săptămâni cu ochii pe funduri și fundaluri marine...

Ca oraș, Mangalia mi-era cunoscută. Clinica, nu. Nici nu știam că este solicitată într-atât, încât am obținut loc abia pe la jumătatea lui octombrie. Neplăcut, dar asta e! Alegerea îmi aparținea și nu m-am derobat. Mi-am pregătit haine adecvate, câteva cărți ce prinseseră mucegai în raft, un top de hârtie ca să reiau scrisul uneia dintre capodoperele mele mereu amănate, pixuri fără număr, fierbător și cană pentru cafea, plus alte nimicuri. Perioada de recuperare debuta într-o marți. Iar mie ziua de marți nu-mi aduce ore plăcute, ca să nu zic altceva. Și vă rog să notați că nu sunt superstițios! Era gata să plouă când am coborât din tren și am luat la pas bătrâna urbe până la clinică. Mi se părea că vine iarna, mai ales că resimțeam răceala cu sensibilitatea mărită de ponosul herniei. Operate, însă nevindecate.

Cazarea m-a favorizat. Doream o cameră cu fereastră spre mare: am obținut-o. Voiam să stau singur, să mă pot concentra la scris; am plătit ceva administratorei cu ochi de cadână și m-a lăsat singur; de altfel, bolnavii se răreau după sezon. Mi-am făcut vizita medicală, am luat repartizarea pe cabinete și ore de ședințe terapeutice. M-am înscris

la restaurant. Am dat o tură de recunoaștere a interioarelor. Am ieșit în curte pentru aclimatizare. Chiar am coborât pe plajă, deși briza ascuțită ca un bot de pește-spadă nu-mi pria. Seara m-am perpelit să adorm. Totdeauna pătesc așa când mă culc într-un așternut străin. Nici lectura unui mai vechi roman al lui Breban, pe care intenționez să-l demontez critic, nu mi-a folosit.

A doua zi am început tratamentul. Baia sulfuroasă era meniu principal. Sulf și nămol, pentru asta venisem, la recomandarea competentă a doctorului care îmi umblase printre cartilaje. Sigur, cunoșteam virtuțile nămolului, toată lumea care vine vara la plajă pe țărmul Mării Negre poate spune ceva favorabil. Iar de când mă împrietenisem cu Radu Aldulescu, știam chiar mai multe despre medicamentul natural, experiența ilustrului romancier printre *dealerii* de nămol din Constanța și Mamaia repercutându-se benefic și asupra mea.

Însă orice cură – bag de seamă retrospectiv – este condiționată de condițiile în care este aplicată rețeta. Una e să cumperi de la o țigăncușă, pe malul mării, o cutiuță cu ceva păstos și mizerabil, să te spoiești singur și ineficient pe la părțile dureroase, alta este să suporti masajul năbădăios al Taniei!... Tania se numea tipa care mi-a cerut să rămân doar în slip și să mă întind pe o saltea comodă, învelită cu vinilin de culoare bej. Frigul toamnei încărunțite de afară a devenit o nenorocire minoră față de taifunul ce m-a înhățat.

Judecând oarecum naiv, pot afirma că tot ce-a urmat între mine și maseuză a fost generat de-o situație absolut obiectivă. Tania era o femeie la treizeci-și-ceva de ani, viguroasă, dar nu solidă, aproape o siluetă ca spuma valurilor stârnite de-un alizeu primăvărat, nu te miri ce solduroasă cu oase și apucături de hamal. Picase pe meserie din întâmplare. Șomeră după revoluție, cu rude în sistemul balnear, dăduse o șpagă unde trebuie și se calificase la locul de muncă. În fapt, oricine este capabil să facă un masaj aproapei aflat în

suferință, bănuiesc. Iar puțină silință cred că nu strică nimă-nui, nici măcar în clipele de sex, nu-i așa?

Am transcris cuvintele Taniei, rezumând o situație mai laxă. Mă uitam la fața ei cu trăsături asiatice. Ochii ca niște licurici negri, gura micuță, roșie, cu buze deloc statornice, nasul neseros, bărbia discretă. Pieptul pierdut sub un halat alb, parcă prea mare, brațele dezgolite, subțiorile cu părul pufos neepilat. Îi cântăream din priviri bazinul, încercând să ghicesc dacă va fi născut sau își poartă competența cenzurată. Palmele, plimbate pe carnea mea fără grăsimi, nu-mi trezeau nervii, așa cum mă așteptam. E drept, noroiul împuțit, salonul de tratament cu despărțituri lipsite de uși, cu apă peste tot și lume în permanentă mișcare nu înlesneau intimități. Și – să nu mă laud! – nici eu nu mă vedeam în situații contaminate de impulsuri erotice! Vream doar să mă vindec. Totuși, ambiguitățile și răsul Taniei mi-au trezit suspiciunea. Reticent, să nu mă fac de bășcălie, i-am suportat aluziile ironice resemnat și încurcat. Nu mai dădusem peste o astfel de muierușcă. Și n-aveam imbecilitatea să cred că Tania era sedusă de fizicul meu, de aparatul genital întrezărit în slip, de forța de atracție a spiritului meu, bla-bla-bla... Știam că îmi apăruse poza într-o publicație, dar... Ziare mai citește lumea, reviste literare ioc!...

O ședință, două, trei. Atât am rezistat, într-un crescendo aluziv, o joacă pe mușchii mei aburiți în sala de baie, amorțiți sub plăcinta de ceară fierbinte, crispați de ciupiturile electrice (la început neplăcute, în final minunate) și rarefiate de ultrasunete. Deși masajul era destinat să-mi refacă tocmai acești mușchi, ai piciorului drept, ai șoldului și ai spatelui tăiat de bisturiu, nu știu cum se întâmplă – probabil de vină erau prostia și reticența mea –, dar efectul smotocirilor se manifesta în lungimea și grosimea nervului spinal, provocându-mi tusea, strănutul și lăcrimarea. În loc să fie atacată zona erogenă sau măcar plasa de conexiuni ce înconjoară mijlocul, mi se umfla gâtul, înghițeam noduri și mă sufoca mirosul nămolului. Scăpam din mâinile nemilos de experte ale maseuzei cu sentimentul că am ieșit la suprafața mării, după o scufundare în recifuri *horror*, unde mi-am pierdut tubul de oxigen la sute de metri adâncime. Ședeam un timp cu noroiul pe mine, ca să-și facă efectul, în timp ce Tania fuma alături, pe banchetă, deși în cabinet era interzis. Ne studiam reacțiile în tăcere. O priveam curios și resemnat. Ce ascundea ființa ei? Ce o îndemna să se poarte ca și cum s-ar fi eliberat din pușcăria de muieri? Ce-i refuza bărbatul – Marin al ei, sudor pe șantierul naval –, de umbla să găsească la altcineva – în speță, la mine? Dar cum să cred că la mine? Cum să fiu atât de stupid? De nimic n-am silă mai mult ca de ridicolul admirației pentru o femeie căreia îi ești indiferent. Îmi amintesc mereu spusa lui Paler – că, bărbat fiind, nu cunoaște o senzație mai neplăcută decât aceea trăită în clipa când îi spui unei femei „Mi-ești dragă!” sau „Te iubesc!”, iar ea întoarce capul indiferentă și zice: „Poftim?” Și nu genul de femeie intrupat de Tania îl admiram eu.

Dar dacă eu eram genul de bărbat la care visa când făcea sex cu „al ei”? Nu mi-am pus această întrebare atunci. (Acum deja este redundantă!) Mă știu puțin atrăgător. Statura mea sub medie (abia 1,62 m), burticica produsă de îndelungile șederi pe scaun, la birou, ochelarii cu dioptrii de microscop,

botul asimetrizat de-o căzătură în copilărie, părul incolor și brațele atârinate, nu sculptate în umeri, fac din mine un exemplar de neînviat al speciei umane. Și nici penisul nu-i exagerat, să devină o atracție universală... Sigur, mi se spune că inteligența, că mintea sclipitoare, că talentul de a îngrămădi povești la modul metaliterar, bla-bla-bla... Dar câte femei mișto se uită la inteligență, dacă nu există ceva pectorali și biceps, dimensiuni 1,80 x 22 sau măcar un cont în bancă și-o mașinuță, fie chiar *second hand*? Și de ce visăm femeii mișto, noi,ăștia care ne-am făcut din visat o meserie și ne asumăm coșmarurile lumii, transcriindu-le literar? O fi vorba de-o compensare, cumva? Să nu cad la mizantropie, lumea-i mare și diversă, io-te că mai există și toante care mă plac! Așa îmi spuneam de fiecare dată, în cameră, când retrăiam scena de masaj, singur dinaintea foii albe, pe care încercam să însălez un text deocheat pentru revista lui Boerescu. Deceniul recent căptușit, plus durerea dintre vertebrele numerotate în anatomie cu 3 și 4, mă împingeau să uit chestiunea hormonală ce se manifestă de obicei prin vise erotice. Sau și mai rău. Obișnuit cu burlăcia, într-un București desfănat, m-am asigurat de serviciile unei prostituate fără pretenții intelectuale. Contra unei sume variabile, îmi rezolv problema săptămânal și mă bucur de libertate. Care bucurie lipsește mai tuturor amicilor căsătoriți. Nu le plâng de milă. Nu i-am îndemnat eu să semneze certificate la primărie!...

Alții nu știu cum suportă putoarea și proprietățile curative ale sulfului. Mie – și vorbesc deja din experiență – îmi blochează magistrarele circulate de amestecul sangvino-nervos ce stârnește acțiunea sexuală. Mi-am dat seama, cu groază, de acest aspect inedit al stării mele în zilele când maseuza Tania încerca să-mi smulgă altceva decât o bancnotă oarecare. Cum, de fel, devin vorbăreț după ce mă lămuresc asupra personalității interlocutorului, discuțiile cu femeia s-au amplificat proporțional cu interesul ei – să-l numesc erotic, de ce nu? Nu că n-aș fi vrut să-i răspund în același fel; spre surprinderea mea, tocmai acest lucru nu mă interesa la Tania. Discutam despre bărbatu-său, despre vecini, de mamă și de tată (despre socri nu era nevoie, îi înjura fără să o stârnesc anume!), de colegile de serviciu, despre doctori, despre coafatul cățeilor flocoși (pasiunea ei), despre muzica turcească pe care o asculta la petrecerile duminicale, despre pământul străbun dintr-un sat dobrogean, despre politică și câte altele. Numai despre sex și tot ce aduce a trimitere subtextuală, nu! Totdeauna inițiativa venea din partea ei. Răspundeam cu moderație, nici ca unul repetent la acest curs, nici ca un bolnav irecuperabil, nici ca vreun homosexual repri-mat, nici altcumva. Credeam că atitudinea mea înseamnă (și îndeamnă la) moderație. Când colo, Tania se stimula cu aceste jumătăți de refuzuri, jumătăți de consimțiri și le lua de bune pe ultimele. Tot mai des mâinile ei nesăbuite se întindeau pe epiderma picioarelor până-mi atingeau pilozi-tățile și rugozitățile de sub chilot. Unghiile, pe care nu le voi uita niciodată, se înfingeau în carnea mea flască, trezindu-mi nevoia de a țipa. Odată chiar am palmuit-o pe obraz, când înțepătura înzecită devenise insuportabilă. Pe loc mi-a răspuns cu o palmă la fel de zdravănă, încât mult n-a lipsit să ne luăm la bătaie. Noroc că eu eram întins, cu fața în sus,

pe canapea, și n-am putut sări la verticală. N-am putut sări din cauză că Tania mă încălecuse pur și simplu, fără să țină seama că sunt nămolit peste tot, iar ea nu are pantaloni de salopetă. Atunci i-am simțit pielea fină a coapselor lipită pe șolduri. Și în loc să reacționez ca un mascul, i-am șoptit resemnat că-mi forțează operația încă nevindecată! S-a înroșit ca o fecioară ce aude întâia dată un cuvânt la care visează și pe care și-l repetă în gând. A plecat imediat, lăsându-mă perplex, confuz și sec. M-am dus la duș. Dușul se afla într-o despărțitură, prevăzută cu perdele de celofan în chip de ușă. Îmi agățasem chiloții într-un belciug, după ce îi clătisem cu apă, și-mi săpuneam de zor pielea. Întors cu spatele, n-am văzut cine a intrat. Mâna ce mi s-a așezat pe ceafă mi-era știută, iar mângâierea înduioșătoare. M-am întors. Tania mi s-a agățat de gât, deși avea cam statura mea, poate chiar mă depășea cu câțiva centimetri când încălța papuci cu talpă înaltă. Sărutarea a fost inevitabilă. Ereecția neașteptată. Vă las să ghiciți dacă purta chilot...

Ziua următoare masajul s-a desfășurat în tăcere. Tania mă privea fix în ochi, cu un zâmbet fluid, ca noroiul încălzit. M-am lăsat în voia unghiilor ei fără să protestez. Cred că a trăit orgasmul când mi-au dat lacrimile, atât cele obișnuite, de sub pleoape, cât și cele subînțelese, din muștiucul pipei înfipt acolo unde trebuie. Durerea se transfigurase în plăcere, ca-n meniurile sado-maso, cărora nu le gust ingredientele. Curățirea la duș a fost mult mai minuțioasă. Părea că mi s-a lipit ceva de piele și nu reușeam să înlătur. Urmele semirotonde ale ghearelor aproape sângerau.

A venit și ziua cealaltă. De astă dată discuția a urmat linia firească dinainte, cu volute jucăușe, sprințare jocuri de cuvinte la care mă pricep, un fel de preludiviu la masajul sexual executat fără jenă, dar cu precizie. Nămolul cald îngrămădit în jurul popândăului meu se volatiliza sub dibuiala expertă a Taniei. Amândurora ne dispăruse jena. Când doi oameni sunt legați prin rețeaua sulfuroasă a intereselor

sexuale, rușinea este prima ipocrizie sacrificată. Tot ce ne unea, ne unea împotriva ceilalți: căutam cu urechi atente să nu fim surprinși. De ce – iată o altă ipocrizie, ușor de explicat, nu insist...

Nu s-a pus între noi problema continuării acestei relații ciudate, după ce termin sejurul. Nici o clipă nu mi-am făcut socoteala că trebuie să urmeze ceva. Părea că „sexul“ intră în rețeta de tratament, alături de sulf, noroi, șocuri electrice și ceară. Poate că v-ați dat seama cum se realiza „actul“; nu-i de prisos precizarea că sentimentul final depășea enorm pe acela trăit în clipele desperate ale adolescenței, când mi-l făceam singur. Încununarea s-a petrecut cu Tania în spatele meu, ținându-mă ca Michael Douglas pe Jane Tripplehorn în *Basic Instinct*, cu pubisul împins între fesele mele și cu mâna plină de nămol sulfuros masându-mi și turbându-mi ștrumeleagul... Tratamentul pe care, generos cum sunt, îl doresc tuturor dușmanilor!

– Eu tot n-am înțeles ce-ai pățit! – zise unul dintre ascultătorii prozatorului care câștigase un premiu destul de consistent și ne invitase la „un protocol“, vrând, pesemne, să-și probeze modestia. – Ce-a găsit aia la tine, dacă nu te consideri bărbat fatal etc. etc.? Și, spune clar, ai futut-o sau nu?

– Vă întrebați care-i explicația că femeia a cășunat pe mine? Dragii moșului, sper că nu vă lipsește perspicacitatea textuală: păi, în condițiile în care prin mâinile maseuzei treceau numai trupuri fleșcăite, de babe și babalâci, *flascozitatea*... – uite, am inventat un cuvânt pentru tezaurul limbii române! – ...flascozitatea cărnii mele nu duhnea a sulf, ci mirosea a trandafiri!

– Las-o baltă, prozatore, ăsta nu e un final verosimil! – strâmbă din nas criticul binecunoscut prin scepticismul său.

– Atunci scrieți voi altul! – îi sări țandăra povestașului, care se ridică, își luă pălăria, bastonul și lavaliera de pe spătarul scaunului și plecă mormăind în barbă, lăsându-ne increduli...

(1999)

Aurel ANDREI

Diamantul

Personajele:

Octavian

Anastasia

Teodora

Voica

Grig

Ioan

Pacient 1

Doamna 1

Doamna 2

Tânăra

Scena 1

Anastasia (*sub un con de lumină, bea o cafea la un birou cu multe hârtii pe el, își scoate ochelarii și începe să răsfoiască un fel de agendă*): Surprizele vieții! Ani de zile trăiești la fel. Zi de zi. Uneori ai impresia că nimic nu-ți mai poate schimba viața. Nu ți-o mai poate tulbura. Și pari resemnată așa cum am fost eu. Ani de zile. Aceleași zile, aceleași trasee de dimineață până seara. Muncă și profit. Muncă și profit. Asta era viața mea. Asta e viașa mea. Parcă lipsește gândirea din tot ceea ce mi se întâmplă. Emoția neașteptatului. O primă încercare a fost dispariția soțului meu. Poate dispărea, pur și simplu, un soț? Poate. Al meu a dispărut. De fapt a plecat. Sigur simțise că viața dintre noi nu mai avea nicio noimă. Între noi se instaurase indiferența ucigătoare. Câteva zile nici nu mi-am dat seama că nu mai este în casă. Până când a sunat telefonul și cineva a vrut să vorbească cu el. Și abia atunci mi-am dat seama că soțul meu nu mai era în casă. De uimire am început să râd în hohote. Da, da, asta era realitatea, soțul meu dăduse bir cu fugiții.

În dormitorul lui am găsit un bilet, scris cu cinci zile mai înainte, cu două cuvinte: LA REVEDERE! Și gata. (*Își aprinde o pipă și pufăie din ea*)

Da, e o pipă. Îmi place să pufăie din ea și să mă cred un căpitan de vas care rătăcește pe mări și oceane. De curând am primit un pachet de la o persoană pe care o cunoscusem în tinerețe și pentru care făcusem o pasiune năucitoare. Am fost în pragul sinuciderii. Când am văzut numele scris mare pe pachet, Octavian, am înlemnit. Totul s-a spart în interiorul meu și un urlet prelung s-a eliberat înspăimântător. Octavian! Cred că am leșinat. Când mi-am revenit trecuseră câteva ore. Tot ceea ce închisesem cu zeci de lacăte în mine se făcuse praf și pulbere. Octavian! Primul bărbat de care m-am îndrăgostit nebunește. Primul bărbat cu care m-am culcat. Asta nu se uită niciodată. Doi ani de zile a durat nebunia asta. Doi ani de chinuri și clipe de fericire. Când credeam că totul merge perfect între noi se ivea ceva și ne arunca în aer! După un timp, când el n-a mai fost lângă mine mi-am dat seama că era confuz că își căuta cu îndârjire un drum, o cale care să-l ducă undeva. Nu-și găsisese calea și băjbăia ca un nebun. Nebunia asta mi-a transmis-o și mie. A plecat fără să știe că eram însărcinată și că din cauza șocului dispariției lui, am pierdut sarcina. Tot atunci mi s-a spus că nu voi mai fi mamă niciodată. M-a lăsat cum spunea mama mea, cu ochii în soare. De fapt a plecat în armată unde n-a stat decât două luni. I-au dat drumul de frică să nu facă vreo trăsnaie acolo. Dar nu s-a mai întors aici. Inapert serviciul militar cu scoatere din evidență. Astea le-am aflat de la prietenul lui, singurul lui prieten pe care îl știu, Ioan. Acum, după patruzeci de ani am primit un pachet de la el. Caiete cu însemnări. Toate aveau un singur titlu:

DUPĂ! După ce? Bineînțeles că am început să le citesc la întâmplare. Pe urmă le-am ordonat. Își găsisse drumul, un drum extrem de complicat, dar reușise. Scriese și tipărise 24 de cărți sub pseudonim. N-a acceptat să i se publice fotografia pe nicio carte. Dumnezeule, 24 de cărți! Și toate după revoluția din '89! S-a mutat în celălalt colț de țară, dar inima și sufletul lui au fost mereu aici. Știu sigur asta. Altfel nu mi-ar fi trimis aceste caiete cu însemnări. În urmă cu zece ani s-a întors aici cu gândul să mă întâlnească. Când a văzut cât de mult s-a schimbat orașul s-a speriat și a fugit imediat din el. S-a gândit că și noi ne-am schimbat mult de tot. Că n-o să ne mai recunoaștem. Tot Ioan mi-a spus.

(Sună telefonul, Anastasia tresare, se uită la telefon, dar nu ridică receptorul)

În seara asta nu sunt acasă pentru nimeni. În seara asta lipsesc din lume. În seara asta încerc să înțeleg cine a fost Octav în ultimii ani de viață. Așa îi spuneam eu, Octav și lui îi plăcea... În seara asta mă hotărâsc dacă voi pleca spre el, spre Octav... Nu știu ce va fi acolo, dar trebuie să știu ce s-a întâmplat cu el. Pentru liniștea mea. Ca să pot merge mai departe... Ca să pot merge mai departe...
(Se stinge lumina pe Anastasia)

Scena 2

(O cameră cu specific țărănesc. Scoarțe pe pereți, un pat, o masă cu patru scaune, pe un birou, în fața ferestrei se vede un monitor de calculator, o sobă cu cuptor, câteva fotografii atârinate pe pereți ale familiei, sau cu diverse persoane, un televizor cu ecran mare, sub cele două ferestre se văd două calorifere, etc. Teodora fumează cu ochii țintă pe fereastră. Se aude un motor de mașină care se apropie și apoi oprește. Teodora ridică un colț al perdelei și privește, apoi se întoarce spre ușă)

Teodora: O doamnă? Cine o fi doamna asta?

(Trec câteva secunde și un ciocănit în ușă. Ciocănitul se repetă mai tare. Teodora se duce la ușă și o deschide. În prag, Anastasia, îmbrăcată ca de oraș)

Anastasia: Bună ziua.

Teodora: Bună ziua.

Anastasia: Sper că am nimerit bine.

Teodora: Depinde ce sau pe cine căuțați.

Anastasia: Pe Bărbatul din deal.

Teodora (zâmbeste): Ați nimerit bine. Intrați.

Anastasia: Mulțumesc.

Teodora: Bărbatul din deal... Știți ce s-a întâmplat cu el?

Anastasia: Știu ce s-a întâmplat cu el. Mi-a povestit o femeie pe care am întâlnit-o pe drum.

Teodora: Atunci e bine.

(Teodora îi face loc să intre și închide ușa. Anastasia se oprește în mijloc și examinează camera)

Anastasia: Deci aici și-a petrecut ultimii ani din viață.

Teodora: Aici. Mai precis ultimii zece ani.

Anastasia: Întotdeauna și-a dorit să trăiască simplu, într-o casă de la țară. Mereu spunea că adoră să sape pământul,

să semene morcov, pătrunjel, să planteze usturoi și ceapă. Să le vadă cum cresc.

Teodora: Și cartofi. Îi plăceau cartofii prăjiți. Mereu spunea că nicio mâncare nu se compară cu cartofii prăjiți cu un ochi sau două de ouă deasupra și mai ales cu mujdei de usturoi alături.

Anastasia: Visa să iasă din casă, dimineața, în pridvor și să prindă răsăritul soarelui între palmele sale.

(Se așază în mijlocul camerei cu brațele deasupra capului și cu degetele arătător și următorul celor două palme lipite la vârf, interior în care ar prinde soarele)

Cam așa ceva.

Teodora: Păi, chiar făcea asta. În special toamna, când soarele nu mai era atât de puternic. Stătea ore întregi în balansoar și privea pădurea, asculta freacăta ei. Și mai ales scria. Ținea laptopul în brațe și scria.

Anastasia: Când eram împreună, ne-am dus la Zagon, într-o iarnă cu zăpadă foarte multă. Zagon e un sat în Transilvania, la bunicii mei și lui i-a plăcut foarte mult acolo, se scula înaintea mea și aștepta răsăritul soarelui cu palmele împreunate deasupra capului. În dimineața când răsărea soarele, chiar dacă era iarnă, el era încrezător că soarele va răsări și aștepta. Cred că spunea o rugăciune în gând.

Teodora: Poate n-o să credeți, dar și aici făcea același lucru.

Anastasia: Adevărat. Octav era încrezător în anumite semne numai de el descifrate. Când își pune ceva în minte nu se poate să nu fi reușit.

Teodora (aproape șoptit): A ratat în căsnicie.

Anastasia: Poftim?

Teodora: A ratat în căsnicie, în dragoste..

Anastasia: Nu, n-ai dreptate, în dragoste n-a ratat. M-a avut pe mine și dacă n-ar fi fost anumite confuzii... poate nu ne-am fi despărțit niciodată.

(Teodora tace. Anastasia se ridică și se apropie de Teodora cu mâna întinsă)

Nu m-am prezentat. Anastasia. Nu-mi răspunde. Îți știu numele. Teodora.

Teodora (îi strânge mâna): Da, Teodora. Fiica lui... Cum de ați ghicit numele meu?

Anastasia (zâmbeste): Erau clipe când vorbeam despre copii și lui i-a plăcut din totdeauna numele de Teodora. Împărăteasa Bizanțului. Așa îmi spunea că se va numi fata noastră. S-a ținut de cuvânt. Din păcate, eu n-am avut parte de așa ceva. N-am niciun copil. Mi-am jurat că dacă nu sunt cu Octav nu voi naște niciun copil. Nu i-am spus niciodată de jurământul meu, dar cred că el a înțeles totul.

Teodora: Am bănuț că sunteți Dvs. Vă așteptam mai repede.

Anastasia (surprinsă): Da?

Teodora: Tata m-a avertizat că o să veniți, într-o zi și să nu fiu surprinsă atunci. Era atât de convins încât mă bufnea râsul și el se prefăcea că se supără pe mine. Am știut din totdeauna că înviața lui a fost o altă femeie de care era îndrăgostit. O femeie pe care n-a uitat-o niciodată.

- Acum știu că acea femeie erați dumneavoastră. Nu știu de ce s-a căsătorit cu mama.
- Anastasia:** Nu-mi mai vorbi cu dumneavoastră. Ești fata lui Octav, deci ești și a mea. Acceptă situația asta și eu am să mă simt fericită.
- Teodora:** Am înțeles.
- Anastasia:** Dă-mi voie să te strâng în brațe. Prin tine strâng în brațe o parte din Octav.
- (Teodora se apropie de ea și se strâng în brațe. Teodora simte că pe Anastasia o năpădesc lacrimile)*
- Teodora:** Te rog să nu plâgi pentru că încep și eu.
- Anastasia** (*își șterge lacrimile*): Ai dreptate. Voi avea timp să plâng mai încolo. A ieșit și de astă dată cum a vrut el.
- Anastasia:** A ieșit și de astă dată cum a vrut el. Numai că nu sunt eu mama ta. A fost greu să mă conving să vin. Nu știam dacă fac bine sau rău venind aici. După atâția ani lucrurile au o altă înfățișare, alte semnificații și de multe ori interpretările sunt greșite.
- Teodora:** Aici nu e cazul. Tata m-a prevenit că trebuie să fac față oricărei situații neplăcute și mai ales a insistat să fiu foarte caldă cu Dvs. Vă e foame?
- Anastasia:** Nu. Am mâncat ceva pe drum, la un han extraordinar de frumos! Dar nu refuz o cafea amară.
- Teodora:** Se face.
- (Prepară cafea la un espresso)*
- Luați loc.
- (Anastasia se uită în jur, Teodora o vede)*
- Puteți să vă așezați unde doriți, pe scaun sau pe patul lui.
- Anastasia:** Aș sta pe pat. Aș putea avea perspectiva privirilor lui înainte de somn sau după. E foarte important ca în prima clipă a deschiderii ochilor să ai o imagine plăcută. Când...
- (Se oprește copleșită de amintiri)*
- Când eram împreună vroia ca prima dată, dimineața, să vadă soarele.
- (Anastasia se așază pe pat, trece cu palma peste așternut pune geanta lângă ea și oftează.)*
- Își scoate pipa și după ce o îndeasă cu tutun, și-o aprinde. Teodora o privește surprinsă)*
- M-am obișnuit să fumez pipă.
- Teodora:** Și tata fuma tot pipă. În dulap sunt mai multe pipe.
- Anastasia** (*râde*): Asta nu știam. Octav să fumeze din nou pipă. Când eram tineri asta fumam, pipă. Visam să fim o bandă de pirați!
- Teodora** (*incurcată*): Când se trezea dimineața îi plăcea să se uite pe fereastră, iar atunci când se trezea înainte de răsăritul soarelui ieșea pe verandă, se instala în balan-soar și aștepta răsăritul. Se străduia apoi să prindă discul soarelui între degetele de la palme. Erau cele mai fericite clipe ale lui... Am înțeles că vreți să stați mai multe zile.
- Anastasia:** Dacă nu deranjez prea mult.
- Teodora:** Pe mine în niciun caz. Și altcineva în afară de mine și soțul meu nu vine aici. Acum e proprietatea mea și a soțului meu, Grig. Ne-am mutat aici când au început să apară problemele... Grig e plecat în sat, se ocupă de pregătirea parastasului tatei.
- Anastasia:** Când este parastasul?
- Teodora:** Peste două zile.
- Anastasia:** Deci am venit mai devreme.
- Teodora:** Puteți să stați cât vreți aici. Este loc pentru toți. De altfel, tata mi-a spus că veți sta în această cameră, a lui, ca să zic așa.
- Anastasia:** Mulțumesc. Mai sunt și alți invitați?
- Teodora:** Nu știu. Tata era plin de surprize și se bucura atunci când îi reușeau. Mă aștept ca și de astă dată să avem parte de o surpriză.
- Anastasia:** Surprize... Îi plăceau foarte mult.
- Teodora:** Avem provizii alimentare pentru multe zile. Toate sunt depozitate în bucătărie și în pivnița pe care și-o săpase singur. Tata și-a construit singur soba în stil tradițional, adică nu chiar singur, a fost ajutat de un meseriaș din sat. În bucătărie este tot ce trebuie pentru o viață normală. Aragaz, în spatele casei se află un recipient uriaș pe care îl umplem cu gaz lichefiat în fiecare toamnă și avem gaz și căldură pe toată durata iernii. Pe versantul casei sunt instalate șase panouri fotovoltaice, astfel că nu ducea și nu ducem lipsă de curent. Ce este minunat e că tot ceea ce ce a făcut el aici a stârnit curiozitatea sătenilor și mulți dintre ei s-au apucat să aplice și ei. Fonduri proprii sau nerambursabile. La țară, de multe ori se întrerupe curentul și câteva zile poți să stai pe întuneric. Programele la televizor sunt prin satelit. Dacă aveți întrebări vă stau la dispoziție.
- Anastasia:** Mă uit la tine, pot să te tutuiesc?
- Teodora** (*pune cafele pe masă*): Bineînțeles. Serviți.
- Anastasia:** Mă uit la tine și mă minunez ce fată are Octav!
- Teodora:** Mulțumesc, mama n-a vrut să aibe copii și tata mi-a spus că s-a rugat mult timp de ea ca să facă unul. Până la urmă a cedat și așa am venit eu pe lume, datorită tatei.
- Anastasia:** Din punctul ăsta de vedere a fost un om fericit. Îl invidiez că a putut să aibe o fată ca tine. Eu n-am avut această șansă.
- Teodora:** Tata era cu adevărat fericit în clipele în care scria. Uneori trecea ziua și el nu se mai ridica din fața calculatorului. Dormea apoi o zi sau două. Dar era fericit. Cum ați călătorit?
- Anastasia:** Destul de bine. Mi-am întrerupt de câteva ori drumul. Am tras pe dreapta fiindcă mă durea zona cervicală.
- Teodora:** Dacă vreți vă fac imediat un masaj cervical. Și pe tata îl durea zona cervicală când uita să se mai scoale din fața a calculatorului. Atunci intra în mâinile mele și-l făceam bine.
- Anastasia:** Mulțumesc, dar nu acum. Poate mai spre seară. N-am mai condus atâția km de mult timp. Am crezut că n-am să ajung aici.
- Teodora:** Cum așa?
- Anastasia:** Mă întrebam mereu când am să întorc mașina și să renunț.

Teodora: Ar fi fost păcat să nu ne fi cunoscut.

Anastasia: Ai dreptate.

(Bea din cafea)

Când trebuie să plec undeva iau avionul sau trenul. Mașina o folosesc doar în oraș. De data asta am preferat să iau mașina. Credeam că o să mă răzgândesc pe drum și că nu voi ajunge aici.

Teodora: Mă bucur că nu v-ați răzgândit.

Anastasia: Mi-a făcut plăcere să conduc pe autostradă. Când am ajuns aici, m-am cam încurcat. Dar am întâlnit o femeie care m-a deslușit. Bărbatul din deal? Așa a zis ea, îl căutați pe Bărbatul din deal! Așa să întrebați dacă vă încurcați cumva pe drum. Așa îl știe lumea de la noi.

Teodora *(râde ușor)*: Da, așa îi spuneau localnicii. Bărbatul din deal. Aici fiecare localnic are o alternativă a numelui care-l diferențiază de ceilalți. Nimeni nu scapă de asta. Asta pentru că mulți au nume asemănătoare și ca să fie deosebiți au apelat la porecle. Deci, nici el nu a scăpat. Iar eu sunt fata Bărbatului din deal.

Anastasia: Presupun că și baia e dotată cu de toate.

Teodora: Bineînțeles. Trăia el aici, dar vroia să aibe condiții ca la oraș. Acum trăim noi. Nu vă spun că am avut multe oferte de a vinde casa, dar am refuzat categoric.

Anastasia: Normal, burghezul din el trăia din plin.

(Râd amândouă)

Teodora: Într-o scrisoare, m-a avertizat că o să veniți. Ba mi-a și povestit câte ceva despre Dvs. Nu multe, e drept, dar am înțeles că odată ați ocupat un loc important în inima și sufletul lui.

Anastasia: Și el în inima și sufletul meu. Pe veci.

Teodora *(privește ceasul de la mână)*: Acum trebuie să vă las. Instalați-vă cât mai lejer. Schimburi aveți în acest dulap. Găsiți tot ce vreți în el. Simțiți-vă ca acasă la Dvs.

(Arată un petec de hârtie de pe masă)

Aici aveți numărul meu de celular. În caz că se întâmplă ceva, în lipsa mea, vă rog să mă sunați indiferent de oră.

Anastasia: Mulțumesc.

(Arată cu mâna două rafturi cu cărți)

Astea sunt cărțile lui?

Teodora: Da, cele de sus sunt preferatele lui, cărțile de care nu s-a despărțit niciodată. Acasă... dincolo, la oraș, are o cameră plină cu cărți, dar aici n-a luat decât pe acestea. Pe raftul de jos sunt cărțile lui. Scrise de el.

Anastasia: Până la urmă și-a atins scopul.

Teodora: Da, și l-a atins. Spunea că în viață a avut două reușite, cărțile scrise de el și pe mine. Pentru mine, tata a fost și este un mare mister. Cât a trăit a fost acoperișul peste capul meu. I-am citit toate cărțile în speranța că o să-i deslușesc sufletul. Cu cât citeam mai mult și chiar de câteva ori aceeași carte, cu atât îmi dădăeam seama că tata e un om și mai complicat. Foarte greu de descifrat.

Anastasia: Înseamnă că nu s-a schimbat niciodată.

Teodora: Nu știu. V-a pregătit un pachet cu cărțile lui. Cu autograful lui pe fiecare carte.

Anastasia: S-a gândit el la mine?

Teodora: Da. Când voi reveni mai pe seară putem sta de vorbă mai pe îndelete.

(Se apropie de ușă și se oprește)

Nu știu dacă fac bine sau nu.

Anastasia: Despre ce este vorba?

Teodora: Tata a lăsat o scrisoare ciudată, misterioasă chiar. Poate că Dvs știți mai multe și veți da un sens acestor texte. Poate că Dvs puteți să păstrați acele texte.

Anastasia: Era genul lui, ciudățeniile și misterele. Despre ce este vorba?

Teodora *(scoate din geanta ei o scrisoare de culoarea muștarului)*: Aceasta e scrisoarea. O citesc în fiecare zi...

Anastasia: De ce?

Teodora: Pentru că textul scrisorii este în fiecare zi altul. Textul scrisorii de astăzi nu are nimic de a face cu textul scrisorii din ziua precedentă, sau cu textul de acum trei, patru, cinci zile... În fiecare zi textul este altul. De parcă cineva le scrie, peste noapte, fără să respecte vreo cronologie care să le facă înțelese.

Anastasia: Și textul de ieri, de altaieri, de acum cinci zile, ce s-a întâmplat cu ele?

Teodora: Au dispărut pur și simplu. Peste noapte.

Anastasia: N-ai încercat să faci o copie a textului. Sunt atâtea mijloace de copiere a unui text.

Teodora: Am încercat, dar de fiecare dată, dimineața, foaia este albă. Fără textul citit cu o zi în urmă, dar cu alt text. Ce n-am făcut? Ce n-am încercat? Totul a fost zadarnic. M-am gândit să-l copiez și cu scrisul meu de mână. Seara textul copiat cu scrisul meu era ok. Dimineața foaia era goală. Textul dispăruse. Am încercat să-l ascund în diferite locuri. Inutil.

Anastasia: Interesant.

Teodora: Cred că scrisoarea este pentru Dvs.

Anastasia *(uimită)*: Pentru mine? Ce te face să crezi asta.

Teodora: Vom vedea mâine dimineață dacă e așa cum spun eu. Pe mine intuiția nu m-a înșelat niciodată. E drept că nu apelez des la ea, dar acum am această certitudine. Ne întâlnim diseară. Parastasul de 40 de zile este mâine. Totul e pregătit. Se ocupă Grig de pregătiri. Nu va fi ținut aici, deși eu aș fi vrut asta, îl țineam sub copacii din curte, dar dorința lui a fost să-l ținem la casa parohială a cimitirului. Acolo se țin toate parastasele din sat, cât mai aproape de cei care au fost în viață.

(Din ușă)

Pe birou este calculatorul lui. Ți-a scris multe mesaje. Toate fișierele au numele tău. Poți să le citești. Sunt ale tale.

(Pleacă, se aude motorul unei mașini care se îndepărtează. Anastasia se apropie de birou și mângâie monitorul, tastele, se așază pe scaun și-l deschide. Apasă mai multe taste)

Anastasia: Să vedem ce secrete are Octav...

Scena 3

Octav *(sub un con de lumină)*: Haos. Disperare. Alergare. O continuă alergare. După ce? Pentru ce? Încotro? Certitudinii. Greu. Imposibil chiar. Și toate astea împinse de neîncredere. Am dus ceva până la capăt? Florea,

bătrânul profesor de istorie, pensionat, spune că da, am dus. Doar că mie mi-e frică să recunosc asta. Degeaba îi spuneam că toate cărțile mele, la care el se referă, nu au sfârșit ci doar întrebări, continuări absurde, tragice pe care nu le-am dus până la capăt...

(Anastasia apasă pe tastură. Vor fi cortine muzicale de trecere din compozițiile lui Stive Morgan)

Octav: Blândețea ta, dragostea ta îmi produceau o mare suferință. Nu știam cum să-ți vorbesc, cum să mă comport cu tine ca să nu greșesc. În urmă era un mare gol. Un hău în care puteam să mă prăbușesc. Mi-era frică să nu te trag după mine. Ai făcut pentru mine ceea ce nimeni n-a făcut niciodată. Și asta m-a speriat. Pe urmă am înțeles că-mi lipsea iubirea din urmă. Fundamentul vieții. Simțeam că sunt un infirm. Mi-am dat seama că iubirea, deși exista și mă tortura în continuu, era în mine, zăvorâtă și mi-era frică că n-am să o pot scoate de acolo și s-o dau mai departe. A fost cumplit...

(Anastasia apasă pe tastatură. Cortină muzicală de trecere. Stive Morgan)

Octav: Știam că părinții tăi sunt împotriva legăturii noastre. I-am auzit discutând, întâmplător. Ușa camerei era deschisă și eu te așteptam în hol să te îmbraci. Nu știu dacă n-au făcut-o intenționat. Ușa deschisă. Din golan și derbedeu nu m-au scos. Că așchia nu sare departe de trunchi. Că așa cum a fost tatăl meu cu mine așa o să fiu și eu. M-a cuprins frica, disperarea. Am vrut să fug. Am vrut să strig la ei că se înșeală. Că nu sunt un golan și derbedeu. Chestia cu așchia și trunchiul de copac am înțeles-o. Brusc, m-am gândit. Dacă ei au dreptate și nu sunt așa cum cred eu că sunt? Nu sunt omul potrivit pentru tine. Aveam dreptul să te târâsc după mine într-o viață plină de incertitudini? Mi-am amintit că mi-ai propus să fugim undeva departe. În alt oraș. Singuri. Fără niciun sprijin. Singuri... Singuri...

(Anastasia apasă tastatura. Cortină muzicală de trecere. Stive Morgan)

Octav (cu glas monoton): Holul imens, cu scaune din tablă vopsite în gri, cu multe găuri pe spătar și șezut. Scaune reci. Pacienți și însoțitori de toate vârstele, îmbrăcați unii mai bine alții mai puțin bine. Lumina pătrunde prin cele două ferestre largi din termopan alb. Pereții albi. M-am așezat într-un colț, cât mai ferit de ceilalți. Spaima de a fi infectat cu virusul ucigaș era încă mare. Abia trecusem prin două săptămâni groaznice de spital, alături de alți infectați cu stări diferite. Amintirea celui bolnav masiv care vorbea mereu prin somn, cu fetele lui imaginare, care-mi luase papucii de sub pat și spunea că sunt ai lui, m-a făcut să zâmbesc. Două săptămâni în care am trăit în șase metri pătrați. Niciun vaccin și nici un tratament nu garanta protecție împotriva virusului. Toți erau panicați, de la personalul sanitar, îmbrăcați în combinezoane albe cu măști și viziere din plexiglas, până la pacienți. Două săptămâni alături de niște oameni pe care nu-i cunoșteam, nu aveam ce să vorbesc cu ei decât banalități, ori chestiuni legate de

evoluția virusului, de fel de fel de studii care mai de care mai ciudate, despre felul în care acesta putea să fie învins. După două săptămâni, la plecare din spital i-am lăsat papucii celui bărbat masiv care se numea Klaus și el s-a bucurat foarte tare și m-a privit recunoscător. În față, fereastra înaltă, mă lăsa să cercetez fațada unei clădiri anexă a spitalului, cu multe balcoane vopsite în culori vii, unde mai mulți bărbați, nu știam dacă sunt pacienți sau nu, fumau cu țigările ascunse în podul palmei. Undeva în dreapta mea, un bătrânel singuratic, molfaia ceva în gură cu dinții tociți. Cineva îl întreabă dacă a făcut ședința și bătrânul o privește doar, întoarce capul și nu zice nimic, se scufundă în gândurile lui ciudate.

Scena 4

(Sala de așteptare pentru bolnavi. Scaune din metal. Octav așezat pe un scaun privește undeva... Doamna 1 tricotează un ciorap)

Pacient 1 (apare cu un rucsac în spinare): Bună ziua!

Octav (tresare și-l privește): Salut.

Pacient 1: Cum e treaba? E vreo decalare? Funcționează?

Octav: Funcționează.

Pacient 1: Și cât e întârzierea?

Octav: Până acum sunt cincisprezece minute.

Pacient 1 (își leapădă rucsacul din spinare și se așază pe un scaun): Nu-i mult. Înseamnă că scăpăm repede astăzi. Ieri a fost o întârziere de două ore. Am făcut bătătură la fund din cauza scaunelor reci. Dumneata cum rezisti?

Octav: Eu mi-am adus o pernă pe care o pun sub fund.

Pacient 1: Zău? Cum aiba de nu m-am gândit și eu la așa ceva?

Doamna 1: Eu i-am spus. Sunt cea mai veche de aici și știu cum merg treburile. Ca să nu pățești ceva mai rău trebuie să vă aduceți o pernă de acasă ca s-o puneți sub șezut. Așa cum am eu. Altfel răciți jos și nu e bine.

Pacient 1: Data viitoare. O să-mi fac un semn pe deget cu pixul ca să nu uit. Bătrânețea.

Doamna 1: Să știți că acum e bun și un ziar, dacă aveți așa ceva în rucsacul Dvs puneți-l.

Pacient 1: Un ziar? Nu știu dacă am.

Doamna 1: Dacă nu aveți am eu o revistă.

Pacient 1: Nu știu. Să caut în rucsacul meu.

(Caută în rucsac)

N-am niciun ziar și nicio revistă

Doamna 1: Vă dau eu o revistă, are pagini mai multe.

Pacient 1 (o privește încurcat): Dar...

Doamna 1: Nu vă faceți griji, revista am citit-o și oricum o lăsam aici pe un scaun, să fie de folos cuiva.

Pacient 1 (ia revista): Mulțumesc.

(O pune pe scaun după care se așază și el)

E altă viață.

(Pacient 1 se fâțâie de câteva ori să vadă dacă e bine așezat)

Doamna 1: E? Cum e?

Pacient 1: Este bine, mulțumesc.

(Către Octav)

Când intrați Dvs abia atunci îmi beau sticla cu apă. Altfel sunt nevoit să mă duc la baie și iar întârzii. Vezica mea e foarte slăbită. Mi-e teamă că după ce termin ședințele astea voi ajunge să port pampers, precum copiii mici.

Doamna 1: N-o să pățiți așa ceva. Soțul meu a trecut prin asta și a avut o viață normală. După radioterapie.

Pacient 1: A avut?

Doamna 1: Da. A murit acum trei ani. De atunci sunt singură și mă macină toate bolile din lume. Parcă m-a blestemat cineva. Tratez una că imediat dau în alta și tot așa. Nu știu până când.

Pacient 1: Până când cineva se va apropia de Dvs cu gânduri bune.

Doamna 1: Credeți că mai sunt astfel de bărbați.

Pacient 1: Sunt convins că da. Doar că trebuie să fiți pe fază.

Doamna 1 (nedumerită): Cum adică pe fază?

Pacient 1: Pentru clipa în care un bărbat își va spune păsurile.

Doamna 1: A, asta era?!

Pacient 1: Dialog, comunicare, asta trebuie să facem toți..

Prin dialog află cele mai multe lucruri despre celălalt.

Doamna 1: La dialoguri mă pricep foarte bine.

Pacient 1: Și eu...

Octav: Înaintea mea mai sunt doi pacienți...

Doamna 2: Trei cu mine. Eu sunt înaintea Dvs.

Octav (ușor confuz): Mă rog... trei...

Doamna 2 (arată pernuța de sub ea): Din prima zi am adus-o cu mine. Cu asta m-am salvat. Scaunele astea din metal sunt reci și dacă stai pe ele chiar și o oră pe zi ai răcit jos.

Pacient 1: Deja am probleme cu asta. N-am fost atent de la început și am prins un pic de răceală. Urinez foarte des. În special noaptea. Din cauza asta nu am un somn odihnitor. Dar o vindec eu.

(Râde. Prin fața lor trece o tânără îmbrăcată în trening gri și dispăre pe ușa care duce spre buncăr)

Doamna 1: Iar a venit asta!

Pacient 1: Și iar a întârziat?

Doamna 2: Cred că da.

Pacient 1: Păi de ce nu vine atunci când e programată?

Doamna 2: Cine știe ce-o fi în capul ei.

Doamna 1: Mai bine ca aici nu-i nicăieri. Stă gratis la hotel. De, plătește spitalul, adică statul. Adică noi. Se scoală când vrea, se culcă când vrea. Are televizor în cameră. Baie în camera! Trai neneacă!

Doamna 2: E o nenorocită. Vai de capul ei. Are trei copii acasă și un bărbat care o bate de-i sar fulgii. Cred că din cauza asta s-a și îmbolnăvit.

Doamna 1: Mie mi-a spus că e divorțată.

Doamna 2: I-o fi fost rușine să spună că este bătută.

Pacient 1: Cine este animalul care-și bate nevasta?

Doamna 2: Ei, cine? Un dobitoc care nu știe altceva decât să bea și să facă scandal.

Doamna 1: Face și copii! Ce, îi crește el? Femeia, săraca!

Doamna 2: Dar poliția? Poliția nu intervine?

Doamna 1: Poliția? O doare undeva de brutalitățile din familie. Am o vecină care nu-i zi de la Dumnezeu să

nu încaseza măcar o palmă de la tâmpitul de bărbat al ei. Odată i-a aruncat oala cu mâncare peste fereastră.

Doamna 2: Ai făcut tu ceva de te bate așa de tare. Așa zic poliștii și-și văd de treaba lor.

Doamna 1: Cine știe ce-i cu ea.

Pacient 1: N-am nimic cu ea, dar mă enervează că vine târziu aici și ne dă nouă tot programul peste cap! Din cauza ei stăm și câte două ore în plus. Pentru că nicio dată nu-i pregătită ca lumea!

Doamna 1: Ar trebui să i se atragă atenția de către cei de jos să n-o mai primească dacă nu vine la timp.

Pacient 1: Eu le-am spus, dar au zis că nu-i pot face nimic. Că și pe ei îi enervează, dar n-au ce-i face. E bolnavă.

(Apare o Tânără cu o geantă în mână)

Tânăra: Bună ziua!

(Mormăieli)

Care e situația? Funcționează aparatele sau nu?

Pacient 1: La care aparat sunteți? Pe dreapta sau pe stânga?

Tânăra: Pe dreapta.

Doamna 1: E bine, nu sunt întârzieri.

Tânăra (pune o pernă pe scaun după ce a scos-o din geantă):

Sunt la a doua ședință.

(Râde)

Deci sunt o boboacă!

(Râde)

Doamna 1: Eu mai am două ședințe și am scăpat.

Tânăra: Sunteți o fericită.

Doamna 1: Pe naiba fericită. Să te văd la anii mei trecând prin așa ceva!

Tânăra: Eu trec acum, nu la anii Dvs. Și cu toate astea nu disper.

Doamna 1 (tresare): Ai dreptate. Te rog nu te supăra.

Tânăra: Mă supăr fiindcă în mine colcăie nenorocitul de cancer. Joacă geamparalele.

(Stupoare la toți)

Voce difuzor: Domnul Octav!

(Octav se ridică surprins din scaunul lui)

Dar nu sunt eu...

Pacient 1: Acum dacă v-a strigat nu aveți ce face. Coborâți și gata.

Octav (sub un con de lumină): Și am coborât în buncăr și mă grăbesc spre buncărul din stânga, cel din dreapta tratează pacienți cu forme mai ușoare de boală. În vestiarul mic, unde se află un scaun și un cuier pom, mă dezbrac de haine. Este frig și halatul din pluș abia reușește să mă protejeze de el. Aștept să intru în camera aceea unde un monstru va zdrobi boala ascunsă în trupul meu. Lângă monstru două asistente și un bărbat fac ultimele pregătiri. Bărbatul mă ajută să mă întind pe masa îngustă în timp ce o asistentă manevrează poziția mesei pe care stau întins cu fața în sus. Se stinge lumina și diverse fascicule roșii de lasăr zboară dintr-o parte în alta. Cei trei dispar, le aud pașii îndepărtându-se, o ușă trântită și începe bâzâitul monstrului. Brațul de deasupra se învâрте în jurul trupului meu. Aparatul bâzâe și taie cu un fascicol nevăzut celulele criminale din trupul

meu, taie ceva ce eu nu văd. Brațul se mișcă într-o parte și-n alta. De trei ori, apoi se oprește deasupra mea. Nu simt nimic. Cele două asistente apar vorbind despre starea vremii, despre mașina uneia care are nevoie de reparații și că lucrul la servisi sunt extrem de scumpe și n-ai garanția executării unei reparații bune. Am scăpat și de data asta. Mâine este o nouă zi.

(Anastasia se ridică de la birou și-și aprinde pipa. Cortină muzicală de trecere. Stive

Morgan)

Anastasia: Dumnezeu! Octav era bolnav?!...

Scena 5

Teodora (*sub un con de lumină*): Aș fi vrut să am o soră sau un frate. N-au vrut să mai facă un copil. Când auzea de asta mama turba de furie și mereu spunea că să zic mersi că m-a făcut și pe mine. Dar e mama mea și poate să spună orice vrea. Nu pot să mă supăr pe ea. Mereu am tânjit după prezența unui frate sau a unei surori. Aș fi avut și eu cu cine să vorbesc, să râd, să ne împărțim secretele. Când am mai crescut am început să plec de acasă, să-i las singuri cu dramele și prostiile lor. Mă duceam să dorm la Dana unde petreceam câteva zile doar noi două. Dana era și ea singură așa că ne-am împrietenit. Râdeam de noi când ne spuneam cele două orfeline. Când am crescut și eram aproape de terminarea liceului, problemele au devenit mai stridente și oricât mă străduiam tot singură eram. Probleme mele le rezolvam singură și de multe ori l-am auzit pe tata reproșându-i mamei că o mamă trebuie să meargă cu fata ei la medic sau în altă parte, dar mama îl repezea spunându-i că trebuie să învăț să mă descurc singură. Că societatea către care ne îndreptăm este una violentă și dacă nu știi să te descurci, dispari. Curând am înțeles că pentru mama erau mai importanți alți copii, alte persoane din preajma noastră. Într-o zi, tata mi s-a plâns despre viața grea pe care o ducea cu mama. I-am spus cu duritate: tu ți-ai ales-o, așa că ori divorțezi de ea, ori o suporti până la capăt. Tata a înghițit în sec și n-a zis nimic. Nu știu ce răspuns aștepta de la mine. A plecat cu capul aplecat ca un om învins. Mi-a părut rău de cuvintele mele.

Scena 6

(Sunt în jurul mesei și tocmai au terminat de mâncat. Teodora, Anastasia și Grig. Teodora strânge farfuriile de pe masă și le duce în bucătărie. Grig se ridică ca s-o ajute)

Teodora: Lasă că strâng eu masa. Bine că s-a terminat și cu parastusul lui.

Anastasia: A fost foarte frumos.

Grig: A fost multă lume din sat.

Teodora: A fost satul întreg.

Grig: Octav era foarte îndrăgit de săteni. Toți vorbeau cu respect despre el.

Teodora: Au și de ce. Odată cu venirea lui aici multe lucruri s-au schimbat. Și asta nu se uită ușor.

Grig: Eu am să fac cafeaua.

(Se duce la expresor și prepară cafeaua)

Anastasia (*scoate pipa și-o îndeasă cu tutun, observă privirile lui Grig*): E un obicei din tinerețe de care nu am scăpat niciodată. De fapt nici nu știu dacă am vrut să scap de el vreodată. Octav m-a învățat să fumez pipă. Râdeam și spuneam că suntem doi pirați care cutreieră mările și oceanele lumii. Între timp, el s-a lăsat. Când l-am întrebat de ce s-a lăsat de pipă mi-a spus că s-a plictisit să fie pirat. Eu nu m-am lăsat. Atâta îmi rămăsese de la el. Obiceiul de a fuma pipă.

(Și-o aprinde și fumează)

Grig: Sunt obiceiuri și obiceiuri. De ce acesta ar fi ceva mai deosebit decât altele?

Anastasia: Pentru că îl practic eu, o femeie!

Grig: Nu-i nimic neobișnuit în asta. Femeile sunt egale cu bărbații așa că nu văd de ce n-ar face ceva ce fac doar bărbații.

Anastasia: Octav râdea mereu de mine. Îmi spunea că semăn cu un „pirat” Barbă Albastră! Chiar dacă nu aveam barbă și un picior de lemn. Îmi acopeream un ochi cu o bandă neagră și urlam cât mai fioros. Feriți, a venit căpitanul Barbă Albastră!

(Grig se ridică și scoate dintr-un dulap un stativ pe care se văd agățate mai multe pipe de mai multe feluri. Le pune în fața Anastasiei care le privește uimită apoi le ia în mână una câte una)

Anastasia (*uimită*): Sunt ale lui Octav?

Grig: Da, ale lui. Nu lăsa pe nimeni să le atingă. Până acum n-am știut de ce. Acum știu.

Anastasia (*citește ce scrie pe fiecare pipă*): Anastasia 2... Anastasia 3... Anastasia 4... Anastasia... plus „n” Adică plus infinitul.

Teodora: Când le-am văzut prima dată am râs de el. Erau înșirate pe masă și el scria ceva pe ele. Scria numele tău. Tata s-a uitat la mine și a spus încet: Barbă Albastră. Acum pricep de ce rostea numele aceluia pirat.

Anastasia (*după ce le-a cercetat pe toate*): Văd că a fumat cu toate.

Grig: De multe ori îl găseam, seara mai ales, pe verandă, legănându-se în balansoar și ținea o pipă în gură, fără să pună tutun în ea.

Teodora (*s-a așezat și-și aprinde o țigară*): În toate cărțile lui există un personaj feminin cu numele de Anastasia. La început am crezut că e un personaj inventat, așa cum face orice scriitor. Curând am înțeles că personajul chiar exista. Bănuiala mea este că acea persoană sunteți Dvs. În toate cărțile lui. De-a lungul anilor, când avea el chef, îmi povestea câte ceva din cărțile lui nescrise și mereu apărea personajul feminin, iar când rostea numele de Anastasia, vocea lui se schimba brusc, într-un fel inexplicabil. Anastasia. Eu râdeam de el, de fapt încercam să-l înțeleg și culmea era că nu se supăra. Pe urmă a luat hotărârea să se mute aici, la țară, dar cu confortul de la oraș. Ceea ce este groaznic e că mama, în toți acești zece ani de când s-a mutat

aici nu a venit niciodată să-l vadă. Cred că el i-a interzis să vină. Și nici el n-a mai plecat de aici. Își făcuse prieten un doctor care venea mereu și-l consulta. Tata râdea de el, îl numea mesagerul morții. Când ajungi pe mâna doctorilor e clar că moartea e aproape. Aici mai avea un prieten, un bătrân profesor de istorie, la pensie Florea Salvan. Profesorul venea și stăteau la taclale pe verandă. De multe ori îi auzeam râzând în hohote și mă simțeam fericită. Însemna că totul e bine. Tatăl meu. Misteriosul meu tată.

(Râde)

Avea un fel de banc pe care mi-l spunea mereu. Și eu îl ascultam chiar dacă îl știam literă cu literă. Cică, odată, ajuns în rai Gheorghe l-a rugat pe Dumnezeu să-i arate și lui pe îngerul păzitor, sau ghidul vieții lui. Dumnezeu s-a îndurat greu, dar i-a răspuns prin a-i trimite un fluture alb ca să-i dea târcoale. Gheorghe a deschis palmele și când fluturele a intrat între ele, le-a plesnit cu putere și a spus: unde ai fost când m-am însurat? Și eu râdeam pentru că știam că-i face plăcere. Apoi tăcea și privea forfota din sat. De pe verandă se vede tot ce mișcă prin sat.

Anastasia: Îi plăceau poantele...

(Scoate un teanc de fotografii din tinerețe pe care întinde în fața Teodorei. Aceasta le privește una câte una)

Sunt fotografiile tinereții noastre.

Teodora: Dumnezeu, ce slab era! Aproape că nici nu-l recunosc.

Grig: Cred că nu mânca în deajuns.

Anastasia (râde): Nu-i vorba de mâncare. Uneori îmi spunea, atunci când îi reproșam că mănâncă prea puțin, îmi spunea că el mănâncă ca să trăiască, nu trăiește ca să mănânce. Când se apuca de scris uita de timp. Uita că trebuie să și mănânce. După câteva zile, rupea toate foile pe care le scrisese dacă ceva nu-i plăcea. Îi spuneam să mi le lase mie, că le păstrez eu, dar el nu vroia asta. Ca să râzi de mine mai târziu. Că nu știi să scriu? Mii de pagini a rupt. Totuși am reușit să salvez câteva zeci de pagini pe care le păstrez acasă, într-un fișet personal. Scriitorii au un fel de a trăi mai aparte. Unii sunt expansivi până peste poate, alții sunt introverți, alții deși nu sunt introverți, sunt mai mult singuratici. Mai ales în perioada de formare, când nu le sunt recunoscute meritele.

Grig: Octav de care scriitor era?

Anastasia: Octav era un scriitor singuratic. Chiar dacă în jurul lui erau mulți oameni, el se simțea un singuratic.

Teodora: Părerea mea este că tata trăia doar pentru scris. Nu știi cum de ajunsese în situația asta. Am câteva idei, dar mă tem să nu fie adevărate și atunci tac.

Scena 7

Voica (sub un con de lumină, la masă pe care se vede o ceașcă cu cafea și un pahar cu apă plată, fumează): Nu mint. Numai vreau să mint. Nu mai pot! Minciuna a făcut parte din viața mea. Uneori, când nu reușeam să

mint mă enervam teribil. Strigam, urlam ca toți dracii! Acum parcă s-a mai atenuat dorința de a minți. Priesc cu spaimă anii care mi-au mai rămas și-mi vine să plâng. Și mă opresc înfricoșată. Mă duc la oglindă și mă privesc. Da, am riduri pe la ochi, pe la colțul gurii, cearcăne sub ochi. Încep să îmbătrânesc! Sunt femeie. Mă simt încă femeie. Am 60 de ani și mă simt tânără. Astăzi, când m-am dus la un control cardiologic, asistenta, când a completat fișa aceea a scris pe ea că am 40 de ani! În prima clipă am rămas perplexă. Apoi am izbucnit în râs. Cred că glumiți! i-am zis eu. Vârsta mea e de 60 de ani. Doamne! A exclamat asistenta, eu nu vă dădeam mai mult de 40 de ani. Așa am și scris în fișa mea pe care trebuie s-o schimb. Așa mi-am început ziua, cu o notă de optimism. Dacă asistenta mi-a dat 40 de ani înseamnă că trebuie să mă comport ca o femeie de 40 de ani! Îmi place și vreau să dansez, să merg la petreceri, la un restaurant unde să dansez și să mănânc bucate deosebite. Mâncăruri pe care nu le-am mâncat niciodată, dar pe care le-am văzut la televizor la emisiunea aceea cu bucătari. Ori el nu mai poate să țină pasul cu mine, cu dorințele mele. Stătea toată ziua, uneori și noaptea în fața calculatorului și scria. Altceva numai exista pentru el în afară de scris. La ce dracu i-a ajutat să scrie atâta dacă nimeni nu-l bagă în seamă? Uitase să mai fie bărbatul meu. Trăia într-o lume numai a lui. Departe de tot și de toate. Degeaba îl rugam să mai ieșim și noi la un restaurant, să mergem la petrecerile unor prieteni. Îmi spunea să mă duc singură că el are ceva de scris. Ridica din umeri și tăcea sau dispărea în biroul lui. Și mă duceam singură. Doar nu era să stau ca proasta închisă în casă până ce se hotăra el să mergem undeva. Azi așa, mâine la fel și mereu la fel, până când ruptura dintre noi s-a produs. Cred că numai putea fi bărbat, ori eu simt nevoia unui bărbat, care să mă strângă în brațe, să-mi trosnească oasele! E ceva rău în asta? Eu cred că nu. Omul face parte din natură și nu-și poate reprima sentimentele și instinctele naturale. Nu eu l-am înzestrat pe om cu ele. Așa le-am primit de la mama și tata și tot așa... De asta am fost nevoită să mint. Nu vreau să-i fac un rău, dar trebuie să mă gândesc și la mine. La anii care mi-au mai rămas. Nu știu cum am să procedez pe mai departe. Un lucru e clar, trebuie să merg mai departe cu orice preț. Mi-e frică de bătrânețe! Mi-e frică de moarte. Mi-e frică să nu rămân singură. Sigur că o am pe Teo a mea. Numai că Teo îi ține partea lui. S-a mutat cu el la țară. N-am zis nimic. E tatăl ei. Nu pot să mă bag între ei. Dar eu a cui sunt?

(Scoate dintr-o geantă fel de fel de sticlute, tuburi cu creme, etc și le împrăștie pe o măsuță)

Degeaba le cumpăr. Nu ajută la nimic. Ridurile apar tot mai mult și mai pronunțate, cearcănele de sub ochi mă îngrozesc. Dar trebuie să merg înainte. Sunt femeie!... Sunt femeie!...

(Disperată, strigă)

Sunt femeie!... Sunt femeie!...

(*Plânge în hohote*)

Sunt femeie... Trebuie să mă comport ca o femeie... tânără și dornică de viață!

Scena 8

(*Voica bea cafea. Octav are câteva grimase ciudate, se ține cu mâna de burtă*)

Voica (*il vede*): Ce ai? Ți-e rău?

Octav: N-am ieșit afară de câteva zile. M-am constipate. Ți-am spus că orezul mă constipă. Și brânza de oaie. Ți-am spus să nu mai faci mâncare cu orez.

Voica: Mi-a fost poftă de un pilaf cu carne de pasăre.

Octav: Te gândești numai la tine. Așa faci de ani de zile. Tu și numai tu!

Voica: Știi ce, n-ai decât să-ți faci singur de mâncare. Eu mănânc orice.

Octav: Normal că mănânci. Tu ai un stomac de struț.

Voica: Ai mai luat din pastilele alea?

Octav: Nu.

Voica: De ce n-ai mai luat? Pentru ce le-am cumpărat? Să stea acolo în sertar și să expire! Ieri am făcut curat prin toate sertarele și din camera ta și din camera mea. Știi câte medicamente expirate am găsit?

(*Octav tace, absent, parcă*)

O pungă din aia din plastic, plină. Le-am dus la gheana de gunoi. Cine m-o fi văzut cred că și-a făcut cruce. Sigur că pe tine nu te interesează asta! Pe tine nu te-a interesat niciodată cum se cheltuie banii în casa asta!

Octav: Te plângi că ai bani de cheltuit?

Voica: Aș prefera să cheltui mai puțin, dar să stăm mai mult timp împreună. Chiar dacă tăcem, stăm împreună, îți aud respirația și pentru mine e bine. Medicamentele alea au costat niște bani. Cu banii dați pe ele am fi putut face altceva.

Octav: Păi, n-ai spus tu că nu trebuie să iau în fiecare zi medicamente? Că-mi fac rău după aceea?

Voica: Am spus că poți să iei timp de șapte zile. Nu mai mult.

Octav: Am să iau mâine, fiindcă luni mă duc din nou...

Voica: Atunci, la chef n-ai să mănânci decât carne de pui. O să te constipi și mai tare și-ți faci praf colonul dacă mănânci mici sau carne de proc.

Octav: Lasă-mă, femei cu cheful tău!

Voica: Eu te las, dar e treaba ta ce faci.

Octav: M-am săturat să le ascult poveștile închipuite sau reale. Visurile din noaptea precedentă. Cine cu cine s-a cuplat! Despre amante și amanți dubioși. Ce-au mâncat ieri și alaltaieri! Nu mai suport bârfa otrăvitoare a cotidianului.

Voica: Dar eu vreau să mergem. Simt nevoia să mă întâlnesc cu oameni deosebiți, din alte straturi ale societății. M-am săturat de aceleași chipuri. Vreau să aud noutățile zilei din societate, din cultură. Ce e rău în asta?

Octav: Nu e rău, dar pe mine mă plictisesc de moarte și sunt momente în care chiar îmi vine să mă arunc pe fereastră după un astfel de chef. Prefer să stau în fața calculatorului și să scriu.

Voica: Eram sigură că așa o să-mi răspunzi. Dar eu simt cu adevărat că mor dacă nu mă duc.

Octav: Știi, mai bine nu merg la niciun chef. Fă ce vrei! N-ai decât să te duci singură.

(*Dispare de lângă ea*)

Voica: Iar a plecat. Așa face de câțiva ani. Se închide în biroul lui și numai știu de el mult timp. Mă pune în situații imposibile. Dar la chef nu renunț. Și m-am dus. Nu odată ci de foarte multe ori. De cele mai multe ori nici nu-i mai spuneam unde mă duc și el nu mă întreba nimic. Merge prin casă ca o fantomă. Și la chefurile se pot petrece orice. Toți știu asta. Și chiar s-au întâmplat. După ce bei câteva pahare cu vin sau whisky, toate îți par altfel și devii indiferentă la convenții. O femeie singură... Lumea șușotește, bârfa e în toi, dar mie nu-mi pasă. Îmi văd de viața mea. Bună sau rea. E viața mea... E viața mea!!!

Scena 9

(*Anastasia tastează în fața monitorului, în surdina Steve Morgan*)

Octav: (*sub un con de lumină*): Nu știu ce păcate am de ispășit pe lumea asta. Din totdeauna mi-am dorit să am o familie trainică. N-am reușit nici prima dată, nici a doua oară. Totul a început cu ceva neobișnuit. Copil din flori. Bastard. Primul hop. Deși știam ce înseamnă n-am făcut un caz din asta. Nu-mi amintesc dacă mama mi-a spus vreodată că mă iubește! N-am știut ce înseamnă dragostea părinților mei. Dar nici a bunicilor. Simțeam doar că sunt acceptat și că eram un străin în familia mea. Sigur că se pot spune multe. Revolta mea din totdeauna. Nesupunerea mea fără de sfârșit. Încercam din răspuțeri să mă integrez acelei cete de copii de pe strada mea și nu reușeam. Eram respins ca fiind un corp străin. Niciodată n-am știut cum îl cheamă pe tată, necăjitul meu...

Anastasia (*oprește calculatorul*): Nu mi-a spus niciodată amănunte din viața lui. Când încercam să-l forțez ca să vorbească se supăra.

(*Își aprinde pipa și fumează cu gândurile aiurea*)

Mă-ntreb cum a putut să țină în el toate astea? Cum a putut să trăiască?

Scena 10

Grig (*sub un con de lumină*): În fiecare familie sunt secrete și probleme de tot felul. Unele mai vechi și nerezolvate, altele moștenite și nerezolvate, altele mai noi și extrem de violente. Acum pot să spun că din cauza mamei sau întâmplat multe situații ciudate. Dar și tata a avut o vină, pentru că n-a fost atent cu ea. Bunicul meu, care a avut o viață lungă, 95 de ani, spunea că nevasta dacă n-o bâzâi la cap, te lasă. Când îl auzea vorbind așa bunica se răstia la el și după câteva momente de ceartă izbucneau în râs, în hohote. Nu prea îi înțelegeam eu. Eram poate prea mic. Când am mai crescut nu i-am mai auzit certându-se niciodată. O familie în care nu există ceartă nu este familie. Împăcărilor între

soți sunt mai dulci după certuri. Pe Teodora o iubesc și n-aș putea trăi fără ea. Locuim împreună în casa părinților ei, de la țară. De fapt cara asta se află la șase km de orașul reședință de județ. Șase km sunt un fleac. Mai repede ajung eu acasă decât oricare locuitor al orașului care merge cu tramvaiul dintr-un capă la altul. Eu am terminat medicina și sunt rezident. Mai am doi ani de rezidențiat și abia după aceea devin medic independent. N-o să mai depind de alții. Nu mai sunt trimis de la un spital la altul. Teodora este economistă la un spital. Salariu mare și perspective de avansare. Încă nu ne-am căsătorit la biserică. Nu știu de ce. De fapt, mulți dintre prietenii noștri sunt așa cum suntem noi, necăsătoriți. Problema e că, într-o zi...

(Tace, încurcat)

Mai bine nu mă duceam... Trebuia să trec pe la părinții Teodorei să iau niște haine de ale ei. Vremea se încălzise și-i trebuiau haine subțiri, rochii, bluze și altele. Haine de vară. Am parcat mașina în fața blocului și am urcat în apartament. Aveam cheile de la ușă așa că am deschis-o și am intrat. M-am oprit brusc. Ceva nu era în ordine. Ceva se întâmpla și nu pricepeam ce. Curând am înțeles ce era. Din dormitor se auzeau tot felul de zgomote ciudate. Am făcut câțiva pași și imaginea din oglindă mi-a străpuns creierul. Mama Teodorei făcea dragoste cu cineva. Bineînțeles că m-a năpădit imediat rușinea. M-am întors și am părăsit apartamentul încet, să nu fac nici cel mai mic zgomot. Pe scări, surpriză, m-am întâlnit cu tatăl Teodorei care urca încet. Am încremenit. Cred că aveam o figură îngrozitoare fiindcă tatăl Teodorei m-a întrebat dacă mă simt bine. Nu știu ce am bolborosit, dar prin minte îmi treceau tot felul de gânduri, idei. Cum să-l întorc din drum. Am bâlbâit ceva și l-am tras după mine. I-am zis că-l invit la o vodcă. Că sărbătoresc ceva petrecut la spital, o avansare. Am reușit să-l întorc din drum și ne-am dus la o cafea. Știu că am băut mult. Doream să-l țin acolo cât mai mult timp. Și cum se întâmplă în astfel de situații, ne-am îmbătat. Firește că l-am dus acasă. Voica nu era acasă, ceea ce m-a făcut să mă simt ușurat. Nu știu dacă am făcut bine. Nu știu dacă am evitat o tragedie. În parcare mi-am adus aminte că am văzut mașina celui-lalt... A celui-lalt... Dumnezeu! Așa surpriză mai rar! Câteva zile am fost năucit și ori de câte ori mă întreba Teodora ce am ridicam din umeri. Ce puteam să-i spun? De atunci am evitat să mai merg la părinții ei, acasă. Pe urmă ne-am mutat la țară, unde locuia tatăl ei și lucrurile s-au liniștit pentru mine. Și pentru Teodora.

Scena 11

Ion *(sub un con de lumină)*: Nu m-a chemat nimeni. Am venit neinvitat cum se spune. Am simțit o dorință nebună de a veni la el. La Tavian. Așa îi spuneam eu. Eram singurul care îi spuneam așa. Tavian. De fapt am vrut să-i aduc unul dintre cei mai titrați critici literari. Am vrut să fie o surpriză pentru el. Când am văzut

cât de indiferent era cu ceea ce scria el, m-a apucat groaza. Cum să nu înțelegi că pentru a reuși e nevoie de reclamă? Bună sau rea trebuie reclamă. Altfel ești un nimeni. Eram enervat de faptul că nu se vorbea despre el. Ici-colo câte un critic mai puțin cotate, mai scria câte ceva, dar unul dintre ăia, cu greutate încă nu scrisese. Era clar pentru mine că nu știa să-și vândă marfa. Vroiam să le fac cunoștință și criticul să scrie ceva mai consistent despre el. Numai că burtosul ăla m-a trădat. A plecat în străinătate fără să mă prevină. În general, criticii sunt niște oameni mai grași, ca să nu zic, burtoși. Ei se hrănesc din munca noastră, a celor care scriu, care nu pot dormi noaptea de gânduri și idei. Uneori dominați și de o mulțime de gânduri negre. Criticul este liniștit. N-are nicio criză existențială. Mănâncă, doarme și citește totul în diagonală, apoi repetă mereu și mereu, aceleași lucruri, aceleași fraze, după scheme cunoscute. Așa că am venit singur. Mă simt vinovat de nereușita mea. Pe drum am simțit că s-a întâmplat ceva cu el. Era o legătură ciudată între noi. Legătură care acum s-a dovedit reală. Asta vroiam, să-l văd și să stăm de vorbă ca doi vechi prieteni. În scrisoarea ce am primit-o nu se spunea nimic despre moartea lui. Nu m-am gândit nicio clipă că el nu mai este printre noi. Era o disperare în sufletul meu pe care nu o înțelegeam.

(Ține în mână o fotografie pe care o confruntă cu ceea ce vede)

Da, ăsta e locul despre care mi-a vorbit. Mi-a spus că într-o zi, dacă îl voi căuta, aici am să-l găsesc.

(Vorbește către cineva, ghicim că este vorba de Teodora, Anastasia și Voica, dar nu se văd)

Sigur că nu mă cunoașteți personal, dar eu știu totul despre dumneavoastră, despre viața pe care ați dus-o cu el. Mi-a povestit Tavian. Eu coboram pe Lăpușneanu, veneam de la Casa Studenților unde mă întâlnisem cu un alt poet. El urca spre poștă sau telefoane, nu-mi mai amintesc exact. Am intrat la Corso ca să bem o cafea. Ne revedeam după mulți ani și eram curios să știu cum evoluase viața lui. Vești aveam despre el, despre ceea ce scria și unde ajunsese. Printre noi, scriitorii, veștile circulă destul de repede, mai ales cele rele. Dar întâlnirea cu el a fost extrem de ciudată. Am început cu o cafea și am comandat apoi o sticlă cu vin, eu beau numai vin și el a acceptat să-mi țină companie. Mi-a povestit totul în câteva ore. I-am povestit și eu despre mine, despre băiatul meu care ajunsese pianist la Lisabona, în orchestra națională a Portugaliei și de care eram extrem de mândru. Cu toate că nu-mi doream să știe că avusese dreptate. De ce vrei să distrugi ceea ce ți-a dat Dumnezeu? Așa îmi spunea în anii aceia. Eu râdeam de el și-i ziceam că o să scriu cel mai tare eseu despre Nichita Stănescu. Am terminat facultatea, n-am scris nici astăzi acel eseu. Eșuasem în căsătorie și acum eram singur. Liber să scriu liniștit. N-a spus nimic, doar m-a privit. A clătinat din cap. La urmă, când n-am mai avut ce să ne spunem mi-a dat fotografia asta și mi-a

spus că într-o zi, dacă îl voi căuta, aici îl voi găsi. Asta e viața. S-a ridicat din scaun și a plecat. Am privit după el și dintr-o dată mi-am dat seama că prietenul meu, Tavian, era foarte trist și m-am speriat. Tavian era trist și eu nu observasem asta. Am ieșit în fugă de la Corso, nu știam ce-i voi spune. Vroiam să-l mai văd odată. Tavian dispăruse din peisaj. Acum am venit la prietenul meu care nu mai este. Ce-aș putea să vă spun? Întotdeauna se greșește din lipsă de informație, indiferență sau din răutate. Crezi că îl cunoști pe un om, pe un prieten sau cunoști și după ce nu mai este constată că ai trăit lângă un necunoscut, că tot ceea ce știai până atunci despre el e aiurea. Un lucru nu s-a schimbat. Era mai realist decât mine, mereu m-a acuzat că nu l-am ascultat și că din această cauză am pierdut ceea ce aveam mai de preț, talentul de a scrie poezie. Și a avut dreptate și asta mă enervează la culme... Dar e prietenul meu. Chiar dacă acum nu mai este lângă mine sau eu lângă el. Pe el nu mă pot supăra niciodată. Am trăit clipe de fericire împreună. Zile când ne hrăneam cu un corn de pâine și o sticlă cu chefir, dar eram fericiți. Ne simțeam liberi. Noi eram liberi! Și cei din jurul nostru nu înțelegeau asta. Astea nu se pot uita niciodată. Dispar odată cu noi.

Scena 12

(Teodora aranjează niște lucruri. Intră VOICA însoțită de ION. Teodora tresare)

Teodora: Tu erai?

Voica (brutal): Eu. De ce nu m-ai anunțat că tatăl tău a murit?

Teodora: N-am vrut să-ți stric zilele de fericire și dragoste.

Voica: Nu fii ironică. Nu e cazul. Mă așteptam la mai multe din partea ta.

Teodora: Tata n-a vrut să te anunț. M-a pus să jur că n-am s-o fac. I-am respectat ultima dorință. Așa mi-a spus, că asta e ultima lui dorință. Să nu fii aici.

Voica: Nu înțeleg de ce m-a urât atât de mult.

Teodora: Nu te ura, cred că te disprețuia doar. Sau îi erai indiferent.

Voica: Întotdeauna ai fost de partea lui. Pe mine m-ai ignorat mereu.

Teodora: Mai bine spune că n-ai vrut să te implicii în viața mea. Ți-ai văzut doar de viața ta, de tot ceea ce îți plăcea să faci. Întotdeauna copiii altora au fost mai importanți decât propriul tău copil. Dacă nu era tata...

Voica: Ce s-ar fi întâmplat?

Teodora: Nimic.

(Către Ion)

Faceți-vă comod.

Ion: Știi cine sunt?

Teodora: Bineînțeles. V-am recunoscut după descrierea tatălui meu.

Ion (întinde mâna spre ea): Totuși... Ion...

Teodora (i-o strânge): Teodora.

Voica (pricepe reținerea ei): Domnul Ion a făcut parte din viața tatălui tău. Tinerețea lui pe care nu i-am știut-o

niciodată. N-a povestit la nimeni niciodată cine a fost și ce a făcut în tinerețe. Și poate că nu vom afla niciodată cine a fost cu adevărat.

Teodora: Eu știu cine a fost tata.

Voica (o ignoră): M-am oprit la cimitir și am căutat mormântul tatălui tău. I-am zis domnului Ion, hai domnule la cimitir să-i aprindem o lumânare. Măcar atâta să fac pentru el, îndată ce ajung aici. Să-i aprind o lumânare și să-i cer iertare că n-am știut nimic de moartea lui. E un cimitir mic și-l găsim repede. Numai că degeaba am umblat printre morminte. Nu i-am găsit mormântul. Pe urmă am întrebat niște oameni care strângeau mesele de la casa parohială. S-au uitat la mine cruciș, dar nu mi-au spus nimic. Mi-au întors spatele. Ce se întâmplă, Teodora?

Teodora: Ce să se întâmple, mamă. I-am făcut parastasul tatălui meu.

Voica: Asta am aflat că parastasul lui Octavian se terminase. Am venit degeaba până aici. Am bătut atâta drum de mă dor toate oasele. M-a hurducăit autobuzul...

Teodora: N-ai să-l găsești niciodată. Mormântul tatei.

Voica: De ce să nu-l gădesc?

Teodora: Pentru că el nu există.

Voica: Cum să nu existe. Orice creștin are dreptul la un mormânt. Sau poate n-a murit și e doar o farsă de-a lui?

Teodora: De murit a murit. Nu e nicio îndoială.

Voica: Și atunci? Ce se întâmplă?

Teodora: Tata a vrut altceva pentru el.

Voica: Iarși secrete de-ale voastre?

Teodora: Iarși.

Voica: Aștept să-mi spui, totuși, ce s-a întâmplat sau ce-ai făcut cu trupul lui.

Teodora: Am făcut ce mi-a spus tata. L-am incinerat.

Voica (șocată): L-ai incinerat? Cum ai putut să faci așa ceva?

Teodora: N-ai auzit ce ți-am spus. Asta a fost dorința lui.

Voica: Fără slujbă, fără preot?

Teodora: A avut și slujbă și preot. Preotul din sat care i-a fost unul dintre cei mai buni prieteni i-a făcut toate cele lumești împotriva tuturor preceptelor bisericești, pentru că tata...

Voica: Dar canoanele bisericești nu acceptă incinerarea.

Teodora: Pentru el s-a făcut o excepție. Ce n-ai știut tu niciodată a fost faptul că tata a fost un om excepțional.

Voica: Crezi că dacă a scris niște cărți gata, este un om excepțional? Poate n-ai observat, dar s-au înmulțit foarte mult numărul scriitorilor de la noi. Și toți se cred niște genii. Numai încapi de ei în țara asta! Așa că tatăl tău de ce ar fi o excepție?

Teodora: Pentru că tata a fost o excepție, dar orice ai spune despre el, eu nu-mi schimb părerea despre tata. A fost și este un scriitor foarte bun.

Voica: Și de ce n-a scris nimeni nimic despre el? Arată-mi articolul unui critic literar despre el! Și-l mănânc!

Teodora: Va veni și momentul lui.

Voica: Va veni pe dracu! Doamne iartă-mă! A trăit degeaba pe pământul ăsta.

(Se bate cu mâna peste gură)

Teodora: N-a trăit degeaba. Eu sunt dovada vie că n-a trăit degeaba.

Voica: Dar cine te-a cărat în burtă? Cine s-a chinuit ca să te aducă pe lume. Eu sau el?

Teodora: Ai făcut ce face orice femeie de bun simț. Pe tata l-ai pierdut în ziua în care ai refuzat să-i citești prima carte tipărită. În clipa aceea a fost cel mai fericit bărbat de pe pământ.

Voica: Viitorul va decide soarta lui ca scriitor.

Teodora: Am să mă zbat pentru el. Am să le arăt cine a fost tata cu adevărat.

Voica (iritată): Nu mă interesa ce scrie el. Mi se părea ceva plictisitor.

Teodora: Nu mă îndoiesc de asta.

Voica: Și unde-i urna cu cenușa lui? N-o văd nicăieri prin casă.

Teodora: Nu există nicio urnă.

Voica: Măi, fată! Tu-ți bați joc de mine?

Teodora: De ce crezi asta?

Voica: I-ai împrăștiat-o în vânt, pe un râu sau în mare? De la el mă pot aștepta la orice, dar de la tine...

Teodora: Am făcut ceva mai important decât să-i împrăștii în vânt, cenușa.

Voica: Iarăși o conspirație.

Teodora: Da, încă o conspirație.

Voica (către Ion): Așa au fost mereu. S-au ascuns de mine și au făcut ce le-a trecut prin cap.

Teodora: Mai degrabă tu ai făcut ce ți-a trecut prin cap. Ai uitat când plecai de acasă cu lunile de zile? Când nu știam nimic despre tine? Și reveneai de fiecare dată cu tupeu, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic.

Voica (o ignoră): Am vrut să-i aprind o lumânare. Vreau să-i aprind o lumânare, să mă rog pentru el.

Teodora: Aprinde la orice mormânt din cimitir și n-ai decât să te rogi.

Voica: Dar eu vreau la mormântul lui.

Teodora: Nu există, ți-am spus.

Voica: Spune-mi unde e urna cu cenușa, chiar dacă e goală, a fost acolo trupul lui.

(Teodora se duce și scoate un caiet dintr-un birou sau o mapă, se apropie de Ion și îi dă în tăcere caietul)

Ion: Ce-i ăsta?

Teodora: Tata mi-a spus că dacă vreodată o să vii aici să-ți dau acest caiet.

Ion: Știi ce conține:

Teodora: Știu.

Ion (ia caietul și-l răsfoiește, uimit): Poezii?! Ți-ai scrisul lui! Îl recunosc dintre o mie de scrisuri! Tavian a scris poezii? Asta da surpriză!

Teodora: După cum vedeți a scris și poezii.

Ion: Stările nopții...

(Recită cu voce tare o poezie sau două):

te-am ținut de mână

mâna era caldă

degetele s-au încleștat instantaneu

m-am întors spre tine

ți-am văzut ochii căprui și umezi

brusc

vântul ți-a răvășit părul șaten

dar mai mult blond

ți-a acoperit fruntea ochii

buzele ți se mișcau continuu

spuneau ceva ce nu auzeam

te legănai pe picioare

parcă dansai un tangou lent

am încremenit buimac

lângă tine când

o șoaptă a repetat un cuvânt

un singur cuvânt

și când te-ai desprins

am rămas fără o mână

n-am mai avut cu ce scrie

și doar ochii mei urmăreau

disperați rochia galbenă

care se strecura

cu abilitate printre ceilalți

spre undeva...

spre un alt undeva... (A. A.)

(Ion privește buimăcit către Teodora)

Trebuie să beau ceva.

Teodora: Un whisky sau un pahar cu vin?

Ion: Nu contează. Alcool să fie.

(Face câțiva pași prin încăpere, se duce la fereastră, răsfoiește caietul, Teodora îi aduce un pahar cu whisky)

Teodora: E un whisky bun. Din care bea tata. Îi plăcea tare mult marca asta.

(Ion ia paharul și-l bea repede, revine la caiet)

Ion: Pot să continuu? Aș vrea să mai citesc una...

Nu-mi revin...

Teodora: Normal că poți.

(Ion recită a doua poezie.)

Nu,

nu e vorba despre Eugen Ionescu

nu e vorba despre cartea lui ciudată

nu,

nu e vorba despre teatrul absurdului

nu,

nu e vorba despre poeziile care

umplu revistele literare

nu,

nu e vorba despre prozatorii

talentați sau nu

nu,

nu e vorba despre criticii literari

„rătăciți printre cărți și cuvinte“

nu,

nu e vorba despre...

e vorba despre femeia

pe care o iubesc

și care nu înțelege nimic. (A.A.)

Voica (*nervoasă*): Poftim! Asta-i poezie? A vrut să-și bată joc de mine!

Ion (*închide caietul*): Mă ia cu ameteți!

Teodora: Știu de la tata că din totdeauna a dorit să tipărească o carte de versuri.

Ion: De ce nu mi-a spus când încă mai trăia?

Teodora: Nu știu. Am încetat de mult să-mi pun întrebări cu privire la ce vroia tatăl meu.

Voica (*rea*): Tatăl tău a fost un consumator de timp. Putea să facă altceva mai bun decât să scrie atâtea bazaconii!

Teodora (*către Ion*): Poți să-l păstrezi. Este dorința tatălui meu. A zis că știi ce să faci cu el.

(*Intră Anastasia care se oprește încurcată în prag. Ion când o vede, încremește*)

Anastasia: Au venit niște oameni pentru haine.

Teodora: Sunt pregătite pe verandă. Pot să le ia.

Voica (*arțăgoasă*): Dumneai cine este?

Teodora: Cine să fie? O femeie. Nu mai vezi bine?

Voica: Văd că este o femeie, dar cine este femeia asta?

Ion (*uimit*): Sia! Tu ești?

Anastasia: Eu sunt.

(*Încearcă s-o îmbrățișeze, dar Anastasia se ferește*)

Ion: Iartă-mă, dar sunt extrem de surprins că ești aici.

Anastasia: Și eu sunt surprinsă că tu ești aici.

O voce din off: Putem lua sacoșele astea cu haine?

Teodora: Da. Luați-le. Ziceți bogdaproste și gata.

Voica (*nervoasă*): Ce se întâmplă aici?

Teodora: Nimic neobișnuit.

Ion (*deschide caietul și caută prima poezie recitată*): Uite, Tavian ți-a scris o poezie. Uite, citește aici! Sigur e vorba despre tine! Ești singura femeie din viața lui, a mea, care se îmbrăca numai în galben.

Anastasia: De când a plecat de lângă mine nu mai port lucruri galbene.

(*Anastasia se apropie, citește poezia și începe să plângă încet*)

Ion: Îți amintești de ziua în care ne-am întâlnit prima oară? Eu o țin minte de parcă s-ar fi întâmplat ieri! Era într-o zi de sâmbătă, seara. Ne-am strâns cu toții în casa lui Marinescu Anton. Era singurul care avea o casă unde puteam să ne întâlnim fără restricții ca să petrecem. Deodată, ușa s-a deschis și ai apărut tu. Erai îmbrăcată într-o rochie galbenă. Ne-ai luat fața la toți. Dar tu erai cu ochii doar pe el, pe Tavian! Spre disperarea lui Anton care s-a enervat atât de tare că a vrut să-l bată pe Tavian și să-l scoată din casă! A fost o drăgoste la prima vedere.

Anastasia (*încet*): A fost și nu se va termina niciodată.

Voica (*ii întrerupe iritată*): Cu domnul Ion m-am întâlnit în autogară. Am fost vecini de scaun în autobuz. Am intrat în vorbă și așa am aflat că mergem în același sat, în același loc. Acum văd că domnul Ion se cunoaște foarte bine cu doamna al cărui nume este Sia...

Anastasia: Anastasia mă cheamă. Sia îmi spunea doar Ion, în tinerețe.

Ion: Așa este. Doar eu îți spuneam Sia.

Voica: Aha. Înțeleg. Voi sunteți personajele pozitive din viața lui Octavian iar eu sunt personajul hidos, urât, dintr-o piesă de teatru foarte proastă, care nu știe nimic și se trezește pusă în fața unor situații incredibile.

Teodora: Nu face pe victima că nu te prinde. Era mai bine să nu fi venit. Trebuia să-ți continui viața plină de plăceri și satisfacții pe care ți-ai dorit-o mereu. Ce vrei de la mine? Tata nu te-a vrut niciodată aici, în casa asta. Ți-a interzis să vii aici.

Voica: Acum e casa ta?

Teodora: Da.

Voica: Și nu mă primești în ea?

Teodora: Am să mă gândesc.

(*Voica iese furioasă în curte*)

Ion: Cum de ai venit aici?

Anastasia: Am primit un pachet și o scrisoare de la Octav.

Ion: Și eu am primit o scrisoare. În ea spunea că se gândise să procedeze ca în piesa lui Jean Anouilh, Cher Antoine! Să-și cheme toți prietenii și cunoștii și la sfârșit să bată ușile și ferestrele în scânduri, dar cu toții înăuntru, nu în afară. Pe urmă și-a dat seama că nu-i prea are și că toți care au fost lângă el au fost doar niște cunoștințe. Și a renunțat.

(*Intră și mai furioasă, Voica*)

Voica: Spune-mi ce s-a întâmplat cu Octavian?

Teodora: Tot ce am făcut a fost din dorința lui.

Voica: Unde l-ai dus? Unde l-ai ascuns?

Teodora (*evazivă*): Undeva.

Voica: Înțeleg. I-ai îndeplinit ultima dorință și ai dus urna în orașul unde s-a născut.

Teodora: Nu acolo l-am dus...

Voica: Nuuu!...

Teodora: Nu.

Voica: Ce-ați făcut cu el?

Teodora (*intinde mâna și-i arată un inel cu un diamant la mijloc*): Îți place?

Voica (*nesigură de turnura pe care a luat-o discuția*): Da... E frumos. Câte carate are?

Teodora: Nu știu câte, dar pentru mine este de neprețuit.

Voica: Înțeleg. Este inelul de logodnă de la Grig?

Teodora: Nu.

(*Îi arată un alt inel de la alt deget*)

Ăsta este inelul de logodnă de la Grig.

Voica: Și ăla? De la cine este?

Teodora: Ăsta e tata.

Voica (*nu înțelege*): Poftim? Nu înțeleg.

Teodora: Tata mi-a lăsat o scrisoare cu ultimele instrucțiuni. Ce să facem cu el după ce nu va mai fi în viață. Și am dus la îndeplinire acele instrucțiuni.

Grig (*apare lângă ei*): Am fost în Europa.

Voica: Ce are Europa cu tatăl vostru?

Grig: Noi am luat urna funerară și am dus-o la un institut care transformă cenușa umană în diamante prin presiune termică uriașă. E tot ce ni s-a spus că se întâmplă.

Teodora (*arată diamantul*): Acesta e tata.

Voica (*sufocată*): Sunteți nebuni?

Teodora: Ai vrea tu.

Voica: Dar cum e posibil așa ceva?

Teodora: S-a documentat din timp, a aranjat treburile, a plătit totul în avans, toată procedura. Noi n-am făcut altceva decât să ducem acolo urna funerară și să luăm diamantul.

Voica: Un diamant!? Dumnezeu! Cine a mai pomenit așa ceva? Sigur nu era întreg la minte!

(Anastasia plânge și iese afară)

Ion *(râde în hohote):* Nenorocitul! Ce-a putut să facă!?

(Strigă printre hohote de râs)

Taviane, Taviane...

Scena 13

Octav *(sub un con de lumină):* Te recunosc. Chiar dacă aveai masca pe figură, te-am recunoscut. Ești athletic, faci sport la sală și mai ales pe stradă. Ziua mergi țințoș printre oameni, fericit că nu te recunoaște nimeni. Porți straie bărbătești, dar eu știu cine ești pe dedesubt. Știu și ce puteri ai. Dar nu mi-e frică de tine. Nimeni nu-ți știe preocupările, obiceiurile din toate nopțile, de ani de zile. De sute de ani de zile. Te strecuri peste tot, prin toate casele oamenilor, bordeiele, castelele și palatele puternicilor lumii. Pășești tiptil, treci aproape nevăzută de ceilalți, dar eu te-am recunoscut. Ai făcut greșeala să-ți pui genunchiul pe gâtul meu și atunci ți-am simțit mirosul. Îți amintești când? Sigur că-ți aduci aminte. A fost prima mea cumpănă din viață. Mirosul criminal. Poate nu știi, dar criminalii au un miros specific. Și tu ești cel mai mare criminal din lume. Sau cea mai mare criminală din lume. Puțini îți percep mirosul, deși știu de existența ta, vorbesc despre tine, rîd

de tine, te împoașcă cu noroi, alții te laudă fiindcă le convine, dar cei mai mulți nu fac nimic. Sunt ignorați. Ai dreptate. Ești mai vicleană decât toți. Eu am simțit acel miros înconfundabil, un parfum ciudat și misterios, venit din înalțuri, sau din adâncuri. Într-o zi, când ai trecut pe lângă mine ți-am simțit mirosul. Mi-am dat seama imediat cine ești. M-am ținut după tine și te-ai speriat. Ai grăbit pașii, ai intrat în ganguri întunecoase, ai trecut prin curți interioare escaladând garduri, ai fugit de câinii care te lătrau cu furie, de cotodăcițelul speriat al găinilor înspăimântate. Te-ai ascuns. Nu te-am mai văzut fiindcă, dintr-odată s-a lăsat noaptea și a început să plouă și să bată vântul. Tunetele și fulgerele se prăvăleau cu furie asupra pământului. Începeau să te scape de ochii mei. În seara aceea au reușit. Dar din seara aceea te caut întruna. Degeaba te ascunzi. De mine n-ai să scapi niciodată. Îți știu mirosul și te voi căuta mereu... Ce faci? Ia-ți genunchiul de pe gâtul meu. Ia-ți genunchiul de pe gâtul meu! Vrei să mă ucizi? Altceva nu știi?... N-am aer!... Vreau să respir!... N-am aer!... Am simțit o lovitură puternică în ceafă. Dureea mi s-a înfipt în creier. Dă ceasul și banii, a șuierat o voce răgușită. Era o voce prefăcută, vroiai să cred că este vorba despre altcineva. Dar eu știam că ești tu. N-am bani iar ceasul e unul ieftin, nu valorează nimic. Nu contează, a continuat vocea, ceasul tău măsoară timpul tău și tu nu mai ai timp... Aaaa!... Cum l-o fi chemat pe tatăl meu?

(Octav, proiecție pe un ecran, fotografie. Se aude o compoziție de Stive Morgan)

Sfârșit

Leo BUTNARU

Vectori transpruteni (XIX)

PAGINI DE JURNAL

10.V.1993

Uneori reproduc opiniile anumitor colegi despre ceea ce fac. Unii ar putea înțelege just, alții tendențios, iar ceilalți de-a dreptul răuvoitor aceste extrase, astfel că ele ar cere o oarecare motivație. Mai întâi, ar fi un mijloc de a lua act de sine (și) prin aprecierile altora, cu toate că, precum oricare altul, știu eu ce știu despre mine. Dar să nu se creadă că mă dau în vânt după colectarea elogiilor. Acum câteva zile, Ion Gherman îmi cere articolele din presa românească, în care s-a vorbit despre scrisul meu. Solicitarea m-a pus în cumpănă până la jenă. Am refuzat să ofer exemplele, pe care dl Gherman avea de gând să le reproducă în revista „Basarabia“, în care se va publica o informație despre premiile „Lucaefărul“. Dar de scris și de referit s-a scris și s-a referit, și în „România literară“ (recenzia lui Cimpoi la „Șoimul de aur“), și în „Lucaefărul“ (considerațiile lui Marius Tupan), și în „Tineretul liber“ (Laurențiu Ulici), și în „Steaua“ (Ion Cristofor), și în „Ateneu“ (Cornel Galben, recenzie la „Papușe cu felinare“) și în... da, au mai fost... Să le culegă/ aleagă alții, pentru că, oricum, le voi fi recunoscător că-mi ajută să iau, cum spuneam, cunoștință cu sine; act de sine... La o adică, zicea Noica: „Așa mor problemele“, una dintre care ar fi și ce crede altcineva despre părerea altcuiva referitoare la scrisul meu...

Odată ce suntem la momentul de a aminti de Noica, să reținem din „Jurnalul“ său filosofic următoarea învățătură: „Cred că mi-am găsit o încadrare în societate; să fiu incomod. Nu e ușor, știu bine. Trebuie să sfârșești prin a fi cineva, pentru ca să se împiedice lumea de tine. Dar când reușești, ce plăcut este.

Să nu lași lumea în pace. Prin simplul fapt că poți ceva, că ești ceva, să incomodezi și să obligi... e toată funcția socială a criticului aici, fără platitudinile solemnității criticii“.

Oho, și ceva pentru cei angajați cu... mâini și suflet în economia/ parvenirea de piață, Noica zice: „Îmi place un proverb istro-român: «Banii fac mulțumire, mulțumirea face bucurie, bucuria aduce sărăcie și sărăcia face minte. Toate sunt în toate““. Pentru ca, peste alte câteva pagini, să mai găsească dezmierdare în: „Ce frumoasă vorbă are românul: «Banul te neodihnește““. Felul de a fi al lui MIC. Pro-pui ceva, exprimi ceva, iar el îndată pune la îndoială, înclinând mai mult spre „nu“. Ar fi din speța celor care, după Noica, ar inventa frâna înainte de automobil.

Acum câțiva ani, era „la moda cititului captivant“ cartea „Amintiri din viitor“ (am uitat numele autorului sau, poate, acum, nu sunt în stare de un efort de memorie), acest titlu minunat nefiind original, dacă „ne amintim“ de Léon Bloy care vorbea despre profeți ca despre „martori care-și aminteau de viitor“.

Arcadie Suceveanu a atârnat în birou un afiș al unor Zile Nichita Stănescu. Fotografie expresivă, din ultimii ani de viață a(i) poetului care arată extrem de obosit, extrem de întristat. Teo Chiriac se apropie și privește atent la ceasul de pe mâna lui Stănescu, zicând: „Da, era ora șase și douăzeci și cinci de minute“. Probabil, optsprezece, ora, totuși...

12.V.1993

Alaltăieri, cu vreo cinci zile întârziere, la tardiva dumerire și propunere a lui Cimpoi, ticluiesc pentru Laurențiu Ulici o telegramă de felicitare: colegul a împlinit 50 de ani.

Iată textul aproape banal, dar și cu unele calități, probabil: „Iubite coleg blânda ninsoare a petalelor de mai ne duce cu gândul la tânăra dumitale vârstă și la cărțile cu care ți-ai jalonat destinul și ai **innobilat literatura română La anul și la mulți ani dragă Laurențiu Ulici Îți urăm multă sănătate bunăstare sufletească Te îmbrățișăm frățeste USM**“.

Vine Aureliu Busuioc și convenim asupra variantei definitive a interviului pentru „Sud-Est“. Dialogul – ingenios, dinamic și, uneori, exemplar. Când îl citim în duet de interlocutori, stă cu gura căscată și Mihail Ion Ciubotaru. Curios, încruntat și suspicios, undeva conștient că scapătă tot mai mult spre marginea neatentei, acest coleg din tagma celor care, după Noica, inventează frâna înainte de a inventa automobilul, s-ar dori un supraveghetor autoritar la US, un știe-tot, însă care nu oferă nimic, barem o fărâșă-două de inteligență.

Ei bine, după ce pleacă Busuioc, MIC intră din nou și zice oarecum spăsit: „Mătincă o să-ți dau și eu interviu“. Dar, dom'le, au trecut aproape doi ani, de când am convenit să-i prezint un chestionar, ceea ce am și făcut, dar prea plinul acesta de importanță nu a găsit nu că de cuviință, ci (de) altceva – lucruri cât de cât importante care să intereseze cititorul. A fost o eroare a mea: îl credeam mai consistent, interesant, însă Icsul s-a dovedit a fi un oarecare...

Busuioc avea cu el și trei manuale de literatură pentru clasele mijlocii. Revoltat de impertinența alcătuitoarelor care s-au introdus în ele doar pe sine și pe amicii lor, făcând-o, de altfel, în cel mai reciproc (reci-porcl!) mod: din marea literatură română s-au găsit doar pentru închiderea și deschiderea, în rest respectivele manuale și creștomății sunt ticsite cu texte de Fi., Da.... Și încă în pagină-autograf, în reproducere fotografică de manuscris... Dar o pagină-manuscris a lui Eminescu, Creangă, Arghezi, Stănescu sau oricare alt mare scriitor, n-a avut loc în aceste făcături de pseudo-manuale, egoiste și orgolioase până la împuțire de aer în clasele școlilor...

Unele opinii despre „izbânzile“ *manualiștilor* le-am expus ieri, la Universitatea „Creangă“, unde am participat la deschiderea lunii literaturii. Inițiatora și protagonista-organizatoare – El. Botezatu. Studenți, pedagogi veniți la reciclare din alte localități. Prezenți-participanți: Gheorghe Vodă, Anatol Codru, Nicolae Esinencu, Iulian Filip... Cu mici excepții, cât de puțin sunt, totuși, în literatură scriitorii „noștri“... nu pot lega două vorbe despre stil-estetică-elevație, curent, școală etc. Doar tot încearcă a glumi, abătându-se de la lucruri esențiale profesiei lor...

În fine, iată și unele din întrebările care mi-au fost adresate: „Poezia dvs. are culori preferate?“; „Dle Butnaru, ce părere aveți despre poezii tineri, abia începători?! Care ar fi viitorul poeziei noastre?“; „Dle Leo, dacă ar fi ca mâine să veniți în postul de președinte al guvernului (respect titlatura precum a fost formulată: și președinte, și prim-ministru la un loc), ce ați face pentru instituția superioară de învățământ?“ (Mda, corect: de învățământ superior...)

Am răspuns dur, ca să ajungă și la cei de la cu-cu-ri-gul puterii, pentru că avea cine le transmite: în sală se afla omni-prezenta consilieră Bolduratu și, a zis, unicul maestru în literatură din așa-zisa și așa-fosta, pe vremuri, generație a desholbării etc.

Unde face Busuioc Aureliu: „Vezi barometrul? Acesta, de pe biroul tău... Să-ți spun istoria lui?... Pe când eram secretar la US, Pavel Boțu a dat dispoziție să se cumpere trei barometre, pentru ca, în dependență de presiunea atmosferică, să știm când să mergem la pescuit. Zău, pe cuvânt, așa a fost. Eu îl țineam acasă și l-am reîntors, aici, pe masă, când am plecat din post“.

Mulțumesc, însă nu sunt pescar înrăit cu boțul de mămăligă în geantă.

Vorbesc, telefonic, cu Ioanid Romanescu. Zice că volumul cu iluzii e la tipografie și, posibil, apare într-o săptămână, două. A scris și o prefață, intitulată: „Poezia fără complexe“. Reieșind din titlu, cam presupun ce a scris Ioanid. Și nu e rău...

Pentru că la universitatea „Creangă“ am fost întrebat despre ceea ce citesc la zi, o spun și aici: „Cearta cu filosofia“ a lui Gabriel Liiceanu. Ieri, am procurat de la librăria „Luceafărul“ două cărți bune: César Vallejo, „Heralzii negri“ (ed. Europa, Craiova, 1993) și „Dicționarul enciclopedic al literaturii italiene“ (1982). Deloc scumpe: 117 ruble pentru ambele. Iar la librăria „Cartea academică“ pe „Istoria literaturii...“ lui George Călinescu se cer 26 de mii de ruble...

15.V.1993

Pe la US trece Efrem Bauh. Improvizăm ad hoc o întâlnire cu colegul care, în 1977, plecase în Israel. Momentul e povestit de Efrem astfel: „Veneam să fac ultima declarație: Plec. În cabinetul unde stai acum tu, stătea Victor Teleucă, pe care mă temeam să nu-l bag cu totul în sperieți. În hol, îl întâlnesc pe Andrei Strâmbeanu. Ne salutăm și eu îi spun noutatea... Chiar în acel moment apare Vasile Stati, ideologul care îl întreabă pe Strâmbeanu: «Cum, dai mâna cu acest trădător de patrie?» Andrei răspunde: «Eu îl țin de mână, să nu plece...»“

Într-o discuție cu Mihai Cimpoi și Andrei Țurcanu, vine vorba de Andrei Vartic, pe care, aproape inconștient, eu îl rebotez în: Andrei Bartic. Păi da, Andrei a făcut mult barter și bartic. Trio-ilaritate! Cimpoi merge și mai departe, găsind și varianta: Andrei Partic, de la dolofana parte de profit pe care și-o face regizorul și președintele fundației „Basarabia“.

20.V.1993

Alaltăieri, la o nouă invitație la universitatea „Creangă“, asistat de Timofei Roșca, întrețin două ore academice de întrebări și răspunsuri cu circa 50 de studenți. Despre destin, voință, cărți... Și, dacă ar fi să le predau un curs, despre ce aș vrea să le vorbesc? – întreabă cineva. Nu voiau să plece. Am semnat autografe. Probabil, stilul nițel afectiv

în care le-am vorbit m-a cam consumat, sancționându-mi creierul pe care-l simțeam ca pe o iască lipită de frunte. Dar bieții profesori care au câte 6-8 ore de curs pe zi cum se simt? Eliza Botezatu apără după ce ținu niște examene, având un chestionar amplu (întrebări), dar am convenit să-l reducem sau să-l lăsăm pentru altă dată.

Hoții! – de la catedra de literatură a fost furată mașina de dactilografiat. Ceva mai demult, în ajunul întâlnirii noastre, fusese prădat și rectoratul. Hoții au demontat aparatul pentru condiționarea aerului, prin spărtură pătrunzând în încăpere...

Acum un timp, eram cu Cimpoi și Suceveanu în apartamentul din Chișinău al cernăuțeanului Arcadie Opaîț. Bine și frumos, însă un sunet de telefon ne lasă pe toți perplecși: Opaîț află că îi fusese spart și devastat apartamentul din Cernăuți. A doua oară, zice. Prima oară i s-au susstras bunuri în valoare de cam 42 de milioane de ruble. De data aceasta, zice, de 8 milioane. Avea câteva mii de dolari ascunși într-o... tavă cu zahăr! Naivități ce duc la răutăți! Presupune că aici poate fi implicată și securitatea cernăuțeană. (Cum a fost? În tren, băiatul său făcuse cunoștință cu un semen, pe care l-a invitat acasă. Acesta rămâne pe noapte. Feciorul adoarme, și... noul său „prieten“ acționează...)

La tipografia din Tiraspol au mai apărut cinci micro-antologii din seria „Poezii de duminică“, pe care o coordonez: Pillat, Vinea, Fundoianu, Labiș, Baudelaire.

Azi, în „LA“, public unele meditații: „Drajeuri și deranje-uri parlamentare“. Nu pot să nu supere pe presupun eu cine.

Două manifestări George Meniuc, prilejuate de aniversarea a 75 de ani de la nașterea colegului dispărut acum șapte ani. Prima, ieri, la Biblioteca Națională, la cenaclul „Miorița“. Vorbitori: Nicolae Romanenco, Mihai Cimpoi, Arcadie Suceveanu, Emilian Galaicu-Păun, Eliza Botezatu, ego... Copii frumoși de la cenaclul „Mateevici“ din Căușeni. Vorbire corectă, cursivă, dar cam cu sentimentalism și pălpăire de lumânări – Vai! de la flăcăriunea uneia i s-au aprins bucle bogate ale unei liceene drăgălașe! Însă neplăcuta întâmplare a fost „stinsă“, fără a se intra în panică.

A doua: vernisarea unei expoziții Meniuc la Casa Scriitorilor.

La seara dedicată lui George Meniuc am citit filele de jurnal publicate în volumul „Umbra ca martor“. După aceasta, se apropie Ion Țăranu de la Ambasada Română, făcând cu blândețea și permanenta sa diplomație care, vede-se, pornesc dint-o bună creștere: „Domnule Butnaru, n-am știut că țineți un jurnal. Vai de mine, pare-se că uneori v-am spus și niște lucruri cam dure; vai de mine, n-am știut...“ Îmi place umbra jucăușă de naivitate ușor teatralizată (conștient, controlată). Oricum, despre dl Țăranu, n-am pus aici, în jurnal, nicio vorbă ce ar putea să întristeze.

Am trecut pe la anticariat, de unde m-am ales cu vreo 15 cărți de poeme, n-aș zice că valoroase toate, însă din cele apărute pe parcursul anilor, la București, dar care nu au

ajuns (la mine) la timpul respectiv. Printre ele: Oario Samper, „Poeme“ și Mircea Florian Șandru, „Legătura de sânge“.

Lectură la zi: „Întrebări pentru sfârșit de mileniu“ (con-vorbiri cu *Le Monde*), editura „Humanitas“.

21.V.1993

Astăzi trebuie să se producă un *finis coronat opus*! Sub aspect stomatologic, adică, trebuia să-mi încoronez dantura. Pe la 8.20, telefonez la clinică. Sora medicală îmi spune să fiu acolo, în temutul fotoliu, peste 2 ore. Vin la timp, ca să aflu că dl profesor Cojocaru se reține, având un necaz: șuvoaiele de apă de deupă ploaia din ajun i-au inundat garajul. Dar se știe ce are moldoveanul în garaj – mai multe, inclusiv beci, inclusiv diferite utilaje, mobilă procurată încă la prețuri vechi, convenabile, de până la devalorizare... Mai aștept 2 ore, pentru a afla că dl Cojocaru își cere scuze, însă astăzi nu va mai putea veni. Deci, *finisul* și *finișul* stomatologic se pot produce doar mâine.

Iar la clinică, dintre scriitorii ne-colțoși au mai apărut Cimpoi și cu Hazin. De, prindem a mușca tot mai slab...

Intră pe la mine Valeriu Matei. Îi ofer, contra schimb posibil (să vedem ce propune el), Eliade, „Tratatul de istorie a religiilor“, și volumul VI de Platon. Zice că, la editura „Hyperion“, cele două cărți „hrăpărețe“ ale lui Dra. și Scob. „i-au păpat“ copertele pentru alte 40 de volume, mai mici ca tiraj (ofset nr. 1, 190 gr.). De unde supărarea și brusca inițiativă de a se crea o editură pentru copii: strâmtorați și muștrați aici, „protagoniștii“ să se simtă în largul lor dincolo, la editura lor „personală“...

Apoi intră Vladimir Beșleagă și convenim referitor la viitorul nostru interviu. El zice că ar dori să discutăm cu reportofonul în față (de multă vreme, lucru obișnuit pentru mine). Să vedem.

Ieri, întorcându-se de la București, A. Christi mă anunță că Cezar Baltag ar vrea să-i dau niște repere biobibliografice pentru grupajul de versuri care urmează să apară în revista „Viața românească“. Telefonez. Informația este necesară pentru varianta engleză a revistei. (Ho, bre, nu-l strâmtora pe... Shakespeare pe care-l iubești la nebunie!)

Se vede că azi a fost să fie o zi despre interviuri. Ion Gherman îmi oferă nr. 4 al revistei „Basarabia“ în care dialogăm cu Cezar Baltag. Convenim să le prezint și dialogul-maraton cu Ioan Alexandru.

Peste un timp, îmi telefonează Valentina Tăzlăuanu (cumnata lui I. Gherman!), spunându-mi că i-a plăcut interviul cu Aureliu Busuioc, ce va apărea în nr. 3 al „Sud-Est“-ului. Ieri, îmi spusese lucruri asemănătoare și Valeria Grosu care, am înțeles, e angajată cu jumătate de normă la „S.-E.“

Vasile Spinei mă invită la o șampanie. Intenționează să-și scoată prima carte de versuri, căreia mă roagă să-i fiu naș-lector. Cine știe... Este important ca în contextul debuturilor să nu fie cel mai palid. Zice că i-a prezentat câteva texte lui Sică Romanciuc („LA“) și lui Vasile Tărățeanu

pentru „Plai românesc“ (Cernăuți). Măine apare nr. 10 (cum ar veni... mini-jubiliar) al „Caietelor de cultură“, dedicat lui George Enescu.

30.V.1993

Povesteam despre garajele inundate. Dl Cojocarul veni și cu o veste zguduitoare: cunoscutul profesor Bușan e nenorocit – i-au ars circa 25 la sută din piele! În ajun, medicul deconectase balonul de gaz de la automobil, trecând motorul pe benzină. A doua zi, după ce mai scoaseră apă din subsolul garajului, intră cu doi cunoscuți să servească un pahar de vin. Cineva aprinde țigara. O explozie! Dărâmturi! Cauza: balonul fusese lăsat neînchis, gazul se scursese, depunându-se la fundul beciului. Toți trei s-au ales cu traume extrem de grave. Ce nenorocire...

La noua librărie a editurii „Hyperion“, în fostul local al rău-famatei „Voennaia kniga“ (Cartea militară), a avut loc lansarea volumului de interviuri al lui M. Cimpoi „Spre un nou Eminescu“ (titlu oarecum discutabil). Prezenți: Constantin Ciopraga de la Iași, Ion Ungureanu, Alexandru Moșanu, Ion Hadârcă, Ion Țăranu de la Ambasada Română, alții. Librărie-model: în centrul Chișinăului, două nivele, spațiu suficient. (De altfel, la nivelul de sus avu loc și o agapă, în timpul căreia, prin neatenta strădanie a lui Gh. Vodă, un ghiveci cu flori zbură jos, dar, din fericire, nu nimeri vreun creștet de librar sau de bibliofil, din care acolo, jos, erau destui.) Dat fiind că fusese librărie militară, avea toate atributele respectivei preocupări. Vasile Gârneț îmi povestește că bietele doamne de la editură au scos din subsoluri măști de gaze, echipament militar fel de fel, centuri, paftale cu stea, seceră și ciocan...

În sfârșit, mi-a venit corectura la volumul de poeme „Puntea de acces“. Poate că Domnul să apară cartea până în toamnă sau barem anul acesta.

Vladimir Beșleagă telefonează, propunând, chipurile, din partea cuiva sosit de dincolo, o mașină de dactilografiat ce costă, zice, 300 de mii, însă pe care caritabilul posează o lasă la 200 de mii. Stupoare! Parcă nu ar ști nimeni că, la Iași sau București, o mașină de scris face între 30 și 60 de mii de lei. Iar la noi, poftim, ia de la consignație una cu 40-50 de mii de ruble. Asta e cu bișnițarii neinformați sau de-a dreptul obraznici, cum ar fi și cunoștința dlui Beșleagă, sosită de dincolo.

O poreclă pe care i-a dat-o Teo sau Arcadie lui B.: *Mu-mu*, fie că ar fi vorba de o nuvelă omonimă a lui Turgheniev sau despre cum arată și cum face o simplă bovină.

Dactilografiez interviul cu Ioan Alexandru, solicitat de Ion Gherman pentru „Basarabia“. Va avea cam 2 coli de autor. (Odată ce suntem doi, înseamnă că sunt coli de... autori.)

În sfârșit, după două abonamente ce mi se păreau zadarnice, sosește un număr (triplu: 349-350-351) din „Secolul 20“, dedicat Olandei. Nu e rău. Poate că Domnul să vină și altele.

Tot de-ale scrisului: în cuvântul de la lansarea cărții sale, Cimpoi îi mulțumește lui Ion Ungureanu pentru cerneala neagră pe care i-a adus-o (deficitară!) tocmai din fostul Leningrad. Ce să-i faci... Mie cineva mi-a adus cremă gri pentru ghetete tocmai de la Vinița. Se găsește ceea ce se găsește doar acolo unde se găsește...

1.VI.1993

Vladimir Beșleagă îi lasă vorbă secretarei USM să-i telefonez. Îmi zic că e ceva ce privește interviul pe care ținem să-l realizăm. Telefonez. Așa e, chestia cu eventualul nostru dialog. Însă, cu acordul comun al părților „beligerante“, să-l mai amânăm o vreme. „Te-am căutat, să nu crezi că a rămas zadarnică pornirea noastră. Dar te rog să mai așteptăm câteva zile. Vorba e că în sfârșit am găsit «Confesiunile» Sfântului Augustin. În franceză. Buchisesc. Cu dicționare, cu memororii. Eu am făcut puțină franceză la vremea mea. Cu greu, mă descurc totuși“. De, voia boierilor dvs.! „La cine ați găsit Sfântul?“ „La Andrei Țurcanu“. Bun. Blitz!

Una din cele mai frecvente expresii: condițiile economiei de piață. Însă realitatea sugerează ceva mai grav, mai dur, mai adecvat fiind să se spună: condițiile economiei de viață.

Ieri, intru pe la Ion Gherman și-i prezint dialogul cu Ioan Alexandru. Dumitru Matcovschi întrerupe o discuție cu Victor Teleucă, pentru a mă întreba cu tresărire în voce: „Ai văzut reacția?“ Dau semne că încă nu pricep nimic. „Ai văzut ce face reacția? Fitecinele de la televiziune a emis un ordin pentru ca să nu se mai folosească termenul *Basarabia*. Auzi tu? Oare au să interzică și titlul revistei? Dacă se ajunge la asta, noi o să-i zicem: *Propășirea*“.

De, ideile fixe ale lui Mitică, dar nu numai. Reacțiunea, neagra reacțiune comunistă clocește prin birourile cu niște guri de ambrazură (clădirea fostului CC și a actualului parlament). Se spune că s-a dat ordine să fie suspendat „Telematinalul“. Apoi îmi telefonează Vasile Gârneț, întrebându-mă alarmat dacă ar avea temei zvonul că suflute răpănoase intenționează să sisteze retransmiterea canalului TVR. Cică, i-a telefonat lui Pârțac (ce nume de la audiovizual!), acesta dând din coadă: ba că e zvon, ba că pe undeva pe sus s-a făcut aluzie la o posibilă „întărcare“ a celor holbați spre TVR... „Și-ncet spre CC o ia, / – Căteaua (comunistă) rămâne cățea“, – iată că-l parafrazez pe Cărare...

Alte zvonuri: vor fi demși ministrii Ungureanu și Măcaș. Primul va pleca ambasador în România, iar celui de-al doilea i se va propune postul de adjunct la ministerul culturii, iar ministru va fi propus renumitul dătător din coadă Ion Suruceanu (cochetează fățiș cu cei anti-noi). Matcovschi îmi spune că la banchetul acestui „patriot“ descoperit *ad hoc* a fost și Snegur. Vede-se că ceremonia a decurs într-un mod destul de ambiguu și înclinând evident spre niște vânzări-cumpărări politice. În semn de protest, Mihai Dolgan și cu Petrică Teodorovici le-au comandat muzicanților, pentru Suruceanu, o melodie rusească, ei plecând în

mod demonstrativ... Ceilalți au rămas, urzind în continuare strategiile lașității...

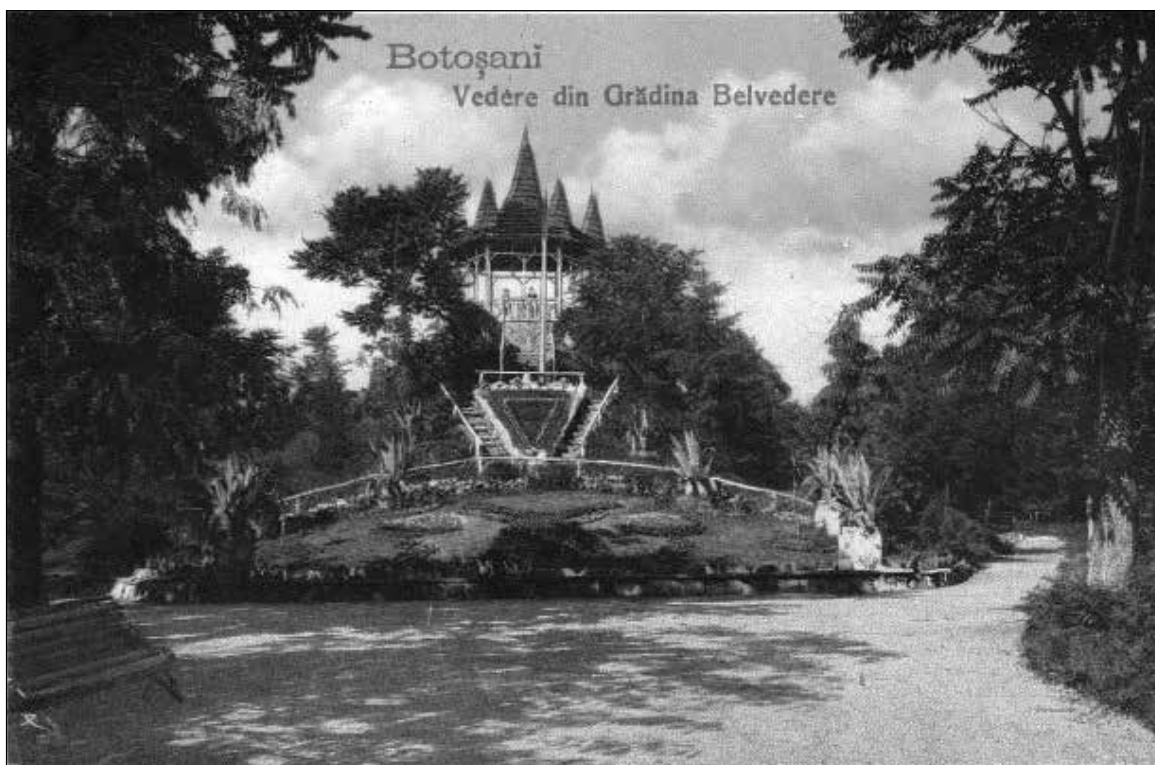
Dar la USM apare o problemă... foarte gravă! Curând vor fi înmânate noile carnete de membru și, domnilor, cum să fie ele numerotate, pentru ca să nu supere pe nimeni? (Auzi, să nu supere pe nimeni! La scriitori...) Propuneri: în ordine alfabetică. Bine, dar în acest caz nr. 1 e la Arsenieva care nu are nimic cu literatura noastră. Altă propunere: primele 5 numere să nu se acorde! Apoi: cronologic, conform vârstei. Ba – conform timpului când a fost primit în US din URSS. Cimpoi: „Iar eu mă gândeam ca, în mod simbolic, primul număr să i-l acordăm lui Eminescu“. „De ce nu lui Dosoftei?“, întreb eu, în deplin acord cu apucăturile brejneviste. Apoi o propunere năstrușnică: bilețelele cu numere să fie puse într-o căciulă și să-și tragă fiecare norocul. Ba chiar locul! (în literatură...). Bineînțeles, se ajunge la haz. Gras. Apare Vasile Levițchi care zice: „Dar eu mi-am ales deja numărul 12“. Eu îi propun să-și ia pseudonimul de: Vasile Duzină. La rândul meu, fără pretenții, trec chiar sub cota mea alfabetică, cerând să mi se pună în carnet nr. 33. Nu, nu e vorba de aluzie la vârsta lui Hristos, cum poate să creadă doar ușurelul de minte Ionică Butaș, ci mă ispitește un sentiment pe care l-am trăit, citind despre insistența cu care Nikos Kazantzakis a ținut să scrie un poem din 33333 de versuri. Dar, odată ce noi nu avem în US atâtea membri, ba chiar nici 333, zic 33. Rotunjimea cifrei trei mi-a acaparat preferința, chiar dacă nu sunt un superstițios. Într-o vreme, chiar consideram că-mi merge la cifra 13: la un examen la universitate, într-o zi de 13, în auditoriul 13, trăgând biletul 13 am luat o notă bună și – „Cu-cu-ri-gul“, caută-ți norocul. Dar asta am crezut-o doar până la 13 martie 1991, când ne-a fost spart și devastat apartamentul. În

cazul curent, îmi zic că, oricum, nicio lună nu are 33 de zile, așa că măcar de cadrul temporal-cotidian nu se va mai lega vreo superstiție. Prin urmare, chiar acesta e numărul carnetului meu de scriitor: 33.

Împăratul Marc Aureliu ar fi avut suficiente șanse să ajungă în frontul poezilor post-moderniști, fie și din considerentul că în tihnitul, autosupravegheatul său stoicism își cultiva pasiunea pentru cuvintele rare, misterioase, în urma puținei, foarte puținei lor solicitări, abordări de către alți autori, și – pasiune pentru invenții lingvistice, fabricând, pe când încă nici numele de fabrică nu exista, – fabricând cuvinte. Ceea ce avangardiștii ruși numeau, pe la începutul acestui secol, *slovotvorcestvo* – creare de cuvinte; verbocreație.

Îmi telefonează Vasile Vasilache cu chestii de saturație, să zic, – să scape de niște oaspeți pe care încearcă să-i cazeze la hotel pe banii US, pe care aceasta nu-i prea are. De, probleme personal-colective... Apoi mă întreabă dacă nu merg la deschiderea editurii pentru copii „Făt-Frumos“. Nu, pentru că nu am fost invitat. Presupun și motivele. Și interesele (personale, ale bietului Scobi. și a ale lui Dra-Ciob.: să pape numai ei). Presupun și motivele ce duc la această grabă inaugurală. Dar, Dumnezeu cu ei. Altceva e trist, pentru că mi se jelui Vasilache: „Bre, nici nu știu ce să fac, să mă duc sau nu. Ieri, trebăluiam ceva la un perete și mi-am aninat nasul într-un cui, am o julitură și, dacă ies în lume, nici nu știu cum să mă explic, că n-o să mă creadă și o să presupună fel de fel de prostii“. Păi, copiilor, dacă e vorba de o editură a lor – sigur că le vor plăcea bătrânii cu nasul zgâriat...

Va urma

Vasile SPIRIDON

Condiția literaturii în istorie (II)

Paginile din cartea *Recitiri – Ion Creangă, Calistrat Hogaș, Ion Agârbiceanu & I. Negoïtescu* afectate de Mircea A. Diaconu lui Ion Agârbiceanu resuscită atenția asupra unui scriitor prolific pe care nu numai fluctuațiile inerente ale gustului și hazardul preferințelor literare l-au împins către periferia interesului specialiștilor. Este vorba despre faptul că, în ampla operă a sămănătoristului de peste munți, privită în totalitatea ei, prominențele creatoare aproape că se pierd în mulțimea scrierilor lipsite de relief. Luând în discuție conștiința artistică a autorului *Luminiței*, Mircea A. Diaconu trage concluzia pertinentă că ea este destul de anemică și că probabil din această pricină nu s-ar putea spune despre scriitorul transilvănean, ca despre Calistrat Hogaș, că este un mare minor.

La o privire de ansamblu asupra operei lui Ion Agârbiceanu, criticul sucevean consideră că aceasta trebuie situată în orizontul unei conștiințe artistice saturate de intențiile moralizatoare: „Fără să aibă suflu epic – sau, poate mai exact, având suflu epic, dar nu și știința concretizării lui tehnice –, Agârbiceanu scrie și publică enorm. Să fi avut Agârbiceanu vreo clipă regrete în legătură cu propriul scris? Să-și fi făcut reproșuri?! Greu de spus. În ce ne privește, credem că răspunsul e mai degrabă negativ. Agârbiceanu va fi fost convins că și-a îndeplinit misiunea asumată. Iar aceasta nu viza emoții estetice, ci mai degrabă un scop utilitar, practic, în coordonate morale, etice, sociale“ (p. 261).

Asemenea lui Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu a rămas sub zodia seninătății imperturbabile în fața schimbărilor radicale ale prozei din secolul trecut. Opera nu îi suferă metamorfoze evidente în timp, nu i se pot sesiza rupturi de ton și de stil sau mutații la nivelul viziunii asupra literaturii și

deopotrivă asupra artei. Și totuși – observă Mircea A. Diaconu –, un rafinat crepuscular precum I. Negoïtescu a scris pagini importante despre o creație cu mesaj moral și social nu arareori transmis într-o manieră cât se poate de tranzitivă pentru un anumit tip de cititor, a cărui mentalitate părintele-scriitor a dorit să o influențeze. Iar aceasta, cu atât mai mult, cu cât concepția despre proză a lui Ion Agârbiceanu se află în flagrantă opoziție cu lovinescienii apărători ai autonomiei esteticului (un altul dintre ei, Cornel Regman, a scris chiar monografia *Agârbiceanu și demonii*).

Intrigat de astfel de „curiozități estetice“, Mircea A. Diaconu a ajuns să se apropie cu pasiune de studiul operei și al vieții lui I. Negoïtescu. Pentru universitarul sucevean, nu constituie o ciudățenie faptul ca un rafinat aproape decadent precum membrul Cercului literar de la Sibiu, cu limbajul său critic filigranat, să se fi angajat în lupta pentru libertățile de orice fel, deoarece acesta întruchipează o adevărată conștiință în acțiune. După ce dă un citat dintr-un text în care Gheorghe Grigurcu afirmă că, oricât de deschis ar fi I. Negoïtescu înspre estetic, el pune opreliști gratuității în conduita sa critică, prin însăși delimitarea impusă condiției de ofician critic, Mircea A. Diaconu găsește sprijin și în două fraze ale lui Virgil Nemoianu, scrise cu prilejul apariției cărții *Poezia lui Eminescu*. Pentru autorul *Romantismului imblânzit*, critica lui I. Negoïtescu este una de tip arhetipal, esteticul reprezentând o asumare subiectivă, o trăire pleneră în exercițiu critic, o estetizare a receptării înseși, ajungându-se în final la o transcendere a esteticului.

Mircea A. Diaconu continuă cu citatul următor: „Premisa necesară este, la subiectul cercetător, o stare de intensiv tumult, de

efervescentă fierbinte, la care participă în egal și nediscriminat amestec intelectul și simțurile, dorința și dăruirea, cultura și instinctele, plasmile sentimentale, stare care face ca întâlnirea cu «substanța lirică» să nu fie o ciocnire de corpuri dure și articulate (cum e adesea actul critic), ci o topire de materiale moi, o împreunare de lave voluptuos-curgătoare, să nu fie luptă, ci iubire. Abia acum, ca rod al acestei îmbrățișări, se naște ceea ce va fi obiectul criticii lui I. Negoïtescu: «imagini-cristal», nuclee ale operei, semnalele «sonurilor», adevărații sâmburi ai creației» (pp. 349-350). Apoi, el adaugă: „(În paranteză fie zis, sper să fiu crezut pe cuvânt, căci, acum, la pregătirea textului pentru publicarea în volum, nu regăsesc sursa acestei afirmații a lui Nemoianu. În textul inițial, îmi notasem doar paginile 124-125. M-ar putea oare ajuta cineva? Mă voi revanșa cumva ceva mai încolo)” (p. 350).

Sigur! Dar promisiunea cercetătorului de a se revanșa față de acela ce îi va indica sursa exactă este destul de vagă și deloc încurajatoare ca să i se sară în ajutor, din moment ce îndatoritorul istoric literar ne asigură că răsplata va fi „cumva ceva mai încolo”. În pofida acestei rețineri pe care o am, ofer eu referința exactă, urându-i colegului sucevean să facă trimiterea completă la ediția a doua a cărții. Și mă mai gândesc și la faptul că nici nu știu când voi avea nevoie de ajutorul lui cândva. Așadar, acele pagini notate sunt din cartea *Calmul valorilor*, înglobată seriei din opera lui Virgil Nemoianu, apărută într-o duzină de volume: *Critica lui Ion Negoïtescu*, în *Opere*, I. *Structuralismul. Calmul valorilor*, București, Editura Spandugino, 2013, pp. 125.

În schimb, următoarele fraze pe care Virgil Nemoianu le scrie despre I. Negoïtescu, și la care Mircea A. Diaconu subscrie, sunt atât de importante, încât chiar că nu ar mai fi avut nevoie de vreo trimitere bibliografică: „Negoïtescu este unul dintre cei mai de seamă poeți postbelici de limba română” și: „Vreau să adaug tare și răspicat un lucru care îi va surprinde și îi va șoca pe cei zeloși întru stereotipuri. *Ion Negoïtescu a fost cel mai intens patriot român pe care l-am cunoscut în viața mea* (subl. V. N.)” (p. 361). Criticul sucevean îi dă dreptate autorului *Teoriei secundarului* atunci când vorbește despre patriotismul celui declarat de către regimul comunist „dușman al poporului”, deoarece i se pare firesc ca împlinirea personală să nu i se fi putut realiza în afara etniei, culturii și civilizației române. De altfel, I. Negoïtescu vedea literatura română ca pe un sistem de valori aflat mereu în conexiuni cu literatura central-europeană, ceea ce l-a determinat să conceapă *Istoria literaturii române* sub forma unui veritabil manifest al europenității noastre.

Devenind pur și simplu exeget al lui Ion Agârbiceanu (dar nu numai dintr-o astfel de rațiune critică), I. Negoïtescu nu-i mai pare lui Mircea A. Diaconu, pe bună dreptate, a fi susținătorul purității absolute a esteticului. Interpretarea propusă de I. Negoïtescu se fundamentează pe un sistem critic degrevat de conjunctural și tutelat de o viziune organică asupra literaturii și a artei. Criticul euphorionist militează pentru o literatură menită să sondeze în profunzimi, în afara oricăror contexte și ideologii. De altfel, el și-a propus să scrie o istorie a literaturii – spre care converg toate liniile de forță ale scrisului său –, având drept aspirație profundă nu literatura ca atare, ci problematizarea identității europene a românității prin literatură. Nu specificul propriu-zis literar l-a tentat

– insistă Mircea A. Diaconu –, ci profunzimea lui ontologică. O astfel de viziune este asumată până la capăt și relevă o conștiință insensibilă la contexte și la conjuncturi. În fond, el vede în Ion Agârbiceanu un estetic, dar unul care angajează ființa în ceea ce are ea arhetipal, esențial.

Pentru a realiza o cât mai bună analiză contrastivă, Mircea A. Diaconu ia în discuție monografia lui Mircea Zăciu despre prozatorul ardelean, care este îndatorată aproape integral istoriei imediate supuse stalinismului, în cauză fiind, în acei ani, și o bună doză de oportunitate din partea celui care va deveni un reputat istoric literar. Astfel, Ion Agârbiceanu apare, în concepția critică de atunci, din 1955, a lui Mircea Zăciu, drept un precursor al realismului socialist, cu tot marele lui păcat preoțesc de a fi fost propovăduitorul tendințelor moralizator-religioase. Este un bun prilej pentru monograf de a combate, în conformitate cu normele ideologice ale etapei comuniste traversate, morala creștină. Dacă Mircea Zăciu își propune să-l recupereze pe Ion Agârbiceanu nu pentru istoria literaturii, ci pentru ideologia realismului socialist, drept scriitor tezist și angajat, I. Negoïtescu încearcă să descopere modernismul estetic și vizionar al autorului romanului *Strigoiul*, depășind viziunea lovinesciană asupra unui scriitor angajat ideologic pe baricadele sămănătorismului. Rezultatul comparației devine evident: „diferența dintre interpretarea lui Negoïtescu și recuperarea lui Zăciu are dimensiunile unei prăpăstii” (pp. 333-334).

I. Negoïtescu propune spre lectură și interpretare un prozator în mod natural anticalofil, preocupat de substanțe mitice, în cadrul unui studiu cu titlu contrariant: *Valori stilistice în nuvelele lui Agârbiceanu*. Considerându-l un mare prozator, criticul Cercului literar de la Sibiu este convins că există în scrisul său un stil apropiat elementarității existențiale. Or, scriitorului care este absent din *Arta prozatorilor români*, a lui Tudor Vianu, tocmai insuficiențele de natură stilistică i s-au reproșat. De altminteri, Ion Agârbiceanu însuși a mărturisit că nu l-au prea bătuit „les affres du style” (nici nu știu dacă a auzit el vreodată de această sintagmă). Dar nu virtuțile stilistice ca atare contează pentru I. Negoïtescu, ci faptul că opera în cauză este consecința unei viziuni despre lume, a unui anumit etos.

Criticul euphorionist aduce în discuție realismul mitic (drept hibridare între naturalism și mitos) și miza unei astfel de literaturi interpusă între mitic și real, iar nu între mitic și realist. Mircea A. Diaconu își imaginează o posibilă reacție pe care ar fi putut-o avea Ion Agârbiceanu la citirea unei astfel de interpretări: „Și dacă Agârbiceanu e foarte sensibil la studiul lui Zăciu, nu știm, căci nu reiese de nicăieri din ce-am citit până acum, ce va fi opinat el despre interpretarea lui Negoïtescu. Mai degrabă îl va fi speriat. Tăcerea prozatorului e cu atât mai explicabilă. Probabil că el însuși nu înțelegea cum e posibil ca un discipol declarat al lui Lovinescu, care îl criticase drastic tocmai pentru ideologia implicată în operă, să-i «recupereze» scrierile” (p. 320). Chiar așa!

În fond, I. Negoïtescu proiectează în identificările pe care le face la Ion Agârbiceanu date ale propriei ființe, chiar dacă discursul autorului *Arhanghelilor* este mult prea pedestru pentru cel mai euphorionist dintre toți cerchiștii, care nu disociază esteticul de valoarea umană. Fața... neptunică a acestei proiecții o întruchipează, desigur, Eminescu: „Pentru a fi

corecți, avem obligația de a spune că avem aici de-a face cu revolta și disperarea cuiva care-l iubește narcisist aproape pe Eminescu. Dacă își biciuiește țara, o face tocmai pentru că o iubește. E aici ceva din mecanismul psihologic care funcționează și în cazul lui Cioran, deși poate în sens invers. La Cioran, ura de sine se răsfărăge asupra neamului pe care îl identifică cu propriul sine. La Negoitescu, iubirea de sine va fi fiind cumva trădată, înșelată de obiectul dragostei sale: ceilalți, neamul, Eminescu. Pasiunea pusă în joc, ardentă, e neiertătoare, căci e de o exigență exclusivistă. O exigență care pornește din propria oglindire“ (p. 379).

Universitarul sucevean este preocupat de aprofundarea înțelegerii resurselor și a mizelor scrisului lui I. Negoitescu, el fiind conștient că o contextualizare adecvată și o mobilitate a sistemului de referință îl pot ajuta să nu facă aprecieri eronate. Următorul pasaj mi se grăitor asupra riscurilor asumate: „Natura lui misterioasă, histrionică, celestă, purtând cu superbie (până când se va fi dovedit fatal) nimbul eșecului. Negoitescu e un manierist [...]. Un manierist, deopotrivă *captiv* și *constructor de capcane*, rafinat cu metodă, dar și o natură subtilă până la autodistrugere, narcisist până la devorare de sine, angajat în proiecte utopice și bătălii care nu-i pot fi decât fatale, tocmai de aceea (și nu numai) alese, Negoitescu e devorat de gustul eșecului, ca și de acela al frumuseții intangibile, stranii prin artificialitate. [...] Negoitescu e un «om problematic» care-și caută salvarea în artă, beat de

drogul artei, refuzând vulgul, țintind tot timpul spre lumi inaccesibile, eșuând chiar prin proiectele care par să nu fie din lumea aceasta“ (p. 369).

Dacă este să ne referim la gustul eșecului, trebuie să ne consolăm cu starea de fapt că nici Eminescu nu a avut timp să-și finalizeze proiectele: „să fie o întâmplare că mulți dintre cei care le-au finalizat sunt insignifianți?!“ (p. 371). Mircea A. Diaconu și-a finalizat deloc... insignifiantul proiect *Recitiri – Ion Creangă, Calistrat Hogaș, Ion Agârbiceanu & I. Negoitescu*, nefiind copleșit de miza pe care a avut-o în vedere. Nu un demers circumstanțial pentru un volum sindrofial i-a stat în intenție istoricului literar sucevean, ci o critică aplicată prin care să se poată evidenția atât luminile, cât și umbrele a ceea ce a fost supus analizei.

În incursiunile sale pe tărâmul criticii și istoriei literare, Mircea A. Diaconu a simțit nevoia unor explorări pe suprafețe conexe, pentru a reinterpretă unele afirmații îndeobște cunoscute, dispunându-le într-un nou montaj, cu o deschidere în evantai. Totodată, el a scos în evidență acele constraste și simetrii care pun în valoare esența lucrurilor. Fiind probabil convins de faptul că vârsta unei literaturi o indică proza, Mircea A. Diaconu s-a instalat în „foișorul cu priveală“ (așa se numea miradorul în urmă cu 200 de ani) și a trecut prin filtrele propriului sistem critic operele „cărunte“ ale unor scriitori mai mult sau mai puțin canonici.

Nicolae SAVA

Primul studiu monografic Aurel Dumitrașcu

POETUL VLAD ALUI GHEORGHE, DEBUT ÎN CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

La 32 de ani de la trecerea sa în neființă, poetul Aurel Dumitrașcu are parte de prima sa evocare aplicată, serioasă, laborioasă, prin volumul apărut în acest an la Editura Junimea din Iași, Colecția „Efigii“, „Aurel Dumitrașcu / Studiu monografic“, lucrare aparținând tânărului poet Vlad Alui Gheorghe, care a constituit, cum aflăm din „Nota autorului“, subiectul unei teze de doctorat.

Despre Aurel Dumitrașcu s-a scris mult după dispariția sa, fapt datorat și multor volume de poezie, pagini de jurnal sau corespondență apărute postum în cele trei decenii, asigurându-i acestuia o postumitate prodigioasă cum nu multe nume de poeți din generația sa trecuți în eternitate au avut parte, el situându-se între cei norocoși. Iar cel care a avut un rol important în întreținerea la cote înalte a acestei postumități este prietenul său apropiat, scriitorul Adrian Alui Gheorghe.

Studiul lui Vlad Alui Gheorghe debutează prin evocarea atmosferei literare din primii ani în care încerca să se afirme tânărul poet de atunci Aurel Dumitrașcu, debutul său în presă apoi în volum. Între altele, referitor la debut,

este explicat care este, de fapt, debutul „oficial“ al poetului în presa literară a vremii, revista „Tomis“ (în decembrie, 1978), cum noi, prietenii lui de atunci știam din afirmațiile lui Aurel, sau „Lucefărul“ (1976), ori „Familia“ (septembrie, 1977) cum s-a afirmat de către alții mai târziu: „Aurel Dumitrașcu a considerat că acesta e devăratul debut în presa literară (cel din „Tomis“; n.n.), poeziile de la poșta literară din „Lucefărul“ sau „Familia“ fiind doar simple încercări“. Dacă o luăm cronologic însă, primele versuri nu i-au apărut poetului în revista literară „Lucefărul“, ci sunt versurile publicate de Aurel în revista „Freamătul Deltei“ din Sulina, pe când acesta își satisfăcea stagiul militar în orașul de la întâlnirea Dunării cu marea.

Deosebit de interesante sunt analizele legate de „orizontul agonic“ detectat în poezia lui Aurel Dumitrașcu, autorul oprindu-se la câteva teme esențiale precum cele legate de Jocul cu moartea, Labirintul, Zidul, Sângele, Reziduurile

romantice (umbra, colbul, pustiu, orbirea, cimitirul), Breșa. „După atâta dezmăț cu moartea, nu putea lipsi și premoniția acesteia – afirmă autorul studiului – Dumitrașcu își anticipează propria extincție, cu câțiva ani în avans, sugerând că va muri într-o duminică dimineța, lucru care s-a și întâmplat cu exactitate. Mai mult, cauza morții a fost „firicelul de sânge“, adică leucemia care l-a răpus: Voi muri într-o duminică dimineța. Când vei intra în / bibliotecă n-ai să mai vezi privighetorile moțând / șoricelul cel roșu n-o să-ți mai treacă prin față. / Un firicel de sânge (atât) va ieși dintr- carte. El va vorbi.“

Autorul studiului trece în revistă volumele de poezie inedită și antologiile de poezie ale lui Aurel Dumitrașcu dar și lucrarea de licență a acestuia „Imagine și discurs poetic la poeți din deceniul 7, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Vasile Vlad“, o lucrare inedită pentru mulți și publicată recent, accentuând natura livrescă și textualistă a poeziei acestuia. Referindu-se la poezia încă inedită a poetului, Vlad Alui Gheorghe amintește câteva lucruri importante pentru istoria literară: „În Fondul documentar Aurel Dumitrașcu de la Borca dar și în administrarea familiei se găsesc câteva sute de pagini de manuscrise, în general schițe de poeme, variante, idei abia schițate, poezii din adolescență și din prima parte a evoluției sale când era încă „neformat“, toate parte dintr-un laborator de creație extrem de productiv. Este evident că nu toate prezintă interes pentru un public cititor de poezie, ba am putea spune că doar puține pagini ar mai prezenta interes pentru „consumatorii de literatură“, totuși valoarea unui manuscris, pentru istoria literară și pentru recompunerea imaginii unui artist și a unei opere, este importantă. Plecând prea grăbit, Aurel Dumitrașcu nu a apucat să facă o selecție la sânge, să lase în urmă doar lucrurile reprezentative. În aceste condiții această sarcină revine celor dispuși să facă cercetare pe

epoca în care a trăit și a scris Aurel Dumitrașcu, în condițiile în care chiar ideea de manuscris a dispărut sub presiunea calculatorului și a memoriei acestuia.“

Evident, un capitol important al cărții este dedicat jurnalului poetului, cel publicat (doar perioada decembrie 1982 – septembrie 1990) acele „Carnete maro“ editate la câțiva ani după moartea acestuia în mai multe ediții, singurul din literatura română scris la persoana a doua și „cel mai important jurnal al epocii optzeciste.“

În sfârșit, este scos în evidență unul din capitolele la care poetul Aurel Dumitrașcu a excelat, cel referitor la masiva sa corespondență cu colegii săi scriitori și nu numai, parte din aceasta fiind ilustrată prin câteva volume apărute postum: masiva ediție în două volume a corespondenței cu Adrian Alui Gheorghe sub titlul „Frig“, scrisorile lui Aurel către T(udorița), o poveste de dragoste, un dialog sincer între un profesor și eleva sa, admirată, într-o comunitate locală plină de prejudecăți și în plină epocă în care morala comunistă interzicea o asemenea apropiere; o parte din corespondența dintre poet și colegii săi de generație apropiați, poezii Gellu Dorian, Lucian Vasiliu, Liviu Antonesei, Nicolae Sava dar

și un critic literar important al epocii, Gheorghe Grigurcu.

Cartea lui Vlad Alui Gheorghe, întocmită profesionist, bogată în informații (unele inedite) aduce în atenția publicului cititor unul dintre destinele cele mai tragice din literatura română contemporană, hamletian am putea zice, cel care poartă numele lui Aurel Dumitrașcu. „Bine documentată și riguros structurată, lucrarea constituie prima și, până în momentul de față, cea mai consistentă contribuție exgetică de tip monografic consacrată poetului“, cum afirmă pe coperta cărții profesorul și criticul literar Antonio Patraș. Iar după lecturarea ei, nu ne rămâne decât să subscriem acestor afirmații.

Fabulele Victoriei Furcoiu

Când am primit prin poștă câteva din frumoasele cărți editate de Victoria Furcoiu, sub girul Editurii „Arco Iris“ din Brașov, am rețrăit clipele memorabile și emoționate din copilărie când primeam de fratele meu mai mare câte o revistă pentru copii dintre cele care existau în acele vremuri, prin anii 50, atunci când se întorcea acasă după o săptămână de lucru. Acelea au fost unicele momente din copilăria mea când m-am simțit răsfățat de soartă. Cele 5 cărți primite acum de la Victoria Furcoiu – Fabule, Povești din curtea bunicilor, Teatru pentru copii, Povești cu umor vindecător, Ghicitori pentru cei mai mărișori – toate subintitulate „Scrieri pentru copii, de la bunica“ sunt, în primul rând, foarte atrăgătoare grafic, meritul avându-l autoarele care au realizat ilustrațiile, Adriana Roman, Alina Nicoleta

Oniciuc, Andra Bucur dar și editorii tipografici. Ne vom opri asupra cărții de fabule deși încă un volum din cele 5 conține tot fabule dar scrise altfel, cel cu titlul „Povești cu umor vindecător“.

Fabula, un gen literar cu o oarecare „vechime“ în literatura noastră a fost ilustrat, cu succes, de-a lungul timpului doar de câțiva mari poeți români precum Grigore Alexandrescu, Anton Pann, Alecu Donici, George Ranetti, Păstorel Teodoreanu. Ea cere multă inventivitate, inteligență, înțelepciune dar și mult umor. Autoarea cărții, Victoria Furcoiu are toate aceste calități. O fabulă mai actuală ca oricând (având în vedere situația internațională de la granițele țării) este cea intitulată „Vulpea și gaina“. „Am auzit că odată / La Zoo, într-o grădină, / Aveau cușcă alăturată / O

vulpe și o găină. / Fiecare-n cușca sa / Își petrecea ziua toată,
 / Neputând-o vizita, / Nicicum, una pe cealaltă. / Amân-
 două de mâncare / Și apă, zilnic primeau, / Dar, neavând
 preocupare / Ochi în ochi se mai priveau. /
 Dacă, până-a fi vecine / Găina era voioasă
 / (Cânta și se oua bine), / Brusc deveni
 anxioasă! / Vulpea, deși-nconjurată / Cu
 gratii de netrecut, / Își mai spunea câteo-
 dată: / „Ah, ce-aș vrea să mă înfrupt / Din
 găina asta grasă! / De-aș vedea-o jum-
 lită, / Friptă, la mine pe masă / Ce-aș mai
 fi de fericită!“ / Căci, deși primea mâncare,
 / Ea tot vulpe rămânea; / Și ca o amenițare
 / Colții își mai arăta / Spre găina temătoare
 / Care simțea că îngheață, / Pierdea pofta
 de mâncare / Și mai rău, pofta de viață. /
 Fiind tot mai speriată / Zi și noapte își spu-
 nea / În gând: „Asta dacă scapă / Vai de
 măculița mea!“ / Vulpea n-avea cum să
 scape. / Găina deși știa, / Doar privind-o

printre gratii, / Tot mai tare se temea. / Și imaginându-și col-
 ții / În trupul ei vlăguit / (De greaua spaimă a morții), N-a
 mai supraviețuit. / N-a avut vreo boală grea / S-o lovască pe
 la spate / Ci-a răpus-o, chiar așa, / Numai
 teama ei de moarte! / Iar vulpea obișnuită
 / S-o privească zi de zi, / Se-ntreba nedu-
 merită: „Vecina mea unde-o fi?“ Morala:
 Oricât ar fi de banală / O amenițare mută
 / Poate deveni mortală / Dacă frica o ajută.“

La fel de actuale, prin partea lor morală
 sunt și fabulele celelalte din carte. Foarte
 util, având în vedere categoria de cititori
 căreia îi este adresată cartea, este „voca-
 bularul“ de la finalul cărții. De altfel toate
 cărțile pentru copii ale Victoriei Furcoiu,
 conțin acest vocabular. „Bunica“, așa cum
 îi place să se autointituleze, are un public
 interesant și curios care îi așteaptă cu bucu-
 rie noile sale apariții editoriale. Iar ea,
 toate șansele să nu îl dezamăgească.

Marian Victor BUCIU

Cartea junglei politice românești

Suntem chemați să intrăm în romanul lui Dan Perșa, *Bes-
 tiarro* (Humanitas, 2021), prin două motouri. Cel dintâi:
 „Nici un animal descris în acest roman nu a pățit nimic.“
 (Red Hood, *Vrabia dinamită – Revenge*). De precizat, însă,
 că pățit se-nțelege nu în sens epic-„epopeic“, dar moral și
 juridic. Autorul intra-diegetic, dr. Mânzescu, pare a vorbi
 de specie, nu doar de o restrânsă colectivitate, județeană sau
 națională: „Ce suntem noi, oamenii? Niște animale domes-
 tice, închise, ca sălbăticiunile de la circ, private de libertate,
 în cușca propriei locuințe, în care ne petrecem toată viața.“
 Din perspectivă auctorială, Mânzescu, *compère* diegetic
 al autorului propriu-zis, previne în avanttextul romanului
 umano-bestiari/bestiari: „Nici istorie ieroglică nu vreau să
 fac, însă privind în jur la oameni și ascultându-i, bestia-
 rul întreg mi se înfățișează.“ Și nu doar domestice sunt aici
 animalele suprapuse peste oameni, dar s-ar spune că mai
 cu seamă sălbatice. Animale de pădure, de apă, din isto-
 ria pământului etc., viețuitoare inferioare și (supra)natural
 feroce. Tătuțul (hipocoristic al unui politician exponențial)
 îl numește pe primarul constănțean Gică Rasol „animal“,
 doar atât, nu și „politic“, pentru că nu termenul lui Aristotel,
zoonpolitikon, e promovat în teoria și practica românească,
 iar în sensul inuman, firește, „ca la animale, cel tare câștigă“.
 Rasol, într-o lume a extremelor care se unesc, trece drept un

animal-supraom, unul
 care doar instrumen-
 talizează animalitatea
 din om și-i extrage
 întregul folos: „Știa că forța lupului stă în haită“.

În al doilea moto, din *Iliada* lui Homer, Apolon pedep-
 sește cu molima întrucât Atridul furase fata preotului Hrises.
 Aici, survine o „tărășenie cu molima răcelii“, dar *Bestiarro*
 e o „epopee“ a multor alte tăărășenii, termenul e recurent.
 Nu trebuie omis, apoi, că sunt atestate neînțelegeri și în Rai,
 unde ajunge omniprezentul domn Nica, din saliva căruia
 apare... gripa porcină.

Încă o barieră aparentă e pusă înaintea lecturii. O notă a
 romancierului asigură cititorii că în cartea sa totul e ficțiune,
 personajele și acțiunile sunt fictive. „Nu există nici un ade-
 văr, ci numai ficțiune.“ Există un adevăr, totuși, ar trebui să
 existe, acela estetic, într-un roman care nici autoreferențial
 nu rămâne. Autorul ficțional sau naratorul, doctorul Mân-
 zescu, precizează, dintr-o anume falsă temere că am citi un
 roman referențial-istoric: „Personajele noastre sunt contem-
 poranii noștri.“ Și încă cum! Așa e cu oamenii, cu personajele.
 Cu politica e după cum urmează: nu există decât un partid
 evident, numit Partidul Spoliatorilor, unul *ad-hoc*, ficțio-
 nal, dar atrăgând magnetic realitatea: „orice asemănare cu

vreun partid real e pură speculație, forțată aiureală și vine din aceea că, uneori, ficțiunea seamănă cu realitatea“. Și ca să se țină minte, revine peste câteva zeci de pagini: „orice asemănarea cu vreun partid real e pură speculație și vine din aceea că lumea românească trăiește sub teroarea electoratului“. Ca-n basme: de n-ar fi, nu s-ar povesti. Analogia și ferocitatea susțin mentalul colectiv. Există (o uluitoare) veridicitate din plin în *Bestiarro*. Personajul-narator-autor face efortul de a-și păstra luciditatea în *himeritatea* generală. Doar critic și parodic se distanțează de ceea ce cunoaște. Anunță programatic într-un fel de prolog: „nu vreau să mă îndepărtz de realitatea imediată“.

Al doilea scriitor în ficțiune este poetul Porumbelu, autor de epepei cu zei, titani, hecantonchiri, ciclopi, nimfe, giganți, moire, muze. Urechistul literat se aseamănă (altă tipologie analogică!) cu Homer, motivând că amândoi sunt scriitori „din auzite“. La moartea lui Porumbelu, în vorbă cu Rasol, Triță i se arată recunoscător într-un fel cinic-realist: „Nu ne-a elogiat el, pe tine ca Agamiță și pe mine drept Ahile? A făcut, din degradingolada noastră de zi cu zi, aiuritoare întru totul, o nouă *Iliada*.“ Porumbelu nu se îndepărtează de Mânzescu, simțindu-se și el într-o proză nu (doar) epică, însă epeică. Mânzescu nu se vede erou ca Nica, dar „erou de epepee doar, în nemuritorile versuri ale bardului Porumbelu“. Nici Nica, oricât ar fi de erou, firește că închipuit, nu rămâne străin de Homer și *Iliada*, devreme ce-și face asemănarea cu Ahile: „Până și lui Ahile îi scade vigoarea în zilele proaste.“ Nica e, n plus, „erudit“. Războiul troian, o luptă politică sub pretext amoros, este extins de Nica în *Eneida* lui Virgiliu, care a „scornit“ episodul emblematic. Nica e asemănat de Triță cu profetul Calchas, prevestitor al răului în *Iliada*, întrucât cunoaște taina molimei trimise peste cetate. *Bestiarro* este o „iliadă“ de carnaval, în care I.L. Caragiale extrage încă din sublim ridicolul, din tragic comicul, în totul, de la ființă la nume. „Agamemnon? Mai bine Agamiță“, observă autorul din text, Mânzescu. Porumbelu, într-unul din momentele sale de vanitate paranoică, firește și para-critică, involuntar comică, „nu recunoștea alt geniu scriitoricesc, în afară de el, decât pe I. L. Caragiale“. Naratorul (Mânzescu) îl prezintă pe Porumbelu cel puțin tot așa cum își dorește el însuși, ca pe un autor cu succes la critică, însă argumentat doar cantitativ: „Poet genial, despre care critica literară a scris vreo trei sute de pagini, alese pe sprânceană, n-avea egal de la Eminescu încoă, ba poate și mai dinainte...“. E de fapt un personaj caragialesc, confundând comicul cu tragicul. Avusese o oarecare luciditate anterior, când găsea o justificare eșecului său artistic nu în text, dar în context. În prezent, ar fi dispărut șansa dusă de-a lungul mileniilor, a lui Homer și Caragiale, de-a fi trăit într-o potrivită realitate umană. Homer și Caragiale ar fi după Porumbelu convergenți. Dar argumentul îi dă peste

cap teza. Nu mai există eroi epepeici, află și el abia acum, târziu (după *Țiganiada* lui Budai-Deleanu), dar, depășind și comedia, rămâne alternativa că „nu poți face decât parodie“. Ori: „Scamatorii“. *Epoca* ar face scriitorul și opera, iar estetica ar fi pur derivat sociologic. Prezentul ar fi numai o umbră a trecutului. Parodicul (cântarea falsă) e potrivit bestiarului și regresiei umane. Autorul propriu-zis al romanului *Bestiarro* n-ar face altceva decât să asiste spectacolul realității și al literaturii. Limbaj caragialesc e acum, aici, un jargon infra-estetic: „Onoarea îi era salvată (...) să nu mai pață cumva alt afront.“ „Urăsc trădarea“, îi spune Orfeanu

lui Gică Rasol, trecând de partea lui, așadar ajuns trădător. Carnavalul politic se desfășoară acum cu travestiți sexuali: Triță devine fără voie Veta și se roagă la Maica Domnului să redevină bărbat.

Drama nu se distinge de comedie, într-un amestec intertextualist de Cehov și Gorki, urmați tot involuntar: „Of, urât mai trăiți, domnilor, continuă doamna Leopoldina.“ Cu cât mai urât trăiesc oamenii, cu atât mai frumos apar ei în artă, după cum constată pictorul Mățoiu: „Arta slăvește firea nemernică a omului, o face să pară nobilă, spuse el într-un târziu. Arta nu face decât dintr-un maldăr de rahat, un morman de aur.“

Romanul devine stăpân asupra realității, purtat de tentații aproape irezistibile. Naratorul-autor e de fapt sedus de existența personajelor, chiar și de aceea a personajelor de fundal, precum secretara primarului, Mia, despre care, dacă ar avea timp, „ar fi să scrie un roman în roman“. Dar el simte cu tărie (o)presiunea timpului (contextului) și a personajelor. Chiar și un proprietar de cârciumă, Băligaru, adică de cea mai joasă extracție, se închipuie puțin romancier: „Un roman adevărat ar fi despre corupția la toate nivelele, spuse domnul Băligaru foarte serios.“ Iată va să zică progresul de după Caragiale: corupția absolută. Dovadă e și faptul că o revistă locală de cultură, a cărei conducere rămâne părtașă și ea la miza politică, apare în ochii primarului Rasol total nefolositoare.

Reflexiv, moralist, ironic, sfātuind să citești puțin ca să nu pățești ca Don Quijote cel tulburat, naratorul-personaj e și „cititorul“ personajelor pe care le limpezește. Se apropie de public efectiv și afectiv, politicos și într-un fel chiar politic („iubite cetitoriu“ etc.), jucându-și nesiguranța, impersonal și totodată colectiv, autocritic, aproape vinovat („dar poate, noi, scribul, greșim...“). Intră-n gândurile personajului ori doar în „începuturi de gânduri“, (d)enuță uneori și gândurile ascunse, are curajul părerilor și scrie și ceea ce, din prudență, nu se spune. Chiar și lexical, adoptând limbajul personajelor: „așa tupeu, așa coaie“, „atâția labagii acolo“, ețetera.

Ce se refuză la partid (Partidul Spoliatorilor) este „limbajul libertin din perioada burghezo-moșierească“. Constrângere și înjosire sunt tot ce se impune: „tot ce-i tragic

e luat în derâdere, tot ce e sinistru devine vorbă de duh, vorbă poetică, bășcălie“. Nimic mai mult de făcut decât o „justiție poetică“, după cum notează într-un carnet umplut de cheltuielile de lungă și largă deplasare misionar-politică, enigmaticul domn Nica, fost ziarist la *Scânțtea*, sub protecția Tătuțului, victimă a unei litere nevăzute: în loc de *ranga*, muncitorul său purta *tanga*. Curge pe-aici din gros comicul de limbaj: „regulez tot ce nu-i în regulă“, spune un inspector, „Eu sunt Canibal Lecter și vă mănânc de vii!“, zice primarul Rasol. Registrul suie în observația „Nu-i un leș, e un leșinat“. Se obnubilează în „bosconitor poet“, „te poți șurlui pe acțiune“. Numele devin comice prin înobilare: Mazarin-Mazăre (și cu porecla Păstaie), Pitic Orfeanu, cu orgoliu autonumit porc, se (ex)trage de la Pithius-Apollon și Orfeu, fiul lui Apollon, zeul soarelui.

Ne mai întrebăm cum apare România? *Domnul* (singurul personaj numit astfel de naratorul Mânzescu) Nica (se mai numește și Petre) nu știe care e „adevărata Românie“. Există două Români: a lui Gică Rasol, aceea a luptei pentru supraviețuire, bogății, putere, a „paraziților oportuniști“, și a lui Pitic Orfeanu, o țară „larvară“, a „simulacrelor artei“, a rataților. Orfeanu joacă rolul compătimitorului, căinând „biata noastră țărișoară“. Poetul Porumbelu e exprimat și mai direct decât în mod obișnuit de romanțierul din roman, Mânzescu, cei doi având în comun perspectiva moral-literară. „Așa-i în România! Toate se învârtesc, se succed, se amestecă între ele și până la urmă fac fâs. Nimic nu e clar. De ce-ar fi atunci clară ideea poetică? Puțină ambiguitate nu strică. Porumbelu era însă destul de exersat ca să știe că nu-i tot una confuzia cu ambiguitatea.“

Vai, și cum apar românii? Nica poruncește divinității, s-ar zice, în chip de rugăciune-blestem, purtat de românofobie. Într-o primă formă, inclementul e total lipsit de socoteală: „Ajută-i, Doamne, pe români, lua-i-ar dracu! strigă domnul Nica...“. Într-o altă formă, ura sa e o revoltă contra mazochismului național, va să zică de substrat politic: „Ajută-i, Doamne, pe români, strigă domnul Nica, gândind cât de frustrați sunt conaționali. Ajută-i să-i ia dracu!...“. Anterior, Nica, într-un simulacru religios-eminescian, se manifestase în chip de procuror moral al neamului și al patriei: „Prefăcătorie, ipocrizie, duplicitate, fățarnicie – și toate celelalte sinonime potrivite, a toți procleții României, țara mea de glorie.“ Nica admiră descălcărea în limbajul omului de jos: „așa cum face tot românul din rahat bici“. Poetul Porumbelu e obsedat de o teză cunoscută și larg acceptată: lipsa dramaticului și tragicului la români. Totul e explicat, în registru verbal religios, ortodoxist, parcă și legionaroid, prin lipsa de tărie. „Pentru că nu au sentimente de ajuns de puternice, vise de ajuns de mărețe, poftă de ajuns de intense spre a ajunge la jertfa de sine! Orice posibilă jertfă, la români se preschimbă în compromis.“

Se dau pe față și câteva conceperi folclorice, ca gând și limbaj, ale politicii. O mizerie umană la propriu, iată experiența dlui Nica: „Dacă nu-ți put picioarele, n-ai nici o șansă de succes în politică!“, îi spune Mieii, secretara primarului Rasol. Politică e violentă, dacă nu e chiar viol: „Asta e jocul puterii: cel puternic i-o trage celui slab.“ O spune o femeie,

Veta, e drept, copiindu-l pe Triță, cel care, transformat supranatural în femeie, nu-și amintește dacă profitase de el Victor Sereistul. Unii definesc politica într-un moment de criză personală. Înfrânt, Orfeanu trece de partea învingătorului gândind: „Nu asta e politica? Să te învârti după lumina puterii ca floarea soarelui după soare!“ Soarele e Rasol, „animalul“ care gândește și pur animalic, traducând personal gândul înfrântului: din uliu, devenise popândău. Naratorul e un „pur“ într-ale politicii: „cele politice mă depășesc“, recunoaște el. Rolul său în roman îl obligă la mai mult: „Viața politică e viață de haită, păru a înțelege doctorul Mânzescu.“ Chiar o nimerește, și cu câtă detașare, naratorul-personaj... Și mai are o observație, pătruns de obsesia tainei dlui Nica, dar nu numai a lui: „politica românească nu se dezvăluie“. Oricum, chiar dacă nu se discută, ea se face: după canon!

Cât privește populația ori, dacă e vorba de politică, electoratul, aici e tare bănuială, o adevărată certitudine în definitiv, că nimic nu se schimbă. Chiar Ceaușescu e viu, ăla împușcat ar fi fost numai sosia lui. Soția lui Gică Rasol ajunge, într-un moment greu, un avatar al Elenei Ceaușescu: „Măi copii, măi, spuse ea. Sunteți ca și copiii mei! Uite cum ne atacă pe proprietatea mea!“ Primarul neînfrânt, șef de haită, Gică Rasol, e, fie și după ureche, un alt Ștefan cel Mare extras din Delavrancea: „Băi, orățănilor, spuse atunci Gică. Dobrogea nu-i a lui Triță Costin, nu-i a Protectorului, nu e a lui Șuviță, nu e a lui Orfeanu și nu-i a voastră. A fost și rămâne a mea!“

Ce mai e și asta, democrația, venită subit peste români? Dl Nica o întoarce puțin altfel: românii „sub democrație. Ce povară!“ Pictorul Mățoiu, care-l recunoaște pe Rasol ca „mentor“, deprinde abilitatea de a înșela pe cei obișnuiți să se înșele ei înșiși cu mândrie: „Asta e democrația. Să-l faci pe prost să se simtă fericit când faci cu el șmotru pe jos.“ Încălcarea Constituției e lege populară, înțelege Mânzescu, urmărindu-l pe Nica, iar faptul pentru el conduce la următoarea echivalență de religie politică: „ceva demonic... ceva democratic“. Iar dl Nica rămâne ce-a fost de la începutul romanului, un nostalgic al dictaturii comuniste: „Comunismul ține omul la lumină, asta e, își spuse el și de aceea regreta vechiul regim și purta dorul dictaturii.“

Nimic nu se poate cere în jungla politicii și a țării de pe această parte a pământului, când nu există credință nici în credința religioasă. Preotul Sorescu, fără adevărată lumină, fără Dumnezeu, Fiu, nici măcar Maica Domnului, se roagă la moaștele unui Sf. Arsenie, unul mort recent, de la care află că în cer căile sunt chiar „mai încălcite“, primind doar ironizarea pierderii fiicei și văzându-se îndreptat spre sfinții vechi, Ilie și Gheorghe. Reproș indirect că preotul însuși își pierduse calea și scopul. În (dez)ordine politică, mai pricepător e Rasol prin porunca dată lui Triță: „trebuie să mergi direct la țintă, ca sfântul la cer“. (Nu știu dacă mai e cazul să notez că romanul uzează de subtilitatea unor rețele semnificative care-și corespund opozitiv.) Sfințenia e acum taină a eficienței de putere zoo-umană. Limbajul apare ornant spiritual. E „sacră“ înălțarea primarului Rasol. Nica drăcuie viața care „te înalță fără să vrei“. Nica pare purtătorul unei taine, iar doctorul Mânzescu, „păstrătorul tainelor“.

Triță, uluitor metamorfozat forțat în femeie, e proiectat în enorma asemănare a „pârâtului Iov“. Limitat la profitul vizibil, Triță urmează retorica pur comercială: „Dar Isus ce gheșeft ar avea să-i asculte balmăjeala?“

În *Bestiarro*, romanul epopeic eroic tot atât cât comic, fiica preotului și nepoata lui Pitic Orfeanu, Miruna Sorescu, e însărcinată cu Alecu Rasol, fiul primarului, fapt pentru care se ascunde cuprinsă de o „sfântă“ rușine.

Pitic Orfeanu, asamblat în micime și tărie, fost cântăreț de cârciumă, inventator al unei neomologate harfe electronice, chipurile persecutat de fiul dictatorului, pretins muzician, compozitor, zis admirativ Grecul, a ajuns în Constanța cel mai bogat, iubit și temut. Triță, care-i suportă violul, îl califică interlop și mafiot.

Cum îl cunoaște naratorul (dr. Mânzescu) pe dl Nica Petre, e „gata să dea o limbă ca să se pună bine cu cei tari“. Rasol e sigur că „Nica trădează orice“. E chiar adevărat, din ce-i spune Nica lui Orfeanu: „Aș trăda, dar n-am ce... și pe cine. Nu-mi spun ei tainele lor.“ Trădătorul virtual se dezvăluie „integru“, ca un „bun cetățean“, întrucât activează „pe la spate“. Fără libido, într-o lume feroce deopotrivă sexual. E mulțumit cu cei 250 de dolari pe lună, un modest în felul său, recunoaște că „poate nu sunt cinstit, ci doar prost“. Dobi-toc îi spune Tătuțul, care-i înlesnise un post la ziarul *Scân-teia*. E călcat de o mașină odată trimis de Triță la Protector cu un milion de euro. Taina care-i e atribuită ca intrigant de către Mânzescu e de-a fi ratat o mare carieră, de „erete“, substituind în *Scân-teia* „ranga“ cu „tanga“, și de-a fi ascuns „taina nepoatei lui Orfeanu“, care a declanșat „tărășenia“. Alt sens al tainei sale e că notase în carnet numai cât cheltuisese în umblarea pe la cei puternici.

Cu porecla Rimbaud și pseudonim de pacifist, poetul Porumbelu se fâlește cu cele 36 de epoei, „fiecare cât *Ili-ada*“. Își face (și) politica lui, de „mare gacicar“, sigur că „Poetul e omnipotent“. Moare, totuși, dar după ce scrie și despre Triță-Agamiță și Rasol-Ahile.

Tătuțul, inginer hidrolog, autorul unei cărți în domeniu, e cel mai puternic și dorit președinte pe viață... În roman, într-o scurtă trecere din alegorie în istoria reală, un liberal al urbei știe că Manolescu a trădat mergând cu Iliescu

în China (nu Tătuțul!), încât la alegeri va fi prezidențiabil Constantinescu. Ficțiunea e întoarsă: „Tătuțul fiind un fel de alter ego al domnului Nica, un heteronim la urma urmei“, admite naratorul, doctorul Mânzescu, celălalt mijlocitor al rețelelor istorico-epice, cel care aude din gura omului forte: „România clădită de mine va fi la fel peste o mie de ani.“

Tot de sus, și el, Bombănel îl ajută în alegeri pe Rasol, care-i devine aliat contra Tătuțului, dar pierde președinția țării în favoarea (haitei) lui Șuviță, cel cu privirea cruciș și părându-i lui Rasol golan și periculos. Recunoscător față de partidul comunist care-i dăduse putere și declarând non-șalant „sunt nărăvit în rele“, noul președinte aplică rețeta sigură și singură: „Îi dau poporului gogoși, că astea-i plac.“

Gică Rasol, „analfabetul, cretin, bălos“, potrivit lui Triță, este primarul care dă săracilor... mazăre. Ajuns și președintele filialei Partidului Spoliatorilor nevertebrați, știe că, luând-o, „puterea o să ne tragă în rahat“. După el, poporul e doar „pântec“. Interesul național nu se potrivește cu cel personal: „M-ar ajuta o Românie Mare să fur mai mult?“ Din popor, cum se crede Rasol, e și George Behăitu, dar „înobilat“ ca fost cioban... Ciumatu e omul din presă care împiedică atacurile contra lui Rasol din presă, iar Mândrescu e cel care cumpără ziarele oponente.

Acestea fiind făcute, ce-ar mai fi de zis? Omul, în religia politică a primarului Rasol (care e și *primar*... cultural) este adus la ceea ce i s-a dat lui Isus răstignit pe cruce: „Ce-i omul? O poșircă, ți-o spun eu!“ Lumea bestiară/bestială e posesivă prin deposedare, o spune pictorul Mățoiu: „Așa-i făcută lumea noastră, dragă. Nu trebuie să construiești ceva, doar să deposedezi pe cine poți și să te ții cu dinții de ce-ai apucat.“

Așa cum o recunoaște chiar cel care o deapănă, doctorul Mânzescu, el însuși personaj al cărții, romanul lui Dan Perșa (expiatoare satiră și parodie politică), *Bestiarro* (Humanitas, 2021), este „o poveste din târg“. Provincială, dar cu bătaie-n țară, în chiar inima ei. Dar inima, în credința populară, nu doare, pentru durere se cere un suflet. Unul neapărat critic. Potrivit să citească *Bestiarro*, cartea de ținut minte despre jungla politicii interne românești.

Constantin DRAM

Plăcerea textului/Plăcerea interpretării

Noul volum semnat de Maria Trandafir augmentează cu prisosință o convingere anterioară. Descoperim, din nou, un autor îndrăgostit de funcția de cititor calificat, un cititor împătimit, calitate care îi conferă dreptul de a selecta și de a interpreta texte dintre cele mai incitante, întâi pentru sine și apoi pentru alți cititori, într-un exercițiu care a depășit de mult canonul simplu, deoarece criticul își descoperă, mereu, noi formule, de a re-gândi textele citite și propuse ca atare. Nu e o simplă aventură a lecturii, ci mult mai mult. Eliberată de o tiranie a sistemului, Maria Trandafir citește, filtrează, interpretează. Din ceea ce a rezultat, și-a conceput volumul de față în două secțiuni: prima cuprinde texte despre cărți de poezie (uneori mai multe ale aceluiași autor), pe când a doua parte, inerent, trimite spre cealaltă față a discursului literar, incluzând volume de proză. Nu vom descoperi în studiile/articolele sale afirmații care să impună judecăți implacabile, pentru că nu cred că și-a propus asta. Cu o inteligență vie, criticul e mult mai interesat să promoveze plăcerile estetice într-un sens clasicizat, neuitând niciodată care e funcția dintâi a operei literare, aceea de la începuturile acestei arte. Galeria de poeți e convingătoare, prin număr și prin abordare: **Nicolae Turtureanu** (*Precedentele și Penultimele*), **Adi Cristi** (*Rugăciune la marginea patului, Viața simplificată cu doi, Evreul*), **Mircea Platon** (*Orașul străduțelor subtile și Treptele umbrei*), **Marcel Miron** (*Poeme din anticamera vieții și Vise pe Tabor*), **Cassian Maria Spiridon** (*O sută și una de poezii*), **Marcel Mureșeanu** (*O sută și una de poezii*), **Maria Mănuță** (*Intarsii în albatru și În triunghiul cocorilor*), **Marius Chelaru** (*Sat părăsit*), **Vasile Remete** (*Istorie*), **Dumitru Mălin** (*În munte, lângă piatra cântătoare*), **George Savin** (*Foșnet de gânduri. Toamna*), **George Echim** (*Întrupare*), **Mihaela Grădinariu** (*Aspida mireasă*), finalul prilejuindu-i criticului

un adevărat regal despre inegalabilul Magistru din Țicău (*Some Poems of Magister Ursachi, translated by his Friends*). Titlul ales pentru această primă secțiune a cărții este elocvent: *Trăind în poezie*. Practic, prin intermediul acestuia, autoarea motivează selecția și afirmațiile critice de mai departe. Și sunt, acestea, de fiecare dată, construite cu metodă, spre a putea surprinde cât mai plastic și cuprinzător ceea ce devine particularizant pentru poetul în discuție. Spre exemplificare, câteva din astfel de aprecieri de efect: „Discursul liric, evident subiectiv, este particularizat prin accente narativ-evocative, într-o derulare de imagini defnitorii pentru unica lui femeie, aflată în alte dimensiuni ale existenței, căci are: magie (luată din mitul muntelui), neliniște (din curgerea apelor), suavitate (din mirifica lume a florilor), blândețe (din liniștea adierii).” (Nicolae Turtureanu); „E dreptul vieții să continue, așa cum e dreptul lui Adi Cristi să mărturisească despre sine, cel care a privit, a văzut și a respirat singurătatea: «Nu mai sunt eu/chiar dacă aș vrea/în continuare să fiu/cel despre care am scris/ prefăcându-mă că nu-l cunosc/că nu-l știu/, urmând drumul regăsirii de sine.»” (Adi Cristi); „Și de ar fi să fie numai plimbările sub teii înfloriți, des pomenite de Mircea Platon, poezia lui ne duce cu gândul la Teiul lui Eminescu, din care o floare va pluti «în lăuntru unei gândiri abstracte», care îi aparține.” (Mircea Platon); „Căutându-și un loc în lumea pe care o găsește devastată de semenii săi, cunoscând tragismul existenței sub toate formele, poetul de acută sensibilitate încearcă să se împace cu omul echilibrat, sobru și atent care este Cassian Maria Spiridon. Și se împacă cei doi, mai ales când poetului i se deschide calea spre frumusețea naturii pe care o surprinde printr-o tușă de culoare, printr-un sunet armonios, printr-o mișcare discretă, deși nu este pastelist...” (Cassian Maria Spiridon); „Iar poeta

a avut nevoie de speranță, de încredere și de credință în toate valorile pe care le-a prețuit, nefiind atrasă de «miracolul» modernității, mărturisindu-și părerea de rău că «astăzi trubaduri nu mai îngână/cântări la foc din lemne de cuvânt», dar și hotărârea declarată deschis: «Și nu voi mai scrie, nu voi mai scrie/ decât pe floarea crescută-n sicrie"/, ca victorie a vieții – permanentă mișcare, a iubirii – permanentă înflorire, și a creației – permanentă căutare suflet și visare». (Mihaela Grădinariu)

Sunt interesante și originale toate comentariile și trimiterile la volumele celorlalți poeți din cartea semnată de Maria Trandafir. Un loc aparte este, însă, cel rezervat lui Mihai Ursachi. „Opera «magistrului» nu poate fi comparată, cel puțin prin modul de alcătuire și prin viziune, cu nicio altă operă, care să-i favorizeze încadrarea în vreun curent literar. Este deasupra oricăror «mode» poetice. Poemele adunate sub titlul «Some Poems of Magister Ursachi, translated by his Friends», apărute de ceva timp la Editura Junimea, ilustrează fără nicio îndoială acest adevăr. Creația poetului este un fel de sistem organizat concentric în jurul unui nucleu poetic, acestuia adăugându-i-se tablete explicative sau parabole în proză, sau povești cu tâlc spuse în continuarea unor poezii.“ Merită relevată subtilitatea cu care autoarea știe să îl prezinte pe marele poet ieșean, în acel context definit chiar de titlul studiului ei „Anulând timpul și spațiul“. E o formulă prin care, fără a opera cu aprecieri ce fac diferențe, autoarea reușește o performanță deloc facilă, aceea de a-l situa pe „prea palidul prinț“ din Țicău într-un cadru de peste „mode și timp“: „Călătorind atât de mult prin spașii stelare, pe tărâmurii imaginare și pe întinderi pământestești pierdute-n zare, coborând în istoria cea mai veche, numărând milenii, cu ajutorul imaginației lui fascinante, punându-și întrebări, dar nu întotdeauna căpătând răspunsuri, poetul recurge la ironie și la sarcasm, pe care le alătură umorului fin, inteligent, pentru a-și masca intenția critic-satirică.“

Aventura lecturii, a doua parte a cărții semnate de Maria Trandafir, ne propune autori de proză, selectați după aceleași criterii empaticе, de calitate evidentă, probând seriozitatea unor lecturi de cursă lungă. Lista este mai mult decât reprezentativă: **I. P. Culiianu** (*Jocul de diamant*), **Norman Manea** (*Zilele și jocul*), **Mircea Eliade** (*Romanul adolescentului miop*), **Andrei Cornea** (*Uimitoarea istorie a lui Șabbatai Mesia*), **Varujan Vosganian** (*Jocul celor o sută da frunze*), **Ileana Vulpescu** (*Pe apa sâmbetei*), **Mircea Platon** (*Alexandru Vlahuță – Primul și Ultimul*), **Dinu Săraru** (*Ultimul bal la Șarpele Roșu*), **Mircea Radu Iacoban** (*Nedumerit în Atlantida*), **Aurelian Silvestru** (*Cel Rătăcit*), **Aurel Brumă** (*Inima de rezervă și Arca de lut*), **Constantin Romanescu** (*Foișorul de ascultat ploaia*), **Cătălin Mihuleac** (*America de peste pogrom*), **Vasile Lefter** (*Frica vine din adâncuri*), **Herta Müller** (*Încă de atunci vulpea era vânătorul*). Descoperim aceeași plăcere și pricepere formată de-a lungul timpului de lecturi fundamentale (atât literatură, cât și texte teoretice

de notorietate evidentă) în felul în care autoarea știe să facă acele necesare corelații între autori, cărțile lor și alte mari cărți ale universalității, desprinzând apoi concluzii și for-mulând etichetări emblematice, din perspectiva criticului/ cititorului implicat. Evidențind particularități scripturale, autoarea reușește, cu naturalețe firească, să le cuprindă în rosturi rotunde, definitive, în care patosul unor afirmații (didactice) se îmbină, convingător, cu subtilitățile actului critic acribios. Găsim astfel, cu încântarea lecturii post-interpretative, fragmente de referință: „Aflată sub semnul unui timp cronologic, dar și al unui timp psihologic, narațiunea, în care irumpe fantasticul magic-ocult-miraculos, trezește curiozitate și interes în cititorii ispitii de latența tainelor (adică de o alt fel de teorie a misterelor adâncite a lui Blaga), scriitorul fiind convins că vâlul aparențelor fenomenale poate fi sfâșiat printr-un sistem de gândire magico-religios.“ (I. P. Culiianu); „Dacă la Kafka, putem vorbi de parabola ușilor închise, la Norman Manea se definește o parabolă a ferestrelor deschise (spre interior); deschise spre exterior, ar fi putut sugera o posibilă evadare din mediul sufocant; tocmai de aceea, ferestrele devin o obsesie a eroului care, în lungile și desele plimbări singuraticе, le privea, pentru a vedea, totuși, viața; formele întrezărite în rama ferestrelor se transformau miraculos în fapte feminine, cu priviri insinuante, cu zâmbete îmbietoare, cu poziții ispititoare ale trupurilor;“ (Norman Manea); „Epopoea melancolică a frunzelor de toamnă, a nevăzutului, a tainicului și ciudatului Mag al frunzelor, nu va fi niciodată descifrată de oameni, prea grăbiți să ajungă la capătul drumului unde îi poate aștepta o mare (tragică?) nedumerire, în timp ce Lumea va continua să existe, cu sau fără frunze, cu ei sau fără ei.“ (Varujan Vosganian); „Asumându-și în mod autentic trecutul, raportându-se la acesta, chiar și când nu i-a plăcut, autorul romanului a intrat în dialectica vieții, lăsându-se locuit de istorie (de episoade ale acesteia) și locuind în istorie, pentru că existența însăși a omului e condiționată de trecutul ce-și pune, uneori, amprenta asupra prezentului, umbrindu-l cu amintiri ce nu trebuie uitate, după aflarea adevărului.“ (Cătălin Mihuleac); „Exagerările, voite sau întâmplătoare, cu privire la desfășurarea vieții oamenilor decăzuți și mizeri în existența lor, sunt rodul unei gândirii frânte și al unei evidente dezordini sufletești ale eroinei, care și-a revărsat obida asupra tuturor locuitorilor; autoarea nu s-a gândit, nicio clipă, că alături de minciună, de teroare, de tiranie, de o anume degradare umană, au continuat să existe speranța, prietenia și iubirea, în ciuda «paradisului devastat» în care am trăit cu toții.“ (Herta Müller)

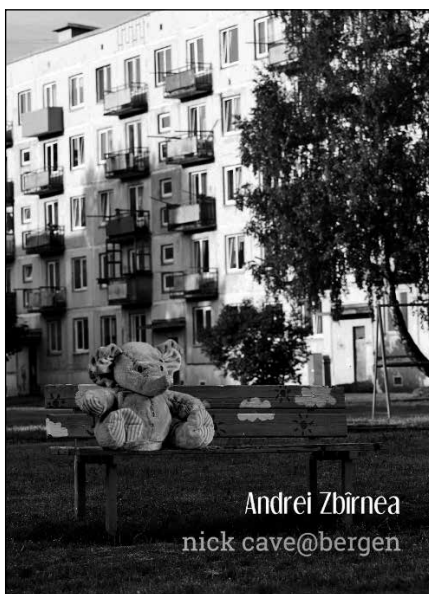
Cu acest nou volum, Maria Trandafir reușește nu doar „să dea samă“ cronicărește, într-un mod iscusit, fără nicio îndoială, asupra unor cărți și autori ci, în același timp, mult mai subtil și mai de reținut, asupra valorii unui demers critic de calitate, de substanță, pe care îl exercită de o bună bucată de vreme.

Ieșire din ceața densă a situațiilor zilnice – „nick cave@bergen“, Andrei Zbîrnea

Andrei Zbîrnea transformă realitatea concretă prin intermediul poeziei, care pare să reprezinte, pentru el, modul inedit de a-și crea un spațiu nelimitat. Este explorată dimensiunea umană dincolo de condițiile acesteia; volumul „nick cave@bergen“ te învață să ieși din șir. Structurat în trei secțiuni, fiecare dintre acestea dezbată diverse teme, reflectând o societate aflată sub ceața densă a situațiilor zilnice; de la poeme în care concretul acaparează atenția, la poeme despre actualitățile politice și culturale.

Poemul de inițiere reprezintă un start marcant în călătoria de descoperire a sine-lui: imaginea spațiilor esențiale, circumstanțele prezentate sub cupola unei arome difuzate: „și autogara miroase a tei în seara asta la fel cum miroso toate obiectele din proximitatea parcului carol“ (nick cave). Vocea eului poetic este relativ greu de digerat deoarece declanșează analize complexe: poemul trebuie să fie deschis ca un organ secționat, doar așa devine vizibil ce se întâmplă înăuntrul acestuia, un spațiu acoperit de inexactități: „te voi striga *Ænima* și fiecare eroare va răspunde pentru erorile ei“ (*Ænima*). Un gust plăcut marchează procesul disecției creațiilor, o senzație de dorință tot mai intensă: să te afunzi în textele sale și să ai certitudinea că „frica de necunoscut ne va ghida pașii“ (o vom numi kodama). Incertitudinile se disipează de mână cu eul liric: „văd în sfârșit totul atât de clar“ (portchei). Motivele definite își schimbă traiectoria, însă rămân la fel de apăsătoare, o rozătoare care îți macină, cu dinții săi preciși, emoția: „iubirea e un balansoar ce taie aerul/ o poți atașa brelocului“ (portchei).

Partea a doua a volumului se concentrează pe latura socială a individului, mutațiile stilului de alimentație în fața problemelor declanșate de colectivitate. Afecțiunile medicale prind dimensiuni poetice „de la anorexie un pas până la knife“ (sonet vegan), ironizându-se, astfel, aspecte sociale duse în puncte extreme, care par să scape radarului rațiunii,

devenind reale drame. Se intensifică dorința de a fi ascultat, în condițiile în care comunicarea se poate realiza atât de ușor, dar semnificațiile cuvintelor se pot pierde: „aș vrea să îți spun despre camera mea în care am ascuns toate curiozitățile“ (wunderkammer). Maniera impresionantă prin care eul poetic oferă sens sintagmelor uzuale nu se limitează la cuvinte specifice, ci oferă cititorului un spectru considerabil de zone de explorat. Cititorul poate rezona cu ușurință cu idealul spre care tinde eul liric, punctul său sensibil părand a fi nevoia de apropiere: „cu fiecare firicel de praf ce se depune ești mai aproape de fericire cu fiecare firicel de praf ce se ascunde ești mai aproape de mine“ (teleajăn 29).

Orașul natal al poetului, Urziceni, marchează ultima parte a volumului. Starea tulburătoare a unor amintiri, imaginile din jurul fricii plonjează cu aripile închise, făcând loc unei emoții permanente care ne însoțește: „mă temeam pentru fiecare detaliu ce părea că vine peste mine“ (respiram motorină ca un pește dintr-un banc eșuat). Se instalează necesitatea de a evada din această spirală interminabilă. Liniștea interioară apare într-un final, însă din toate părțile pare să vegheze amărăciunea; viața te-a cuprins și te face să înțelegi cum se întâmplă, de fapt, lucrurile din jur: „abia în 1998 am înțeles că banda agățată de motorușul casetofonului resetează o milisecundă“ (santa claus is coming to town).

Volumul lui Andrei este o un traseu neliniar cu multe situații neprevăzute și care iese în evidență prin originalitatea construcției, ce pare eterogenă doar pentru a închide cercurile concentrice prin motive pe care, totuși, le întâlnești pe măsură ce citești. Este un mecanism de evadare bine plănuțit, care aduce, odată cu haosul, gustul plăcut de rodie: secțiunile sinelui sub microscop, eul poetic eviscerat în cadre banale care surprind aceeași nevoie de apropiere, de conexiune, de a fi observat – a fiecăruia dintre noi.

Adi SECARĂ

Cu sânge fierbinte, pentru o apocalipsă imposibilă

Cele patru cărți de poezie ale Aidei Zaharia au firul lor roșu, cea mai recentă evidențiindu-l clar, „arta poetică“ a unui Truman Capote (cel din „Cu sânge rece“) sau, dacă vreiți (și cum vă place!), a unui Iulius Fucik („Reportaj cu ștreangul de gât“), putând fi posibile comparații, dacă nu chiar și „dogma“ unui „anonim gălățean“ (care lega aproape nebunește realitatea de literatură)!

Autoarea se destăinuie (un alt volum al său este „Mărturisiri“) în cuvântul de final din „Testament pentru vremuri ce nu vor fi“:

„Cartea aceasta reprezintă chintesența a tot ceea ce m-a împins înspre a scrie și a publica în volume de poezie (...) despre stările mele sufletești în raport cu omul pe care l-am iubit mai presus decât propria-mi viață.

Pentru unii ar putea părea siropuri non-literare. Atunci să ucidă toți poeții care și-au cântat ori și-au plâns în versuri iubirile!

Sunt mărturisiri directe sau indirecte despre cel care a intrat în viața mea cu mulți ani înainte de a fi parte aceluiași cerc karmic, acceptându-i toate cele firești și nefirești. Destinul ne-a unit în cununie mai tainică decât însăși Taina Sfintei Cununii.“ (p.93)

Rezultă clar o poveste (La urma urmelor, viața se desparte de viață, pentru altfel de viață, când cuvintele încearcă să prindă „fragmente“ din aceasta – Aida Zaharia „se joacă“ serios, foarte serios, deoarece este și o bună cunosătoare a fenomenului literar contemporan – a se vedea și cărțile sale de recenzii și „cronici din lecturi și întâlniri literare“, colaborările sale

cu reviste prestigioase de cultură, activitatea în cadrul cenzurilor ori ale unor instituții de cultură), despre care unul dintre postfațătorii volumului de debut, Gabriel Gherbăluță, era perfect conștient, celălalt postfațător, Petre Rău dând însă și „eului liric“ o parte a „leoaiței tinere, iubirea“, criticul (adică analistul lucid) Aida Zaharia putând scrie și despre sine ceea ce a scris despre T.N. Viviana, când a recenzat volumul „Adaptări de zbor“: „este cartea în care orice femeie care iubește, care tinde spre iubirea absolută, spre perfecțiune sau care arde intens în ea însăși, se poate regăsi.“

Din aceste premise se poate trage concluzia că vor fi și rânduri anti-calofile (când calofilia este doar de dragul calofiliei în sine!), dar este normal când Textul vrea să-și păstreze Viața din care s-a inspirat, chiar dacă va fi și Război, și Moarte: un poem din prima parte a cărții se intitulează „Voi învinge viața“!

Iată textul: „Voi învinge Viața/ Dându-mă Morții/ drept plată pentru brațele zăvorâte!// am zis: până la capăt!/ ai spus: până la capăt!/ să îmbătrânim/ să fugim în grădina ce dă în Bârlad...// Voi învinge Viața/ dându-mă Morții/ și uitării de sine/ ca să uit visele/ ce le-ai crescut în mine!// Mai bine un mort mort/ decât o viață moartă/ sau o moartă vie!“ (p.19) Între Nietzsche și Tim Burton (cel din „Mireasa moartă“!), Aida „leagă“ un dialog al frământărilor, colorat și parfumat, în care umbre amenințătoare horesc:

„Ce nu te omoară te-ntărește/ Îmi spuneai râzând de-atâtea ori,/ Azi ești orb! Nu vrei să vezi cum crește/ Buruiana-n mine-n loc de

flori./ Săreai garduri și furai lalele,/ Cu zambile le-mpleteai
mânunchi,/ Și veneai pe-ascuns la miez de noapte,/ Îmi puneai
bucetul pe genunchi./ Mi-aduceai de mâna ta crescute/
Pere, piersici, flori de trandafiri,/ Azi când eu sunt neagră ca o
noapte/ Nicio lumânare nu aprinzi./ Ce nu m-a-ntărit, vezi...
mă omoară!/ Și-ți vorbesc în felu-n care -l știi,/ Îți las amin-
tire pentru viață/ Ultimul volum de poezii.“ (p.26)

Tehnic, volum este structurat în patru părți, mai exact
patru capitole, dintre care primul este cu inedite, iar celelalte,
subintitulate „Remember I, II și III“, fiind micro-antologii
din cărțile precedente, „Fără uși, fără ferestre“, „Confluente“,
„Mărturisiri“...

Emoțiile retrăirilor se rostuiesc în lumea emoțiilor regre-
telor, viitorul propovăduiește adânci cimitire („Mă afund
în cel mai adânc cimitir:/ cimitirul din mine!“), spiritul
bacovian pare să învie în fel și chip aparte, feminin, cocorii
prinzându-se-n păr, deloc exotic (conform poemului „Mi
s-au pus în păr cocori“, noi citând însă din ultimul inedit,
„Cimitirul din mine“): „În fiecare zi mă golesc de oameni;/ îi
las în urmă pe buni și pe ne-buni/ și mă afund în scorbura
unui brad/ încă neatins de daltă și cuie./ -te-ngropi de vie în
scândurici de brad,/ mi-ar fi spus în alte timpuri./ -Îmi con-
struiesc patul de veci,/ și-ți las un oraș cu alei/ pe care mi-am
plimbat tălpile goale/ de mână cu tine,/ i-aș fi răspuns./ În
fiecare zi mă golesc de oameni,/ mi-am luat ochelari de cal/ să
nu mai văd ochi falși/ guri perfide/ și urechi ascuțite.“ (p.46)

Psihologic, ni se sugerează clar, în „(suflet în) metastaze“,
sunt niște probleme (care sunt însă de folos liricului):

„Aș vrea să fiu din plastic./ N-am auzit până acum/ păpuși
care să simtă durere./ sau poate nisip să fiu/ să mă spele,/ să
mă vânture/ ori să mă adune-n șuvoaie/ apa Siretului;/ să
mă-mprăstie în lume/ fărâme.../ Atunci poate s-ar fărâma/
și gheraele Iadului/ din mine./ Aș vrea să fiu/ din plastic/ din
piatră de macadam/ din bolovan de râu/ din orice/ numai din
mine nu/ ca să nu îmi mai simt/ Sufletul/ cuprins de metas-
taze.“ (p.42)

Uneori textul are aripi de psalm („Mă iartă, Doamne!“; p.40,
par exemple), într-adevăr, deși îngerii par să se fi îndepărtat,
momentan dorințele transformă ființa în om-carte, carte a
unei dureri dificil de administrat, după ce ai cunoscut ferici-
rea: „Am pierdut și nori,și aripi,/ Îngerul meu a fugit.“, p.38,
poemul „Șase ani și-o jumătate“.

Un nou Iov pare să... moară sui generis, sapiențial con-
cluzionând, în poemul „Murim săraci, închiși, năuci, tăcuți“:

„Uităm să fim esența chintesenței:/ Adică Oamenii! Asta
ne-am născut!/ dar de prea multe aere de dive/ Murim săraci,
închiși, năuci, tăcuți.“ (p.37), o altă zbatere de ... culoare fiind
mai sus, în același poem: „Murim ca papagalii-nchiși cu gra-
tii/ Fără să-ntrebe careva: Te doare?“

Poezia Aidei Zaharia chiar „doare“, „ustură“, este ca un
ac de pescuit (dacă tot se bate apropo la o partidă de pes-
cuit, undeva, la Iezer, județul vaslui) care intră pe sub piele și
ajunge să aibă viața-poezia lui, opusă „lanțurilor“ din suflet
și din trup, de pe trup, spiritul lui Sisif răbufnind: „Vrei să
mor la infinit?“ (p.35)

Preocupările jurnalistice se întrevăd și ele, în texte precum
„Timpurile se schimbă“, meditația asupra condiției umane
nefiind prea optimiste.

Dar Povestea-Poezie va rămâne pentru cititor punctul cul-
minant, oarecum ca în Julieta și Romeo (permisă să ne fie
inversiunea!): „Vom rămâne peste timpuri/ Karmic de nedez-
legat,/ Căci în cărți cu poezie/ Numele ni le-am legat!“ (p.9)

Apropo de Julieta, iată „un cuvânt“ re-interpretat
quasi-post-modernist:

„Să-mi pui lângă obraz/ grâul cules din câmpurile noastre/
să mă acoperi cu el/ precum un giulgiu/ încă poartă în fire
urma degetelor tale/ Ușor! Ușor!.../ să nu miști cuțitul înfipt
în inimă!// Timpul meu s-a sfârșit./ Îți las lumânările/ și căr-
țile./ M-am ținut de cuvânt:/ până la capăt/ doar tu!“ (p.14)

Este chiar poemul „Testament“, deloc în manieră arghe-
ziană, prefațând poeme însă care sunt omagiu adus lui Emi-
nescu, creatorul limbii literare în care ne bucurăm, plângem:

„Mi-ai fost lumină-un sfert din viață/ Fii sfertul meu pân'
la sfârșit,/ Și nu uita: în primăvară/ Când toți salcâmi-au
înflorit,/ Să iei din floarea lor curată/ Și să-mi aduci la căpă-
tâi,/ Așa cum mi-adceai odată/ ca-n ziua noastră cea dintâi.“
(p.24 – Balanța)

Împărțindu-și activitatea literară între poezie și aforism
(„cugetări, panseuri, postulate“), deși are și un volum de
„povești și povestiri cu tâlc“, Aida Zaharia este una dintre vocile
relativ noi, dar puternice, ale spațiilor culturale ale Dunării
de Jos (ucenicind la Tecuci, consacându-se, iată, la Galați,
pe altarul Limbii române!), convingând prin autenticitate,
reușind să traducă vulnerabilitatea într-o operă care va sfida
orice spirit conformist.

* Aida Zaharia, Testament pentru vremuri ce nu vor fi, Ed.
PIM, Iași, 2020

Mihaela MERAWEI

Un adevărat cocktail Molotov liric

Într-o lume haotică și debusolată, poezia rămâne un barometru al echilibrului și frumosului, un mod de a devia și poseda cotidianul, esența ei fiind de a da un nou sens cuvintelor și existând într-o interconexiune atât cu lumea palpabilă, exterioară, cât și cu cea interioară. Nu pot să nu-i dau dreptate lui Jean de la Bruyere când spune că „lucrurile mari nu au nevoie de a fi înfățișate decât cu simplitate” și emoție, când ne referim la poezie.

Pe aceste premize ne îndreptăm atenția spre noul volum de versuri al poetului Marin Mârza, al treilea după debutul editorial din anul 1991, cu volumul de poezii „*Ieșirea din încercuire*”, la Editura Porto – Franco, despre care au scris regretații Traian T Coșovei și Viorel Ștefănescu – și nu numai – și cel de-al doilea volum de poezii, „*Oglinda lui Bacon*”, apărut în anul 2016 la Editura Sfera și apreciat critic de către A.G. Secară, Sterian Vicol și alții. „*Cicatrici pe umbra mea*”, face parte din colecția de poezie a Cercului Literar de la Cluj, patronată de Editura Colorama din Cluj, grupare literară al cărei membru este și autorul și care a fost inițiată în urmă cu șase ani de editorul Emilia Poenaru Moldovan, scriitoare a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

Volumul pe care ni-l propune Marin Mârza este unul reflexiv, eul liric fiind pus în evidență de stările meditative ale instanței. Titlul cărții, al cărui conținut metaforic este formator de imagine, conține două cuvinte simbolice și anume: cuvântul *cicatrici* care are efect imagistic și simbolizează rănilor nevindecate și cuvântul *umbra* care are efect de întunecare,

cădere în adânc și poate fi interpretat ca urmă a ființei ca întreg, ea fiind percepută ca parte integrantă și necesară a individualității. Liantul celor doi termeni este pronumele posesiv *mea*, prin care autorul își revendică și asumă emoțiile, trăirile, sentimentele și/sau experiențele de viață. „la/ începutul fiecărui cuvânt/ șerpilor dinlăuntrul tăcutelor strigăte/ devin consoane și cicatrici pe umbra mea/ lovită de pietre până la sânge/ îmi organizez viața după un vis/ și nu mai știu să deschid ușa casei/ ca un poem abandonat în memoria xeroxului/ am iubit/ ce nu era de iubit/ o lumânare/ uitată aprinsă/ incendiază ierburi uscate/ la capătul poemului.” („*toamna de la sfârșitul poemului*”)

Pornind de la o premisă nostalgică, „*întoarcerea la risipirea fiului*”, poetul Marin Mârza este în căutarea unui timp în care savoarea vieții era proiectată cu intensitate atât pe plan afectiv, cât și pe plan fizic. Vremuri marcate de un sentiment plener de iubire, prin chemarea fiului, ca simbol al tinereții, ar putea avea continuitate în viitor: „te-am chemat să-ți vorbesc/ despre lenta dezamorsare a virilității în căsnicie/ să ne întoarcem tăcuți la risipirea fiului/ te-am chemat iubire să-ți vorbesc/ în timp ce locuim o piramidă de brumă.” Limbajul simbolic la care recurge poetul pentru a transmite mesajul se aprofundează cu fiecare poem. Teama pentru trecerea timpului, frica de îmbătrânire a trupului și neajunsurile fizice pe care le va aduce această perenitate, devin un „capăt de toamnă atârând zborul poemului/ întâia brumă/ înfrângând cerbicia frunzelor/ (precum întâiul bărbat în viața ta)/ le pregătește

pentru o lungă și grea obișnuință cu frigul. “ Starea afectivă prin care trece instanța va influența și muza, poezia devenind o adevărată „chimera”, astfel încât atunci când: „încerc să scriu o poezie/ suflu-n cenușă/ ca să-i descopăr flacăra dulce/ acea rămășiță de soare/ din golul cuvintelor”. („*umanitate – chimera*”)

Emoționantă prin finețea exprimării, acaparatoare prin imaginile proiectate, vocea lirică a lui Marin Mârza are pe fond o sexualitate intens metaforizată, ea vorbind de zvâcnirile intime masculine, dorințe și așteptări, ridicând cortina unui erotism bine dozat, amestecul dintre planul fizic, cel afectiv și mental fiind ingenios realizat. „căderea nivelului de oxigen/ nu are nicio legătură cu ignoranța mea/ cu sentimentul meu de iubire/ cu extremitatea periferică a identității mele/ este ultima dată când m-așez pe/ sexul tău ca un fluture / venit de dinafară/ sunt fără țigări/ fără alcool/ și fără de oglinda retrovizoare a mașinii/ în care-ți exprimai/ nuditatea”. („*dezinvoltura pierdută*”)

Sentimentul de pierdere pe care îl resimte poetul își mărește aria de acoperire. Nu doar sufletul și trupul lui par că se dezintegrează, tot ce-l înconjoară, oraș, străzi, oameni, trec printr-un proces de segregare. „trăiesc într-un spațiu care se termină/ noaptea orașul fuge din/ realitatea de beton armat / ca un câine bătrân/ care nu vrea să moară acasă”, „din Galați am fugit prin turnul unui furnal de fum/ de plămâni storși ce făcea Dunărea albastră/ trăiesc cu aerul din apa înghițită/ și mănânc în cantități suficiente/ pentru a proteja toxicitatea” („*închis pentru curățenie*”) Chiar și timpul se devoalează, își pierde identitatea și reflexia, prin el instanța lirică nu mai numără anii pe care i-a trăit, ci își socotește pierderile suferite pe parcursul anilor transformați în umbre. „ziua bate lent din soare/ la capătul respirației/ îmi lipsește entuziasmul zăpezii/ ce așază liniștea pe statui/ pe dâra de sânge a timpului pierdut/ pe brațele ce ascund în mine îmbrățișarea/ mă străduiesc să rămân în viață/ sub înaltele poduri ale normalității/ ca umbra sinucigașului ascunsă în cuvânt”. („*sub înalte poduri*”) Trecerea ireversibilă a vremii atrage după sine și bătrânețea. Chiar dacă sufletul rămâne în aceeași formă statutară și la o vârstă intangibilă, trupul suferă modificări, precum freamătul unei grădini în care „pomii își leapădă fructele pârguite genetic/ de înflorituri străine/ nimeni nu rostește un cuvânt despre moarte”, pe care mintea cu greu le acceptă, mai ales când dorința fizică este încă prezentă, „ochii colorează absența primăverii/ femeie milostivă cu aritmia/ și instabilitatea mea erotică/ izbucnesc din senin în scris/ și-n plâns/ când ating luciul mesei de scris/ mă închid în casă iubire/ las cheile în ușa pe dinafară.” („*despre bătrânețe în așteptarea iubirii*”) Durerea devine sfâșiere, singura alinare a instanței fiind creația și starea de imponderabilitate, de eter pe care ți-o poate infuza actul creator. „îmi lipsești ca o armă în spatele frontului iubire acum/ când trăiesc viața neagră a creionului/ în chiliile medievale ale hârtiei acum/ când toamna dă lovituri de stat în clorofilă/ îmi lipsești iubire/ cu cine să împart pâinea de maci a vorbirii?/.../ mă trezesc plângând la fereastră/ în

timp ce palmele îți caută sânii/ ce palpitau ca un oraș în creștere” („*chemare*”)

Cu atât mai mare este tristețea când vorbim despre dezrădăcinarea impusă de străinătate. Pe de o parte avem tematica efemerității vieții și ființei umane atât pe plan fizic, cât și emoțional, a absenteismului iubirii și erosului neîmplinit, pe de altă parte avem aspectele sociale ale vieții din diaspora. Dinafara țării lucrurile sunt și mai gri. Munca în străinătate, depărtarea de cei vine la pachet nu doar cu deznădejdea, dar și cu pierderea identității. „nu mai știu cine sunt/ scriu un cuvânt/ dimineața foșnește subțire/ ca un șarpe scăpat printre vocale/ ca rochia de pe sânii tăi infidei/ rad conținutul soarelui de pe fereastra/ înghețată a casei/ în căutarea unui răspuns/ în așteptarea unui verdict/ împing ușile rotative ale umbrei/ din părinți nenăscuți/ m-am întors acasă/ în zona paradisiacă a memoriei/ nu mai am întrebări/ nu mai știu cine sunt”. (***) Tuturor stărilor și sentimentelor anterioare li se adaugă și dorul de părinți, locurile natale, de o țară, chinuită la rândul ei, în care „totul s-a întâmplat de parcă/ Dumnezeu ar fi trecut indecent/ prin România pe vărfuri de biserici/ fără implicare divină.” („*stigmatul unui zâmbet*”) Este de înțeles revolta instanței poetice asupra unui stat incapabil să-și apere fiii nevoiți să-și părăsească țara pentru o Fata Morgana a străinătății. „statul poate să privească înăuntru său/ să-și palpeze inima/ câteva exerciții de yoga nu i-ar strica/.../ îi pot împrumuta sculele de rașchetat de răzuit a bărbii/ și-a calcarului de pe fosforescența ideilor/ statul român/ cu fața de pizza XXL/ de s-ar privi în oglindă/ în jocurile psihotice ale îmbrățișării”. (***); o revoltă care duce până la nevoia de uitare, uitare a identității, a timpului, a vieții cu tot ce înseamnă ea: „deschid/ și închid/ ușa casei/ de prea multe ori/ și nu mai țin minte/ ce țară/ ce nume/ ce ocupație/ ce religie/ și câți bani/ am avut”. (***)

Iubirea nu se raportează doar la femeia adorată și la sexualitate care implică și un erotism liric diafan, la fel de impresionantă este și în privința paternului. Dragostea pentru părinți este profundă, emoționantă, legătura poetului cu cei care i-au dat viață se continuă dincolo de moarte, mai ales când „părinții își consumă ultimele resturi de virilitate/ în oglindă/ și trec prin mine în somnul lor/ ca umbrele prin țevile uscate/ de sub părăsite orașe” („*despre mine*”) Iar atunci când ești lipsit de ambii părinți, oglinda vieții tale devine albumul din altarul sufletului în care-ți păstrezi amintirile în chivotul copilăriei, poezia „*timpul pe rit vechi*”, dedicată de către Marin Mârza părinților săi, Constantin și Elena, fiind impresionantă. „nu mai am nimic de învățat/ din istorie amintirile mele ai schije de gloanțe/ tatăl meu care-mi apare/ în vis/ în marș forțat printre recruți rușinoși/ trăgea ca nebunul/ în toate direcțiile/ până când m-am născut eu/ cu umbra gloanțelor în suflet// mama, o cămilă pierdută/ în deșertul de cenușă al orașului/ n-am fugit niciodată cu adevărat/ din mine strada o traversez/ împreună cu cel care nu vede/ celălalt capăt”.

Ori revolta instanței vizavi de moarte și bătrânețe, frica de acestea se justifică și prin modul barbar pe care moartea

l-a folosit în ceea ce privește plecarea spre lumea veșniciei a mamei sale, versurile în acest caz devin devastatoare, nici nu este necesar să punctăm motivul acestei plecări, versurile spun totul: „în primul rând mama/ cu burta umflată de un fibrom/ ajuns la maturitate/ ce imita umbra mea/ plecată la muncă în străinătate/ scursura sânilor desperecheați/ de aciditatea mângâierilor/ un răsărit de soare/ în grevă japoneză/ n-am avut niciodată un raport sănătos/ cu inima din cauza spiritului/ și viceversa/ cu mângâieri străine/ ling sarea zilei de pe geamul imaginii“. („*între cuvinte golul*“) Durerea resimțită de autor este cathartică, apropierea de divinitate imperios necesară, salvarea putând veni din zona ocultă. Energiile se așează pe chacre într-un echilibru vital pe coloana eternității, artizanul acestui concert al luminilor și umbrelor din noi, viața noastră și poezia noastră, nefiind altul decât Dumnezeu: „împing discret aerul din plămâni/ înșelând vigilența celor mai zdravene chacre/ «lux incorporata» peste praguri subțiri/ departe de mugetul aparatelor de sudură/ oh, ocultă simplitate!, lansând nevrotic/ imagini-kamikaze asupra poemului/

la capătul căruia trupul meu/ începe să deșerte peisajul sublim/ al Numelui Tău, Doamne!“ („*paradisiacă regăsire*“) împreună cu Fiul cel care poartă identitatea duhului sfânt sălășluit în noi: „începând cu secunda Iisus îmi amintesc/ de primele trei minute ale personalității/ mele recuperată divin“. („*identitate continuă*“)

Limbajul liric pe care îl accesează poetul Marin Mârza este unul autentic, cu o tonalitate care pune accent pe expresia poetică a sentimentelor personale și implicit a pasiunii. Spectacolul metaforic este încântător, nu este poezie fără a avea o imagine care să-ți taie respirația. Textul ca unitate funcțională superioară de comunicare, este atractiv și convingător. Poeziile din volumul „*Cicatrici pe umbra mea*“ sunt de factură neomodernistă și neo-expresionistă, combinația dintre metaforă, mesaj și imagine fiind un adevărat cocktail molotov liric. Marin Mârza cunoaște exact dozajul de emoție pe care trebuie să-l pună în fiecare construcție lirică pentru ca poezia la final să vibreze pe notele înalte ale autenticității, cu atât mai mult când le strânge laolaltă într-un volum de înaltă ținută creativă.

Ionel SAVITESCU

100 de bătălii din istoria românilor

Sperăm că, astfel concepută și realizată, lucrarea va trezi interesul unui larg spectru de cititori, fie ei deplin familiarizați cu problematica militară, fie doar pasionați de aceasta.

(Petre Otu)

Dacă examinăm istoria omenirii, vom constata lejer că una dintre acțiunile sale imperative a fost războiul, desfășurat pentru obținerea de noi teritorii, de influență politică și nu în ultimul rând de foloase materiale. Un prim război mai bine cunoscut datorită lui Homer este războiul troian (1183 î.Hr.) pornit de cetățile grecești coalizate pentru a restabili mândria rănită a lui Menelau, rege spartan, a cărui soție, Elena, fusese răpită de troianul Paris. Apoi, Antichitatea greco-romană și cea orientală este plină de războaie și invazii care s-au succedat mult timp în Evul Mediu, chiar după anul 1000, deși s-a teoretizat îndelung pentru o lume fără războaie. În ceea ce privește pe români și pe locuitorii acestui teritoriu, unde s-a format poporul român, au excelat prin blândețe și ospitalitate, dar s-au apărat cu înverșunare atunci când au fost atacați. Pentru a demonstra acest lucru un grup de istorici români – Alexandru Duțu, Alexandru Madgearu și Mircea Soreanu,

coordonați de Petre Otu – și-au propus să prezinte publicului românesc pasionat de istorie un număr de 100 de bătălii din istoria românilor, începând cu expediția lui Alexandru Macedon între Balcani și Dunăre (335 î.Hr.) și sfârșind cu lupta de la Hron-Morava (martie-mai 1945), din al Doilea Război Mondial. Fiecare din cele 100 de bătălii este susținută de o bibliografie complementară, unele dintre ele având și fragmente istorice, care, pentru cei interesați, contribuie la adâncirea subiectului, precum și hărți ce surprind bătălii, apoi portrete. Din cele 100 de bătălii vom selecta în expunerea noastră numai câteva, între care acelea dintre daci și romani sunt esențiale în formarea popoului român. Conflictul daco-roman începuse în timpul lui Domițian (81-96), dacii obținând unele avantaje folosite de Decebal, însă la conducerea Imperiului Roman ajunge Traian (98-117), care adoptă altă politică față de Dacia, pregătind cucerirea ei. Astfel, un prim război daco-roman desfășurat în 101-102 s-a încheiat cu victoria lui Traian, deși ambele armate au suferit pierderi mari, iar Decebal este nevoit să încheie o pace umilitoare. Al doilea război este pornit de Traian în 105 și se încheie cu cucerirea Sarmisegetuzei, urmărirea lui Decebal, care se sinucide,

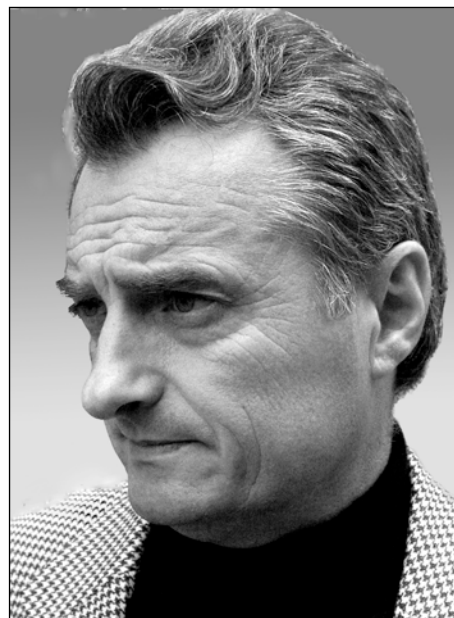

decapitarea lui de către Tiberius Claudius Maximus, după alte informații și mâna dreaptă, Dacia fiind transformată în provincie romană. Bogățiile capturate din Dacia i-au permis lui Traian să ridice la Roma Forumul, Columna lui Traian, iar în Dobrogea Tropaeum Traiane de la Adamclisi. Primii voievozi români din Transilvania și Muntenia au luptat împotriva invaziilor ungurești, Gelou și Litovoi pierzându-și viața. În schimb, Basarab I obține o mare victorie contra lui Carol Robert de Anjou în 1330, victorie consemnată în **Cronica pictată de la Viena**. Localizarea acestei bătălii la Posada este eronată, Nicolae Iorga confundând-o cu înfrângerea lui Sigismund de Luxemburg (august 1395), la Pazzata, înfrângere provocată de Vlad: *În consecință, bătălia s-ar fi petrecut undeva pe valea Cernei, între Dunăre și Mehadia, nu în defileul Oltului sau în defileul Rucăr-Bran. Totuși, acest ținut de margine poate fi identificat și cu Țara Loviștei, care a fost luată în considerare de mai mulți cercetători ca loc de desfășurare a evenimentelor... Cel mai probabil, atacul a avut loc în defileul Perișani-Pripoare, înainte de intrarea pe valea Oltului (p. 77)*. Bătălia lui Mircea cel Bătrân cu Baiazid I de la Rovine este disputată de istorici, ea desfășurându-se la 10 octombrie 1394 sau 17 mai 1395. Alexandru Madgearu admite că începutul campaniei turcești a fost în 1394, bătălia având loc lângă Curtea de Argeș într-o regiune mlăștinoasă și împădurită, iar o localitatea Rovine nu a existat. Astfel, singura dată posibilă pentru bătălia de la Rovine este 10 octombrie 1394 (p. 86). Mircea cel Bătrân a participat și la bătălia de la Nicopole (25 septembrie 1396), încheiată, din păcate, cu înfrângerea cruciaților. Dintre voievozii din Transilvania, Iancu de Hunedoara (?-1456) le-a ținut piept turcilor în mai multe bătălii fiind răpus de ciumă. În treacăt semnalăm că la pagina 112, Eugeniu IV este papă între 1431-1437, iar la pagina 116 între 1431-1447. Dintre voievozii Moldovei, Ștefan cel Mare (1457-1504) a dat 36 de bătălii, câștigând 34, cele mai multe cu turcii (Vaslui, Valea Albă/Râzboieni, Șcheia), cu Matei Corvin (Baia, 1467), cu tătarii (Lipnic, 1469/1470), a făcut incursiuni în Țara Românească, s-a luptat cu polonii (Codrii Cosminului, 1497). Din punct de vedere politic, Ștefan a trebuit să facă față presiunilor turcești, poloneze și ungurești. Astfel, lui Cazimir IV, Ștefan îi depune un jurământ de credință la Colomeia (15 septembrie 1485), Cazimir IV domnind între 1447-1492, deci în 1497 (p. 183), nu putea protesta pe lângă Ungaria și pe lângă papă că *i-a răpit vasalul*, iar la pagina 163 Cazimir IV domnește între 1446-1492. Alți domni moldoveni care s-au luptat cu turcii au fost Petru Rareș și Ion Vodă cel Viteaz (Cumplit). Dintre voievozii munteni care l-au precedat pe Mihai Viteazul în luptele contra turcilor a fost Vlad Țepeș. Mihai Viteazul (1593-1601) a desfășurat o politică antiotomană de mare amploare, rămânând în istorie prin câteva bătălii celebre, care i-au asigurat o faimă europeană, domnitorul muntean fiind renumit și prin

prima tentativă reușită de unificare a Principatelor Române sub o singură conducere (1600). Din păcate, vitregia vremurilor i-a fost potrivnică, Mihai Viteazul este învins de generalul imperial Basta la Mirăslău (1601), unde Basta simulează retragerea, Mihai exprimându-se, **fuge câinele!**, pentru a-l scoate pe Mihai Viteazul din poziția întărită, și-l învinge datorită superiorității numerice și a armamentului. Mihai Viteazul sfârșește ucis în tabăra de la Câmpia Turzii de un detașament condus de Jacques Beauri, la ordinul generalului Basta. În revista **Historia** nr. 237 (octombrie 2021), istoricul Andrei Pogăciaș reia problema asasinării lui Mihai Viteazul relatată după mai multe izvoare. În 1672, turcii cuceresc cetatea Camenița, iar 1683 asediază pentru a doua oară Viena. Intervenția regelui polon Sobieski a salvat-o. Scurta domnie în Moldova a principelui Cantemir 1710-1711 caracterizată printr-o alianță cu Petru cel Mare și încercarea de dezrobire a Moldovei se soldează cu eșecul de la Stăniilești (1711), armata țarului este încercuită de trupele turcești și Petru cel Mare este nevoit să încheie pacea, pace cumpărată cu o mare sumă de bani. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea se mai poate menționa revolta lui Horea, Cloșca și Crișan, apoi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea Războiul de Independență (1877), armata română contribuind la câștigarea războiului ruso-turc. Dintre ofițerii români s-au distins în luptele purtate maiorul Șonțu și căpitanul Valter Mărcineanu, ambii căzuți eroic în asaltul redutei Grivița. Secolul al XX-lea debutează cu Războaiele Balcanice, în urma celui de-al doilea România obține Cadrilaterul, pierdut în 1940, iar în 1916 se alătură Antantei, apoi în 1918 se întâmplă miracolul istoric, România reintegrându-se cu vechile provincii românești: Basarabia, Bucovina și Transilvania. După un început timid, când Bucureștiul este ocupat de trupele germane, oficialitățile refugiindu-se la Iași, armata română se umple de glorie în vara anului 1917, prin victoriile asupra armatei germane la Mărăști, Mărășești și Oituz. Totuși, cazul colonelului Alexandru Sturdza, care a dezertat, trecând la germani, nu este discutat. Au urmat bătăliile din cel de-al Doilea Război Mondial, atât pe frontul de răsărit unde armata română a ajuns până la Stalingrad, apoi după întoarcerea armelor până la Hron-Morava în Cehoslovacia. Evident, contribuțiile celor patru istorici români – Alexandru Duțu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, coordonați de Petre Otu -, în cunoașterea unor bătălii care au marcat Istoria Românilor sunt meritorii și merită a fi cunoscute de tineretul școlar, de studenții de la istorie și de intelectualii cu mai puțină cultură istorică.

* 100 de Bătălii din Istoria Românilor, coordonator Petre Otu. Texte de Alexandru Duțu, Alexandru Madgearu, Petre Otu și Mircea Soreanu, ed. Litera, 2021, 511 p.

R

Radu VOINESCU

Umorul lui G. Călinescu – în operă și în universalitate

Provoacă amuzamentul, dacă nu de-a dreptul ilaritatea, unele dintre caracterizările ori anecdotica însoțind viețile unora dintre scriitorii, cunoscuți sau mai obscuri, aduși în lumină pentru a fi salvați de uitare, de care G. Călinescu se ocupă în opera sa capitală *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Contrariază spiritele mai conformiste, mai rigide faptul că acest *monument* al culturii noastre este presărat cu asemenea *momente* în care umorul autorului se exercită ca într-o scriere de o cu totul altă natură. De aici, și o parte dintre opiniile, lipsite de temeii, până la urmă, care îl acuză, chiar și azi, nu numai de lipsă de rigoare (dacă rigoarea înseamnă platitudine scorțoasă, academism nesărat, atunci n-avem nimic de zis), ci de intruziune a talentului de romancier într-o scriere care trebuie să fie doar exactă și redactată neapărat într-un limbaj cât se poate de tehnic. Așa cum este scrisă, *Istoria...* se dovedește – și nu afirm ceva nou aici – un fabulos roman al literaturii române de până la Al Doilea Război Mondial, unde stilul nu trebuie să ne facă să nu vedem documentul, invocat din abundență, și metoda istoric-critică. Nu e alt istoric literar care să îl egaleze, abia Marian Popa intră în acest orizont, dar oarecum pe alte coordonate.

Să ne amintim capitolul dedicat lui Grigore Ureche, cronicarul pe care Călinescu îl apreciază pentru înțelepciunea și pentru bunul lui simț, dar mai cu seamă pentru „mie-reă” cuvântului, pentru „acel dar fonetic de a sugera faptele prin foșnătura și aroma graiului”. Cu toate acestea, parantezele cu care criticul împodobește textul comentariului alcătuiesc un contrapunct de tot hazul. Pe neașteptate, comentatorul face legături la care, absorbit de ritmul frazelor, de

lexicul particular, ca și de substanța plină de miez a scrierii, nu s-ar fi gândit nimeni altcineva: „Cronicarii se cade să fie «fierbinți» pentru trecut, ca să scape (imagini de alterare) «lucruri vechi și de demult de s-au răsuflat atâta vreme de ani». Graiul nostru «din multe limbi» este făcut (fascicol fabulos de organe animale). Obiceiele țării (văzute ca un strat geologic în răcire) «nu-s legate». [...] «Ce să va fi lucratu» în zilele unor domni nu se știe (așadar domnia este zidărie, lucrare). Între cele două biserici a stat (apariție himerică) «uriciune». Iuga «au descălecat orașe preș țară», «au ales sate și le-au făcut ocoale» (scene de călărire cu opriri, de împărțeală și de târlă). Vlădicilor «le-au pus scaunele de șed denadreața domnului, înaintea tuturor svétnicilor» (icoană bizantină). Clucerul mare este ispravnic «pre unt și pre miere și pre colacii, adecă pocloanele ce vin de la orașă», medelnicerul taie «fripturile ce să aduc în masă» (tablouri olandeze de ospățuri). Țara e «mișcătoare și neașezată», Ștefan a luat Radului (viziune de tabără) «toată avuția lui și toate veșmintile lui cele scumpe și visteriile și toate steagurile lui...» și «pre fiica sa Voichița». Moldovenii au «pierit» «cât au înălbit poiana» (tablou floral). «Și fu (gest acut de dezgust) scîrbă mare a toată țeara.» A fost odată «iarnă grea și geroasă» și vară cu «ploi grele și povoaie de ape și multă înecare de apă s-au făcut» (cuvintele au apăsare de plumb și lichidități).“ Multe exagerate, fără îndoială, aceste „trăs-năi” par, la o primă lectură, că ironizează jovial textul bietului Ureche (despre care mulți nu au o părere prea grozavă, desigur neînțelegând cât de clară îi era judecata, în ciuda stilului întortocheat – dar cât de expresiv! –, pe care altfel, Călinescu îl apreciază foarte mult), transferând imaginile pe

care acesta le sugerează într-un registru care nu este acela al explicitării, ci al unei puneri în scenă libere, cu efecte comice. Criticul face, spre exemplu, legături surprinzătoare între ocupația medelnicerului, așa cum e redată de Ureche, de a „aduce fripturi la masă”, cu tablouri ale pictorilor din Țările de Jos înfățișând oșpețe opulente, ori asociază cu un tablou „floral” imaginea oștenilor căzuți pe câmpul de luptă de au „înălbit poiana”.

Cert este că asocierile acestea, oricât de bizare, de capricioase ar părea, nu sunt pe de-a-ntregul gratuite (cum ar fi, de exemplu, în comentariul la același Ureche, referirea la „lupta de orbeți de la Podul-înalt”, expresia aparținându-i, ceea ce trimite bineînțelese la condițiile de ceață extrem de densă în care s-a purtat zisa bătălie, rămasă celebră tocmai pentru aceasta). Ele denotă legături subterane de imagerie și de sens la care criticul recurge, pe de-o parte, din spirit de contradicție, pe de alta, dintr-un motiv mult mai profund și mai interesant ce va fi deslușit ceva mai departe. Bunăstarea reflectată în tablourile flamanșilor trebuie să-i fi fost evocată și de o reprezentare generată de propoziția citată a cronicarului (care relatează și despre perioade de foamete cumplită abătută asupra moldovenilor de rând în *Letopisețul* său), epoca, în plus, fiind cam aceeași cu aceea în care a trăit vornicul, în timp ce lugubra viziune a poienii „înălbite” de trupurile cuprinse de paloarea morții ale celor căzuți este transferată, printr-o glisare abilă, având aerul de a îndulci sinistra perspectivă și face o punte de sens între albeața trupurilor risipite în poiană sau, mai curând, ale oaselor acestora, rămase să înălbească locul, și albeața florilor atașabile peisajului mental consacrat de cutumă în legătură cu astfel de privilegii, pașnice, idilice, de această dată.

La o a doua privire, ne putem da seama că, sub învelișul acesta ce pare luare în răspăr, criticul rezonează într-un mod *sui-generis* cu tablourile și cu grozăviile pe care le înfățișează cronicarul care, înțelegând bine care sunt mecanismele puterii – ca un fel de, *mutatis mutandis*, Montesquieu moldav –, nu vedea cu ochi buni faptul că vlădicii erau așezați de domnitor înaintea sfetnicilor sau că oamenii pot fi pedepsiți, chiar cu moartea, fără a fi judecați mai întâi, și încă după pravilă, după o lege corect întocmită, nicidecum după arbitrarul celor care conduc (avea mult spirit latin boierul nostru care încă se ținea de litera slavonească). Câteodată, umorul înseamnă și o manieră prin care omul detensionează o situație.

Ori să mergem la paginile unde vorbește despre Ion Ghica, personalitate cu totul aparte a începuturilor istoriei noastre moderne și a culturii române a timpului său. Astfel, aflăm că beiu de Samos, învingătorul piraiților care terorizau insula și apele din jur, diplomatul umblat prin Europa, i se adresa în scrisori (altele decât cele trimise lui Alecsandri și care constituie unele dintre paginile frumoase ale literaturii

noastre din secolul al XIX-lea prin valoarea lor expresivă și prin narativitatea pusă la lucru; altfel, ca principiu, genul epistolar se încadrează în sfera paraliteraturii), soției sale, Sașa (fata generalului N. Mavros și a Sevastiței Suțu), cu apelativele „*chère petite Mie*”, „*ma Ninette*”, „*ma Niniche*”, „*ma chouchotte*”. De câte ori o pomeneste – în general, atunci când îi mai aduce pe lume lui Ghica un copil –, Călinescu folosește, à *tour de rôle*, formulele de alint tocmai reproduse: „Scumpa sa Mie [...], la 1862, depusese în univers pe Nicolae”; „La 20 mai 1865, Chouchotte sporise familia cu un ultim copil, Alexandru zis Tuticu.” Sau, coborându-l

pe Ghica de la statura de personaj istoric, reproduce alte pasaje epistolare, cum ar fi cel unde – mostră de comic prin amestecul de franceză și română, dar nu numai atât, ci și prin caracterul referințelor făcute în limba considerată a eleganței și a preocupărilor superioare – expeditorul o anunță pe „Mie”, care, după cum deduce istoricul, „stă cam mereu în altă parte”: „*Je t'envoie courcan, fasole et d'autres objets qu'on a pu trouver*”. Și, ca să nu-și piardă antrenul cu care scrie întreg acest capitol, enunță că „între 1881 și 1889, prințul de insulă cu fața de hindus stă în brumoasa Londra ca ministru plenipotențiar, scriind cunoscuților epistole de o bună dispoziție antonpannescă”. „Brumoasă” nu este un anglicism, ci un franțuzism, și vrea să spună „cețoasa Londra”,

Londra venind din varianta franceză a numelui capitalei britanice, London, iar efectul, căutat, nu e mai puțin amuzant, indiferent de unde e împrumutat barbarismul. Iar barbarismele sunt la ele acasă în întreaga operă călinesciană, nu o dată cu efect comic.

În fine, cum se știe, *Istoria*... e plină de pasaje în care umorul lui Călinescu se manifestă presărând poante ici și colo sau se dezlănțuie pur și simplu, creând un comic ce traversează întregul palier de la ironie la burlesc.

În condițiile în care, ca istoriograf, G. Călinescu nu-și poate înfrâna tendințele spre a-și exprima umorul, ce se mai poate spune despre publicistică, domeniu în care orice condeier cu spirit critic și cu ceva duh polemic își încearcă ascuțișul minții.

G. Călinescu a făcut multă publicistică, fiind unul dintre scriitorii noștri cei mai prolifici în această privință. Din 1920, când a debutat în ziarul „*Dimineața*”, pentru a continua, cu articole despre literatura italiană în „*Roma*” (între 1920 și 1931), trecând prin „*Gândirea*” (1927-1929), „*Vremea*” (1930-1931), „*Adevărul literar și artistic*” (între 1932-1939), unde a publicat „*Cronica mizantropului*”, „*Viața românească*” (1933-1934), „*România literară*” (1932-1934), „*Jurnalul literar*” (1939, 1947-1948), „*Tribuna poporului*” (1944-1945), „*Lumea*” (1945-1946), „*Națiunea*” (1946-1948), colaborând constant, de asemenea, la „*Revista Fundațiilor Regale*” (din 1935 și până în 1940), semnând, apoi, din 1947, în „*Gazeta literară*”, ca să nu mai vorbim de publicațiile numite „de

specialitate“, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor“ (1952-1964), devenită „Revista de istorie și teorie literară“ (1964-1965), condeii nu pare să-i fi obosit vreodată. Unele dintre cele menționate – mai exact, „Jurnalul literar“ și „Lumea“, ca și ziarele „Tribuna poporului“ și „Națiunea“ –, au fost înființate și conduse de el însuși, cum se întâmplase și cu o efemeră revistă mai veche (noiembrie-decembrie 1930), „Capricorn“. Așa încât, oricine parcurge o culegere de texte din această bogată publicistică rămasă de la cel care susținuse „Cronica mizantropului“ se va delecta și cu remarcabilele sulețe a umorului acestuia.

De la răs la teoria literaturii

Am recurs la această inevitabil, cred, lungă introducere pentru a deschide o discuție asupra unui autor singular și asupra unei cărți care, din păcate, a rămas prea puțin sau deloc valorificată de critica noastră literară.

Este vorba de **Valentin Ionescu** și de lucrarea sa atât de ofertant intitulată **Comicul comentariului călinescian**. Au trecut, din 2000, de la apariție, până acum, douăzeci și doi de ani, iar ecurile imediate, deși e vorba de o carte de critică, nu se poate spune că s-ar fi lăsat așteptate, despre ea pronunțându-se, din câte am putut stabili până la încheierea acestor rânduri, Nicolae Manolescu, în „Cuvîntul“, Mihai Iovănel, în „Adevărul literar și artistic“, Luminița Marcu, în „România literară“, Bianca Burța-Cernat, în „Observator cultural“, pe parcursul anului 2001, și Ioan Adam, în „Viața Românească“, în anul următor. În fine, poate că vor mai fi fost și altele, dar Marele Internet numai despre acestea mai păstrează referințe, doar indirecte și greu de găsit.

La drept vorbind, cu toate aceste nume cunoscute, reacțiile, judecând în timp, în pofida unor rare citări prin teze de doctorat, nu mi se pare că au fost pe măsura interesului pe care ar fi trebuit să-l stârnească. Mai întâi, m-aș referi la materialul ce apăruse în serial în „Adevărul literar și artistic“ pe parcursul „aproape întregului an 1993“, cum spunea autorul într-o mărturisire tipărită în chip de preambul. Dar, dacă ne întoarcem la începutul anilor '90, câți dintre criticii noștri mai rămăseseră să se ocupe cu seriozitate și aplicație de domeniul în care până atunci se ilustraseră, câți mai țineau antenele ațintite asupra fenomenului interpretării literaturii (și câți critici acordă și azi atenție și textelor apărute prin revistele literare, în afara celor care servesc drept obiect de polemică, eventual(?) în acel frământat și plin de alte tentații ultim deceniu al secolului trecut?! Nu chiar în treacă fie zis, tot pe atunci se considera, aproape unanim la noi, că s-a instaurat o criză fără ieșire a criticii literare, a ideilor teoretice și că literatura întreagă s-ar fi aflat în criză, ba fiind chiar pe punctul de a se stinge. Apoi, o dată cu venirea anilor 2000, este de amintit cât de greu începea să circule

cartea în acea perioadă în care sistemul de librării începea să intre în colaps. Au fost ani în care însăși editura la care a apărut, „Cartea Românească“, atât de efervescentă cândva, ajunsese, practic, să se scufunde într-un jalnic anonimat.

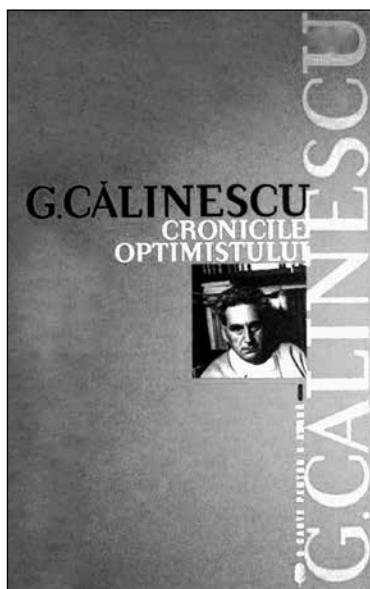
Valentin Ionescu (născut în 1944) s-a stins din viață nu mult după apariția cărții, așa încât ea a rămas să fie promovată prin generozitatea câte unui prieten care a crezut în demersul acesta, cum este Liviu Capșa, autor al unui comentariu târziu, dedicat aducerii aminte, empatic și scris cu probitate, în numărul 49 pe 2019 al „României literare“, și care mi-a oferit, tot acum trei ani, un exemplar.

Cărțile de critică au oricum mai puțini comentatori, chiar criticii „de meserie“ ferindu-se, adesea, să se aventureze în ceea ce se cheamă „critica criticii“, preferând calea mai ușoară a abordării volumelor de proză și de poezie. În cazul de față, e de presupus că și aparenta excentricitate a temei – comicul, de regulă, ocolit cu infatuare suficientă la noi, ca neînscrisându-se în paleta chestiunilor demne de discutat, cu toate că face parte dintre temele importante ale teoriei și nici o estetică realmente serioasă nu-l poate ignora – va fi jucat un rol în a-și ține comentarii de mai lung travaliu la distanță, criticii noștri fiind, cum am arătat în alt loc, cu puține excepții – și acestea, legate, de obicei, de cercetările doctorale – prea puțin atrași de chestiunile care au apăsată legătură cu teoria.

Și totuși, o asemenea lucrare nu ar trebui, cum nici altele, așa cum am încercat să demonstrez în studiile din *Libertatea criticii*, să fie omisă din circuitul de idei, cu atât mai mult cu cât, dincolo de abordarea operei călinesciene, ea se înscrie cu percutante răspunsuri la întrebări ce vizează comicul și umorul, categorii cu mare forță generatoare în câmpul esteticii, din păcate încă insuficient înțelese.

Este meritul lui Valentin Ionescu de a fi încercat să decâlcească această diadă, comic-umor, în scopul de a clarifica în ce constă, structural și stilistic, interesul textelor lui G. Călinescu în care respectivele caracteristici se manifestă. Dar unde nu se manifestă? Nu doar în publicistică, așa cum este de așteptat, ci, cum am văzut, inclusiv în *Istorie...* Rar comentator mai detașat și, în același timp, mai implicat decât Călinescu. O contradicție care face parte din farmecul acestui mare personaj al literaturii noastre.

Punctul de pornire al unui demers destul de insolit pe atunci în critica noastră, chiar dacă apăruse deja *Comico-logia* lui Marian Popa, a fost un pasaj din *Cursul de poezie* al lui G. Călinescu, ținut la Universitatea din Iași în 1938 și citit în volumul *Principii de estetică*, pe care îl preiau aici după ediția realizată de Ion Pascadi în 1968 la Editura pentru literatură: „Estetica este o disciplină, sau mai bine zis un program de preocupări, care s-a născut, inconștient sau nu, din nevoia simțită de o întinsă clasă de intelectuali de a vindeca lipsa sensibilității artistice prin judecăți așa-zise

obiective, adică în fond străine de fenomenul substanțial al emoției. Lipsa de bucurie artistică este un caz mult mai des decât s-ar crede și foarte mulți indivizi dintre cei mai inteligenți citesc cărți pentru scopuri străine de plăcerea estetică, precum ar fi dorința de a se informa, satisfacția de a găsi în ficțiune întâmplări asemănătoare cu cele din viața lor, sau mai ales judecăți și prejudecăți asupra vieții. Acești indivizi, incapabili de a se pronunța asupra valorii artistice a unei opere, simt o mare ușurare când printr-un raționament sau prin însușirea părerilor unor critici ajung la încredințarea că se află în fața unei opere valoroase. Atunci se produce o adevărată bucurie, care însă nu e bucuria estetică ci o bucurie psihologică, anume bucuria de a fi scăpat de incertitudine. Ba chiar sunt indivizi, mai rari, nu-i vorbă, care pe calea convingerii ajung să aibă și emoția estetică și să trăiască apoi foarte bine opera pe care n-o puteau simți direct. Lectura aceasta s-a petrecut în 1975, când a găsit o ediție a cărții într-o librărie bucureșteană (din câte rezultă, cea îngrijită de Al. Piru la Scrisul românesc, apărută în 1974, la Craiova), și i-a prilejuit viitorului comentator al umorului călinescian mai multe reprize de răs.

„Mă distrau probabil aroganța, stilul deloc academic, cuvintele de rând, adesea vulgare, persiflarea intelectualilor, lucruri care mă distrează și acum...” – se destăinuie autorul, motivându-și cercetarea pe care avea să o întreprindă mai târziu. Ceea ce el numește „aroganță” este mai degrabă exactitatea și realismul unuia care nu are inhibiții în fața mediului intelectual, universitar, pe care îl cunoștea atât de bine (ne aducem aminte șarjele caricaturale la adresa unor reputați profesori de care e plin romanul *Bietul Ioanide*) încât să nu mai încerce sentimentul de imens și preaplecător respect cu care studenții și publicul de rând îi priveau pe aceștia. Prăpastia dintre acest respect, dintre viziunea altitudinii presupuse a elitei și portretul pe care redesena Călinescu este ceea ce i-a provocat râsul. Dar putea să rădă și mai abitir la fraza următoare, pe care nu o mai reproduce: „Din această frigiditate s-a născut așadar Estetica, ca propunere de a studia științific [cu italice în text, n.m., R.V.] opera de artă.”

Valentin Ionescu a fost toată viața ziarist, nu era critic literar. Dar a devenit, încă unul de tot respectul, în efortul de a descifra, cu imbatabilele arme ale teoriei literare, ale esteticii și filosofiei artei, secretul unui fenomen general uman, râsul declanșat de texte, cu aplicare la maniera lui Călinescu – un virtuoz. Cu alte cuvinte, s-a întrebat, pornind de la starea de ilaritate mai mult sau mai puțin distilată, mai mult sau mai puțin intensă, genuină, stărnită de lectura articolelor din vasta publicistică a marelui critic, cum se face că un text de o asemenea factură poate să conțină pronunțate elemente de comic și care sunt resorturile acestuia? Se întreba însă cu pregătirea pe care o dobândise la Universitatea bucureșteană, ca absolvent de Filologie. Prin urmare, studiile îi

asigurau cel puțin baza ideatică și metodologică de a persevera în aflarea unui adevăr ce stătea ascuns între rândurile cărților pe care le parcurgea cu un amestec de uimire inocentă, profană și cu surpriză principial „informată”, ca din partea unui deținător al unor instrumente specifice analizei și interpretării textelor care acum trăia un sentiment de contrarietate. Facultatea nu-l pregătise pentru a vehicula categorii cum sunt cele aflate în registrul umoristic, dar mentalitatea științifică de a le aborda o avea măcar *in nuce*.

Voi spune de pe acum că, în pofida studiului unora dintre cei care în istoria ideilor estetice s-au aplecat asupra comicului, nu ajuns la înțelegerea relației dintre umor și comic. Studiul subsemnatului – să nu mi se ia în nume de rău! – consacrat celor două volume ale lui Val. Panaitescu *Humorul* avea să apară abia unsprezece ani mai târziu, când autorul, din păcate, trecuse în lumea umbrelor, unde am clarificat faptul că umorul este o calitate psihică, în primul rând, la nivelul persoanei, și una care aparține textului unui umorist, intenționat sau involuntar, în timp ce comicul este efectul realizat de către o persoană, un scriitor înzestrat cu umor prin utilizarea anumitor tehnici transferate în suporturi artistice acceptate. Simțul umorului aparține, de asemenea, și cititorului (sau degustătorului de comedii,

de spectacole de divertisment etc.), care altfel ar fi incapabil să sesizeze și să se bucure de acel comic. Umorul este o predispoziție generativă, comicul este un rezultat al acesteia. Umoristicul, în schimb, este o categorie estetică recunoscută, însă ea se referă la calitatea textelor de a produce efecte repertoriabile categoriei de comic.

Sursele

Acestea fiind premisele, fostul student de la Filologie s-a apucat cu toată seriozitatea pe care o dă dorința de a răspunde unei asemenea provocări intelectuale de soluționarea problemei, citind, comparând, reflectând, revenind la textele lui Călinescu și din nou reflectând, în căutarea conceptelor. E suficientă lista bibliografică de care s-a servit autorul? După criteriile de astăzi, ea pare cam subțire. Și cuprinde doar titluri în românește. Nu trebuie pierdem din vedere, însă, că Valentin Ionescu și-a desfășurat cercetarea la începutul anilor '90, când, cu toate eforturile anterioare ale lui Romul Munteanu la Editura Univers, ne aflam într-un mare deficit de literatură critică occidentală, iar lucrările în limbi străine erau o raritate. Cât despre nenumărații autori și imensul bagaj de titluri la temă (din păcate, nesistematisat într-o listă, ci doar îmbibând programatic paginile cărții) din *Comicologia* lui Marian Popa (beneficiar al unei burse Humboldt, finalizată cu această lucrare), apărută în 1975 (coincidență, cum se vede, cu anul în care autorul descoperă *Principiile...* lui Călinescu), se înțelege că se aflau în zona

intangibilității. Dacă ar fi avut posibilitatea de a se folosi de titluri din biblioteci europene, de oferta librărilor de acolo ar fi arătat altfel cercetarea sa? Îmi place să cred că nu. Ceea ce a avut la dispoziție răspundea suficient, până la un punct, din punct de vedere teoretic necesităților derulării acestei întreprinderi unde, mai mult decât citările, decât argumentele din criticii și esteticienii occidentali, erau importante propria înzestrare a cercetătorului și modul cum reușea să interpreteze materialul.

A fost, ca și alții, indus în eroare de percutanța unora dintre aserțiunile legate de comic expuse de gânditori importanți, Schopenhauer dându-i, după cum afirmă, după parcurgerea compilației – mai mult decât utilă, altfel –, din opera acestuia, apărută sub titlul *Studii de estetică*, realizată în 1974 la Editura științifică de G. Tănăsescu și prefațată de N. Tertulian, cheia înțelegerii fenomenului. Nu e rău; până la urmă, discuția pe care filosoful german o poartă asupra diferitelor ipostaze ale comicului, asupra umorului, râsului și așa mai departe, cu știutele conexiuni cu domeniul moralei, laolaltă cu exemplele destul de numeroase și bine găsite pe care le pune în pagină cu o vervă ce contravine imaginii curente de pontif al pesimismului cu care a rămas în special pentru cei care nu-i cunosc scrierile și se ghidează numai după referințe indirecte, a putut să-i furnizeze armătura necesară pentru a-și urmări propriile idei și descoperiri. Arthur Schopenhauer afirmă că „...fenomenul râsului este caracterizat [...] ca fiind, întotdeauna, perceperea instantanee a incongruenței între un concept eterogen și obiectul real, gândit cu ajutorul lui, așadar, ca o neconcordanță între gândirea abstractă și intuiție. Cu cât mai mare și mai neașteptată, în viziunea celui care râde, este incongruența, cu atât râsul ce-l stârnește ea va fi mai pronunțat. Prin urmare, este necesar ca, în tot ce ne provoacă râsul și în orice împrejurare se produce el, să fim în măsură de a recunoaște existența unui concept și a unui caz particular, a unui lucru sau a unei întâmplări cu puțință de a fi realmente subsumate noțiunii date, cu ajutorul căreia pot fi concepute asemenea situații; într-un anume sens, precumpănitor, asemenea situații nu sunt înglobate însă sferei conceptului, ci se deosebesc – izbitor – de tot ceea ce gândim în raport cu el.“

Este vorba, așadar, de contrastul dintre o așteptare și deturnarea acesteia, înșelarea într-un mod pozitiv a acestei așteptări uneori induse, alteori în conformitate cu o cutumă, cu o pre-judecată și așa mai departe, după mecanisme pe care, în ce-l privește pe Călinescu, vor fi decelate cu perspicacitate și minuție. Observ însă că unul dintre exemplele folosite de Schopenhauer este redat în așa fel încât poanta se pierde. În „Contribuții la teoria ridicolului“, ultima piesă din antologia amintită, Schopenhauer se referă la o anecdotă despre un gascon luat peste picior de regele care l-a văzut iarna, pe un ger teribil, îmbrăcat în haine ușoare. Respectivul,

scrie filosoful, „i-a ripostat regelui: «dacă maiestatea sa ar fi îmbrăcat ca mine, ar simți că-i este foarte cald». Iar la întrebarea cu ce e îmbrăcat, gasconul i-a răspuns: «Cu întreaga mea garderobă»“. Adică omul, cumplit de sărac, a pus pe el tot ce are. Ei bine, se presupune (așteptarea) că cineva posedă mai mult în materie de îmbrăcăminte, fiind pregătit pentru toate anotimpurile, așa încât nu se poate să nu-i fie cald, precum celorlalți oameni, dacă a uzat de întreaga „garderobă“. Dar el abia de se poate îmbrăca în veșmântul cel subțire, singurul (înșelarea așteptării), îndurând gerul cu bravură. Dacă ne mai gândim și la celebra mândrie gasconă, capabilă să se prefacă a ignora tot ce îi este potrivit, avem un ingredient în plus care să declanșeze râsul.

Nu mi-am propus să tratez aici râsul ca fenomen psihofiziologic, elucidat, în linii mari (cu destule necunoscute rămase încă), de către oamenii de știință, aflat în ecuația umorului și a comicului, deși un excurs în materie este cât se poate de tentant. Vom socoti doar că în absența lui nu poate fi vorba de nici unul dintre celelalte două fenomene, să le zicem în acest context, nu înainte de a atrage atenția că faimoasa „definiție“ a lui Henri Bergson, „mecanică placată asupra viului“, vehiculată până la sașietate, nu numai că se dovedește extrem de limitativă în raport cu un fenomen atât

de complex cum este râsul, dar, ceea ce este și mai grav, nici măcar nu rezumă întreaga teorie a gânditorului francez în această privință.

Am urmărit, pentru că Valentin Ionescu îl menționează în partea ce trasează armătura teoretică (în condițiile în care cartea lui ține poate mai mult de teorie) și ideile lui Nicolai Hartmann, cel care, în *Estetica*, tradusă în românește de Constantin Floru – coincidență din nou, în același an 1974 –, cu un studiu introductiv de Alexandru Boboc, dedică ultima secțiune comicului. „Comicul“ – arată Hartmann – „ține de obiect, este calitatea acestuia – chiar și dacă numai pentru un subiect, ceea ce e valabil, în adevăr, pentru toate obiectele estetice –, umorul, în schimb, ține de cel care contemplă sau de cel care creează (de poet, de actor). Căci el se referă la modul cum omul vede comicul, cum îl prinde, cum știe să-l redea sau să-l pună poetic în valoare.“ Esteticianul german este cel care realizează cel mai bine, probabil, din întreaga istorie a esteticii și teoriei artei, relația dintre comic și umor, apreciind că este vorba de două fenomene aflate în raport de determinare: „Pe de altă parte, înzestrarea de care are nevoie poetul pentru a crea comicul figurilor sale și a-l face să apară ca și cum nu ar fi creat de el, este umorul. [...] Se vede acum mai clar de ce cele două fenomene înrudite, comicul și umorul, nu sunt paralele, ci sunt eșalonate unul în spatele celuilalt: în felul că orice umor este deja raportat la un comic prezent și nu se poate ivi fără el; pe de altă parte, orice comic provoacă umorul și îl cere oarecum, ca reacție adecvată a subiectului.“

După cum se poate observa, și Hartmann, ca și ceilalți din șirul lung de teoreticieni de dinainte, deși, din câte cunosc, este cel care descrie cel mai bine această determinare, o tratează tot strict în cadrul estetic, fără să meargă mai în adânc, acolo unde se găsește, de fapt, dezlegarea acestei probleme ce ține de esența umorului, pentru un asemenea adaos gnoseologic fiind necesar un salt apăsător, clar afirmat, către domeniul psihologiei, cum am arătat mai sus. Practic, citind la rândul meu, o dată cu documentarea pentru aceste rânduri, opiniile lui Hartmann, nu am putut decât să constat, nu fără surprindere, că soluția se afla acolo, în rândurile atât de pătrunzătoare despre această relație și despre receptivitatea față de comic (receptivitate în privința căreia s-au exprimat, de altminteri, în diverse moduri, și alții), mai trebuia doar formulată. Lucru imposibil, însă, fără a fi gândit lucrurile printr-o depășire a cadrului estetic prin aplicarea unei metode de gândire despre care va fi vorba mai jos.

Din perspectiva celor spuse până acum, a raporturilor reale între categoriile estetice, cred că, în principiu, cartea ar fi trebuit să se intituleze „Umorul comentariului călinescian” sau „Comicul în comentariul călinescian”, pentru a acoperi adecvat aria teoretică.

Lucrul cu materia

Trebuie să îmi precizez din nou opinia: definiția umorului, relația pe care am subliniat-o la nivel conceptual dintre umor și comic este extrem de importantă la un nivel teoretic să-i spunem absolut, dar era prea devreme pentru o astfel de delimitare. Pe de-o parte. Pe de alta, chiar în absența acestei condiții, intuiția, perspicacitatea și sagacitatea autorului realizează o amplă radiografiere a umorului călinescian, investigându-i manifestările pe cam toate palierele. Chiar acolo unde lipsește un concept științific de dată mai recentă, cum din nou vom vedea, faptele stilistice sunt bine decupate și înseriate, evidențiindu-li-se cu empatie structura și modul în care își produc efectele. Așa încât, până la urmă, ne aflăm și în fața unei crestomații se poate spune esențiale din umorul călinescian.

Capitolele cărții vorbesc până și prin titlurile alese despre pătrunderea cu care Valentin Ionescu s-a plasat în raport cu modalitățile în care G. Călinescu a creat acele efecte care îl fac unic în critica noastră. Umorul lui Maiorescu ținea de ironie, era sarcastic, nemilos, urmărind să-și distrugă adversarul, al lui Gherea era bonom, înțelept, jovial, însă la amândoi nimic nu ieșea din cadrele obișnuitului. Călinescu a cultivat un discurs spectaculos, de o acrobatică surprinzătoare, de un „farmec buf” (zice Valentin Ionescu), ale cărei articulații sunt descifrate și descrise în așa fel încât, dincolo de efortul științific, metodologic, este evidentă o rezonanță particulară cu jocurile de idei de care este plină opera „ilustrului magistr”, relevând calități pe care le solicită și din partea cititorului său: „plăcerea logicii” și „justa intuiție a valorii cuvintelor”.

Premisa este în Schopenhauer, pe care autorul și-l ia ca reper, și în viziunea căruia „umor au acei oameni superiori,

cu o stare de spirit aparte și sublimă, în conflict cu lumea exterioară obișnuită, dar care, nevoiți să participe la realitate, și-o reprezintă cu aceleași concepte ca pentru propria lor viziune, atât de deosebită de cea comună”. Este cea ce-l caracterizează și pe G. Călinescu, abordat din multiplele perspective pe care expresia lui publicistică, dar nu mai puțin cea critică, le presupune:

Astfel, primul capitol propriu-zis, după cel consacrat arcanelor teoretice („subțire”, acesta, într-o ordine cutumiară, dar suficient de edificator în limitele pe care le-am arătat), vorbește despre „Rigoarea premisei majore. Metafora euristica”, enunțând și argumentând, mai apoi, cu exemple, că „o primă specie e a cuvintelor excentrice și de o bizară adecvare la obiect”, cazurile fiind foarte frecvente și denotând „un amuzant manierism”. Ca în următorul comentariu la Ion Creangă: „Moșul află curând despre un *edict imperial* și-l *comunică* babei” [sublinieri V.I.], unde o terminologie modernă, corectă în sine, este folosită pentru a nara fapte de poveste, dintr-un *illo tempore*.

Premisa o identifică, suntem puși în temă, într-un articol al lui G. Călinescu, „Mici probleme”, apărut în revista „Cum vorbim”, nr. 4/1949, unde acesta istorisește o întâmplare cu un auditoriu rămas perplex la folosirea expresiei „orașe exorbitante”, public liniștit mai apoi cu lămurirea că se referea la „orașe centripete, care trăiesc în orbita unei capitale, care adică orbitează în jurul ei” și la orașe care „se rup centrifugal din traiectorie, devenind *ex-orbitante*”, lărgind, în acest fel sensul cuvântului exorbitant. Nu de puține ori, de altfel, criticul recurgea în discursul său la etimologii care nu erau evidente sau care se pierduseră de-a lungul timpului. După cum, în opinia mea, exploata magistral polisemantismul nepercept al cuvintelor.

Tot în această paradigmă a unei logici forțate, a unei euristici, mai corect, întrebuițază „Cuvintele ordinare. Amestecul de stiluri” (titlul următorului capitol), amestecând „neologismele și termenii speciali cu expresiile comune, aidoma unui savant care conversează cu un diletant despre lucruri docte și vrea să-l facă să le înțeleagă”: „Aici Rotacker *bate în apele* lui Spengler” sau „Oricât *ar înjuga* Papini evenimentele la ideea unui roman...”.

Criticul este găsit „distractiv” și atunci când se ocupă de filosofi (capitolul „Metafilosofia”): „Lumea este reprezentarea mea. Propoziția e a lui Kant, care însă decide prin chiar această subiectivitate caracterul de necesitate al cunoașterii. Indiferent de Kant, trebuie să admitem drept postulat, ca să nu cădem în solipsism, un Eu transcendental, un loc de întâlnire într-un consens comun, al tuturor cunoștințelor. Însă chiar acest postulat Eu transcendental nu-i decât o abstracție, pozitivă doar în măsura în care e un proces de gândire al eului meu empiric, și se reduce la sentimentul (subiectiv) că afirm în numele umanității, deci, obiectiv. Din subiectul nostru nu putem ieși. A cădea în scepticism din pricina asta e pueril și oricine, văzând o pisică, zice: aceasta e o pisică și e sigur că cunoaște obiectiv.”

A aduce un metafizician cu picioarele pe pământ este – mai ales prin discursul care urmează întortochelele și relevă

contradicțiile gândirii, vulgarizând – un exemplu de umor. Iar Călinescu opune consecvent o logică a realului uneia speculative, bunul simț al observației efuziunilor idealiste, atunci când el însuși nu se dovedește speculativ, însă dintr-o specie aparte, aceea care nu pierde contactul cu realitatea, în intenția de a sublinia, în modul lui paradoxal, primatul acesteia.

Pe lângă fraze și expresii relevante în sensul temei, Valentin Ionescu recurge copios în lucrarea sa la citate lungi depășind, în felul acesta, nu de puține ori, dimensiunile celui tocmai reprodus sau la „baterii“ de citate așternute pe câte o pagină întreagă sau mai mult. Orice reproș în această privință, în virtutea principiului că textul comentatorului trebuie să fie mai întins decât corpusul citărilor nu se poate justifica într-un caz cum este cel de față, care, prin natura lui, reclamă preluarea integrală a spuselor ce constituie obiectul dezbaterii sau al exemplificării, întrucât a trunchia, a recurge la stilul indirect liber, a selecta ar însemna, ca și în cazul explicării unei anecdote sau a unui banc, să se distrugă poanta și să nu se mai înțeleagă care e motivul de haz.

Din nefericire, locul de unde provin extrasele în mod firesc extrem de numeroase din textele lui G. Călinescu nu este precizat aproape niciodată, cea ce, dacă asigură o fluiditate a textului și o ușurință la lectură ce face ca umorul de care cartea mustește în felul acesta să fie gustat o dată cu comentatorul, nu-i conferă și greutatea filologică pe care ar presupune-o o astfel de utilizare a lor. Din acest motiv, deși are caracterul unui studiu, prin natura cercetării și prin structura prezentării descoperirilor, *Comicul comentariului călinescian* aparține, tipologic, formal, mai curând eseului. Nu e, finalmente, atât de important, fac doar o observație de ordin tehnic, altfel, calitatea investigației, mijloacele cu care este realizată, reflecția ce urmează descoperirii și efortul de interpretare, apoi, nu în ultimul rând, creativitatea investită, noutatea demersului sunt atributele unui text despre care se poate firma fără greș că este de o foarte bună ținută științifică. La rigoare, s-ar fi putut aplica soluții pentru a marca sursele citatelor fără a impieta asupra fluidității, dar aici se vede poate lipsa experienței în materie de redactare a textelor de această factură, însă probabil că motivul adevărat va fi fiind unul de natură să ne mâhnească, anume, faptul că autorul a simțit că trebuie să se grăbească, fără a mai pierde timpul cu astfel de detalii migăloase și cronofage,

În capitolul „Revirimentul consacraților“, cititorul este inițiat în felul în care Călinescu, „dispus structural spre teoretizarea elevată și insolită“, „rafează în esențe originale conținutul unor personaje notorii și consacrate stereotip“. Astfel, moșul care, la iarmaroc, dă drumul pupezei într-un episod din *Amintiri din copilărie* este „providențialist ca și Bernardin de Saint-Pierre și pupăza lui e sinonimă cu soarele eroului paria din *La chaumière indienne*“, Julien Sorel e „un simplu alergător după hrană“, „Goriot e numai un om slab, fără rezistență, dar el are conștiința că e «tată», care dă îndreptățirea prostiei și suferinței lui“, Peer Gynt e „un mincinos plin de facondă“, Cidul „se portă ca un escroc, schimbând conținutul lăzilor destinate unor negustori evrei“ și așa mai departe, culminând cu o privire de un surprinzător realism

asupra zmeilor, în *Estetica basmului*, atrăgând atenția că aceștia au case, palate, grădini cu flori mirositoare, că fetele răpite de pe tărâmul oamenilor primesc câte o cameră a lor și, de fapt, nu sunt nici un moment expuse violenței, aceste creaturi de pe tărâmul celălalt prezentând, așadar, „toate caracterele unui cavaler feudal“, în timp ce Muma-Pădurii „e o femeie senilă, căreia îi plac flăcăii“. Nu poți să rămâi sobru la o asemenea năstrușnicie!

Comicul mai este obținut – iar aceasta, ține să avertizeze Valentin Ionescu, face parte dintr-un tip de manierism – prin atribuirea „unui personaj sau unui autor“ a conduitei consacrate „a tipului clasic, ridicat astfel la rangul de concept“. De pildă, Al. Rosetti e „un Metternich al literelor“, iar Hasdeu „un Don Quijote de pustă“, după cum Dinu Păturică îi apare ca „un Julien Sorel valah“. Metodologia aceasta, bazată pe ideile de gen și serie istorică, e foarte răspândită ca manieră critică și îl reprezintă în special pe G. Călinescu doar prin frecvența mare, explicabilă prin mai întinsa lui cultură și prin preferința pentru terminologia de badinerie jovială. E un impresionism ordonat de reflexul științific al clasificării, conchide autorul.

Nu voi merge mai departe cu această trecere în revistă. Cititorul va descoperi, cu nu puține delicii intelectuale, și celelalte fațete ale geniului călinescian așa cum au fost decelate și descrise în acest demers ce depășește multe dintre convențiile receptării unei opere. Unul dintre pilonii umorului la G. Călinescu este modul paradoxal în care acesta vedea lumea, oamenii, personajele literare și istorice, datele și faptele. „Asocierea extra-ordinară [să se remarce separarea cuvântului compus, care dă seamă, în izotopie cu modelul, de psihologia acestuia, n.m. R.V.] și imprevizibilă a ideilor era mișcarea firească a spiritului său penetrant și speculativ. Geniile au frecvent înclinare spre reexaminarea lucrurilor, descoperindu-le noi proiecții în conștiință“. În cazul lui Călinescu, „plăcerea («plăcerea boemului de a-l șoca pe burghez») nu l-a dus totuși niciodată la arbitrar și denotă mai degrabă jubilația comunicării propriilor descoperiri și o modalitate de a-și incita auditorul“. *Nota bene*, Călinescu nu a fost, desigur un boem, în ce-l privește, resortul era altul, cam de aceeași factură în esență, însă despre apucăturile lui histrionice s-au păstrat destule relatări din partea celor care l-au cunoscut.

În această observație profundă despre înclinația geniilor de a privi lucrurile din unghiuri neobișnuite rezidă și secretul cel mai redutabil, în opinia mea, al umorului călinescian. Într-o consistentă secțiune a cărții, intitulată „Paradoxon“, Valentin Ionescu își desfășoară cu măiestrie instrumentele analitice pentru a reflecta tocmai acest tip de gândire despre care cititorul va ști de acum înainte că este caracteristic nu numai pentru umorul călinescian etalat în articole și eseuri, dar pentru întreaga lui viziune, fiind răspunzător pentru toate noutățile cu care a intervenit în cursul evoluției criticii românești. Dacă la vremea când și-a scris cartea și a șlefuit la ea ar fi circulat la noi conceptul de gândire laterală, introdus în psihologie de Edward de Bono, fără îndoială că s-ar fi servit de el. Conform celui care l-a lansat și l-a teoretizat,

împânzind literatura de specialitate cu nenumărate scrieri și aplicații, gândirea laterală, spre deosebire de cea „verticală”, a logicii curente, este generativă, născând noi direcții și nu urmându-le pe cele vechi pentru rezolvarea problemelor, este provocatoare, înaintează în salturi și nu secvențial, nu folosește negația, nu uzează de etichete fixe, urmează căi surprinzătoare fiind un proces ce răspunde probabilisticii. Un inventar de caracteristici care definesc cu prisosință viziunea călinesciană.

Cei care practică un asemenea mod de a gândi au o înzestrare naturală pentru aceasta, înzestrare pe care, în funcție de context, pot ajunge să o cultive și să o perfecționeze. Astfel, G. Călinescu creează viziuni, legături prin glisări de registru (filosofic–banal, cultural–vulgar, idealist–în cadrele bunului simț), de sens (figurat–propriu), lexicale (re-etimologizări), prin exploatarea unor procedee logice aparent distorsionate, în realitate numai ieșite din cadrele patentate, uzuale, neîndepărtându-se, totuși, de obiectul de studiu. El nu joacă în careul unui formalism spumos dar, cu toate acestea, limitat fatalmente, oricât ar fi de extins, așa cum fac majoritatea criticilor impresionisti. Până la urmă, trebuie să acceptăm nu doar empiric, ci și prin recursul la metodă, că mintea criticului funcționează altfel și deloc într-un sens care să fie privit ca negativ. La el este vorba de un bun simț care se exprimă într-un mod rebel, glosând printre meandrele cogniției, manifestându-se ca un acrobat al cunoașterii.

Prin umorul rezultat adesea din cultivarea paradoxului, scoate la lumină, ca un fel de postmodernist *avant la lettre*, tensiunile dinamice dintre lucruri și noțiuni, dintre acestea din urmă și limbaj, pendulând cu dezinvoltură între semantică și pragmatică, tensiuni care se găsesc, latente, în imperfecțiunile, impreciziile, în adâncimile limbajului, ca domeniul vast a cărui integrală cunoaștere și utilizare (cunoscutul raport chomskyan între competență și performanță) nu este întotdeauna în putința oamenilor, chiar a celor cultivați. Că el se adresează aproape exclusiv acestora din urmă, e de la sine înțeles, altfel, truvaiurile despre care se poate spune că îi sunt o marcă nu ar fi accesibile.

Lucrarea lui Valentin Ionescu este nu atât o demontare a mecanismelor umorului și a ocurențelor comicului la Călinescu. Este, pornind de aici, și o încercare de a descifra metoda acestuia, modalitatea lui de gândire, în acest sens, o parte dintre capitole nu mai au efectiv legătură cu umorul și calitatea lui generativă, cât intrinsec cu gândirea călinesciană, atât de particulară, cum se întâmplă, de exemplu, în capitolul „Țăranii aristocrați”.

Cartea are și meritul de a nu trata numai publicistica lui G. Călinescu, ci și critica acestuia, ca și, bineînțeles, *Istoria literaturii române*. Peste tot, spiritul investigativ al autorului este la el acasă, mergând până la a identifica filiații între stilul celui comentat și al unor autori pe care îi cunoștea, Émile Faguet, de pildă. Cât despre modalitatea de portretizare a unor scriitori, cu inserția de anecdotic, cu o lejeritate care tușează uneori cinismul (după mine, e în mai toate cazurile un cinism de idee și nu unul menit să distrugă pe cineva, cu toate că s-ar putea obiecta că, în fond, cinismul

tocmai pentru că ține cont de idei și nu de oameni e așa cum e; nu ne referim, însă, aici, la un cinic în viață, în ale vieții, ci în lumea ideilor), ea îi vine, demonstrează prin juxtapuneri de texte Valentin Ionescu, de la Nicolae Iorga istoricul literar (capitolul „Cât de la Iorga?”), un model posibil fiind biografia stolnicului Constantin Cantacuzino, și mai cu seamă de la Francesco de Sanctis („Ca De Sanctis”), aici fiind invocat portretul lui Pietro Aretino. Cu toate aceste inflexiuni imitative, este limpede, iar Valentin Ionescu stabilește cu justețe acest lucru, că G. Călinescu realiza portrete de scriitori și legături cu istoria literaturii într-un mod care îi era, totuși, propriu.

Anecdoticul lui Călinescu nu e integrat discursului istoric literar de dragul cromaticii, al pitorescului gratuit, de inspirație romanescă, „lipit” pe canavaua evoluției literaturii sau pentru că nu ar ține bine în mână frâiele analizei, așa cum se mai crede, ci în măsura în care el simte că povestea de viață, împrejurările participă la înțelegerea personalității creatoare și a operei. Procedând astfel, amintește numaidecât de concepția lui Hyppolite Taine (*race, milieu, moment*), cu modificările și variațiile conceptuale de rigoare, ilustrând-o strălucit și pasionant. Explicând discursul comprehensiv, „simpatetic”, după cum inspirat îl numește, al istoricului Călinescu și prin „erudiția și intuiția analogică”, Valentin Ionescu relevă una dintre trăsăturile acestuia de care s-a făcut poate prea puțin caz.

Lipsindu-le această dimensiune a psihologiei și a contextului, istoriile literare care s-au mai scris în ultimii ani, mizând, chipurile, doar pe criteriul estetic, ajung să fie cu precădere însumări de mai lungi ori mai scurte eseuri despre opere, fără a spune mai nimic despre condițiile în care acestea s-au născut și nici despre rolul pe care l-au jucat în viața societăților într-o anumită epocă sau în posteritate.

Comicul comentariului călinescian este o carte ce acreditează pentru totdeauna un critic înzestrat și constituie o lectură agreabilă, instructivă, interesantă pentru cei deprinși cu lumea ideilor. Este vorba de o contribuție cât se poate de importantă nu numai în ce privește înțelegerea mecanismelor comicului aplicate la o serie de texte, ci și la exegeza călinesciană în general, care avea nevoie ca și acest palier al expresivității criticului să fie acoperit, însă și una la ideile critice din România. Nu și-a pierdut prospețimea la trei decenii de la punerea în circulație a ideilor ei în revistă și la două după ce a văzut lumina tiparului în forma de volum, ceea ce se cuvine apreciat. Ea se adaugă, astfel, vastei și comprehensibilei exegeze realizate de Andrei Terian în *G. Călinescu. A cincea esență*.

Nu am intrat în toate detaliile pasionante ale acestei construcții – pentru că de o construcție bine și ingenios articulată este vorba, în cele din urmă –, doar am vrut ca o asemenea carte să nu cadă de tot în uitare. Cred că o nouă ediție – eventual, cu o succintă introducere care să actualizeze achizițiile teoretice adăugate în anii care s-au scurs de la elaborarea și de la publicarea ei – ar fi cât se poate de necesară.

Valentin COȘEREANU

Descuț în iarba copilăriei (XI)

Motto: *vit auzul poetului. O neliniște fină străbate poemul, neliniște care e mai mult decât dor metafizic și simți că el niciodată nu va ajunge la pacea, la odihna absolută (nu cea a contemplării estetice), la contemplarea divinității, ca Dante prin Beatrice².*

*O, rai al tinereții-mi, din care stau gonit!
Privesc cu jind la tine, asemeni lui Adam,
Eu nu gândesc c-o clipă am fost și fericit,
Ci mor, mor de durerea că-n brațe nu te am.*
Mihai EMINESCU

FECIORUL DE ÎMPĂRAT FĂRĂ DE STEA (POVESTEA MAGULUI CĂLĂTOR ÎN STELE)

Ultimul mare poem eminescian axat pe o topografie mitică a universului și racordabil, totodată, la modelul cosmologic platonician este neterminată „Poveste a magului călător în stele”, basm filosofic structurat pe schema arhetipală a parcurgerii unui traseu inițiativ¹, susține Ioana Em. Petrescu, iar I. Negoïtescu adaugă substanțial: *Parcurgând acest poem simți cum se desfac pecețile lirismului eminescian și pătrunzi în stratul ultim al viziunilor lui Eminescu, acolo unde sună chemarea, cea mai adâncă și mai plină de mister, care a desfătat și otră-*

În *Geniu pustiu* și în *Sărmanul Dionis* se găsesc două mărturii autobiografice care ar putea fi considerate mărturisiri de credință. Având legături subtile cu poemul în cauză, le reproducem mai jos: *visul își deschise auritele lui gratii și mă lăsă să intru în poeticele și etern junele lui grădini; cealaltă, de-a dreptul o axiomă: pentru el visul era o viață și viața un vis.*

Anatemele i se potrivesc perfect autorului nostru. Și nu credem că le-a notat întâmplător. Dimpotrivă, credem că de aici pornesc toate în poemul de 844 de versuri, intitulat *Feciorul de împărat fără de stea*, căci ce altceva să exprime acest lung poem nedesăvârșit, dar împlinit în mintea lectorului, ca și *Mortua est!*, numai în măsura în care doar o cultură inițiativă a domeniului ajută la pătrunderea lui.

¹ Ioana Em. Petrescu, *op. cit.*, p. 50.

² I. Negoïtescu, *op. cit.*, p. 28.

Ca orice operă care frizează genialitatea și *Povestea magului călător în stele*, conform titlului dat de G. Călinescu poemului intitulat de Murărașu, *Feciorul de împărat fără de stea*, este accesibilă tuturor stratificărilor intelectului uman, dar adâncimile poemului nu pot fi înțelese în toată semnificația lor, dacă nu avem în vedere și aplecarea spirituală a poetului spre o lume de mister, și un strat de cultură literară și filosofică, pe care-l capătă odată cu începerea studiilor lui în străinătate³.

Povestea, așa cum o înțelege oricine citește poemul, se poate rezuma astfel: *Un tânăr pornit pe jos, din sărăcie, este stăpânit de înalte gânduri de mărire. Vrea să ajungă să conducă lumea ca împărat, să distribuie coroane unora care i-ar recunoaște puterea și să se bucure de tot ce-i poate aduce, ca plăceri, o atât de grandioasă situație. Dar, într-o zi, i se pare searbădă această existență și se retrage din lume, spre a citi cărți sfinte și a medita. Viața de ascet este numai exterioară, căci în adâncul ființei lui a rămas prins de gânduri deșarte și de plăceri lumești. Visurile lui de dragoste sunt mai puternice decât sentimentul religios, și el aspiră să se unească prin moarte cu aceea care îi stăpânește inima (v. 788-828)*⁴.

În continuare, Murărașu se întreabă dacă Eminescu va fi încercat să dezvolte sfârșitul episodului și răspunde în felul următor: *Magul știe de nefericirea sihastrului și-și propune să-i aducă mângâiere (v. 584-587). La sfârșitul părții a III-a îi propune o nouă viață, în altă lume, unde își va putea împlini aspirațiile spre ființa ideală care îl obseda (v. 837 și urm.)*⁵.

O poveste care ar părea să nu aibă nimic în comun cu urmele lăsate în suflet de iubita din Ipotești. Este o poveste pe care credem că nu ar trebui să o trecem cu vederea atât de ușor. Atrage atenția mai întâi un portret de tinerețe a poetului: *Cu buclele lui negre, ce mândre strălucite!
Cu fața lui cea trasă, ce dureros de pal!
Cu ochii mari ce-și primblă privirile-i unite,
C-o frunte-n bucle-și pierde puternicu-i oval –
Astfel feciorul tânăr pe cugetu-i [țintit e.]
Stă rezemat de pragul auritului portal:
A tatălui său vorbă aude și se-nchină –
Un semn că se supune măsurii ce-o destină.*

A fost reliefată, pe parcursul acestor comentarii, invocarea toponimului ipoteștean *stânca stearpă*, pe care copilul Mihai adesea se suia, părându-i-se că e pe munte și când de sus revedea panorama Ipoteștilor, în valea ce undula în flori. Toponimul, cu o sintagmă puțin schimbată (*culmea cea stearpă*), apare și în acest poem și nu poate fi trecut cu vederea: *Trec vânturi și clatin pădurea de brad,/ Prăval pietre mari din culmea cea stearpă.*

Imaginea iubitei blonde văzută în vis apare și în acest poem. Nu mai încapă îndoială cine este ea în realitate, prea seamănă imaginile între ele atunci când este vorba de înfățișarea Casandrei, iar gesturile celor doi sunt suprapuse până la identificare cu altele, unde iubita din tinerețea poetului apare cu mult mai explicit:

El ochi-și deschide, deasupra lui vede

³ M. Eminescu, *Poezii*, I, ed. Murărașu, p. 347.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

*Doi ochi mari albaștri, adânci visători.
A lui fericire el mai că n-o crede,
El gura și-apasă pe blondele-i plete
Și fața cea pală i-o mângâie-n dor.*

*E beat de a visului lungă magie,
În brațe-i pe înger mai tare-a cuprins
Și umbra surâde, cu-aripla-l mângâie
Și gura-și apleacă în dulce beție,
I-apasă pe buze-i sărutu-i aprins.*

Întors în lume, feciorul de împărat (citește Eminescu) invocă (a câta oară?) imaginea îngerului-stea, atât de drag poetului și pe care-l reia în versuri ca cele de mai jos: *Cu ochii plini de lacrimi la acea stea privește,
Ce lumină albastră mergându-și drumul său;
– Ce liniștită-i dânsa, în pace ea pășește,
O, cum iubesc eu steaua, unde m-am născut eu.*

.....
*Cine-ar fi oare umbra aceea argintie
Ce vine la cântarea-mi când cu o rugă-o-nvoc,
Când provocați de arfă-mi răspund valuri o mie,
În nopți când pricep scrisul al stelelor de foc?*

Versurile sunt construite de așa natură încât gândul se îndreaptă din nou spre Casandra, *partea cea mai bună, mai pură și mai sfântă* a sufletului său, o sfântă care într-o noapte albă, pe-o rază tremurândă/Părăsi lemnul putred, zburând la Dumnezeu. O iubită pierdută pe care nu conținește s-o invoce și pe care nu o poate uita. Ea a redevenit *o făptură-aievea, cu gând din gândul său, așa încât îndrăgostitul o cheamă din mare și din lună, întrupând-o Dintr-un noian de raze [...]/ Și inima-mi o cheamă, [gândirea-mi] o dezmiardă/ Și sufletul din mine e și sufletul său. Accentul cade, însă, pe grăitorul vers: O, cum iubesc eu steaua, unde m-am născut eu. Prin urmare, nu mai încapă îndoială că versurile de mai jos sunt imagini inconfundabile ale fetei din Ipotești: *Tot ce-am gândit mai tânăr, tot ce-am cântat mai dulce,
Tot ce a fost în cântu-mi mai pur și mai copil
S-a-mpreunat în marea aerului steril
Cu razele a lunii ce-n nori stă să se culce
Și a format un înger frumos și juvenil.**

La imputările bătrânului Mag, tânărul (poetul) răspunde ferm:

Mie-mi place visarea. Etc. În astfel de momente mă sperii eu de mine./ O, de ar fi o moarte, fără ca eu să mor,/ Eu aş cuprinde-o-n brațe și aş strânge-o cu dor.

Exemplele noastre în legătură cu tema iubitei pierdute, din amintirea căreia poetul se hrănește, reprezintă un model pe care Eminescu îl invocă constant, apărând și în versiunile acestui poem⁶.

VIS

*Plutesc pe râu – pe pânda-i plană,
Pe păduri vineți de cristal,*

⁶ Pentru edificare vezi Eminescu, *Opere*, I, ed. Coșereanu, p. 620-625.

În urmă-mi noaptea *dumbrăvană*,
Nainte-mi domul cel regal.

Căci pe o insulă ferice
Se-nalță cùpola de bronz,
A lui coloane nalt-antice
Sub norii noștii mari și blonzi.

Mă urc pe scări, intru-năuntru:
Tăcere – de-aud al meu pas,
Se-nalț-frumoase, lucesc mândre
Chipuri de sfinți p-iconostas.

Și-n turla [mare] doar străluce
Un singur sâmbure de foc
Ce luminează sub o cruce
Și naște umbre-n orice loc.

Și numai sus, din cor, apasă
Un cântec trist, prin stâlpii reci,
Ca o cerșire tânguioasă
Pentru repausul de veci.

Și-n tactul muzicii ce-ntreabă
Lași încet un chip ca-n somn,
Cu o făclie-n mâna slabă,
C-o lungă mantie de domn.

Și când mă uit în a lui față
Cu ochii-nchiși, căzuți în fund,
Cu o slăbire lungăreață,
Cu buze vineți strâns profund.
Ah! îl cunosc ast chip ce trece,
Ăst sân de marmură pălit,
Ce cald-ai fost și cum ești rece,
Tu, dulce înger ce-am iubit.

Când mi-ai murit tu? Cum se poate
Să nu o știu că nu mai ești?
Visez? Sau moartă ești, iubită,
Sau ambii-n groapă visăm morți?

Ești moartă tu? Sunt mort în groapă
Te văd ca-n vis, o dulce stea?
Trăim în lume? Este lumea?
Sau e o viziune-a mea?

Ce este lumea? Sclav și rege...
Închipuiri a lumii sorți,
Căci viața-ntreagă-a lumii-ntrege
Un vis e al eternei morți.

* * *

Poezia se regăsește în manuscrisul eminescian 2262, la f. 159r. Pentru a nu se crea confuzii, trebuie spus că în opera poetică eminesciană (manuscrisul 2283, f. 154v. și 91v.-80v) se mai găsește o altă poezie intitulată *Vis*, dar ea este elaborată în anul 1876 și nu are legătură cu spațiul ipoteștan.

Poezia *Vis*, compusă în 1872 este publicată pentru întâia dată de Petru Creția în numărul special al revistei *Manuscriptum*, la p. 35-37.

Despre „*Vis*” s-au mai spus cele convenite – spune eminescologul –, dar ar mai fi de adăugat, ca fiind acesta singurul poem erotic-funerar din această culegere, că, încă departe de climaxul autoscopic al dublului din versiunea de peste ani [...], poezia îl anunță măcar prin înlocuirea lui „ei” cu „lui” din versul 25. În rest, poezia se dezvoltă pe alte linii: imaginea care apare este a iubitei moarte, dar visătorul trece și mai departe. Întâi pentru a se întreba dacă nu cumva el însuși e mort, „cei doi visându-se unul pe altul”, apoi, în acumularea precipitată de întrebări din ultimele strofe, pentru a lărgi îndoielile asupra lumii întregi, care e poate doar un vis al subiectului sau poate chiar, cu trecerea hotărâtă de la întrebare la aserțiune, un vis al veșnicei morți⁷.

Să ne aplecăm, așadar, asupra imaginii... iubitei moarte, cum se exprimă Petru Creția. Este vorba din nou desigur de Casandra? Imaginile vorbesc de la sine: primele șase strofe sunt dedicate atmosferei din biserica imaginară. Nu sunt elemente care să ne ducă cu gândul la bisericuța familiei Eminovici de la Ipotești, dar strofele următoare dedicate iubitei, spre Casandra ne călăuzesc, ființa dragă din pierduțele timpuri fericite ale copilăriei: *Ce cald-ai fost și cum ești rece,/ Tu, dulce înger ce-am iubit.*

Antepenultima strofă, (unde este recognoscibilă atmosfera de tip Offenbach/E. T. A. Hoffmann), ilustrează un amestec de viață, vis și viziune morbidă, într-o multitudine de aduceri aminte, de percepții care sunt ale unui om vădit tulburat sufletește: *Visez? Sau moartă ești, iubită,/ Sau ambii-n groapă visăm morți?*

Odată cu imaginea iubitei, descrisă acum cu trupul rece ca de gheață, cu sânul *de marmură pălit*, totul se adâncește într-un tragism cutremurător: *Ce cald-ai fost și cum ești rece,/ Tu, dulce înger ce-am iubit.*

Nedumeririle din starea de visare (penultima strofă) provoacă tot atâtea stări de confuzie: *Trăim în lume? Este lumea?/ Sau e o viziune-a mea?*

Abordând mult cunoscuta temă a vieții ca vis, invocând cazul particular al morții Casandrei, Eminescu extinde motivul asupra întregii existențe umane.

În manuscrisul eminescian 2262, la f. 159 se află o versiune apropiată de cea reprodusă mai sus. Aici cadrul imaginarei biserici este restrâns la trei strofe și este dovada cea mai bună că ținta tematică a poetului era, în fapt, invocarea mult îndrăgitei Casandre. Portretul iubitei moarte este mai aproape de cel real, căci sunt desenate trăsături aieva, pe care Eminescu nu are cum să le uite⁸.

STELE IZVORĂSC PE CERURI

Stele izvorăsc pe ceruri, întuneric crește-n vale
Peste râuri, peste codri, peste munți cu sure șale,
Noaptea clară e pe ceruri, noaptea neagră în adânc.

* * *

⁷ Petru Creția, *Manuscriptum*, 1991, rev. cit., p. 13-14

⁸ Vezi Eminescu, *Opere*, I, ed. Coșereanu, p. 749-780.

Se regăsește în manuscrisul eminescian 2284, la f. 65v. și este publicată pentru întâia dată de Petru Creția în numărul special al revistei *Manuscriptum*, la p. 37.

Pare începutul unui nou poem. Mai mult decât atât, pare că imaginea poemului este plasată în Ipoteștii natali. Cine cunoaște locul nu poate să nu remarce câteva asemănări cu cea a sătucului de atunci: ca și cum ar privi noaptea, în adâncul și liniștea ei din pridvorul casei, poetul descrie aceleași caracteristici ale cerului ipoteștean, aceeași perspectivă a munților și a văii în fum (acum închisă în ceața nopții), peste care vine în final, imaginea simetrică de un poetism absolut, Noaptea clară e pe ceruri, noaptea neagră în adânc.

UNDE-N SĂLCII ARGINTOASE

*Unde-n sălcii argintoase
Viespii fac faguri de miere,
Unde soarele-n tăcere
Arde-n bolta nouroasă.*

* * *

Strofa aceasta este descoperită în manuscris de Petru Creția, publicată și ea în numărul special al revistei *Manuscriptum*, XXII, nr. 1 (82), p. 43.

Pare și ea, ca și cealaltă de mai sus, începutul unei noi creații, cum tot atât de bine ar putea fi o strofă din ciclul poeziilor dedicate naturii ipoteștene rămasă în memoria afectivă a poetului până târziu la maturitate artistică, căci, așa cum demonstrează Sigmund Freud în *Prelegeri de psihanaliză*, aproape orice se uită, numai imaginile copilăriei rămân pentru totdeauna imprimare în mintea fiecăruia.

Dacă am pune față în față creația aceasta și am compara-o cu altele, precum: *Dorința*, *Ea-și urma cărarea-n codru*, *Floare albastră*, etc., vom observa că poezia are aceleași caracteristici de atmosferă și imagini cu cele menționate anterior. Prin urmare, încadrăm și acest scurt poem în categoria celor care invocă natura ipoteșteană.

CÂTE NOPTI EU CUGETAT-AM

*Câte nopți eu cugetat-am pân' se-nvăluie gândirea,
Pân' ce visele-i gigantici se uscau în nălucire,
Adormeam și deasupra-mi stelele împlau cumiți,
Luna strălucea prin crengă ca o pavază de aur
Și prin grâul crescut mare ciripeau puii de graur,
Vântu-ngreunat cu miros trezea-n clopot glas de sfinți.*

*Păhar nalt îmi părea cerul răsturnat deasupra noastră,
Stelele scâteietoare împleau lumea lui albastră,
Norii ce plutesc par spuma a luminii de argint;
Sufletu-mi, arbor de cânturi, crengile și le-convoaie
De visări îngreuiate, iar a florilor văpaie,
Ce lucește-n mii de feluri, potolită stă de vânt.*

*Pe o mreajă de lumină roșie ca zorii zilei
S-a ivit o umbră dulce-față sfântă a copilei,
Era marmură pălită, ochii mari [- -] abia îi lumin'
Și pe urmele albe se-nălțau negre aripe
Haina neagră strălucită lumina a nopții clipe,*

Părul nempletit era prins într-o cunună de spin.

* * *

Poezia se regăsește în manuscrisul eminescian 2259, la f. 140r. A fost descoperită de Oxana Busuioceanu și publicată în revista *Manuscriptum*, Anul XX, nr. 4, din 1989, la p. 7.

În volumul M. Eminescu, *Opere*, XV, ediția Academiei Române, la p. 993 apare mențiunea: *Text neîncheiat, destinat unei poezii cu statut autonom redactată la Viena sau Berlin pe când poetul scria strofe cu aceeași structură ca a strofelor lui „Memento mori“.* Databil 1971-1872.

În fapt, poezia aduce în prim plan, împreună cu amintirea iubitei din Ipotești și aceia legată de locurile gazdă ale misterioasei iubiri împreună cu senzații vizuale înfășurate în atmosfera de basm a copilăriei: fie în curtea casei, fie în pădurea Baisei, lângă lac. Retras, cum a fost de mic, poetul hălăduia singur în locurile numai de el știute, plătându-i să se lase în voia imaginației sale demiurgice, croindu-și plăsmuirii din nopțile când privea cerul miriadelor de stele. (Mărturii credibile menționează că odată, la Văratec, plângea că nu apare luna).

La Ipotești, însă, în vremea copilăriei, totul părea mirific, ca de obicei, între somnie și trezie, *când se-nvăluia gândirea, Pân' ce visele-i gigantici se uscau în nălucire*, când copilul vedea pe cer cum *stelele împlau cumiți*, cum *Luna strălucea prin crengă ca o pavază de aur* / **Și prin grâul crescut mare ciripeau puii de graur**; totul atât de adevărat, încât până și senzația olfactivă îi revine poetului: *Vântu-ngreunat cu miros trezea-n clopot glas de sfinți*.

La ce s-o fi gândit Eminescu când spunea că *trezea-n clopot glas de sfinți*, nu vom putea ști exact niciodată, dar și aici ca și în versul plin de substanță metafizică *Credința zugrăvește icoanele-n biserici* există tot atâta profunzime, sensibilitate asociate cu fapte din realitatea trăită la Ipotești, unde smerenia dobândită în biserică devine nu supunere ci acceptare, ceea ce este mult mai mult îndeosebi în cazul Eminescu. Strofa a doua, cea a creării cadrului, este cea care trădează imaginea copilului, căci numai unui copil i se potrivește: *Păhar nalt îmi părea cerul răsturnat deasupra noastră*. Restul strofei descrie chiar Ipoteștiul **său scaldat în misterul nopții**.

Imaginea halucinatorie a iubitei moarte îi apare acum în detaliile visului. Sunt aceleași imagini descrise ca întotdeauna: *Cassandra* apare pe o *mreajă de lumină*, întruchipată ca o *umbră dulce* (interesantă asociere...), care nu era altceva decât fața sfântă a copilei, *ca o marmură pălită, ochii mari* [- -] abia îi lumin' / **Și pe urmele albe se-nălțau negre aripe**. Poetul o vede ca acum, dus cu gândul în urmă: *Haina neagră strălucită lumina a nopții clipe*, / *Părul nempletit era prins într-o cunună de spin*.

Sigur că, apărând cu o coroană de spini pe cap, imaginea iubitei moarte dobândește sub condeiul poetului o înfățișare aproape cristică.

(Volumul a apărut la Iași, Editura Junimea, în colecția *Memoria clepsidrei*, 2020)

Theodor CODREANU

Tudor Ghideanu și ontologia arheității (III)

Monismul arheic (Unu-Multiplu)

Și din astfel de exemple, la nivel filosofic, concluzia lui Tudor Ghideanu nu putea fi decât o filosofie monadică: „Opțiunea ontologică a lui Eminescu este monismul“, el trecând prin „filtrul propriu, impresionanta pluralitate a viziunilor filosofice, de la cei vechi și până la contemporani“. Archaeus trimite, deopotrivă, la rădăcinile creștine ale Europei, la înțelepciunea orientală (budism, taoism), la marii filosofi ai Greciei antice și ai Europei moderne, fiind și „continuatorul consecvent al mitologiei uranice geto-dace, axată pe mitema unicitate-nemurire, întruchipată în Zalmoxis, zeitate a luminii, lipsită de orice dublet antinomic (întunericul). Apoi «luceafărul» nu este și nu devine «îngerul căzut». Singura dualitate care se menține este aceea dintre muritor și nemuritor, încă un argument că aici manifestarea funciară a ființei, ca și pentru cei vechi, este Timpul (Heraclit)“. În fața acestui polimorfism de gândire, poetul se vedea, inevitabil, sufocat în eteroclit.

Urmarea, pentru exegeți: necesitatea abandonării sursierismului, în perspectiva unui comparatism de *diferențiere*: „Cu alte cuvinte, rămâne definitiv desuetă chestiunea: *ce și cât* a luat de la alții, indiferent cum s-ar numi aceștia. Pentru că în sfera creației geniale, nu se ia nimic, ci se *încearcă* (s.n.) numai etern umplerea *dorului de Același (das Selbe)*, cum a zis Heidegger, pe urmele lui Schelling“ (p. 21). Trebuie remarcat că Eminescu nu dorește să adauge încă un sistem filosofic la multele anterioare, așa că aceia care i-au reproșat că nu a creat încă unul au rătăcit ținta din capul locului. O spune și Tudor Ghideanu: „Eminescu incrimina

înmulțirea sistemelor metafizice, doritoare a se substitui științelor exacte, teologiei și artelor“ (p. 23). În atare direcție l-a prevenit lectura nouă a *Criticii rațiunii pure*, cu disocierea dintre *transcendent* și *transcendental*, ignorată și de destui discipoli kantieni. Demersul său înaintează, mai degrabă, către o ontologie fundamentală de felul celei a lui Heidegger, încercată însă pe teren creștin, cu achiziții din întreaga moștenire a gândirii universale. Finalmente, Archaeus este izomorfie a *ecuațiunii universale*, intuită de poet, având corespondent, în fizica cuantică, visul unificării tuturor forțelor din univers, instrumentul gândirii fiind același cu al lui Eminescu: *încercarea* de a ajunge la „particula lui Dumnezeu“ (vezi experimentul CERN, Elveția), conceptele pe care pariază poetul fiind *timp, spațiu, mișcare/cauzalitate*: „Când unul dintre termeni crește, celălalt scade proporțional. Câteșitrele sunt într-o eternă ecuațiune. Mișcarea e: sau în linie dreaptă sau rotatorie. Dar oricât de mică ar fi o roată, ea descrie o cale se-ntoarce în ea însăși și circumferința e multipliată cu timpul cât se-nvârtește ne-arda echivalentul unei drepte foarte lungi. Puterea produsă prin rotațiune e dar egală cu cea produsă prin mișcarea în linie dreaptă“¹. (Antitezele eminesciene duc, surprinzător, către conceptele lupasciene de *actualizare/potențializare, semiactualizare/semipotențializare*, pentru ca triada să ajungă la terțul inclus, armonizabil). Tudor Ghideanu, de aceea, vede în monismul eminescian unul *pozitiv*, care ar transcende inclusiv *nișismul* gândirii indiene, deși ecuația *nici-nici* ne întâmpină, în abisalitatea ei, concede și Amita

¹ M. Eminescu, *Fragmentarium*, ediția Magdalena Vatamaniuc-Lungu, p. 361.

Bhose, încă din *Scrisoarea I*: „La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,/ Pe când totul era lipsă de viață și voință,/ Când nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns.../Când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns./ Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?/ N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,/ Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,/ Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază“.

În niște pagini de jurnal apărute postum, Anton Dumitriu elogia lectura rig-vedantă a autoarei indiene, considerând că a pus „problema în inima ei“², delimitând filosofarea eminesciană de *ninismul* unilateral al eleaților și deschizând, în acest fel, calea către originalitatea gândirii poetului în raport cu filosofii europeni de până la el, preocupați, fiecare, de propriul sistem de gândire. Astfel, Eminescu se dovedea mai mult decât un filosof, și mai mult decât un poet (un *kavi*, *undarshan* (cel care vede), care stă *față către față* cu Adevărul, cu *Archaeus*, e de adăugat, depășind stadiul cunoașterii *prin oglindă*, *ca-n ghicitură*, exact ceea ce le reproșa Iisus apostolilor săi. În filosofia europeană, atrage atenția Anton Dumitriu, nu există decât două începuturi: „1. sau se pleacă de la Ființă, de la existență; 2. sau se pleacă de la Neant, de la non-existență“. Spre deosebire de europeni, indienii adoptă calea Brahma Nirguna (Brahma necalificatul), conform căruia ambele căi se suprapun în „dogma“: „nici că există, nici că nu există“. Calea Brahma Nirguna scapă logicii europene aristotelice, de tip binar, cartezian raționalist, care a făcut gloria filosofiei europene, culminând cu *rațiunea pură* a filosofiei kantiene ce a nutrit raționalismul iluminiștilor.

În context, Tudor Ghideanu încearcă totuși să urmeze monismului aristotelic, incluzându-l pe Eminescu în rândul filosofilor „puternici“: Platon, Aristotel, Giordano Bruno, Leibniz, Kant, Spinoza, Schelling, Hegel, reprezentanți ai *gândirii tari* (ar zice Gianni Vattimo), opunându-le *gândirea slabă* mult lăudată de postmoderni. Între cei invocați, pentru întâia oară masiv în eminescologie, este Schelling, cu filosofia naturii elaborată în 1797 în lucrarea *Ideen zu einer Philosophie der Natur*: „Natura este spiritul vizibil, spiritul este natura invizibilă. Aici, așadar, în identitatea absolută a spiritului în noi și a naturii în afara noastră, trebuie deslușită problema cum este «posibilă o natură în afara noastră»“. Friedrich Wilhelm Schelling (1775-1854) îi continua pe Leibniz și pe Kant, încercând să dea principiului finalității demnitățile de *principiu al naturii*, nu al *spiritului*, introducând calea gândirii moderne: *tot ce e rațional e numai posibil*, identificând potențele (puterile) într-o natură ca principiu „obscur al începutului, germele“: „Această ființă, care ține ființa în putere, continuă să fie *Grund*-ul, Natura înaintea Existenței, rațiunea de a fi a Existenței, promisiunea de lumină în întuneric“, spune Schelling în *Introducere în mitologie*³. Eminescu investeste arheul cu acest *Grund* obscur al naturii. Tudor Ghideanu

citează din *Fragmentarium* (mss. 2255, p. 417v): „Orice este, are o rațiune de a fi. Va să zică dacă nedreptate și mizerie este, ele au rațiunea lor de a fi. *Nu poate fi altfel, căci numai ce este în adevăr e posibil, ceea ce nu este și n-a fost niciodată, aceea nu e cu puțință* (s. T.G.). Acesta-i un adevăr apriori sigur“ (p. 26-27). Pe această poziție „tematică“ s-a orientat G. Călinescu în abordarea arheului, pe când Noica a pornit de la manuscrisul vechi de sute de ani, uitat prin sertare și repus în scenă, actualizând arheul ascuns sub protecția *nemuririi* (p. 34-35).

Acest apriorism al potențelor arheice ar indica, la Eminescu, sub influența cursurilor lui Eduard Zeller, o ieșire atât din Schopenhauer, cât și din panlogismul lui Hegel, în favoarea unei *metafizici a posibilului*, întărită în proiectul *Despre nemurirea sufletului și a formei individuale*. Poetul își pune întrebarea dacă numărul formelor în natură e mărginit sau nu. Îi vine în ajutor teza lui Aristotel după care tot ce a fost survine ca *posibilitate este existență*, idee asumată și de Schelling în *Philosophie der Mythologie*, unificând *posibilul* cu *realul* sub spectrul ideii moderne a *eterneireînțoarceri* nietzscheene, dar prezentă, la noi, în formula *ciclicității ondulate*, la Dimitrie Cantemir, Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Vasile Conta, Lucian Blaga ș.a. Și, evident, la Eminescu: „Dar a fi și a fi mișcat sunt identice; grade și feluri de mișcare – linie dreaptă, linie rotatorie, linie ondulantă“ (Mss. 2269, f. 56). Doctrina *identității* lui Schelling e confirmată de însemnări din alte manuscrise, sub semnul *tot ce este posibil va fi*, odată cu respingerea acidității hegeliene a „unui raționalism unilateral și arogant“ (Mss. 2287, f. 31r). Cât despre Schopenhauer, acesta este plasat într-o poziție intermediară între Fichte și Schelling: „Sistemul acestuia nu este altceva decât unirea contradictorie a unui idealism extrem cu un panteism realist la fel de extrem. Pornind de la Kant, el explică întreaga noastră reprezentare, fericire, drept îmbinare a senzațiilor după legea cauzei. Tot ceea ce ea reprezintă este pură viziune. Lumea nu este altceva decât reprezentare. În-sinele acestei reprezentări este tocmai voința. (Lucrul în sine al lui Kant), Ea (voința) este Totul; esența tuturor lucrurilor, desigur nu ca voință conștientă sau divină, căci zeitățile nu există, ci drept acea forță de toate creatoare în care (lipsă verbul) de fapt Identitatea absolută a lui Schelling“.

În raport cu acești filosofi romantici (la care se adaugă și Franz Baader, Novalis și Frații Schlegel), Eminescu se situa în matca „unei cugetări superioare, a unei dialectici, perpetuu infuzată însă de filonul cugetării populare românești“ (p. 33). Lucrările din exil ale lui Constantin Amărieuței (rămase necunoscute lui Tudor Ghideanu, se pare) decid, argumentat, în jurul originalității gândirii filosofice românești devenită, la Eminescu, *inconfundabila stare dintâi, starea pe loc*, esența lui *Archaeus*, prezentă în capodopere ca *Revedere*. D-l Ghideanu simte asta, ca element care dă o coerență „uluitoare, departe de orice eclecticism“, inclusiv de eclecticismul lui Schopenhauer, când Eminescu spune: „... în fiecare organism omenesc sunt potenția coar-dele omenirii întregi. Nu vorbim de treaptă – acestea sunt

² Cf. Anton Dumitriu – *Jurnal de idei* (XV), în „Tribuna“, Cluj-Napoca, serie nouă, an. XII, nr. 270 din 1-15 decembrie 2013, p. 3

³ *Apud* Tudor Ghideanu, p. 26.

infinite. Poate că de acolo plăcerea ce oamenii o găsesc în opera poetilor – și de acolo coincidența cea ades uimitoare în pasaje, ba în cugetări organice a autorilor celor mari. Este *același om care trăiește în toți* – și naturi inferioare cred că s-a plagiat unii pe alții, pe când poate nici nu s-au citit. Și fiindcă fiecare regăsește sâmburele individualității sale în cei mari, crede de datorie a reda în comentarii și ramificațiunile individuale ale acestui sâmbure, de aici apoi se nasc diferiți glosatori și explicatori, care mai proști (ai) autorilor mari“ (Mss. 2287, f. 12r-12v).

Arheul nu e arhetip, ci *punctum saliens*, „punere ontologică a Unului în multitudinea formelor din univers“ (p. 36), semn al „conaturalității omului și a naturii“, zice Eminescu, Călinescu identificându-l cu un „idealism panteistic“ de sorginte romantică, pe când Noica – „o structură sau un pachet de posibilități structurate care stau să treacă în sânul realității, dacă aceasta oferă condiții favorabile realizării lui“.

Tudor Ghideanu repropune exegezei eminesciene de până la el că a ignorat „integral“ două fapte: „1. Cunoașterea de către genialul poet a teoriei schellingiene a libertății; 2. Prezența temei Archaeus-ului jignit (iritat) în lucrarea din 1809, a marelui clasic german“ (p. 37). E vorba de *Cerțări filosofice asupra esenței libertății umane și asupra problemelor care decurg din ea*. Schelling recunoaște condiția umană dată de Creator, dăruindu-i creaturii liberul-arbitru: „non-liberul, ca non-liber este cu necesitate în afara absolutului“. Răul, nefiind ontologic, atunci când se manifestă, este *jignire* a arheului, împingând ființa „în starea de torziune în care se găsesc principiile sau în răsturnarea lor“ (apud Tudor Ghideanu, p. 39). Așadar, „jignirea identitară“ este un clinamen, o abatere de la ipseitate, alungare din centru la margine. Tudor Ghideanu o reperează în diverse poeme și texte eminesciene, de la *Epigonii*, *Mureșanu*, *Scrisoarea III* și până la *Sărmanul Dionis*, dar de toată evidența în *Miron și frumoasa fără corp*, *Mușat și ursitorile* și în *Feciorul de împărat fără de stea*. La antipod, *Luceafărul*. Recunoscând profunda omologie între natură și conștiință, fără a se împotmoli în panteism, Eminescu se distanțează, simultan, de panlogismul lui Hegel (Mss. 2255): „Ceea ce facem noi singuri în gândire, face și natura în puteri, din care cauză poate ajunsese și Hegel să spuie că orice există este un silogism, pe când tocmai inversiunea ar fi teoria adevărată: silogismul este un mod de existență al cugetării, el este ca oricare alta (176v), o specie supraordonată genului existență“.

Acum, Tudor Ghideanu crede că poate reveni la monismul aristotelic Unu-Multiplu: „ontologie viguroasă, omologic aristotelică, își dobândește în chip distinct, particular, în polaritatea dintre materie și formă, concret la Eminescu, dintre materie (Unu – potențial, virtual) și forme (Multiplu – act real)“ (p. 53). Numai că pe Aristotel îl desparte de era creștină o nouă logică, cea a Sfintei Treimi. Ecuația Unu-Multiplu, la Stagirit, este raționalizabilă în limitele logicii aristotelice, contingentă cu matematica și științele „exacte“, în spațiul cărora se afundă și Eminescu, fără a se

simți silit să se întoarcă la gândirea anticilor. Și, cu siguranță, nici acel Schelling dintre anii 1804-1806 lecturat astfel de poetul nostru, în Mss. 2287: „El deosebește la Dumnezeu termenul originar, identificarea, veșnicul care precede toate opozițiile și principiul revelației lui Dumnezeu, numit de el natura în Dumnezeu, și ca voință, dorul veșnicului același (*das Selbe*) de a se naște din sine“. Cert e că teologia scolastică intrase în conflict cu „absurdul“ dogmei Sfintei Treimi tocmai prin întoarcere la Aristotel. „Absurdul“ dogmei centrale a creștinismului, arată Noica⁴, vine din ruptura de logica aristotelică. Antichitatea greco-romană s-a năruiat, demonstrează Noica, fiindcă n-a putut înțelege și admite cum Unu poate să fie Trei. Multiplu, da, dar nu Trei. Mai mult, scolastica a pus în adversitate știința și religia, ceea ce nu se întâmplă la Eminescu. În *Preot și filosof* îi dojenește pe preoți atunci când nu înțeleg că-n filosofi și savanți știința „este credință, ce-n alții e eres./ Căci eretic tiranul, ce Crucii se închină/ Când oardele barbare duc moarte și ruină“. Răul, cum spusese și Franz Baader, preluat de Schelling, este „Boala-dezordine introdusă în sânul naturii, prin prostul uzaj al libertății, este pandantul veritabil al Răului sau al păcatului“ (apud, p. 39).

Tudor Ghideanu este atât de fascinat de jocul antitezelor eminesciene, încât găsește în ele binaritatea logicii aristotelice: „La Eminescu, ideea corespondenței – care conține chiar conceptul matematic modern de funcție (n.n., T.G.) este atât de divers utilizată, încât binaritatea ființială își serbează, ca niciunde. Splendorile eflorescenței, luând chipul antinomiei, contradicției, complementarității, reciprocității invocate, evadării, autoironiei etc.“ (p. 60). Dar aceste splendori, cum am demonstrat încă în *Eminescu – Dialectica stilului* (1984), trimit mai degrabă la logica dinamică a contradictoriului din gândirea filosofică a lui Ștefan Lupașcu, filosoful basarabean autoexilat recunoscându-și descendența din Eminescu (L.M. Arcade). Așadar, se poate vorbi de o recuperare a Stagiritului prin dialectica *încercărilor*, condiția esențială a ontologiei lui Archaeus, o logică a Ființei trecută prin Nirguna Necalificatul, ajunsă la grandoaarea creștină a Treimii de o Ființă (*creștin la puterea a zecea*, cum se recunoaște poetul) și cum demonstrează însuși Tudor Ghideanu în partea a doua a cărții sale, împlinind titulatura de *eseu triadic*.

Archaeus, sublimul creației eminesciene este una dintre cele mai bune cărți despre Eminescu, apărută, în chip fericit, simultan cu antologia realizată de Mihaela Albu privind eminescologia exilului românesc: *Din exil... acasă... cu Eminescu de mână*“ (București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2021, 527 p.).

Pentru aprofundarea complexei problematice a cărții lui Tudor Ghideanu a se vedea și amplul studiu a lui Ștefan Munteanu, *Tudor Ghideanu despre filosofia lui Eminescu*, inclus în vol. al III-lea al proaspetei cărți *O istorie a opiniilor privind filosofia lui Eminescu*.

⁴ Cf. Constantin Noica, *Modelul cultural european*, București, Editura Humanitas, 1993.

Un fals bîntuie pe rețelele de socializare

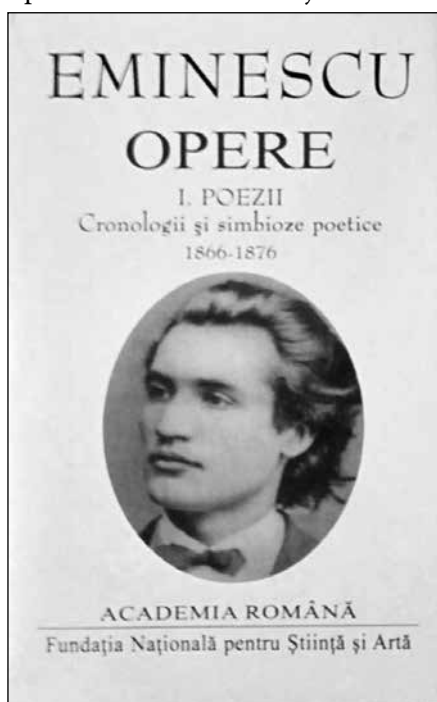
(DESPRE ANUL CÎND A FOST SCRISĂ POEZIA STELELE-N CER DE MIHAI EMINESCU)

Într-un recent număr al **României literare**, Domnul Nicolae Manolescu atrăgea atenția asupra unor afirmații nefondate, mai curînd nesperioase, despre moartea lui Mihai Eminescu, despre înscenările pe care apropiații săi i le-ar fi pus la cale; fie Ecaterina Slavici și Ioan Slavici, fie chiar Titu Maiorescu sau Simțion, alți și alți contemporani speriați de ceea ce a devenit Eminescu din cauza opiniilor sale gazetărești, așa cum reiterează pe Facebook un oarecare Laurențiu Roșu, dorind să fie foarte convingător. Numele așa-zișilor cercetători, puneți-i în ghilimele, în privința acestui trist moment nu mai are importanță aici, în ceea ce urmează să spun mai jos, însă mobilul lor, bine punctat în editorialul semnat de Domnul Nicolae Manolescu, era, evident, unul politic, iar eliminarea fizică a poetului deja foarte bolnav trebuia să fie una iminentă, cu alonjă organizatorică din chiar interiorul casei regale. Eminescu a fost un gazetar incomod, neiertător, cu opinii tranșante, așa cum le stă bine și azi adevăraților gazetari. Dar de aici și pînă a fi eliminat fizic, fie chiar și în acea epocă, mi se pare mult prea mult. Iar boala lui Eminescu a stîrnit

altfel de griji decît cele menționate de astfel de cercetători. Nu mai insist.

Se știe că după întoarcerea sa de la Botoșani, din aprilie 1888, cînd părea că s-ar fi refăcut fizic și sufletește, Eminescu a mai publicat doar șase articole: două în „România liberă“, iar patru în „Fîntîna Blanduziei“, toate pe teme politice, dar cel mai agresiv fiind cel despre inamovibilitatea judecătorilor. De aici, în imaginația celor care cred

că Eminescu ar fi fost victimă politică, i s-ar fi tras sfîrșitul poetului. Medicii care au analizat atunci acest fapt, dar și cei care au făcut-o peste timp au lămurit unele aspecte asupra efectelor tratamentelor administrate poetului, cu medicamente care aveau, cum era și firesc, reacții adverse. Tratamentul cu mercur era practicat la acea vreme, în astfel de cazuri, iar procentul reacțiilor adverse nu a fost, atunci, remarcat în vreo statistică, deși un astfel de tratament se afla nu chiar la început. Faptul că din februarie 1889, cînd a fost ridicat de jandarmi din baia comunală, unde, după o ceartă în redacție, s-a dus să se răcorească și pînă în iunie a aceluia an, cu mici excepții, Eminescu a stat internat într-un spital de boli nervoase,

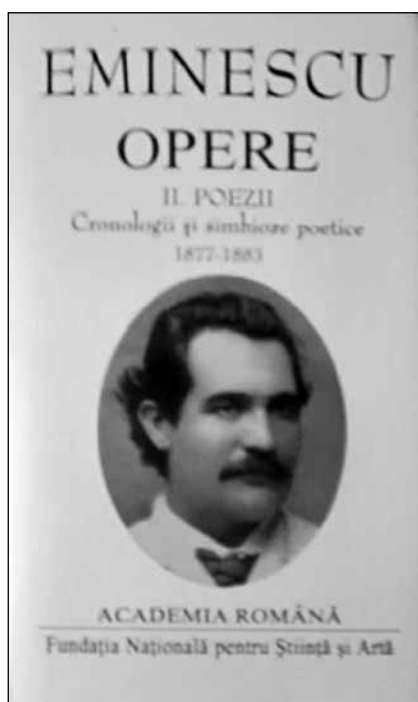

în condiții deloc bune, cu colegi de cameră, precum acel Petru Poenaru, care l-ar fi lovit cu câteva zile înainte în cap cu o piatră, de la care s-a dezvoltat acel erizipel, poate crea motive de dezvoltare a unor imaginații absolute în mintea celor care cred că astfel aduc la lumină trista și timpuria moarte a poetului. Nici un biograf al poetului, nici cei care au ficționat precum E. Lovinescu, Cezar Petrescu sau Petru Rezuș, ori mai recent în scenariul său Florina Ilis, ca să-i enumăr pe cei mai importanți, nu au lămurit acest aspect, așa cum doresc actualii „cercetători” ai vieții poetului să spună lucrurilor pe nume, fără echi-voc. Nici un aspect de acest fel nu este folositor biografiei poetului. Așa cum ceea ce urmează să spun mai jos în privința unor false datări a așa-zisei ultimei sale poezii ar dori să lămurească pentru totdeauna pe cei ce, după ureche, dau drumul pe rețelele de socializare la îndemână la informații ce se doresc foarte sigure în această privință, având ca scop victimizarea poetului.

Conform celor care s-au ocupat de editarea operelor eminesciene, de la ediții curente la ediții critice, cu precădere de la Perpessicius, D. Murărașu, D. Vatamaniuc, Petru Creția și recent, însumând toate edițiile de pînă la el, Valentin Coșereanu, poeziile lui Eminescu pot fi datate, cu exactitate sau aproximație, conform manuscriselor apărute în ediția anastatică la Academia Română, pînă cel tîrziu în 1883, anul îmbolnăvirii poetului. Ultimele lămuriri în această privință le-a dat Petru Creția, prin descifrarea ultimelor texte eminesciene. Eminescu nu a mai scris poezie de la acea dată, nici cît a fost la Viena, la sanatoriul de la Ober Döbling, nici după ce s-a întors de la Florența, nici la Florești, nici cît a stat la Kuialnik, pe malul Lacului Liman, nici la Purcica, la Iași, nici la Mănăstirea Neamț, nici la Caritas, la doctorul Șuțu, nici în Țicău, la prietenul său Ion Creangă, nici măcar la Botoșani, la Spitalul Sf. Gheorghe, nici în camera sărăcăcioasă a Harietei de la Botoșani, nici într-un loc, nici măcar cînd se afla în preajma Veronicăi Micle, fie în casa de la Vărătic, fie la București, pe care, în ultima perioadă nici n-o mai putea iubi, nicăieri, niciunde inspirația nu l-a mai stîrnit pe poet, preocupat de boala sa, de lumea în care trăia, de moartea tatălui său, de viața politică din care era fugărit prin diverse locuri, să uite de lume și de el. Dar poetul nu putea uita, nu putea ierta și a mai scris doar câteva articole în presă, pentru a-și putea asigura subzistența. Prin urmare, nici un eminescolog adevărat, care a luat manuscris cu manuscris, scos fiecare din lada dată de poet lui Maiorescu în grijă și care, tot prin grija acestuia, a ajuns la Academie, și a fost cercetat cu atenție, așa cum a făcut Petru Creția, care a și stabilit un alfabet de descifrare

a scrisului lui Eminescu, deci nici unul n-a trecut cu cronologia operei poetice de anul 1883. Efortul lui Valentin Coșereanu, prin ediția definitivă, două volume, *Poezii, I, Cronologie și simbioze poetice, 1866-1876* și *Poezii, II, Cronologie și simbioze poetice, 1877-1883*, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2019, este unul merit să stabilească odată pentru totdeauna acest aspect, disputat, al cronologiei poeziei eminesciene. Se pot vedea astfel etapele creative, intense, de mare productivitate ale operei poetice eminesciene, care are două mari perioade în scurta activitate creativă, de doar 17 ani, de la debutul din 1866 pînă la finele anului 1883, cu vîrfuri valorice în perioada 1872-1879. Or acest aspect, lămurit cu instrumentar științific, academic de cel mai recent editor al operei eminesciene, Valentin Coșereanu, nu-i mișcă din credința lor pe adulatorii aeri, urechiști mai curînd, ai poeziei lui Eminescu. Și acest lucru, acest fapt în sine, din ce în ce mai prezent pe rețelele de socializare, m-a determinat să scriu acest articol, lămuritor în această privință.

Prin urmare, pe rețelele de socializare, în ultima vreme, de vreo doi ani mai exact, dar și în cadrul unor momente aniversare ori comemorative, așa cum am auzit în Biserica Uspenia de la Botoșani, în care a fost botezat poetul, se spune, cu mare certitudine, că ultima poezie scrisă de Eminescu în chiar ziua morții, pe 15 iunie 1889, este *Stelele-n cer*. Și se redă poezia de fiecare dată, se recită, așa cum am auzit din gura preotului care ținea un *Te Deum* în biserica botoșăneană. Și asta pentru a se demonstra cît de lucid a fost Eminescu în acea zi fatală, că a putut scrie o astfel de poezie, care nu seamănă cu nici una din poeziile sale, care, deși analizată și de G. Călinescu în *Viața și Opera lui Eminescu*, cu trimiteri la unele influențe, nu lasă loc de schimbare a opiniilor celor ce promovează astfel de fals. Și unii dintre cei care promovează pe rețelele de socializare așa ceva sunt scriitori, poeți, unii chiar cu pretenții. Miza este, așa cum am spus, aceea de a se dovedi prin această poezie de reală frumusețe și creativitate aparte în totalitatea operei poetice eminesciene că un om capabil să creeze așa ceva nu putea fi decît lucid, sănătos, și, deci, ucis la ordinul unor oameni pentru care poetul devenise incomod. Se spune de către acești promotori ai unor astfel de falsuri că poezia a fost găsită în buzunarul halatului cu care era îmbrăcat în acea zi poetul. Or nici un biograf al poetului, nici un romancier care a încercat să romanțeze viața poetului nu face această afirmație, nici în documentare, nici în ficțiune. Însă acești inși știu sigur că acel manuscris după care s-a publicat pentru prima dată poezia, imediat după moarte, la 1 august 1889, care, de altfel, nu s-a

găsit printre manuscrisele de la Academie, se afla în buzunarul halatului lui Eminescu. Tot ce este posibil, știind că Eminescu era în acea perioadă, din decembrie 1889, directorul recent înființatei reviste „Fântina Blanduziei”, în care publicase, cum am spus, patru articole politice și câteva poezii. *Stelele-n cer* a fost publicată în numărul din august al seriei a doua a efemerei reviste „Fântina Blanduziei”, care-l avea pe frontispiciu ca director pe Eminescu, iar ca motto versul din *Criticilor mei* – „Unde să găsec cuvântul ce exprimă adevărul?”. Și doar patru stofe din această poezie au apărut atunci, alături de poezia *Viața*, scrisă de poet în aceeași perioadă, 1879. Ambele poezii, așa cum a stabilit D. Vatamaniuc, și cum sunt menționate și-n celelalte ediții, și cum definitivează cronologic și Valentin Coșereanu în recenta sa ediție a poeziei eminesciene, sunt scrise în anul 1879, deci cu zece ani înainte de moartea lui Eminescu, și cu patru ani înainte de a-și încheia activitatea creativă poetul. Poezia se găsește într-un singur manuscris, nr. 2276, f. 142, așa cum menționează Valentin Coșereanu. Deci, nu mai are variante sau copii. Ceea ce a ajuns în redacția revistei „Fântina Blanduziei”, datoare să-i aducă elogiul regretatului poet, coleg de redacție, era o copie, nici aia a poeziei în îngregime, copie care, probabil a fost scrisă de cineva din redacție, după ce manuscris, nu se știe (poate din memorie!), pentru că cel original, cu poezia în întregime, se afla în lada dată lui Maiorescu. Perpessicius, care descifrează primul această poezie, spune că a fost scrisă de poet cu stiloul, obiect de scris inventat în 1827 de Petrache Poenaru, decedat în 1875, deci nu același cu bolnavul Petre Poenaru. Alți cercetători și editori ai operei eminesciene stabilesc încercări în aceeași manieră ale poetului în poezii ca *Floare de tei*, versificație ce s-a mai practicat, cu aproximație, de un călugăr de aiurea cu un secol înainte. Eminescu exersează în acest vers, despre care G. Călinescu spune că e „Cel mai scurt metru dactilic din poeziile cunoscute (...), a cărui strofă pare născocită.” (*Opera lui Eminescu*, IV, pag. 304, apud V. Coșereanu), și într-o serie de catrene despre flori, în jur de patruzeci de strofe, care sunau cam așa: „Floare de corn/Dulce vestindu-mă/ Întinerindu-mă/ Sună din corn.” (*Poezii, II, Cronologie și simbioze poetice*, pag. 808). Aceste exerciții se găsesc în același manuscris, 2276, filele 137-142. (apud Valentin Coșereanu, op. cit., p. 800).

Deci, pentru cei care tot promovează această inexactitate cronologică de dragul unei idei ce nu se susține nici într-un fel, localizarea în timp a poeziei *Stelele-n cer*, care merită o analiză aparte, cu descifrările unei intenții la fel de originale ca în *Odă (în metru antic)*, este cea dată de D. Vatamaniuc, adică anul 1879. Însă V. Coșereanu, avînd la bază și o afirmație făcută de Petru Creția, bazată pe scrierea eminesciană din acea perioadă de final a creației sale poetice, spune că aceasta s-ar putea „întinde și în anul 1880-1881, din moment ce cu aceleași mijloace stilistice, poezia *Floare de tei*, care face parte din același

aluat poetic, este datată de Petru Creția 1882.” (Op. cit. p. 809). Deci 1879-1881, nu 15 iunie 1889, cum afirmă pe rețelele de socializare cei care nu au timp să deschidă măcar ediția din BPT a poeziilor eminesciene, unde ar putea vedea anul la finalul fiecărei poezii. Însă ignoranța este mai la îndemînă, așa cum superficialitatea „sentimentelor pure” față de Eminescu este mai mîngăietoare decît adevărata cercetare și aflare a adevărului.

Și tot pentru cei curioși de acest aspect al creației poetice eminesciene, ultima poezie, datată de D. Vatamaniuc în iunie 1883, aflată în manuscrisul 2255, f. 257v, 258r și 258v (apud Coșereanu, op. cit., p. 1640) este *Amor și vin*. Iat-o:

„Și focul ce nu-l prinde
Amorul e și vin
Am zis: amor și vin.

Decît (un pic), decît un pic
De vin și de amor!

Și de mă-ntrebi nu voi nimic
Decît un pic, (decît) un pic
De vin și de amor.

Că noi nu vrem acum nimic
Decît un pic, decît (un) pic,
Un pic de vin, de-amor!

Poeții sunt pe-acest pămînt
Ca peseri care trec
.....
De nu voiați! Nu vrem nimic!!
(Op. cit, p. 1639)

În același an ar mai fi scris, conform aceluiași D. Vatamaniuc, descoperite în manuscrisul 2266, f.19v, următoarele două versuri:

„Dragul meu cinstit iubit
Bine-mi pare c-ai venit.”
(Op. cit., p. 1640)

Acestea ar fi ultimele versuri scrise de Eminescu, dar nu în 15 iunie 1889, ci în 1883, cînd se încheie cei 17 ani plini de poezie eminesciană.

De altfel cele două volume, avute aici ca bază de discuție, pregătite de Valentin Coșereanu la Academia Română, primul de 1582 de pagini și cel de al doilea de 1752 de pagini, explică foarte limpede pentru toți ceea ce înseamnă cronologia și simbioza operei poetice eminesciene, singura ediție, de altfel, de acest fel dedicată celui mai mare poet al românilor, Mihai Eminescu. Acum acesta, V. Coșereanu, are în pregătire ediția cronologică a operei publicistice și a prozei eminesciene. Aviz tuturor postacilor!

Presupușii urmași nedovediți ai lui Eminescu

De o bucată bună de vreme, prin diverse medii, cu intenții bine fondate, se pare, a apărut ideea „progeniturilor“ ascunse sau nedeclarate la timp, cine știe, din diverse motive, ale lui Eminescu. Ideea născocită tot de diverși „eminescologi de viață mondenă“ sau mai bine-zis eminescofilii împătimiți face subiect de presă, fie în tabloide de weekend, fie pe rețelele de socializare, ceea ce ar ține viu interesele față de viața necunoscută a celui care a trăit ca „tot omul“, vorba lui Nichita Stănescu: „să nu uităm, el a fost om ca noi...“.

Faptul că din relația lui Eminescu cu Veronica Micle, spre finalul vieții, ar fi rezultat un copil, o fată, despre care nu aflăm nimic din corespondența acestora, așa cum nici biografii poetului nu fac caz de așa ceva, ar putea avea și un dram de adevăr, dacă numele copilei nu ar fi același cu al primei fete a Veronicăi Micle, Valeria, născută în 1864. Pe acest caz nu s-a făcut prea multă vîlvă pe vremea comuniștilor, știindu-se că Valeria Sturdza, presupusul rod al iubirii celor doi, ar fi fost înmormîntată la Boureni, județul Iași, apoi strămutată la Văratec, acolo unde s-ar și fi născut, și unde Veronica Micle avea o casă, pasămite achiziționată de poet sau locuită de acesta pe perioada concediilor de sănătate impuse de boala care l-a afectat în ultimii șase ani ai vieții. Se spune de cei ce au lansat această falsă părere că, pentru a ascunde această aventură cu rod, comuniștii ar fi devastat mormîntul Valeriei Sturdza, soție de moșier, și ar fi distrus și orice alt semn al existenței acesteia. Această Valerie s-ar fi născut în chiar anul morții părinților ei. Dacă a fi să ne imaginăm că atunci cînd Veronica Micle a venit la Botoșani, pe la finalul lunii octombrie, început de noiembrie, 1888, cînd Eminescu se afla într-o stare bună la sora lui, Harieta, ar fi posibil ca după nouă luni, deci prin luna iulie 1889, să se fi născut unica fiică a celor doi, ca rod al iubirii lor. Însă cum am putea să ne imaginăm că o mamă și-ar lua zilele cînd avea un copil de nici o lună, știind că Veronica s-a sinucis în ziua de 3 august 1889? Sau aceasta să nu-i fi spus nimic lui Eminescu, intrat iarăși în crizele bolii fatale, „ascuns“ de prieteni și autorități în spitalul doctorului Șuțu? Or Veronica n-ar fi spus nimic despre situația ei colegilor lui Eminescu de la revista „Fîntîna Bladuziei“, care în august, la două luni de la moarte, îi face poetului un elogiu prin publicarea unor poezii, iar unii colegi scriu cu regret despre pierderea acestuia? Și

e greu de presupus ca Eminescu, după atîtea tratamente dure să mai fi fost fertil! Întrebări îndreptățite, chiar dacă retorice. Însă dacă ar fi să-l credem pe Mihai Drăgan, un eminescolog serios, cel care a și inițiat la Editura Junimea seria *Eminesciana*, că această presupusă fiică a lui Eminescu, devenită Valeria Sturdza după căsătoria cu Mihai Sturdza, a existat cu adevărat, a scris chiar și poezii, ca presupușii ei părinți, a și avut un copil, deci nepot al lui Eminescu, pe Ghighi Sturdza, fugit la Paris odată cu întreaga familie odată cu venirea comuniștilor la putere, am înclina să credem că această fiică ar fi existat cu adevărat. Faptul că poeziile ei există, fiind publicate în revista „Natura“, iar școala din Boureni, județul Iași, poartă de ceva ani numele poetei Valeria Sturdza, pot atesta existența acesteia. Însă existența în sine a poetei Valeria Sturdza, care, din afirmațiile cercetărilor învederați, nu știm cum se numea ca fată, chiar dacă, să zicem că ar fi rodul iubirii Veronicăi Micle din acea perioadă, cînd Eminescu locuia în chirie în București, pe Strada Buzești, 5, în care a așteptat-o în luna februarie a fatalului an 1889 pentru a se mărita cu acte cu ea, iar ea a fost la altă întîlnire, presupusă de biografi, cu un ofițer, care, în fapt, ar putea fi tatăl adevărat al acelei Valeriei, nu justifică ideea susținută de eminescologii și eminescofilii de la Iași că Valeria ar fi cu adevărat fiica lui Eminescu. Ștergerea tuturor urmelor, lipsa unui act de naștere sau de înfiere, posibila existență a numelui ei și al mamei într-o mitrică de botez de la Văratec, unde Valeria ar fi fost crescută de o maică sau de o bîrînă din sat, școlită, apoi intrarea acesteia într-o familie de rang, cum era cea a lui Sturdza, toate par a fi o țesătură ce ar avea, pasămite, o mare doză de adevăr izvodit din legendă, menită să întărească o relație socială bună a poetului în acea perioadă cînd sănătatea îi era precară, iar familia împrăștiată peste tot. Însă cum cei de la Inspectoratul Școlar Județean Iași, care au cercetat toți pașii posibili ai acestei atestări a unei fiice nelegitime a lui Eminescu, au considerat-o pe poeta Valeria Sturdza fiică adoptivă a satului Boureni, dînd numele ei școlii de acolo, ar putea însemna și o legalizare a acestei povești, ținută mulți ani la sertar. Valeria Sturdza a murit în anul 1929, la vîrsta de 39 de ani, vîrstă speculată de „cercetătorii“ poetei ca fiind izvorîită din gena presupușilor părinții. Or Valeria Micle, prima fiică a Veronicăi Micle, a avut un prim soț, pe Nicolae Gh. Nanu, cu care a avut doi copii,

iar pe cel de al doilea soț, pe Dimitrie-Mihai (Popovici) Sturdza, l-a cunoscut abia în 1904, la Paris, pe cînd era cîntăreață de operă. A murit în 1929, la vîrsta de 65 de ani. Acestei fiice a Veronicăi Micle i se atribuie o afirmație, nefondată însă, că din dragostea lui Eminescu cu Veronica ar fi rezultat un copil, care a murit la naștere, în 1880. Chestiuni care nu pot fi luate în calcul ca fabulații.

Adevărații urmașii ai poetului sunt cei ce se trag din Matei Eminescu, tatăl lui Gheorghe Eminescu, a cărui fiică, Yolanda, a născut-o pe Roxana Eminescu, al cărui fiu trăiește la Paris cu numele Ion Teodor Eminescu-Iacobescu și care, probabil, are și el urmași. Despre presupusul nepot al lui Eminescu, Ghighi Sturdza, fiul Valeriei, nu se știe nimic, dar cert este că nu are nici o legătură de sînge cu Eminescu. Dacă acesta ar fi avut urmași, cine știe, s-ar fi ivit să-și revendice dreptul de a se așeza în rîndul descendenților marelui poet, așa cum vom vedea, mai jos, că face un astfel de „strănepot“, care trăiește în orașul care l-a dat lumii pe Eminescu.

De data aceasta nu mai este vorba despre o filieră cunoscută în oarecare măsură în ceea ce privește „aventurile“ amoroase ale lui Eminescu, ci despre o „cercetare“ arhivistică de ani de zile, care a dus la tot felul de descoperiri legate de trecerea necunoscută încă a lui Eminescu prin lume. Aici povestea are ceva din fantasticul unei lumi ce dorește să se reinventeze din praful arhivelor cercetate, nu cu profesionalism, ci cu pasiunea pătimașă a descoperirii cu orice preț a ramificației de sînge, chiar și acolo unde urma acestuia a încetat să mai pulseze, așa cum au stabilit biografii, așa cum este în cazul lui Eminescu. Însă afluenții fluviilor de sînge nemuritor adună, chiar și pe vreme de secetă, aluviuni de tot felul. Mai ales că aici avem de a face, precum în cazul precedent, de un autor de versuri, în viață, care, cu un devotament amplificat, și-a propus să depășească numele de rime realizate de Mihai Eminescu, așa cum a făcut și Victor Eftimiu, care și-a făcut un scop atins în viață, de a depăși 200.000 de rime! Și asta i-a dat imbold acestui „strănepot“ al lui Eminescu să caute în străfundurile arhivelor locale, probabil și naționale, legătura sa de sînge cu Eminescu. Probabil la fel cum un ins din Vaslui s-a declarat singurul urmaș al lui Ștefan cel Mare, revedicînd cetățile acestuia din toată Moldova.

Pasiunea acestui presupus strănepot al lui Eminescu pentru o astfel de cercetare vine, fără îndoială, din dorința de a-și lega numele de cel al marelui poet, de nemurirea acestuia. Nu este declarată, în intenția sa, această dorință, dar este evident că o astfel de filiație, de descendență i-ar putea asigura, dacă nu gloria pentru versurile sale, pe aceea a existenței veșnice într-un arbore genealogic eminescian. Mai sus am văzut că este posibilă o astfel de descendență, acolo unde urmașii sunt clari, ca în cazul singurului urmaș direct al familiei Eminoviceștilor, Matei. Nu întrutotul și în cel al Valeriei Sturdza. Însă, în cazul strănepotului existent la Botoșani, s-ar putea invoca zicerea că „De la Eva și Adam, toată lumea suntem neam!“ Și asta

se va vedea din modul cum țese el încrengătura mărcinoasă a presupului arbore genealogic. Nu așa însă cum, deși era adevărat, pe linie paternă, în Călineștii lui Cuparencu sunt evidente cazuri de urmași pe linie paternă, așa cum sunt cele știute, prin diverse grade de rudenie păstrate în timp, cel al poetei Carmen Veronica Steiciuc sau cel al poetului Ion Cozmei, ambii dispăruți.

După diverse preocupări în domeniu, cu reale rezultate în descoperirea unor morminte ale înaintașilor direcți ai poetului, cum ar fi Vasile Eminovici, tatăl lui Gheorghe Eminovici, ori ridicarea unui cenotaf în Cimitirul Eternitatea din Botoșani în memoria Harietei, cea care i-ar fi putut prelungi viața poetului, dacă Veronica Micle nu l-ar fi luat atunci din camera ei pe Eminescu, ușor refăcut și cu chef de viață, de lucru, auto-presupusul strănepot de la Botoșani al lui Eminescu a trecut, după cercetări acriboase, dar și susținute și de dorința expresă de a se afla pe ultima crenguță a arborelui genealogic eminescian, la decizia finală a cercetării lui: urmaș direct al lui Eminescu. Invocînd diverși istorici locali, care s-au ocupat întrucîtva de aspecte monografice ale orașului, care i-ar fi pus la dispoziție urmele unor pași ai unui avocat, Mănăstireanu, care ar fi susținut în instanță cererea lui Ilie V. Lăzăreanu de a-și schimba prenumele din Ilie în Mihai, „așa cum se numea tatăl meu, poetul Mihai Eminescu“, acesta găsește calea să convingă lumea de adevărul lui. Acest Ilie/Mihai Lăzăreanu a fost fiul Elenei Murariu, o femeie sărmană, care a muncit ca slujnică în casa lui Gheorghe Eminovici de la Ipotești pe vremea cînd Raluca, mama poetului, era bolnavă la pat. Aceasta s-ar fi întîmplat în anii 1875-1876. Raluca Eminovici a murit în vara lui 1876. Eminescu ar fi fost acasă în acea vară. În anul următor, în 1877 s-a născut Ilie Lăzăreanu, din mama Elena și tatăl Vasile. Singurul biograf al lui Eminescu care amintește de o presupusă relație a lui Eminescu cu această femeie de casă, foarte frumoasă, este Augustin Z.N. Pop. Însă acesta a fost contractat, cu acte, cum se zice, de I.D. Marin, un eminescolog al locului, care a stabilit cu exactitate relația lui Eminescu cu Ipoteștii, de la anii copilăriei, pînă la pierderea casei de acolo de către tatăl poetului, nevoit să o vîndă pentru a-și achita datoriile la bănci. Chestiunea a rămas în aer, pînă la acest auto-presupus strănepot de la Botoșani, care stabilește, peste alte lucruri încetățenite deja de cercetători, după ce consultă pas cu pas arhivele unui întreg secol, că adevărul este altul, și aume cel pe care el îl scoate acum la iveală.

Urmărind pașii făcuți de cercetător, cu argumente scoase din arhive, cu numere de dosare, file etc., tot ce ține de o acribie arhivistică remarcabilă, cîteva lucruri îi scapă totuși acestuia, ceea ce se poate numi „firul alb“ al ficțiunii, să nu o numesc minciună. Acest Ilie/Mihai Lăzăreanu, născut în 1877, cînd a ajuns de școală, ar fi fost preferat la școala lui Bașotă de la Pomîrla, unde era director Samson Bodnărescu, prietenul lui Eminescu, așa cum ar reieși dintr-o sesizare a preotului Ursachi din Ipotești,

al cărui fiu, de aceeași vîrstă cu a presupusului fiu al lui Eminescu, a fost respins. Ceea ce ar însemna, trage concluzia cercetătorului, că numai intervenția lui Eminescu, ca tată, pe lângă Samson Bodnărescu, a făcut ca nelegitimul său fiu să fie acceptat în internat. Or chiar a lui Gheorghe Eminovici, ca bunic sau chiar ca tată, cum vom vedea, pe lângă boierul Bașotă, ale cărui moșii le administra. Se presupune aici, ca posibilitate de descendență, că Gheorghe Eminovici ar fi fost tatăl lui Ilie, or chiar un frate al lui Eminescu, probabil cel mai mic, Matei, aventurier și el. Cu o soție bolnavă, probabil, în imaginația cercetătorului, Gheorghe Eminovici s-ar fi încurcat cu frumoasa femeie de casă, viitoarea mamă a lui Ilie. Important este faptul ca acest „bastard“ să fie din sînge eminescian. Că numai așa, printr-o alianță în timp, acest Lăzăreanu, să ajungă, prin pași de încuscire, cu familia din care se trage direct auto-presupusul strănepot în viață al poetului. Acesta, printr-o asociere pasageră, face trimitere și la istoricul și procomunistul Barbu Lăzăreanu, pasămite din această familie, născut în 1881, fără să țină cont că Eminoviceștii nu au fost apropiați niciodată cu familia acestuia, Lazarovici, evrei, prenumele original al lui Barbu fiind Baruch. Apropiere ce ne face să credem că cercetarea nu este una de bună credință, ci una ce dorește, cu orice preț, să scoată un alt „adevăr“, de care să se lipească pentru un viitor nemuritor ultima mlădiță eminesciană. Prin urmare, bunicul strănepotului ar fi avut legătură cu familiile Murariu/Lăzăreanu, din care apare Ilie/Mihai, despre care cercetătorul mai spune, în finalul documentării, că a fost, după o perioadă de viață socială, probabil căsătorie sau convenție civilă cu o femeie, un celibatar, un om singur. Dintr-un astfel de om, tragem concluzia, nu s-ar fi putut naște vreun urmaș, așa cum ne invită, cu dese scuze, să credem auto-presupusul urmaș al poetului. Încrângătura ar fi așa: Elena, femeia de casă, cu care Eminescu ar fi avut o relație în acei ani triști, cînd își pierdea mama, ori, în altă variantă, tatăl poetului, ceea ce ar însemna că Ilie/Mihai i-ar fi fost frate poetului și de aici urmarea arborescentă, apoi acest Ilie/Mihai din care, nu ne este clar cum, s-a ivit bunicul auto-presupusului strănepot al poetului, a cărui fiică s-a căsătorit cu tatăl cercetătorului în cauză, rezultînd, dintr-o presupusă aventură, astfel el, stră-strănepotul peste timp al poetului, cu același mare talent literar, autor de cărți de poeme bine rimate și susținute în spirit romantic eminescian. Dar de aici pînă la adevăr e cale lungă, iar cazul unor astfel de „urmași“ este asemănător cu acela din natură, unde vedem pe unii arbori că se ivește deseori un parazit, vîscul, cu o arborescență proprie, de un verde persistent mult mai intens decît al arborelui ales, încît, la fel, și pe arborii genealogici ai marilor personalități ale culturii noastre, de ce n-ar apărea astfel de paraziți, chiar dacă, să zicem, că astfel de presupuneri sunt cu bune intenții? Și într-un caz și în altul, aceștia sunt folosiți doar în anumite memento ale anului, iar, așa cum vîscul de pe unii copaci trebuie stîrpit

și celorlalți trebuie măcar să ale atragem atenția că nu tot ce-și imaginează este și adevăr.

Deocamdată cercetările în ce privește presupușii copii ai poetului Mihai Eminescu s-au oprit doar la linia paternă, cea care vine dinspre tatăl poetului, cu diverși urmași, unii reali, alții fictivi. Or se știe că adevărații urmași, cei ce pot fi luați în seamă, sunt cei ce vin pe linie maternă, așa cum reiese din actele de naștere, fie cele notariale, fie cele bisericești, de botez. Or, în cazul Valeriei Sturdza, mama este incertă, nereprezentată în acte, ci doar presupusă, iar tatăl nu reiese din nici un act și mai ales din nici un înscris al poetului sau al vreunui frate, vreunei rude, vreunui prieten. Dar s-a oficializat într-un fel ideea că aceasta, Valeria, ar fi rodul iubirii dintre Eminescu și Veronica Micle, iubire îndelungată, cu urcușuri și coborișuri între cei doi, recunoscută și certificată de corespondență și de biografii. În timp ce celălalt bastard, fiu al lui Eminescu, dintr-o aventură de vacanță, să-i zic așa, pare a exista doar în maxima dorință a unui ins care, prin mimarea unei cercetări serioase de arhivă, cu nuanțe clare de ficțiune, se dorește descendent de sînge al lui Eminescu. Așa cum cineva, la un moment dat, dintr-o declarație de mare iubire față de poezia lui Eminescu, față de poet, s-a declarat „iubita astrală a lui Eminescu-Luceafăr“. Dar asta este cu totul altceva, ce ține de sentimentul ce s-a ivit din noianul de sintagme cu limbă de lemn, cum unii adulatori ai poetului l-au definit pentru a-și lustrui cu lumina lui întunericul lor. Astfel, biografia lui Eminescu, cunoscută pînă în prezent, pare a fi vîrfurile unui aisberg, aflat sub încălzirea globală a celor ce-și imaginează că scot de sub apele turburi ale oceanului și numele lor.

Nu contest cele două posibile adevăruri de mai sus, chiar dacă ele au evidente nuanțe de neseriozitate. Astfel de lucruri ce țin de biografia poetului național nu pot fi lansate în conștiința publică de orice instituții sau indivizi, fie că vin de la un Inspectorat Școlar Județean, ca în primul caz, fie din partea unui ins împătimit pînă la desfigurare de Eminescu, ca în al doilea caz. Pentru așa ceva sunt insiștuții abilitate și cercetători acreditați, cum ar fi Academia Română, Institutul „Călinescu“, Muzeul Național al Literaturii Române, București și Iași, și, evident, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu“. Cel puțin ultima instituție, de nivel național, ce funcționează în spațiul eminescian, ar trebui să aibă în vedere toate aceste aspecte și să contabilizeze cu exactitate cei 172 de ani de pînă acum de la nașterea lui Eminescu, avînd în fondul documentar orice act legat de trecerea lui Eminescu prin cele 14.235 de zile trăite intens pe pămînt. Iar cînd apar astfel de „informații“, unele de un penibil monden, astfel de instituții trebuie să cerceteze în amănunt și apoi să contrazică sau să întărească prin certificare exactă acea informație. Însă nu o fac, din păcate, lăsînd la alegerea celor interesați încă de viața lui Mihai Eminescu să decidă ce e serios și ce nu în această privință.

Corneliu FOTEA

Jurnalul cu Eminescu (18)

BILANȚ CU PASĂRE MĂIASTRĂ

Văd că s-a uscat de tot banda asta, dar tot trebuie să scriu, să vă spun ce făcea C.F. alias Radu Cadelcu, în preajma zilei în care avea să împlinească 30 de ani, adică la 8 august 1971.

Trebuie să notez mai întâi că bilanțul său ar fi fost mai entuziast de nu s-ar fi comparat cu Eminescu.

Dar boala e boală, ce să-i faci?

Fusese mai bine de un an gazetar, ce e drept citit, ba chiar temut de jumătate din populația județului, cum zicea cu invidie un dușman, dar nimic din ce scrisese, nu atinzea feroarea unei pagini de Eminescu.

De scris, deși trecea drept scriitor, scrisese o piesă de teatru la care ținea și o alta de care se îndoia că va fi vreodată jucată, proiectase altele care nu se așezau încă în pagină, mai scrisese câteva proze, vreo cinci, destul de serioase și un poem, la care ținea încă, **Voluptatea de-a fi exilat**. Și se credea genial cu eseul care se tot încheaga și destrăma despre **Geniul morții la Eminescu**.

În schimb era șomer, avea o căsnicie șubrezită, o soție care, scârbită probabil de toate aceste ratări, era gata-gata să cadă în brațele altui bărbat, se pare doar că acesta nu apăruse încă.

Avea doi copii, dintre care pe cel mare nu-l vedea decât pe furiș, iar pe cea mică o văzuse de curând învelită în straturi de ghips ca pe-o păpușă de bălci.

Și cam atât, căci la acea vreme nici cărți nu mai avea cine știe câte. Cele mai bine de-o mie, cu grijă, cu bucurie și cu sacrificii adunate, rămăseseră feciorului la Severin iar din cele, poate vreo sută, pe care le adunase acum, pe cele mai bine vandabile, le măritase Titi Măru la anticariat, pe mâncare și tutun.

Ceea ce era mai rău era că din pricina vieții depravate ce o ducea de la o vreme, prietenii săi serioși, suspușii mai

ales, îl părăsiseră iar casa lui părea, celor cu scaun la cap, un cumplit loc de pierzanie. Din faima lui de om cu carte și cu condei viu mai rămăseseră doar câțiva fulgi jalnici.

Acesta era pe scurt văzut în fugă, personajul care, în pagina de literatură a **Clopotului** din 7 august 71, publica cea mai bine plătită operă a sa literară, poezia **Pasărea măiastră**. Primise, în mână, bani numărați, 375 de lei. Cu aceștia avea să-și scoată un costum de la croitor și să ajungă la ai săi la Voinești, acolo în casa în care se născuse și unde trăiau de aproape două luni și soția și fiica suferindă

Așa că rogu-vă încercați să-l vedeți pe cel ce scrie aceste rânduri coborând în stația de autobuz din centrul satului și, cu capul plecat străbătând drumul până acasă; ca un copil care a făcut o poznă imensă/ cât el de mare și acum se duce să-și ia pedeapsa.

Dacă puteți vedea asta e bine, pentru că voi să adaug că nici la patruzeci nu era mai împlinit și nici la 50. Cum ar fi putut fi deci la 60 de ani altceva decât o *veșnic tânără speranță*?

Dar, nu-i așa, domnilor și doamnelor, acesta e un jurnal cu Eminescu, nu raport despre **un uomo finito**. Și nu aș vrea să vi-l închipuiți pe individ visând în noaptea de august decât pe Eminescu. Numai că de astă dată poetul, se pare, îi aruncă peste umăr o vorbă pe care trebuie să o transcriem cu alte caractere: *Ci lasă-mă odată în pace, măi omule! Adio, gata!*

Numai că ipochimenul n-a crezut visului pentru că dacă-l pierdea și pe El cu ce mai rămânea?

Aici însă vom introduce un intermezzo ceva mai puțin încrâncenat.

Descrierea unei întâmplări dintr-o altă zi de august.

INTERMEZZO

sau cum se varsă la organizația de cartier un m d p

Într-una din zilele, în care stăteam ascunși, căci furașem curent cu o spelcă de păr, că-l tăiaseră cei de la electricitate luând cu ei și bușonul, cu tot cu siguranță, a sunat cineva la ușă.

La ușa traftirului nu se suna. Obișnuiții intrau dacă era deschis și rareori se întâmpla să nu fie deschis. (De aici încolo va povesti Paul)

Cadelcu s-a ridicat din fotoliu; tocmai îmi vorbea despre o vizită a unui portărel la nenea Iancu, pentru niscai date, și omul, zicea el, n-avea nici un leu în casă și – spunea Cadelcu – i-ar fi oferit portărelului volumul său de **Novele**.

S-a ridicat deci și s-a dus la ușă să vadă cine e.

Am auzit vorbele de invitație în casă și a intrat un bătrânel cu privire de agent secret ieșit la pensie.

Cadelcu l-a invitat să ia loc în fotoliul în care șezuse el până atunci și mie mi-a făcut semn să mă așez dincolo ori să trec pe canapea.

Poate să rămână băiatul, a zis intrusul. *Eu, tovarășe Fotea, sunt de la organizația de cartier.* (Prima oară auzeam că pe Bădița îl cheamă Fotea și nu Cadelcu și, tot prima oară, auzeam de o organizație de cartier.) Chiar mă întrebam ce e aia când Cadelcu a exclamat: *Ian' te uită ce-am ajuns! Se ocupă comitetul de bloc de soarta mea!*

Însă bătrânelul s-a repliat și a spus cu țâfnă: *Nu sunt de la asociația de locatari tarășu, ci de la organizația de bază.*

Cadelcu iarăși s-a mirat: *De care bază, arășu.*

Hulubaș, tovarășe Fotea, Remus Hulubaș, și noi suntem organizația de bază PCR și v-aș ruga respectos să nu faceți bășcălie de Partid, mai ales în fața unui tânăr care, și mai ales că s-ar putea să luăm și măsuri, că...

Atunci Cadelcu a fost demential: *Nu zău? Dar care partid, arășu Halabuș, care partid?*

Partidul Comunist Român! – a spus cu mândrie partinică bătrânelul. Iar Cadelcu a reluat: *Cum partidul are și organizație de cartier?*

Are tovarășu Fotea, are, noi avem aici 35 de membri și patru ilegaliști, suntem o organizație de frunte, tovarășu Cadelcu. Și eu n-am venit decât să vă cer cotizația...

Foarte bine, tovarășu Halabuș, foarte bine! Dar ca să-ți dau eu matale cotizația n-ar trebui oare să fac parte din organizația matale? Păi faceți parte tovarășu, faceți din organizația noastră, numărul 32, cartier I.C. Frimu.

Așa? – făcu Bădița. Și de când fac eu parte din organizația dvs.? (Chiar așa spusesese Dîvîși!) pentru că știam că făceam parte din organizația culturală-cinema-librării.

Făceți tovarășu' dar când ați fost., când vi s-a desfăcut contractul de muncă de la casa de cultură, tovarășii de la municipiu v-au vărsat la noi.

Va să zică eu sunt acum bunăoară, un vărsat?

Da, așa figurați la noi, ca vărsat de la organizația culturală-cinema- librării, am primit și talonul.

Tov Halabuș, cum vine asta vărsat? Adică borât?

T'arășu Fotea – ridică nițel tonul bătrânelul – vă rog să nu mai faceți spirite de glumă cu mine. Mă cheamă Hulubaș, nu Halabuș cum îmi tot ziceți dumneavoastră și să știți

că așa se zice la noi, la partid. Așa o fi, cum ziceți divîși, dar se pare că eu nu mai fac deja parte din PCR!

V-au exclus? Atunci e mai bine, dar. Dar nu se poate, că dacă v-au vărsat înseamnă că mai sunteți, că nu v-ați pierdut calitatea.

Ba, tovarășe Hulubaș, mi-am pierdut-o. Ce scrie în statutul PCR, tov. Hulubaș? Pîcîri este un partid al oamenilor muncii de la orașe și sate. Eu, tovule dragă, nu mai sunt om al muncii deci nu mai sunt, nu mai pot fi mîdîpî sau, cum zici dumneata, mi-am pierdut calitatea. Clar, nu?

Nu tovarășu, nici eu nu mai sunt om al muncii dar.

Dar sunteți pensionar, nu? Or eu sunt șomer, tov Hulubaș, șomer cu studii superioare. Dar nu contează asta, nefiind om al muncii nu mai am ce căuta într-un partid al celor ce muncesc, eu nu mai sunt mdp, eu am fost vărsat în rândurile celor fdp. Cred că știți ce e aia tov Hulubaș? Știu, tovarășu Cadelcu, că eu am lucrat la cadre, dar nu se poate, până nu vă vom exclude, figurați în evidența noastră și trebuie să plătiți cotizația. Nu e mult, doar un leu pe lună. Dacă nu aveți o să pun eu pentru dumneavoastră. Nu mă pot înregistra tocmai eu, care am organizație model, cu restanță la plata cotizației.

Nu, tovarășu Ulubaș, nu puneți de la dvs și știți de ce n-aș vrea să puneți? Poate că dacă nu plătesc patru cinci luni aveți motiv să mă excludeți și să scăpați de mine vărsându-mă la cei fără de partid. Nu-i mai bine așa?

*Asta nu să există, tovarășu Fotea, cum să facem noi așa ceva cu dumneata. Poate ai greșit, dar ești tânăr, ai carte. Știți că mie și celor din organizație ne plăceau articolele scrise de matale la **Clopotul**.*

*Dar de unde știți divîși că eu scriam la **Clopotul**?*

Păi știu că acolo mata semnai Cadelcu, ce nu știm noi la cadre? Chiar vorbeam cu tovarășii din birou că așa un element bun și de viitor ca matale, numai că ai supărat vreun șef de ți-au făcut asta, că nu se poate să...

Ba se poate, tovarășu Hulubaș, se poate.

După un moment de stânjenală bătrânelul văzu cărțile de Eminescu și luă iar vorbă: *Văd că citiți mult tovarășu Cadelcu, mai ales Eminescu. Mai ales. Când toate te sdrobesc doar el te mai salvează. Acu de când sunt șomer mai stau de vorbă cu dânsu mai mult. Apropo, știți că el n-a fost membru de partid? A simpatizat cu prietenii săi conservatori, se pare că le-a sistematizat și programul, că și pe-atunci erau programe, dar mdp n-a fost. Pe vremea aceea mdp erau cei care, bogați fiind, aveau cu ce susține partidul. Acuma, că suntem săraci și curați, cotizăm cu toții.*

De ce spui mata așa dom' Cadelcu, că Eminescu a fost conservator? Cum să fie el, un poet așa de mare, cu boierii, cu moșierii, cu esplotatorii, el care a criticat pe liberali și pe țărăniști și pe...

Și mai ales pe socialiști! – i-a replicat Fotea, devenit dom' Cadelcu. Mai ales pe socialiști, nene Hulubaș, pe care-i vedea ca o pacoste pentru români, ca pe o boală de care ar trebui să se ferească pentru că i-ar putea distruge. Dar nu l-a ascultat nimeni, iar paginile acelea nu le poate încă nimeni vedea, că le țin sub cenzură tovarășii de la partid!

Da, să mă iertați eu chiar că eram convins că Eminescu a fost ca un socialist. Că a ținut cu poporul, nu cu esplotatorii.

A ținut cu poporul, nene Hulubaș, puțini au iubit ca el poporul român și tocmai de aceea voia să-l ferească de pericolul acesta. Iar matala oi fi crezut, nene, că a fost socialist, așa cum un cretin de secretar de la raionul de partid Fălești, din Basarabia, m-a întrebat, la Ipotești, dacă Eminescu a fost membru al partidului comunist. Dar acela era pe jumătate rus și pe jumătate cretin, iar matala ai prins și celelalte timpuri, ai fi putut afla că cel mai mare poet al neamului românesc, cum îi zicea prietenul său Creangă, a denunțat socialismul încă de pe la 1880 când socialiștii români încă nu aveau un partid al lor.

Păi, dom Cadelcu, eu n-am prea multă școală, pe mine m-au luat de la plutărit de pe Bistrița și m-au trimis la școală de partid și pe urmă la facultatea muncitorească și acolo am învățat că... Dar dacă spui mata că e așa, poate să fie dar asta să n-o mai spui la nimeni, că n-o să fi numai exclus din partid, dar cine mai știe ce și se poate întâmpla, Domne ferește!

Mai știi ce mi se poate întâmpla, nene Hulubaș, știi bine, dar ce vrei? Părdalnica asta de gură.

Așa e, că mi-o spus mie și tov Costăș și tov Chițu că numai din cauza gurii matala ai pățit-o, că ești un element bun, just, dar nu știi să-ți ții gura când trebuie și unii tovarăși se supără, de, avem și noi o disciplină de partid. Centralismul democratic e un principiu care ne călăuzește, care...

Așa e dom Hulubaș. Stii ce spune un prieten al meu, poet mare la Iași, că **sufere centrul de cerc sau cercul de centru?** Asta e!

Noi, dom Cadelcu, suntem mici, noi trebuie să ne supunem, disciplina de partid e mai ales pentru noi cei care pot fi vărsați de colo colo; pentru grangurii este alta. Ei merg la syndicate, când o scrintesc, cum a mers tov. Vasile. Noi, băști, pe ușă afară, cum probabil ai fost și matala vărsat, nu? Iar cotizația lasă că o pun eu, că mata sigur n-ai de unde, mai ales că ai și copilul bolnav și...

Pe toate le știe partidul, dom Hulubaș, chiar pe toate?

Pe toate, dom Cadelcu, dar lasă că matala n-ai să stai prea mult pe dinafară, că acum te-au pedepsit olecuțică, adicătelea

te-au pus nițel la colț, dar ai să vezi că repede de tot, n-au să treacă nici șase luni și te cheamă iar între ei, că au nevoie de băieți tineri și școliți ca matala.

Au, sigur că au, dar numai să n-aibă gura mare, să stea în banca lor, în chiloteii lor, cum spune dirul în tractorologie Aron.

Cine-i acesta? Nu cumva băiatu lui Aron de la Protoierie? Ei, vă las, că poate erați în plină activitate. Ne mai vedem luna viitoare, poate că atunci o să aveți bani, poate vă răzgîndiți, că nu mai vă exclude acum nimeni, chiar de nu plătiți cotizația un an, că cine raportează excluși acum când partidul e în continuă creștere, nu? Da' băietul vă e nepot, nu?

Da, nepot și învățăcel. Și deci așa e acuma? Nu se mai exclud medepeii, se varsă...“

Secretarul organizației de cartier plecase.

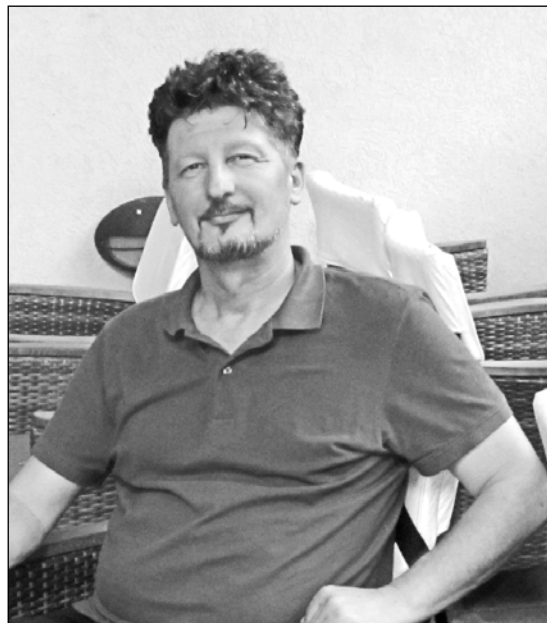
Cadelcu se amări deodată și începu să caute ceva. Luă Biblia în mână deschise la **Apocalipsă** și îmi citi: **Și spune-i îngerului Bisericii din Laodicea** Înțelegi, Alcibiade, ce spune aici și cum mi se potrivește mie? **Te voi vărsa de la sufletul meu pentru că nu ești nici fierbinte, nici rece, pentru că ești doar căldicel.** Eu așa sunt, amice, căldicel și de aceea m-a vărsat Domnul Dumnezeu de la sufletul său, m-a vărsat până voi ști să mă văd exact ce sunt și cum sunt și mă voi regăsi și voi fi.

Și spăla-mă-voi cu isop și...

Și-mi cită un întreg psalm care avea, am observat asta, un zălog cât toată lumea, cum mai erau și-n alte părți ale cărții. Dar până atunci nu ne citise nimic din Biblie, mai nu ne-o arătase și de-aceea, puțin mirat, l-am întrebat: **Bădiță, matala te rogi?**“

„Mă rog, băiete, mă rog recitind un psalm care mi se potrivește. Mă rog în felul meu; nici să mă mai rog nu știu și cred că ar trebui să încep cu asta, să reînvăț să mă rog. Nu mai știu decât **Tatăl nostru**, nici măcar **Doamne, Doamne, ceresc tată** nu mai știu. Ce mai, iubitele, sunt un vărsat. Asta sunt. Nici măcar un om de prisos, un Cilcaturin al lui Turgheniev, un **văr-sat**. Vai de căpățâna mea. Și peste doar câteva zile voi avea 30 de ani.

Leo BUTNARU

Poezia ca ritual

Întâlnirea noastră și neamânatul prolog al prietenii ce avea să ne lege s-a întâmplat în preajma Coloanei Infinitului, celebrul monument înălțat de geniul lui Constantin Brâncuși. Unul din cele mai sublime simboluri ale umanității în situare pământeană și zborul năzuințelor sale în misterul cosmic. Cunoașterea și apropierea sufletească și poeticească se întâmplă în luna mai a anului 2015, la Festivalul Internațional de Literatură „Tudor Arghezi”, care se ține deja, an de an, pe durata a patru decenii. Am discutat cu Zoran Pešić Sigma, am participat la recitaluri de poezie. Am convenit să ne scriem, apoi am întreținut permanent o legătură între inimile și metaforele noastre. Colegul și prietenul sârb mi-a publicat în revista „Gradina” un grupaj de poeme, iar eu m-am bucurat că versurile sale au apărut în reviste prestigioase de la noi. În eventualitatea de a-i edita o carte, făceam schimb de mesaje, Zoran explicându-mi lucrurile mai puțin accesibile din poemele pe care mi le trimitea și care îmi erau pe înțeles în măsura în care le poate descifra mesajele cel care cunoaște relativ bine unele din limbile slave, însă altele, inclusiv sârba, necesitând recurs la dicționare. Numai că nu ne era complicat să găsim variantele optime în translarea românească, deoarece Zoran cunoștea destul de bine limba rusă, prin intermediul căreia comunicam.

Între timp, Centrul Cultural din Niș pregătea pentru editare volumului bilingv de poeme al subsemnatului, care avea să apară în traducerea colegei Mariana Filipović Petrović, „Одсуство негатива” – „Absența negativului” (2017). În același an l-am invitat pe Zoran la festivalul „Primăvara europeană a poezilor” de la Chișinău. A acceptat, însă, din păcate, nu a reușit să ajungă la noi.

Apoi Zoran Pešić Sigma mi-a trimis invitația (din partea Centrului de Cultură din Niș și a Uniunii Scriitorilor

din Serbia) de a participa la Tabăra Internațională de Literatură „Sićevo 2018”, la care, mai menționa colegul, „vom avea și minunata ocazie de a-ți prezenta cartea”. Astfel că a doua întâlnire am avut-o la Niș, unde, într-o după-amiază, Zoran m-a condus prin unele locuri istorice ale orașului. Minunate! Aici sunt răspântiile dintre Europa Centrală, Turcia și Grecia. Aici se deschid porțile dintre Orient și Occident. Aici s-a născut Constantin cel Mare, primul împărat roman creștin și fondator al Constantinopolului. Când privești de pe pod ce frumoasă este apa Nișavei, te gândești că a fost îndreptățit numele vechi al așezării, Naissos, adică *Orașul nimfelor*. Tălmăcitorii de mituri se dau cu părerea că Niș ar putea fi chiar Nysa, loc memorabil în mitologia greacă, unde a copilărit și a crescut zeul Dionysos. În tratatul său „Declinul și căderea Imperiului Roman”, Edward Gibbon scrie că, în Medina, la 4 kilometri de Naissos, în 364, împărații Valentinian I și Valens au partajat Imperiul Roman, pe care l-au condus în tandem. Probabil, ei și-au dat jurăminte de a respecta convenția în fața altarului bazilicii (din secolul al IV-lea) de aici, care este unul din cele mai vechi monumente creștine.

Am intrat și în vechea cetate a orașului, sau – a polisului-cetate, porțile căruia uneori au rezistat asalturilor dușmanilor, alteori nu. La 1443, Iancu de Hunedoara, împreună cu despotul sârb Đurađ Branković, înving armata otomană... Apoi alte bătălii, alte războaie, primul și al doilea mondiale, Niș trăind tragedia general-balcanică, pentru a ajunge în vigoarea prezentului său, oraș cu aproape 300 de mii de locuitori, cel mai important din sudul Serbiei.

Din istorie, sau – împreună cu istoria, am revenit în Prezentul Cuvântului, întrunindu-ne pe strada pietonală Obrenović în spectacol poetic și muzical. Acțiune destul de relaxată, cu antren. Conformă dispoziției (și... poziției)

fiecăruia dintre noi. Eu am citit poeme în română, prietenul Velibor Petković le-a reprodus în traducerea sârbă din volumul care mi s-a publicat la Niș. Dezinvolt, plin de spirit, cu reale calități oratorice și artistice, carismatic, Velibor ne-a cucerit pe noi, participanții la recital, și lumea ce asculta poeme pe strada pietonală, plină de lumini multicolore, de terase ademenitoare.

După recital, Zoran ne-a arătat minunea pe care a reușit să o facă un amic de al său: Muzeul jazzului! Vă amintiți prin ce este celebru orașul american Nashville? Inclusiv prin faptul că e un centru al *country music*, de unde și supranumele de Oraș al muzicii. Iar în Serbia există un... Nișville, adică chiar orașul Niș în care, anual, se desfășoară un festival de jazz. Astfel că noi, abia făcând cam zece pași, spre interior, de la ieșirea de sub arcada porții străvechii cetăți, suntem invitați să vizităm „Nișville Jazz Muzej“. Exponatele, multe, sunt plasate ingenios, pe fundaluri de imagini cu celebrități ale genului. E aici și o colecție de instrumente muzicale, ațămurile sau corpurile de lemn ale cărora au o vechime nedisimulată. Ghid ne este Pedrag Ćipić care, generos, ne propune să alegem câte unul din suvenirurile-magnet, legate de festivalul și muzeul jazzului.

...Dar, la un moment dat, nu am mai primit un răspuns de la prietenul Zoran... Pe pagina sa de Facebook ultima postare e din 5 iulie 2019. Anunța un text despre cartea sa „Totul va fi bine...“, semnat de Maria Stoianović în revista „Creația noastră“ (Наше творение № 1-2 / 2019). După care dragul prieten Zoran nu mai revine pe Facebook... Pe pagina sa mai e doar o singură postare (24.IX.2019), a lui Dušan Gojkov de la revista „Балкански Књижевни Гласник“ (Biblio-buletin balcanic), trimițând spre adresa issuu.com/gojkov/docs/bkg_38-39/245, pe care, din păcate, căutările pe internet nu o mai deschid... La acea dată Zoran deja nu mai putea să-și administreze pagina, același necruțător domn Internet dându-mi cutremurătoarea veste că prietenul, poetul fusese încheștat de o suferință necruțătoare, iar înmormântarea sa avusese loc pe 19 septembrie 2019...

Ce om, ce poet, ce prieten minunat!... Mi-e greu să spun: a fost... Dumnezeu să-l odihnească în pacea poeziei cerești...

Velibor Petković avea să-mi dea detalii: „...din păcate, prietenul nostru Sigma suferea de cancer, însă nu vorbea despre asta. A fost curajos și puternic, până în ultima clipă. Ne amintim de el în fiecare zi, vorbim despre și revista «Gradina», Colonia literară Sicevo, despre poezie, prietenie, bunătate... Cât vom fi în viață, amintirea lui Zoran Pešić Sigma și cărțile sale vor trăi. «Totul va fi bine», cum a scris și a spus el însuși“.

Astfel, iată, ne regăsim doar în amintiri, în pozele de la Târgu Jiu și Niș, în cărțile pe care le-am publicat, în cartea aceasta, pe care o publicăm...

***

Am tradus cartea lui Zoran Pešić Sigma parcă oficiind într-un ritual ciudat, desfășurat în sobru descântec metaforic, încât deloc puține pagini ale ei mi se par chiar așa, niște descântece, vrăji estetice; ale esteticii pentru

primordialitate, pentru impulsurile acesteia și ridicarea lor pe treptele poeziei, spre a le înnobila și a focaliza atenția asupra lor, punându-le în lumina unui discret elogi, ceva, pe departe, înrudit cu *Odele elementare* ale lui Pablo Neruda. Sunt descântecele, vrăjile unei tihnite tristeți, care *măsoară/ ce adâncime/ are setea/ de frumos* (Înșelăciunea apei); *acum mai mulți ani/ fusesem vrăjit de cartea/ apei*. Descântecul ca mister pe cale de a se alcătui sau de a se destrăma în caleidoscopul semnificațiilor derulate în discurs clarobscur, în penumbra celeste și telurice de-a valma. Aș zice că, înrudită cu stilistica avangardiștilor, ar fi aici jinduirea spiritului de a se concretiza și de-a avansa în linia materiei cenușii cerebrale. E, parcă, poezia amurgurilor îndelungi, amânate, în așteptarea stării de care se spune în poemul introductiv: căderea în transă, hipnoza.

Serbia este tărâmul avid de poezie, creator de poezie, generos de a face atare creație una transfrontalieră. Aici e pregnant circuitul poeziei „în natură“, în cosmicitate, ca înălțare la și coborâre din ceruri. Înălțare din universul intim al omului întru a cunoaște infinita libertate din universul propriu-zis, „exterior“, și iarăși revenirea în infinitul firii umane. Mai mulți poeți pe care îi cunosc și i-am citit sunt în căutarea perspectivelor posibile de creativitate, convinși că poetică e oferită nu atât de limbaj, cât de sensibilitatea umană, aflată în permanentă modificare, ea însăși... reformulându-se, sistematizându-se pe nou, trecând în revistă și incluzând filtrele de opțiuni, gust, preferințe, canon, schimbându-și unghiurile de selecție și apreciere, criteriile axiologice în dependență de starea spirituală, intelectuală a culturii estetice și nu doar a ei, la o anumită etapă a istoriei universale. În această paradigmă, pe cât de subiectivă, pe atât de... productivă, versurile lui Zoran Pešić Sigma sunt ale diferențelor și descoperirii alterității ca metodă de identificare, personalizare. Acest principiu (sau, poate, metodă?) debutează, abrupt, chiar cu primul vers din poemul „Entrance“: *Ceva alb. Albul meu nu este ca al tău*. Intenția unei cote, să zic așa, de travaliu poetic în subliminal e anunțată, implicit, în nuanțările sub-titulare: *Căderea în transă; hipnotizare; început și în interiorul său: Căutăm intrare în coșmaruri normale; Djinnul își visează propriul trecut; Ceea ce se află în vis – alba atingere a unui străin*.

Însă rămâne și cealaltă parte, a lucidității, a ideilor clare din care se adună poemul: *mărturisesc că eu nu doar am visat/ și această taină care-mi scăpă definitiv/ e taina nașterii minunea văzduhului* (Îmbătrânind). Adică, în crearea de poezie o alternanță a cercetării de spații și chiar naturi diferite, în care poetul „își divulgă“ metoda: *alegi de colo de dincolo căutând loc ferit/ dar te agiți în așteptarea propriilor scopuri din vizuini întunecate* (Pâinea). Alegi, deci, de ici, de colo, de dincolo „acaparată“ de comparativism întru diferențiere: *Priviți cum trece manechinul pe podium/ absolut altfel decât pe stradă* (Ziua în care manechinul căzu).

Și grație alterității ca resort creativ poezia e act sui generis invențional specific, nelimitat în posibilități combinatorii cu ingenioasele structuri ale imaginarului, care

modifică oarecât raporturile dintre conștiință și realitate. Sunt modalități, posibilități de explorare mai vastă a conștiinței umane, a sinelui, ca acțiuni de extindere și aprofundare a sensibilității care prizează un randament sporit de diversificare, metamorfozare a semnificațiilor metaforice din prozodie.

Zoran Pešić Sigma nu s-a orientat spre poezia ca o concluzie (subiect, temă „rotunjit(ă)“, ca o pretinsă definiție estetică-îndrumătoare (moralizatoare). În genere, programata deschidere a poeziei spre lume pare a vorbi tocmai de imperfecțiunea acestei lumi și, deci, de „deschiderea“ ei spre perfecțiune, ceea ce dorea să spună, de altfel, încă genialul Michelangelo, care lăsa în sculpturi câte o porțiune de piatră necioplită, pentru a accentua contrastul dintre spontaneitatea magmatică a naturii și posibilitatea desăvârșirii prin șlefuire; contrastul dintre „deschiderea“ sălbatecă a poeziei, ca temă, și „închiderea“ temei prin finisare și ordonare artistică.

În baza unui și aceluiași poem al lui Zoran Pešić Sigma se pot isca mai multe artefacte-de-interpretare, care pot fi diferite, ca structură, de modelul gândit și propus de autor. Caracterul conotativ al poeziei ce radiază un al doilea (al treilea etc.) strat semantic față de denotația directă, „frustă“ a limbajului propriu-zis. Nu este exclus nici meta-semantismul, ca reflecție și reflexie ce structurează și simplifică sau nuanțează sensul de bază. Pentru că, precum nu există legi conform cărora să se creeze poezie, nu există nici legi pentru lectura și înțelegerea ei. Mai ales ca mesaj de dincolo de text, (re)găsit adică în implicații, nu în explicații. În accente, dar și „stânci subcavitate“, subiacente. Aici să ne gândim și la prozodia (uneori, din păcate, doar versificația) ermetică ce ar intra parcă într-un câmp a-ideatic, în care lipsesc subiectele. Însă, în mare, maniera de a scrie a lui Pešić mi se pare cât de cât înrudită cu înțelegerea poezia drept priceperea de a cerceta „problemele la rece, calculându-le poziția, dar lăsându-te, la cald, dus de instinct“ (Pavese). E un discurs poetic ce pare a se naște prin conlucrarea intuiției primare, instinctuale, cu inteligența elevată, înalt școlită și experimentată a autorului.

În lirismul lor subiacent textele au acoperire în valori simbolice, unele din ele luminate de o alegorie vizionară, de unde și axul unității lor conceptuale. Iar volumul „Înșelăciunea“ / „Барка“, din care am tradus, are o structură sinoptică, o stare de spirit comună tuturor elementelor înglobate aici. Înglobate, reformulate, reorganizate *altfel* de poetul ca herald ce aduce, vorba lui Sorin Dumitrescu, „vești dinspre miezul incandescent al Ființei“. Specificul volumului Înșelăciunea e unul înglobat filosofiei culturii și literaturii, care atribuie imaginarului semnificații antropologice și ontologice. Dualismul dintre iluzionismul poetic și concretețea realității, dintre referința descriptivă și cea metaforică în undele sensibilității, emoției, sugestiilor, – toate luminând altfel lucrurile, fenomenele, ideile, metamorfozându-le, punându-l în altfel de relații în fenomenologia lor psiho-estetică, filosofică.

Zoran Pešić Sigma e un poet *sui generis* modern, însă care nu comite neatenția, sau ambiția, de a miza doar pe modalitățile tehnice și arsenalul expresiv al modernismului. Poezia sa e una ce invocă misterul, îl are în subtext, impulsionată de rapeluri de memorie culturală, mitologică și chiar de inspirație teoretică. Parabola se răsfră ca undele prozodiei într-un mod personal de a percepe și de a interpreta ceea ce poate deveni sens artistic, estetic. E un *heraclitism*, să zic așa, care unduiește, se răspândește, ceea ce e absolut firesc, deoarece nicidecum poezia nu va epuiza cauzele și efectele ce țin de resortul propriei sale apariții și perpetuării în diversitate, în toate limbile popoarelor lumii și intențiile traducătorilor ei. O poezie ce necesită nu o lectură epidermică, ci una făcută cu adâncurile frii și inteligenței.

Zoran PEŠIĆ SIGMA
(1960 – 2019), *Serbia*

Șoapta șoaptei

Mi-a șoptit șoapta
se înclină căpșorul cocoarei
și se uscă iarba ca o mătase galbenă se înfiorară frunzele
într-un nu prea mare deranj al aerului
de undeva se-aude o voce înceată
ascultă cum se scurge
se clatină instabilă
între iluzii și presentimente

mi-a șoptit șoapta
apărută ca tandrețea
o atingere a împăcare
atingerea totdeauna va duce la împăcare
apărută ca pocăința
tristețea împăcării
tristețea totdeauna va duce la împăcare
cu întreg trecutul pierdut
împăcarea cu ființele pierdute fără urmă
cărora noi nicidecum nu le-am făcut rău
împăcarea cu gândul că speranța
totdeauna se va pierde în exces
de așteptare

mi-a șoptit șoapta
nu se știe de m-a auzit cineva
în aceste întinsuri pustii
unde lupul nu are răbdare
unde șarpele își șterge urmele
unde lăcustele sar peste sensul foametei

în aceste locuri pustii
vocea e atât de scăzută încât nu mă aude orișicine
e o decizie pentru cei aleși
vocea crește-n putere cu încetul
pentru ca să o audă și cel care nu aude nicidecum

---

pentru ca să o memoreze pădurea
pentru ca străzile pustii s-o absoarbă-n pereții lor
iar noaptea să o multiplie în frisoanele
îndepărtatei amenințări
a ceea ce ar fi chiar mai rău decât moartea

Lumi interioare

Noaptea trecută
eu le-am dezvăluit copiilor
lumile interioare
Elizaveta cea de cinci ani
a spus
Acesta e Tatăl în afara întunericului
iar înăuntru
e acvariul cu peștișori
pe masă sunt frunzele
pe care le-am cules azi

Închizând ochii
i-am spus
Tu vei vedea și Puiul Periculos
care o ciupește pe Muma Pădurii
vei vedea și Prințul pe cal alb
Astfel că de cum deschid eu ochii
și Tatăl poate vedea peștișorii frunzele
Muma Pădurii și Puiul Periculos

Iar Anastasia cea de trei anișori
întrebă de ce calul prințului e alb

Mai târziu
pe la miezul nopții
trase de mine Muma Pădurii
când închideam strâns ochii
și când dispăreau toate imaginile
rămânând vizibil doar Puiul Periculos
care ciugulea boabele
beznei aspre fărâmicioase

Însă când te trezești de-a binelea
astea nu sunt tocmai prielnice poezie
printre cutele velurului și plușului
cuvinte imprevizibile
se dezbracă de ambiguitate
și toate frunzele de pe masă
vântul le zburătăcește prin geam
ducându-le peste curte peste nori
și peste stele acest mare vânt

Rune

Citind ceea ce ne e dat să citim
pe scoarța copacului cu tainică melodie-ncrustată pe ea
de auzim cum prin pădurile lumii
cântă mestecenii

un bocet comun

Înot îndărăt
Acolo unde
suntem încercuiți de ape fumurii
bușteni abandonați la întâmplare
ca niște morminte uitate peste noapte

când îți va veni să urla
nu aștepta condiții mai prielnice
din partea publicului împăciuitor

în ochi în urechi în gură-ți intră apa
respiri
se iscă bulbuci
se împrăștie
presiunea e suportabilă
dat fiind că un braț mai e încă afară
în timp ce altul ți-e sub trup

înoți cu gravitate
aduni ce nu ai reușit să făptuiești
deja simțind necesitatea celuiilalt mal
înoți cu gravitate
încă puțin și ajungi la micul paradis al crabilor

A vedea totul

Mult timp sub acest titlu
dăinui vidul

iar cine poate vedea vede
iar cine poate cânta cântă

nu oricine are o astfel de șansă

Vederea viitorului ca trecut

Plimbăreții se înșiruiră
în lungul țărmlui
copiii își ling înghețatele alunecă pe role pe chei
tablourile au fost din nou mototolite în ghem de plânset
însă nu există lacrimi în ochi nu există ochi
nu există perspectivă care s-ar cuibări
în vreun tihnit adăpost
râul fiind destinul trecut
ocupanții au revenit
urlând nemilos
și distrugând lumea pietrei

poetul mi-a spus
nu o fă pe deșteptul
dă-mi tablourile

veni-va timpul când
pe întreaga planetă nu va exista

---

nici filosofie nici tablouri nici țărături

nici țărături

Lacul

Arcate sălciile floriilor peste apa în care umbra li-i
molcuță
soarele s-a sfărâmat în miriadele
cristalelor jucăușe

încălzindu-te pe mal
odată cu vara clipești din ochi înainte de somn
astfel durează veșnicia
astfel dispare totul în nemișcare

Trâmbițele Ierihonului stau ruginite pe nisip
în lumina cerului clar-siniliu și crăpat
noi nu descoperim conceptul fericirii
în incontestabila insignifiantă

Neștiutul

Da noi știm totul dinainte
până la micile certuri cu vecina
știm când în cap
ne va cădea mărul
știm că în acest oraș încă nou pentru noi
de după colțul chioșcului cu flori
socrul îmi va spune că
dacă omul ar ști când va cădea
el s-ar așeza
la cină fiind sigur că
după ploaie iar apare soarele
și mai știm
că am obosit de atâta cunoaștere
uimindu-ne doar de unde oare
ar putea să apară acest poem

Ceea ce-i mai important pentru tine

Viața copilului tău
e cea mai importantă
iar dacă nu ai copii întâi și întâi
e viața iubirii tale
însăși viața ta

cândva viața era prețuită
de ziua națională de ziua libertății
se acordau medalii se dezveleau monumente
ba și pentru știință artă
erau înmânate distincții se oferea loc în manuale
într-adevăr

Giordano Bruno fiind ars pe rug
și în această mulțime de lumi în pustiu
ne lăasă în mare disperare
de atunci de nenumărate ori planeta rotindu-se
și mereu se va roti
până soarele-n extindere
o va cuprinde în îmbrățișarea sa fierbinte

iar tu rotindu-te în jurul tău
ceea ce vei vedea va și fi
mai important pentru tine

un fluture întâmplător ce se așează
în palmă când pustiu
se insinuează prin toate ungherele lumii
cântecul de leagăn pe care-l îngâna soția
când copilul e cuprins de febră
când grija încleștează și imobilizează
vuietul vântului prin pini
când în cort prietenii amuțesc de oboseală
iar blinia ce rotește în aer și cade
exact în tigaia încinsă

toate emoțiile concentrându-se într-un singur loc
însă din vreme în vreme ca un pisoi după somn
întinzându-se și relaxând amintirile
până prinde a se rotunji finalul de povestire

o fi mulțumit cititorul universal
sau că toate povestirile deja au și fost depănite
în tihnită odaie a nemărginirii
în înfundata încăpere prăfuită
pe care o jinduiesc cei care
încă nu s-au născut

Cei patru călăreți ai Apocalipsei

Ei apar dintr-o beznă adâncă
din pustietatea de nepătruns
ei sunt însăși esența întunericului
ei – vitejia pustietății
munca noastră a luat sfârșit
a lor abia începe

nouă nu ne este cunoscută o astfel de groază
nu ne sunt știute astfel de morți
neînțelese
iar când cineva flutură din mâini
e de înțeles că se apără de muște

fiecare va muri cum va fi să fie
după merite și nemerite
după cum i-a fost scris
la fel cum vocea se reia în jocul lumii

---

repetându-se

însă noi așa și nu ne-am obișnuit cu moartea meritată
istoria e plină de jertfe nevinovate
istoria nu cunoaște răzbunarea
istoria în genere nu cunoaște nimic
nici chiar de Herodot și Google nu prea știe ceva

unde ar fi scrisă Dreptatea
unde lacrimile copiilor sunt blestemul călăului

se crapă de zori

vinul roșu scânteiază cristalul pocalelor
pe masă de-a valma mere și fulare de mătase
beau tolănite în timp ce urmăresc mișcările spaimei
dinspre Noaptea eternă spre Eterna disperare

când fiecare va primi tot ce i se cuvenea
când totul va fi ca și cum deja săvârșit
când cei nevinovați se vor îndurera
când cei buni vor fi la curent cu ticăloșia

Dürer Wagner Wenders Bulgakov
caii cărora sunt cei mai iuți
în stare să strivească sub copite lumea

Apocalipsa dintre două vise

Omul nu e decât un poet blestemat.
Poetul nu e decât un om blestemat.
Același număr de litere.
Numărul acelorași litere.
Peste orașul oploșit în defileu
spiritele zburau ca o auroră străvezie.
Chinuți de sete
plângeau poeții și oamenii.
Vultanii își așteptau prada.
Cei care cu pașii lor bat
cartierele întunecoase
au ieșit în piață.
Noaptea abia se lăsa.
Apoi noaptea fierbinte prinse-a lumina cu vedenii.
Spaima îi adunase buluc pe toți în acest loc
unde speranța ar mai avea o șansă.
Neonul iriza pe mantale gri.
Sub glugile trase adânc pe frunte – bolboroseli.
Ei se jenuau de necruțătoarea sete ce-i încerca,
buzele le crăpaseră, tălpile bătucite – de asemenea.
Vuiiau țevile apeductului urban.
Nisipul prinse-a se cerne, în vântul torid
zburau pachete de plastic în care nimeni niciodată
nu-și va mai împacheta plecarea spre case tihnite
în care clipesc televizoare,
ei aruncându-se în imposibilele gropi din asfalt.
Noaptea abia de se lăsa,

bolboroseala se întetea,
peste oraș vedeniile erau tot mai obraz-
nice, mai nemiloase.
Cineva prinse a cânta cu o voce seacă.
Haideți să săpăm. Spuse Sfântul.
Idee simplă, fântânile sunt pustii
albiile râurilor așijderea
ploile nu dau niciun semn de nicăieri.
Pur și simplu haideți să săpăm.
Undeva adânc poate chiar în inima pământului
un lac își tănuiește apele proaspete.
Așa grăit-a Sfântul.

Cât ar fi adâncimea adâncimilor.
Cât zidurile se fortifică de gemete.
Mulțime de ruine dezamăgite.

Între două vise
noi înșine ne suntem propriile umbre
rostogolindu-ne prin aurora străvezie
Dürer Wagner Wenders Bulgakov.

Cutezanță

(Ămintirile lui Ceja, care porni spre Apus)

Goneai pe bicicletă cu mâinile ridicate de pe ghidon
sub pat studiai întunericul
în costum nou
treceai ca bușteanul curentul puternic de apă
smulgând din palma tatălui independența promenadei
cea mai frumoasă fetișcană din școală
refuza să danseze cu tine
dintele ți-l lăsaî smuls
fără anestezie

în munți spiritul coboară pe pajiștile verzi
pădure și ierburi

și verde
creasta fremătătoare a nucului în noapte
un nor neliniștit care chiar în fața ta
se transformă în fiară

totul e conectat însă tu pur și simplu
nu dispui la legături
ci doar tremuri că frig e
și jos și sus
pe întreg orizontul
urlatul stelelor care
atunci când respiri adânc
se curmă de la sine

Traducere de Leo Butnaru

Amintiri, întâlniri cu Annie Ernaux

Am cunoscut-o pe Annie Ernaux, recenta premiată cu Nobel pentru literatură. Povestea este cam așa: întâi am primit, probabil prin 1984-85 de la o prietenă din Franța romanul **La Place** (Gallimard, 1983, premiul Renaudot în 1984). Interesată de roman, am căutat, aflat, prin prietena franceză adresa editurii, care apoi mi-a trimis datele cerute de mine. Așa cred. Și bine că au circulat scrisorile pe vremea aceea! În martie 1986, dna Annie Ernaux răspundea scrisorii mele, aratându-se bucuroasă

că aș vrea să-i traduc cartea și s-o public în România. În corespondența care a urmat mai mulți ani, am primit ajutor în privința unor expresii, situații, contexte ce apăreau în text, mai subtile, deosebite pentru traducătorul român din mine. Prin 1987 ofeream editurii Univers, spre consultare mai întâi și apoi includere în planul editorial, în limitele posibilităților (cam așa era formula agreată) traducerea integrală a romanului. Am adăugat copia Xerox a corespondenței mele cu scriitoarea care renunța la dreptul de autor în valută, conform rugăminții și explicațiilor mele. Și editura Gallimard era de acord să renunțe la devize, dar trebuia să discute acest aspect cu editorul român și nu cu traducătorul, fapt ce nu știu dacă s-a mai petrecut sau nu.

Romanul nu l-am ales eu, ci l-am primit prin grija prietenei și apoi a poștei romane care nu a avut „interdicție“ în a-l duce la destinație. Este un roman cu caracter evident și mărturisit biografic al tatălui scriitoarei-naratoare, scris cu mare finețe și meticulozitate, într-un stil extrem de sobru, pus în evidență de frazele eliptice chiar. Ajutată de fapte reale, de fotografii, de amintirea unor scene precise și, mai ales, a unor fraze rostite adesea de părinții ei, naratoarea scoate în relief condiția socială și umană a tatălui și, în special, puțina îngăduință și libertate oferite de viață (din regimul capitalist, nu?) în a-și alege „locul de sub soare“.

La Place este și romanul distanței de clasă ce se mărește puțin câte puțin între tată și fiica lui adolescentă, studentă, apoi intelectuală burgheză. Toată moștenirea culturală, a gusturilor și valorilor clasei dominate a trebuit să fie și a fost îndepărtată și înlocuită cu ideile lumii în care tatăl a vrut să-și vadă fiica intrată, integrată și acceptată mai ales de noul mediu social.

Naratoarea folosește pronumele personal „noi“ atât timp cât el corespunde unei realități: familia lor unită, apoi „eu„ devine dominant ca urmare a desprinderii fiicei de universul în care se născuse și trăise un timp. Detașarea de familie s-a produs din cauza dispariției treptate a punților de comunicare și a subiectelor de discuție: tatăl nu a călcat niciodată printr-un muzeu, îi plăcea doar muzica de circ și de promenadă...

Ideile apărute și respectate de tată încep să i se pară fiicei vechi, adevărate prejudecăți; cei doi nu-și mai spun decât lucruri infantile, consideră ea, nimic nou din ceea ce-i înconjoară; tatăl nu a putut evolua, a fost prea ocupat cu munca și cu dorința de a-și vedea fiica de cealaltă parte a barierei. Ceea ce s-a și întâmplat. După cum se vede este un subiect care se încadra bine în cerințele politicii culturale din România acelor ani.

Țin bine minte că am avut o întrevedere- discuție la Casa

Scântei, la editura Univers și cu dna Angela Cișmaș, bună și mare traducătoare din limba franceză, după ce am întâlnit pe cineva din secreta-

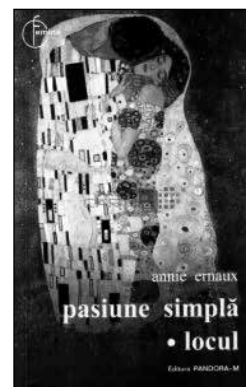
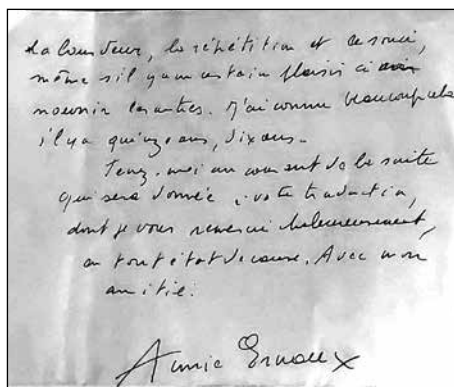
riatul decizional al editurii. Promisiuni de includere în planul editorial în anii următori...

A venit și anul 1990. Corespondența dintre noi a continuat. Chiar am putut s-a vizitez pe dna Annie Ernaux, în vara 1991 sau 1992, undeva mai departe de Paris, într-un orașel nou, fără să fi făcut fotografii. Mi s-a părut o femeie frumoasă, distinsă, normală, fără aere de superioritate de mare scriitoare care luase deja câteva premii, participa la lansările cărților sale, dădea autografe cu răbdare, răspundea scrisorilor primite (o dovadă sunt eu), accepta interviurile cerute de ziariști, dar refuza tot ce i se părea superflu (întrebările unor ziare feminine referitoare la casa ei, gradina ei, magazinele favorite), mergea la piață, se uita la prețurile mărfii în liniște, fără să fie abordată prea des de posibili cititori.

Idea publicării traducerii făcute de mine persista între noi două. Dar mai mult ca sigur că nu am fost suficient de întreprinzătoare pentru a acționa în sensul materializării acestui proiect. **Pasiune simplă** și **Locul** au fost traduse în limba română de Vasile Zincenco la Editura Pandora-M, Tîrgoviște, 2004, 138 p.

Ultime noutăți: trei dintre romanele lui Annie Ernaux se află în pregătire tot la Editura Pandora M pentru această toamnă: romanul **Pasiune simplă** (reeditare, traducere de Vasile Zincenco) și **Confesiunea adolescenței** (traducere inedită, semnată de Mădălina Ghiu). Al treilea roman este **Anii**, traducere semnată tot de Mădălina Ghiu.

Noii cititorii români vor întâlni o literatură bazată pe memorie, obsesii, o proză monolog, pe cât de clasică pe atât de modernă prin epurarea mijloacelor literare folosite. Annie Ernaux este pe Calea regală a literaturii franceze prin narațiunea de analiză-confesiune: adevărul amintirii și simplitatea expresiei.

Nobel contra Nobel – ADONIS

Ali Ahmad Saïd Esber s-a născut la 1 ianuarie 1930, la Qassabine, în Siria, într-o familie modestă. La șaptesprezece ani a publicat o poezie împrumutând de la zeul fenician Adonis, simbol al renașterii plantelor, pseudonimul căruia i-a rămas fidel. Opera sa a fost încununată cu numeroase premii literare în Franța, Italia, Turcia și Liban. A fost propus de mai multe ori pentru Premiul Nobel. Trăiește în Franța.

Poet meditativ, Adonis – sau Adunis – este omul tuturor migrațiilor, deschis curenților care se încrucișează, se luptă și par ireconciliabile. Poezia este pentru el chiar locul în care gândul se formează, se deformează și se împarte în parabole. Adonis nu este doar poetul celor patru orizonturi, al deplasării, al îmbinării cântecelor, ci și al mișcării corpurilor, al împrăștierii atomilor, al prafului, al cenușii sub soare.

Monumentala sa operă a fost tradusă în toată lumea.

Selectia care urmează vă oferă câteva poeme – pentru prima dată în limba română, unde, cu excepția câtorva poezii, Adonis nu este aproape deloc tradus.

„Cel a cărui opera monumentală a fost tradusă în toată lumea luminează cu fervoare în scrierea sa cosmică și mistică a misterelor ființei.“ (Joséphine Hobeika)

„Poezia nu poate fi înlocuită. Dacă filosofia tace, dacă cultura, în general, nu răspunde la întrebările ființei umane, rămâne poezia care seamănă foarte mult cu iubirea.“

„Vin dintr-un pământ în care poezia este ca un copac care veghează asupra omului și unde poetul este cel care înțelege ritmul lumii.“

„Mitologia este copilăria cunoașterii și a relației noastre cu necunoscutul. Fiecare ființă umană trebuie să fie un vizionar, care să tindă să descopere ceea ce nu știe.“ (Adonis)

Adonis

Între mine și ochii tăi

Când în ochii tăi mă arunc
eu văd zorii adânci
văd un ieri străvechi
Văd ce nu știu
și simt universul trecând
între mine și ochii tăi

Ieri

Cu întâia stea mi-am închis ușa camerei
Am tras perdeaua și m-am culcat cu scrisorile ei
Și iată perna e udă, cuvintele-s pline
sunt magician, numele ei e tămâie și e cățuie
sunt magician, ea e scânteii și e templu al primului jar
mă întind în adâncul fumului
desenez semnele
îi fac o vrajă pe rană
Îl șterg cu pielea-mi
O, rană o, luminatule iad
O rană o, moarte, prietenă mie
În rană sunt turnuri cu îngeri
Un râu ce porțile sale le închide, e iarbă ce umblă
Un om care se despoaie
Desfoaie mirtul uscat și aduce recunoștință,
Apa îi picură-n creștetul capului,
Se înclină și-apoi dispare
Visez -

Spăl pământul până-n oglindă
Și îl lovesc cu un zid de nori dintr-un arbust de foc
Clădesc o cupolă de lacrimi le modelez
Ca dar suprem – ce mi-ai pregătit?
„- Cămașa mea, cea învăluindu-ne-n ziua nunții.
Și-am să cobor în mormânt cu tine
Pentru a-ți face ușoară moartea iubirii
te amestec cu apa mea și te dau morții ca să te bea
îți dărui bunul meu: mormântul și-ușurătatea morții.“
Odată am văzut pe pământ un flacon
O mare înclinată
Plină de scoici, de creaturi reîncarnate
De păsări de aripi
Și atunci am zis
Fie ca limpiditatea femeii să fie limpiditatea cerului
Fie ca lumea să fie o piatră sexuală
S-o văd ca o mare înclinată
Să-i iubesc spuma, să-i sap un colț
mai aproape de ochiul meu
să jur pe valuri că ele-s vecinele mele
Plimbând după sarea lor frământările mele
Ele veghind cu mine ori adormind
In mine citind al lor propriu ecou:
El spuse: (Ești înger și numai sub piele vezi
E singura asemănare între tine și înger
N-ai vrea oare tu să descoperi tărâmul adâncurilor?
De vrei, lasă oricui altcuiva
Tărâmul înaltelor vârfuluri.)

Semnele operei vântului

Mi-am scris identitatea
Pe chipul vântului
Dar am uitat să-mi scriu numele.
Timpul nu se oprește asupra scrisului
Ci semnează cu degetul apei
Copacii din satul meu sunt poeți
Își scufundă piciorul
În călimările cerului.
Iar vântul obosind
Cerule îi desfășoară un covor ca să se întindă.
Memoria e casa ta de la urmă
Dar tu nu poți trăi acolo
Doar cu un trup devenit chiar el amintire.
În pustiul limbajului
Scrisul e o umbră
Unde ne adăpostim.
Mormântul cel mai frumos pentru un poet
E golul cuvintelor lui.
Se poate ca lumina
Să te inducă în eroare
Dacă se întâmplă asta
Tu să n-ai teamă, vina-i a soarelui

Oglinda saniei negre

Spuneai: Chipul meu e o navă, trupul meu – o insulă,
apa, organul dorinței.
Spuneai: Pieptul tău e un val,
noaptea zdrobită sub sânii mei.

Soarele-i vechea mea închisoare,
Soarele-i noua mea închisoare,
Moartea e sărbătoare, e cântec.

M-ai auzit? Sunt altceva decât noaptea asta,
Sunt altceva decât patul ei suplu și luminos.
Trupul meu – cuvertura, mătasea
Din fire țesute cu sângele meu.
M-am rătăcit și în trupul meu
mi-era rătăcirea...

Frunzelor datu-le-am vântul,
Lăsatu-mi-am genele-n urmă,
Și cu furie am jucat enigma cu divinitatea
Și am trăit Evanghelia alăptării
Spre a afla în vestmintele-mi
piatra rătăcitoare

M-ai recunoscut? Trupul meu mi-este cuvertura,
Moartea e cântul meu și palatul caietelor mele,
Cerneala mi-este mormânt și pridvor,
O sfâșiată, o pustiită hartă a lumii
În care cerul a îmbătrânit,
O sanie neagră târâtă de lacrimi și suferință.

Ai să mă urmezi? Trupul meu este cerul meu,
Deschis-am larg coridoarele spațiului
În urma mea eu mi-am gravat genele,
Drumuri ducând la un idol antic.

Mă vei urma? Trupul meu este calea mea.

Atingând lumina

Într-o noapte cu lună plină
scrutează o galaxie

Vei vedea acolo un fluviu
cu brațele tale – râuri
cu pieptul tău – estuar

Azi cerul și-a scris poemul
cu o cerneală albă
apoi a numit-o zăpadă

Cu cât îmbătrânești
tot mai tânăr e visul tău

Visul crește în timp ce tu
pășești spre copilărie

Visul e un armăsar
care ne mână departe
fără să facă vreun pas
vreodată

Istovit de-a călători un vis
a coborât la un râu
la cel mai de-aproape
voind a-și spăla cămașa
Abia de-si puse piciorul în apă
că i s-a topit cămașa
și-a dispărut

O roză iese din pat
ia mâinile dimineții
ca să se frece la ochi

Un palmier vorbește cu trunchiul
Un trandafir – cu mireasma
Vântul și spațiul umblă
rătăcitori împreună

Un curcubeu?
O fundă
Cerulea legată de pământ
într-o singură împletitură

Se plimbă pe văile toamnei
dar sprijinit pe o mână
primăvăratecă

Și cerul plânge
însă lacrima-și șterge
cu eșarfele zărilor

Când oboseala îi vine
ca să se culce vântul
peste întinderi
așterne covoare

În pădurea zilelor mele
nu-i nici un loc
în afara vântului

Spre a atinge lumina
va trebui să te sprijini
pe umbra ta

Uneori simt cum vântul
e un copil care urlă
pe umerii mei purtat

Copacului cum i-ai descrie

aroma fructului?
Iar provei cum
truda frânghiei?

Precum o mână
așa plutește lumina
pe trupul tenebrelor

Este al spațiului umăr
cel prăbușindu-se acolo
sub norii întunecați

Spațiul – în ochiul ghilotinei
e de asemeni
și el un cap de tăiat

Nu poți să fii felinar
dacă pe umerii tăi
tu nu duci noaptea

Voi face un pact cu norii
ca să sloboadă ploaia

Voi face un altul
cu vântul
să ne sloboadă
pe mine și norii

Cuvântul e vatră-n exil
e drum în patrie

Cât de ciudat e acest pact
cel între val și mal -
malul va scrie nisipul
iar valul va șterge scrisul

Memoria – o altă casă a ta
unde nu poți intra
decât cu un trup devenit
amintire

Trandafirul alchemi

Ar trebui să călătoresc în paradisul cenușii
printre arborii lui ascunși
în cenușă sunt basme
sunt diamante și lână de aur.
ar trebui să călătoresc în foame, în trandafiri
gata de cules ar trebui să călătoresc
sub arc de buze orfane să mă odihnesc
în buze orfane în umbra lor rănită
acolo e trandafirul alchimic.

Urlu

Homo Homini Lupus

Plaut

Urlu unde după nimic nu mai sunt cuvinte
urlu la cei care văd în tine

haosul rămășițelor morții

într-o liniște mormântală.

Urlu pentru ca-n voce să înflorească vântul

până ce zorii se fac

în sângele meu grai și cântec.

Urlu: la voi, la cei care mă vedeți

tăcând acolo unde cuvântul nu zboară,

eu și noaptea urlam ca să mă cunosc.

Citesc în cartea prezentului, – copiii au spus:

acesta e timpul care-a

înflorit în al ruinelor pântec, -

și au scris:

acesta e timpul în care am văzut

pământul crescut de moarte,

până și apă – chiar apă – înșelată de apă

am văzut.

Stelele

Umblu,

iar stelele-mi umblă în urmă,

spre ziua de mâine a stelelor,

spre ziua tainei,

a morții, a florii,

a solitarei trude.

Ele îmi omoară pașii și-mi reasc sângele.

Sunt drumul ce încă nu a început,

nu văd niciun zăcământ.

Eu mă îndrept spre mine,

spre ceea ce stă să vină.

Umblu,

iar stelele-mi umblă în urmă.

Drumul

pe care-l străbat

Drumul pe care-l străbat în jos și-n sus
către tine,

este chiar drum?

Atunci de ce se întinde

și se îndepărtează

pe când eu mă duc?

Mâna ei e-n a mea

Mâna ei e-n a mea

suntem amândoi străini

și amândoi vom fi mâine morți

în paturi îndepărtate.

Învăluiește-ne cu fantasmele noastre

ori cu legendele zilelor noastre,

fă-te străin și te-apropie

ca un ocean legănat pe o scară de spumă,

ori ca un trup.

Ori de câte ori noaptea

Ori de câte ori noaptea

îmi citesc trupul

port trupul ei,

sunt uluit când citesc

iubirea lui:

noaptea n-ar putea fi decât

trăsăturile,

tainele ei, ea n-ar putea fi decât

numele ei.

Rana noastră nu mai e una

Rana noastră nu mai e una.

Te-am întâlnit – tu, cetatea – înscrisă-n furtună

cu marea dezlanțuită.

Sunt totdeauna copilul îndrăgostit de singurătate

trupul meu, de uimire, de exaltare,

nu se mai află în piele.

Rana noastră nu mai e una.

Un nor i se-aseamănă

Un nor i se-aseamănă -

e ca pleoapele sale,

e aidoma membrelor sale,

e asemenea ramurilor

împrăștiate pe chipu-i

la întâlnirile noastre.

Un nor ce hrănește gândul – al meu:

e ploaie între gene ori e chemare?

E o călătorie-n adâncul tainelor sale

ori în caravanele aerului?

Calea ducând către tine

Calea ducând către tine

Nu știi de unde vine, și nici cum duce la tine,

Cum să o pătrund, și cum

Să mă transform

În sărbătoare pentru dorințele ei

Mă întrebam

Aș voi poate să mă întorc?

Dorință

Dacă un cedru

brațele mi le-ar deschide

printre crânguri de adâncuri, de ani.
Dacă m-ar apăra
de perle și de ispititoare lumini.
Dacă eu aș avea rădăcinile sale,
iar chipul mi-ar fi ancorat de scoarța sa tristă.
Atunci m-aș face nour și fulger
în depărtare,
în acea patrie a încrederii.
Dar eu trăind
cu toate crengile-n crângul
de-adâncuri și de ani,
pe fruntea mea este foc,
e focul febrei, e focul pieirii,
e focul mistuitor al pământului care mă ține.

Adoniada

(Poezie-testament inedit al lui Adonis)

„Totul e praf“, spune praful de ce venim
noi pe pământ dacă transgresiunea nu este cheia
prezentului nostru?
Înalț făclia pătimirilor noastre: o salut pe Sajah.
Este aici nu pentru ușurătatea șederii ori pentru
deschiderea căilor, locul e prizonierul misterelor,
al nenorocirii îngrozitoare.
Tenebrele cântă, dansează, maestrul lovește
turmele sale cu bicele lui – bicele lui
Nave ale copilelor la marginea haosului.
Ei scriu fierul, eu scriu un imn:
Nu-l imita
pe acest creator...
Inventează
un alt creator pentru zorii de mâine,
și spune cu pasiune:
Între cer și mine sunt numai poduri
de aer și pulbere.
O floare se ofilește
îi pregătesc înmormântarea
au să vină oare mângâietorii, de ea au să se apropie,
au să împărtășească durerea?
O floare moartă
eu nu văd apa pe care frunzele ei o beau
nu văd vreo răsuflare nici amenințătoare nici precaută.
Veacul și-a pus lăcatele
încuietorii sale
în mâinile unui ucigaș.
O fantasmă plutind
pe o apă fără de țărni
spuse despre el:
Era o balenă pe nume călugăriță¹

¹ Nun – Ibn Kathir comentează:

S-a spus că „Călugăriță“ se referă la o balenă mare care este purtată de curentii apelor marelui ocean, iar pe spatelul ei poartă cele șapte pământuri, așa cum este povestită de imamul Abu Jafar Ibn Jarir. Povestit de Ibn Bashir, povestit de Yahya, povestit de Sufyan Al-Thuri, povestit de Sulayman Al-Amash, povestit de Abu Thubian, povestit de Ibn Abbas care a povestit: „Primul lucru

oamenii crezură că este
cea cu aroma trupului mort în brațe.
Suntem, oare, noi toți, pe calea pasiunilor noastre
și în căutarea lor, în fluxul și în refluxul lor,
suntem oare profeți despotici?
Trenul care nu poate ghici de ce sosește și de ce pleacă
și de ce îl conducem
trenul care noaptea nu vede noaptea,
iar spre ziuă nu vede zorii
ce nu distinge inevitabilul de îndepărtat
trenul avariat pe ce drum ne va duce
până la ultimul loc,
pân'la sfârșitul dorințelor noastre gravate
de către lumini?
Prietenii mei îmi spun: Gândurile noastre,
faptele noastre și zilele noastre
sunt limbi polenizate în cerneala din care timpul
își potolește setea.
Prietenii mei îmi spun: în noi natura înseamnă litere
cu care ne scriem pașii
iar ritmul noi ni-l căsătorim cu ale lor capricii.
Prietenii mei, fără înțelepciune, sunt înțelepți.
Rușinea și ezitarea și pierderea care nu duc
la întâlnire
nu-s vreun dor arzător ori vreo reminiscență
a unor vremuri
sunt oare jocul misterului ori semnul bătrâneții?
Eram din ce în ce mai îndrăgostit
de ceea ce rațiunea ignoră
cum să te întorci acolo, de ce să chinui a explora
adâncimile sale.
Rătăcesc în pădurea de simțuri,
invocându-mi prostiile copilăriei
Îmi rătăcesc privirea spre-a mărturisi și locul și
lucrurile
am deodată senzația unui alt sânge într-un alt trup
mai bun ca al meu
trăind într-un teatru sumbru.
Singuraticul strânge adversarii spunându-le
cumnaților, nepoților și fiilor lor: Eu nu sunt
dintre-ai voștri singuratic înseamnă popoarele
care luptă și se ridică și se coboară în el.
El este tronul și oamenii din jurul lui sunt beți
fiece cap e un mod de a ajunge la el fără vreun loc pentru
vreun alt nume decât al lui și pentru alte precepte decât
ale lui
El este tronul, nu, nu nu m-aș mira de m-aș
preface în smochine
brigand sau profet să-mi adore chipul și să mănânce
când caută pâine, nu
n-aș fi surprins de s-ar preface într-o sabie

creat de Allah a fost creionul și i-a spus „Scrie“. Creionul a întrebat: „Ce să scriu?“ Allah a spus: „Scrieți destinul (tuturor lucrurilor)“. Deci creionul a scris tot ce va fi din acest moment până în ziua Judecării“. Apoi Allah a creat „Nun“ și El a făcut să se ridice vaporii pe care au fost create cerurile și pământul a fost apoi turtit pe spatelul lui Nun. Apoi Călugărița a devenit nervoasă și (ca urmare) pământul a început să se lege, dar (Allah) s-a legat (pământul) cu munți ca să nu se miște pământul...

cu care să taie capete, iar eu – ce-aș spune eu
mulțimilor zbugumându-se înspre mine?
Ei predică: „ucidă” – Orice moarte este permisă
cum de nu-s scrise faptele-n pulbere? Oare de ce
curge sângele soarelui prin trupul vidului? Împrăștiat
citește-n pământ: o casă își ia rămas bun de la casă.
citește-n pământ: acum curge sângele.
citește-n pământ: exilul reînnoiește exilul.
De ce trupul meu va fi uitat orașele: mi-e capul plin?
Într-o bună zi poate am să-mi incit
sufletul să renunțe la sine
și poate voi voi a-i spune că între noi totul s-a sfârșit.
După aceea, poate o să mă întorc
să-i spun să o luăm de la capăt.
Întunecime întunecime
Cutia toracică, inima, trupul abandonându-se
stăpânului lor
zgomotul scriind timpul, tăcerea întrebărilor
Și jarul cedând goliciunii lor
Întunecime întunecime
Chiar dacă e claritatea cea care curge din soare
e tot mai întuneric.
Au străbătut-o înaintea noastră -
Aud podul povestind
apei ce curge pe dedesubt
cu trecători apăsându-i deasupra
cu trecătorii târându-și prezentul un pas – nădejde
un pas – nenorocire
podul se îmbracă în fantomele lor și adoarme singur.
Locul e de fantasmă gemânde de palmieri
și de măslin ale căror ramuri se înlănțuiesc în
dorița de-a fi
de-a fi doar un vas de iubire.

***

... Așa încât am să spun: Al-Ma'arri
încă nu a murit și Al-Mutanabbi
e întotdeauna singur fără prieten ori cineva
îngrijorat
de-ale lui chinuri, toți sunt
răutăcioși și geloși
am să spun: că ei trăiesc – fără legământ, fără ideal,
rătăcind în lumină.
Păsări se întorc și pleacă, soarele este pe calea de a apune
alunecând din pat și drapându-se
în noapte de ispitele lor
șeicul întinde covorul de rugăciune sub o pergolă
nici câmp nici iarbă nimic nu înflo-
rește nimic nu se vestejeste
pe-aceste câmpii

***

...„nici o viață care să nu fi fost reală”: astfel se spusese în
poezie dar nici o viață în afară de cea în
care noi viața ne-o trăim nu este o
prezență și din întâmplare o casă

a cărei distrugere încă nu s-a întâmplat
aici ori acolo unde fiecă soare și fiecă umbră este
în sine reală – viața asta cu măruntaiele ei
sfâșiate sub pașii noștri, cu scânteietoarele ei măruntaie
luminându-ne pașii noștri – ea
singură este viața – reală este doar ea.

***

... Miros pământul unific în el trupul meu și
numele meu poemele mele și trupul meu.
Nordul e sfâșiat de către zeul său de fiecă dată când
este mișcat și se înclină înspre sud, nordul este captivul
conciliant al istoriei sale, dar nici o dată nu a fost drept.
Sudul este o carte fără de cititor bol-
nav de un rău incurabil
Cu toate acestea, el este cartea dintâi.

Paragrafe ale unei scrisori scrise pe 23 septembrie**

Din insomnie îți scriu, dintr-o
groapă neagră ca un asediu:
cerneala mea este piatră, pulbere vârful degetelor.

Iubire, destin ce mă înconjură până devin nimic,
oprește strălucirea, fă ziua să se stingă.
Poartă înapoi pașii mei, întoarcerea-mi fă-o zid.
Numai paloare și zgură pupilele mele răsfrângă.

Inima mea e de piatră în al tău întunecat alcov,
alcov cu doar o fereastră, cu tristă, grea draperie.
Din colivia aceea inima mea ieie-și zborul.

Oasele mele se prind de părul tău ciufulit
de sâni tăi de crin, de talia ta mlădie,
de rochia descheiată, de coapsa ta aurie.
O spun într-un cuvânt: adevărul e numai scurt.
Iubirea noastră fie vifor pe mare, foc.

Mâine o să plec din captivitate,
din închisoarea unei iubiri tinerești nebune,
cu sângele arzător, cu dorul de viitor, însetat.
Viața nu se împiedică-n pașii mei, nici nu s-oprește:
întorc pământul pe dos, o altă cale nu este.

** **Ali Ahmad Saïd** Ésber, mai cunoscut sub numele de
Adonis (Syria, 1930), este unul dintre candidații obișnu-
iți la premiul Nobel pentru literatură. A scris unele din-
tre cele mai semnificative cărți de poezie arabă din tim-
pul nostru. Aici – o poezie scrisă în timpul șederii sale în
Mexic în 2012.

Traducere și prezentare
de **Cătălina Frâncu**

Toti O'BRIEN

BAILARINA

Au ținut-o ore lungi
stând pe un scaun mic
ca ochii ei să fie la același nivel
cu cei ai lor, pupilă în pupilă.
I-au pus toate întrebările
pentru care nu avea răspunsuri
secrete pe care nu i le-au spus niciodată.
„Nu”, murmură ea, „nu”
îndurând blând tortura.
Dar mai târziu s-a săturat.
Repede, ea și-a apucat fusta
de margini, în ambele părți. A
ridicat-o și a început să danseze
nebunește *zapateo*. Fusta se umfla
a devenit mare ca un cort
sub care patru *campesinos*
se puteau ascunde de fermier,
deși nu a fost purtată niciodată
pe câmp. Patru băieți în fugă
putea adăposti, inhalând liniștiți
căldura umedă a niciunui secret.
Fusta raiului și iadului.
Matricea tuturor secretelor.

CASSANDRA

Pleoapa ei stângă ar rămâne închisă
pentru o vreme, lipită de corneea
de un gând ultim, un reziduu
de lacrimi vechi și arzătoare.
Aștepta răbdătoare ca mintea ei
să elibereze vederea. Cioburi
de așa-zisă intuiție, deși ceea ce
ea credea că a văzut era departe.
Ceea ce credea că a văzut
erau flash-uri care se loveau în lateral
lamele orizontale îndreptate spre pieptul
talia sau membrele ei.
Ele se creștau. Nu tăiau.
Eliberau durerea
precum o tăietură. Ca și tăierea.
au fost o binecuvântare.
Ele, intuițiile, au venit cu aripi
și aureole. Purtau haine albe
și erau încununete cu aur.
Așa a spus ea.
Intermitentă.
Bruscă, iubitoare de viteză.
Suspinau cu un murmur.
Poetic și vag.
Urcând și coborând pe șira spinării ei
ca pe o scară.
Apoi, pleoapa i s-a dezlipit singură.

Încet, a intrat lumina zilei.

NEANDERTHAL

Când au întrebat-o despre viața
sexuală a scheletelor, „dimpotrivă”, a spus ea
„conform bunului simț, nu se află în craniu”.
Ea și-a amintit de o siluetă înaltă sprijinită
în nisipul umed, cu o pelerină roșie legată de claviculă.
fluturând ca o aripă în vânt.
Și-a amintit de propriul obraz odihnindu-se
pe un femur, cum se simțea uneori osul
moale ca o algă, neted ca un lemn plutitor.
Doar impresii scurte și intime. Și
acele degete, în segmente, țesând
părul ei ca niște piepteni meticuloși.
Acele coaste, pocnind ca niște
cascade subterane care curg pe granit
clopote de vaci în miniatură în libertate.
„Nu este în craniu”, a spus ea. Poate că
în sinuozitatea vertebrelor stivuite.
În cavitatea articulațiilor, erodate încet.
În unghiurile ascuțite, largi
desenate de membrele abandonate
ca niște ramuri de copac fără frunze.
ochi de ac care se deschid între fibule
și tibia, ulna și radius.
pelvisul un cuib rotund, liniștit și gol.

CAPĂTUL PENINSULEI

Nu fusesem informat despre pasajul suprateran
subțire ca o panglică de mătase, întins deasupra
stâlpi înalți, ca niște tulpini de beton și oțel
răsărite pe un sol uscat și sfărâmițos.
Nu înțelesesem nimic despre convoi.

Nu știam că voi fi remorcat de coada
vagonului, ținându-mă de o bucată de pânză
cu dinții, ca un trapezist.
Am mușcat din greu din batista aceea murdară, cândva
stacojie, acum o mizerie de salivă și praf!
Știam că nu puteam să-i dau drumul. Trebuia să o urmez.
Știam că asta era ultima mea șansă.
În mod ciudat, nu am simțit frecarea asfaltului
atingându-se de pielea mea. Tot ce am simțit a fost
efortul intens al maxilarului meu încleștat.
Oare eram deja un cadavru?
În timp ce mergeam pe drumul aerian
o sclipire de cobalt s-a strecurat sub pleoapele mele
din oceanul invizibil, dedesubt. Am simțit
sare amestecată cu smoală.
Mi-am amintit cât de seismic a fost cândva pământul
nostru.
Am auzit un ecou de explozii
din munți. Mi-am amintit cătunele mândre
care își revendicau fiecare micul său vârf de deal.
Numele lor se scurgeau ca un rozariu.
Orașe minuscule. Pe măsură ce treceam, cădeau ca
niște castele
de cărți de joc. Cu un suspin de capitulare au întâlnit
gura larg deschisă a mării.

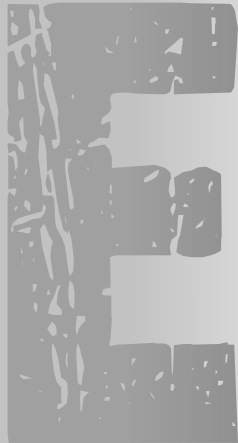
ORACOL

Și fata al cărei cap plutea
peste un ocean sigilat
care se uita prin gaura unui pește
săpat în gheața care se topește

corpul înghițit de apele
crepusculului
mantaua și mandibula deopotrivă
a spus: Ți voi spune o poveste.
A început, apoi a întrebat
cu ochii ei acoperiți de îngrijorare
să ne așteptăm prietenul?
L-ați adus înapoi?
El este cel care știe
cum să se descurce cu răsturnările de situație
ale intrigii, dezleagă nodurile
pentru a ajunge în siguranță la final.
Da, el știe, am spus
în timp ce-mi scufundam degetele sub apă
mișcându-le într-un fel de limbaj braille
poate încercând să comunice
cu inima scufundată.
Și am adăugat, ar trebui să începem
fără vreo altă zarvă
pentru că prietenul nostru este mort.
Apoi ar trebui să așteptăm
a spus ea, până când se va întoarce
din morți, cu vocea ei liniștită
gâtlejul eliberat de suferință
capul ei o torță aprinsă
aruncat în râu, cunună
de frunze de laur și coroane tăiate
dalii purpurii, cuișoare roz.

Traducere din limba engleză
de **Constantin Severin**

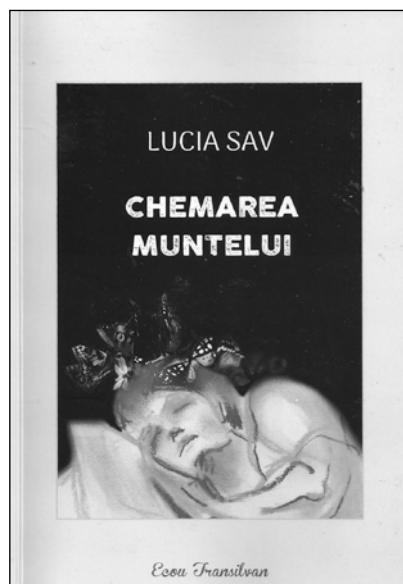
AI. CISTELECAN

Reportaje de extaz

Lucia Sav (alias Lucia S. Retegan) a întârziat destul de mult față de colegii ei de serie (e leat cu Adrian Popescu, care a debutat imediat după ce și-a susținut licența, pe cînd Lucia a tras de timp pînă în 2002), dar după ce s-a pornit a continuat în pas alergător. Între primul volum – *Imagini reale* – și cel recent – *Chemarea muntelui*, Editura Ecou Transilvan, Cluj, 2022 – s-au strîns (cu antologii cu tot) nu mai puțin de alte 14 volume. Nu-i de colea. Cel de acum e, de fapt, doar o sonatină cu peripeții iluminante, cu structură muzicală premeditată, dar îndestulată cu extrase critice de pe tot parcursul evolutiv, unul nu lipsit de șocuri. Dacă primele volume stăteau sub fascinația eufemismelor, a estetismului caligrafic, revărsînd în pagină, cum zice Dan Damaschin, „o cascadă de metafore” suave și exultante, pe la mijlocul șirului intervine o suită de *kadish* (după decesul lui Vasile Sav) concretizată într-„o lungă elegie” (Adrian Popescu) desfășurată în cîteva volume de doliu, iar cele dinspre final – poeme și epistole, după cum le spune autoarea – sînt produse de vervă și de polemică ironico-ludică, îndreptată spre noua poezie exhibiționistă. Peste verva fantezistă, după cum a subliniat Ion Mureșan, „adie, grea, aripa melancoliei”. Fantezismul avea doar rol de exorcizare căci trauma reapărea în plină euforie. Dar chiar și-n reprizele de joacă, activă rămînea tot „sensibilitatea de tip romantic a poetei”, evidențiată de Adrian Țion, „impregnată de o luminoasă melancolie”, cum bine remarcă Ion Cristofor. E un substrat de candoare în toate volumele care, pe de o parte, e expus agresivității

realului, iar pe de altă parte, tinde la elevație și iluminare. I-aș da de tot dreptate lui Ion Mureșan cînd zice că Lucia „e congenital condamnată să caute și să găsească Frumosul și Binele oriunde s-ar ascunde ele”, dacă o asemenea căutare n-ar fi mereu o soluție de scăpare din fața valurilor de agresiune. Dar regula poemelor e să simtă întii strivirea și abia apoi să se ridice la revelația salvatoare.

Scenariul central constă într-o căutare plină de rîvnă a luminii și-n cadrul lui Lucia are ceva din devotamentul Anei lui Manole, trecînd peste toate opreliștile pentru a ajunge la extatica luminii: „Nimic nu ne-a oprit din drum:/ nici pînze de păianjen cleioase, nici bălți nămolose,/ nici urlet de jivine dușmănoase./ Ajunserăm la capăt. Pace și liniște./ În înalt, unduiiau luminoase umbre, aureole solare./ Și noi sorbeam lumina răsfrîntă în stropii de rouă/ și ne înălțam în azur odată cu ea” (*O zi luminată*). Contopirea cu – ba chiar în – mirifiianța acestor poieni beaticudinale, intrarea în luminișurile extatice vine totdeauna în urma unui pelerinaj ascensional în calea căruia stau primejdii grele, biruite însă prin eroismul iluminării. Urcarea muntelui e o partitură repetitivă, ca într-o *fuga*, și suita de ascensiuni reprezintă pilonii între care sînt întinse, ca niște punți, reportajele de extaze. **În acest regim de evlavie, rîvnă și extaz se desfășoară întreg registrul de stări, prezentat cu o migăloasă artă a descrierii. Dar arta descrierii e, la Lucia, o artă a beatificării**, de care se bucură și peisajul ca atare și poeta, răsplătită cu armonie cerească după fiecare pelerinaj și după fiecare penitență: „Cu trunchiul

înalt și subțire, mestecenii țes argint/ în patrafirul celest și, din amfora cerului, se revarsă mir și miresme./ În depărtare, pe-o culme împădurită, se profilează silueta albă a unui schit,/ crucea aurită își nalță razele spre nemărginirea albastră.// După îndelungi pătămiri, lacrimi și penitențe,/ Domnul se milostivi și ne răsplăti cu darul mult așteptat:/ nu case bogate și acareturi, cu straie cu fireturi de aur,/ nici odoare, nici slujitori și nici mîncăruri alese./ Domnul știa ce-și dorea sufletul frînt: liniștea, frumusețea și pacea./ Și noi ne regăsim în Raiul pierdut.“ (*Peisaj în Apuseeni*). Liniștea și pacea pe care poeta le caută – și le găsește, dar numai departe de lume, ca un sihastru – devin pure rugăciuni de mulțumire: „Pe-al meu chip, melancolia se stinge/ și sfînta Lumină pătrunde în suflet./ Clară,

privirea țintește-n tăria albastră/ spre constelația Lyra, strunele sale astrale/ reverberînd un imn către noapte./ Domol bate toaca inimii mele/ în ritmul imnului închinat Ție, Doamne.“ (*Priveghere*). Un mic jurnal de iluminări sînt toate aceste urcări și chemări ale muntelui. În contrast cu oferta lumii („O lume culpabilă rătăcind/ fără de țintă prin spațiu./ Spectrale făpturi cățarate pe-o navă-n derivă:/ oameni încarcerăți, chinuiți, umiliți./ Credința și speranța, pierdute./ Virtutea așijderi./ Întuneric“ etc. – *Kairos*), pelerinajele spre lumină ale Luciei și reculegerile ei în natură sînt calea spre armonie. E un topos pe care Lucia îl reînvie cu fervență; la fel cum face și cu natura reinvestită cu funcții sacramentale.

Ioan HOLBAN

Poezia lui Ilie Constantin

Într-o inspirată postfață la antologia **Coline cu demoni** (2010), Al. Călinescu analizează, cu bisturiul fin al eseistului de extracție voltairiană, fractura care se va fi produs între poezia publicată în țară de Ilie Constantin și aceea tipărită în limba franceză, apoi, tradusă în românește de Șerban Foarță, Miron Kiropol și autorul însuși; „Nu e nevoie de considerații prea savante pentru a observa că și în acest proces e greu a discerne între ce ține de *demersul conștient al poetului* și ce ține de *inconștientul textului*, al noului text care se organizează, se structurează «din mers»“; în fond, spune criticul literar, se vede o diferență nu doar de nuanță între volumele tipărite până în 1973 – **Vântul cutreieră apele** (1960), **Desprinderea de țarm** (1964), **Clepsidra** (1966), **Bunavestire** (1968), **Fiara** (1969), **Coline cu demoni** (1970) și **Celălalt** (1972) – și cele de pe piața franceză a cărții de poezie până în 2002 și, încă, după întoarcerea definitivă a poetului în Bucureștiul fostei sale tinereti onirice: **L'Ailleurs** (1983), **Rivage antérieur** (1986), **Le lettré barbare** (1994), **Desprinderea de țarm** (1995), **La marchand de sabres / Neguțătorul de săbii** (1997), **Plata luntrașului** (1998), **La rădăcinile depărtării / Aux racines du lointain** (1999), **Înaltăparte, I** (2000), **Mulțimea Singurătate** (2003), **Limba imperiului / La langue de l'empire** (2003), **Oglinzi ale vidului** (2005), **Amnios** (2006), **Pânda sufletului / L'âme aux aguets** (2008), **Coline cu demoni** (2010). Al. Călinescu face o analiză stilistică de mare finețe; în fond, însă, plecând de la raportul tensional dintre „demersul conștient al poetului“ și acțiunea „inconștientului textului“, în toată poezia lui Ilie Constantin se poate citi/vedea un film de capă și spadă: o luptă între *poet* (cu intențiile, programul, proiectele sale) și *inconștientul textului*; altfel spus, a scrie textul sau a se lăsa scris de acesta. Conflictul e foarte aspru; iată, *suferința de a fi alcătuit*: „Din infinit, poate de sus,/ o mână mă crea/ și mă greșea,/ sau mă-ntocmea în multe chipuri./ Eu începeam să fiu, deși nici înainte/ nu

cred că eram lipsă./ Ce suferință, vai, să fii alcătuit!/ Și toată starea mea era durere,/ și mâna mă crea/ de undeva, poate de sus./ Iar eu urlam neconținut,/ din spaima și durerea magmei mele: «NU,/ nu face asta!»“ (**Din infinit, poate**). Dar și *voluptatea de a alcătui*, împotriva semnelor fricii, spaimei, terorii de a fi alcătuit cu sinele și, poate, împotriva sinei sale: „Visam o insulă enormă/ ieșind din mare în neștire/ și-i căutam duios o formă,/ alcătuiind-o din privire:/ muntoasă ca o lună nouă,/ cu piscuri ațintite, pure,/ c-un râu o împărțeam în două,/ o adunam cu o pădure./ Se prelungea în promontorii –/ pământ de pază, neștiut,/ ademenind din cer cocorii/ porniți spre-un orb și ciclic sud./ Îndrăgostit, dam țarmuri drepte/ și golfuri corectam, afunde,/ șirag de nave să se-ndrepte/ de pretutindeni spre oriunde“ (**Insulă**).

Din acest conflict deschis, în toate cărțile lui Ilie Constantin crește una din temele sale cele mai importante: cum textul își dispută cu autorul său suferința (sau voluptatea) de a fi alcătuit de cuvinte ori de a alcătui, ca un Demiurg, universul vorbelor, figurile lirice din **Vântul cutreieră apele**, **Fiara**, **Coline cu demoni**, **Clepsidra** se așază *la pândă*: fiul amurgului pândeste (și este pândit de) demonii de pe coline: „Cum mi se-arată fără de vină/ demonii negri de pe colină!/ Tace orașul, ora-i pustie,/ nimeni pe cale se-alătură mie;/ de pe coline până sub stele,/ demoni visează sub genele mele./ Oare doar mie mi se arată/ neamul lor, veșnic fără de pată?/ Eu doar sunt martorul tristelor ginte/ de care soarele se dezmințe?/ Fiu al amurgului sunt, și mă bate/ lungul vacarm de singurătate/ în care toate țipă spre mine/ și tac doar demonii de pe coline./ Trupul lor însă nu-i spre vedere,/ suflul lor arde lumea de sfere,/ și-i contemplarea pieire lină/ a nenumiților de

pe colină“ (**Coline cu demoni**). Pânda e starea esențială a poeziei lui Ilie Constantin; ființa își pânđește sinele „ca pe-un străin“, fiarele vibrează „de atâta pândă“, mulțimile stau la pândă privind „la creasta ziggurată“, așteptându-și, între nisipuri, ora, trăindu-și disperarea limitei: „Voi sunteți cele care ne vor urma,/ ființe dintre nisipuri?/ De mult așteptați voi/ ca munții să se roadă/ și toate să ajungă și să treacă/ prin marele răgaz al pietrei.../ Când germeii vor da în lături/ lepezile de nisip, va fi/ o creștere sălbatică și deasă:/ vă veți mări ca în ocheane!/ Voi sunteți cele care vor veni,/ ființe dintre nisipuri; azi trăiți/ ca neamuri viguroase printre munții/ măsurii voastre, pregătindu-vă./ Veți fi împinse cu brutalitate-n sus,/ în creștere sălbatică și deasă./ Și pe colinele domoale de nisip/ vor bate clopotele orei voastre“ (**Ființele dintre nisipuri**).

Pânda poetului și textului, a ființei și demonilor se transferă în spații precis delimitate. Astfel, *mina, peștera, fântâna* sunt refugii „departe de timpul de afară“, în vreme ce *corabia* (numită, uneori, „mohorâta navă“ sau „fiara-corabie“) semnifică fascinația călătoriei, a navigației „la întâmplare“, cu speranța regășirii țărâmului pierdut sau a alcătuirii unuia nou; mina e „izbitura limitei sub stele“, cum spune poetul în **Gimnast la inele**, iar corabia e a orizonturilor de „ocean deschis“. În pofida acestor delimitări, discursul liric nu se dezvoltă în polaritate pentru că, iată, poetul caută puntea care să unească adâncul minei, fântânii și peșterii cu departele fără limită de deasupra; găsește această cale în *scara lui Iacob*; „După un vechi ritual, mă răsucesc/ tot mai iute, tot mai pierdut,/ până când, pe temelii de piatră,/ voi cădea cu fața la cer:/ un ochi al pământului larg deschis în eter,/ nemaștiind încotro m-am prăbușit/ și de unde răsare soarele a doua zi./ Oh, să nu știi, să nu auzi, spânzurat/ de propria privire în stelele mari,/ cu sufletul aidoma cohortelor de îngeri/ suind și coborând pe scara lui Iacob!/ Nenumărat îmi e trupul, sufletul nenumărat,/ cocoane de vii și de morți sunt zilele mele,/ pe coama dealului, după un vechi ritual,/ mulțimea se eliberează spre eter“ (**Nenumărat îmi e trupul**). În Cartea Facerii, se spune că Iacob, fiul lui Isaac și al Rebecăi, călătorește spre Mesopotamia, pe drum, face un popas, adoarme cu o piatră sub cap și are un vis în care i se arată o scară cu un capăt rezemat de pământ și cu celălalt rezemat de cer; îngerii Domnului urcau și coborau pe ea, o lumină strălucitoare se arată în vârful scării și un glas dumnezeiesc îi spune: „Eu sunt Iehova, Dumnezeuul lui Abraham, și pământul pe care dormi tu ți-l voi da ție și urmașilor tăi!“. Fără a trece în mistic sau în ceea ce se numește poezia sentimentului religios, Ilie Constantin găsește în figura proorocului („Iată cum Iacob îl bate/ pe înger ca pe-o cetate./ Iacob, singura fire/ între moarte și amintire,/ inimă fără iertare/ piatră plângând lângă mare./ Iacob – singurul unde/ neființa poate pătrunde/ printr-o uitucă izbândă./ Iacob – fragedă pândă“ – **Pasaj obscur**) și în metafora scării nu doar o „blândă obsesie“, cum spune în **Perugia**, ci chiar imaginea-pivot a poemelor primelor cărți, asociind scara celestă pândei, stării dominante a liricii anilor '70; „Scara și sufletul pierdut și alergarea/ în sus, mântuitoare e spirala,/ și totul pare aievea/ pe treptele fără

durere./ Ar fi putut umbla doar glasul tău/ prin întunericul tot mai suav;/ și de albastru se însenina adâncul;/ în orice loc, o poartă de salvare se ivea./ Cum s-o deschid, și la ce bun?/ Mai bine, tu suie scara în meandre,/ orice pas/ pe propria ta inimă să-l sprijini, agonizând de vis către cupolă./ Până când treptele te surpă-n goluri/ și te vei pierde pe de-a-ntregul/ în lacrima necruțătoare ce te poartă/ în timpul-gând,/ în valul-gând,/ în viața-gând“ (**Treptele**).

Poetul nu e preocupat atât de raportul de confruntare, ci, în primul rând, de modul *glisării* unui spațiu în celălalt, a poetului în text, a adâncului „aproape de morți“ în adierea departelui; demonul, duhul, *bătrânul-tânăr* populează imaginarul, un spațiu poetic asemănat cu o câmpie străbătută ca o inițiere în infinit ori cu ceața care intră în pădure „ca o uitare“ sau cu o „rotire greoaie a zării spre somn“. *Zarea* pe care n-o obturează decât înălțimea blândă a colinei constituie locul *glisării* spațiilor și al (pe)trecerii ființei din adânc spre înalt. Doar în **Hronicul și cântecul vârstelor** al lui Lucian Blaga și într-un fragment poetic din **O viață de om** a lui Nicolae Iorga zarea e investită cu aceleași valori semantice; la Blaga, „zarea fericirii“ crește, cu sentimentul „încălecării timpurilor“, pe tărâmul fabulos al basmelor Mamei, realizând medierea căilor de acces spre lumea reală și, deopotrivă, spre cea a ficțiunilor; zarea lui Lucian Blaga se deslușește la limita celor două vârfuri – unul boltit, celălalt, ascuțit – ale Munților Apuseni, unind, și acolo, înaltul cu adâncul, principiul feminin (vârful boltit) cu principiul masculin (vârful ascuțit). La Iorga, zarea, orizontul și „gangul întunecos“ exprimau moduri de a trăi, cristalizând în dinamica lor internă etape, repere și o procesualitate a devenirii personalității în lume. Fără a prelua nimic din planul imagistic al celor două opere, zarea din poezia lui Ilie Constantin păstrează sensurile fixate în **Hronicul** lui Blaga; spartă, zarea arată vidul de dincolo („Am fost adus poate din moarte între voi,/ umilitor de neîntrebat,/ în spaimele proporțiilor lumii./ În primul țipăt ce-mi intra în piept –/ interiorul scut de aer –/ era și disperarea limitei, protestul/ contra omului aruncat în viață/ aidoma unui zar pierzător;/ contra imaginii din ochi, făcută anume/ spre a depărta și micșora, până la capăt,/ spărtura groaznică din zare, vidul“ – **Zar pierzător**) și limita de dincoace, din „ograda fără zare“ unde „porcii grohăie ferice“, cum se spune în poemul **Nimfa. Muza**.

Sunt plin de zări și lucruri ca o arcă scria poetul în 1972, în **Plata luntrașului**; mai înainte, în anii debutului, era și un timp al poveștii, al mariajului liricului cu epicul, al *baladescului* prezent, în epocă, pregnant, în poezia lui Ștefan Aug. Doinaș și Mihai Ursachi. **Căderea spre zenit** din 1967, de exemplu, spune povestea neguțătorului de săbii, dintr-o vreme a Bizanțului decadent; figura romantică a negustorului de săbii, cu viața „din veșnicie toarsă“, va fi, de altfel, coperta unui volum de peste ani, **Le marchand de sabres / Neguțătorul de săbii** (1997): „Demult, într-o cetate fără vreme,/ trăia un om ciudat, un neubit/ pe care-l pomeneau cumplit blesteme și bănuieli îl ocoleau cumplit./ Neguțător de săbii și pumnale,/ străin de toți, însingurat, uituc,/ prin larme de bazar călca agale/ cu urme tănuite sub papuc./ Și

fața lui se întorcea-n uitare/ fără de văz, în sine navigând,/ de parcă asculta fără-ncetare/ rostit de mii de voci același gând./ La început, cătare-avu destulă/ negoțul lui și nesecat devér./ Jur-împrejur, cetatea nesătulă/ cerea surâsul spadelor, sever./ Și luptători pieriseră-n tăișe,/ copiii celor morți creșteau bărbați,/ doar omul cu privirile piezișe/ sta neschimbat prin mulții ani schimbați“. Fapt semnificativ, poetul „plin de zări“ transferă baladescul din legenda neguțatorului de săbii și pumnale în interiorul *spațiului oniric*: „(...) Poate visam, poate trăiam,/ când am văzut venind din cer o navă./ Un corp de zbor se nemișca în aer,/ și spre pereții lui simțeam cum pleacă/ din mine repetatele imagini;/ călătoream spre simțuri curioase/ și neasemuite minți mă cercetau (...) Poate visam, poate trăiam,/ pustie plaja aștepta apusul./ Și soarele în pantă răsturna/ enorme semicercuri de clepsidră,/ una de ape, alta de pământ./ Și auzeam cum plajele foșnesc/ în gând de clepsidră uniform,/ iar eu eram gata să trec/ (prin moarte) dintr-un semicerc în altul“ (**Clepsidra**). Pentru Ilie Constantin, onirismul n-a însemnat doar „eva-ziune“; era, mai ales, *joncțiunea* realului cu visul, geneza lor reciprocă, glisarea spațiilor pe zarea unde se făptuiește nașterea. *Poate visam, poate trăiam* e leit-motivul care dă specificitate onirismului lui Ilie Constantin: despre *ce se vede* în această zonă a joncțiunii scrie poetul care trece „dintr-un semicerc în altul“. Câteodată, acest spațiu real/visat se numește „marele Vag“, iar rostul lui e de a „înmii simțurile“ (**Febră**); alteori, aici sunt proiecțiile unor „ființe ne-ntâmpalte“ (**Prin zidurile de substanță vie**) și totul pare o eroare a retinei adâncindu-se în vis.

Poemele „franceze“ de după 1973, când a plecat în exil la Paris sunt ale *memoriei din străini*; unii au fost surprinși de plecarea neașteptată a unui poet de primă linie în anii '70, cu succes de public și critică – un „poet-vedetă a generației '60“, cum a fost numit. Și totuși. În urmă cu aproape un deceniu, Ilie Constantin scria (premonitoriu? plan de evadare?) **Soare-Apune**: „În zvârcolirile de lașitate/ îmi simt destinul ca pe-un arest./ O, sub drapelele violente,/ m-aș năpusti către marele Vest!/ Ritmic debarcă în țărnam surpate/ spor de popoare, māluri și leș:/ rupe, apucă, apără, bate/ cu disperare oricare gest./ Câtă planetă la Soare-Apune,/ ochiul prea lacom mă va răpune,/ s-ajung întâiul să cuprind!/ Scad

în ocoluri și în deprinderi/ fără pieirea unei desprinderi,/ cu tristă râvnă îmbătrânind“. În ianuarie 1974 s-a „năpus-tit“ din *arest* către „marele Vest“, căutând în „garajul sub-pământean din Paris“ o altă ipostază lirică a minei, peșterii, fântânii de altădată. În fond, lirica „poetului exilului“, cum își spunea, deja, în 1975, reia temele anterioare, fără a adăuga lucruri semnificative; fiara la pândă e acum trecutul, ființa se „nimicește“ în așteptare sau, cârtiță, scobind în malul Senei (**Porumbeii lui Chaillot**), zborul e „fără de zare“, stelele sunt „de amărăciune“, viața calcă pe propria ruină, iar *literatul barbar* (*le letré barbare*) se regăsește „pe maluri din copilărie“, trăind în aceeași „eră a ligitului și huilei“. Numai că acum zarea se unește cu vidul – e *vidul zării* dintr-un poem precum **Fantasmă de oraș gigant**: „Puzderie în calea lui –/ baraje vii, deși imaginare –,/ căpcăuni și zmei încătușează/ de pretutindeni mersul nepornit./ Omul ce întoarce spatele ferestrei-zid,/ la etajul treizeci al unui turn climatizat,/ încercând să se piardă/ în umbra mișunândă a pădurii,/ simte deodată o prezență afară;/ se întoarce și vede cum răsar/ ventuze ce pe geamuri se sudează,/ la capăt de tentacule enorme/ de caracatiță peste oraș!/ Ci, omenesc un chip apare (oare?)/ râzând de frica celui dinăuntru;/ prudent apoi, spălătorul de geamuri cerești/ își continuă munca/ și limpezește agale vidul zării“. Pe scara lui Iacob nu mai urcă și coboară îngerii, ipostazi-ați, în deriziune, de spălătorul de geamuri de pe un turn de treizeci de etaje, iar poetul „plin de zări“ jinduiește acum la *înaltăpartele* rămas în mina, pe colina și în zarea tinereții: „Înaintează corabia în nimic:/ batiscaf uriaș, cu lumini-le stinse,/ atingând poate cu ale sale/ simțuri mecanice fără eroare/ recifuri de corali și monștri/ lacomi, luminescenți, neașteptate/ umflături ale albiei de abis./ În beznele pe care nu le știm,/ dincoace de hublouri condamnate –/ globuloși ochi fără privire –,/ în veselia spasmodică de pe punți,/ se clatină o clipă nebunia noastră/ în găoacea unde brusc au încetat/ nechezuri, rânjete, deliruri./ De neînchi-puit și adevărat *înaltăpartele*/ umple luneta ancestrală a memoriei,/ degrabă aspirat în sân de nebuloase“ (**Corabia nebunilor**). Lirica „franceză“ a lui Ilie Constantin trece prin luneta memoriei toată poezia dintre 1960 și 1973; scrisă, apoi, „amintită“, e lirica unui mare poet român de azi.

Raluca FARAON

Limbajul dramatic ionescian – sau poezia căutării Logosului

Nu o dată Ionesco a afirmat despre *Cântăreța cheală* că a dorit prin această piesă să prezinte insolitul existenței mai mult decât criza comunicării. Se știe că la originea piesei *Englezește fără profesor* (care va deveni ulterior *Cântăreța cheală*) stă propria experiență a dramaturgului cu insolitul comunicării când încerca să învețe englezește după metoda Assimil. Ca-n orice manual de învățare a unei limbi străine, se începe cu termeni din universul lingvistic cel mai apropiat, în formulări simple, copilărești: „Tavanul e sus, podeaua e jos. Ne numim Smith, locuim în apropierea Londrei etc.“, tocmai pentru a facilita învățarea naturală a vorbitorului, ca și cum ar fi un copil care asociază pentru prima oară cuvinte familiare lui obiectelor înconjurătoare pentru a învăța să vorbească. Dacă pentru un copil este natural să asocieze unor imagini sunete, care vor deveni ulterior și semne lingvistice în procesul comunicării scrise, pentru un adult, procesul învățării limbii străine este mai mult unul de *traducere*, de asociere verbală, raportul obiect-semn fiind mai puțin important pentru că și-a asimilat de mult funcția referențială a limbajului. Ionesco a reacționat însă ca un copil care, prin intermediul limbajului (în cazul său, limba engleză) descoperă brusc universul înconjurător: „În uimirea mea în fața existenței, era o punere în lumină a ființei, a insolitului de a fi în bloc. Insolitul este pretutindeni: în limbaj, în faptul de a lua un pahar, de a-l bea dintr-o singură înghițitură, pe scurt, în faptul de a exista, de a fi [...] Odată ce ai admis existența, când ești înăuntru, nimic nu mai e uimitor, nici absurd. [...] Dar nu ca să critic banalitatea spuselor lor am scris această piesă, nu, deloc. Ceea ce spuneau ele nu mi se părea banal, ci uimitor și extraordinar în cel mai înalt grad.“ (1: 53)

Ionesco a pendulat în permanență între zbor și cădere, teatrul său devenind astfel o oglindă a căutărilor umane, o re-valorificare a intensității privirii, a puterii ei pe care păcatul originar a produs-o; din cauza căderii, s-a pierdut facultatea de a te minuna, s-a produs „uitarea, scleroza obișnuinței; cotidianul este o pătură cenușie sub care se ascunde neprihănirea lumii“ (idem: 26), iar dramaturgul, ca un copil, încearcă să redea această puritate, această ingeniozitate a cuvântului, „realitatea irealului“ (2: 18), ceea ce nu se poate numi, nu pentru că nu există, ci pentru că nu suntem încă pregătiți pentru a cunoaște.

În scrierile memorialistice, evocă de multe ori perioada din copilărie pe care a petrecut-o la Chapelle Anthenaise pentru că i se pare că doar „copilăria este lumea miracolului sau a miraculosului; este ca și cum creația ar țâșni luminoasă, din noapte, nouă și proaspătă și uluitoare. Când lumea începe să-ți pară «deja văzută», când te-ai obișnuit cu existența devii adult.“ (3: 213) De aici, probabil, caracterul ludic al limbajului teatral ionescian pe care l-au observat mulți critici (Yves Alain Favre, Christophe Bois, Christine Fernandez-Danielli etc.), prin care autorul caută să surprindă mirarea în fața existenței și a limbajului însuși: asonanțe și aliterații: „cocotierul nu dă cocote“/„Mușcați mușcătorul de muște“ – *Cântăreța cheală*¹ repetiții copilărești, cadențate: „eu nu sunt o abracantă, el nu e o abracantă, ea nu e o abracantă și nici tu nu ești e o abracantă – *Jacques sau supunerea*,

¹ Toate citatele din teatrul ionescian sunt din ediția *Teatru (I-V)*, 1994, traducere din franceză, cuvânt înainte și note asupra ediției de Dan C. Mihăilescu, București, Editura Univers.

invenții ludice: „caniculus/ capiscolic/ caronculus/ cartilaginos.../ castapianos“ – *Formule de politețe*.

Multe personaje vorbesc precum niște copii (Jacqueline în *Jacques și supunerea*, spre exemplu: „sălaca“, „splângzurăm“), ceea ce i-a determinat pe critici să vadă ramolirea, sclerizarea limbajului; dar la fel de bine putem vedea în asta aspectul luminos al analogiei: personajele sunt niște copii, așa cum ar trebui să fim noi toți, inocenți, știind cu umilință că nu suntem atotștiutori, că suntem copiii Tatălui ceresc și că fericirea vine doar în lumina acestui abandon în brațele sale. În *Scaunele*, Bătrâna îi vorbește Bătrânului ca unui copil, fiindu-i soție și mamă în același timp:

BĂTRÂNA: Haide, pușor, vino jos. Nu te mai cocoța pe geam, să nu cazi în apă. [...]

BĂTRÂNA (*legănându-l*): Micuțul meu, pușorul meu, orfănelul meu, orfanașul meu...

BĂTRÂNUL: (*încă umflat de plâns, mofturos*): Nu... nu, nu vreau, nu vreeaaauuu.

BĂTRÂNA: (*ii cântă*): Orfănaș-orfelinaș, orfelo-orfedidon, orfănel-orfenănel...

Scena XI din *Cântăreața cheală* poate fi considerată nu numai un delir al limbajului, o „disoluție a limbajului“, ci și o întoarcere la inocența copilului care se minunează de limbaj, se joacă și descoperă astfel existența, care nu mai este apăsătoare și care nu mai pulsează de imanența morții. Jocurile de cuvinte, proverbele zăpăcite, aparenta lipsă de logică înseamnă bucuria descoperirii că limbajul e viu, ia forma ludică a unor intenții inocente: „DOMNUL MARTIN: Cine vinde azi un ou, mâine va avea un ou.“ Exprimările banale pentru adulți au rolul de a înviora o exprimare care, în timp, se uzează pentru că nu mai păstrează uimirea în fața lumii care se configurează prin Verb: „DOMNUL MARTIN: Tavanul e sus, dușumeaua e jos.“ Până și aluziile scatologice au o formă de duioșie pentru că pruncii sunt fascinați de realitățile primare. Dar cea mai insolită formă a percepției limbajului ca o realitate vie este muzicalitatea poetică, asonanța voită a exprimărilor personajelor care creează surprinzătoare jocuri de cuvinte:

DOMNUL SMITH: Papa trage clapa! Papa deschide supapa! Supapa cade pe Papa.

DOAMNA MARTIN: Bazar, Balzac, Bazaine!

DOMNUL MARTIN: Bizar brontozoar într-un bazar bazat pe zar.

Dacă la începutul scenei încă se formulează propoziții, chiar dacă aparent ilogice, spre sfârșitul acesteia, cuvintele ies din resorturile logice pentru a se disipa în vocale și consoane, pentru a evidenția nu atât o involuție, cât mai ales o încercare de „reconstituire“ a originii limbajului, de regăsire a purității acestuia:

DOMNUL SMITH: A, e, i, o, u, a, e, i, o, u, a, e, i, o, u, i!

DOMNUL MARTIN: B, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t, v, w, x, z!

Dramaturgul considera că piesele sale comice exprimă cel mai bine „uimirea fundamentală și primordială“ (1:

122), există o eliberare a cuvintelor, a limbajului de formulele convenționale, astfel încât scriitura devine autonomă, suverană, instrument de salvare. Uimirea în fața existenței nu poate fi posibilă decât prin intermediul unei duble provocări, cuvântul care numește sau care lasă loc tăcerii, de aceea este și posibil ca aceste piese să poată fi analizate ambivalent, deoarece dramaturgul consideră că: „Uimirea de a fi conduce când la neliniște și angoasă, când la minuire. Literatura este făcută mai cu seamă, mi se pare, spre a exprima această rătăcire, această cădere, această abandonare, fără voia noastră, a stării primordiale, care este aproape de tot de starea paradisiacă.“ (ibid.: 122)

Limbajul ionescian se contorsionează în primele piese, dar frazele pompoase, complicate pe care le rostesc *Bartholomeii în Improvizație la Alma* sau exprimările vide ale Logicianului în *Rinocerii* subliniază tocmai pericolul iminent al dominației rațiunii, care transformă limbajul într-un discurs corect, dar lipsit de spontaneitate. Ionesco se transformă într-un copil care modelează cuvintele pentru a transmite o inocență intrinsecă pe care limbajul o are de fiecare dată când oglindește identitatea vorbitorului.

Intenția poetică – o căutare a originilor limbajului

Într-un anumit sens, Ionesco este poet prin intenție, încercând să facă din limbajul dramatic, ca și Mallarmé sau poezii dadaști și suprarealiști din cel poetic, un univers în sine, autonom, intuind esența Universului și anulând limitele umane, iar prin intermediul unor personaje arhetipale, a unor simboluri sau cu ajutorul onirismului, limbajul să devină un „spațiu“ în care oamenii ar trebui să-și vadă oglinzite căutările identitare cele mai profunde. Scriitura ar avea funcția să elibereze imprezibilul, stupefiantul în trauma cotidianului, cum se întâmplă în *Jacques sau supunerea*: limbajul, scăpat de regulile convenționale, devine suveran, eliberator, sub forma aceluia armăsar de foc din orașul pustiu care aleargă într-un cerc protector prin care se consumă, e-adevărat, dar care le asigură personajelor intimitatea absolută prin actul numirii care conduce la recunoaștere și la acceptarea celui alt:

ROBERTA II: A, n-o să scape... nu-ți fie teamă. Se-nvârte-n cerc, galopează-n cerc.

JACQUES: Bravo, așa este! Văd... Văd... E-o scânteie-n coama lui... Scutură grumazul... Au, au, îl doare, îl arde!

ROBERTA II: I-e frică! aleargă! Mereu în cerc. Se cabrează!...

JACQUES: Coama i-e-n flăcări! ce coamă frumoasă. Îi arde coama, han, han, han. Arde! Arde! Arde!

ROBERTA II: Din cât fuge mai tare, pe-atât focul îl cuprinde. E nebun, îi e frică, îl doare, îl doare, i-e frică... ia foc, e cuprins de flăcări.

JACQUES: Han! han! Sare-n două picioare. O, ce salt de foc, ce săritură de flăcări, flăcări! Urlă, se cabrează. Oprește, oprește, Roberta. E prea repede, prea repede.

ROBERTA II (*aparte*): Ah, mi-a spus pe nume... Mă va iubi!

Sensibilitatea poetică presupune o intuiție extraordinară a limbajului viu, care se poate re-inventa, care poate fi viziune originală asupra universului: poetul percepe omul și realitățile sale într-un mod profund, atemporal, deși realitatea concretă este și ea subtil topită în configurarea esenței umane. Faust Brădescu îl consideră pe Ionesco un mare poet, „dacă se consideră poezia ca o manieră diferită de a spune lucrurile“ (4.: 150), iar prospețimea replicilor personajelor, capacitatea lor de a intra natural în fluxul limbajului cotidian pare să certifice această capacitate surprinzătoare a limbajului ionescian de a fi poetic, adică inedit, creând permanent legături autentice între oameni (pentru că ei se recunosc dincolo de diferențe) și impunând o muzicalitate dată de utilizarea atâtor asonanțe, aliterații, repetiții care sonorizează nobil acest nou limbaj teatral. „Meritul lui Ionesco este tocmai de a fi reușit această ispravă care părea irealizabilă: a încărca de poezie gândurile și acțiunile cele mai aride, cele mai banale ale omului. Inspidul devine, prin arta sa magică, o apoteoză a existenței; el ia o culoare, o lumină care încântă simțurile și spiritul. Împlinirea sensibilității umane n-ar fi putut avea loc fără această parcelă de frumusețe lirică ascunsă în propria gândire a creatorului, a imaginativului. [...] Lumea stranie a lui Ionescu degajă o poezie de atmosferă, o poezie difuză dar tenace, de care se ia cunoștință în timp îndelung, printr-un sort de osmoză. Este inutil de a o căuta. Ea se impune prin ea însăși, dar de o manieră care îi este proprie. [...] Este mai mult poezia vieții, decât poezia scurt și cuprinzător, amprentată nu mai puțin de o muzicalitate indeniabilă.“ (idem.: 153-154)

Martin Esslin remarcă și el această capacitate uluitoare a teatrului lui Ionesco de a fi poetic, interpretând deprecierea radicală pe care o face dramaturgul limbajului ca „l'absurdité de l'absurde“/ absurditatea absurdului (5: 15), piesele lui Ionesco fiind un amestec complex de poezie, imaginație și coșmar, recunoscând că teatrul ionescian este unul poetic prin comunicarea unor stări de spirit, atât de dificil de transmis, cu ajutorul unor simboluri (vezi op. cit.: 161-162; 188).

Eugène Ionesco avea o admirație specială pentru poeți cărora le acorda un credit deosebit pentru a exprima marile adevăruri, la fel ca mysticilor deoarece poezii și mysticii consideră realitatea provizorie, o simplă convenție. Deși a cochetat în tinerețe cu poezia (a scris un volum de versuri în limba română, *Elegii pentru fințe mici*), talentul său poetic s-a topit în piesele sale, care au devenit, cumva, o căutare permanentă a unui spațiu intim, ocrotitor, o intuiție a Paradisului. Ionesco trăia în exil în interiorul limbajului teatral, pentru că își dorea acea forță a Cuvântului care să-i certifice căutările.

Dramaturgul încearcă, așa cum o fac dadaistii, să producă un drum invers până la haosul inițial, primar, din care au ieșit apoi cuvintele care numesc elementele lumii create. Ionesco a intuit că limbajul actual este fărâmițat și că neînțelegerile care se produc între oameni sunt în mare

parte pentru că noi folosim cuvinte, uitând de Logosul divin, spre care toate converg și în lumina căruia toate dobândesc sens. Explozia cuvintelor din finalul *Cântăreței chele* pare justificată și înțeleasă ambivalent. Pe de-o parte, cuvintele care se împrăștie în toate părțile pentru că nu mai au valoare sacră, pe de altă parte, dorința de reîntregire, de refacere a unei armonii inițiale deoarece totul sucombă în întuneric, în tenebrele de dinainte de Creație unde dăinuie tăcerea. Limbajul omenesc ascunde acea forță răscumpărătoare pe care o presupune Logosul divin, de aceea intrarea în lume este pentru dramaturg sinonimă cu ruperea tăcerii, cu trăncăneala.

Ionesco a fost un spirit neliniștit în cel mai autentic și creativ mod cu putință, intuind faptul că literatura, chiar dacă nu rezolvă spaimele și problemele cele mai profunde ale omului, poate să atragă atenția într-un mod dinamic asupra pericolului de a sta departe de sursa fericirii noastre care este Dumnezeu. Îndepărtarea de centru și consecințele dezastruoase pe care le implică acest lucru în societatea contemporană se observă în scrierile lui Ionesco mai degrabă decât revolta, nu lipsită de importanță, contra limbajului teatral tradițional sau a unor comportamente stereotipe.

Opera lui Ionesco este o căutare profundă a acelei legături dătătoare de sens cu Logosul divin pe care îl elogiază printr-o mistică negativă: fărâmițând limbajul, făcându-l aproape de nerecunoscut, dramaturgul dorește să atragă, de fapt, atenția cu privire la pericolul care ne pândește de fiecare dată când vorbim fără să ne asumăm adevărul viu, fără să căutăm o finalitate spirituală în existența noastră. Obsesia față de comunicare din prima parte a dramaturgiei sale s-ar traduce prin dorul pentru pacea și armonia de dinainte de Cădere, când între om și Dumnezeu nu exista nicio barieră.

Bibliografie:

IONESCO, Eugène (1996), *Între viață și vis. Convorbiri cu Claude Bonnefoy*, traducere de Simona Cioculescu, București, Editura Humanitas

IONESCO, Eugène (1992), *Jurnal în fărâme*, traducere din franceză de Irina Bădescu, București, Editura Humanitas.

IONESCO, Eugène (2002), *Prezent trecut, trecut prezent*, traducere din franceză de Simona Cioculescu, București, Editura Humanitas.

BRĂDESCU, Faust (2000), *Lumea stranie a lui Eugen Ionesco. Încercare de explicare a unui teatru care se impune fără a se defini*, traducere din limba franceză de dr. George Anca, ediție îngrijită de Radu-Dan Vlad, București, Editura Majadahonda.

ESSLIN, Martin (1977), *Théâtre de l'absurde*, traduit de l'anglais de Marguerite Buchet, Francine Del Pierre, Fance Frank, Paris, Éditions Buchet/Chastel.

Marius CHELARU

Semințiile Dobrogei

„Pecenegii, uzii, cumanii trebuie să fi constituit mici formațiuni autonome pe teritoriul vechii Scythia Minor și în regiunea adiacentă până la Deltă...“.

Gh. I. Brătianu, *Marea Neagră*, vol. 1, 1988, p. 328.

„Ceea ce se știe mai puțin sunt legendele, dramele neștiate încă, plânsul mocnit de secole ale unor suflete nevino-vate. Dobrogea le-a păstrat în cupe de lacrimi, le-a săpat în stânci și pe dealuri, în rămășițele munților Hercinici și mai puțin în memoria unei istorii spălate de vânturi și veștejite de nemilosul timp.“

„Noi, cei care am ajuns în secolul XXI cu aceleași enigme, cu aceleași întrebări fără răspuns, căutăm și tot căutăm adevărul.“

Elena Netcu, *Semințiile Dobrogei*

De o vreme, Elena Netcu a început să publice și cărți în care se pleacă asupra istoriei, legendelor și miturilor Isacei în care viețuiește, a Dobrogei de altădată. Astfel, după romanele *Emirul nogai*¹ și *Sari Saltuk Baba. Misteriosul drum din Orient în Dobrogea*², și *Din Caucaz în cele patru vânturi*³, așadar după scrieri care vorbesc despre tătari, turci,

¹ Elena Netcu, *Legenda Emirului Nogai*, postfață de Mihaela Evelina Cernățeanu, Editura Letras, Snagov, 2017, 270 p.; am semnalat romanul în „Hyperion”, Botoșani, nr. 10-11-12, 2019.

² Elena Netcu, *Sari Saltuk Baba. Misteriosul drum din Orient în Dobrogea*, cuvânt pe coperta a IV-a: Marius Chelaru, Editura Timpul, Iași, 2020; am semnalat cartea în aceeași revistă, nr. 1-2-3/ 2021.

³ *Din Caucaz în cele patru vânturi. O dramă neștuită*, cuvânt pe coperta a IV-a: Marius

cerchezi, în aceste pagini, pornind de la un fundal istoric/ de la fapte istorice (deși nu este vorba despre romane istorice, neapărat, spune autoarea) din secolele XII-XIII, în cazul cerchezilor până spre 1877 și după, folosește și legende ale locului, aspecte din „islamul popular“⁴ ș.a., cum, parcă dorindu-și să contureze un fel de „imagine de ansamblu“, vine cu această carte intitulată *Semințiile Dobrogei*.

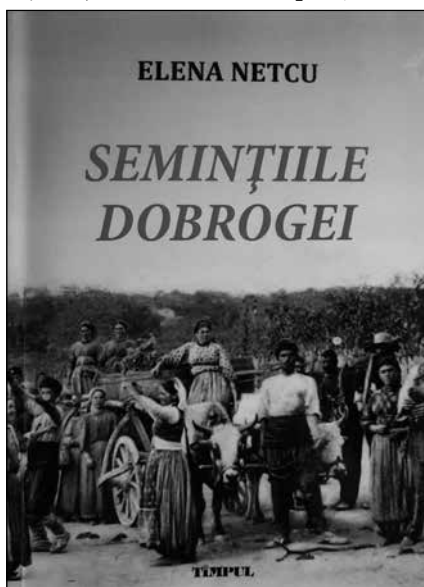
„Povestea“ sau mai bine zis înlănțuirea acestor „povești“ începe cam din aceeași perioadă (secolele XI-XII-XIII), de pe când Dobrogea era „Paristrion“. Căci încă din vechime, scrie autoarea, acest pământ „frământat de tălpile popoarelor năvalnice, de caravanele negustorilor, de copitele cailor, bântuit de împărații lumii, de conducători cu ambiția măririi, dar cu prăbușirea în deșert a orgoliului și a lăcomiei lor“, „purtând nume cu rezonanță istorică“, ca „Sciția Minor, Paristrion, Țara Tătărească, Țara Cărvunei, Despotatul lui Dobrotici, apoi Țara Turcească și la urmă, Dobrogea“. Călători care

au trecut pe aici (autoarea îl amintește pe Evliya Celebi) au scris „că pe aici au trecut și au trăit vremelnice cele mai multe popoare turanice“, alții au vorbit și despre altele... „Unele erau în trecere, lăsând în urmă prăpădul lumii, altele poposeau pentru o vreme, apoi erau măturate de valuri succesive, împinse de alte neamuri“

Iar Elena Netcu pornește în aceste pagini de la începutul secolului al XI-lea, când „Paristrionul era bântuit de la un capăt la altul de popoare turanice“, când,

Chelaru, Editura Timpul, Iași, 2021; am semnalat cartea în revista „Bucovina literară“, nr. 1-2-3/ 2022.

⁴ Concept asupra căruia s-a discutat/ a fost caracterizat în varii feluri.

în 1044, Dunărea înghețase bocnă și aici sosiseră, dinspre Aral și Marea Caspică, pecenegii (care mai trecuseră pe aici „când provincia mai purta nume roman, Scitîia Minor“) unde erau „amestecați cu oguzii“⁵.

De altfel, cea mai veche sursă cunoscută despre pecenegi, spun turcologii, se regăsește încă la primul autor care a sistematizat informații etnologice, culturale despre triburile turce, Mahmud ibn Hussayn ibn Muhammad al-Kashgari⁶ (în *Divan-i Lugat-it-Turk/ Diwân ul-Lughat it-Turk* / tradus drept *Dicționarul Limbii Turce*, compilat în 1071/ 1072-3), care îi menționează pe aceștia ca fiind aproape de bizantini și vecini cu kâpceacii.

Pecenegii au năvălit „în valuri succesive. Unele au fost înfrânte de oștile Bizanțului, care apoi, la rândul lor, au fost și ele învinse... Apoi au venit cumanii, bizantinii s-au folosit și de unii și de alții, pecenegii au fost distruși, măcelăriți, spulberați în cele patru vânturi, unii rămânând pe aici, ca și oameni din alte neamuri, amestecându-se unii cu alții.

Astfel, autoarea aduce în fața cititorilor o galerie de personaje, fie ele istorice, împărați ai Bizanțului, Sesthiav și Satsas⁷, Tatos – Tatu-Hali, la Gh. I. Brătianu „Tatos, numit și Chalis“, Kaghen și Tyrach, sau imaginare, cel mai probabil, cum ar fi și Dyvasta, femeia în jurul căreia se țese ura dintre cei doi conducători pecenegi amintiți mai sus, din primele capitole, apoi și altele, cu un rol sau altul: Oglan, călugărul Eftimie, Stvasta, „un boier vlah, Pudilă“, Kara-Omer, Tzeglu, Nicolae Mavocatalacom, Ceangan găgăuzul Chirciu, ciobanul Todur ș.a., ș.a., sau, spre final, Kagen și soția sa Abissia.

Putem vorbi despre felul în care este structurată narațiunea, în linii mari, în trei „etape“: prima, a pecenegilor și cumaniilor în înfruntarea lor cu Bizanțul, până la apariția neamurilor tătarilor și turcilor, al doilea, când deja vlahii începură să devină conștienți că ei erau cei ai locului și trebuiau să se opună neamurilor năvălitoare, și al treilea, pe care, de altfel, parte să se focalizeze cartea, al lui Kagân și Abissiei, cu neamul găgăuzilor, despre a căror proveniență și istorie (cu nume, felul în care au apărut și, apoi, au plecat aproape cu totul din Dobrogea⁵) scrie autoarea, oferind la final și o anexă cu un cântec/ o poemă? găgăuză, fotografiu, amintind surse ș.a. Autoarea îi descrie pe găgăuzi ca fiind „oameni blânzi, nu se certau, nu făceau tărași, nici când aveau dreptate“.

Ca și în celelalte romane istorice ale sale, la un moment dat și în aceste pagini apare „visul“, poate și ca un element ținând de un anume tip de mitologie dar și o „doză“ de realism magic (pare că mai ponderat decât la celelalte volume), poate unul aducând aminte de șamani – căci Kagân se cufundă în această stare după ce Abissia îi dă o licoare făcută de vrăjitoarea satului. Și, la fel ca în Emirul Nogai sau Sari Saltuk Baba, și

⁵ Despre oguzi, poate cea mai cuprinzătoare colecție de texte (într-o parte, de pildă, *Dede Korkut*) este *Oguz-name*. La noi s-a scris despre ei în mai multe studii/ articole/ volume, de la Gh. I. Brătianu, în *Marea Neagră*, la, de pildă, Mehmet Ali Ekrem, în *Din istoria turcilor dobrogeni*, Editura Kriterion, București, 1994, capitolul 1 este: *Așezarea primelor grupuri de populații turcești în Dobrogea, 2 – Modul de viață, obiceiuri și tradiții ale neamurilor turanice stabilite în Dobrogea* (mod de viață, tradiții, urme ale șamanismului la turcii dobrogeni, islamizarea acestora), 3 – *Turcii dobrogeni în timpul Imperiului Otoman* (stabilirea turcilor oguzi și altor elemente turanice nord-pontice în Dobrogea ș.a.

Kagân străbate epoci și spații, văzând ce îi așteaptă pe ai săi, și, la fel, deși dorește, vrea să îi convingă și pe alții, încearcă în tot felul nu se poate opune, nu poate împiedica ceea ce este dat să fie.

Și aici, fără a încărca totuși excesiv vocabularul, pentru a contura atmosfera, Elena Netcu folosește nume de localități, de locuri din Dobrogea sau din adâncurile Asiei, de unde veneau valurile de migratori, cuvinte de-ale locului (exemplu: canarale), din istoria Bizanțului (katapan) sau, venite de departe/ din mitologia Asiei (zeul Tengri) sau preluate, pare-se, fie din sursele locale fie din documentele/ scrierile consultate..

Neam după neam a trecut pe aceste locuri („dintre toate (...) pecenegii au avut viață lungă în Paristrion (...) Cultivau de toate, grâu, orz, secară, mei, in, cânepă, creșteau oi, cai, capre, boi, se ocupau cu vânătoarea, pescuitul, stupăritul, alături de alte nații, uzi, cumani și oguzi, chiar și ruși și bulgari, dar cei mai mulți erau vlahii, care nu veneau de nicăieri, ei au fost acolo, li se mai spuneau și daci și dicieni sau al-ulaki.“), iar acești oameni de „erau sau nu erau importanți pentru vremurile trecute, nici nu mai contează“, căci, încheie autoarea, „toate falnicele nume ale măreței istorii din toate timpurile sunt încrustate ca niște rune în monumentele bătute de vânt cu o oarbă furie“. Și, până la urmă, „câți trecători s-au oprit să le citească, epitafurile?“

Spre deosebire de celelalte romane amintite, unde în genere, deși cadrul larg privește populația sau populațiile respective, etniile, totul se concentrează în mai mare măsură asupra unui personaj de prim-plan (Kara Nogai, Sari Saltuk ș.a.), ca reprezentant al acestora, aici narațiunea este mai puțin compactă, fiind alcătuită din mai multe „povești“ care pe alocuri își „împletesc“ „firele“. Apoi, acestea, laolaltă, duc spre finalul dorit de autoare, al trecerii găgăuzilor prin Dobrogea care „au rătăcit prin istorie neștiuți de nimeni“. Cât privește modul în care își construiește narațiunea. „Chipurile“ sunt arareori însoțite de o „portretizare“ mai detaliată, personajele fiind caracterizate mai ales prin ceea ce spun și ce făptuiesc. Cadrul istoric este schițat doar, ca fundal, fără a insista nici pe oameni, nici pe instituții ori aspecte detaliate ale conflictelor, înțelegerilor/ conflictelor dintre părți ș.a. Totul e mai curând ca un tablou într-o mișcare vălurită, repede curgătoare pe apa timpului. Am amintit deja că regăsim, cam același mod ca în celelalte cărți ale autoarei amintite aici, un spațiu amplu în care eroul (aici Kagân), are vise/ stări de transă/ aparte (și) premonitorii. Însă aici e mai puțin pusă în evidență maniera în care sunt

⁶ Înțelept turc (din mamă arabă), lexicograf al limbii/ dialectelor turce de loc din Kashgar, trăitor în secolul al XI-lea, cunoscut în lumea islamică fie ca Mahmud ibn Hussayn ibn Muhammad al-Kashgari, fie ca (la uiguri) *Mehmud Qeshqiri*, la turci *Kaşgarlı Mahmut*, iar în lumea arabă drept *Mahmūd ibnu l-Hussayn ibn Muhammad al-Kāshgārī* sau *Mahmūd Qaşqārī*. Cunoscător al dialectelor turce, a alcătuit primul dicționar al limbilor turce. Se pare că era venit în folosul califilor din Bagdad. Dicționarul conține, în afară de o hartă a zonelor locuite de popoarele turce, cca. 200 de leacuri, proverbe, zicători, exemple de poezie turcă/ uzitate în zonele de limbă turcă (Asia Centrală, Turkestan, zona dintre Ural și Volga ș.a.), de la rubaiate (în turcă – *dörtlük*) la mai toate genurile/ formele principale. A murit în 1102, la 97 de ani, într-un mic orașel de lângă Kashgar, Upal.

preluate elemente din ceea ce numim „memoria colectivă“, mituri/legende (fie ele locale, ale Dobrogei, ori, restrâns, ale Isacei, deși când citim despre Sakgi acolo duce gândul) și cele care țin de documentarea istorică. Cum nu găsim nici o referire concretă la vreo sursă anume, deși se vede că autoarea a avut în vedere o documentare.

Nu ne oprim asupra aspectelor istorice legate de soarta pecenegilor în Dobrogea, în Imperiul Bizantin, otoman sau prin pustiirile Asiei, discuția ar fi de amplitudine. Elena Netcu s-a documentat și din surse locale, și din altele care au legătură cu găgăuzii de azi.

Dincolo de „povestea“ în sine, de maniera de documentare, și de felul în care a condus narațiunea Elena Netcu, sunt lucruri poate mai puțin cunoscute (și) din trecutul României, în speță a Dobrogei. Și de această dată perspectiva pe care am avut-o în vedere ține mai ales de faptul că autoarea vorbește despre un colț de țară, meleagurile sale natale, un loc în care seminții și credințe s-au amestecat dându-ne nouă Dobrogea de azi. Sunt pagini din istoria acesteia poate mai puțin cunoscute publicului larg. Pornind în primul rând de la această idee le-am și lecturat.

Vianu MUREȘAN

Despre mimetism cu bune și rele

M-am convins destul de repede că orice pasiune constantă are nevoie de ideal sau chiar de idol, precum și că aceasta se întreprinde prin mecanismele imitației. Nu cunosc vreo deprindere, îndemânare, abilitate importantă care să nu se fi format imitativ. Cine nu poate imita, nu poate învăța, deci nu se poate adapta sau integra într-un mediu de viață comună. Nu știu niciun mare artist, niciun mare scriitor care să nu fi emulat de aproape sau de la distanță anumite modele, care să nu fi evoluat conform acestui mecanism simplu – vreau să fiu asemenea lui/lor.

În cazurile cele mai mari, emulația a dus la constituirea unor veritabile filiații. Dau acest exemplu – Homer emulat de Vergiliu, Vergiliu emulat de Dante, Dante emulat de Ezra Pound. Marile opere ale acestora au devenit familie literară, așezate într-o descendență explicită și căutată. Cu atât mai spectaculos, cu cât autorii scriu în limbi diferite. Creatorii mari nasc alți creatori, operele mari nasc opere noi, dar cu o condiție – măsura comună a geniului și creativității. Conceptul literar este mai presus de limbă, transferabil și, deci, imitabil. Există multe limbi literare, multe opere, nenumărate scrieri, dar puține concepte literare. Acestea din urmă sunt partea ce mai valoroasă și durabilă în creație. Un mare creator vine cu un nou concept, cu o nouă viziune asupra felului de a compune opere (Proust, Joyce, Cortazar, Nabokov, Pamuk), nu vine doar cu o nouă carte sau o nouă manieră de-a manevra limbajul.

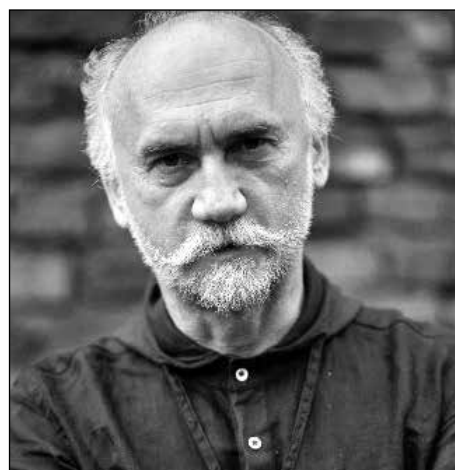
Arta fără concept ajunge să stagneze în niște manierisme larg împărțite – academisme, adesea – sau duce la producția în serie de lucrări lipsite de orice originalitate și valoare. Arta scrisului este simplă dantelărie, dacă nu e însoțită de intuiția unor structuri și arhitecturi compoziționale inedite. De pildă, Paul Klee atunci când descompune culoarea și imaginea în spectre cromatice, procedează muzical, face să vibreze narațiunea picturală precum o sonată/simfonie, să capete sonoritate și armonie, produce o schimbare uluitoare în pictură. Unește imaginea cu muzicalitatea, conferă picturii vibrație sinestezică în registre multiple. Sau, când Pamuk diseminează eul narator în 37 de ipostaze, în cartea sa *Mă numesc Roșu*, și atribuie fiecăreia egală îndreptățire în țesătura narativă,

inclusiv prin inducerea de piste false în ce privește anchetarea crimei

cu care debutează cartea, de asemenea face o mișcare inovatoare din punct de vedere tehnic, propune un nou concept narativ. Ar mai fi exemple.

Suntem întrebați în diverse ocazii, private sau care țin de expunerea mediatică, de ce scriem. Ce ne îndeamnă, ce ne ațăță flacăra, în fond ce vrem cu asta? Răspunsuri stereotipe de felul – am talent, am ceva de spus lumii, îmi place să scriu – nu m-au mulțumit niciodată din pricina simplității sau stângăciei lor. Am cunoscut, poate nu mulți, dar destui tineri cu mare talent literar care nu au dorit să ajungă și nu au ajuns scriitori, în pofida faptului că la un moment dat aveau toate datele pentru asta. Am cunoscut oameni cu mare orizont de înțelegere, înțelepți chiar, care nu au scris niciun paragraf, nicio pagină de filosofie pentru că nu doreau să se etaleze ca scriitori. Rostul cunoașterii și al înțelegerii lor era altul, ținea strict de viața practică și relațiile cu ceilalți. Cariera literară, viața de scriitor le erau cu totul străine. Prin urmare, indiferent de talent, înzestrare, plăcere, trebuie să existe ambiția să devii autor. De aici să începem, de la ambiție, care ar suna așa: nu contează câte cărți de valoare sunt pe piață, nu contează câți scriitori sunt publicați, eu vreau să îmi arăt valoarea, să îmi găsec locul propriu în literatură. De aici pariul, de aici riscul.

În ce mă privește, deși nu pot să spun foarte precis când și de ce, am cedat la un moment dat acestei îndeletniciri – scrisul – care s-a transformat în automatism și cu timpul mi-a confiscat tot mai multă energie, mi-a cerut tot mai multă răbdare. Răbdare și energie alimentate, desigur, de iluzii, de nebuneștile fantezii auctoriale. Nu am bănuțat la timp că din vânător voi deveni vânat, că așa-zisa pasiune literară mă va înhăța ca o pasăre de pradă. Probabil că explicația cel mai puțin ipocrită ar fi că am vrut să încerc să fiu pe măsura unora dintre scriitorii și filosofi pe care îi venerez, să ajung la un moment dat „unul dintre ei“. Până la urmă, se vede, dintr-un instinct mimetic. Dacă aș spune că scriu doar

de plăcere, n-aș fi defel cinstit, pentru că plăcerii, multă, puțină, câtă o fi, i se asociază rutină, nu rareori plictis, care face să simt munca aceasta ca o corvoadă. Să zic că scriu din vocație, că, mă rog, am steaua mea literară, probabil aș fi prețios, chiar indecent, încât evit această pistă. Ceva ascuns și stihial lucrează în adâncul minții, ne face să stăruim atât de mult într-o activitate complicată, cu evidentă inutilitate și irelevantă publică, ca să nu spun ceva „nebunesc”, și dacă aș spune, nu aș greși prea mult.

Și totuși este mereu imitație, dorința de a-ți cristaliza figura auctorială conform unei tipologii gata constituite sau prin copierea vădită a unor personalități. De observat ar fi că alături de mimetismul în creație, există și o formă de mimetism de rol. Asta înseamnă să te pui sau să te imaginezi în ipostaza figurii emulate – artist, scriitor, filosof etc., cineva consacrat și faimos. Un soi de bovarism anticipator. Cine oare nu a fost atins de această maladie? Încerc să-i fac o schiță mai jos, luându-l asupra mea ca și cum mi-ar fi propriu. Poate astfel voi reuși să-l descriu mai convingător:

Idealul care îmi aburise mintea în tinerețe, vezi Doamne, era că voi ajunge cunoscut, că se vor găsi niște minți care să tresară citindu-mă, că niște studenți se vor încolți la seminarii arătând pe sub bancă poza mea pe coperta unei cărți și vor chicoti cu subînțeleș. Îmi plăcea să cred că niște tineri vizători o să vorbească în pauzele dintre cursuri despre mine, așa cum făcusem și eu cu colegii în vremea studenției – povesteam prinși de elan despre autorii tocmai descoperiți, dădeam citate, recomandări de lectură etc.

Mi se părea pe atunci că un vis frumos al tinerilor ar fi să le dau un autograf. Îmi închipuiam cum se vor înghesui ei în vreo aula, sală de conferințe sau librărie cu ocazia lansării unei cărți, așteptând cu emoție să-mi isprăvesc discursul ca să-și descarce efuziunea în aplauze. Apoi, cum o să se furișeze sfioși înspre mine pătrunzând cu greu prin îmbulzeala mulțimii și, fixându-mă în ochi o singură clipă, o să-și murmure cu glasul tremurător numele. Atunci, după ce mă voi fi lăsat sorbit de priviri admirative, le voi adresa înșpiratul meu autograf, ticluit anume în formule memorabile care să le amintească de mine de câte ori îl vor reciti. Ce nobil voi apărea din acel unghi calculat după secțiunea de aur în răstimpul acordării de autografe, cum ipostaza aceea mă va transfigura și voi apărea în ochii tuturor o figură atemporală, ceva rar și de mare prestață.

În sinea mea mă vedeam atunci simandicos, mi se părea că lumea se topește de admirație în jurul meu și așteaptă ocazii ca să mă laude. În efuziunea ce mă cuprinsese aveam nevoie de scena publică – bună întâmpinare critică, succes, notorietate, admirație, susținători entuziaști etc. – pentru a-mi manifesta în voie în fața mea luxura preamăririi de sine. Mă dădeam în vânt după atributele pompoase legate de prezența, rolul sau prestația mea, neglijând să iau vreun moment în considerare calitatea lor de kitsch absolut. Îi citisem pe Kundera și pe Bernhard, deprinsesem teoria kitsch-ului și metoda ridiculizării, dar nu-mi trecea prin cap că mi s-ar potrivi. Abia acest lucru era suspect și trist, că nu eram conștient de imposibilitatea în care visam să alunec, confundând-o cu o mare împlinire.

Histrionismul nu este convingător dacă nu are anumite excese, dacă nu îngroașă nota. Ideal era ca reprezentarea mea publică grandomană, închipuită desigur, proiectată fantasmatic, să se asocieze cu teatrul modestiei, prin care aș fi avut de câștigat puncte în plus. Cu cât succesul meu și entuziasmul pentru mine vor fi sporit, cu atât mai mult să practic travestiul, să mă dau auster, ponderat, să adopt o ținută ștearsă, dacă nu chiar controlat-neglijentă, care să lase impresia că mereu sunt frământat doar de idealuri supreme, în afară de care afișez că totul este ordinar și neimportant.

Îmi imaginam, de pildă, cu câtă indiferență aș fi trecut pe lângă chipul meu afișat mare pe vitrina unei librării centrale, ținut acolo din rațiuni de marketing – că lumea va intra să mă cumpere – și ce fiori de modestie mă vor fi pătruns brusc, dacă aș fi observat un grup de tineri nimeriți pe acolo, care mă vor fi recunoscut imediat și își vor fi îndreptat magneticele priviri către mine. Aș fi putut lăsa impresia că nici nu m-am observat în vitrină, că atât de rupt sunt de toată frivolitatea mediului publicitar, iar prin asta studenții ar fi avut proba caracterului meu superior și a firii mele incoruptibile. Totuși, dacă figura altuia ar fi atârnat în vitrină (o, sunt atâția, slavă Domnului), marcată de acel surâs încrezător pe care ți-l dă conștiința notorietății, în chip tâmpit adresat universului în sine, mi s-ar fi părut caraghios de moarte. Însă nu era cazul meu. Parcă mie îmi stătea bine oarecum, parcă veneam firesc în acel sanctuar merit consacării mele, iar faptul că prezența acolo a portretului meu îmi dădea ocazia să mă ignor cu desăvârșire, în loc să-mi trădez pasiunea de sine, venea ca o mânășă. Câștigasem o dată fiind icoană publicitară, iar acum câștigam a doua oară, făcându-mă că nu mă impresionează. Grandomania travestită în modestie, spectacol perfect de ipocrizie și indecență auctorială.

Recunoaștem modelul? Sigur, am mimat puțin stilul lui Gombrowicz în descriere, dar sunt departe de a crede că am atins nivelul lui de expresivitate. Totuși, cam așa cred că se manifestă acel bovarism anticipator în cazul cuiva care la un moment al vieții lui se lasă antrenat în siajul figurii de notorietate.

Acum, revenind la propriul exemplu de emulație mimetică, aș mai putea spune că în sinea mea eram emfatic, practicant al idolatriei interioare. Sinele meu auctorial era un sofism pe care nu mă străduiam să-l descompun, căci mă hrăneam din sclipirile ambiguității lui. Fără să-mi fi dat seama, personajul *nebul* pe care-l credeam un simplu și capricios parazit imaginar îmi lua uneori locul, se erija în stăpân. Mai târziu am înțeles că *nebulul* era *Ceilalți*, că el era un *personaj plasmatic compus din idoli mei literari* și că, prin influența pe care o exercita asupra minții mele – ca un nemuritor fără chip care însumase destinele literare ale tuturor – mă transformase în mască ocazională a capriciilor lor. Nu știam când, care dintre ei mă va lua și mă va pune pe figura lui, obligându-mă să-i joc rolul. Pentru că nu bănuiam prindearea mea în acest joc, el se desfășura în voie.

Și o comparație. Fernando Pessoa a fost un *spirit fertil* care genera heteronimi, din el ieșeau scânteii ce se individualizau, devenind destine literare în sine, diferite între ele și diferite de genitor. Mie mi se întâmpla ceva pe dos, eram un *spirit disponibil* spre care veneau și în care se contopeau spiritele diversilor autori frecvențați, transformându-mă într-o *mulțime literară*, într-o *formă a formelor auctoriale*, unitatea goală a pluralității spiritelor cu vocație literară. Și m-am gândit că nu sunt decât casa prin care trec, în care se așază temporar și pe care apoi o părăsesc spiritele cu adevărat luminoase și vii ale marilor autori, lăsând în urmă fiecare câteva însemnări, pagini de jurnal, vise.

Soarta mea: să nu pot fi un autor în sens genuin, ci numai stofa de care au nevoie spiritele celorlalți ca să îmbrace postum formă vizibilă. Altfel spus, să devin autor de conjunctură, materia literară a încarnării celor de demult, în principal a celor emulați și frecvențați. Poate că nu este neglijabil, poate că este destul. „*El nu începe cu sine și nu sfârșește cu sine*”, ar putea să spună cineva, luând parcă în răspăr un vers stănescian care m-ar fi vizat din întâmplare, și caracterizarea mi s-ar părea destul de nimerită. Ca autor, n-am început în mine și, sper, nu voi sfârși în mine.

O antologie de poezie bilingvă Marian Drăghici

„Lui Zeus îi plac numerele fără soț“
(Virgiliu)

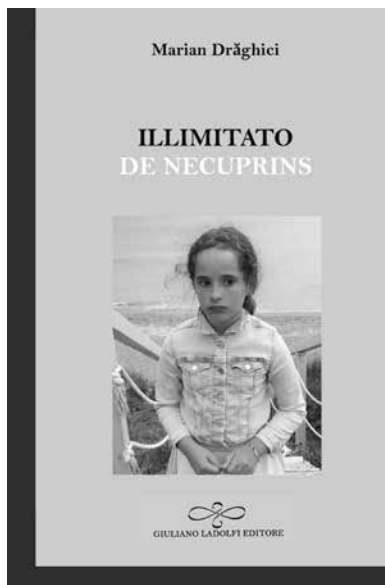
Se cheamă *ILLIMITATO / DE NECUPRINS*, edizione bilingue italiano-rumeno; traduzione e prefazione di Giuliano Ladolfi/ GIULIANO LADOLFI EDITORE. Stampato in Italia... Cu prețioasa însemnare de pe pagina de gardă unde s-a adăugat *Collana perle poesia n.60 (Colier de perle poezie nr.60)*, notă reluată ferm și pe coperta a IV-a sus, deasupra imaginii poetului român, în varianta *Collana Zaffiro – Poesia (Colier Safir – Poezie)*: o precizare ce desemnează nu numai repertoriul întregii colecții de antologii puse sub generosul titlu de inspiratul inițiator al ediției – listată, ca atare, *in extenso*, după cuprinsul volumului, pe ultimile două pagini tipărite –, dar care, trebuie spus, numește subtil și exact și prețioasa culoare a coridonului albăstrui al celor două tartaje ce învelesc delicatul product artistic. Dar neprețuit pentru iubitorul de poezie pură, cel care încă o mai consideră și astăzi *har divin*, pe prima copertă o fotografie cu imaginea serafică: *Ioana Anastasia o l'innocenza (Ioana Anastasia sau inocența)*

a unui copil într-un leagăn (?) atârnat parcă de cer deasupra stepei, semn sensibil al purității, demnității și aspirației spre frumusețea supremă. Uno sopra l'altro, *Illimitato* conține din start toate însemnele majuscule ale unei minunate cărți de poezie inspirată și autentică, de circa 185 de pagini, de un subtil și nobil rafinement – așa cum voi încerca să arăt în continuare...

În „cuvântul înainte“ al profesorului și criticului literar Giuliano Ladolfi, intitulat *Il legame con la vita (Legătura cu viața)* am crezut a descoperi la un moment dat, grație observației domniei sale, potrivit căreia, pe lângă atâtea viziuni, simboluri, metafore și idei rămase nedecryptate, multe din textele domnului Drăghici obligă criticul literar „să reducă

la instrumentul logicii ceea ce nu este logic“, că extragerea textelor noii cărți a fost o operație „negociată“, pînă la un punct, între autor și editor. Dar m-am înșelat. În finalul textului la care mă refer criticul italian pare a-l face unic responsabil în această privință pe autorul român. Asta însă numai dacă nu care cumva traducerea secvenței cu pricina (vezi pag. 16-17): *quest'opera di Marian Drăghici costituisce un*

exemplo eloquente, respectiv, în tĂmăcirea Cristinei Balinte: „iar antologia lui Marian Drăghici este un exemplu elocvent“, nu este una ușor mișcată, căci cel puțin 9 din 10 traducători de italiană ar echivala-o cu: „această lucrare a lui Marian Drăghici este un exemplu elocvent“. Între *antologie* (culegere, florilegiu) și *lucrare* (cu sensul general aici de scriere proprie sau *operă*) ar fi de sesizat o oarecare diferență de distincție, cu atât mai mult cu cât cuvântul românesc *antologie* are aproape o formă identică în italiană, având strict și același înțeles, însă, în mod paradoxal, el nu e preferat, totuși, de traducător... Până la urmă toată discuția ar putea fi complet inutilă, întrucât tĂmăcirea Cristinei Balinte este supervizată de inițialele autorului însuși care i se alătură și care, nu-i așa?, știe cel mai bine cine este antologatorul volumului... Astfel stĂnd lucrurile, e cazul sĂ închei cu concluzia cĂ florilegiul italiano-romĂn *Illimitato* alcătuit din poeziile lui Marian Drăghici, este, pĂnă la proba contrarie, unul al opțiunii de autor.

Poet din speța atĂt de rară a misticilor vizionari care au înțeles cĂ principiul poeziei rezidă în nestĂpĂnita nĂzuințĂ umană spre *Frumosul absolut*, antologia *Illimitato*, sub semnătura unică a autorului de pe copertă, marchează stadiul final al victoriei unui creator – nu o dată chinuit de retorsiuni sufletești și reduplicări neurastenice – ce are, în sfârșit, în ceasul de acum al vieții sale, revelația deplină a naturii superioare a unei atare Frumuseți ca manifestare a lui Dumnezeu! În aliajul lui compozit de aramă, argint și aur bătut – mă refer aici desigur la diferența de greutate specifică a pieselor de puzzle ale antologiei pe care o discut, unele complet refăcute –, *Illimitato* aș putea spune cĂ este un vas curat de emoțiuni ale sufletului din care se ridică și adie smirna rugăciunii și entuziasmului gratuit al celui ce imploră tacit și primește cu asupra de măsură grația Dumnezeirii:

*aș intra și m-aș ruga
ca pâinea
fără glas*

*aș intra în mine adĂnc
și m-aș ruga la margine de nicio apă
stĂnd și privind în apă: Doamne,
sunt pâinea fără glas
din mâinile unui copil
cĂruia nu i-s-a nĂscut încă mama.*

*în nația asta a mea e foarte foarte greu
sĂ și se nască mama.
în țara asta a mea întinsă cĂt e patul
noaptea dau perna la o parte și-mi închipui cĂ dorm
cu capul pe pĂmĂnt ca vechii evrei
de la care am învățat atĂtea,
prosternați în sac și cenușă
sĂ implore mila Celui Preaînalt –*

*dau perna la o parte și dorm direct pe orizontala patului,
iată sacrificiul meu,
măsură credinței mele prea-puține,
sĂ dorm toată viața noapte de noapte fără pernă sub cap
smerindu-mă și urlĂnd ca pâinea*

fără glas –

*atunci, poate dreptatea în popor va triumfa
și adevărul între ai mei
nu va mai umbla cu capul spart,
pĂinea va vorbi iar mama
s-ar bucura
și s-ar naște. (sac și cenușă)*

Într-un articol despre poezia lui Edgar Poe, inclus, de obicei, de traduceri romĂnești, în *Jurnalele intime* ale lui Baudelaire, marele poet francez considera cĂ emoția și entuziasmul în marea poezie a lumii sunt cu totul independente de **pasiune** care e *beția inimii*, asemeni și de **adevăr** care e *hrana rațiunii*. Pentru Baudelaire **pasiunea** e ceva *instinctiv*, prea instinctiv chiar pentru a nu aduce un ton jignitor și discordant în domeniul Frumuseții pure, cum cerea Edgar Poe Muzei; prea familiară și prea violentă pentru a nu scandaliza Dorințele pure, grațioasele Melancolii și nobilele Disperări.

De la această înălțime de măsurare a exiguității principiilor reginei artelor, primele două, trei strofe ale poeziei lui Marian Drăghici citată mai sus au toate caratele inspirației și darului creației desĂvărșite. Au emoția stenică a trezviei celui care ascultă și mărturisește, au entuziasmul celui ce ieșind din sine se lasă pur și simplu în mĂna și puterea lui Dumnezeu. Au, fără doar și poate, caritatea unui „dicteu divin“. *A contrario*, în finalul poemului, țintind deloc naiv valoarea conceptelor de *dreptate și adevăr* la zi, pierzând așadar altitudinea gratuității, dintr-o dată zicerea devine terestră și prea greoaie, încât ecoul vocii zeului difuzată ca picurii de ceață printre vocabule, departe de a o salva într-o idealitate revolută, mai curĂnd o scindează și îi taie aripile, căci, așa cum spunea și Platon în „Republica“, *niciuna din problemele omenești nu merită îngrijirea noastră...* Pentru ca tot filosoful, observĂnd cĂ, asemeni pictorului, poetul produce numai lucruri nevrednice în raport cu adevărul, sĂ ceară, cum știm prea bine, scoaterea lui din Cetate. Furați de valabilitatea cel puțin formală a judecĂții, sĂ nu uităm o clipă nici sentința, mereu valabilă, anume cĂ poezia este expresia desĂvărșită a pulsului egal al libertății și sublimului, chiar atunci cĂnd se naște, în pofida oricĂrei noime, din smĂncuri și noroaie...

Fiind, cum spuneam mai în urmă, unul dintre marii poeți mistici și vizionari în viață din România de astăzi, atĂt prin trecutul nu o dată fracturat de atrocitățile regimului comunist, cĂt și prin prezentul marcat de o incomensurabilă dramă intimă, Marian Drăghici se manifestă, sĂ nu ne iluzionăm, așa cum o spune și editorul sĂu italian, ca un poet al vremii sale care, deși are vocația iluminării, nu bate toată ziua mĂtĂnii și nu recită acatiste, rĂmĂnĂnd permanent în legătură cu viața. LuĂnd notă și verificĂnd bosa întregului textual, în față cu cele mai recente poezii culese din presa literară și semnate Marian Drăghici (de predilecție, experimentĂnd cu astuție un *nothing grotesc!*), mi-e greu sĂ cred cĂ poezia autorului nostru ar mai putea fi înseriată de cineva la momentul prezent *minimalismului și anostului cotidian* din creația unor congeneri rĂmași atașați unui proiect mort de la bun început; de asemenea, cĂ ea s-ar mai putea nutri, ca altă dată, pe alocuri, dintr-o aventură existențială

nebunească, între emoția pură și mistificație, între chemarea spre o infinitudine romantică, să zicem, și sentimentul acut al limitelor ontologice.

O antologie de versuri de autor – poetul nostru, dacă nu mă înșel, este la a doua sau a treia! – este, în genere, o culegere de poeme reprezentative – subliniez apăsat cuvântul! –, adunate laolaltă, eventual, rescrise parțial, ordonate și asamblate în de ele într-o entitate cu un conținut și o „filosofie“ de sine stătătoare, mai mult sau mai puțin (in)dependente de sursa de extracție. Ea poate marca îndeobște specificul unei etape de creație (*parnaisană, baladescă etc., etc.*), poate reflecta o manieră de expresie cu procedeele artistice aferente sau poate fi pur și simplu o recapitulare istorică a unei evoluții. Sigur, poate să fie absolut orice altceva, potrivit cu voința, ingeniozitatea sau voința antologatorului de serviciu...

Autor pe cât de cerebral (citește spiritual), pe atât de inspirat și familiarizat cu regiunile supranaturale ale poeziei, Marian Drăghici își definește antologia cu titlul – în buna limbă românească – *De necuprins*, în felul următor:

Acum, cartea asta e locul nelimitat/nedefinit

(Ora, questo libro è il luogo illimitato(s.n.)/indefinite)

pe care îngerul se așeza în om, să cânte la armonica roșie, când încă îl vizita.

Mai exact, o fotografie neclară, o hartă imperfectă a aceluia loc.

«Acum vedem ca într-o oglindă, în chip întunecos»/

Logic, urma care rămase pe locul acela bătătorit în om, după plecarea intempestivă a îngerului, e poezia.

Lucrarea mea de o viață: să fac fotografia, marea fotografie – în fapt, să prezerv un sâmbure de îngeritate înaintea de a se șterge cu totul din memoria locului urma pâlpâirii lui Dumnezeu în om. (La început/ All'inizio).

Depurată de orice melisme retorice, într-o limbă aproape siriacă, dar nu și fără o profetică inspirație insuflată de Duhul Sfânt, cel care cu mare bucurie va fi condus mâna și ales cuvintele scribului spre a ne face cunoscută voia lui Dumnezeu, credem a înțelege că marea lucrare pe care pronia i-a destinat-o poetului nostru și el a ales să o înfățișeze lumii este realizarea acelei „fotografii“ ce va să releve urma sudurii lui Dumnezeu în om: *cartea revelatorie* cu vechiul sens de scrisoare secretă, dar și *chartă ca loc nelimitat* pe care Îngerul se așază în om să cânte (vezi mai sus!) *momentul crucial* de alcalinizare și coagulare în el a adevărilor ascunse și dezvoltate în fulgurantele clipe de inspirație și extaz. Grecii lui Platon, să ne amintim, au numit privilegiul trăirii contactului cu zeul *poiesis* și, după ei, modernii le-au spus aceleorași clipe de favoare supremă POEZIE.

Precipitându-ne cu o încheiere, în optica lui Marian Drăghici, poezia pe care o selectează din creația sa și ne-o oferă cu generozitate într-o antologie pe cât de atent îngrijită, tot pe atât de pretențioasă, nu pare a fi, în sens superior, așadar, decât calea prin care omul îmbunătățit („blând și smerit cu inima“, Marcu, *Evanghelia*) îl poate mărturisi și adeveri pe Dumnezeu. Împingând pe acest fâgaș lucrurile și mai departe, epilogul care deschide ar fi că poezia este parte

a dumnezeirii și că Dumnezeu, aici pe pământ, în trecut ca și în modernitate, nu pare a fi cu noi și a se revela celor ce-l primim decât prin cuvânt. Deși cândva, potrivit *Evangheliilor după Ioan* (1:1-14, tr. D. Cornilescu) relația semenului nostru cu Dumnezeu a fost una cu mult mai simplă în largul ei („*La început era Cuvântul, și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu. El era la început cu Dumnezeu. Toate lucrurile au fost făcute prin El; și nimic din ce a fost făcut n-a fost făcut fără El.* În El era viața, și viața era lumina oamenilor. Lumina luminează în întuneric, și întunericul n-a biruit. [...] El era în lume, și lumea a fost făcută prin El, dar lumea nu L-a cunoscut. A venit la ai Săi, și ai Săi nu L-au primit. Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu; născuți nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu“), exceptând filosofii spiritului și rațiunii universale, pe marii inspirați de la amvon și nu numai, în ziua de azi mistică discursului inspirat, ajutat de arta cuvântului celui mai relevant și mai potrivit, a devenit apanajul prin excelență al poezilor care, cum spune același Platon, știu nu numai tot ceea ce privește virtuțile și viciile omenești, dar și tot ceea ce e în legătură cu zeii.

Dincolo de credința, naturaletă și frumusețea scilpitoare a pledoariei lui Marian Drăghici în numele transcendenței poeziei absolutului din incipitul sub care stă și cu care rezonează *Illimitato* – o indeniabilă marcă a ei, în fond –, pe de altă parte, foarte subtila metapoezie în poezie din același discurs trădează nu mai puțin angoasa unui câmp mai larg de dispute ideologice din lumea de azi, pe teme de soteriologie, escatologie, elecțiune destinală etc., etc. Nu voi dezvoltă și nu voi intra în amănunte, mulțumindu-mă să subliniez doar faptul că incipitul poesc, în esență, nu e decât o iscusită propedeutică foarte personală despre chipul în care poate fi preservată în cuvânt urma decurgerii îngeresti a lui Dumnezeu în om, – „cu lungi rădăcini înstelate în memoria insului/speciei“ –, *pattern istoric*, așadar, dacă vrem, dar și o sui-generis *artă poetică* recapitulativă în baza căreia funcționează skepsisul întregii selecții.

Cursul apoftegmat și discret biblic al discursivității adoptat aproape farmaceutic în tot cuprinsul florilegiului; în același fericit dozaj, rafinatele referințe livrești pe o partitură elevată foarte rară și – revenind la celebra zicere a lui Baudelaire –, „dorințele pure, grațioasele melancolii și nobilele disperări“ ce rămân într-un Empireu al poeziei absolute, neatinsă de patima pasiunilor maculatante, conferă acestui poet un statut aparte. Asemeni celor mai prețuiți maestri ai lumii din toate timpurile, în materie, Drăghici are instinctul de a adopta în creația sa tonul cel mai nobil și mai poetic cu puțință: tonul melancolic (*tonul face muzica*); „sentimentul cel mai poetic dintre toate: dragostea pentru o moartă“ (conf. Edgar Allan Poe):

Poate că totuși există

ceva mai real decât neantul, domnule Beckett,

iubirea unei femei ce nu mai este

(moartea nu ne-a despărțit, nici uitarea)

și de care deodată ți se face dor, la modul că ai pleca de pe pământ

ai pleca de pe pământ
dar încă nu e timpul.

Destul să spui, poate-n curând am să-ți văd fața, iubito
cum de-atâtea ori am privit moartea în fața
sau mă rog, din profil,
în zilele cu dum-dum ale revoltei flanând pe străzi
în speranța că am să te regăsesc
da, am să te regăsesc
undeve departe în seara de după moarte
lângă un foc mic de vreascuri, lângă izvor

absolut ferită de oameni,
absolut ferită de fiare,
numai cu licărul stelelor deasupra și în mișcări
cu grația goliciunii originare. (**ceva mai real decât neantul**).

Și încă:

O, ce poem minunat își ia zborul
peste case, peste grădini
în timp ce scriu poemul acesta cu o frunză de fier
la o masă verde de fier.
Fără iubire sunt numai bun
să crească din mine absența
un arbore fastuos, mlădiu
până la cer.

– Ca din inima morților?
– Ca din inima morților! Acolo sus,
pe ramul de vârf te legeni tu goală
în brațe cu oul primordial proaspăt scăpat
din pasărea lui Char, spirituală.

Zece ani într-o clipă ce vânt te-a dus
pentru totdeauna de pe pământ,
este prea greu de spus?

Lasă, te lasă
ramură pe marea joasă
dacă vrei, bine
dacă nu, nu. (**ramură pe marea joasă**).

Până la un punct, într-un fel, pe urmele lui Petrarca, din a cărui familie poetică putem zice că face parte, căci și florentinul da glas iubirii și disperării după Laura, femeia prea repede dispărută, poezia închinată de Marian Drăghici a *l'angelo Mitzuca/ in memoria di Viorica Antonescu* are același profund caracter elegiac, aceleași exaltări și încordate ascultări ale chemărilor cerului. Diferența specifică ar fi că Petrarca i-a avut ca maștri și convivi pe Sfântul Augustin (*la Verità!*) sau Boccaccio!, iar Drăghici, mai puțin *come persone presenti(!)*, pe Becket și, iată, pe suprarealistul René Char, la rândul-i, prieten apropiat cu Camus, Picasso, Miró sau Victor Brauner... Sigur, așa cum a stabilit critica, Petrarca este un clasic foarte conștient de importanța artistică a cazului său. Pierzând-o și plângând-o pe *madonna Laura*, el conțiu să evoce clipele de fericire petrecute împreună, găsind să o descrie chiar ca pe o adevărată Veneră. Observând cu

îndreptățire la poetul medieval repugnanța față de orice manifestare a dezordinii sau haosului, G. Călinescu îl denu-mea pe autorul *Tainei mele* „pusilanim și comod, un îndure-rat «range» care ține contabilitatea vieții sale intime”.

Penitent, mai senzitiv și mai ulcearat interior, Marian Drăghici scrie despre marele gol al absenței femeii iubite, fără conștiința unui program ca atare; tragismul și cute-zanța înfruntării fără nici o gardă a grozăviei morții și situ-ării atât de aproape față de ea ținând mai curând de fata-litatea condiției celui aruncat în lume să ispășească vina și păcatul întregii seminții omenești. Poezia sa este de aceea, pe de o parte, frustă, disperată și sălbatică (componenta *sel-vagio* o aveau și poemele lui Petrarca!), pe de alta, mistică, hermetică și meliorist-genialoidă ca lecție de supraviețu-ire și trans-mutare *metanoia* („o naștere din nou“, conf. pâr. Constantin Galeriu) prin nestrămutata credință în trinita-tea unicului Dumnezeu. Ea are din plin, chiar și atunci când poetul se autodeclară „un cal căzut într-o fântână seacă din Balcani“, puterea rugăciunii care se revarsă de la cel Atot-puternic: („Doamne, du-mă la Ierusalim oriunde-aș merge/ cântând sau nu“). Desigur, este vorba aici despre propensi-unea din adâncuri a celui ce se nevoiește în scris spre lima-nul *Ierusalimului ceresc*, areal de idealitate care, potrivit celor mai străluciți interpreți ai Cărților Sfinte, trebuie văzut ca „locul jinduit“, asociat cu Grădina Edenului. El poate repre-zenta punctual culminant al Istoriei și revenirea la perfec-țiunea inițială, dar și pe *femeia liberă* (eliberată)!, „Mama noastră a tuturor“. O descriere a lui ne-o lasă în *Orașul lui Dumnezeu* Sfântul Augustin, dar și *Apocalipsa lui Ioan*, cartea ce ne vorbește, cum știm, despre posibilitatea supraviețuirii după moarte. Urmând și deslușind un astfel de fir, ar fi încă de adăugat și de dezvoltat unele considerații despre încă-rătura mistică și stenică în profunzime a punctului central al cărții lui Marian Drăghici, însă consider, deocamdată, că ecuația în care am pus-o până aici e suficientă într-o cronică.

Înainte de a încheia, venind obligatoriu cu câteva observații despre caracterul *cvasilivresc*, pe alocuri, al *De necuprins*-ului, aș vrea să arăt, fără să exagerez cu nimic, că toate piesele acestei culegeri – un puzzle cu propriul său *skepsis* și, francamente, o carte nouă – ar trebui citite și comentate fără nicio referire la conținutul vechilor alveole, în bună măsură serios deturnat și deteriorat de o critică de interpretare complet inadecvată și apodictică pe deasupra. E greu fără discuție să experimentezi genul de lectură în orb pe care îl reclamă Marian Drăghici pentru poeme precum *lumină, încet; păhăruțul; motanul faustic; negresa; lunetis-tul; caii de la biclă...; ziua de lucru a lui René Char* ș.a., dar, dacă reușești să intri pe turnanta algoritmului gândirii spiri-tuale cu care își suprainvestește aproape fără efort poetul, de această dată, textele, vei constata că operațiunea de depurare însumată funcționează de minune. Și nu e vorba numai de poeziile rescrise, tipărite (în variantă), ci de toate câte sunt reactivitate. Ce vreau să se înțeleagă e că acestora numai con-figurația volumului recent, conectat într-un *alt timp, într-o altă vârstă poetică*, le conferă, cum dorește cu ardoare poe-tul, sensul ideal de *poem visat, dinspre cer spre pământ!*

Referitor la amprenta livrescă a *De necuprins*(ului), nu cred că mai este cazul să subliniez aici nota fundamental

intelectualistă a poeziei lui Marian Drăghici, în genere, un foarte bun cunoscător al spiritului și literei textelor sacre (ceea ce nu e deloc puțin!), al mărcii poeziei unor creatori români contemporani, cum ne-a arătat cu prisosință în *Păhăruțul ori, fără legătură, trăind și scriind „în camera (sa) mea de/ bărbat singur de luna până/ sâmbăta cu păhăruț gol pe masă / flori de stepă în cană/ mari afișe pe pereți după/ The Taming of the Shrew Measure/ Measure dar și/ Uriașii munților de Pirandello etc.*“

Pentru că îl invocă de două, sau poate chiar de trei ori în acest volum pe René Char, ba îl și pune pe frontispiciul uneia dintre cele mai subtile poeme spiritualiste pe care le-a scris, îmi place să cred că autorul *Feuillets d'Hypnos* este unul dintre maeștrii prietenului nostru. Îi leagă fără doar și poate, cel puțin, pasiunea pentru exprimarea concisă, adesea aforistică și intelectualistă, „rezistența“ în războaiele personale – atleți sau laureați ai ochilor pierduți! –, abilitatea schimbării

perspectivei poetice, credința comună în indestructibilitatea parteneriatului iubirii mistice („moartea nu ne-a despărțit, nici uitarea“, la Drăghici, în **leagănul pisicii și în ceva mai real decât neantul**, „vom rămâne legați (nous resterons liés“), la Char, în poezia care împrumută în titlu versul citat. Și nu în ultimul rând, faptul anodin nu-i așa? – că amândoi iubesc robinul, sau „pasărea grădinarului“ ori a iederii (unde îi place să se pituleze), simbol al poeziei invocat de poetul francez atât în *Frunzele lui Hypnos* cât și în *Lettera Amorosa*. Prețuită oriunde a fost tradusă, poezia micii paseri cu gâtul roșu a intrat în conștiința iubitorilor de poezie cu supranumele de *pasărea lui Char*, de unde îmi imaginez o adoptă ca raritate simbolică și Marian Drăghici care, în superbul volum pe care l-am răsfoit, prin substitutul vocii marelui maestru, o face mesagera celui mai frumos îndemn la viața veșnică: *nu te-nclina decât pentru iubire/ dacă mori iubește mai departe (ziua de lucru a lui René Char)*.

Simona-Grazia DIMA

Prunci sau clienți (I)

Preambul

Recent, am regăsit printre manuscrisele inedite unul de cotitură în evoluția mea scriitoricească, greu de încadrat, fluid la granița dintre poezie și proză, scris în studenție. Ar fi trebuit să vadă lumina tiparului la Editura Albatros, unde l-am predat atunci, primind un număr de înregistrare. Era însoțit de un referat pozitiv semnat de Livius Ciocârlie. Cu toate acestea, lucrurile au evoluat altfel: am apărut întâi cu un grupaj liric într-un volum colectiv, alături de poeți deveniți ulterior nume importante, după care, în același loc, mi-am publicat volumul de debut, *Ecuatie liniștită*, de asemenea o carte de poezie.

În respectivul volum (unul concentrat) – *Prunci sau clienți* – îmi regăsesc în nuce temele poeziei, mitologia *ființelor mici*, îndeosebi, situate într-un spațiu imaginar, simbolic, pictural și tratate în registru fantastic, absurd, oniric, ludic, nu rareori discret umoristic, dar cu implicații filosofice, pe un fundal socio-politic sugerat cu tristețe în sfumato – *uitarea*, evident, socială, apoi *furia sfântă*, sugerând o intensă, deși neexteriorizată, revoltă interioară –, și având o miză hotărât metafizică. În esență, o încercare de a vorbi despre spațiul sacru al creației, al creatorului, ce nu-i poate fi răpit. Văd clar acum: era o nebunie (tinerească, pe care n-o regret!) să cred că un atare text ar fi putut vedea lumina tiparului înainte de 1990 și mă bucur să îl încredințez, ușor îmbunătățit în plan stilistic, revistei *Hyperion*, într-un moment fast, când viziunea mea poetică și spirituală, considerabil limpezită între timp, a dobândit necesara detașare. Și când ne convingem, poate, o dată în plus, la nivel național, de actualitatea principiilor eterne, salvatoare.

Prunci sau clienți

Iată o statuie vivantă, dintr-un material ușor, dens – lemn uscat și tare, adus din ținuturi exotice. De ce vivantă: deoarece cântă când o scuturi (și nu numai atât!). Este vopsită în culori grase și tari, calde și închise, extrase din plante și aplicate cu o pensulă foarte lată, în tușe mari. După închegare, ampla pensulație a lăsat la suprafață bulbuci de aer, încât stratul vopselei a dobândit porozitatea unui tuf vulcanic. Sunt acolo și orificii, de parcă un pește ar fi sărit brusc în aer și s-ar fi retras apoi iute în adânc. Statueta (căci e mică) stă în colțul umbros al casei ce servește drept templu, fiind, de fapt, o cameră de alimente. Când intri, ușa scârțâie, simți în aer un iz de mușcăi, auzi cum roade-n boabe șoarecele, îl poți chiar zări într-un ungher. Pereții casei-templu sunt de un maro bogat, profund, purpuriu – așa cum, de bună seamă, arată aripile cerului când își întorc căptușeala spre noi. Ochii hâtrei statui sunt de aur și se rostogolesc, pești grăsuți, în orbite, iar părul i se cârlionțează în zuluți de un castaniu cald. Peste întreaga ei frumusețe bate vântos noaptea, ca s-o ascundă cu gelozie, de aceea vezi doar cele câteva porțiuni minunate din scundul artefact viu, pe care am încercat să le descriem: un colț minuscul din mantia sa lasă vederii jungla de o infinită abundență a cerului miezonoptic. Ține în mână, în chip de sceptor, pisălogul de la pui de alamă lucitoare, de nuanța spicului secarei în ajunul secerișului. Șade pe o ladă de zestre vopsită neglijent într-un albastru spălăcit, cu o pensulă plină de pietricele și pleavă rămase după uscarea în vopsea. E o ladă privită cu multă condescendență, îndeobște chiar disprețuită, dar mult respectată de intimi pentru bogăția ei

necunoscută, deși niciunul nu știe exact ce conține. Cei mai autorizați afirmă că ar fi bucișită cu straturi de cârnați alter-nând cu secară, dar nu-i nimic sigur. În jurul statuii, operă de artă perpetuu pe fugă, fiindcă e vie, stau flacoane de sticlă întunecată, verde sau cafenie, unde pare să se legene o apă metalică grea, cu sclipiri unsuroase. În mijlocul gol al statu-etei, pe un sul, poți citi: „Acesta este Bubi, începutul, mijlo-cul și sfârșitul tuturor ființelor.“

*

Altădată, mic și rotofei, Bubi crește în pământ miraculos, acolo unde, în pace, verdele stă lângă verde, grânele coapte, lângă grâne coapte, iar frunzele par velele mari ale navelor pornite în iureșul expedițiilor. E de minune cum, pe dealuri, în iarba deasă ca peria și curată, fără uscături, plutesc, parcă în somn, pătratele unor culturi mănoase. Nu departe e satul, necunoscător de lacăte și chei, fără hoți, nebuni sau gratii la ferestre. Iar gardurile din împrejmuirea caselor sunt din lemn bine uscat și muzical. Dincolo de ele, oameni în haine geometrice, colorate în nuanțe aprinse de albastru, galben, verde, roșu, lucrează aplecați, iar vacile, ghidate de roiuri de albine, se înfundă-n ierburi fără să mai vadă nimic decât mie-rea văii. Acea miere fermecată, toată ziua unduind în câte o scorbura, după ce, noaptea, muzicanți una cu aurul corzilor de la viori au tot cântat, iar ființe rotunde cu iz de fum, obiș-nuite să iasă și să intre după voia lor pe hornuri, i-au acom-paniat la tobe. În această zonă stă Bubi, binecuvântează când treci, dăruiește libații cu untură topită, iar când umbli la acel sul din statuie, fă-o cu grijă, căci înăuntru termite moi trec prin pereți, dincolo și dincoace, purtând eșarfe de mătase.

*

E o dimineață cu vine roz și verde smarald mult diluat, aerul înaintează în pale printre straturile de legume și flori din grădina lui Bubi, trezind totul, pătrunzând interiorul locuinței, într-o înveselire. Pereții casei sunt străvezii și în firide penaiți fără număr veghează de jur împrejurul încăpe-rii. Trecând prin cărămizi azurii de sticlă, Bubi străbate odă-ile, băjbăie încet prin lumină, căci încă are ochii cârpiți de somn. Poartă o cămășuță de noapte albă cu flori mici și se învârte puțin pe lângă plită, dar nu mănâncă, doar ciugulește, și n-are nimic mai prețios în locuință decât aerul – asemeni celui dintr-un cuib de pasăre care se scutură și face să cadă flori verzui și roz de pe ram. Bubi se pune pe treabă, com-pune scrisori pentru cei despărțiți fără să se mai întâlnească, după ce s-au văzut o singură dată. Nu le expediază. Dar acel văzduh apropiat lui se îndreaptă, mesager nevăzut, în fășii verzi, spre largul lumii. Se și împotmolește un timp în dune de pământ și de apă turcoaz, adoarme în câte un turn uitat sau sub o grămadă de gunoi de grajd, chiar și pe crengile arborilor demult năpădiți de mușchi, apoi se oprește zăpăcit în vreun târg unde se organizează un carnaval. Ceva în vâr-tejul recoltei și în atmosferă le amintește atunci, difuz, locu-itorilor de vremurile bune și vechi, ei pleacă în zori la câmp doi câte doi, cu uneltele îmbrățișate pe umeri, iar destina-torii se pomenesc cu scrisorile lui Bubi în mâini.

*

L-am văzut pe Bubi sărind pârleazul, imposibil ceva mai plăcut ochilor, ținea în mână o pâine coaptă și alerga incre-dibil de repede, cu ochi scânteietori, spre casa lui aidoma

unui acvariu. Am vrut să-i ațin calea, ca să-i pot spune ceva, dar nu m-au ținut puterile să-l ajung, mă sleise lumina, am plâns fiindcă l-am zărit pentru prima oară abia atunci, deși el alerga prin sat mereu, din străvechime, îndrăgostit de locurile scunde și răcoroase, cu ierburi mărunte, nelipsite la margi-nea drumului, gândi Cel blând, un locuitor al aceleiași zone.

*

Un copil frumos și jucăuș te privește cu ochi lucioși, fum ușor i se înalță din trupul mic, îmbelșugat, ars de soare, zor-năitor ca o baniță de semințe. Vei încerca să-l ridici de jos și nu vei putea, atât de greu este. Se va juca mai departe, vesel, te va privi cu ochi lucioși, rotunzi, în care domnește o nepă-sare neclintită. Iar tu va trebui să treci mai departe, fără să-l fi putut clinti cătuși de puțin. El va rămâne așa cum este.

*

Penaiții tocmai zboară, în veșminte de pe vremea buni-cii, cusute din postav colorat în albastru de Prusia, cu câteva pene și fire de puf rătăcite din perne încă pătrunse de un iz vag de naftalină, deși pe ele s-a tras recent un pui de somn adânc, binefăcător. Eșarfe cenușii de mătase naturală foșnesc în vânt peste costumele vechi de o suplețe miraculoasă, de forma unor armuri proaspăt împletite sub ochii noștri. Iar ei, penaiții, cu fața ca șofranul, aruncă privirile unei demnități albastre și îndepărtate. Atât de pură, încât ar fi într-adevăr necuviincios și zadarnic să mai încerce s-o descurce și inter-preteze cineva. Trupurile zburătoare strălucesc liniștit în prelunga albie a drumului lor desfășurat deasupra norilor, musculoase, ocru-portocalii, calme și visătoare după înotul în apele cristaline și compacte ale traseului ceresc. Valuri mărunte, sinilii le tot înfloresc în jur și nu se mai satură. Pena-ții par a ține diamante în pumnii când strânși, când desfă-cuți în jucăușă relaxare. Trecutul li s-a unit, fulgerător, cu prezentul clipei, iluminându-le siluetele în progresie lentă, înarmate și de temut. Încet, scena plutirii lor se acoperă de un abur ciclamen, în ritmuri atât de liniștite, încât revin la viață scene de odinioară: un ceai arămiu de mătasea porum-bului fumegă din ceștile bunicilor, așezate pe nori, mai gin-gașe decât petalele crinilor. Sunt intacte, nu s-au spart, deși bunica le arunca mereu în geamantane, la vremea războa-ielor. Se mai ivesc, pe cerul înflăcărat, în trâmbe, semne și contururi, nuanțe de dragon cenușiu, deși mai multe gene-rații le nesocotiseră, căci nu le-au crezut demne de bărbă-ția tradițională a caracterului familiei. Ele revin însă acum, impunătoare, se coagulează în coloane, flanchează norii cu prestigiul tuburilor de orgă, se prefac în sfincși, apoi, trep-tat, în altceva, până se strâng într-un uriaș fluture-orchestră. Leneș dă el din aripi pe divanul portocaliu al norilor, năpă-dite de spirite glumețe. Lăsând solemnitatea la o parte, stau tolănite pe el și sorb melasă, din comoditate ridică numai de pe un ochi pleoapa, spre a cerceta mașinăriile fășnite, în chip de vârtejuri cețoase, din arsenalul cetățuilor din înalt.

Blazoane și înscrisuri ale familiei, niciunul pierdut, zmeie trainice, împletite din foi tari de cort, umflate de furtuni, răs-colite de fulgere în teritorii aeriene cu totul mute, unde ele au să învețe să vorbească, fiindcă judecă din tărie, dobân-desc curajul perspectivei. Însă nici imaginile prezentului nu sunt uitate, în pofida rechemării trecutului, de penaiți, acești mari înotători în eter și, totodată, ființe de acțiune. Se află și

ele prin apropiere. Dar icoanele trecutului, mult timp odihnite și lipsite de griji, apar bogate, multicolore și puternice, să reînnoade vremea din punctul unei rupe sau al unei stăg-nări, contemplă peisajul de sus, proiectează destins viitorul. Din câmpie, dacă privești în sus la penai, distingi în mijlocul lor ceva plăcut, un colorit de gutui pe un fond smolit, combinație cromatică sumbră, dar stimulative în contrastul ei, deoarece este plină de freamăt și dinamism.

*

Bubi: „Am intrat în sala de concerte și am văzut penai stând pe burtă, extrem de concentrați, pe niște drape-rii bleumarin. M-am apropiat de unul dintre ei și am încercat să-l desprind, dar se ținea temeinic implantat în textura catifelei, cu îndărătnicia unei moluște încrustate în stâncă. Am simțit că pe burta îmblănită avea un fel de pietre prețioase pe care le creștea într-o atmosferă de încordare și simț al miraculosului. I-am dat drumul încet, se destindea fericit și se lipea din nou de draperie, devenind treptat invizibili. Pe degete mi-a rămas laptele verzui, amar și astringent al indignării lui. Mi-am luat locul în scaun, simfonia avea să înceapă curând, în ea penaii aveau să se piardă fără sunet, discret. Pe când muzicienii își puneau în acord instrumentele, un gând nu-mi da pace: oare știm noi exact de unde izvorăște muzica și ce este ea?“

*

Lângă Bubi e un bârlog locuit de un bursuc. Deasupra un fulger purpuriu luminează un cer ultramarin, iar bursucul, ițit în afară, auriu, pare a purta o mască de faraon. Pe frontonul reședinței sale încep să se scrie de la sine, cu litere de plumb, în bubuit de tunete, *Poruncile*:

1. Să citești sfârșitul cărților înainte de a ajunge cu cititul la jumătatea lecturii, căci cuvintele scrise sunt multe, dar tu, alergând, vei ajunge înaintea lor.

2. Să-ți faci o mică provizie de miere, din care zilnic să mănânci o linguriță, atunci când apusul își vădește puterea și, printre popoare ce benchetuesc ori postesc, maiestuos despică apele chitul. El trece grăbit prin oceanul întunecat și taie valurile cu aripioarele sale bătoase, de culoarea cicrii. Îl vezi când te apropii de geam și, de uimire, lași să-ți curgă mierea pe podeaua odăii: dincolo de sticlă aerul pare a se fi prefăcut în apă. Ți place chitul, rostogolirea lui leit celei a unei pietre minuscule scăpate de mozaicari pe fundul unui izvor și uitată acolo, unde așteaptă în liniște revenirea artiștilor-constructori. Vara trecută ai văzut-o și ai cules-o chiar tu de pe jos. Va ajunge, după un timp, în plămâni casei, să te învețe să poți trăi în interior, acolo unde aerul se vede altfel decât afară, adunat în perne de umbre cenușii suprapuse precum munții pictați pe evantaiile chinezești, în vreme ce, prin ploaie, duhuri cu părul de șnur auriu și musculatură de boxer gonesc în salturi peste straturile de varză din grădină, în urmărirea unui suflet nevăzut. Dar mai este până atunci.

Deocamdată chitul pentru tine trece – voios, bine făcut și mândru, în pielea lui întinsă, bleumarin. Plesnește de sănătate și cu burta de argint așterne o nouă casă pe ape. Ca un învățator camuflat într-o făptură marină, chitul pentru tine o ridică, iar înotul său energetic face să-i sune deasupra pilonii care sprijină lumea, cu un sunet delicat de faianță. Răzbind prin valurile grele și ondulate ale nopții, freamătul lor

melodios îți va aduce aminte de jurământ. Te vei scutura de vise, mereu vigilant, pentru a-l împlini.

Iluminate brusc, mlaștinile și dunele de nisip din preajma casei tale de acum devin, în puterea nopții, șosele. Furnică pe ele meseriași, curieri încărcăți de mesaje și pachete, ca și de roadele muncii lor.

Și te retragi de la geam, îți afli adăpost sub pietricica recuperată de tine, miraculos crescută până s-a preschimbat într-o piatră grea, sub bolta ei nu strigi, ci îi privești solzii muzicali, ea îngână un cântec vechi de mătase desprins din mantia oceanică învăluind chitul. Trăiește acest cântec vechi, fără a te speria de casa înfiripată norocos pentru tine de el, învățătorul oceanic. Ea poate purta blesteme și lucruri primejdiioase, violet, în odăile-țevi, dar, vei vedea, înăuntru nu sunt decât niște biete duhuri-femei de provincie, cu artificiale roșeturi în obraji, așteptând avide vești, noutăți din afară, pe divanuri înfoiate. Nu-ți va fi greu să cucerești acest teritoriu, să dizolvi în inima ta toate teritoriul lor de fade ușurătăți, să instaurezi bucuria cântecului.

După citirea acestor două porunci, Bubi și bursucul schimbă un cald salut și stabilesc pentru ziua următoare o întâlnire prietenească în poiană, la un picnic.

*

Într-o vilă de marmură din centrul localității se dădu un ospăț de zile mari pentru intelligentsia locului. Simțeau încă de afară cum se revarsă din sală arome fierbinți, vedeai cum unduiește-n plăci grăsimea prin aer. Venise, invitat, și Cel blând. Își pusese pe trupul athletic, în care alergase prin torente să strângă pietre pentru zidirea unei cabane, o rochiță de mătase și, deasupra, o tunică albă, la gât cu o lavalieră, spre a fi în ton cu atmosfera petrecerii.

La poartă, își frecă ultima pată de mortar din palma stângă, apoi intră, își găsi locul și se așeză. Erau fripturi tăvălite în sosuri încinse, drese, cu gustul schimbat, torturi. Alături, șerbeturi senioriale făceau cinste multor blazoane. Erau priticite de-a lungul unor secole în recipiente din pivnițele unor așezăminte secrete, subterane. Sucul lor naiv de la început era lăsat să se brânzească, apoi era izbit de stânci, pus înapoi, lăsat să se frământă în fierbințeala a încă o sută de ani, ranforsat cu trandafiri proaspeți și muiat în noi, tinere uleiuri. Oaspeților cercuri concentrice vinete le porneau de sub ochi, pâraie ale tristeții, scurse până la călcâie. Vorbeau despre vânarea ultimei bibilici. Vorbele lor se loveau de plafon și plecau spre ieșirea din dos, odată cu fumul dens și negru. Cel blând își aranjă lavaliera de in bine scrobite, consideră că are o ținută onestă. Mușchii îi jucau încet, tumultuos și poetic sub mătase. Își privi cu luare aminte mâinile și se gândi plin de chef la cabana începută ieri.

*

Era în zonă un râu cu valuri incolăcite și negre. Mulți veneau în goană să-și ia câte o pâine din colcăială, ferindu-se să nu fie mușcați de spate. Unii scoteau franzele mici, roșii, cu poze de crabii rânjind, imprimate în coajă. Alții iveau baghete ca prundișul, azurii. Cineva făcu rost doar de una singură, de culoarea și greutatea ardeziei. Trebui să-și cheme fiul să-i ajute la cărat. Altul nu reuși să apuce niciuna și zăbovi până seara, când găsi câteva chifle negre-indigo, înșirate pe o ață ca mărgelele. Ajungând acasă, din ele ieși un ulei mentolat.

Veni și Cel blând, regretând că se întrerupe din construcția cabanei. Ducea o roabă cu var și halatul îi flutura vesel în vânt. Stătu și el până seara, plictisit, dar nu-și pierdu timpul. Cu o mână căuta pâini și cu cealaltă imprima capete de gargui pe cărămizile încă moi, destinate noii locuințe. Într-un târziu, după amurg, scoase din valuri șapte pâini translucide, asemenea elitrelor unor insecte albe. Curcubeul străbătea încet substanța lor muzicală în formă de rețea sclipitoare, compactă. Fără vreun interes deosebit, deschise pâinile și găsi acolo un parfum minunat. Altminteri, pâinile erau complet goale pe dinăuntru.

*

Vine la Bubi acest nou prieten, iubit însă de când lumea, Cel blând, mai mic și mai ierbos, târând după el o valiză cu pietre. Lasă o dără mare prin pleava și talașul din camera lui Bubi și trăneste din grabă ușa după el. După ce stau la taclale, oaspetele iese la o plimbare, cât Bubi rămâne să prepare un mic prânz. Celui blând îi place aici. Se simte uitat, iar locul e de asemenea uitat. Zăbovește în fața unei pante cu iarbă mărunță, bătută de vânturi și presărată cu flori din loc în loc. Lucrători cu șorturi albastre, pătrate își ascut coasa cu un clinchet limpede. Aici nu sunt secrete, gospodăriile stau la vedere cu tot ce-i al lor. În față, la poalele dealului, e un lac curat și adânc. Cel blând se trage lângă un lan care-i începe chiar înainte și face pipi cu grijă, să nu fie văzut de sus. Când ridică ochii, zărește o întregă mulțime pe deal privind în direcția lui. Își spune însă: „N-are importanță, doar sunt uitat“. Se dă puțin la dreapta și se uită cu drag la frații lui, măcăcinii cu flori purpurii, minunate și fragede. „Și ei sunt uitați“. O albină se așază pe el și-l cercetează, sperând că are nectar. În jurul lui cruci de secară masive tremură și se hurducă în bătaia vântului. Se gândește că e ajunul secerișului. „Acesta e pământul în care am ajuns după ce am fost uitat“. Înconjoară lacul, apoi o ia înapoi, spre casa lui Bubi. Pe drum dă de mai multe flori mari, rotunde, de culoarea soarelui, cu petale de paie și mijloc parfumat, cărnos. Mângâie una, dar țepi aproape nevăzuți, insidios ieșiți de sub petale, îi intră în piele, provocându-i o durere ascuțită. Împunsăturile îi gravează în palmă un cerc în formă de leagăn. Floarea pare să crească direct din pământ, atât de scurtă și în formă de cazemată îi e tulpina, pe dinăuntru cu labirinturi indigo și cu dantele ușoare pâlپând la creneluri, cu frunze negre așezate asemeni unor scuturi la fiecare geam, înainte ca petalele de paie să descrie un cerc în jurul miezului parfumat. „E tot ce poate da mai bun pământul uitării“, exclamă Cel blând, ia cuțitul și foarfeca, întotdeauna purtate cu sine alături de pungi și pahare, și scoate cu dibăcie floarea din solul ei, e greu, căci rădăcina pivotantă nu se lasă desprinsă. O ambaleză cu atenție, pentru a o duce cu sine. Intenționează s-o pună pe masă la loc de cinste, sădită în pământ nou, și s-o admire zilnic. Dar astfel ea va intra și în rândul stocurilor sacre de provizii și resurse ce câpтуșesc deja zidurile casei lui în continuă creștere (nu mai vorbim de cămările cabanei încă în construcție). Se adresează cu dragoste florei: „Te numesc *soare împământenit*, ești o floare a uitării“.

„Floare a uitării este și măcăcinele cu tulpina văroasă, neglijentă, ca de lemn, și frunzele în formă de inimă“, observă Cel blând pe drumul de întoarcere. „Și el și-a uitat trupul“.

Privește cu satisfacție floarea botezată de el *soare împământenit*, îi respiră petelele ameteitor de parfumate, face un popas sub niște tufișuri, frunzișul lor i se înalță deasupra capului și-l închid protector într-o capsulă.

În aceste locuri îl apucă o furie sfântă pe uitatul Cel blând.

Apoi revine la reședința lui Bubi și iau masa împreună. Se întoarce acasă la el abia spre seară.

*

Decor în camera Celui blând: flori ale *soarelui împământenit*, două mere pădurețe, unul mare, altul mic, ciulini cu inflorescențe moi, violet. Mușuroaie de furnici, lăcuste cât pumnul. „Ce-s eu, de am meritat să am în vaza mea de lut antic așa un ciulin minunat?“ se întreabă Cel blând.

*

Uneltele Celui blând: coardă, binoclu, compas. El sare și cântă în pământ uitat, studiază mișcările astrelor și ale făpturilor din depărtări, măsoară spre studiu tot ce întâlnește. „Ah, după ce-mi termin ucenicia în acest ținut, voi vinde roșii într-o piață mare“.

*

După ce a cules din grădină legume pentru cină, Cel blând reintră cu grijă în casă, înviorat de priveliștea pereților camerei. Ei sticlesc, căpтуșiți cu o materie groasă și afânată, amin-tind un soi de brânză argintie, ritmic întreruptă de minuscule mărgelile de sticlă trandafirie. Privind, continuă să distileze furia sfântă, atât de dragă lui, fiindcă o socoate inspiratoare, fecundă. Strânge din pumni și se ridică în picioare, apucă energic în mână apele cerneluite revărsate împrejur, albastre, roșii, negre, verzi, și le frământă până le preschimbă în dragoni miraculoși. Dragonii încep îndată să zburde, izbindu-se cu nasul de pereți. În vreme ce furia sfântă a Celui blând continuă, simpaticii balauri trag cu coada ochiului înspre el, să se asigure că nu-s văzuți, apoi deschid cu grijă dulapurile care îmbracă odaia de sus până jos. Din spate, din materia afânată a zidului, se desprind bile de sticlă, porțelan cal-cinat, așchii de aur, turbă și marnă împletite cu fâșii dintr-un chihlimbar molificat. Ultimul strat este de fân uscat. În el, flori violet, albe, galbene, ce și-au păstrat perfect mirosul și culoarea, strălucesc mai puternic decât soarele. Când vei ajunge la stratul acesta, iarbă îți va foșni în mână cu un tors de pisică și se va freca de tine, ceea ce dragonii Celui blând primesc cu dezlănțuită veselie: în semn de aprobare, se dau dura pe lemnul podelei, dar se gâdilă și ridică labele a mirare. Cât el prepară cina la bucătărie, își reiau scotocitul cu seriozitate, până dau de averea Celui blând, păstrată într-un cuțit ce pârâie de belșug: un cuțit de vânătoare învelit cu scârbă în hârtie igienică, orez, glucoză, zeamil, prosoape de varii dimensiuni, de la pătratul unei batiste până la suprafața întinsă a unui cort, în pachete de câte cincizeci, coșuri de paie, ghivece pentru flori, pământ gras, becuri, abajururi, dulii, întrerupătoare pe fir, acizi, perdele, roșcove, cearșafuri, pături, inele veritabile și false, mantouri din imitație de blană, torturi pe care a uitat să le mănânce, proaspete însă pe timp nedefinit, ceasuri electronice și cu cuc, ciorapi de nylon și de frotir, lână, viermi de mătase, duzi, tușuri, pensule, obloane, frunze, nori, mochete, brânzeturi în douăzeci de mii de sortimente, săgeți otrăvite, harpoane, oase de balenă, șlapi de plajă, halate de baie, salopete pentru munca în construcții și

în artele plastice, o căruță, o fierărie, pahare făcute din cuarț, ouă, buturugi, cristal, fier, aliaje, calorifere, deodorante-baton, căci sunt mai ecologice decât spray-urile, multă limonadă și caș..., iar dragonii Celui blând, nemaiputând suporta abundența, adorm osteniți. Burticile viu colorate li se ridică și li se coboară ritmic, în noaptea pătrunsă năvalnic prin geam, lăsată la podea în pături dense. Atunci Cel blând vine spre ei imediat după rugăciune, îmbrăcat într-un halat de chimist țesut din borangic și parfumat cu esență de roze. E dat pe frunte cu frunze de chimion proaspăt culese, iar pe mâini, uns cu suc de agrișe. Merge tacticos în sandale frecate cu ulei și smirnă. Rugăciunea lui, văzută din exterior, a fost scurtă și palpitantă: cu ochii la cer, s-a lăsat în genunchi odată cu îmbobocirea primei stele, apoi s-a ridicat când toate stelele s-au deschis, a întins brațele în față, când ele și-au început dansul sideral, apoi a alunecat cu unduiri de șarpe auzindu-le muzica în boarea descendentă și s-a făcut broască la pământ când bezna îndesită se putea deja tăia cu cuțitul. Înaintează

acum cu pași elastici spre balaurii a căror comportare o prevăzuse, îi ia de după umerii grăsuți, în timp ce, adormiți, ei respiră copilărește. Îi duce în pătucenele pregătite în camera de alături. Cuminți acum și smeriți, sunt leit niște păpuși roșii, albastre, negre, verzi. Le stinge cu grijă lumina în cameră și se întoarce în odaia lui, strânge lucrurile scoase și aruncate pe jos, le înghesuie la loc în dulapuri, mătură cioburile, unge cu puțină tămâie clanța. Merge la culcare sub baldachinul de dantelă. „Mâine monștrii mei simpatici vor merge la muncile câmpului și îi vor învăța agricultura pe turiști, vizitatori ai localității noastre și clienți de încredere, uimindu-i cu priceperea lor, dar și cu <spectacolul de mare poeticitate> oferit văii mele natale prin înseși siluetele lor statuare, culorile lor, instrumentele folosite și brazdele ce vor ști să le taie în ogorul auster, așa cum detaliază ghidul turistic pregătit de edili, în cele din urmă inutil. Totul trebuie văzut, trăit. Fiindcă despre atâta frumusețe nu se poate vorbi.“

(Va urma)

Doru SCĂRLĂTESCU

Dulce malum: cântecul Sirenelor (II)

Intr-o secvență – intermezzo narativ – a captivantului său roman-eseu din 1989, *Cântecul sirenelor*, milaneza Maria Corti le pune pe cele trei interprete mitice titulare, solista vocală, flautista și cea cu lira, să mediteze asupra destinului lor de excepție, făcut din succesive metamorfoze. „Prin grația zeilor, observă una dintre ele, în trupul nostru se petrec lucruri extraordinare... Părem a fi păsări, dar suntem pe cale să redevenim femei“. Într-adevăr, de la ipostaza spectaculoasă, în care s-au transformat nevinovatele fecioare, tovarășe de petrecere ale Persefonei, fiica zeiței Demetra, de femei-păsări, agresive și periculoase, care au dat de furcă temerarilor corăbieri din *Odiseea* și din poemul *Argonauților*, sirenele ajung la cea de femei-pești, prezente în literatura și arta plastică, în special religioasă, a Evului Mediu, ființe la fel de ambigui, evadate din arealul mediteranean și populând oceanele și mările pământului, dar și, deopotrivă, izvoarele, râurile, lacurile, până și fântânile, din zonele continentale. „Ca femei în devenire, comentează autoarea noastră, seduceau dublu față de timpurile trecute: cu cântecul și cu înfățișarea“. Se diversifică scenografia, cuprinzând, dincolo de insula lor fatală, tradițională, peisaje din marea Irlandei, a Nordului, Atlanticul, cursuri de râuri precum Tibrul sau Rinul, de asemenea, figurația și tactica de persuasiune: „între timp și-au ales ca pradă nu numai vase plutitoare, ci și mici ambarcațiuni, bărcuțe din apropierea ungherelor ascunse, a trecătorilor, a adăposturilor, de unde săreau afară și surprindeau cu o tandră, blândă vrajă, chiar și pe pescarul singuratic“¹. Rămas o constantă tematică, îmbogățit cu noi sensuri și semnificații, sus-

ține tot o doamnă, Linda Phyllis Austern, profesor asociat de muzicologie la Northwestern University, Evanston, Illinois, toposul sirenei obsedează mentalul uman colectiv, cu precădere în lumea de Vest

: „De secole, sirena occidentală ocupă același spațiu liminal dintre mare și cer, încropire solidă a artificialului civilizat, și al psihicului uman. A ei rămâne vocea dorinței, transplântată într-un corp invizibil sau monstruos. A ei este puterea de a forța bărbații să o asculte, să se abandoneze, în pofida judecății raționale, promiselor plăcerii iluzorii. De la mitul clasic, prin repovestirile sale creștine, și până în epoca cercetării științifice și a psihanalizei, sirena a continuat să semnifice paradoxul plăcerii și al pericolului, în moduri care sugerează conexiuni culturale durabile între femeie și lume, atât cea naturală, cât și cea eternă. În viziuni contrastante întemeiate pe o rețea încălțită de tradiții orale și scrise, imaginea sirenei a reprezentat pentru Vestul postclasic poarta metamorfică de la iubire spre moarte și, dincolo de acestea, uneri, către promisiunea vieții veșnice“².

¹ Maria Corti, *Cântecul sirenelor*, Constanța, Editura Pontica, 1991, pp. 32-36.

² Linda Phyllis Austern, „Teach Me to Hear Mermaids Singing“: *Embodiments of (Acoustic) Pleasure and Danger in the Modern West*, în volumul colectiv *Music of the Sirens*, Bloomington, Indiana University Press, 2006, p. 53.

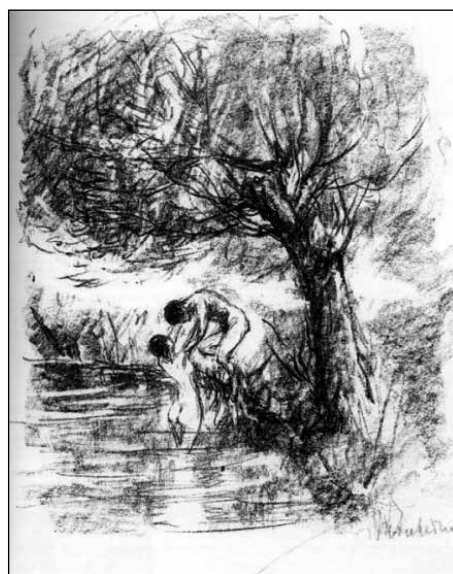

Frederic Leighton, *Pescarul și Sirena*, 1856–1858, Museum and Art Gallery, Bristol.

În vremurile mai noi, începând cu epoca romantică, toposul cântecului magnetic al sirenei se instalează obsesiv în literatură, arta și muzica universală, prin valorificarea uriașului rezervor mitologic, legendar și folcloric, din care sunt aduse la lumină sumedenie de ființe ale apei cunoscute fie sub un nume generic, oceanide, ondine, naiade..., fie nominalizate, precum Melusine ori Loreley. În spațiul germanic, subiectul este abordat mai întâi la final de secol XVIII, într-o manieră strict personală, de Goethe, într-o baladă de tinerețe, *Der Fischer (Pescarul)*, 1778, cu versuri fulgurante, construite pe tehnica sugestiei, în care „sirena” nici nu e numită ca atare; ea este o ipostază feminină a apei („Ein feuchtes Weib”), în versiunea traducătorului român, N. Argintescu-Amza, „un trup iscat din apă”, și nu știi, e o ființă reală sau doar un vis, o proiecție imaginară a eroului, adusă din oglinzile undelor, care-l ademenește cu cântecul ei în adâncuri, prin cascada de perverse interogații, pentru o deplină comuniune cu natura întreagă: „Nu-și scaldă soarele cu drag/ Și luna, trupul-n val?!/ Și chipul pe al apei prag/ Nu-i fermecat opal?!/ Nu-ți place-adâncul meu azur./ Străluminatul cer/ Și chipul oglin-dit mai pur/ În unde ce nu pier?”³. Finalul e și el o demonstrație de virtuozitate în utilizarea ambiguității poetice: „Se-nspumă valul vălurind/ Și stropii iscă semn,/ Nespuse doruri îl cuprind/ Precum un drag îndemn.../ Cum i-a grăit, cum i-a cântat/ Că-ndată s-a pierdut;/ De-l trase ea, de s-a lăsat,/ Că n-a mai fost văzut”³. Venind în întâmpinarea unor interpretări prea sofisticate, Goethe a oferit el însuși cu o explicație de bun simț a baladei. Ea e menită să illustreze un gingaș-inefabil „sentiment al apei”, prezența ei benefică în existența noastră: „Es ist in dieser Ballade bloß das Gefühl des Wassers ausgedrückt, das Anmutige,

³ Goethe, *Opere, Poezia*, 1, București, Univers, 1984, p. 85-86. În noua traducere a Gretei Tartler, ambiguitatea din final dispare: „Cum ea-i cântă și-l fermecă,/ destinul fu pecetluit./ Ea-l trase, el se scufundă;/ și n-a mai fost găsit” (J. W. Goethe, *Opere alese*, vol. 1, *Poezii*, București, Editura Rao, 2013, p. 103).

was uns im Sommer lockt, uns zu baden; weiter liegt nichts darin”⁴. Să menționăm că Goethe a ținut să revină, peste o jumătate de secol, în perioada lucrului la *Faust II*, la motivul Sirenei, tratat acum în maniera tradițională, clasică, într-un „poem epigramatic”, intitulat *Die neue Sirene*, cu un punct de plecare în contextul homeric: „Ați auzit de Sirene?... Fiicele lui Melpomene, își ițeau cu mândrie / Capetele încununate cu frumoase cosițe-mpletite, fețele senine, radioase;/ Păsări, însă, de la mijlocul trupului, curtezane periculoase,/ Ale căror guri voluptoase emiteau un cântec seducător”, și cu un final, unde, adusă din antica Eladă, într-o versiune modernizată, peste bariere de loc și de timp, apare o simbolică Elena: „Mai este una, sora lor, frumusețe grecească până la brâu/ Și, cu taina Nordului, învăluită până la tălpi;/ Ea le vorbește, le cântă navigatorilor din est și din vest/ Minților lor fermecate – Elena le ține captive”. Aceasta va fi „noua sirena” care în *Faust II* îl va îmbogăți pe eroul titular cu o nouă experiență de viață⁵.

Max Lieberman, *Der Fischer*, litografie, 1924-26, Frankfurter Goethe-Museum.

Dar această poezie nu se bucură de vizibilitatea și ecoul uriaș al baladei din tinerețe, pusă pe note chiar din timpul vieții autorului, începând cu finele secolului al XVIII-lea, în numeroase piese pentru voce (tenor, bariton, soprană)

⁴ În *Deutsches Wörterbuch* din 1852, al fraților Jacob și Wilhelm Grimm, sirena (germ. *nixe*), definită drept „duh”, „spirit al apei” (*weiblicher wassergeist*), și „nimfă a apei” (*die wassernymphe*) e lipsită de conotații pregnant negative; potrivit unui citat din H. Heine, ea e, alături de spiriduși, cel mult, grațioasă și răutăcioasă: „anmuthig und schalkhaft sind nixen und elfen”.

⁵ Cf. Katharina Mommsen, *Natur- und Fabelreich in Faust II*, Berlin, De Gruyter, 1968. Comentând poezia, scrisă de Goethe în iulie 1829, exegeta germană trimite la izvorul ei de inspirație, descoperit într-o scrisoare a colegului său, profesorul Götting din Jena, care-i împărtășește impresiile privind actului întâi din *Faust II* unde apare eroina *Iliadei*: „Dacă sirenele, conform vechiului mit, sunt fiicele lui Melpomene, atunci îmi devine clar cum ar putea muza să producă și această sirena, Helena, care, în forma ei dublă, antică la suprafață și modernă în profunzime, este o apariție insolită în literatură, dar exercită o putere la fel de atractivă ca orice sirena homerică” (p. 102).

și pian, mai târziu chitară, de compozitori germani și austriaci precum Johann Friedrich Reichardt, Andreas Jakob Romberg, Johann Friedrich Bonneval de La Trobe, Anton Franz Joseph Eberl, urmați în secolul următor, din aceeași arie geografică, de Christian Schreiber, Friedrich August Kanne, Friedrich Methfessel, Friedrich Heinrich Himmel, Karl Friedrich Zelter, Franz Peter Schubert, Carl Moltke, Ludwig Berger, Sigismund von Neukomm, Karl Gottlieb Reissiger, Traugott Maximilian Eberwein, Karl Anton Florian Eckert, Friedrich Curschmann, Friedrich Hieronymus Truhn, Robert Schumann, Heinrich Karl Breidenstein, Carl Loewe, Fanny Mendelssohn Hensel, Carl Ludwig Amand Mangold, Moritz Hauptmann, Johann Vesque von Püttlingen, Anselm Hüttenbrenner, Joseph Rheinberger, Hugo Wolf, Anton Emil Titl, Richard Georg Strauss, Robert Emmerich. Li se adaugă, în același secol, francezul Hector Berlioz, cehii Václav Jan Křtitel Tomášek și Heinrich Kafka, olandezul Alphons Diepenbrock, maghiarul Béla Nemes Hegyi. Din epoca noastră, să-i amintim pe brazilianul Cláudio Franco de Sá Santoro, cu piesa *O pescador*, pentru voce și orgă, din 1984, și pe olandezul Huub de Lange, cu lucrarea *4 Liedchen von Liebe und Tod*, chorus a cappella, după poeme de Heine, Goethe și M. Claudius, din 2008. *Der Fischer* goetheean intră și în atenția compozitorului german de muzică rock, Achim Reichel, fiind inclus în albumul *Regenballade*, lansat în 1978 și utilizat cu succes în mediile școlare, la orele de limbă germană. În limbaj plastic, balada lui Goethe e transpusă de artistul academist britanic Frederic Leghton, atașat de prefaeliți, în mare vogă pe la mijlocul secolului al XIX-lea, când pictează tabloul *The Fisherman and the Syren*, expus la Art Gallery din Bristol, urmat îndeaproape în timp și ca manieră stilistică de pictorul münchenez Wilhelm von Lindenschmit (der Jüngere), cu un ulei, din 1866, aflat la Schack-Galerie, Munich; imagini asemănătoare găsim în același secol în gravuri de Anton Krüger și Carl Oesterley, în secolul următor, de Erich Schütz și Max Lieberman.

Litografiile acestora din urmă, cu decor arboricol la margini de râu, trimit la o sireună de apă dulce, dovedind, dincolo de intenția lui Goethe, o contaminare cu unul din cele mai mediatizate subiecte ale secolului romantic, cu precădere occidental, impus de un alt poet german, Henrich Heine, prin celebra sa poezie din 1824, *Lorelei*. „Nu există o femeie de care germanii să fi fost mai încântați decât Loreley. Dar nu există nici un subiect care să fi devenit un clișeu mai mult decât această Loreley. Ea a fost cândva figura de reprezentare a romantismului german. Ea a devenit icoana erotică a filistenilor germani. Ea a fost întruchiparea obsesiilor libidinale, a viselor și a iluziilor...”, scrie publicistul bavarez Wolfgang Minaty în prefața culegerii sale *Die Loreley. Gedichte, Prosa, Bilder*, din 1987.

Karl Josef Begas, *Lorelei*, 1835, Begas Haus, Museum für Kunst, Heinsberg.

Destinul fetei cu părul de aur, vestită pentru frumusețea și puterea magică a cântecului ei, cu efecte fatale asupra ascultătorilor, cu precădere bărbați (de aici asocierea cu miticele sirene), este strâns legat de apele Rinului, cu legendele sale, mai precis, de stâncă de ardezie cu acest nume de pe cursul său mijlociu, din dreptul orașului Sankt Goarshausen, în Renania. Deși Heine vorbește de o veche poveste („Ein Märchen aus alten Zeiten“), începutul acesteia nu trece dincolo de secolului romantic, când poetul Clemens Brentano imaginează în volumul doi din romanul său *Godwi oder Das steinerne Bild der Mutter*, apărut în 1801, o întâmplare plasată într-un Ev Mediu când încă mai erau arse pe rug vrăjitoarele, cu o Lore Lay, trădată în dragoste, sătulă de rolul său ulterior de ființă malefică, seducătoare a bărbaților, tânjind după mântuire prin moarte, care cade de pe stâncă (prin accident sau sinucidere, textul nu este explicit), în apele ucigătoare ale Rinului. Povestea e relatată de o protagonistă a romanului, Violette, în forma prozodică, stilul și limbajul unei balade populare, *Zu Bacharach am Rheine*, ceea ce-i conferă aura de vechime, dar fără ingredientele de mister și fantastic specifice genului. Conștient de acest lucru, Brentano a revenit asupra personajului său în *Die Märchen vom Rhein*, lucrare scrisă între 1810 și 1812, dar publicată postum abia în 1846, în care banala, până la urmă, trăitoare din Bacharach, Lore Lay, devine o puternică sireună, Frau Lureley, păzitoare a comorii Nibelungilor în palatul ei subacvatic, alături de „Tata Rin“, cum vedem din această secvență versificată a narațiunii: „În sală, pe un tron înșeptit așezată,/ Stă Lureley cu șapte coroane împodobită,/ De alte șapte fiice ale ei străjuită.// Doamna Lureley, vrăjitoarea./ Trup frumos are și ageră-i este mintea,/ Sus se ridică crenelurile castelului ei/.../ Ea comoara o păzește/ Neconținut pân-dește și urechea ciulește./ Vreun cuvânt tare rostit de aude./ Când un corăbier cântă, sau răcnește...“⁶. Până la constituire unui veritabil mit germanic al lui Lorelei, fac demersuri cu caracter oarecum pregătitor în această direcție, la început de ev romantic, între alții, Joseph von Eichendorff, cu o succintă poezie, *Waldgespräch*, 1812, unde o întâlnire cu o frumoasă necunoscută, singură în pădure, se dovedește fatală pentru

⁶ Clemens Brentano, *Basmele Rinului*, București, Editura ASE, 2008, p. 208.

generosul cavalier ce se oferă să o conducă acasă, cum aflăm din dialogul final: „Acum te cunosc – Doamne ajută-mă!/ Tu ești vrăjitoarea Lorelay.“/ „Mă cunoști bine – castelul meu privește liniștit/ De pe stâncă înaltă în adâncul Rinului. / E deja târziu, se face frig,/ Nu vei mai ieși niciodată din această pădure!“, Aloys Wilhelm Schreiber, cu *Die Jungfrau vom Lurley*, piesa cu numărul 16 din *Sagen aus den Gegenden des Rheins und des Schwarzwaldes*, 1818, în fine, Otto Heinrich Graf von Loeben, cu *Der Lurleyfels*, 1821, poezie în care întâlnim deja prefigurări ale imaginii ce va deveni, cu Heine, un adevărat stereotip: magica fecioară („Das Zauberfräulein“), cu „bucle curgătoare sub cununa de perle“, așezată pe „cea mai înaltă stâncă“, în momentul înnoptării, în bătaia razelor scăpărătoare ale lunii, scrutând cu privirea Rinul și întâmpinând cu cântece pe navigatori. Este „frumoasa Lorelei“, de unde avertismentul poetului către tânărul și naivul barcagiu, văjit de dulceața cântecului ei („Sie singt dir hold zum Ohre“), să nu-și ridice privirea: „Lieb' Knabe, sieh' nicht auf!“ Un catren de final, indică fără dubiu adevăratul statut al sirenei de pe Rin: în ochii ei se clatină valurile albastru-întunecate ale apei, înșelătoare și reci, prevestitoare de moarte⁷.

Gustav Kaupert, Loreley, 1845, Mendelssohnhaus, Leipzig.

Poezia lui Loeben ne duce cu gândul, inevitabil, la aceea scrisă câțiva ani mai târziu de Henrich Heine, a doua piesă (*Ich weiß nicht was soll es bedeuten*), a ciclului Întorcerea acasă, 1823-1824, din *Buch der Lieder*, 1827, pe care o reproducem în frumoasa traducere a lui Șt. O. Iosif: „Eu nu știu ce poate să fie/ Că-mi sună mereu în urechi/ Cu veșnica-i melancolie/ Un basm din zilele vechi./ Se-ntunecă fără de veste,/ Lin apele Rinului curg,/ Și cresc ale munților creste/ Măreț strălucind în amurg./ Pe stâncă un chip de femeie/ S-arată din negură blând,/ Brățara-i de aur scânteie,/ Ea-și piaptănă părul cântând./ Ea-și piaptănă părul și cântă/ Un cântec de vrajă al ei;/ Te farmecă și te înspăimântă/ Cântarea frumoasei femei!// Pescarul, nebun, se repede/ Cu luntrea lui mică și, dus,/ Nici valuri, nici stâncă nu vede,/ El caută numai în

sus./ Vâltoarea-l izbește de coasta/ Stâncoasă, și moare-necat:/ Lorelei a făcut-o aceasta/ Cu viersul ei fermecat“⁸. Dar poetul român produce aici o licență semantică; în textul de origine, moartea barcagiuului nu e prezentată ca sigură ci doar prezumată de instanța lirică: „Eu cred (*ich glaube*) că valurile vor înghiți la sfârșit și marinar și barcă...“.

Carl Ferdinand Sohn, Loreley, 1852-53, Museum Kunstpalast, Düsseldorf.

O obsesie a mării, întâmpinată de poet după ceremonia-lul antic grecesc: „Thalatta! Thalatta!/ Salutări, mare veșnică!“ (*Meergruß*), apare în mai multe poezii ale lui Heine, din ciclul amintit, dar și din altele, ulterioare. Nu lipsesc din ele clasele sirene, precum în *Der Abend kommt gezogen* („Se-apropie seara de maluri./ Din ceața de pe mare/ Se-nfiripă-n tainice valuri/ O dalbă arătare./ Domnița mării din unde/ La țarm către mine se-ndrumă/ Și sânul ei alb se ascunde/ Sub horbota de spumă“), *Der Mond ist aufgegangen* („Ce auzi când bate vântul?/ De ce tremură mâna ta albă ?/ Nu este foșnetul vântului./ Acesta este cântecul sirenei...“) ori, din bogatul ciclu al *Mării Nordului*, piese precum *Die Nacht am Strande* („sirenele albe/ saltă și se inveselesc“) sau *Der Gesang der Okeaniden* („... în adâncul mării înalte, uruitoare,/ melancolic ca o briză/ în șoaptă, sună cântecul oceanidelor,/ al femeilor apei, frumoase și pline de compasiune...“). Dar *Loreley* rămâne, indiscutabil, cea mai populară lucrare a lui Heinrich Heine și una din cele mai cunoscute din întreaga lirică germană, marcând, pornind de la Brentano, într-un scurt parcurs, o mutație în percepția publică asupra eroinei sale: „În decurs de două decenii, scrie Katja Czarnowski, fiica burgheză inabordabilă s-a transformat într-o femeie elementară, rece emoțional, simbol al iubirii dureroase, în întruparea ispitei periculoase, în *femme fatale* prin excelență“. Este „începutul unei serii fără sfârșit de poezii *Loreley*, în mare parte imitative și romanticizante, care s-a încheiat treptat, doar odată

⁷ Otto Heinrich Graf von Loeben, *Der Lureleyfels*, în colecția *Urania. Taschenbuch auf das Jahr 1821*, Leipzig, Brockhaus, 1821, p. 327-328

⁸ St. O. Iosif, *Loreley*, în volumul *Tălmăciri*, București, Editura Alcala, s. a., p. 168-169.

cu Primul Război Mondial⁶, operele de referință însumând, doar în spațiul germanic, aproape trei sute de versiuni literare⁹.

Loreley, carte poștală ilustrată germană cu textul lui Heine și muzica lui Silcher, cca 1905, Berlin.

A contribuit la această neobișnuită popularitate și melodia compusă de Friedrich Silcher, în 1837, cu care textul lui Heine formează un tot indestructibil, devenind, scrie la rândul ei profesoara Ingrid Bodsch, modelul standard al corurilor de bărbați din Germania¹⁰. Dincolo de aceasta, un însoțitor la întâlniri, drumeții și petreceri. „Cântecul extrem de popular nu va fi uitat atâta timp cât apele verzi ale râului regal Rinul se vor abate în jurul stâncilor legendare ale lui Loreley. Bătrâni și tinerii cunosc cântecul și nemții îl cântă cu fiecare ocazie, potrivită sau nepotrivită, nu numai în călătoria pe Rin, dar oriunde, într-o companie plăcută, stau împreună.”¹¹ Să menționăm că, dintre cei 40 de compozitori din secolul XIX care au realizat versiuni bazate pe textul lui Heine, nici Franz Liszt și nici Clara Schumann, deși mai importanți valoric, n-au atins cu piesele lor pentru pian și voce, din 1841 și 1843, performanța de audiență a modestului cântec creat de Silcher. Atât de mare audiența, încât, deși autorul textului era evreu, iar cărțile sale interzise și arse, nici nașiții lui Hitler n-au reușit să-l scoată din repertoriul curent, atribuindu-l unui „poet german necunoscut”. Deși transpunerile în limbaj plastic ale

⁹ Katja Czarnowski, *Die Loreley*, în François, Etienne; Schulze, Hagen (Hrsg.), *Deutsche Erinnerungsorte*, Bd. III, München, C. H. Beck, 2001, p. 490. Vezi, pe aceeași idee, a parcursului mitic al eroinei, și Rotraud Ehrenzeller-Favre, *Loreley, Entstehung und Wandlung einer Sage*, Zürich, Hoops, 1948; Helga Arend, *Die Loreley – Entwicklung einer literarischen Gestalt zu einem internationalen Mythos*, în Liesel Hermes, Andrea Hirschen, Iris Meißner (Hrsg.), *Gender und Interkulturalität*, Tübingen, Stauffenburg-Verlag, 2002. Un excepțional grupaj de eseuri este *Die Loreley. Ein Fels im Rhein. Ein deutscher Traum*, Mario Kramp și Matthias Schmandt (Hrsg.), Mainz, 2004. Pentru „puterea cântecului” lui Loreley, v. studiul universitarului german Gunter E. Grimm, „Die Macht des Gesanges”. *Loreleys Verführungskünste in Opern des 19. Jahrhunderts*, în *Übergänge. Zwischen Künsten und Kulturen. Internationaler Kongress zum 150. Todesjahr von Heinrich Heine und Robert Schumann*, Hrsg. v. Henriette Herwig, Volker Kalisch u. a. Stuttgart, Weimar 2007, p. 37–54.

¹⁰ Ingrid Bodsch, *Die Loreley in der Musik des 19. Jahrhunderts*, în Kramp, Mario, Schmandt, Matthias (Hrsg.), *Die Loreley. Ein Fels am Rhein. Ein deutscher Traum*. Philipp von Zabern, Mainz, 2004, p. 77.

¹¹ *Cântece populare ale germanilor din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea*. Editat de Franz Magnus Böhme, Leipzig, Tipografie și editură Breitkopf și Härtel 1895, p. 103.

baladei n-au fost numeroase (prima și cea mai reușită fiind a pictorului de subiecte literare și istorice, Karl Josef Begas, din 1835, urmată de gravuri la ediții Heine din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, realizate de Richard Ernst Kepler sau Edmund Brüning) situația a fost compensată de reproducerea lor în puzderia de cărți poștale ilustrate editate în Germania, mai ales după 1900.

Die Loreley, carte poștală ilustrată germană, cu poezia lui Heine, anii 1920.

A încăput aici și destul de mult kitsch, de care n-au scăpat nici numeroasele tratări literare ale subiectului, în succesiunea lui Heine și adesea în dependență de el. Din antologiile serioase reținem însă numele unor autori citabili, majoritatea germani, dar și englezi sau francezi, precum, ca să dăm doar câteva exemple, în secolul XIX, Karl Geib, James Robinson Planché, Adelheid von Stolterfoth, Karl Isidor Beck, Friedrich Förster, Louise Otto-Peters, Ida Gräfin von Hahn, Anton Wilhelm Florentin von Zuccalmaglio, Wolfgang Müller von Königswinter, Ludwig Eichrodt, Julius Wolff, Jean Erlanger... La finele secolului, avem surpriza să o găsim între ei și pe regina României, Carmen Sylva, cu o poezie *Lorelei*, mai puțin cunoscută publicului nostru, volumul din care face parte, *Mein Rhein!*, editat în Germania la 1884, fiind ignorat, pare-se, de traducătorii români. Fără a fi o mare poetă (Eminescu nu ajunge să scoată din traducerea *Vârfului cu dor* decât un poem mediocru), regina reușește în zece versuri lejere să aducă o viziune modernă asupra receptării baladei. Dispărută ca eres din mentalul colectiv, modelat de școală, celebra fiică a Rinului rămâne în actualitate ca mit și simbol:

„Das Wasser kraust sich noch immer dort,
Doch gleiten die Menschen darüber fort,
Sie hören das heimliche Locken nicht,
Sie schauen nicht mehr der Hexe Gesicht,
Denn in der Schule, da wird es gelehrt,
Der Hexenglauben sei ganz verkehrt.
Doch droben liegt sie, die Lorelei,
Und läßt die kleinen Krämer vorbei,
Und lacht der Klugen, der Welt, der Zeit,
Und liebt und leidet in Ewigkeit”¹².

¹² „Acolo încă clocotește apa,/ Dar oamenii trec plutind mai departe,/ Nu mai aud tainica chemare,/ Nu mai văd figura vrăjitoarei,/ Căci școala ne învață/ Că a crede în vrăjitoare e complet greșit./ Și totuși

Eduard Jakob von Steinle, *Lorelei*, 1867, Schackgalerie, Munich.

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, Rinul, cu minunatele sale priveliști și cu legendele sale, între care aceea a lui Lorelei, e descoperit concomitent de trei mari scriitori romantici francezi, Victor Hugo, Alexandre Dumas și Gérard de Nerval. Trei călătorii făcute de Victor Hugo în 1838, 1839 și 1840 formează substanța cărții publicată în ianuarie 1842, sub forma unor „scrisori către un prieten”, fictive, *Le Rhin*, fluviul european preferat („dintre toate fluviile, mie îmi place Rinul”), un veritabil ghid turistic, împănăt cu informații științifice, istorice, literare, însoțit de frumoase crochiuri în peniță ale autorului. Acesta ne atrage de la început atenția că „în aceste văi, mitologia s-a altoit pe legendele sfinților și a dat naștere la ciudățeni, flori bizare ale închipuirii omenești”, între care, „îndoita poveste a lui Eco și Hylas” a ajuns și „pe stânca de temut a lui Lorelei”. Lângă orașelul Saint Goar, faimoasa vâltoare a Rinului, numită Bank, cu acest colț de stâncă amenințător, îl duce cu gândul la Scylla și Charybda. Tabloul este impresionant: „la o cotitură din cele mai sălbatice, se înfige și se aruncă vertical în Rin, cu miile ei de trepte de granit care îi dau înfățișarea unei scări prăbușite, fabuloasa stâncă Lorelei. E aici un ecou celebru, care, se zice, repetă de șapte ori tot ce i se spune sau i se cântă...”, dar, din păcate, legenda nimfei (oreadei) locale e privită cu scepticism de voiajorul francez: „probabil că oreada de la Lorelei, căreia i-au făcut curte odinioară, atâția prinți și conți mitologici, începe să răgușească și să se plictisească...”.¹³ Această inexplicabilă carență de empatie a lui Hugo pentru celebra fiică a Rinului, interesat mai mult de stânca ce o găzduiește, e compensată de insistența cu care un

acolo sus stă ea, Lorelei,/ Și-i lasă să treacă pe micii negustori,/ Și râde de isteți, de lume, de timp,/ Iubind și suferind pentru veșnicie” (*Mein Rhein!* Dichtungen von Carmen Sylva. Illustriert von E. Doepler v. J. nebst zwanzig landschaftlichen Radirungen, unter der Leitung von Hans Meyer ausgeführt von F. Krostewitz und R. Heinrich, Leipzig, Adolf Titze, 1884, p. 21).

¹³ Victor Hugo, *Rinul. Scrisori către un prieten*, București, Editura Sport – Turism, 1983, pp. 139; 159.

alt mare contemporan al său, Alexandre Dumas, se oprește asupra acesteia, într-o carte din 1841, de călătorie pe valea Rinului, efectuată tot în vara lui 1838, în compania actriței Ida Ferrier, care-i va deveni soție, și, de la Frankfurt începând, a lui Gérard de Nerval. Pentru Dumas, „zâna Lorei” este cea care atribuie numele și susține faima „sombriului promontoriu” de lângă Saint Goar: „Saint Goar are reputația de a avea un vecin groaznic, zâna Lore, care a dat numele său unei imense stânci abrupte aflate la jumătate de sfert de ligă deasupra ruinelor Katzenellen și căreia, după ea, i se spune Lore-Lei”¹⁴. În continuare, prozatorul francez prezintă pe larg „legenda poetică” a iubirii dintre zână și tânărul cavaler Walter, cu accent pe forța de persuasiune a muzicii: „Femeia aceasta ținea în mână harpa ale cărei sunete îl călăuziseră; o lumină blândă, precum cea a zorilor, o învăluia de parcă ea n-ar fi putut respira decât într-o atmosferă diferită de a noastră, și ea surâdea cu un surâs atât de minunat, surâs care îl fermecase de la prima mărturisire a iubirii până la ultimele promisiuni ale voluptății”¹⁵. Să menționăm că Alexandre Dumas va reveni asupra subiectului în povestirea publicată în foileton, apoi într-un volum din 1862, *Une aventure d'amour*, cu relatarea unei noi călătorii pe Rin, recomandându-se drept un adevărat expert în problemă: „Scrisesem o carte întreagă despre legendele ce circula pe cele două maluri ale bătrânului fluviu german, devenisem deci un ghid prețios”. Locurile din preajma „micului port încântător” Saint Goar, cântate și de Uhland în *Fata gazdei*, sunt „un adevărat regat al baladei”; în afară de cea de mai sus, une din ele fiind *Zâna Lore*, mai cunoscută sub numele de *Loreley* sau *Lore din stâncă*. „Și trebuie să spunem că Sirena medievală își alesese regiunea cea mai pitorească a Rinului. Vârful stâncii pe care stătea de obicei, cu harfa în mână, ademenind pescarii cu vocea sa dulce și seducătoare, străjuiește Rinul pe o înălțime de patru sute de picioare. Prăpastia care înghițea pe imprudenți mai vuieste și acum ca Scylla, se mai învolutează precum Caribda, la poalele acestei stânci”¹⁶.

După Dumas, îi vine rândul fostului său tovarăș de drum, Gérard de Nerval, să vorbească despre zâna de pe Rin, și acesta, tot într-un grupaj de eseuri, despre călătoria în Germania, Belgia și Țările de Jos, publicat în 1852, intitulat *Lorely, souvenirs d'Allemagne*, cu o prefață sub pretextul unei scrisori către amicul său, cunoscutul publicist și critic literar Jules Janin, din care desprindem aceste rânduri introductive, ilustrative pentru tema noastră: „O știi, prietene, ca și mine, pe această Lorelai, – zâna Rinului, – ale cărei picioare trandafirii se proptesc și nu alunecă pe stâncile umede de la Baccarach, nu departe de Coblenz. Ai văzut-o. desigur, cu capul înălțat pe grumazul mlădios deasupra trupului aplecat. Boneta ei de catifea vișinie, streșinită cu fir de aur, sclipește de departe asemenea crestei sângerii a bătrânului balaur din

¹⁴ Alexandre Dumas, *La Lore-Lei*, în *Excursions sur les bords du Rhin*, Paris, Dumont Éditeur, 1841. Cităm din ediția Michel Lévy, Paris, 1869, p. 58.

¹⁵ Idem, op. cit., p. 65.

¹⁶ Alexandre Dumas, *O aventură de dragoste*, București, Ed. Nicolescu, 1993, p. 134.

Eden./ Cosița-i lungă și bălaie îi curge în dreapta pe umărul dalb, precum un râu de aur ce s-ar respira în undele verzii ale fluviului, genunchiul îndoit îi saltă poala brodată a rochiei de brocart și nu lasă vederea decât niște cute întunecoase din straiul verde care i se lipește pe șolduri./ Brațul ei stâng cuprinde într-o doară țitera Minnesaengerilor de odinioară ai Turingiei, iar între frumoșii-i săni, îmbobociți trandafiriu, lucesc panglici cusute cu fluturi care-i înmănuchează larg vestmântul de in. Zâmbetul ei este plin de o grație irezistibilă și gura întredeschisă sloboade cântecele sirenei antice.../ Ei, bine, dragă prietene, această zână radioasă a cețurilor, această ondină fatală, ca toate nimfele nordului pe care Henrich Heine le-a cântat, îmi tot face semn: mă atrage încă o dată !/ Ar fi mai cuminte să nu mă încred în grația-i înșelătoare – căci însuși numele ei înseamnă în același timp farmec și minciună; doar m-am mai trezit o dată azvârlit la mal, crunt lovit în speranțele ce le nutream și în dragstea mea și atât de jalnic trezit dintr-un vis fericit ce făgăduia să fie veșnic¹⁷.

The Lorelei, ilustrație în volumul lui Mark Twain, *A Tramp Abroad*, 1880.

Lista călătorilor străini scriind despre Rin se îmbogățește cu numele scriitorului Mark Twain, cu *A Tramp Abroad*, din 1880, a patra din cele șase cărți de călătorie publicate de scriitorul american în timpul vieții. Un capitol al ei se referă la *O legendă străveche a Rinului* – „Lorelei” și are ca punct de plecare tot poezia lui Heine și melodia atât de răspândită pe meleagurile germane, a lui Silcher: „Germania este bogată în cântece populare, iar cuvintele și atmosfera câtorva dintre ele sunt deosebit de frumoase, dar cel despre Lorelei este preferatul oamenilor. Mi-a fost greu să-l suport la început, dar treptat a început să mă atragă, iar acum, nu există o melodie care să-mi placă atât de mult”, și pune în pagină, pentru publicul de acasă, întreaga partitură muzicală, de asemenea, două versiuni în engleză a textului scriitorului german, a sa și a lui L. W. Garnham, recomandat drept

¹⁷ Gérard de Nerval, *Însemnările unui călător entuziast*, București, Editura Sport – Turism, 1980, p. 11-12.

„licențiat în arte”. De altfel, volumul acestuia, *The legends of the Rhine from Basle to Rotterdam*, o traducere după cartea din 1845 a lui F. J. Kiefer, e folosită ca sursă de inspirație pentru istoria, „străveche”, a frumoasei „ființe enigmatice” Lore și a tânărului conte Hermann, vrăjit de cântecul ei și mărturisindu-și, la rândul-i, iubirea tot prin cântec, acompaniat de citeră. Muzica, cutremurând întreaga fire, produce „o schimbare instantanee și profundă” în zână, îi schimbă destinul, pus acum sub semnul iubirii: „De-abia se-auziră acele tonuri, că, din toate părțile, veni un tumult de sunete, ca niște voci răsunând dedesubtul și deasupra apelor. Pe stânca Lei se înălțară flăcări, iar Zâna, deasupra tuturor, îi făcu semn cu mâna dreaptă, clar și imperios, cavalerului îndrăgostit, în același timp chemând valurile la ordin cu toiagu-i înălțat în mâna stângă...” Cei doi se vor scufunda în final în adâncurile Rinului, urmând să le împăratească împreună. În comentariul său, autorul pare s-o absolve pe eroina noastră de păcatele din trecut: „Cele mai amare lucruri au fost spuse despre Lorelei de-a lungul secolelor, însă, cu siguranță, atitudinea ei cu această ocazie îi aduce respectul nostru. Ne simțim atrași cu tandrețe către Lorelei și suntem îndemnați să uităm multe ei crime și să ne-aducem aminte doar de faptele bune care i-au încheiat triumfal cariera”. Dispărută din peisaj, glasul ei mai stăruie încă în memoria oamenilor: „Nimeni nu a mai văzut Zâna vreodată dar cântecele ei fermecate s-au făcut auzite adesea. În nopțile senine, răcoase și liniștite de primăvară, când luna își revarsă lumina argintie peste țară, urechea marinarului poate prinde, prin vuietul valurilor, ecoul unei voci pline de farmec, ce îngână un cântec din palatul de cleștar și, cu tristețe și teamă, el își aduce aminte de tânărul conte Hermann, sedus de Nimfă”.

Imagine de la un Festival Loreley din zilele noastre.

Lorelei a plecat, dar cântecul ei a rămas să-i perpetueze existența și ecurile lui reverberează până în zilele noastre, când, pe estrada amfiteatrului construit încă de la finele deceniului patru al secolului trecut pe platoul stâncii de la St. Goar (Freilichtbühne Loreley), pentru miile de spectatori, tineri mai ales, veniți din Germania dar și din alte colțuri ale lumii, se desfășoară evenimente muzicale, dintre care cele mai populare sunt, începând din 1976, inaugurate de celebra trupă engleză Genesis, Festivalurile anuale de muzică Rock și Pop.

Cristina SCARLAT

MEMO – ȘOTRON PE HARTA LUMII

GÂNDURI DE GRECIA

Noiembrie 2017

GRECIA. O țară de munți și de sfinți. De atleți ai spiritului, de minuni de care afli firească, ca un ciorchine care crește în via așteptărilor tale. Mulți ajung acolo din curiozitate, însetați de povești și de miracole, și nu-și dau seama decât după ce s-au reîntors acasă și au reluat contactul cu cotidianul matern că ceva a fost altfel, că gustul minunii și rodul așteptărilor au fost cu asupra de măsură, dar mie-re lor o guști abia după.

E nefirească să vorbești de minuni, miracole și Sfinți într-un ev care pare la mii de ani distanță de minuni, de miracole și de Sfinți, iar indexarea lor în vocabularul cotidian, într-un azi desacralizat, profund hipsterist, cenușiu, zgomotos până la absurd, pare desprindere dintr-o altă poveste. Și totuși... Dacă ajungi acolo fără așteptări, ancorat, pur și simplu, doar în clipă, în parfum, în imagine, în armonie de valuri de Mediterana sau Egee, dacă te lași senin îmbrățișat de un alt ritm cotidian decât cel cu care te-ai obișnuit, vei afla, fără tăgadă, în timp puțin, și parfumul miracolului, și adierea ocrotitoare a Sfinților, și binecuvântările lor, înminunat de poveștile și bogățiile și minunile care cresc firească într-o țară de munți. Căci cum altfel îți poți explica, dacă nu că e doar o minune ca, într-o țară de stânci cenușii, arse de soarele Eladei, să crească semeț sute de livezi de măslin, rodii doldora de suc și de roșu nefirească de dulce, de portocali și mandarini și smochini, să guști brânză dulce și moale de capre de munte, zvelte și iuți ca săgețile, care îți taie repede privirea, aproape dispărând din tablou? Cuvintele sunt sărace și nu pot prinde, ca un tablou în ramă, clipa miracolului. Doar contactul cu un alt tărâm, și nu de poveste, ci de firească, îți poate arăta din nou cum ar trebui să fim, dacă

timpul și timpurile s-ar măsura armonios și ar curge normal în matca lor, firească, și dacă graba nu ne-ar smulge din ritm și rituri, forțându-ne să sărim abrupt peste etape. Cât timp poți savura cu privirea livezile de măslini care se coc rotund, firească, în timpul lor, la vremea lor, și rodiile, și smochinele, și fisticul, și cât timp lumânările ard în ritm firească de rugăciune, departe de vuietul lumii, deși în același tablou, mai avem, cu toții, o speranță. Speranțe. De frumos, de liniște, de regenerare, de savurare a fireșcului și a timpului la timpul lui. De revenire la matcă, de reșezare a pieselor de puzzle la locul lor. În inima inimii. De savurare a startului și a ajungerii la liman coerent, armonios, firească. Azi. În evul tuturor contradicțiilor și al mixării tuturor pervertirilor în același căuș. Al haosului cotidian. Din care, conștient sau nu, instinctiv, simțim nevoia să ne rupem. Ca să re(-de-)venim. La matcă. La noi înșine. La izvorul armoniei. La parfumul și miracolul care suntem. Ca să putem împărți și împărtăși parfum și miracol celor de lângă noi. Dragi. Prieteni. Necunoscuți. Bine cuvântători sau nu... Senin.

Dacă vă e dor de parfum de îngeri și de Sfinți, cu totul reali, nu desprinși din icoane ci firească, așezați lângă voi, lângă umăr, lângă lacrima din colțul ochiului, lângă inimă, ca o pală de răcoare peste arșița provocată de tumultul lumii, rupeți-vă de nefireșcul cotidian și dați o fugă în țara eroilor. Creștini. E o poveste cu iz de ireal și, totuși, cât se poate de reală! Sfinți pe urma cărora pășești ca și când ieri au trecut pe acolo și și-au lăsat adierea gândului și pentru tine. Prieteni de nădejde pe care, chiar dacă până mai ieri nu-i cunoșteai, îți lasă semne grele, de netăgăduit, cum că ei te cunoșteau deja și și-au ieșit înainte, nu numai ca niște

gazde bune, ci și cu obrajii doldora de răspunsuri pentru tine. Și de speranțe. Și de liniște.

Salutul Sfinților cu adiere de mir, de rugăciune, de frânturi de poveste care par că vin să-ți completeze puzzle-ul propriei vieți și să-ți răspundă întrebărilor sau să corecteze răspunsuri pe care le credeai corecte nefiind altcumva decât utopice, totul e real. Fiindcă în Grecia ritmul și suflul și aerul străzilor înguste, curate, smălțuite cu parfum sărat de Egee, de Mediterana și de Ionică, cu vânt tăiat de pescăruși și de joacă de delfini, nu fac decât să te rupă din zgomotul lumii și să te pună în palmele Sfinților, să te scuture de zgura lumii din care vii și să te reazeze în matca firească a rugăciunii, în plin cotidian, să te redea ție însuți, curățit, liniștit, îmbogățit, împrăpătat, cu bagaje de speranță și de ritm sănătos al inimii, până când, din nou, zgura și zgomotul nefiresc de acasă ți le vor consuma. Ca o cădere. Cu țintă de revedere a locurilor cu energii hrănite direct din divin, la poale de Athos. Deși e atâta gălăgie pe pământ, încât nu se mai aude nimic în cer, cum spunea un monah, pentru noi, românii, rupti pentru câteva zile de Babilonul matern, Grecia pare să infirme spusele de mai sus.

Sunt multe locurile Greciei în care pari fugit / evadat din realitatea imediată pe tărâmurile de poveste. Arhitectură liliputană sau grandioasă, peșteri scobite în munte care adăpostesc comori de Sfinți, drumuri șerpuind pe buze de prăpastie toate îți îmbracă, neverosimil, privirea. Ți spun o altă poveste. Și te încap în ea.

Din multele pagini de poveste răsfoite, printre cele rămase viu colorate este cea a Mănăstirii Sfântul Efreim Sirul (pe hartă, Kontariotissa) – la poalele Muntelui Olimp. O apariție inedită, colorată, care te confiscă din real și te transpune în *altcumva*. Nu e din turta dulce! După un

drum pe șosele înghesuite, înguste, pe buze de prăpastie, cu ochii hrăniți de imaginea sutelor de kilometri de livezi de măslini cu fructe în pârg, de resturi de leandru înflorit, rămase de peste vară pe șosele, cu livezi doldora de rodii, de fistic și de smochine, ca în basmele persane pe care ni le citea la nesfârșit tata în copilărie, ajungem. E chiar reală, îți taie respirația, ai impresia că gastronomia, matematica, perfecțiunea și omenescul s-au împletit într-o armonioasă și spectaculoasă simbioză. Nimic, până acum, nu mi-a tăiat respirația ca această bijuterie-unicat! La noi, poate Bârșana regalează, pe aproape, prin imagine, dar și lăcașul de poveste și de rugăciune din Grecia este mult peste așteptări. De fapt, cred că nu e loc de comparații, fiindcă fiecare loc sfințit e unic. La poarta ei fiind, nu aștepti decât să respiri adierile aripilor de sfinți care au tăiat aerul moale al rugăciunii. Ritmul mănăstirii și al rugăciunii în lăcașurile din Grecia e altul decât la noi, cum, de altfel, e și ritmul dialogului cu pelerinii.

Grecia nu poate să te surprindă și să te cuprindă altcumva decât *altfel*. Te simți și *acasă*, și în *poveste*. În ceva viu, categoric, care te primenește ca o apă rece de izvor într-o zi de arșiță. Cotidiană, sufletească, lumească. Pelerin / peregrin pe harta lumii, n-ai cum să nu fii atins în miezul ființei de acordurile care vibrează aici, pe deasupra munților, în briza mărilor, în baletul pescărușilor și salturile delfinilor, în albastrul ireal al Egee și al cerului și să nu simți adânc re-așezarea valurilor din suflet într-o matcă primitoare, cuminte, caldă, pregătindu-te pentru reîntoarcerea în cotidianul matern.

Și, deși pare (dintr-) o altă poveste, este, totuși, aceeași din care facem și noi parte: creștin ortodoxă. Profund creștin ortodoxă!

Magda URSACHE

Tolerăm intoleranța?

„Nerecunoașterea valorii naște monștri.“
C. Trandafir

Rad Bradbury, în *451grade Farenheit*, afișa programul distrugerii valorilor: „Luni ardem Miller, miercuri ardem Whitman, vineri Faulkner.“ Prozatorul Mirel Taloș și-a găsit titlul: *Să ardă cărțile!*“. Sunt, cu toatele, „gunoiul vechiului“.

Literatura română este scoasă la tablă, examinată politic și interziși cei incorecți. *Oamenii de apă*, care iau imediat forma vasului *Cancel Culture*, sunt gata să rescrie tot, de la Biblie la V.Voiculescu. Să-l rescrie și pe Eminescu? Ei, e mai greu să vâri soarele-n sac (vorba lui Ion Creangă), dar se tot încearcă. Nu-i lipsit de dificultate s-o faci, dar T.O. Bobe a încercat. Culmea ironiei, a luat un premiu Eminescu. Banii nu miros a flori de tei. După Caesar Vespasianus Augustus: „Pecunia non olet!“

Criticii de direcție nouă, de-constructivistă, vor să-l vadă *altfel*: făcătură, fake. Ca istoricul dez-unirii, Lucian Boia, pentru care Unirea e doar o ipoteză. Ce dacă Emil Cioran a scris: „fără Eminescu, neamul nostru ar fi neînsemnat și aproape de disprețuit“?

Opera lui Eminescu, ni se spune, e a unui „organism uzat“. Să fie *Rugăciunea unui dac* (o capodoperă după Cioran), expirată? *Odă în metru antic* – un semn de întunecare a minții și Scrisoarea a III-a, școlărească?

Un Scârlătescu (altul decât Mastercheful cu cuțite în dotare) contrazice ideea de poet nepereche. Găsește trei: Creangă, Caragiale, Maiorescu. Doar că numiții, trei, Doamne, și toți trei, n-au fost poeți, atâta tot. Alți exegeți scot la iveală poeme la care Eminescu mai avea de lucrat, ca să-l elimine din canon. Ioanei Bot (Both) îi displace sintagma de poet național și român (v.*Eminescu – poet național român*). Fiind canonic, e ilizibil, crede Bot (Both).

Multora le pică „adevărul“ din bot că Eminescu e „frigid“, „mortifiant“, „ilizibil“ și că-i intangibil, fiind prea sus,

pesemne. Dintr-un sondaj stradal, ar fi aflat că niciun om simplu, dintre cei intervievați, nu era străin de Eminescu: știau câteva versuri măcar. Deci nu-i nici intangibil, nici ilizibil. Ca publicist, a fost persecutat și de P.P.Carp, și de liberali, neîntrețuți nici azi în a huli, a batjocori. A fost demis din postul de revizor școlar de un ministrul liberal Chițu (Chițu, contemporanul nostru, scrie *esee*), pentru a-și aduce în locul lui Eminescu un ins din suită. Vă sună cunoscut?

Un personaj al meu, din romanul *Strigă acum...*, avea dreptate să spună: „Adevărul nu e la mijloc, ci deasupra.“ Goma a provocat crize de ură și de furie cu adevărul lui. „România literară“ i-a închis paginile, după cel mai „sângeros“ adio: „Adio, Domnule Goma!“, de parcă murise. Iar Goma și-a purtat războiul, în numele adevărului, cu neînfricare și risc.

Tot în „R. L.“ (nr. 3, 1993), Zigu Ornea executa *Omul. Tratat de filosofie creștină*, vol. I, Ed. Timpul, 1993: „Valoarea acestui tratat filosofic este inexistentă.“ Afirmății *sub orice critică*, cum i-a spus Maiorescu lui Gherea despre micii restauratorului, pe peronul gării din Ploiești. Gherea, nu, are statuă de păstrat, în timp ce Goga e taxat „fascist“ (cum pronunță Ion Iliescu, președintele). Blaga e pus la zid de liber-pansiști, iar Sașa Pană e scos mereu din pălăria avangardistă. Dan Anghelescu e și el taxat „fascist“ pentru că scrie repetat despre Vintilă Horia, care, ca să-și suporte cei 46 de ani de exil, l-a transformat în literatură: *Dumnezeu s-a născut în exil*. Operă deschisă, neavând alt acoperiș decât cerul.

Edgar Papu a fost acuzat de Gogu Rădulescu („România literară, 1986), că „propagă idei de extremă dreaptă“. N-a primit drept la replică. Papu calomniat, Moșu Gogu reabilitat și înscris în GDS. Să-l pui pe eruditul cărturar Papu lângă N. Dragoș, pe Cezar Ivănescu lângă același Dragoș, pe Ion Gheorghie lângă... Țociu și Palade, treabă-i asta? E creditat etic Țârnea, că-i talentuos; Nichita Stănescu, nu, n-are talent și-i continuu blamat pentru *Roșu vertical*.

Radu Cosașu, drag mie ca „extremist de centru“ (centrul său, desigur), ironiza „omul și sindromul“. Mulți au sindromul Călinescu. Domnul Ghiță de la Craiova le are pe toate: sindromul Călinescu, dar și sindromul literaturii române per total. Hasdeu? Pentru habilitatul prof. univ., Hasdeu, autor al sintagmei „naționalism creator“, e doar autor de proză porno. A tolera așa ceva într-o universitate și a nu reacționa e inconștientă. Numai că se excelează în a tolera ce nu-i de tolerat.

Un sindrom de tratat are și domnul Florian (și-i tolerăm intoleranța), fiul marxistologului Radu Florian. Domnul Florian nu-l iartă ciclic pe Gyr, care a stat închis cam jumătate din viața de om matur. A avut parte doar de înfrângeri pentru credința sa și s-a rugat Cărții: „Tu fii triumf/ Smulge-mă, Carte, morții și durerii“. Nu i se iartă faptul că a colaborat la „Glasul Patriei“, revistă de propagandă destinată exilului, comandată de PCR. Gyr, în opinia mea, rămâne cel mai talentat poet al închisorilor. Și el, nu altcineva, a înființat Teatrul Evreiesc Barașeum.

În vremi normale, Anton Golopenția (nelegionar) făcea schimburi de scrisori cu Traian Herseni și cu Ernest Bernea (legionari); tot Anton Golopenția recomanda lucrarea lui P.P. Panaitescu (legionar), *Interpretări istorice*. Dialogul nu era blocat de o convingere de extremă dreapta. Să nu uităm că Mihail Sebastian a publicat în „Cuvântul“ lui Nae Ionescu până în ultimul număr al revistei, interzisă de Carol II.

E cam de mulțisor poveste, nu? Acum, confrății împărțiți pe baricade luptă pe viața și pe moartea celorlalți. Cei mai duri hunteri țintesc proza amprentată național. Uite că nemții nu-și denigreză *Heimatliteratur*. Noi, da. Rebreanu și Preda sunt mereu ținte predilecte. Parantetic spus, mi-a fost dat să aud, pe un canal, că personajul cel mai cunoscut din Preda este Ion. De Rebreanu! Mă mir că mă mai mir. Rebreanu e pe ducă din manuale, în favoarea lui Băjenaru cu *Çișmigiu & Comp*. Pentru clasele V-VIII, recomandat e Florin Bican, autorul volumului *Cântice Mârlănești*, mici „povești cu rimă și fără tâlc“. Or, mârlănia prinde și se deprinde pe posturile televizuale.

Prolet-scriitorii „turciți“ (cum îi numește Virgil Ierunca) sunt recompensați cu premii de excelență, ca D. Ignea, șef la ziarul Canalului morții, Dunăre- Marea Neagră. Când i-am reproșat asta, Cezar Ivănescu, mereu inflammat, mi-a urlat că mă dă în judecată. Totuși, nu mi-a plăcut deloc atunci când a fost numit proto-anarhist.

Hingherii ideologici din timpuri ceaușii își pot repara volumele omagiale: pe Ceaușescu îl șterg, îl pun în loc pe Ștefan cel Mare și iau premii, după câte știu, și mai generoase. Multe ciudățenii se pot afla din culisele premiilor literare. Și sunt în acord cu Nicolae Panaite, care constată, în „Expres cultural“, că sunt în URSS „susțineri pentru unii în detrimentul altora“. Buba e spiritul critic. La noi, în Târgul Ieșilor, Dulcele, atmosfera e salubă, în continuare, pentru profitorii realismului socialist, cărora li s-a asigurat o existență prelungită și confortabilă de șefi ai „punctelor de cultură“. Ca bonus, sunt cetățeni de onoare. S-au mai împrumutat și din Valahia. Probabil doamna Ioana Diaconescu a fost crezută când s-a mărturisit fiică sau nepoată a lui Ștefan cel Mare. Altfel de ce ar fi fost aleasă cetățean de onoare al Ieșilor?

Știu de la Theodor Codreanu: când a fost vorba să se acorde titlul de cetățean de onoare al municipiului Huși, unde s-a născut, lui Costache Olăreanu, un consilier s-a opus, pe

motiv că el n-a auzit de Olăreanu. Pe cale de consecință, Olăreanu nu există! N-ai cultură, n-ai opinie, obișnuia să repete la cursuri Mihai Drăgan, deocamdată ultimul eminescolog al Universității „Al.I. Cuza“, sacrificat postdecembrist de cabala mediocrilor.

Christian Schenk se simte nedreptățit (pe dreptate!) de URSS și de ICR. Pentru că propagă cultura română de 50 de ani, fără a confunda cultura cu culturnicia. Și nu cred că a vrut să-și dea demisia din URSS, Filiala Iași, unde e respectat și apreciat pentru realizările sale. Despărțirea, retragerea, demisia din munca de traducător cu har e o metaforă. Cum altfel? Schenk a promovat aproximativ 380 de autori români, clasici și contemporani, în antologii. Procesul de difuzare al celor 150 de cărți de autori români este în dinamică. Nu cred să existe un premiu pentru traducători ca el. Și de ce ar fi blamabil să-ți spui deschis opinia despre situația reală a actualității literare? Cum ar fi ca URSS să aibă secția sa de traducere și promovare a literaturii noastre în străinătate. Că ICR știm cum și pe cine promovează.

Herta Müller a fost nobelizată pentru că a trântit ușa literaturii române. Când i-a murit mama, Virgil Ierunca n-a putut veni în România. Nici n-a știut că a murit. Poșta i-a returnat mandatul cu mențiunea *decedată*. N-a trântit ușa culturii române. Și nu s-a sfiit să afirme că Iorga e „un Erasmus al Balcanilor“. În Creangă, Ierunca a văzut un Hesiod. Steinhardt l-a comparat pe Caragiale cu Rabelais; pentru el, *Lucașfăruș* era „Faustul românesc“. Iată că un evreu poate fi cel mai bun român, iar un român get-beget poate fi anti-român, după cum bate vântul.

Oare Aura Christi sau Radu Ulmeanu nu pot primi premiul unei luni a anului, în valoare de aproximativ 300 de milioane lei vechi? Oare Lucia Negoită nu poate aspira la un premiu la Ipotești? Nici Șerban Codrin Denk sau Virgil Diaconu? Un nesupus nu ajunge sus.

Trăim *vremi antibeletriste*, cum le-a numit C. Stere, absent din manuale. Nu se mai poartă atitudinea morală? Cam da. Cum am mai spus, e mai ușor să-i scuipi pe înaintași, supunându-te blestematei corectitudinii politice, ca să salți tu deasupra. Ideologia asta neomarxistă ne duce spre irațional, spre absurd, e teribil de distructivă, dar e suficient s-o iei în brațe și poți să ajungi la vârful ierarhiei literare.

Cei care, în urmă cu 30 de ani, vedeau în sertar spațiul libertății de gândire și nu îngenuncheau la auzul discursului ceaușist, sunt amenințați acum de ceea ce se cheamă *political correctness*. Cancel Culture e și mai aspră, dacă Shakespeare a devenit rasist antisemit, Romeo și Julieta psihopați, iar preoții criminali. De la Christian Schenk știu că nici Lorelay nu se simte mai bine. Și, cum de departe se vede mai bine, Eugen D. Popin, redactorul șef al revistei „Alternanțe“, îmi scrie: „Dragă Magda, de ce vor ciocli să-l înmormânteze pe Eminescu lunar? Că eu nu am auzit Niciun Cioclu Teuton să vrea să-i înmormânteze pe Goethe, ori pe Schiller ori pe Thomas Mann.“ Cauza: firfirici, steluțe și petlițe aurite, crede poetul *Evanescențelor*.

Ce se poate face contra barbariei?, se întreba în „Bucovina literară“ (1-2-3, 2022) Matei Vișniec, referindu-se la altfel de barbarie: a războiului de la hotarele noastre prescurtate de barbari. Soluția e dată: Să avem *curajul întrebării și al răspunsului*.

Ovidiu PETCU

O alergare de critici (5)

„Trebuie să înfruntăm deschis
riscul de subiectivitate al aprecierii [...].
Obiectivitatea deplină este o utopie.“

Nicolae Manolescu¹

Nu ținem să atacăm cu „*verb zgrunțuros*“ diversele reforme în clasificarea operelor literare pe genuri, familii, specii etc. Pentru noi, nespecialiștii, „taxonomia“ lor învățată în liceu este de ajuns și funcționează. Așa că îi vom lăsa pe Hegel, Platon, Bahtin, Aristotel, Genette, Goethe, Todorov și pe alții ca ei să-și facă ordine cum or ști în haosul ideilor privind ordonarea haosului de opere literare scrise de omenire de-a lungul mileniilor – e meseria lor.

...și totuși: nu cumva însăși această furtună de opinii, mult mai veche decât furtuna de pe Jupiter, este vinovată de ignorarea sistematică a uriașului univers al SF-ului, *gen tematic* definit în episodul anterior² și născut acum o mie opt sute de ani și ceva din explozia unei „pitice tematice“ scăpate din mâna unui sirian renegat³? Fapt e că mai toate istoriile literare au omis cu metodă SF-ul, în vreme ce pentru fantastic au consumat mări de cerneală. Și-atunci?

Dintr-un adânc mai adânc decât noi înșine, ar zice Augustin, o deformație profesională subversivă ne împinge și mai avan către păcatul cârtirii: să fie iraționalul fantastic „mai estetic“ decât raționalul SF? Cât de obosită ne-o fi rațiunea dacă își ia atât de des vacanțe în irațional? Ce fel de specie suntem? Cum să nu medităm cu neliniște la

consecințele cunoașterii atunci când privim un laptop? Cum să nu ne întrebăm care e locul nostru în univers atunci când privim cerul? Cum să nu ne gândim la posibilele greșeli din viitor când le trăim pe cele din prezent? Și cum să nu ne atragă frumosul literar generat de asemenea teme?

(Rumoare printre operele candidate: „Acum o să alegă o carte cu omuleți verzi...“)

Bine-nțeles! „*Obiectivitatea deplină este o utopie*“, nu? Așa că azi vom trage și noi jarul pe turta noastră! Și încă zdravăn!, arătând că nu tot ce nu se vede pe facebook nu există!

Gândim: operă, cultură, facebook... operă... cultură... „*Cele două culturi*“, aparent nemiscibile, identificate de Victor Anestin, de C. P. Snow... Ca și atunci, în 1959, în SUA, când C. P. Snow deplângea „*grava incomprehensibilitate care stăpânește pe literatul ce se abate în aria «stranie» a științei sau pe cercetătorul care vizitează tărâmul «ciudat» al literelor*“⁴, în România anului 2022 lucrurile stau fix la fel; iar „insolubilitatea“ literaturii SF în literatură (scuzați repetiția) urmează același tipar.⁵ Or, dacă admitem ce spunea maestrul Nicolae Manolescu în episodul trecut, anume că „*O cultură s-ar defini prin empatie, nu prin critică*“, ne întrebăm ce cultură poate fi aceea așa intolerantă față de o

¹ ...în *Istoria critică a literaturii române / 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 13.

² ...ca *gen ale cărui teme permit imaginarea unor modele de realitate în care nivelul cunoașterii raționale, superior celui din epoca autorului sau a personajelor, determină fapte și consecințe existențiale specifice*.

³ ...adică Lucian din Samosata, cel care, în a sa *Vera Historia*, descrie, printre altele, primul „război al stelelor“.

⁴ Mircea Malița, „Strategiile de sporire a sensului realității“, *Almanah România literară*, 1987, pag. 6.

⁵ Snow s-a referit la „cultura oamenilor de știință“ și la „cultura oamenilor de litere“, el însuși făcând parte din amândouă prin profesie și preocupări (C. P. Snow, *The Two Cultures and the Scientific Revolution*, Cambridge University Press, New York, 1960, © C. P. Snow, 1959, p. 2.); și cum afinitățile temelor SF cu științele sunt notorii, devine „firească“ și nefireasca separare a literaturii genului SF (identificabil ca *gen tematic*) de restul literaturii (identificabil ca *totalitatea celorlalte genuri*, tematice și netematice); un „rest“ uriaș, care, spre a nu se clasifica de răs, ignoră că împărțirea operelor literare și după *criteriul tematic* e încă operațională, și chiar legală!

alta? Oare s-a decis că temele operelor SF le anulează valoarea literară? Sau că determină, cel mult, o „subcultură“?⁶

Știm că o *cultură* se exprimă și prin artă – opere literare, plastice, muzicale etc. care au un „timbru“ specific. Iar valoarea acestor opere poate consta și în originalitate. Or, spunea Lovinescu în episodul 2, „În artă originalitatea nu stă în noutatea formulei, ci în talentul și energia celui ce izbuteste să-i dea actualitate.“ Iar actualitatea diferă de modă, nu-i așa?

Cu toate astea, *curentele literare* pot fi privite, la rigoare, și ca „modă“. Am învățat însă că ele apar, la inițiativa diferiților autori, ca noi concepții estetice, cu efect de reorientare, de actualizare a expresiei artistice în care se reflectă, dintotdeauna, *condiția umană*. Dar, indiferent de locul, timpul și contextul modelului de realitate propus, indiferent criteriul de clasificare ales, indiferent de curentul în care se încadrează (curent creat fără voie ori conceput cu atenție, nimerit sau asumat de un autor sau de altul), opera literară trebuie să *inoveze* ori să *inventeze literar-convingător* experiențe și trăiri ale unor personaje la fel de convingătoare, trăiri și experiențe mai mult sau mai puțin *actuale*, pe care le asimilăm aproape ca pe trăirile și experiențele din viața reală, îmbogățindu-ne astfel cu noi experiențe și trăiri.

Actual: ceva cu valabilitate în prezent; de dorit, chiar și în viitor; eventual, într-un viitor cât mai îndepărtat. Oare cât de „actuale“ ar putea fi *azi* experiențele și trăirile pe care ni le împărtășesc personajele dintr-un roman cavaleresc străvechi ori dintr-unul SF nou-nouț?

Bună întrebare.

Mereu actual, *general-umanul*. Mereu același, dincolo de spațiu și timp. Același – sau mai degrabă *aproape* același: evoluăm, involuăm... *ne schimbăm*, orice-am face.

Ne schimbăm – în CE? Durata unei vieți omeneste e prea scurtă ca să sesizăm personal rata schimbării. Cei mai mulți dintre noi nici măcar nu își pun problema; și cred cu tărie că știu tot ce trebuie; și că „mâine“ va fi un „azi“ tot ca astăzi, iar viitorul, același „azi“ repetat la nesfârșit. Putem schimba această percepție?

„*Slabă nădejde*“, bombăne conu' Costache⁷, și dispare iar printre paginile dumisale: *acolo* cursa e gata să înceapă.

Aici, la fel. De-a lungul anilor, din laudele emise printre dinți, am înțeles tragicul zbcium al criticului între valoarea operei abordate și sentimentele față de autorul ei. Asta e: „*Trebuie să înfruntăm deschis riscul de subiectivitate al aprecierii*“. Însă acum avem alt rol...

...și alegem: **ANTICIPAȚIA ROMÂNEASCĂ – un capitol de istorie literară**, de Mircea Opriță⁸. Firește că nu sună cunoscut: erudiția își are limitele ei; dar, nebatută-n cuie (și cu puțin efort, ziceam în episodul 4), erudiția se poate extinde și mai mult într-o cunoaștere.

Scriind o asemenea carte, Mircea Opriță știa foarte bine ce risc urma să înfrunte, ca istoric și critic literar. Azi arborăm trufia de-a ne asuma și noi riscul – ce-i drept, mult mai mic decât al maestrului Opriță, având în vedere poziția noastră modestă în literatura națională; dar, ațâțați de năravul ce ne asuprește de-o viață, și cu toată iresponsabilitatea de care suntem capabili, vom spori apăsător acest risc, dezvoltând, în cele ce urmează, motivele acestei alegeri.

...nu înainte de a mai clarifica un aspect: dacă buna-cuviință ardelenescă și stima de sine l-au împiedicat pe Mircea Opriță să recunoască în volum faptul că, publicându-l, era sigur că astfel se va expune antipatiei colegilor și „efectelor secundare“ ale acesteia (pericol pe cât de „subteran“, pe atât de „mortal“, doar știm cu toții *asta*, nu?), ei bine, noi am preferat groasa necuviință bărgăneană de-a spune acestor lucruri pe nume – un alt mod de-a înțelege stima de sine. (Poate că maestrul Opriță ne va bruftui foarte pentru o așa asumare, dar trece.)

1. Expresia lingvistică și ținuta literară se constituie într-o carte de vizită tipică scriitorului, criticului și istoricului Mircea Opriță – om de spirit, meticulos și... plin de „țepi“, căci ironia se simte la ea acasă pe aproape fiecare pagină (în indexuri și în bibliografie lipsește). Autorul utilizează ironia nu doar pentru a da un plus de culoare și profunzime discursului critic, ci și, adesea, ca instrument de savuroasă informare: „*Alături de virtuțile instructive, științei i se constată neîntârziat caracterul spectaculos. O anume publicistică, specializată în mijlocirea transferului de informație «exactă» spre marele public, va înțelege să-și exploateze din plin obiectul activității, proiectându-l frecvent în senzațional. Nelipsiți de talent, dar privați de șansa unor însușiri literare de excepție, pionierii anticipației noastre sunt astfel de popularizatori“; grație lor, „*dirijat cu abilitate și mascat parțial de paravanul improvizat al divertismentului literar, jetul informațional ajunge să cuprindă în raza sa de acțiune, incontestabil, mai mulți cititori dispuși să accepte avantajele cunoașterii științifice decât în cazul unei campanii directe, purtate cu argumente abstracte și în limbajul «uscat» al științelor înseși*“ [p. 34-35] – care nu sunt „obiecte poetice“, zicea Maiorescu în episodul 1, dar pot fi utile „*pentru a arăta cu prilejul lor simțămintele și pasiunile omeneste*“. Se înșela?*

Pe alocuri, discursul capătă accente acide. Autorul observă cu o revoltă rece cum „*Impresia unora [...] că genul adună [...] condee eșuate în alte întreprinderi*“ se alătură ideii că „*literatura de tip SF se reduce la subiectul senzațional al farfuriilor zburătoare*“, sau, mai rău, vede că se pune sub semnul îndoielii însăși „*legitimitatea sa pe teren românesc. Servită într-un ambalaj teoretic improvizat, o asemenea eroare pleacă de la ipoteza că literatura română, fundamental realistă, n-ar avea loc și pentru ficțiunile anticipative*.“ [pp. 12-13].

Ca să tempereze elanul necritic al diverșilor căutători de SF autohton „ancestral“, Mircea Opriță schimbă tactica, opunând bizareriilor susținute de amintiții entuziaști contraargumente pe măsură: „*Nu există niciun motiv*

⁶ SF-ul e privit atât de des ca gen „de consum“, încât și termenul „subcultură“ devine peiorativ în preajma lui!

⁷ Constantin Negruzzi, „O alergare de cai“, *Amintiri din junețe*, Editura Mondoro, București, 2016, p. 36.

⁸ ...Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Viitorul Românesc, București, 2003. Coperta nu are omuleți verzi, dar e verde.

să credem că mult comentatele cuvinte strigate în vecinătatea Dunării în anul 579 (*torna, torna, fratre*) se adresau unui extraterestru. Și nici în scrisoarea redactată la 1521 de boierul Neacșu din Câmpulung nu vom găsi obiecte zburătoare neidentificate.“ [p. 19].

Admirabilă e și măiestria aluziilor înșelătoare: „În sfârșit, ultimul *motiv important*“ pentru a nu aborda fenomenul SF în lucrarea de licență a domniei sale „vizează *conștiința critică a celui ce s-ar fi încumetat atunci la tratarea insolitului subiect*.“ (Scandal!) „În absența accesului la scrieri de vârf din SF-ul mondial – traduceri puține, originale aproape inabordabile – panorama anticipației românești amenința să devină o *întreprindere pur provincială*.“ [p. 7]. (Nu-i scandal...) Această metodă a înălțării unui fals orizont de așteptare astfel ca autorul să aibă de unde îmbrăci lectorul înapoi pe Pământ (urmăriți expresiile pe care le-am subliniat) e folosită și în alte împrejurări. Comentând comentariul unui scriitor și editor cunoscut ca fost redactor-șef și director editorial al unei tot atât de cunoscute reviste „fără sutien“ (...), Mircea Oprea dă să-l aducă la realitate [p. 382], arătând că „în prefața la culegerea“ de povestiri a autorului elogiata excesiv de editor, ultimul „*exagerează întrucâtva lucrurile, din rațiuni îndreptate pro domo, atunci când descifrează la autor o artă «perversă» a manipulării...*“ (suspans!) „... *timpurilor*“ (dezumflare...) – și exemplele pot continua.

Cu alte cuvinte, iarăși întâlnim o operă în care criticul și istoricul prezintă scriitorului ideea, pentru ca scriitorul să o formuleze... scriitoricește; dar, indiferent de numărul unor asemenea precedente, „marca Oprea“ rămâne inconfundabilă; cu „tepi“ cu tot.

2. Analiza operelor abordate de scriitorul, istoricul și criticul literar Mircea Oprea se ridică la cote particulare de exigență, generând unele dificultăți în formularea comentariului nostru, întrucât niciodată nu am reușit să ne punem de acord cu domnia sa nici asupra delimitării, denumirii și definirii genului SF, nici asupra unor aspecte de rafinare a arhitecturii discursului literar în raport cu arhitectura tramei... și nici asupra altor asemenea chestiuni.

(„*Pururea în buza tunului*“⁹, scapă conu' Costache sotto-voce.)

Rezultă că nici gusturile noastre în materie de opere SF nu se suprapun mulțumitor. Așadar, va trebui să ne continuăm discursul cu și mai multă diplomatie, pentru a nu oferi cititorilor spectacolul unei dispute „în familie“. *Hajime!*

În artele marțiale nipone, cuvântul *hajime* înseamnă „începeți“. Îl auzim și acum, căci iată, cele două videoplasme – a Marelui Maestru și a aspirantului la Titlu de Mare Maestru – stau față-n față, gata de luptă.

(Aflăm din povestire: o videoplasmă e o întrupare perfectă a unui om, căci îl copiază întrutotul – dimensiuni, aspect fizic, mod de-a gândi, talente, defecte, amintiri... TOATE; putem specula că este o copie cuantică, întrucât se materializează rapid și după treizeci de minute se

disipă ca și cum n-ar fi fost; la nevoie, de pildă în cazul unei anchete penale, videoplasma e reprogramată să „trăiască“ mai mult; în plus, omul se poate copia la nesfârșit.)

Cu proza *Artele marțiale moderne* (1982), scriitorul Alexandru Ungureanu (1957-2004) ne trimite într-un viitor al sporturilor mortale. „Mortale“ doar pentru videoplasme. Oare? Mircea Oprea observă și analizează: „*Subiectul este îndeajuns de senzațional încât, judecat în sine, să atragă spre el riscurile anticipației comune, paraliterare, de pură aventură exhibată. Spirit speculativ, autorul nu uită însă de semnificațiile etice pe care un asemenea material, bine exploatat, i le poate furniza. Dintr-o simplă problemă de inteligență, povestirea devine una de demnitate umană*“ [p. 296]. Într-adevăr, videoplasma Marelui Maestru jignește repetat și umilește într-un mod nepermis videoplasma aspirantului la Titlu. Aparent hipnotizată de adversara ei, videoplasma aspirantului lansează un atac-surpriză și „ucide“ videoplasma Marelui Maestru. Este o victorie câștigată de om, dar înfăptuită de copia lui. O copie „*cibernetică*“, speculează și maestrul Oprea [p. 296]. O copie care acum se simte superioară originalului fiindcă, ne spune Alexandru Ungureanu, ea a trăit, efectiv, „*o luptă în plus*“.¹⁰ Profitând de acest ascendent, videoplasma îi reproșează omului că și-a sacrificat iubirea pentru un titlu; iubire pe care ea, videoplasma, o resimte acut; și preia inițiativa, executându-l în ultimele ei clipe de „viață“ pe Marele Maestru însuși – acolo, pe loc, în fața tuturor. Așadar, adio Titlu de Mare Maestru; căci, potrivit legii, nu copia, ci omul a înfăptuit crima; iar pedeapsa e aspră: Mircea Oprea remarcă „*suspansul din final, când cel confruntat cu sancțiunea de a-și înfrunta în carne și oase propriile sale copii*“ (patru la număr!), „*o face nu numai ros de remușcări, ci și de o subită îndoială cu privire la adevărul, la autenticitatea naturii sale omenești*“ [p. 296].

Parcă „hipnotizat“ de povestire, maestrul Oprea și-a cam uitat ironiile-n teci...

„*Și dacă originalul nu se află printre noi?*“¹¹

„*Ah! mă sparii!*“¹², tresare conu' Costache¹², numai ochi și urechi.

SF: omuleți verzi, farfurii zburătoare, paraliteratură... Oare? „*Cum e să fii copie?*“¹³ Bună întrebare: când luăm în derâdere SF-ul, gen care a creat un univers de insolit-imaginare ecouri ale existenței noastre reale, *cât suntem de convinși de propria noastră autenticitate?*

Întrebările de mai sus vă răspund pentru ce, dintre toate abordările critice din volum, am ales doar acest exemplu. Acum vă rog să transformați o problemă existențială concretă într-una imaginară, încadrabilă tematicii SF, dar având autenticitatea realității. Reușiți?

¹⁰ Alexandru Ungureanu, „Artele marțiale moderne“, din volumul *Timpul este umbra noastră / o antologie a anticipației românești*, ediție concepută și îngrijită de Cornel Robu, Edit. Dacia, Cluj, 1991, p. 428.

¹¹ Al. Ungureanu, „Artele marțiale moderne“, *Timpul este umbra noastră*, p. 434.

¹² C. Negruzzi, „O alergare de cai“, *Amintiri din junețe*, 2016, p. 40.

¹³ Al. Ungureanu, „Artele marțiale moderne“, *Timpul este umbra noastră*, p. 424.

⁹ C. Negruzzi, „O alergare de cai“, *Amintiri din junețe*, 2016, p. 35.

Asta încearcă să facă *literatura SF*. Nu îi este ușor să convertească *autenticul condiției umane reale* în *autentic... imaginar*; însă uneori, cu inspirație și talent, izbuște; deci *există*.

3. Beneficiile aduse literaturii de volumul ANTICIPAȚIA ROMÂNEASCĂ – *un capitol de istorie literară* – nu se datorează doar unicității. O analiză a structurii cărții relevă elementele de contribuție la sporirea valorii viitoarelor opere literare de anticipație (SF) și, în consecință, a valorilor literaturii naționale.

Semnificația titlurilor celor două părți ale volumului – *Ficțiunea și Exegeza* – evocă „pilonii” strategiei adoptate de autor în analiza componentelor și mecanismelor fenomenului SF românesc. Parcurgerea titlurilor aferente acestor două direcții ale discursului oferă o concisă imagine a complexității fenomenului SF în sine, iar volumul o detaliază, încheindu-se (anticipativ, desigur) cu capitolul *Perspective*. Cartea este notabilă și ca viziune teoretică a SF-ului ca gen literar, și ca abordare originală, din punct de vedere istoric și critic, a literaturii SF naționale, cu bogate trimiteri comparativ-analitice la SF-ul mondial.

Judecând după numărul autorilor autohtoni a căror activitate și operă au fost supuse analizei (o sută șaptezeci și cinci), adăugând numărul de autori români și străini citați (de vreo patru ori mai mare), bibliografia impresionantă (peste douăsprezece pagini de titluri scrise mărunt), notele (peste douăzeci și două de pagini scrise la fel), cele șaisprezece capitole (plus *Perspective*), indexul de titluri (peste opt sute de lucrări), toate într-un volum de 662 de pagini, rezultă că efortul autorului de a scrie acest capitol de istorie literară a fost remarcabil. Radu Voinescu ni-l arată pe Mircea Opriță cum „*Identifică volume ignorate ca importante, dezgropă altele, uitate până și de bibliografi, se cufundă în praful colecțiilor de periodice pentru a recupera de acolo povestiri, schițe, foiletoane sau articole cu ambiții teoretice*”¹⁴ (precum acesta) ș.a.m.d.; o muncă migăloasă și complexă, susținută de-a lungul multor ani și condensată într-o carte ca „*o oglindă a operelor, autorilor, epocilor, revistelor, fanzinelor, cenaclurilor, articolelor, tendințelor, orientărilor, stilurilor, temelor care au constituit substanța și vehiculele acestei literaturi*”¹⁵, valoros izvor de documentare într-un domeniu rar investigat de istoricul și criticul literar și o plăcută lectură instructivă pentru scriitor și cititor.

Prin toate acestea, ANTICIPAȚIA ROMÂNEASCĂ – *un capitol de istorie literară* devine, incontestabil, o dovadă a legitimității existenței cu drepturi depline a literaturii SF în spațiul valorilor Literaturii.

Din păcate, importanța cărții și profesionalismul autorului nu justifică tăcerea care a învăluit atâtea ani acest volum de excepție. Ea trădează o (de-acum tradițională) discriminare pasivă: în ciuda beneficiilor aduse literaturii

române, tacit nerecunoscute, ANTICIPAȚIA ROMÂNEASCĂ a „beneficiat” în lumea revistelor aferente UR de *o singură abordare*: studiul criticul Radu Voinescu, intitulat – pe cât de inspirat, pe-atât de curajos – *Anticipația românească sau legitimitatea unui gen literar*. Situat comod la nivelul de excelență al cărții pe care o discută, „*Acest succint comentariu*”¹⁶, cum îl numește nedrept de modest autorul, ocupă nu mai puțin de patru pagini din revista botoșăneană HYPERION, nr. 10-11-12/2011.

Publicarea în HYPERION a sus-amintitei analize – onestă, iscusită și bogat documentată – se constituie într-un fapt deloc surprinzător pentru cei care îi cunosc pe membrii colectivului redacțional al revistei. Pentru ceilalți, acest gest de camaraderie literară între HYPERION – o revistă care apare *sub egida Uniunii Scriitorilor* – și ANTICIPAȚIA ROMÂNEASCĂ – *un capitol de istorie literară* – poate reprezenta și pe mai departe unica soluție de a se fi putut publica *Anticipația românească sau legitimitatea unui gen literar*, lucrare mult prea amplă în raport cu spațiul tipografic al celorlalte reviste de literatură.

EPILOG

Nu toți obținem ce ni se cuvine și nu tuturor ni se cuvine ce am obținut. Puterea strică naturile slabe, inferioritatea ne înrăiește, bogăția ne face ticăloși. În fața criticii deșănțate, nicio operă și niciun autor nu rezistă: vocația răului poate zugrăvi în orice clipă un Aristofan grobian, un Aristosto nebun sau un Shakespeare incult, iar coperta înfățișând o fetiță aplecată să culegă o ciupercă poate fi iar mârjită de invidia unui constipat apt să repete că imaginea arată o mucoasă aplecată să-și facă nevoile în fața comisiei de validare a dosarelor pentru UR.

(Rumoare printre operele critice: „Lumina a intrat deja cu noaptea-n luptă...”¹⁷)

...și ne răzgândim: „*Obiectivitatea deplină este o utopie*”, dar și „alteritatea” e strict relativă – căci, în lipsa prejudecăților, ea se pierde în *diversitate*, care e naturală. De acolo, din înălțimile ei neînțelese de prea mulți pământeni, *Diversitatea Operelor Literare* ne privește cu nemuritoare milă cum ne-nclăștăm în micile noastre vrajbe... dar zâmbește.

Anunțăm operelor candidate la această „alergare de critici” hotărârea luată adineauri: vor participa TOATE. Așa cum sunt ele – și mai „*frumușele*”, și mai „*sluțișoare*”, ca acolo.

Cine va câștiga?

Va câștiga **autenticitatea**.

Dar ce este autenticitatea?

Bună întrebare. *Hajime!*

¹⁴ Radu Voinescu: „Anticipația românească sau legitimitatea unui gen literar”, revista *Hyperion*, nr.10-11-12/2011, Fundația Culturală „Hyperion – Caiete botoșănene”, Botoșani, p. 119.

¹⁵ *Ibidem*, p. 119.

¹⁶ *Ibidem*, p. 119.

¹⁷ Reamintim că este replica dată de Lady Macbeth în episodul 1 al „serialului” nostru.

VĂDIREA CERTITUDINII

Neîndoios, are ortodoxia românească multe minți luminate, cu cuvânt puternic pentru creștinătatea reactualizată și pentru contrarea ateismului, adică a „iraționalului, antiștiinței și antiempiricului logicii dogmatizate”, și care știu ce poziție să adopte față de căderea în ritualism și provocările postmodernității religioase.

În situația improbabilă a unui dialog sau a unei dezbateri privind firea lui Dumnezeu cu englezul Richard Dawkins, „un ne-credincios profund religios” echipat cu New York Bestseller în 2006 („Dumnezeu o amăgire”), numit „cel mai cunoscut dintre ateii lumii”(!!!), eu socot (de) chemat, prin deschidere și cunoaștere, monahul român Serghie. Starul ateu, cu știința omului comun și fost „profesor de înțelegere publică a științei” la Universitatea Oxford trebuie să se bucure de „cuvintele pline de putere științifică și dragoste de Dumnezeu” ale unui părinte de mănăstire cu gândire interdisciplinară. Cesiunea este să vrea le cunoască.

Monahul Serghie a învățat în prima tinerețe abc-ul din Hatha Yoga și recunoaște că praxisul fizic și psihic indian a fost un păcat din punct de vedere creștin, dar susține că nu a crezut niciodată în mistica specific yoghină. Fiind un om rational, i s-a părut un absurd contopirea totală cu dumnezeul maștrilor. A participat la manifestațiile din stradă contra comunismului din decembrie 89, fiindcă, așa cum mi-a spus, a iubit și iubeste libertatea din tot sufletul său. De profesie inginer, a fost profesor de liceu și inventator cu brevete înregistrate la OSIM, are, într-un moment de rugăciune ortodoxă revelația unei cruci de lumină și renunță la cariera didactică după 10 ani și, după alte căutări, realizează că „totul se învâрте în jurul crucii” și intră într-o mănăstire creștin-ortodoxă.

Călugărul român Serghie publică în 2013 la Editura Egumenița o carte-cheie: „Sfânta Treime-Tatăl, Fiul și Sfântul Duh-cauza cauzelor pozitive”. Deși tirajul s-a epuizat rapid, cartea a fost întâmpinată cu reținerea „duhovnicească”. Un necunoscut formulează o „excepțională apologie adusă creaționismului, Creatorului”, iar teologii zilei, frații întru Hristos, fac ascultare tăcerii, aplică teoria amânării cf. Mihail Ralea. Probabil este necesară o reeditare.

Acum, anul de grație de pace și război 2022, același monah Serghie dă bun de tipar pentru o nouă pledoarie: „Dumnezeu o certitudine”, carte care se editează cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuțiului. Nu doar după titlu, ci și prin „inteligența liberă” și rigoarea științifică, tomul este un dosar greu de argumente pentru existența lui Dumnezeu și poate fi luat și ca o replică la amăgirea „ne-credinciosului profund religios”.

Monah SERGHIE

Programul ateilor evoluționiști – umilirea științei de dragul ideologiei

„Noi ținem partea științei(!) în ciuda absurdității evidente a unora dintre explicațiile ei, în ciuda eșecului său de a împlini multe din extravagantele sale făgăduințe de sănătate și viață, în ciuda tolerării de către comunitatea științifică a unor povești inconsistente luate ca atare, fiindcă ne-am luat un angajament prioritar, un angajament față de materialism. Nu metodele și instituțiile științifice ne constrâng să acceptăm explicația materialistă a lumii fenomenale, ci, dimpotrivă, aderența noastră apriorică la cauzalitatea materialistă ne obligă să creăm un aparat de investigare și un set de concepte ce produc explicații materialiste, indiferent cât de potrivnice, intuiției, indiferent cât de mistificatoare pentru cei neinițiați. Mai mult, materialismul este absolut, căci nu putem să acceptăm ca un Picior Divin să ni se pună în prag.”

Dr. Richard Lewontin

Iată o mostră fulminantă a geneticianului ateu Richard Lewontin, unde descoperim adevărul ideologiei neomarxiste, după care se ghidează majoritatea cercetătorilor darwiniști fundamentaliști. Conform programului adoptat se poate explica virusul mistificărilor ateist-evoluționiste care abundă în toate manualele școlare și cursurile universitare. Cenzura informațiilor științifice este clară: precum în regimul comunist, informațiile sunt triate

sau deformate pentru a servi lamentabilei cauze de contestare a existenței lui Dumnezeu. Din citirea cu atenție a fragmentului din programul dogmei fundamentaliste, sus-menționat, se poate observa că adevărul științific secundează în opțiuni, ceea ce interesează în ideologia materialist-dialectică(!) este folosirea oricărui mijloc josnic de a îngenunchea orice tendință ce ar evidenția Subtilitatea nemărginită și absolută, Cauza Primă a Universului văzut și a celui nevăzut. Ce am putea spune despre atitudinea ateilor față de veridicitatea unor informații științifice, care nu se conformează cu indicațiile programului-manifest? Deontologia și adevărul au fost îngenuncheate de dragul doctrinei neomarxiste. Asemenea oameni nu mai au o cugetare liberă. Duhul de la tabloul de comandă a gândirii lor cenzurate ideologic îi conduce spre o manifestare antiștiințită. Toate rezultatele cercetărilor și experiențelor vor fi canalizate, nu pentru a media și a reliefa adevărul ci, în ciuda adevărului. Față de un asemenea comportament nu ne rămâne decât să ne rugăm lui Dumnezeu să le lumineze mintea tuturor celor care și-au blocat cu bună știință structurile logice de pe cortex, anume, cugetarea liberă.

Iar, în cazul fanatismului religios, orice constrângere a rațiunii pentru a crede, urmărind de fapt cu viclenie, prin masca unui fals sacru, interese mundane, vine în totală contradicție

cu credința hristică(vezi cazurile islamului și hinduismului fundamentalist, comportamentul Inchiziției și extremismului protestant din Europa). Sublimul credinței veritabil-creștine ni-L oferă Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu: nu obligă pe nimeni să-L urmeze. Are delicatetea divină de a respecta suveranitatea spirituală. „Iată, stau la ușa și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine.“ Apocalipsa 3.20 „Cine e nedrept, să nedreptățească înainte. Cine e spurcat, să se spurce încă. Cine este drept, să facă dreptate mai departe. Cine este sfânt, să se sfințească încă.“ Ibid. 22.11 Din păcate, libertatea omului, una dintre cele mai plăcute stări existențiale, a fost maculată istoric de o conduită extremist-activată. După ce a studiat cu atenție scrierile creaționiste și darwiniste, profesorul de Științe juridice de la Berkeley University din California, Phillip E. Johnson, nevirusat de vreun -ism ideologic sau religios, având o atitudine demnă de respect față de realitatea datelor științifice a surprins foarte bine conduita darwinistilor: „În loc să ia în serios problemele intelectuale și să le riposteze, ei răspundeau de obicei prin tot felul de divagații și un limbaj imprecis, ceea ce făcea cu neputință discutarea obiecțiilor reale față de darwinism. Este exact felul în care vorbesc oamenii ce încearcă cu tot dinadinsul să nu înțeleagă un lucru. Un alt mod de a evita problema era marele contrast pe care l-am observat între tonul extrem de dogmatic folosit de darwinisti când se adresau publicului obișnuit și recunoașterea pe față, în cercurile științifice, a serioaselor dificultăți ale teoriei... A fost extrem de șocant pentru mine ca, pătrunzând în acest domeniu, să văd cât de defectuos era, de fapt, raționamentul său, cât de ilogic este întregul domeniu științific al evoluției și cât de mult se opuneau savanții la aplicarea oricărei logici în el. Am simțit deci că era o adevărată ocazie pentru cineva din afara științei, care era interesat de o corectă gândire logică, mai curând decât de promovarea unui anumit set de soluții, și aceasta este misiunea pe care mi-am asumat-o din acel moment... Este evident că biologii ce studiază o viață întreagă biologia sunt autorități legitime în privința amănunțelor despre cele aflate de ei în investigația lor, iar cineva din afară nu are cum să pună la îndoială acele lucruri, dar cineva din afară poate desigur să pună la îndoială modul lor de gândire, mai ales când se vedește că ei cred în ceea ce cred nu din pricina a ceea ce știu ca biologi, ci în ciuda a ceea ce știu ca biologi. Este o mișcare filosofică întemeiată pe materialism... deci e o chestiune de gândire, și astfel ține mai mult de disciplina mea decât de a lor.“ O altă personalitate marcantă, cercetător asiduu al darwinismului, fostul președinte al Academiei Franceze de Științe, Dr. Pierre P.Grassé, unul dintre cei mai mari biologi contemporani, fără a fi un om religios, nu își compromise demnitatea de adevărat om de știință și, în finalul cărții sale *L'evolution du vivant*, deconspiră pierderea deontologiei cercetătorilor darwinisti, plâsmuirii unei noi pseudo-științe:

„Prin uzul și abuzul unor postulate ascunse, al unor îndrăznețe și adesea neîntemeiate extrapolări, s-a creat o pseudo-știință. Ea prinde rădăcini în chiar miezul biologiei, făcând să rătaască numeroși biochimisti și biologi, ce cred în mod sincer că acuratețea conceptelor fundamentale a fost demonstrată, ceea ce este departe de realitate.“ Corifeii neo-marxiști consideră compozitul intelectual, coordonatorul de facto al viului ca ultimul produs de excreție a evoluției de la simplu la complex... o sabotare constantă a gândirii sanogenetice, de mai bine de 150 de ani. Cu tot arsenalul de subminare a

logicii corecte evoluționismul virusează manualele și cursurile universitare, parafat de acordul tacit al magnaților ateți ai trus-turilor mediatiche de extremă-dreapta sau de extremă-stânga. Cercetătorii creaționisti trebuie să devină mult mai persuasivi pentru a elabora o psihologie corectă a adevărului și a evidenția că realitatea în care trăim este o consecință a unei Entități anistorice absolute, intelectual-suprarațională. Doar o configurare supersenzitiv-reflexivă și pozitivă confirmă sau infirmă veridicitatea unei realități. În lipsa structurii energetice flexionare orice existență prisosește un nonsens, o jucărie rebut. Dumnezeu a făcut omul pentru a se bucura în mod răspunzător de creația Sa. De unde știm și percepem că noțiunile: de spațiu, timp, materie, formă, culoare, cinematica corpurilor ș.a. sunt reale? Timpul, spațiul, materia, distanțele, culorile, formele, dinamica coordonată etc nu există decât în spațiul organizat al unui spirit receptiv. Acești parametri intelectivi sunt decelați și confirmați, după decodificare pe conexiuni energetice neuronale logice specifice, de entitățile intelective corespunzătoare omului(constiința, psihicul și conștiința suprarațională). De asemenea, infinitul real și subiectiv persistă prin schematizare logică în creierile noastre. Un animal, un idiot, un retardat, un fundamentalist ideologizat nu poate percepe realitatea ontologică a unei Doxe nelimitate, din cauza unui handicap spiritual, sau unui blocaj autoimpus, prin improprierea unei concepții materialialiste; dincolo de bolovani, doar bolovani. După aceea, cugetarea mancrutizată: „nimic nu poate fi real în afara directivelor spirituale trasate ideologic de programul partidului.“ Orice spațiu decelabil, închis, reflectat impune un reglaj și un început al măsurării organizării(entropia = un start perfect al organizării: 100%). Cine poate concepe, organiza și regla? Experiența milenară, judecata cea sănătoasă și bunul-simț ne dovedesc că doar inteligența poate inova inteligență. În consecință logica validată istoric și bine configurată pe creierile necontagiate doctrinar ne direcționează spre Cauza transcendentală a cauzelor contingente, distinctă prin procesare, contabilizare, reglare și discriminare a imensității nedeterminate a informațiilor specifice Universului mare și Universului mic. Fiecare planetă dintr-o galaxie are o viteză de rotație în jurul axei și o viteză de rotație orbitală, concepute pentru o funcționalitate durabilă în spațiul și timpul cosmic. O viteză orbitală mai mare ar fi îndepărtat planeta de stea, o viteză orbitală mai mică ar fi direcționat-o spre distrugere; căderea în steaua în jurul căreia trebuia să orbiteze; intervenția unui spirit superdeștept nu poate fi tăgăduită. De ce? Cel puțin 10100 aștri respectă legile gravitaționale ale cosmosului mare. Nu uitați de statistica matematică ce nu vrea să parafeze iraționalul dogmatizat, inserat fraudulos de intelectuali noptii! Probabilitatea de organizare a materiei din loteria chimică și fizică este nulă. Prin urmare, avem nevoie de un Arhitect, înzestrat cu un Spirit nemăsurabil al holometriei. A da valori cantitative și calitative întâmplărilor, în configurația coerentă a stelelor, prin reglajul suprarațional din coincidențe fericite-necesare, dezvăluie un animism degradant pentru oricine se consideră intelectual, în consecință, cel mai grav atentat adus judecății umane pozitive, mai ales în acest început de mileniu trei. Din păcate, astăzi, știința secolului al XXI-lea, omniprezentă în toate domeniile de activitate umană, manipulată de magnații eclipsei de lumină, patronii celor mai mari trusturi de media, ne prezintă plâsmuirile pseudo-științifice ca teorii valabile. Se remarcă cu claritate

realitatea bunurilor materializate de ființa umană, în lumea în care trăim: doar proiectanții specializați plăsmuiesc inteligențe artificiale, roboții industriali, militari și casnici, mașinile unelte, aparatele electrocasnice ș.a. Dacă mă prezint la o testare psihică pentru angajare și susțin că amintitele creații ale oamenilor au apărut prin bunăvoința unui formator racemic, sunt sfătuit să fac un tratament psiho-mental pentru a reveni la o sănătate normală a creierului. Dacă afirm că tot ce este ireductibil de complex provine din lanțul prestabilit de efecte premeditat de Cauza anistorică suprarățională, sunt un cap pătrat, un nebun, un prost. Procesarea, organizarea și reglajul unui număr nedeterminat de parametri ai Universului mare și ai celui mic, promovat din rodul punctajului maxim câștigat la loteria șanselor oferite întotdeauna de ceasornicarul orb, după opinia celor de pe insula raționalului, sfidează bunul simț. Susținerea unor asemenea ineptii ține mai mult de dogme, nu de știință. Din păcate, îți poate favoriza și un Premiu Nobel, dacă ești bine consolidat academic și în politic. Între galaxii există spații de protecție de milioane de ani lumină. Nu a fost o explozie năzdrăvană cu pulsări cronologice. Fiecare galaxie poate fi considerată un spațiu închis. Modelul cosmologic real (sistemul nostru solar) prezintă legi astronomice valabile și pentru celelalte sisteme planetare din galaxiile observabile. Prin analogie deducem că pe lângă alte necunoscute, tot cosmosul ca să existe, trebuie să respecte și legile de mișcare și de gravitație ale planetelor din spațiul nostru cosmic prim-cunoscut, unde Soarele ocupă centrul intenționalizat. Timpul și spațiul cosmic dănuiesc asigurați de vitezele de rotație orbitale ale corpurilor cerești, toate premeditate, nu întâmplătoare, arată lucrarea minunată a lui Dumnezeu prin mărimea fizic-astronomică legiferată prin entropie. Intelectul uman, conceput de Creatorul absolut pentru a dovedi realitatea fizică și spirituală, prin modulele informatice, senzoriale și cele decizionale ale rațiunii, este contestat de cei care și-au construit pasarele doctrinare de ingenunchere ale cunoașterii empirice. Cosmosul mare persistă pentru că s-au făcut optimizări între timp și spațiile astronomice. Cine poate confirma sau infirma? Doar o doxă judicioasă dotată cu schemele logice despre timp și spațiu impregnate pe creier. Orice scenă se concepe pentru a prezenta spectacole, așadar, în afara conștiinței nu se află nimic. Numai cei ce umilesc grosolan rațiunea consideră inteligența ca o rezultată conexă din biblioteca suprapunerilor victorioase a cantităților și calităților de materie, prin evoluția pas cu pas, din chimie și numai chimie. Acum, reflectați și la rizibilul în cel mai mare grad, promovat de astrofizicienii atei, în ciuda științei, în ciuda rațiunii: Soarele, considerat de unii astronomi o stea de generația a doua (sau a treia) s-a format acum 5 miliarde de ani dintr-o nebuloasă* (ipoteza Laplace) relictă, rezultată din explozia unei stele masive.

* Fizicianul și matematicianul Pierre-Simon de Laplace (1749-1827), încercând să răspundă la întrebarea lui Napoleon: de ce este galaxia noastră stabilă, pentru a-l elimina pe Dumnezeu din ecuația Genezei Universului, a imaginat o teorie a perturbațiilor, un formalism matematic prin care încerca să calculeze efectele cumulate de numeroasele mici influențe asupra mișcărilor de rotație a unei planete. Cercetătorul ateu al veacului său recomanda un prim model, referitor la originea configurării planetare, ipoteza nebulară: galaxia noastră s-a autoorganizat prin contracție dintr-o nebuloasă de gaze și de praf stelar. Un fetișism clar: destinul și timpul țintesc la

ruleta rusească cele mai râvnite câștiguri ale organizării materiei, inovând limbajul matematic al legilor mecanice astrale, cu scopul introducerii de coerență în fizica și chimia cosmică. Ca matematician, dacă ar fi făcut efortul utilizării statisticii matematice, calculând probabilitatea despre coerența formării și organizării cosmosului din procese aleatorii, nu ar fi propus ipoteze, în ciuda lui Dumnezeu, științei și judecății sănătoase.

* Ce înseamnă praful cosmic rezultat din arderea gazelor de combustie stelară? Sterilul rezultat din explozia unei supernove este doar o ipoteză. Nu se cunoaște compoziția chimică exactă. Explozia unei bombe atomice se manifestă prin radiații, căldură, impuls electromagnetic și undă de șoc, foarte puternice. Unde sunt gazele combustibile necesare unei noi stele? Este adevărat: sub presiuni foarte mari gazele se pot solidifica. Acest aspect ne conduce la ideea că tot cosmosul ar trebui să fie plin de metale pure. Totuși, compoziția chimică a cometelor și meteoriților nu confirmă ipotezele astrofizicienilor atei.

Trebuie să înțelegem că un spațiu fără coordonatele de percepție, de focalizare a gândirii rezultate dintr-o judecată corectă, timpul, spațiul, deplasarea, forma, culoarea, sunetul, mărimea, numărul, stările de agregare, radiațiile ș.a. ar fi fost un non-sens ontologic, dacă nu ar fi mecanismele inteligente de decodificare, memorare, analiză și sinteză. Modul de impregnare a referințelor (memoriile fizice, chimice și biologice), caracterizat printr-o complexitate ireductibilă, se raportează absolut necesar și sincron cu orice judecată activă. Toți factorii rezultați din reflectarea obiectivă a realității de către conștiința noastră se percep, deoarece excitațiile decodificate din mediu extern și intern sunt analizate, discriminate și ierarhizate după necesitățile biologice și spirituale (om) ale nevoilor cotidiene. Comparativ cu structura judicioasă a componentei reflexiv-umane, compozitul intelectual mai cuprinde inteligența suprarățională a subconștientului, celei care îi revine procesarea, contabilizarea, analiza și discriminarea generală (100%) a datelor, numite deliberat preconștient sau inconștient de biologii și psihologii evoluționiști, ca și cum aceste componente cognitive fundamentale ar fi dominate de procese aleatorii. Reducerea fortuită a complexității ireductibile a acestui supercomplex spiritual la o concepție mecanicistă, considerând că polivalența proceselor metabolice, programarea biocronică a tuturor celulelor și organelor sunt coordonate exclusiv prin mecanisme tip feedback, conturează un alt artificiu al ignoranței tributară doctrinei materialiste, mediatizate și promovată ostentativ de corifeii darwinismului, în ciuda științei și bunului simț. Reglajul pozitiv și negativ din procesele automatizate industriale au fost proiectate de ingineri automatiști sau un colectiv de specialiști, cele biologice nu sunt constante, se programează în funcție de vârstă. Retroacțiunile asigură stabilitatea și echilibrul în spațiul concentrat de energii biopsihice și pot fi modificate de N situații; în cazul unui mediu toxic sau de boli și de stres emoțional. Cum poate cineva să-și compromită reputația de specialist în domeniul viului, postulând că procesele biologice se reduc doar la automatisme feedback (apărute întâmplător), când biocronia oricărei vietăți ne prezintă viteze, volume, cantități și calități de biomateriale ce variază cronologic cu vârsta, fiind programate și supervizate pentru dezvoltarea unei creaturi până la moarte. Experiența istorică a lumii statuează prin principiul cosmic al cauzalității că orice program rezultă din proiectul unui programator. Paradoxul hilar pe care activiștii neomarxiști îl introduc ca dogmă se

referă la afirmațiile referitoare la originea inteligențelor menționate, cea artificială, o invenție a omului, în timp ce, cele 3 tipuri energetice intelective, sublim interconectate, implicate în dezvoltarea oricărei ființe, imens de complexe, de la panoul de comandă a biomateriei, au apărut printr-o sincronizare de miliarde de miliarde de miliarde etc de coincidențe fericite. Totuși, omul sănătos psihic, făcând analogia corectă cu realitatea observațională, adevărată ontologic, afirmă cu claritate: numai inteligența creează inteligență. Formulările de coerciție asupra intelectului: evoluția graduală, pas cu pas, întâmplările de necesitate, coincidențele fericite, haosul organizator, monstrul dătător de speranță, forme măiestre ale naturii, patente ale naturii, ceasornicarul orb etc sunt cele mai teribile atentate istorice aduse vreodată de intelectualii nopții, rațiunii și logicii sapiențiale...parafrazând pe Newton: ateismului îi lipsește bunul-simț rațional. Realitatea nu poate fi contestată, ea ne prezintă unde stocasticul, orbul ziditor, jucătorul magistru la loteria naturii, patentează indiscutabil în: depunerile de aluviuni, prognoza meteo, cutremurilor și vulcanilor, forma stâncilor provocată de eroziune ș.a. Totuși, ceea ce considerăm noi ca întâmplător în interpretarea fenomenelor meteorologice sau de alt gen derivă din ignoranță, deoarece nu avem toate datele necesare rezolvării necunoscutelor. Se observă cu pregnanță elementele provocatoare de dezordine în cosmos, în viața personală, în viața socială, în natură etc; doar factorii naturali extremi și intelectualii nopții generează dezarticularea ordinii și legii. Războaiele, revoluțiile, crimele, jafurile, violurile, bolile concepute în laboratoare etc luxează ordinea fizică și chiar legile morale imprimare de Dumnezeu în spiritul uman. Cine produce dezordine, dezarmonie și dezechilibru în viața omului și în biosistemul planetar? Răul(păcatul) manifest prin distrugerea armoniei naturii și libertății mântuitoare, din păcate, inovat și activat de inteligența demonică a fundamentalistilor atei și extremiștilor religioși, duce un război de gherilă contra genității firescului divin. Ce soluție propune creștinismul veridic ca factor de stabilitate familială, socială și planetară, de ordine, de pace și de bună conviețuire între oameni? Iată ce ne învață apostolul Pavel: adoptarea Duhului Sfânt înseamnă acuitizarea cugetării pozitive de a experimenta raiul încă de pe pământ: „Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința,/ blândețea, înfrânarea, curăția;“ Galateni 5.22,23.În schimb, inteligența duhului întunericului, specialistă în dezordinea progresistă, promovează valențele răului ca mod normal de a viețui. „Iar faptele trupului sunt cunoscute, și ele sunt: adulter, desfrânare, necurăție, destrăbălare,/ Închinare la idoli, fermecătorie, vrajbe, certuri, zavistii, mâni, gâlcevi, dezbinări, eresuri,/ Pizmuiri, ucideri, beții, chefuri și cele asemenea acestora, pe care vi le spun dinainte, precum dinainte v-am și spus, că cei ce fac unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu.“ Galateni 5.19,21 Un alt ateu activist fundamentalist, pentru care credința în Dumnezeu se atestă ca inamicul numărul 1, în dezvoltarea normală a societății umane, doctorul în zoologie darwinistă Richard Dawkins⁷ consideră religia ca fiind cea mai periculoasă dintre multiplele iluzii la care umanitatea este vulnerabilă. Nu exista o explicație clară despre ce înseamnă mecanismul evoluției pas cu pas, de la bază la vârf, stimabilul domn o face cu toată responsabilitatea. Sper ca noile manuale și cursuri de biologie darwiniste și neodarwiniste să menționeze evenimentul în

istoria științei începutului de secol XXI, iar teoria sintetică a evoluționismului să se numească teoria handicapurilor triumfătoare, în ciuda capetelor pătrate, neghobilor nereceptivi la mesajul generos al materialismului dialectic și istoric. Iată acum demonstrarea strict-științific-revoluționară a transformismului pas cu pas sau apologia ridicolului în cel mai mare grad: „La ce servește o jumătate de ochi?“ sau „La ce servește o jumătate de aripă?“ sunt, ambele, părți ale argumentului „complexității ireductibile“. O unitate funcțională este ireductibil complexă dacă prin îndepărtarea uneia dintre componentele ei, ea încetează să mai funcționeze. S-a presupus că acest lucru este evident de la sine atât pentru ochi cât și pentru aripi. Dacă ne gândim însă puțin la aceste presupuneri observăm imediat eroarea. Un pacient cu cataractă căruia i-a fost îndepărtat cristalinul nu poate vedea imagini clare fără ochelari, însă poate vedea îndeajuns de bine pentru a nu se lovi de un copac sau pentru a nu cădea de pe culmea unui munte. O jumătate de aripă, într-adevăr, nu este la fel de bună precum o aripă întreagă, însă este, cu siguranță, mai bună decât o aripă inexistentă. O jumătate de aripă îți poate salva viața ușurându-ți căderea dintr-un copac înalt. Iar 51 de procente de aripă te pot salva dacă ai căzut dintr-un copac și mai înalt. Indiferent ce fracțiune de aripă ai poseda, există o înălțime de la care aceasta îți va salva viața, lucru pe care o aripioară ceva mai mică nu l-ar fi reușit. Experimentul mental cu copaci de diferite înălțimi, din care s-ar putea cădea nu este decât o modalitate de a înțelege teoretic faptul că trebuie să existe un gradient al avantajului, de la 1 procent și până la 100 de procente. “ Există o doză de pesimism la adeziunea cititorilor față de argumentația patetică și doctrinară, dar adânc științifică a stimabilului domn profesor, despre viețuitoarele afectate patologic, dar remediabile după un meniu ideologic în milioane de ani(numai unii taxoni au gustat din ambrozia revoluționară a darwinismului), pe care o finalizează cu un profund regret: „Dacă această carte are efectul scontat, cititorii credincioși care o deschid vor fi atei atunci când o vor termina. Cât optimism prezumțios! Capetele pătrate dintre cei credincioși sunt, desigur, imune la argumentație, dovedind rezistență după atâția ani de îndoctrinare în copilărie, prin metode care s-au maturat timp de secole (fie prin evoluție, fie prin proiect).“ Care argumentație? A pleda pentru aberațiile extreme și a susține ca om de știință teoria infirmităților victorioase(cu un început de handicap major de 99,99% până la definitivarea anatomic-perfectă, timp de sute de mii de ani(sau poate milioane) reprezintă cel mai umilitor afront adus gândirii sănătoase; adevăratei științe validate istoric. Cum rămâne cu fondul de gene al unei populații sau clase biogenetice, considerat de cântăreții evoluției că influențează: viteza de succesiune a generațiilor, fluxul genic, mărimea populației, deriva genetică, când animalul nu s-a finalizat anatomic și fiziologic? Sfidarea logicii consacrate ontologic glosează aberația în topul conceptului neodarwinist. Obligat de o expunere logică a ideilor sale, introduce și un animism și un fetișism, reprobabil pentru un om de știință, afirmând: „Natura este un contabil zgârcit, care numără bănuții și stă cu ochii pe ceas, sancționând cea mai mică extravaganta. Așa după cum a explicat Darwin, neîncetat și neobosită, „selecția naturală“ scrutează zi de zi și ceas de ceas, pe întreaga cuprindere a lumii, fiecare variație, până la cea mai mărunta; respingând-o pe cea care nu este bună, păstrând și adăugând tot ceea ce este bun; lucrând în tăcere

și fără să țină cont de nimic, oricând și oriunde apare o ocazie, la îmbunătățirea fiecărei ființe organice“. Pentru a valida ipotezele lor neverosimile activiștii sabotori ai rațiunii lucide atribuie mamei Gaia, caracteristicile unei subtilități responsabile. Cine ar putea să contabilizeze, să programeze, să selecteze, să deosebească ceea ce este bun de ceea ce nu este, să păstreze, să respingă, să îmbunătățească etc? Doar o doxă consacrată ontologic, bineînțeles. Cine este natura? Un spațiu format dintr-o multitudine de elemente, infinit de complexe, pe care o putem compara cu o cameră de zi amenajată de un proprietar, încăperea conformă cu simțul estetic personalizat. Implicarea arhitectului, proiectantului, programatorului, organizatorului, în decorarea și aranjarea unei locuințe multifuncționale denotă nivelul de discusință. Ca replică unei gândiri clar-creaționiste, domnul profesor Dawkins ne oferă o altă mostră de sugrumare a logicii pozitive: „În ciuda tuturor aparențelor, singurul ceasornicar din natură, este reprezentat de forțele oarbe ale fizicii, desfășurate într-un mod cu totul special. Un ceasornicar adevărat are viziune: el proiectează roți și resorturi, planifică conectarea lor, luând în calcul viitoarea lor utilitate. Selecția naturală, procesul orb, inconștient, automat descoperit de Darwin, și care acum știm că este explicația pentru existența și aparenta formă utilă a tuturor formelor de viață, nu are un scop... Nu are rațiune.... Nu planifică pentru viitor.... Este ceasornicarul orb.“ Deși observația și experiența sunt incontestabile prin legitimarea inteligență a oricărei proiectări și planificări coerente în viața de zi cu zi, ideologii concepției ateistdarwiniste declamă organizarea spațiului Universului foarte mare și celui infim de mic, ca fiind biruințele accidentelor, basculate de supersavantul idol acefal, cu sedimente prolifică; de fapt adepții Nemicului creator reactivează fetișismul și animismul, credințe oficiale blamate, dar concret vopsite în culorile unei noi pseudoștiințe. Iată și alte exprimări aferente magiei albastre acefale, natura (ceasornicarul orb) inventatoare de diversitate bionică, ce sfidează știința, experiența și realitatea: „Zecile de mii de ani de contact cu mediul ambiant, cu animalele care mișunau în căutare de hrană printre tulpinile lor au dus, încetul cu încetul, la înarmarea speciilor vegetale cu mijloace de răspândire a fructelor și semințelor pe cât de variate, pe atât de ingenioase.“ „Pentru reușita integrală a înfăptuirii polenizării încrucișate, toată imaginația ingenierească este aruncată în luptă: pârgăhii, sisteme hidraulice, trape, capcane, mecanisme programate cronometric, uneori atât de sofisticate și de subtile încât bioniștii le pot lua ca model. Și toate acestea, plantele le-au realizat pe băjbăite, după nenumărate încercări de-a lungul a zeci și sute de mii de ani de conviețuire cu insectele și cu unele specii de păsări și mamifere, până când perfecțiunea adaptării a fost atinsă și de o parte și de alta și apoi transmisă urmașilor.“ Remarcați, vă rog, logica idolatră mediatizată de specialiștii doctrinari, cum atribuie nimicului caracteristicile unei gândiri formatoare de bunuri materiale din circa 1084 atomi, în perioada de eferescență a big bang-ului, după care a mai brevetat o mulțime nedeterminată de artefacte cosmice și biologice, în ciuda capetelor pătrate, proștilor, neghiobilor etc. Biosul, fără programarea și sincronizarea a miliarde de miliarde de semnale codificate și decodificate, nu poate funcționa. De rostești cuvântul informație obligatoriu, dacă nu cumva ai vreun virus blocant al logicii consacrate ontologic, asociez cu un sistem informațional(o ierarhie a decizilor). Algoritm logic

darwinist folosit ca mecanism revoluționar statuează că protoplantele și protoorganismele, din cauza băjbăielii, încercărilor și testărilor, dispăreau, mureau, iar înviau, și tot așa, până când accidentele comutate epopeic fără scop, după milioane de ani de experimente și eșecuri epocale, definitivau infirmitățile generalizate în organe, aparate și categorii anatomice distincte. Discipolii să reproducă citatele lui Dawkins și să afle cum ar putea supraviețui vreun protoanimal subacvatic nefinalizat anatomic; plantele carnivore, cu ce s-au hrănit timp de milioane de ani până ce destinul le-a proiectat fără proiect prin chimie și numai chimie*, fizică și numai fizică**, capcanele și enzimele specializate în digerarea victimelor? Sau, de ce materialişti extremişti dinamitează științele medicale, elogiind aloplazia, ectrogenia și acefalostomia? De fapt, stimatul domn profesor a reușit să promoveze ilarul pe cele mai înalte socluri academice.

Cercetarea autentică prevalează o coordonare supercomplexă a tuturor sintezelor biochimice de la celulă până la întregul biogenetic. Gândiți-vă la cele 80-100 de trilioane de celule și la polivalența fabricării într-o singură celulă a zeci de mii de proteine distincte chimic, la contabilizarea, supervizarea și urmărirea calității și cantității acestora. **Când ne referim la fizica viului trebuie să o corelăm cu biocâmpul electromagnetic al biostructurilor vii, nu moarte. În automatizările industriale și în tehnologia roboților avem structuri tehnice inteligente conectate cu memoriile aferente. Biostructurile vii sunt cosmice de complexe, comparativ cu inteligența artificială creată de om. Fără supercomplexitatea biofizică nu poate exista supercomplexitatea biochimică. Întrebarea este: cine construiește unitățile cuantice energetice și coordonează fiecare reacție biochimică pe un suport energetic imperceptibil simțurilor senzoriale, așa încât să avem o percepție holografică și holometrică a unui organism format din sute de miliarde de celule? Fără îndoială; operatorul principal de la bordul oricărei ființe se prezintă cu un spectru de natură energetică de transcendență. De ce? Fiindcă subtilitatea entității supervizează hiperraționalul.

A pleda pentru o chimie și fizică dezordonată în constituirea viului constituie cel mai dezonorant ultraj adus științelor autentice din istoria omenirii. Realitatea în care trăim a fost și este intenționalizată de Dumnezeu pentru om, ființa cea mai complexă din punct de vedere spiritual din toată geneza biomaterială, pentru a fi procesată, reflectată și administrată(acolo unde e posibil). „Și a zis Dumnezeu: *Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!* Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.“ Facerea 1.26,27 Teleologia conceperii omului, în comparație cu plantele și animalele, ar trebui să ne dirijeze spre o conștiință morală și ecologică de administratori înțelepți ai planetei Pământ, nu activiști de partid, caracterizați printr-un comportament darwinist criminal, provocator de războaie și revoluții, nu jefuitori și distrugători ai ecosistemelor date în arendă de Creatorul suprem. Din nefericire, cine se aseamănă se adună: fundamentalistii ateisti de dreapta cu cei de stânga se întâlnesc și se desfată din aceleași ipoteze darwiniste. Ei divinizează rațiunea(nu cea bună), considerând cunoașterea tehnologică o rezolvare a tuturor problemelor din lume. Totuși, „eticheta matematică nu afirmă nimic despre esența ultimă a lucrurilor“ după cum afirmă și marele fizician englez James Jeans.

Raluca FARAON

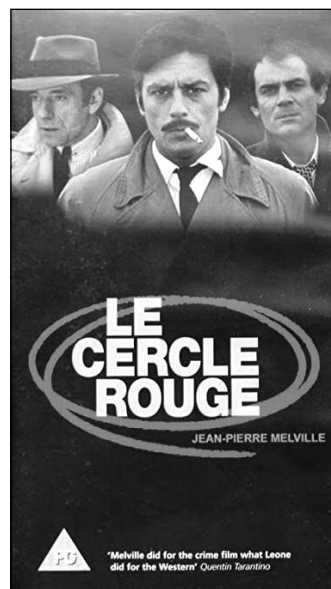
Jean-Pierre Melville, regizorul stilat al gangsterilor seducători

Jean-Pierre Melville, pe numele său real, Jean-Pierre Grumbach, s-a născut pe 20 octombrie 1917 și a murit pe 2 august 1973 și este considerat „nașul” Noului Val Francez. Rogert Ebert consideră că Melville a ajuns, gradual, unul dintre cei mai mari regizori ai tuturor timpurilor, din lume, pe măsură ce generații de spectatori (implicit, de regizori) îi descoperă filmele, unul după altul.

A creat puțin: *Tăcerea mării* (1949), un debut inovator, cu ajutorul propriei companii de producție, cu o echipă de filmare minimală, în care a distribuit actori necunoscuți, cum vor face regizorii din Noul Val Francez; *Copiii teribili* (1950); *Când vei citi scrisoarea* (1953); *Patima riscului* (1956); *Doi oameni în Manhattan* (1959); *Léon Morin, preot* (1961); *Turnătorul* (1962); *Cel mai în vârstă dintre Ferchaux* (1963); *Al doilea suflu* (1966); *Samuraiul* (1967); *Armata umbrelor* (1969); *Cercul roșu* (1970); *Un polițist* (1972).

Stilul său de filmare s-a dovedit, de la început, atipic pentru cinematografia franceză: platouri de filmare întunecate, claustrofobe, locații în afara studioului, prim-planuri de jos în sus, astfel încât filmarea devine deosebit de personală și de un înalt nivel cultural. Poate că esența acestui fel de a crea s-ar regăsi în *Marea iluzie* a lui Jean Renoir, dar e ceva cu totul nou. După *Patima riscului*, Godard și Truffaut devin, neoficial, discipolii săi, iar Truffaut folosește în *Cele 400 de lovituri* elemente din acest film, precum și pe actorul Guy Decomble care a jucat rolul comisarului în filmul lui Melville. Tot de la Melville, cei doi au învățat să revigoreze un scenariu obosit, prin filmarea vivace a străzilor cu camere de mână, ascunse, chiar să revoluționeze, prin aport personal, felul de a adapta un scenariu după sursa literară,

eliminând rigiditatea și elaborarea artificială, apropiind filmul de cultura pop și de prospețimea unui documentar verosimil. În câteva cuvinte, Melville refuză să joace după reguli și cei doi vor urma același traseu rebel, dar original.

Cultura americană, cu referiri dintre cele mai stranii, fără susținere realistă, în filmele sale, reprezintă semnătura distinctă. Practic topește, ca un copil, tot ce îi place, în filme, care par niște jucării elevate ce evidențiază gusturile și obsesiile sale. O vor face, în același mod seducător, ulterior, Woody Allen (cu referiri la cinematografia europeană, jazz și literatura care l-a marcat) și Tarantino (prin stilizarea filmelor

de categorie B și filmele *noir* sau western *spaghetti*). Personajele beau, invariabil, whisky și scotch, mănâncă sandwich, chewing-gum, conduc doar mașini americane, ascultă jazz. Sunt pronunțate mereu cuvinte specifice felului de a trăi al americanilor, sunt prezentate decoruri ce amintesc de filmele hollywoodiene, mai ales barurile somptuoase. El însuși se plimba prin Paris într-un Cadillac enorm, purta pălărie Stetson și ochelari de soare de aviator. Bea Coca-Cola și asculta posturi de radio americane. Îl atrăgeau filmele lui John Ford și Howard Hawks pe care le considera „nemuritoare”, cu figuri ale binelui și răului emblematic. Cumva, se produce un efect în oglindă: el a fost inspirat de regizorii americani care portretizau gangsteri simpatici, iar cineștii americani contemporani se inspiră din Melville, adică tot din aceleași filme despre gangsteri, dar prin filieră franceză. E un efect de domino și de oglindă în oglindă, din care, neîndoind, cinematografia de autor și spectatorul elevat au de câștigat.

Viziunea sa despre societate e un amestec de mit american cu sensibilități franceze postbelice. Cultul său vizibil pentru societatea și cultura americane are o motivație sentimentală, pe de o parte (admirația pentru americanii care au salvat Franța de ocupația germană), iar, pe de altă parte, a crescut, ca toți europenii, de altfel, în magia Hollywoodului.

Doi oameni în Manhattan este un omagiu adus New Yorkului și S. U. A., dar a fost al treilea eșec de încasări consecutiv, ceea ce l-a determinat să se îndepărteze de mișcarea Nouului Val și să-și schimbe stilul. Primul pas, în acest sens, a fost făcut cu *Léon Morin, preot*, un film cu buget mare, de război, în care joacă Jean-Paul Belmondo și Emmanuelle Riva, staruri la vremea respectivă. În urma succesului, atât de public, cât și de critică, a reușit să facă, ulterior, cele mai bune filme ale sale cu polițiști și infractori, dintre care cele mai notabile au fost: *Turnătorul* (1962) și *Samuraiul* (1967).

Felul lui de a filma și scenariile pe care le-a creat nu sunt pentru un spectator obișnuit, ci pentru unul cu o vastă cultură cinematografică, nu neapărat consumator de capodopere, așa cum vor face filme, mai târziu, Tarantino, Frații Coen sau Jarmusch. Într-un fel, anticipează *făpturile de celuloid* ale teribiliștilor, creatori de film independent, tocmai amintiți, cu evitarea psihologiei personajelor. Femei strălucitoare, seducătoare, letale, de multe ori în baruri sofisticate, bărbați eleganți, cu ticuri specifice filmelor anilor '40 (vorbesc nimicuri, beau whisky sau scotch, fumează, joacă cărți), fără crize de conștiință, puternici prin aroganța leneșă, nu prin forță spirituală (chiar lovesc femei sau le omoară, ca în *Turnătorul*), amintind, în permanență, de modelul cultural al regizorilor americani idolatrizați.

Acordă o atenție maniacală locului și timpului acțiunii, mai degrabă decât acțiunii, e creator de atmosferă, astfel încât suspansul nu e tributatar scenariului (prea puțin consistent, de altfel), ci viziunii regizorale. Paradoxal, deși recrează atmosfera tensionată din filme celebre, prin atenția obsesivă acordată timpului în care se desfășoară anumite gesturi (spargerea unei bănci, furtul unei mașini, jaful unui tren în mișcare etc.), el devine verosimil, pentru că oferă senzația că asistăm, în timp real, la respectiva scenă,

desfășurată, invariabil, lent și în tăcere. Geniul său constă în crearea originală a unui mediu Melville, mai degrabă decât a unor personaje, tributare mereu unor modele culturale americane. Mediul acesta este încețoșat, dominat de culori ploioase, cenușii, reci, străbătute, ca niște flash-uri, de imagini incredibil de luminoase, mai ales din baruri ce imită locații americane. Acolo se dansează, se cântă jazz, oamenii sunt îmbrăcați elegant și par că au tot timpul din lume și toate la dispoziție.

Are și o tehnică de montaj inedită: montajul pe sărite, de ici, de colo, în loc să taie scene întregi, cum se făcea până la el (a experimentat la *Cu sufletul la gură*, al lui Godard, unde a colaborat).

Este un regizor revoluționar nu numai prin transformarea filmului într-o operă de artă recognoscibilă prin stil și originalitate, dar și prin tehnicile anticipative ale cinematografului postmodernist. Folosește false citate¹ (creații personale) prin care invită spectatorul să intre în jocul său savant și prin care ironizează tocmai impresia de verosimilitate pe care filmele se străduiau să o ofere, mai ales în epoca neo-realismului italian. Filmul trebuie să fie artă, să rupă orice încercare de *mimesis* realist, o operă de artă suficientă ei înseși, în care sursa de inspirație este cinematografia în sine.

Autoreferențialitatea este un element vizionar, folosită mai ales în ultimul său film: pe un perete este scris Jeff Costello, printre alte nume, cu alte cuvinte, Alain Delon contemplă un alt rol în care a strălucit; Deneuve, îmbrăcată în asistentă medicală, amintește de Simone Signoret din *Armata umbrelor*, iar sfârșitul personajului jucat de Crenna este similar celui din *Samuraiul* (simulează scoaterea unei arme ca să fie împușcat de polițist). Și-a permis să sfideze

¹ „Nu există singurătate mai profundă ca a samuraiului decât poate a tigrului din junglă”, în *Samuraiul*; „Când doi oameni, chiar dacă se ignoră, trebuie să se întâlnească într-o zi, totul se poate produce, ei pot să urmeze drumuri diferite, dar în ziua aceea, inexorabil, se vor reuni în cercul roșu” (*Cartea Bushido*), în *Cercul roșu*; „Singurele sentimente pe care polițiștii le-au inspirat sunt indiferența și disprețul” (fals citat din François Vidoc), reluat apoi de Edouard Coleman (Alain Delon), în *Un polițist*.

critica franceză, știind că îi va înfuria (ceea ce s-a și întâmplat), folosind mijloace parodice de trucaj (macheta elicopterului și a trenului) în *Un polițist*. Evident, folosește aceleași automobile (mărci americane) de la un film la altul. De notat faptul că distribuie o serie de actori de la un film la altul (Delon și Belmondo, în special) și, nu de puține ori, cu partituri diametral opuse: Delon este și gangster, și polițist, Perrier e fie polițist, fie informator.

Filmele alb-negru, dar și cele color, sunt atât de încărcate de o tensiune a umbrelor (mai ales în interioare), de o atmosferă apăsătoare, stranie, în exterior, că par picturi de adâncime, asigură o neliniște greu de explicat. Predomină albastru pastelat, bleumarin, tonurile de gri, verde închis în producțiile color. Imaginea e stilizată, totul e elegant, straniu și trist. Fără cusur.

Nu în ultimul rând, Melville este creator de suspans prin tăcere. Lungi, neverosimile tăceri cu care multe dintre filmele sale debutează. Tăcerile dintre bărbați și femei, cu jocul tensionat de priviri. Dacă nu se tace, se vorbește monosilabic și repetitiv, cum face Edouard Coleman cu subalternul său în *Un polițist*, de fiecare dată când sunt anunțați de un incident sau un pericol. Subalternul: «Voiture 8. J'écoute. Je vous le passe»; Polițistul: „Oui, où ça? On y va, je vous appelle après”².

Dintre toate filmele sale, *Samuraiul* a avut cea mai mare influență asupra regizorilor americani de nouă generație și merită amintit.

Samuraiul (1967)

Scenariu: Jean-Pierre Melville și Georges Pellegrin

Imagine: Henri Decaë

Muzica: François de Roubaix

Cu: Alain Delon, François Perrier, Nathalie Delon, Cathy Rosier.

Melville este un regizor care i-a inspirat pe aproape toți regizorii actuali de filme de suspans și polițiste, părintele peliculelor cu gangsteri seducători, el însuși inspirându-se din filmele de gen americane din anii '30-'40, iar *Samuraiul* este considerat de critică și de regizori aproape de perfecțiune. Să-i amintim doar pe câțiva care s-au inspirat din această capodoperă: Walter Hill, Martin Scorsese, Tarantino,

Coppola, Jim Jarmusch, John Woo³, David Fincher, Bertolucci, Michael Mann, Luc Besson, frații Coen ș. a. Criticul Adrian Martin spune: „Este o operă de artă care îți taie răsuflarea, stilizată până la manierism, în care lumea imaginată depășește cu mult posibilitățile realității.” Roger Ebert afirmă și el că, în *Samuraiul*, la fel ca un pictor sau un muzician, un regizor poate să arate măiestria sa completă din câteva mișcări: „Jean-Pierre Melville își introduce spectatorii în lumea vrăjită a *Samuraiului* înainte ca orice cuvânt să fie rostit. O face prin lumină: o lumină rece la fel ca zorii unei zile mohorâte, și prin culoare: note de gri și de albastru. Și prin mișcare care vorbește, în locul cuvintelor”⁴.

Regizorul crede că acțiunea este inamicul suspansului, de aceea forța filmului stă în meticulozitate (este cunoscută „atenția maniacală, legendară, a lui Melville pentru detalii” – același Adrian Martin), culoare, personaje. Meticulozitatea se referă la amănunte redată în prim-plan: ceasul de la mână, chipurile actorilor ca niște porțelanuri, geamul lateral al mașinii acoperit de ploaie, colivia cu pasărea Pyrrhula-Pyrrhula⁵ piuind enervant, anumite linii geometrice din decoruri etc. Polițiștii care montează microfoane în casa lui Costello fac aceleași gesturi când încearcă, dintre mai multe chei pentru a deschide ușa, cum face și Costello când folosește un mănunchi de chei false pentru a porni un automobil. Gesturi lente, sigure, filmate în timp generos.

Parisul reconstituie atmosfera din filmele *noir* americane, cu eleganța barurilor în care o mulțime superbă cântă jazz, iar polițiștii aduc aminte, prin supravegherile lor, de filmele lui Fritz Lang. Culoarea e extraordinară, accentuând singurătatea și îndârjirea interiorizată a personajului care vrea să înțeleagă tabloul evenimentelor după ce a fost trădat: predominant gri-rece, albastru gheață, verde șters. Ușile uzate, pereții triști, camera lui Jef Costello, sărăcăcioasă și austeră, contrastează cu frumusețea personajelor: Alain Delon e ca un bibelou de porțelan, cu pălăria întunecată și impermeabilul deschis la culoare, Cathy Rosier – în rochiile de seară argintate și haina din blană de leopard, Nathalie Delon (debut) – frumoasă pur și simplu.

Se vorbește puțin în acest film. Filmul se derulează până la minutul 9 și 58 de secunde în tăcere. Jef nu vorbește decât atunci când e nevoit, evident, scurt și la obiect. Joacă liniștit, ca un jucător de șah: expresia feței nu i se schimbă niciodată. Nici când omoară, nici când își privește iubita, nici când o studiază pe pianistă. Gestul când, rănit, se apleacă anevoios pentru a hrăni pasărea e înduioșător.

Găselnița regizorului cu falsul citat (scris de Melville însuși) din *Codul Bushido* („Nu există singurătate mai profundă ca a samuraiului decât poate a tigrlui din junglă”) e postmodernistă: te silește să cauți sursa și intri, implicit, în jocul său, de a asocia unui criminal (până la urmă) demnitatea gestului final: se răzbuună pe angajatorul nedemn, nu ia cele 4 milioane de franci, o salvează pe cântăreață, lăsându-se ucis de polițiști, în locul celebrului și dramaticului harakiri.

³ Filmul a fost „reluat” în cel puțin două producții: *Ghost Dog* de Jim Jarmusch și *The Killer* de John Woo.

⁴ *Chicago Sun-Times*, 8 iunie 1997

⁵ Mugurar femelă, pentru că îi lipsește pata portocalie de pe piept, încadrându-se, prin penajul alb-negru în decorul camerei.

² Subalternul: „Mașina 8. Ascult. Vi-l dau la telefon”. Polițistul: „Da, unde? Mergem, vă sun după aceea”.

Gellu DORIAN

DUMITRU IGNAT – 80

Doi scriitori botoșăneni au împlinit anul acesta 80 de ani, ambii scriitori de forță; unul un prozator insolit, de real talent, Dorin Baci, și altul, în principal poet, dar și prozator, eseist de mare finețe ideatică, original, Dumitru Ignat. Dacă ar fi locuit în altă parte, comunitatea, oficialitățile, colegii, prietenii le-ar fi acordat o atenție cuvenită. Cum personal am fost în dificultate, neputînd fi prezent activ în viața urbiei, am trecut și eu doar cu gîndul, cu urările de sănătate, *La mulți ani*, la telefon, și atît. Însă revista „Hyperion”, la cei 40 de ani de existență, nu dorește să treacă cu vederea, ambii scriitori fiind colaboratori importanți ai revistei, iar Dumitru Ignat, căruia voi înerca un sumar portret aici, a fost implicat activ, în postura de vicepreședinte al Comitetului pentru Cultură Botoșani de la acea vreme, în 1982, cînd se clocea oul din care s-a născut revista, ca în ianuarie 1983 să apară primul număr.

Dumitru Ignat, de la începuturile sale poetice, cînd cocheta și cu muzica, fiind un perpetuu prezent în viața culturală a orașului, implicat de pe poziții de pretendent, la început, iar apoi de pe poziții de demnitar, a fost liantul dintre „caracuda” în care creșteau viitorii scriitori de mai tîrziu și oficialitățile peste care sau la care nu se putea trece sau ajunge decît printr-o astfel de punte. Cel care ne opoșea pe noi, cei tineri, era incomodul și toleratul, *persona non grata*, Lucian Valea, om ieșit din detenția politică în care a fost cu o dorință de libertate pe care și-o manifesta cu ostentație zi de zi, iar Dumitru Ignat, ziaristul care semna o rubrică a sa în ziarul „Clopotul” cu heteronimul Indignat, cu sprijinul șefului lui de la cultură, Gheorghe Jauca, recunoscut ca Filosoful printre activiștii de partid, punea în aplicație ideile care veneau de la liderul poezilor locali, care, la rîndul lor erau și ei plini de idei. Astfel a apărut revista „Amfrion”, din care s-a format revista „Caiete botoșănene”, care, în clipa de libertate de exprimare din decembrie 1989, a devenit revista „Hyperion”. Dumitru Ignat a fost tot timpul strategul și cel care ne mai edulcora atunci

cînd mai răbufneam și ieșeam cu glasul ridicat prin presa centrală, așa cum am făcut eu în 1981, cînd am publicat în „Flacăra” reportajul „Cînd trece luna pe la Ipotești, nu-i tristă?”, și cînd, deși aprobativ, mi-a spus: „Cum îți place ție să-ți dai cu piciorul în coaie!”. Dar atît, nu am fost scos de la bibliotecă, unde lucram și unde amenințările asupra capului meu veneau una după alta.

Cei care m-au apărat atunci au fost Dumitru Ignat și Gheorghe Jauca, fragment din reportaj fiind dat și la Europa Liberă.

Poetic, Dumitru Ignat a rămas la acel nivel al rafinamentului și al lapidarului, în care ideea a dominat starea lirică, cerebralitatea a fost mereu înaintea sentimentului fie el de orice natură. De la prima carte, *Pe această liniște*, apărută la Junimea în 1978, și pînă la această ultimă apariție, *Episod*, Editura Quadrata, 2022, în cele opt cărți semnate cu parcimonie și maximă exigență, poezia lui Dumitru Ignat s-a menținut în același registru, ca într-o interpretare a unei piese de jazz la care interpretul a lucrat continuu pentru a scoate un sunet ce să reprezinte esența muzicii,

ca, așa cum în poezie Dumitru Ignat a vrut să scotă în evidență esența, doar esența și nimic mai mult. Poate de aici unii critici, și aici mă refer la doar unul (și poetul știe la cine fac trimiterile!), grăbiți, au tras concluzii pripite. Însă, asumîndu-și ca scriitor traiful în provincie, în această lume îndepărtată, în care chiar dacă au venit mai tot timpul cel mai mari scriitori români, și-a asumat și riscul de a trece în uitare, dar nu numai la acel nivel de receptare și la acesta de ignorare totală a oficialilor locali. Însă chiar și așa, peste absența din atenția criticii literare, nu de tot, ci așa cum și-ar fi dorit, Dumitru Ignat, la cei 80 de ani impliniți, cu o voință de hidalgo în bătălia cu morile de vînd (artificial, ce-i drept!), suflat din goarne surde, crede în poezie, de bine ce ne-a mai oferit încă un „episod”, din care redăm mai jos fragmentele de la începutul elegantei cărți. Îi urăm, astfel, La mulți ani, cu sănătate și inspirație!

Dumitru IGNAT

Episod

*

De pe un mal de abur,
unde timpul, nedeșirat,
e-un ghem de somn,
urc reliefu-nalt
al contemplării.

Gîndirea luminează lucrurile,
iar celelalte,
care par obscure,
admit că întunericul e-n mine.

Aici, mai sus de sus,
detaliile nu spun nimic;
o pagină-i destulă să cuprindă
înțelepciunea dobîndită
într-o viață.

*

Printre corzile Nimicului,
mă furișez și eu,
cu o naștere și c-o moarte.

Nu știu dacă e vorba
de o recompensă,
de o pedeapsă
ori de ceva, nedeslușit, între ele,

dacă rostu-i ascuns
sau lipsește.

*

Cu timpul, încep să înțeleg
că Aici este precum Acolo;
Aici și Acolo
se întretaie pretutindeni.

Pare la fel
dacă trec pe lîngă lucruri
ori lucrurile trec pe lîngă mine.

Nu sînt neliniștit:
de mine nu mă pot rătăci.

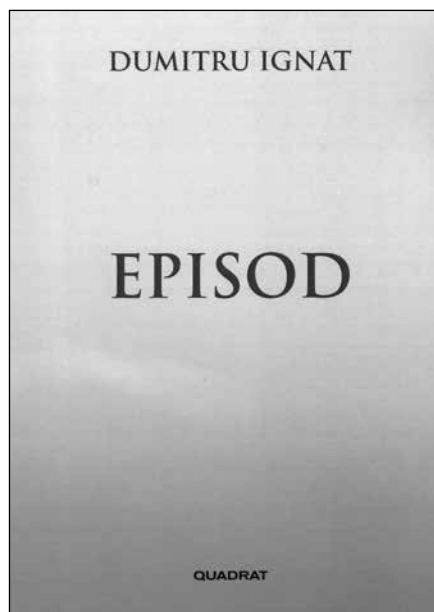
*

O memorie bănuitoare și selectivă
inventează trecutul;

dacă se destramă, urc
mai departe
cu o memorie nouă.

Amintirile care mor
sînt semne de trecere
pe o cale pietruită
cu arome și uitare.

Numai teroarea lor
rămîne neîngropată.

*

Cele din preajmă
sînt semne care arată
spre ele însele
și se mulțumesc cu atît.

Le ghicesc după umbra lor,
ce se ruinează odată cu ele
și cu vorbele
cu care credeam că se identifică.

Numai lumina n-are umbră:
orice cusur e cu puțință.

*

La început a fost Tăcerea.

Tăceri-cuvinte și tăceri-idei
și viziuni.

Această ierarhie nu se schimbă:
nicicînd nu poate piatra

să pară piramidă ori statuie.

Iar la sfîrsit de tot,
la asfințit,
va fi din nou Tăcere
și atît.

*

Mulțimea faptelor mele
curge în albia faptelor Lumii;
vorbe-măruntis
despre o viață-mărunțiș.

Cele ce păreau să-mi aparțină
erau doar bunuri de împrumut;
acum a venit
vremea blîndă a restituirii.

Nimic nu se pierde
pentru că nimic nu prisosește.

*

Caut adevărul în ceea ce sînt
și el e departe de mine.

Nu pot deosebi
între povestirile simțurilor
și inconsistența unor iluzii.

Nimic nu întrece
puterea mea de a mă înșela.

*

E firesc să mă întreb
despre cele care urmează,
ca să pot alege,
deși nici cele ce-au fost
nu-mi par opțiunile mele.

Lucrurile se nasc
la intersecția întîmplărilor;
identitatea mea
irepetabilă
mă distribuie printre întîmplări.

Victor TEIȘANU

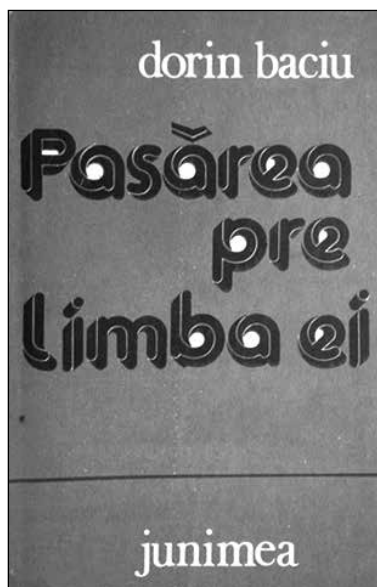
Dorin Baciou sau despre ruralismul pervertit de ispitele amăgitoare ale orașului

Dorin Baciou a intrat în conștiința cititorilor săi ca un excelent creator de personaje epice, atmosferă și frescă a satului moldovenesc septentrional. Un sat care merge cu pași repezi spre disoluție, antrenând mari și dramatice dislocări de mentalitate și zguduind din temelii stabilități și certitudini străvechi. Puțini prozatori mai sînt interesați astăzi de soarta lumii rurale, a țaranului aflat de vreo cinci decenii într-o dureroasă tranziție, care i-a schimbat în chip tragic scara de valori și codul moral moștenit prin tradiție. Cu o concurență aproape inexistentă pe acest tronson tematic, și continuîndu-și demersul început acum mulți ani, romanțierul botoșănean ar putea oferi epopeea acestor așezări rustice din nordul Moldovei, cu oameni în același timp aprigi și blînzi, cedînd ispitirilor morgantice ale înnoirilor sociale și totodată încercînd să-și conserve un statut specific. Satul Pădureni și împrejurimile, constituind perimetrul geografic comun mai tuturor prozelor autorului, devine un fel de Macondo moldav, unde timpul curge ireversibil și generațiile se succed pe nesimțite, totul derulîndu-se după legități cvasimisterioase, greu de explicat. Un sat de cîmpie peste care istoria a lăsat răni adînci, necatrizate, schimonosind idealitatea patriarhală și împingînd țaranul spre ținte ce nu i-ar fi interesat cîtuși de puțin pe înaintașii săi. Unitățile de măsurat binele și răul, chiar trecerea timpului, se schimbă și ele neconștient, odată cu generațiile, deși totul

la țară pare etern și imuabil. În realitate însă, după instalarea comunismului, satul traversează cu mari suferințe drumul de la țaranul legat ombilical de pămînt, prin navetistul care lucrează în fabrică și se mai ocupă, superficial, de muncile cîmpului, pînă la cei tineri, care părăsesc satul în căutarea alternativelor, rupîndu-se total de idealurile funciare ale străbunilor.

Cam așa stau lucrurile și cu **Școala speranței** (2013), roman inspirat de întâmplări premergătoare anului 1989. Personajele, conturate la prezentare din cîteva linii, urmează să-și definească portretul în cursul acțiunii. Ele sînt vii, trăiesc intens, inclusiv înfrîngerile sau momentele de cumpănă.

Protagonistul cărții este Andrei Livadaru, director de școală la Pădureni, ocupat pînă la uitarea de sine cu zidirea noului local al instituției. Un om ambițios, dornic să lase ceva palpabil în urmă și considerînd asta ca pe o misiune de la care nu poate abdica. Este la fel de hotărît ca tatăl său, care fusese lapidat de consăteni, în zorii socialismului, pentru că atentase la sacrosanctele lor proprietăți, încercînd să le unească într-un soi de colhoz. Visul unei școli noi la Pădureni, urmărit cu încredințare de directorul Livadaru, îi lasă indiferenți atît pe săteni cît și pe colegii din învățămînt, fiecare în parte dedicîndu-se propriilor utopii. De cele mai multe ori scopurile lor se rezumă la aspirații erotice și bahice sau, cînd este cazul, la tihna și confortul familiei. Satul s-a împărțit,

afectiv, în două tabere opuse. De o parte sînt abonații la cîrciuma lui Gheorghe Timofte, mai ales țărani vîrstnici, veterani de război, care-și îneacă amărăciunea pierderii pămîntului în „dezbateri“ interminabile, udate din belșug cu alcool. De cealaltă parte stau niște exponenți ai schimbării, ca Andrei Livadaru sau Victor Amitroaie, care îmbrățișează noile idealuri. Între ei se așează categoria celor indeciși, fără voință, vegetînd într-o existență fantasmagorică, precum Nicolae Păun sau învățătorul Todireanu.

În proza lui Dorin Baci indiferența sau lenea personajelor sînt de fapt consecințe ale debusolării, ale pierderii sensului existențial sub torentul transformărilor sociale, care au spulberat pur și simplu scara lor ancestrală de valori. Țăranii acestor proze au fost deposedați nu doar de pămîntul lor ci, mai tragic, de credința ereditară că acesta li se cuvine. Încît unii, în simplitatea lor naivă, cred și după mulți ani de la spolierea proprietăților, că mai sînt stăpînii de drept: „e pămîntul nostru, al cui să fie?... pămîntul a rămas al nostru. Noi îl muncim, nu vine altcineva să-l muncească... nu se poate să fie al altcuiva decît al nostru, pentru că îl muncim“ (pag.37). Precum fierăria lui Iocan la Marin Preda, în **Trenul speranței**, ca în mai toate cărțile semnate de Dorin Baci, agora locală o constituie cîrciuma din centru. Aici se consumă dezbateri pătimașe și se lansează sentințe. Temele și motivele circulă, precum o sevă, dintr-o carte în alta, dar și eroii, vii sau morți. Asemeni lui Alecu Sticleț din precedentul roman, **Tatăl nostru de sub pămînt** (2009), aici Nicolae Păun este obsedat de o casă a sa, cu grădină, la periferia orașului, care să-i ofere iluzia întoarcerii în timp, dar eliberat de grijile și truda cîmpului. În pofida energetismului lor, uneori patetic, eroii lui Dorin Baci sînt pînă la urmă niște învinși. Angajați fiecare într-o luptă surdă cu ceilalți, dar și cu ei înșiși, în tentativa de a se adapta vremurilor, ei vor sfîrși prin a-și recunoaște eșecul. Un suflu tragic plutește constant peste narațiune, paralizînd în cele din urmă elanul personajelor și bunele lor intenții. Este, cum spuneam, înfrîngerea țărănilor vîrstnici, care și-au pierdut pămîntul, dar tot învinși vor fi și Andrei Livadaru, cel contaminat de năluca noii școli, soția sa Evdochia, cu o viață de familie în veșnic impas sau învățătorul Todireanu, fără un orizont clar, chinuit de pneumonie și îndrăgostit irațional de nevasta directorului.

Ceea ce ni se transmite subliminal este lipsa de perspectivă a satului, condamnat la viață mărunță și plină de stereotipii obositoare, cu oameni care visează evadări și fericiri imposibile. Bărbații trec zilnic pe la cîrciumă, aflîndu-se în majoritatea lor sub efectul narcotic al votcii. Iar evadările sînt simple paliative, dramele individuale fiind hărăzite de autor, fără excepție, tuturor personajelor. Însăși căsătoria frumoasei Ana la oraș, cu un ofițer, constituie o evadare care însă n-o scutește pe eroină de un lung șir de tribulații. Nici fiul de țaran Alexandru Tipa, refugiat la București, în atelierul unui important sculptor, nu-și află echilibrul sufletec, o veritabilă pecete a nefericirii atingînd destinele tuturor. Dacă satul stă sub semnul tragicului, rezultînd din înăbușirea brutală a iluziilor, viața unicului personaj urmărit în spațiul citadin, tînărul sculptor Tipa, vine parcă să sugereze că doar aici, în lumea ideilor și a creației, există șansa salvării. Sculptorul își asumă destinul, la început sub oblăduirea

maestrului său de care, după crize de orgoliu și gelozie, se desparte definitiv. El se încumetă să intre, conform visului său simbolic, prin „poarta“ pe care și-a ales-o, una a existenței pe cont propriu. Ca și paginile narative despre sat, exhibînd caractere aproape rudimentare, dar animate de trăiri incandescente, chiar paroxistice, textele inspirate de arealul citadin vădesc o remarcabilă capacitate de adecvare stilistică și lexicală. Avem confruntări de idei între maestru și discipol, prilejuind autorului judecăți și construcții de rafinement. Schimbînd uneltele, Dorin Baci devine, la fel de convingător, analistul unor reacții psihologice complexe, cînd pulsația afectivă se află în ecuație cu gîndirea conceptuală. Războiul spiritual dintre maestru și emulul său, implicînd ciocniri de idei și teze artistice, este incontestabil pentru prozator o nouă ocazie spre a-și demonstra calitățile literare. Personajele par înzestrate cu un simț special, fiecare percepînd în felul său ostilitatea sorții și dorind să reacționeze ca atare. Nimeni nu se gîndește la defensivă, pentru că în adîncul lor, toți nutresc speranța victoriei. Acceptînd confruntarea cu soarta, eroii lui Dorin Baci pot fi priviți ca niște revoluționiștii sui generis, care ignoră riscul, dar amîna bătălia finală, parcă pre-știind că aceasta îi poate distruge.

Putem afirma că romanul are toate ingredientele succesului. Mai întii, pentru că zugrăvește o lume rurală credibilă, cu pasiuni și gesticulații viscerale, dar și cu filtre morale aproape sacre. Gradarea tensională și inventivitatea scenică sînt în continuare atuuri importante ale prozatorului. Trăirea aspră și carnalitatea alternează la Dorin Baci cu finețea portretului feminin, cu epicul aburos al secvențelor erotice. Memorabilă este apoi drama orizontului limitat, a spațiului monovalent, în care eroii rurali se agită fără prea multe posibilități de succes. În contrapondere cu mediul intelectual și artistic metropolitan, unde aspirațiile elevate, depășind viermuiala instinctelor, pot fi înfăptuite. Există în roman și un omniprezent sentiment al tragicului pe care, în elanurile și revoltele lor ambigui, îl poartă cu sine toate personajele. În fine avem, spre deliciul lecturii, și pagini de proză fantastică., mustind de incontrollable energii magice, după modelul latino-american. Aici ficțiunea își anexează evenimente fabuloase, concepute în jurul unui incert miez de normalitate. Autorul și-a însușit perfect aceste tehnici de lucru, încît prezența elementului extraordinar intră parcă firesc în țesătura epică, deși supranaturalul sfidează legile spațiale și temporale, creînd practic o realitate paralelă.

Prozatorul are deja o paradigmă literară proprie, bazată pe unitate stilistică și pe admirabila știință de a contura pe spații mici, din cîteva linii, personaje și situații conflictuale plauzibile. Cititorul devine treptat aliatul naratorului, urmîndu-l într-o lume vie, spumoasă și nostalgică, gata de acțiune, dar și complăcîndu-se în lungi reverii, adesea pe fond bahic. Dorin Baci este un prozator viguros, plin de farmec stilistic, universul său epic fiind deja inconfundabil. Textele lui îndeamnă la reflecții majore, pentru că, monografiînd agonia satului și țaranului din nordul Moldovei, el radiografiază de fapt, prin extrapolare, însăși condiția umană, atînsă tragic de criza civilizației.

Theodor DAMIAN

A fi om – a trăi plenar^{*}

CRIZA DEMNITĂȚII UMANE

Omul este o ființă trăitoare în două dimensiuni: în iminent și în transcendent, sau cum spunea Sf. Ioan Gură de Aur, este cetățean al timpului și al eternității, concept în deplină concordanță cu doctrina creștină despre om ca fiind chipul lui Dumnezeu, fapt care îi conferă demnitatea cea mai înaltă.

Această demnitate, din păcate, nu este reflectată în mod adecvat în multe sisteme filosofice care au dezvoltat definiții sau teorii despre om. De exemplu filosoful și teologul american Abraham Heschel deplânge definițiile zoologice în care punctul de plecare în înțelegerea umană sau termenul de comparație este animalul, incluzând aici celebra definiție a lui Aristotel, *zoon politikon anthropos*, „omul este un animal social”.¹

Este bine de precizat aici că această definiție care a devenit cunoștință comună este, de fapt, o interpretare greșită a noțiunilor. Pentru că în greaca veche cuvântul *zoon*, înainte de a însemna animal, înseamnă viețuitoare, ceea ce are viață, *zoi*; iar cuvântul *politikon* vine de la *polis* care înseamnă cetate, oraș. Deci *zoon politikon* înseamnă mai degrabă ființă sau viețuitoare a cetății decât animal social.

Conceptul de viețuitoare a cetății trebuie contrastat aici cu cel de viețuitoare a pădurii sau a câmpiei, referința făcându-se deci la ființă civilizată.

Heschel are dreptate să critice definițiile zoologice date omului, unde punctul de reper este animalul, în loc să fie o ființă superioară, mai precis Dumnezeu. Această coborâre la nivelul animalului pare să confirme proverbul latin *homo homini lupus* sau aserțiunile potrivit cărora lumea

omului este o junglă în care domnește legea celui mai tare și unde animalele se vânează și se sfâșie între ele.

S-ar aplica aici foarte bine concepția lui Nicolae Berdiaev despre bestializarea ființei umane și despre deificarea bestialului.²

Una dintre consecințele diminuării sau pierderii sensului demnității umane într-o lume în care credința în Dumnezeu a devenit opțională, în care Însuși Dumnezeu a devenit opțional, constă în dezintegrarea comunității printr-un individualism exacerbat, individualism care, așa cum au demonstrat Robert Bellah și colegii săi în volumul *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*³ caracterizează tot mai mult viața americană, putând considera aici această anchetă socială ca un studiu de caz ce reflectă viața societății occidentale în general.

Iată, de exemplu, cum descrie poetul francez Charles Baudelaire, încă din sec. XIX, societatea vremii sale, în celebrul volum *Les Fleurs du mal*, în poemul introductiv: „Prostia, eroarea, păcatul ocupă trupurile noastre și lucrează spiritele”; „în fiecare zi coborâm spre infern cu un pas”, „din creierul nostru se naște un popor de monștri”; „respirăm moarte în plămâni noștri”. El vorbește despre cei ce dau dragostea cu împrumut, despre menajeria infamă a viciilor noastre, despre căința lașă, păcate încăpățănate și remușcări amabile și altele asemenea.

În acest context nu e de mirare să auzim declarații absolut surprinzătoare ca cea a lui J. P. Sartre: „L'enfer, c'est les autres” (Iadul constă în ceilalți oameni), dar nu e de mirare

¹ Abraham Heschel, *Who Is Man?*, Stanford University Press, Stanford, CA, 1965, pp. 20-21.

² Nicholas Berdiaev, *The Fate of Man in the Modern World*, Ann Arbor Paperbacks, The University of Michigan Press, 1963, p. 27.

³ Robert Bellah et al., *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*, University of California Press, Los Angeles, CA, 1985.

nici că văzând starea lumii noastre și mai ales declinul moral și intuind evoluția, teologul Pavel Florenski a putut spune că în final nu va fi altă alegere pentru lume decât Sf. Treime sau nebunia.

Temeiurile demnității umane

Teologic vorbind, demnitatea ființei umane constă în faptul extraordinar, paradoxal și incomprehensibil că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu. Aici se află caracterul ontologic al demnității omului, înălțimea sa maximă. Iar chipul lui Dumnezeu în om, adică rațiunea, voința, simțirea, conștiința, libertatea, acest dar esențialmente divin, este însoțit de un altul, posibilitatea dobândirii asemănării cu Dumnezeu, adică posibilitatea atingerii sfințeniei și a nemuririi, sau *posse non mori*, putința de a nu muri.

În timp ce chipul este un dat, asemănarea este un dezi-derat. Elementele chipului trebuiesc doar menținute în integritatea lor originară, dar aspectele asemănării cer un efort special al omului. Acesta este foarte bine reflectat de către Pico della Mirandola în lucrarea sa *Oratio de hominis dignitate* unde explică:

„Nu ți-am hărăzit, o Adame, nici un chip, nici un loc, nici un dar care să fie numai al tău, pentru ca atât chipul, cât și locul și darurile tale, să le dorești și să le dobândești prin tine însuși. Natura este îngrădită prin legi stabilite de mine. Tu însă, neîngrădit de nicio opreliște, te definești prin propriul tău discernământ în voia căruia eu te am lăsat. Te-am așezat în mijlocul lumii pentru ca de acolo să vezi mai bine toate câte le cuprinde lumea. Te-am făcut ca o făptură nici cerească, nici pământescă, nici muritoare nici nemuritoare, pentru ca în mod liber, ca un pictor bun sau ca un sculptor dibaci, să-ți desăvârșești propria ta formă.“⁴

Responsabilitatea omului față de propria sa persoană, de propriul său viitor și stare este indicată și de filosoful și teologul elvețian Maurice Zundel care a spus că „omul încă nu există (deplin); el trebuie să devină. Acesta este obiectul speranței noastre“ (*L'homme n'est pas encore; il faut qu'il devienne. Tel est l'objet premier de notre esperance*).⁵

Cu alte cuvinte omul este un ideal, o sarcină de îndeplinit, idee în total acord cu teologia creștină pe acest subiect.

Temeiul divin al demnității omului este exprimat și de către psalmistul Vechiului Testament, care, reflectând la starea reală a condiției umane, se întreabă pe bună dreptate, adresându-se lui Dumnezeu: „Ce este omul că-Ți amintești de el sau fiul omului că-l cercetezi? L-ai așezat cu puțin mai jos față de îngeri; cu slavă și cu cinste l-ai împodobit“ (Ps. 8).

Așadar, dacă din creație omul este împodobit cu slavă și cinste, se înțelege că ontologic vorbind el este o ființă doxologică, exact așa cum se vede și din cea mai frumoasă definiție dată omului și care se află într-un text de la slujba

înmormântării din ritualul creștin ortodox: „Chipul slavei Tale celei negrăite sunt cu toate că port rănile păcatului.“

Pentru a conștientiza frumusețea, demnitatea, noblețea, înălțimea ființei sale omul trebuie ca din când în când măcar, dacă nu permanent, să-și pună întrebarea atât de des formulată de Sf. Grigore de Nazians în opera sa poetică: „Cine sunt eu?“⁶, anticipată de Socrate prin insistenta sa reluare și reiterare a aforismului delphian: „cunoaște-te pe tine însuși“ (*gnote seauton*).

În general, răspunzând la întrebarea despre om: cine sau ce este omul, considerăm că forma „cine“ a pronumei interogativ este cea adecvată ființei umane, câtă vreme forma „ce“ este adecvată lucrurilor. Este bine de observat totuși că, deși asumția este corectă, ambele pronume interogative se potrivesc și că, în special, „cine“-le este format din „ce“-uri.

Considerând că omul este făcut după chipul lui Dumnezeu și că chipul este constituit dintr-o sumă de daruri divine potrivit listei parțiale menționate mai sus (rațiune, voință, simțire, conștiință, etc.), întrebarea se pune astfel: ce daruri are omul care-l fac să fie om? Or darurile răspund la întrebarea: „ce“, iar ele, sau întrebarea, devin parte constitutivă a lui „cine“. Fără „ce“-uri nu există „cine“.

Se înțelege din cele de mai sus că în ceea ce privește existența umană „a fi“ este contribuția lui Dumnezeu, iar „a deveni“ este contribuția omului, desigur, ajutat de harul divin.

Înzestrat fiind cu libertatea de a alege și a decide, omul poate merge în direcția lui Dumnezeu sau se poate depărta de El, iar depărtarea duce la moarte așa cum s-a întâmplat în starea primordială când omul, prin neascultare, s-a rupt de comuniunea divină.

Moartea însă, care reprezintă condiția transientă a existenței umane, poate însemna un permanent memento menit să-l readucă pe om pe drumul spre Dumnezeu. Gândirea la fragilitatea, vulnerabilitatea și transiența făpturii umane, într-un fel, exprimă dorul de absolut, de starea primordială, tocmai prin deplângerea condiției curente, așa cum tot psalmistul o spune cu pertință: „Omul, ca iarba-s zilele lui; înflorirea lui e ca floarea câmpului. Un vânt a trecut peste ea și nu mai este, nici locul nu i se mai găsește“ (Ps. 102, 15-16).

Această gândire a luat, cum este natural, diferite forme în evoluția concepției omului despre el însuși. Iată o astfel de evoluție luată din filosofia post-medievală: omul este ceea ce gândește (*cogito, ergo sum*), spunea Descartes; parafraza acestei aserțiuni devenea: *dubito, ergo sum* (mă îndoiesc, deci exist); o treaptă deasupra o aduce concepția creștină despre om exprimată de Kierkegaard care a spus: *credo ergo sum* (cred, deci exist), dar care și-a găsit apoteoza în afirmația lui Dostoievski, *amo, ergo sum* (iubesc, deci exist), de fapt cea mai potrivită definiție dată omului

⁴ Giovanni Pico della Mirandola, *Oration on the dignity of Man*, Gateway, Chicago, 1956, p. 7.

⁵ Maurice Zundel, „L'homme tient Dieu dans sa main“, în *Dialogue des Amis de Maurice Zundel*, nr. 25, Avril 1988, p. 3.

⁶ Theodor Damian, *Gregory of Nazianzus' Poetry and His Human Face in It*, Theotokos Press, New York, 2017, pp. 118-119.

ținând cont de ceea ce înseamnă ca omul să fi fost creat după chipul lui Dumnezeu care este iubire.

Vorbind despre cele mai adecvate definiții date omului, nu putem trece cu vederea proverbul popular potrivit căruia omul este ceea ce mănâncă. Așa cum în timpurile moderne există sociologi care cataloghează oamenii bazat pe ceea ce ei aruncă la gunoi, la fel putem imagina statistici bazate pe ceea ce omul mănâncă, și desigur, bazat pentru motivele și motivația care stau la baza unei astfel de decizii, să putem contura câteva caracteristici ale ființei umane.

Din punct de vedere teologic creștin, cea mai înaltă și mai scumpă mâncare este Sf. Euharistie, trupul și sângele Domnului oferite în cadrul sfintei și dumnezeieștii Liturghii. Participarea activă – și sfânta împărtășanie implică participare activă – a credinciosului la această cină de taină îl ajută pe acesta să devină ființă liturgică, de comuniune, deci doxologică, deci deiformă, pentru că persoana, în mod fundamental, este orientată spre relație, iar modelul suprem de relație, de comuniune este Dumnezeu cel în Treime slăvit.

Pentru că este ființă deiformă dintru început, prin crearea sa după chipul lui Dumnezeu, de aceea omul are vocația sfințeniei, sfințenie definită de Sf. Părinți ca fiind dorul după Dumnezeu. Întru aceasta constă sensul autentic al vieții. Dorul este însă un sentiment iar sentimentele sunt legate de inimă. Sfinți Părinți pun un accent la fel de mare pe inimă după cum pun și pe rațiune, pe discernământ, inima fiind locul în care Dumnezeu ne vorbește, așa cum, între altele, citim și în mesajul Domnului Dumnezeu către Iezechiil: „Fiul omului, primește în inima ta și ascultă cu urechile tale, toate cuvintele pe care ți le spun” (Iezechiil 3, 10).

O inimă neîmpietrită, ascultătoare, căreia i se dă cuvântul lui Dumnezeu, îl face pe om *locus theologicus*, loc teologic. Astfel, el însuși transfigurat de felul cum este lucrat de cuvântul divin, devine la rândul său creator de frumusețe transfigurată și transfigurantă, mai ales în relația sa cu cei din jur, contribuind la marele imperativ moral, nevoia de a fi umani, căci așa cum spunea un filosof și teolog american, ceea ce dă valoare omului nu este faptul că e om, ci faptul de a fi uman.⁷

Sub specie aeternitatis

Într-o convorbire cu un păgân care-i cerea să i-l arate pe Dumnezeu, Sf. Teofil, episcopul Antiohiei (sec. II) i-a spus acestuia: arată-mi omul care ești și ți-l voi arăta și eu pe Dumnezeu. Sigur, episcopul îi demonstra păgânului că omul nu este doar ființa biologică vizibilă, ci, mult mai mult, ființa interioară. Nu prin partea biologică este omul chipul lui Dumnezeu, chipul eternității și prin aceasta având capacitatea de a fi o prezență iconică în lume reflectând prototipul, pe Dumnezeu, ci prin dimensiunea interioară a ființei sale; aceasta îl face să fie compatibil cu veșnicia, *homo capax infiniti*, și să trăiască încă din viața fizică *sub*

specie aeternitatis, sub semnul veșniciei. Contrar aserțiunii lui Heidegger că trăim pentru a muri (*Sein zum Tode*) Iisus ne învață că, de fapt, trăim cu fața spre înviere (*Sein zur Auferstehung*).

De aceea morala creștină insistă asupra cultivării omului interior, a ceea ce nu moare, adică a sufletului, idee aflată la mulți dintre învățații lumii prin toate generațiile. Horațiu atrăgea atenția că nu se moare de tot (*non omnis moriar*), iar Shakespeare spunea frumos și semnificativ într-un sonet: „Ești prea frumos să vrei de tot să mori / și viermii doar să-i lași moștenitori”.

Dar chiar și mai mult decât capacitatea de a intra în veșnicie, potrivit Sf. Grigore de Nazians, omul are capacitatea de a deveni lumină prin harul lui Dumnezeu.⁸

Dar expresia cea mai înobilantă pe care Sf. Părinți o folosesc cu privire la starea supremă a ființei umane în Împărăția lui Dumnezeu este îndumnezeirea, *theosis*. Pentru Sf. Ioan Gură de Aur această stare arată că încă din viața pământească credinciosul a devenit om ceresc sau înger pământesc; pentru Sf. Grigore de Nazians această stare este legată de conștiința apartenenței omului la Dumnezeu în Iisus Hristos și este atât dorința omului, cât și dorința lui Dumnezeu,⁹ iar Sf. Atanasie cel Mare consideră că aceasta a fost ținta întrupării Logosului divin în istorie, căci la întrebarea: Pentru ce Dumnezeu s-a făcut om?, răspunsul său a fost: pentru ca omul să devină Dumnezeu.

Deci dacă omul este chemat la îndumnezeire, aceasta implică înainte de toate a deveni uman după modelul hristic, adică a crește în Dumnezeu prin Dumnezeu – omul Iisus Hristos, în Biserica Sa, prin Sf. Taine și prin slujirea lui Dumnezeu prin aproapele.

Arta de a trăi

Desigur, cea mai mare artă este arta de a trăi, mai ales pentru că trăim alături de ceilalți, că trebuie să trăim pentru ceilalți; nu putem face abstracție de caracterul ontologic relațional al existenței noastre. Sartre a spus că suntem condamnați la relație. Biserica însă ne descoperă vocația relației și curajul de a o trăi, de cele mai multe ori aceasta însemnând curajul de a înțelege și de a ajuta.

Când Socrate definea filosofia ca fiind știința ce ne învață cum să murim, el de fapt se referea la știința de a trăi, căci murim după cum am trăit, la nivelul conștiinței cu care intrăm în veșnicie. Nu este ușor să trăiești activ, implicat și în același timp în deplină armonie cu tine însuși, cu semenii și cu Dumnezeu.

Martin Luther King Jr. spunea frumos în acest sens că omul nu poate fi o oglindă în care mereu se vede pe sine, ci trebuie să fie o fereastră prin care îi vede pe ceilalți și prin care vede cerul.

Ca ființă liturgică, liturgia însemnând serviciu public, omul trebuie să devină liturg, slujitor, să se pună în serviciu public unde aproapele său îi devine sacrament mântuitor;

⁷ Abraham Heschel, *op. cit.*, p. 29.

⁸ Theodor Damian, *Gregory of Nazianzus' Poetry...*, p. 128.

⁹ *Ibidem*, pp. 122-123.

astfel el își transformă dimensiunea laică a existenței într-o dimensiune sacramentală. Numai așa îl poate vedea pe celălalt în realitatea uneori dureroasă a vieții și poate interveni ca să facă din rană o lumină, cum zicea Van Gogh și numai așa lasă în urmă un exemplu viu și neșters pentru ceilalți, așa cum implică proverbul japonez care zice: „Înainte mea n-a fost niciun drum; în urma mea rămâne unul.“

Și desigur, acest fel de a fi, urmează a fi întemeiat pe smerenie totală, vorba unui alt aforism: „Să trăiești în lume ca și cum n-ai fi, dar lipsa ta să se simtă“, sau cum spune proverbul popular cunoscut: „A fi mare nu-i mirare; a fi om e lucru mare.“

Trăirea activă în prezent, *carpe diem*, trăirea clipei în care se ascunde veșnicia și prin care putem câștiga veșnicia, aduce după sine o înțelegere superioară a darului vieții, numită de Sf. Părinți iluminare. Iată un exemplu:

„Ucenicul îl întreabă:

- Unde să caut iluminarea?
- Aici, în răspunde Avva.
- Când se va întâmpla aceasta?
- Se întâmplă chiar acum.
- Atunci de ce nu simt nimic?
- Pentru că nu te uiți.
- Ce trebuie să văd?
- Nimic. Doar uită-te.
- La ce?
- La orice-ți cade sub priviri.
- Trebuie să privesc într-un fel special?
- Nu, uită-te în mod obișnuit.
- Dar nu mă uit deja în mod obișnuit?
- Nu.
- De ce nu?

– Pentru că a privi cere ca să fii aici. De cele mai multe ori tu ești în altă parte.¹⁰

A fi aici și a fi dincolo în același timp, a trăi clipa și a urmări veșnicia indică trăirea simultană în real și în ideal, adică realismul imanent și realismul metafizic al viețuirii creștine. Pelerinajul dintre real și ideal cere curaj și efort, căci zice Mântuitorul că „Împărăția lui Dumnezeu se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea“ (Matei 11, 12) și desigur, cere perseverență, așa cum îndeamnă Fericitul Augustin vorbind despre înaintarea doxologică spre Dumnezeu:

„Cântați Domnului cântare nouă. Cântați cum cântă călătorul. El merge și cântă. El cântă și înaintează. El cântă ca să-și întărească puterile.

Cântă și tu ca să te întărești în dreapta credință și în sfințenia vieții“.

* Conferință ținută în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi pe data de 10 aprilie 2020.

Theodor DAMIAN

La Germering

La München
e pace și liniște
doar din când în când
vezi proteste organizate
nemțește
mici sau mari
ca în satele noastre
unde fiecare petec de pământ
este îngrijit
cu evlavie
de oamenii săi gospodari
E pace și liniște în Germering
stăm la foc de cămin
pe terasă
și depănăm istoria fiecărui copac
vai cum spune scriptura
ca în ziua aceea
când unul se ia
și altul se lasă
Depănăm istoria
fiecărui copac
cu aceeași evlavie
cu care privești umbrele anilor tăi
pe pereții peșterii
tinereților tale
umbre cândva zgomotoase
ce acum tac
Seara
pe terasa din Germering
miroase a fum de lemn
natural
ca din cea mai scumpă
tămâie
ca atunci când intri
în templu
și te pregătești pentru rânduiețile serii
înotând prin mai multe râuri
până ce ajungi să înoți
în apele
învierii
Așa se face trecerea
prin aleile binemirositoare
de la München
la Germering
și apoi în templul
unde nu poți intra
dacă nu ți-ai scos sandalele
din picioare
Ceasul bate ora
la suprafață
în adânc
toate sunt altfel
un ocean de iubire

¹⁰ Vezi Theodor Damian, *Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei*, Ed. a II-a, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2017, p. 145.

---

cristelnița deschisă
pentru botez
tuturora

Cântecul vieții tale

Harpele timpului
ne vor mângâia
în ceasul din urmă
cu muzica venită
din locul
unde ne ducem acordurile
până când firul poveștii noastre
se curmă
Acordurile
precum glasul stelelor
ce străbate liniștea nopții
până la inima ta
cântecul vieții tale
pe strunele harpei
care cântând
numele tău repeta
ofranda necesară
pentru darul ce ești
ale tale dintru ale tale
strigi
singurul mod în care
treci prin foc
și nu te frigi
singurul mod în care
poți exista
iar dacă o să uiți
abecedarul acesta
al trăirii pe verticală
pregătește-ți urechile sufletului
stelele vor striga

Gustați și vedeți

Întrebările
nu se schimbă
niciodată
pentru că ele sunt doxologice
ca mama
nu există mamă de schimb
nici întrebare
care să-i dezlege
Veronicăi năframa
Nu îți pui viața
la iarmaroc
și nici lampa cu gaz
cu sticlă de cinci focuri
pentru economie
sub obroc
Cu lumina aceasta crești
și ca o umbră vine proorocul
să-ți mângâie somnul

și să te pregătească
de mărturisire
și de liturghie
cântându-ți cântec de leagăn
Gustați și vedeți
că bun este Domnul

Ca fumul de tămâie

Ca un elixir
ca o licoare
așa-ți simt cuvântul
de când am început
să te gust
cu frică și cu cutremur
în fumul de tămâie
binemirositoare
Cuvântul ce s-a vorbit
mereu spărgând marea tăcere
a stânjelului născător
cuvântul prin care-am venit
și care continuă
să-mi tulbure somnul
în timp ce proorocul
mă veghează
și mă crește
șoptindu-mi într-una
Veniți să ne bucurăm
de Domnul

Crucea lui Dumnezeu

Numai fulgerul
a văzut
crucea lui Dumnezeu
el sparge cerul
pentru tine
ca s-o poți vedea
cum orbul vindecat
de-ntuneric
ce zilnic în templu
pe Iisus îl afla
În oglinda de dincolo
însă
te vezi pe tine
nu ți-ai închipuit
vreodată
că asta ar putea să fie
taina ta
te uiți
și ești încurcat
căci nu știi ce o să faci
dacă Dumnezeu
va veni
să se răstignească
pe ea

Theodor Damian, „Cateheze literare“, Editura RawexComs, București, 2021

Poet, teolog, preot, filosof, profesor universitar doctor, eseist, jurnalist, editor, promotor cultural al valorilor româno-americane, stabilit la New York, în SUA, Theodor Damian este o personalitate complexă, de primă mărime în plan european și american, o prezență permanentă și dinamică, creator al unei opere diverse, de largă rezonanță în spațiul cultural românesc și nu numai.

O sinteză a tuturor acestor calități este cartea „**Cateheze literare**“, Editura RawexComs, București, 2021. În care autorul demonstrează calități excepționale de critic literar, punând întrebări și dând răspunsuri la probleme fundamentale ale literaturii române (și americane) contemporane.

„Cateheza“ nu este un cuvânt la îndemâna oricui. Cateheza înseamnă „împărtășirea învățaturii creștine prin procesul de învățare“.

Cateheza este constructivă, instructivă și educativă, religios-morală, este pedagogică. Cateheza se articulează cu trăirea liturgică. Există cateheze biblice (ortodoxe, catolice), cateheze tematice, cateheze antropologice sau existențiale.

Theodor Damian ne convinge că există și cateheze literare., critici constructive, care au rolul de a sublinia valoarea operelor literare, cu scopul de a scoate în evidență „dimensiunea teologică, religioasă a operei, felul cum sacrul poate fi ascuns în profan“, după cum mărturisește autorul într-un Cuvânt înainte al volumului. („**Ipostazele criticii literare**“).

Aceste ipostaze sunt numeroase, iar autorul dovedește o capacitate excepțională de analiză și sinteză, de largă cuprindere a unui număr foarte mare de opere și personalități, subliniind trăsăturile specifice ale fiecăreia

Autorul le grupează în două mari categorii: „**Proza**“ și „**Poezia**“, deși la capitolul „**Proza**“ el introduce nu numai proze propriu-zise, ci și eseuri pe diferite teme: istorice, filosofice, lingvistice, epistolare, religioase.

Peste tot, amprenta puternicei sale personalități, afirmarea (neostentativă) a culturii sale teologice, filosofice, istorice, filologice și caracterul empatic față de operele analizate. Cartea, de 304 pagini (incluzând textele în engleză!), se citește cu plăcere, ca un roman, fiecare pagină trezind curiozitatea lecturii și dorința de a afla lucruri noi.

Observațiile sunt făcute cu onestitate, cu citate, cu demonstrație pe text, cu bucuria de a ne împărtăși impresii de lectură și de a ne invita, la rândul-ne, să medităm asupra lor.

Un prim text al acestui volum este despre „**Epistolele lui Christian Schenk**“ („**Scrisori 1991-2002**“, Editura Dionysos, Boppard, Germania, 2019), care conține mărturii concrete ale lui Christian Schenk, scriitor născut în România și strămutat în Germania, dar rămas totuși în România, prin dragostea lui pentru limba și literatura română, pentru cultura română în general. Din aceste scrisori, aflăm date importante despre starea literaturii române în perioada respectivă.

Pe aceeași linie, dialogul epistolar dintre Mitropolitul Bartolomeu Anania și George Alexe, teolog și om de cultură din America, publicat de Aurel Sasu („**O luptă neterminată: dialog epistolar**“, Editura Eikon Cluj, 2015), reprezintă „o restituire de teologie și mai ales de istorie literară unică în contextul legăturii intrinsece dintre Biserică și cultură“.

Cartea Acad. Alexandru Surdu - „**La porțile împărăției**“, Editura Contemporanul, București, 2016, este o

provocare la dialog, un dialog interdisciplinar, în care se evidențiază dragostea autorului față de Dumnezeu și față de neamul său.

Profesorul Alexandru Surdu abordează probleme de un larg interes disciplinar de la mitologie la fizică, la modernism și postmodernism. El face interesante comentarii despre raportul dintre cuvânt (Logos) și rostire.

De asemenea, autorul propune diferențe terminologice ce țin de hermeneutica teologică.

Un eseu îi este dedicat istoricului literar Mihail Diaconescu, „ctitor nou de istorie veche“, prilejuit de apariția „**Istoriei literaturii dacoromane**“, Ediția a II-a, Editura Fundației Internaționale „Mihai Eminescu“, București, 2013. Autorul dă începuturile istoriei literaturii române înapoi cu peste o mie de ani. Cartea este o lucrare enciclopedică, care descoperă rădăcinile culturale ale unui neam (cel românesc), este o biblie a identității neamului nostru.

Volumul Mariei Popescu-„**Sete de lumină**“, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2015, îi prilejuiește criticului literar să sublinieze raportul dintre religie și știință, autoarea fiind fizician și teolog. Volumul demonstrează că Dumnezeu poate fi cunoscut atât pe cale mistică, prin credință, cât și pe cale naturală. Omul este lumină. Autoarea explică natura luminii la nivel de creație divină, la nivelul legăturii dintre lumină și ființa umană, la nivelul raportului dintre lumină-cuvânt, bazată pe interpretări teologice și teorii științifice actuale.

Despre „**Memoriile**“ Mitropolitului Valeriu Anania („**Memorii**“, Editura Polirom, Iași, 2008) Theodor Damian are comentarii elogioase: „**Memoriile** sunt o spovedanie neobișnuită, cu elemente pe care nu le-a spus niciodată anchetatorilor, dar pe care le spune acum marelui public și istoriei“.

Sunt evocate și cele mai intime aspecte ale personalității sale călugărești, amănunte despre mișcarea legionară, starea emigrației, a exilului românesc în America, despre traducerea Bibliei, despre închisoare, despre Dumnezeu.

Constantin Virgil Negoită este, în opinia eseistului Theodor Damian, „un postmodern întors cu fața spre Tradiție, mai precis, spre religie“. Este vorba despre cartea acestuia „**Cronica intrării în rai**“, Editura Paralela 45, Ploiești, 2008. „Preocuparea pentru religie este o pasiune la Constantin Negoită“, spune Theodor Damian. Unele concepte biblice revin ciclic în cartea lui Constantin Negoită: pomul cunoașterii, vița de vie, cu gard din Eden, Cain și Abel, Eva, Satan etc. Cartea este „o călătorie prin istorie și mit, prin amintiri și tărâmurii interioare, prin raiuri suprapuse (cel biblic, cel al copilăriei)“.

Theodor Damian ne dă informații importante despre Horia Ion Groza, născut în 1941 în România și emigrat în 1986 în SUA, poet și teolog, care tocmai publicase două cărți - „**Reveriile și orgoliile condeului**“, Editura Criterion, Norcross, G-A, 2008, și „**Laudă bunătații timpului**“, Editura Paralela 45, Pitești, 2008. Prima carte diascută fenomenul poetic în general, analizează o serie de poeți clasici și contemporani, prezintă o serie de momente literare

semnificative din cultura română. El își pune numeroase întrebări cu privire la destinul poeziei, la rolul și rostul poetului în lume și își exprimă convingerea că poezia va continua să aibă un rol primordial în ridicarea nivelului de conștiință a omului.

Cealaltă carte este o meditație despre timp, înțeles ca dar divin.

Multe referiri sunt făcute la teologia icoanei, la relația dintre cuvântul omului și Cuvântul lui Dumnezeu, la rugăciune, la credința în Dumnezeu și viața socială.

Partea a doua a cărții lui Theodor Damian-„**POEZIA**“ este, de asemenea, o trecere în revistă a unor poeți care au reflectat tematica religioasă în cărțile lor. Este vorba despre Aurelia Rânjea, Traian Cristea, Marcel Miron, Gheorghe Pârja, Gheorghe Puiu Răducanu, George Dan, Nicolae Jinga, Laurian Lodoabă, Bartolomeu Anania, Mihaela Albu, Dumitru Ichim, Gellu Dorian, Lucia Olaru Nenati, Carmen Firan.

La unii dintre ei, cărțile sunt doar semnalate, la alții, analizele sunt mai aprofundate. Este și cazul poeziei lui Gheorghe Pârja-„**Lacrima sfinxului**“, Editura Proema, Baia Mare, 2017. Eseistul îl încadrează între „poeții pustiei“, alături de Ion Alexandru. Eseistul, el însuși un poet al pustiei, definește astfel pustia: „Pustia este locul unde îți vorbește Dumnezeu. El te scoate din lume, din oraș, atunci când te pregătește pentru o mare misiune. Fiind în pustie, te transformi., devii dependent de Dumnezeu. El e singurul interlocutor. În pustie înfrunți primejdiile unei altfel de existențe, pustia devine un loc al transfigurării, singura condiție în care Dumnezeu acceptă să vorbească inimii tale. Pustia este *Locus theologicus*, locul unde Dumnezeu te scoate ca să te întâlnească“.

Theodor Damian mărturisește că poemele lui Gheorghe Pârja sunt «profund teologice și filosofice». „Poetul știe că pustia face din cel damnat un profet“. „Poetul este alesul lui Dumnezeu, precum profetul“. „Gheorghe Pârja este un mistic al poeziei române contemporane“.

Același lucru îl aflăm și despre Gheorghe Puiu Răducanu— „**Lumină Lină**“, Editura Mircea cel Bătrân, Băile Herculane, Olănești, 2015. Iată comentariul eseistului: „Sensul autentic al titlului cărții se leagă direct de rugăciune, de doxologie, de lumina divină, de strălucire și curăție sufletească“. Și încă: „Bogatul vocabular religios confirmă afirmația de mai sus. Noțiuni ca: spovedanie, păcat, pocăință, iertare, rugăciune, sfinți, icoane, credință, iubire, Paști, Crăciun, Maica Domnului, și mai ales frecvența invocare a lui Dumnezeu abundă în trxt depunând mărturie despre tipul de apostolat pe care autorul îl împlinește“.

Prin cartea „**Oamenii din lande**“, Editura Eikon, Cluj, 2011, George Dan se afirmă ca un poet religios. În poezia sa, limbajul religios abundă. Exemplu, poezia „**Pădurea-Dumnezeu de antract**“ sau poemul „**Moldova**“, unde poetul își îndreaptă rugăciunea, dar și indignarea spre Dumnezeu, ca ființa supremă, limanul celui disperat.

Fostul coleg de facultate al lui Theodor Damian, preotul-poet Nicolae Jinga, prin volumul său de versuri

„**Retorica Nigra**“, Editura Brumar, Timișoara, 2010, se definește ca un poet religios. „În versuri de mare profunzime teologică și filosofică, Nicolae Jinga atrage atenția că deși suntem țărână și celebrăm nuntirea cu ea, nu suntem doar țărână“, afirmă eseistul.

Poezia lui Bartolomeu Valeriu Anania („**Opera literară. Poeme**“, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006) îi oferă lui Theodor Damian prilejul de a afirma că „este unică din multe puncte de vedere“, prin concentrarea neobișnuită, prin îmbinarea limbajului teologic în expresii artistice de neobișnuit farmec estetic, prin folosirea arhaismului ca mijloc de transfigurare a expresiei artistice, prin grija pentru narațiunea pură și integrală a mesajului religios.

O carte neobișnuită este aceea a lui Ioan Gâf-Deac („**Semne generale**“, Editura TipoMoldova, Iași, 2007, prin care autorul se definește ca un „scriitor adamic și deci paradisiac“. Acest volum „ni-l descoperă pe Ioan Gâf-Deac ca poet, ca filosof, ca artist suprarealist ca psalmist făcător de sentințe sapiențiale uneori, de tipul Ecclesiastului „, spune eseistul.

Poezia Mihaelei Albu („**Ca o dragoste târzie**“, Editura Ramuri, Craiova, 2005,) „are un caracter sacru și o funcție anamnetică“.

Preotul-poet Dumitru Ichim („**Floarea fântânilor pierdute**“, Biserica Sf. Andrei, Vancouver, Canada, 2003,) este „martorul care povestește lumii ceea ce Dumnezeu i-a încredințat numai lui „.

„Poezia lui crește din teologie“. „ Volumul abundă în motive biblice, teologice, liturgice, hagiografice, filosofice“.

În antologia de autor, „**Eranos**“, Editura Junimea, Iași, 2003, Gellu Dorian se definește ca un poet care tratează

teme și concepte morale, duhovnicești, cum ar fi fenomenul trecerii, tristețea și deșertăciunea.

Volumul antologic „**Arca de frunze**“ Editura Augusta, Timișoara, 2003, cuprinde selecții din cele șapte volume de versuri ale Luciei Olaru Nenati, care, toate, mărturisesc credința în Dumnezeu. Poeta scrie despre Moise, despre iertare, despre credință, infinit, clopote și mănăstiri, despre Iov și despre Iisus cel răstignit. Eseistul subliniază „vocabulary teologic al textelor“, retrasarea teologică a discursului poetic al Luciei Olaru Nenati.

În sfârșit, ultima poetă din acest masiv volum de „**Cateheze literare**“ este Carmen Firan, cu volumul ei de versuri „**Visa clare cu oameni**“, Editura Axa Botoșani, 2000. Eseistul numește acest text „**Poeme cu moarte**“, pentru că reflexia thanatologică este dominantă în volum. „Idea de moarte se află în fiecare poem al volumului. „ „ Poeta abordează teme legate de fragilitatea condiției umane, de trecere, de deșertăciune, de ironie a sorții „. Singurătatea este o temă frecventă. Eseistul analizează relația viață-moarte-viață și relația omului cu Dumnezeu, care reprezintă un „urcuș duhovnicesc“ ce se încununează în rugăciune“. Mesajul final al poetei, dincolo de ideea de moarte, de desnadejde, de trecere, este unul optimist: există speranță, pentru că există Dumnezeu.

În concluzie, aceste „**Cateheze literare**“ ale Prof. Univ. Dr. Theodor Damian reprezintă o contribuție esențială la afirmarea valorilor culturale și literare ale scriitorilor români (oriunde s-ar afla) la dezvoltarea literaturii române contemporane.

PS. Excelentă prefața Mihaelei Albu, care surprinde trășăturile esențiale ale scrisului lui Theodor Damian.

Saluturi de la colaboratorii noștri

La aniversare

Revista *Hyperion* este o publicație de cultură consistentă și complexă, sintetică și exigentă, o revistă în care opțiunile și convingerile estetice sunt prezentate argumentat, în care atitudinile dominante derivă din condiția de intelectuali a colaboratorilor. Cu un spațiu de gândire și de expresie articulat cu rigoare, revista *Hyperion* prezintă creații literare atent selectate, informații și comentarii pertinente, într-un orizont cultural amplu și divers, revista asumându-și rolul formativ și informativ de a transmite cititorilor valori autentice. Consider că o revistă precum *Hyperion* se impune în peisajul publicistic de astăzi prin caracterul inedit al articolelor, prin faptul că respectă dreptul la liberă exprimare, restituind statutul autentic al cuvântului scris, într-o lume care se complace adesea în mistificări și denaturări semantice, celebrând totodată creativitatea, inteligența și originalitatea, credibilitatea și transparența, respectul față de adevăr, față de cei care scriu și față de cititori.

La aniversare, felicit călduros redacția revistei pentru pasiunea, competența și seriozitatea cu care asigură de 40 de ani continuitatea revistei și îi urez la cât mai mulți ani și cât mai mulți cititori!

Iulian Boldea

Revista „Hyperion” s-a născut sub generoasă, luminoasă stea, al cărei

nume și-l oglindește pe frontispiciu, vizibil și apreciat pe merit în contextul literaturii și culturii române. Stimulatoare, inspiratoare, ocrotitoare de valori, ea însăși ține de valorile naționale de o propulsie spirituală transfrontalieră. Colectivul redacțional foarte restrâns, dar de o amplă anvergură de creație jurnalistică, nu se dezmente în inteligenta focalizare a ideilor, diversitate tematică și selecție în menținerea nivelului profesionist superior. Nici nu s-ar fi putut altfel într-un spațiu sui generis binecuvântat și oblat de geniul eminescian. La mulți ani, „Hyperion”!

Leo Butnaru

Hyperion 40!

40 de ani! În perioada prin care trecem, care se vede tot complicată pentru carte și pentru reviste (unele fiind nevoite să apară cu numere comasate sau numai pe internet, altele încetându-și existența), este o realizare.

An după an revista „Hyperion” și-a consolidat imaginea de publicație de referință pentru Botoșani, devenind un nume și pe plan național. Gellu Dorian, în primul rând, Nicolae Corlat, Vlad Scutelnicu și întregul staff (dacă ne oprim la nume „cu vechime” din colectivul redacțional, care o realizează și azi, în condiții financiare precare, eufemistic vorbind) au avut în vedere atât scriitorii locali, care au beneficiat de spațiu generos, fapt care le-a

conferit vizibilitate, cât și autori din țară, fie ei la început de drum sau nume de referință. Unii dintre aceștia, dincolo de operele lor, au abordat diverse teme (sau au fost intervievați despre) semnificative/ de interes, în structura revistei ținându-se cont de toate aceste aspecte. În același timp, au fost publicate și pagini de interes cu și despre autori/ cărți de peste hotare.

Dorim revistei „Hyperion” să o citim și peste ani și ani de acum înainte.

Marius Chelaru Gellu Dorian împreună cu colegii săi botoșăneni a reușit să întemeieze și să țină în viață o revistă de cultură, *Hyperion*, care contează în peisajul publicistic românesc. După extraordinarul Premiul Național „Mihai Eminescu”, această publicație reprezintă al doilea proiect cultural de anvergură națională realizat la Botoșani prin strădania acestor scriitori. La sărbătorirea a patruzeci de ani de existență a revistei *Hyperion*, urările mele sincere de viață lungă, sub semnul literaturii de valoare!

Gabriel Chifu

Revistei ivite în locul nașterii lui Eminescu cu numele mitologic al Luceafărului, îi urez să se înalțe tot mai sus, mulți ani și de-acum înainte, pe cerul literaturii române.

Dumitru Chioaru

„La Mulți Ani!”, uneia dintre cele mai prestigioase și elegante reviste de cultură din România: *Hyperion*! Ți-am

aprins în suflet 40 de lumânări pline de viață și îți doresc să trăiești încă cel puțin 40 de ani! dintre toate revistele unde am fost publicat, în spațiul „hyperonian“ m-am simțit cultural cel mai apreciat! Mulțumesc!

Radu Chiorean

Eheu! Fugaces... labuntur anni

Când Gellu Dorian mi-a semnalat faptul că revista la care am publicat atâta amar de timp a împlinit 40 (*patruzeci!*) de ani, mi-am revenit cu greu din bolgia pozitivă a lucrului la ediția *Prozei publicistice* eminesciene pe care o adâncesc în prezent, ducându-mă automat cu gândul la: *Eheu! Fugaces... labuntur anni* (*Ehei! Cum se scurg anii în fugă*), dicton pe care l-am folosit imediat în chiar titlul acestor rânduri, adică ceea ce spusese Horațiu în *Ode*, dar și Vergiliu întărise în *Gerogice: Fugit irreparabile tempus* (*Timpul fuge fără să se mai întoarcă*).

Da, așa este, dar răstălmăcind oarecum dictoanele latinești, scrise atât de concentrat și la obiect, cred că (fără insolență, cum se întâmplă astăzi cu aproape orice), am avea dreptul pe care ni-l dă nu numai vârsta, dar și ce avem în spatele ei să spunem că, în idealul minții noastre, rememorând adică, timpul mai are încă puterea să se întoarcă. Să se întoarcă în prezentul nostru continuu, căci memoria este încă vie și ne trage de mânecă, șoptindu-ne: *întoarce-te și vei fi din nou acolo*. Adică ceea ce spunea Marcus Aurelius în Cartea a III-a la *Gânduri către tine însuți: Respectă cu venerație facultatea de a forma opinii*, căci ce altceva va fi fost revista condusă atâția ani de cel care neistovit a muncit s-o susțină și s-o valorifice în sensul citat de noi mai înainte. De Gellu Dorian, poetul și luptătorul ardent pe tărâmul culturii.

Căci într-o lume în care bibliotecile nu mai primesc donații de carte (mi s-a întâmplat de curând) și în care – vorba lui Eugen Simion, trecut de curând în veșnicie –:... *misia unui om care scrie este să construiască, nu să distrugă, să facă (să facă ceva durabil și esențial), nu să dărâme tot timpul, să ducă mai departe ceea ce este deja făcut (făcut bine), să nu se lepede de tradițiile noastre spirituale, pentru că, dacă se leapădă de ele, nu-i rămâne decât să-și înfigă rădăcinile în neant și să se sprijine de stâlpii întunericii*.

Or, noi, colaboratori și întemeietori ai unei noi serii, asta am făcut: am format opinii literare (și când spun aceasta mă refer îndeosebi la creatorii inspirați ai revistei) și am dus mai departe ceea ce era deja început, pentru a continua o tradiție. Una culturală, căci de cea economică nu se prea poate vorbi în Botoșanii renumiți odinioară prin *mezilicurile* sale, cum remarcă ironic Eminescu într-un articol, *mezilicuri* de care astăzi nici pentru asta nu mai sunt faimoși. Cultura, sub efigia eminesciană, ar fi trebuit să fie prioritatea botoșănenilor, căci așa au făcut în lume toți cei care au avut norocul să se nască în regiunea pe care o conduc oameni geniali. Cândva, când finanțam *Hyperion*-ul aveam în gând ca Ipoteștii să-și revendice titlul de Weimar al României. Din toate planurile a rămas

astăzi Centrul ipoteștean și revista. Ele au rezistat timpului. Întrebarea se pune: cât?

Au fost momente scurte când cu Gellu Dorian nu ne-am înțeles în unele privințe, dar lucrul în comun și întru același ideal ne-a unit. Dovadă și revista care împlinește acum anii anunțați. Ea depășește cu mult granițele județului, nu numai prin colaborările sale devenite între timp cunoscute, dar și prin faptul că ele au rezonanțe de un rang mai înalt.

Efervescența culturală a creatorilor de pe aceste plaiuri eminesciene am resimțit-o mai abitir atunci când le-am părăsit. Când le-am părăsit fizic, întrucât spiritualicește tot în ele am rămas. Dovadă că după atâta timp, colaborarea la revista *Hyperion* este încă vie și va fi atâta timp cât ne țin baierile creativității și ale bietului nostru corp fizic, fiindcă, așa cum spune Eminescu, *Împrejurul razei în care viețuim și ne mișcăm bat și cearcă a veni în viață toate posibilitățile de existență* (Mss. 2257, f. 408r.).

Or, existența noastră, a celor care într-un fel sau altul am clădit această revistă, a fost aceea de a circula prin lume cu ideile, așa cum *hyperionul* eminescian străbătea imensele hăruri ale spațiului. Am făcut-o constant, chiar și atunci când mulți ni s-au împotrivit. Și au fost timpuri când în locul revistei dedicate lui Eminescu și Creativității, s-au găsit alții care să editeze la Ipotești (tocmai la Ipotești, la Memorialul... durerii, revista *Fermierul* (!!!)). Constatăm și trecem mai departe. Redactorul șef merită toată grațitudinea noastră. Împreună am luat și hotărârea de a iniția la Centrul de Studii ipoteștean, pe lângă deja celebrul și râvnitul *Premiu Național de Poezie* și pe cel de debut editorial, iar autorii premiați, publicați și ei în aceeași revistă.

Au fost și unii care n-au crezut în proiectul acesta. Nu-i vom numi, căci așa se întâmplă cu cei care preferă să nu facă nimic și să demoleze totul. Ei au astăzi soarta necunoscuților, așa cum merită, indiferent că au condus un județ sau au avut trecătoare funcții în domeniul culturii. De altfel, zicerile noastre către ei nu vizează altceva decât praful superficialității și al neștiinței de carte. Cât despre neînțelegerea a ceea ce creatorii vor să înfăptuiască, aceștia merită să le amintim ceea ce spunea Eminescu în manuscrisul 2285, la fila 148v.: *Ceea ce ei invocă – de obicei o frază sonoră – este adesea tocmai contrariul a ceea ce-i mână*. Am întâlnit și dintre aceștia și nu puțini, căci mișeii fac punte la izbândă. Numai la izbânzi ca ale noastre, NU!

Se zice că o revistă se impune în lumea literară dacă trăiește mai mult de doi ani. Iată că au trecut patruzeci și ea, chiar în timpurile acestea, când interesele, banul și averile (ilicite adesea) sunt mai presus de orice, ea supra-viețuiește cu brio, fiind printre cele câteva care mai rezistă onorabil. Ca Gellu Dorian mai sunt, totuși, câțiva în țară. Nu-i numim ca să nu dezechilibrăm balanța. Au și creatorii orgoliile lor. Dar ceea ce este înfăptuit, este bun înfăptuit, iar meritul nostru, al celor care trudim pe foaia vremii, este acela de a nu pleca dincolo fără să lășăm în urma noastră câte ceva. E datoria timpului să ne judece dacă am făcut bine sau mai puțin bine. Cât despre cei care ne-au stat împotriva, trebuie să le spunem că *Într-un popor la care*

predomină urâtul, cu greu va visa cineva frumusețe (Mss. 2285, f. 182v.). Cu greu, dar se poate, așa cum *Hyperion* și-a luat de mult zborul. E greu acum să-l prefaci într-un zmeu de hârtie și să-l tragi în jos. E greu, dar se poate și aceasta, căci *Dac-am gândi cu picioarele și-am îmbla cu capul ne-am mira cum ne mirăm astăzi că gândim cu capul și împlăm cu picioarele* (Mss. 2276, f. 176v.).

Valentin Coșereanu

„Hyperion”, o peregrinare de 40 de ani

40 de ani de existență neîntreruptă a unei reviste de cultură este un record impresionant în timpurile noastre când nu ai garanția unei sponsorizări nici din partea instituțiilor oficiale de stat, nici de partea persoanelor private interesate de cultură și generoase. La instituțiile statului se schimbă oamenii, apartenența la partide politice, există simpatii și antipatii pentru ctitorii de cultură (sau chiar pentru cultură), iar cât privește persoanele private, și la acestea interesul pentru cultură poate fi transient, parțial, afectat de mersul economic al afacerilor.

Și atunci existența unei reviste ține în cele din urmă, în mod definitoriu, de directorul acesteia, sau redactorul-șef, de fidelitatea și credința acestuia în cauza în care este implicat, de curajul și tenacitatea lui, și desigur, de spiritul sacrificial.

Toate acestea sunt reflectate în istoria de 40 de ani a revistei *Hyperion* condusă exemplar de neobositul și nedescurajatul Gellu Dorian, muncitor cu timp și fără timp, vorba Sf. Pavel, și ctitor în ogorul culturii române, om care și-a înțeles chemarea și însărcinarea întocmai ca muncitorii din pilda talanților, vorbind de cei ce au înmulțit ceea ce au primit, și cărora, la întoarcere, Stăpânul cel de Sus le-a spus: „Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost pusă, peste multe te voi pune: intră întru bucuria Domnului tău” (Matei 25, 21).

Știu foarte bine că în acești 40 de ani, lungi ca peregrinarea poporului lui Israel în deșert în drum spre pământul făgăduinței, și Gellu Dorian, acest scriitor de excepție, cu operă cotate la cel mai înalt nivel în literatura noastră, dar mult prea modest ca să alerge după premii și recunoașteri (dovadă că premiul național „M. Eminescu” instituit chiar de el, a fost acordat și unor scriitori de mai puțin impact și recunoaștere publică, însă niciodată nu s-a pus/propus pe el însuși pe listă), deci Gellu Dorian a trebuit să navigheze prin diverse faze ale deșertului culturii române oprindu-se pe la porți și bătând pe la uși, zbătându-se de unul singur, suportând umilințe, dar mergând înainte, poate cu lacrima-n suflet, cam așa cum frumos spune într-un poem Ovidiu Vasilescu: „Așa se suie lacrima-n priviri / Cum urcă noaptea roua-n trandafiri”.

Lui Gellu Dorian i se potrivesc foarte bine și cuvintele pugilistului american: „Ca să fii campion trebuie să crezi în tine chiar și când nimeni altul nu va crede”. Gellu Dorian a crezut și crede în el însuși și în Dumnezeu. Și a reușit această rară performanță.

Scriu aceste rânduri pentru că spiritul are nevoie de celebrare.

Or, această venerabilă vârstă a revistei *Hyperion* trebuie celebrată în general în cultura română de azi și în special de fiecare autor care în acești 40 de ani s-a bucurat să-și vadă numele publicat aici devenind parte din familia *Hyperion*.

Este semnificativ și providențial ca această revistă de prestigiu să apară în Botoșanii lui Eminescu și să poarte un nume eminescian, mai ales în ultimele decade când în Eminescu s-a dat și se dă cu pietre, în această eră de relativism axiologic, de confuzie de sens și direcție, unde spectacolul contradicțiilor și al dezbatărilor goale (referirea este numai la cele goale) care la noi, se pare, a anticipat ceea ce în America se numește o cultură a anulării (cancel culture) și cultură a disprețului (culture of contempt).

Nu intru aici în descrierea conținutului revistei care prin diversitatea și valoarea rubricilor și articolelor ei a devenit un fel de catedră de literatură și de bun simț în cultura română contemporană.

Și acest fenomen pentru care este greu de găsit cuvinte potrivite de apreciere, datorită acestui om pe cât de modest pe atât de puternic: Gellu Dorian.

Axios! Vrednic este!

Theodor Damian

Duhul lui Eminescu

Am tot spus-o: cultura noastră, română, e una literaturo-centristă, precum cea a altor culturi vecine, central-europene și răsăritene. Inclusiv cea rusă. Cele occidentale sînt simfonice. În economia lor literatura e, desigur, foarte importantă, dar nu într-o proporție decisivă precum în cele deja pomenite. Mai ales în cultura română. Mai mult, în literatura română regină este, neîndoiește, poezia. În Vest, în complexul culturii, concură cu succes alături de literatură, uneori copleșind-o, celelalte arte: muzica cultă, arhitectura, pictura, sculptura, grafica, filosofia, teatrul, cinematografia. Acest specific al nostru nu a fost deloc stins sau ocultat, nici măcar în comunism. Dimpotrivă, și atunci se scria poezie, de oricine, nu doar de cei cu har, nume și operă: în închisori și în afara lor – într-o iluzorie libertate. Poezia era un fel de delir național, nu o dată cacofonic, deseori un vorbit în dodii, politic, ideologizat comunist, în rimă și ritm. Imediat după zilele din decembrie 1989, cînd părea că și-a dat duhul, în sfîrșit, comunismul, împins și din afară, s-a dat liber la toate și la tot. Fără nicio răspundere. Inclusiv la scris. La scris, întîi, la ziar, dar și literar, la reviste literare, de cultură, la cărți în edituri pretutindeni. Cele mai multe reviste de cultură (literare), desigur, trebuie pomenite în scris cu ghilimele. Dar au rămas și, sper că rămîn multe, celelalte fără ghilimele. Iată cîteva în ordine alfabetică: *Acolada, Apostrof, Arca, Caiete Silvine, Conta, Discobolul, Euphorion, Hyperion, Nord Literar, Poesis, Relief, Scriptor*.

Fondatorii acestor reviste nu sînt, așa cum s-ar crede, niște îndestulați oameni de afaceri, cu simț și melancolii

literare, niște Mecena, ci, cei mai mulți, poeți sădea cu buzunarele sparte. De fapt, social, niște Don Quijote de la Mancha care și-au pus pielea în băț ca să le țină în viață financiar într-o societate bezmetic interesată doar de verbul „a avea“, nu și de cel „a fi“. Unul dintre ei este Gellu Dorian, *spiritus rector* al *Hyperionului* din Botoșani și al instituției mult râvnite de orice poet român în viață: *Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu“*, *Opera Omnia*. Un fel de duh al lui Eminescu, la el acasă. Mai precizez ceva: *Hyperion* anticipează cu peste doi lustri nașterea celorlalte reviste literare adevărate, apărute după 1989, pomenite mai sus. Cu onoare și bucurie vrem să pomenim și asta. La mulți ani, în aceeași stare de exigență, *Hyperion!* Și, firește, ini-meii lui, poetului Gellu Dorian!

Vasile Dan

O revistă de cursă lungă

În peisajul literaturii române atât de nestatornice, în care totul curge, în care totul se schimbă de la un anotimp la altul, puține reviste se pot lăuda cu o viață atât de lungă precum *Hyperion*: 40 de ani de apariție neîntreruptă. Și asta cu atât mai mult, cu cât e vorba, în mare parte, de un proiect de autor. Pornită ca un supliment literar reflectând culoarea nord-estului literar al României, în condițiile puțin prielnice ale anilor 80, revista este acum una națională și de ținut în bibliotecă, și asta nu doar datorită formatului de tom masiv în condiții grafice de aleasă ținută, dar mai ales pentru că între copertile ei se oglindește cât se poate de fidel literatura română contemporană în ce are ea mai reprezentativ. Programul editorial al revistei a evoluat constant, în colegiul redacțional fiind atrași în timp mari scriitori contemporani, dar și colaboratori importanți. Dar nu doar textele valoroase fac din revista *Hyperion* una de prim raft, ci și modul cum e structurată număr de număr, cu sumar bogat care, în ansamblu, face o antologie de literatură. De pildă, să luăm un singur aspect: dacă se strâng de-a lungul celor patru decenii studiile, eseurile, articolele despre Eminescu, ar rezulta un volum de exegeză eminescologică de ținută. Exercițiul poate fi repetat și în ceea ce privește literatura originală...

La mulți ani, Gellu Dorian! La mulți ani, *Hyperion!*

Dumitru Augustin Doman

„Hyperion“ – revista lui Eminescu

Marin Sorescu se trezește zicând într-un poem genial că numitul Eminescu n-a existat. Fără nicio pretenție de luare în seamă, plusez și eu, rostogolind magica litotă, că numitul Gellu Dorian nu, nu există. Pentru imensa majoritate a concetățenilor săi, nici atât; dintre care, unii, *nota bene*, scriitori – dacă nu legitimi, măcar legitimați.

Gellu Dorian nu există nici pentru distinsa doamnă diriguitoare a Consiliului Județean Botoșani. Și asta, dintr-un motiv foarte simplu, dar fatal: au copilărit, la câteva case depărtare, pe aceeași ulicioară.

În zelul său irepresibil de a nu exista, condiție ruptă, vezi bine, din aceea a lui Eminescu, Gellu Dorian a ctitorit, așa inexistent cum se află printre botoșănenii lui, pentru o țară întreagă, Revista lui Eminescu: *Hyperion*.

De patru decenii, fix, Poetul Național are, cu acte în regulă, nu doar prin titlu, Revista sa.

Tot grație inexistentului – providențial! – Gellu Dorian, același numit Eminescu s-a trezit cu două Festivaluri de Poezie pe cap, unul, generic spus, în puterea iernilor, la vremea streășinei cu țurțuri albăstriei răsând în soare, celălalt în toiul florii eternizate, de tei.

Despre meritele inexistentului – providențial, repet – în ființarea Memorialului Ipotești, ar putea spune multe regretatul Președinte de atunci al Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici. Alt inexistent.

Zeci și sute de scriitori români și străini, și ei inexistenți, au participat într-un flux și emulație incomparabile, în cele patru decenii, la nașterea, edificarea și re-cunoașterea fenomenului *Hyperion*, a mișcării hyperioniste, a ceea ce înseamnă pentru noi, toți, inexistentul Eminescu, azi.

Că, în mai multe dați, totdeauna vara, m-am aflat în acest șuvoi de cinstitori ai harului poetic Celui nepereche, respirând pe viu în băutura ipoteșteană aer de Eminescu, reprezintă și pentru mine, personal, o șansă excepțională, ca să nu repet providențială. O re-chemare la ființare întru Poezie, de prim ordin. De „ultimă autoritate“. Nu văd cum altfel aș fi ajuns să-i dau curs.

Pentru că noi, cei evident inexistenți în ochii administratorilor mai mult sau mai puțin de ocazie, fără oameni de statura/structura multivalentului și pluritalentatului Gellu Dorian, altă cale spre împlinirea înțeleasă ca destin, nu aflăm. Și nu aflăm, dintr-un motiv limpede: nu există!

În treacă fie spus, este cu totul remarcabil, și caz de mândrie nu chiar prostească mi se pare, că generația literară a căreia după ani îi aparțin, a dat oameni-reper, cu vocația ctitorilor ridicate din temelii, de la zero, și în domeniul acesta extrem de concurențial, accidentat la culme și captivant deopotrivă: Vasile Gârneț & Vitalie Ciobanu (*Contrafort* – inconsolabilă dispariție!), Marta Petreu (*Apostrof*), Lucian Vasiliu (*Scriptor*), George Vulturescu (*Poesis*), Ovidiu Dunăreanu (*Ex-Ponto*), până la Nicolae Silade (*Actualitatea literară*) sau Iulian Talianu (*Tomisul cultural*) – acestea din paranteze –, pe lângă, dar făcând front comun cu revistele consacrate ale Uniunii Scriitorilor –, instituții ale publicisticii culturale de calibre diferite, purtând fiecare amprenta creatorului, patina ctitorului, și captând, după puteri, aerul/spiritul locului de referință, explorându-l în cea mai specifică țesătură.

Între atari forțe exploratorii, care mai de care importante, instituționalizate chiar sub ochii noștri – fenomen perceput, ca și editarea cărții, drept cireașa de pe tortul deliciilor libertății după 1990 –, *Hyperion*-ul lui Gellu Dorian își asumase încă din epoca cenzurii comuniste, misie programatică firească, însă paradoxal riscată în acele condiții de vitregie istorică, re-prezentarea bunului patrimonial cel mai de preț în cultura română scrisă, adică tot ce ține de

spiritul și lucrarea, citește opera, Poetului Național în continuitatea/sucesiunea etapelor receptării ei, ca un fel de transmisiune în direct, la zi, de patru ori pe an, din chiar băutura geniului romantic – pandant cu publicarea noianului de voci contemporane din toate vârstele și valurile, corolar seria liricilor premiați, mediatizați – prompt, exemplar! –, ai Festivalului Național Eminescu, ediția hibernală.

Copleșitoare misie, monumental șantier! – să recunoaștem.

Mărturii scrise, consemnări ale reușitei, rolului și rostului mișcării culturale Hyperion, sunt atâtea, cu sutele, poate miile de pagini, începând bineînțeles cu arhiva revistei *Hyperion*. Reproduc aici, cu nedisimulată modestie, ca, poate, nu tocmai insignifiantă dovadă a celor spuse, un scurt fragment din *Poemul lui Ion Zubașcu*, prilej fericit de a-l readuce în paginile de față și pe inexistentul Zubi, acesta, la viața lui retezată devreme, mare, insașiabil împătimit de Verb și topos eminescian:

(...) **Altă dată, în 2009, stam la Ipotești pe malul aceluia lac la mijloc de codru des un grup de lirici de peste tot. Stam și, ajunși acolo, în poezie, în momentul acela nimic nu făceam. Stam.**

Și deodată, din tihna locului, Zubașcu se ridică-n picioare și începe, tare, să doinească. Încă nu fusese dus la doctori atunci, și când a pornit, din toate puterile în liniștea aceea O, moarte, ce ți-aș plăti/La mine de n-ai veni, am încremenit toți, și broasca-n baltă, fi-care în ce poziție fusese surprins.

Numai frunza mișca. Adevărat, numai frunza și iarba.

La mulți ani, *Hyperion!* Este urarea, nu atât a mea, cât a însuși inexistentului Eminescu, vă asigur. Curaj mai departe, dragă inexistentule Gellu – în lucrarea ta și a performanței voastre echipe! Vă citim!

Marian Drăghici

După patruzeci de ani

Între reveriile unui poet adevărat, una care, întâi, capătă consistența unui vis, este aceea de a face o revistă literar-culturală care să fie spațiul de zbor al său, dar care să ofere totodată și „un cer de stele“, dezmarginat, generos, simfonic prin care colaboratorii să-și poată dezvălui lumii frumusețea sufletului și inteligenței lor de oameni aprinși de dorul creației. GELLU DORIAN, poet adevărat, cu energii lăuntrice uimitoare, a reușit: de la reverie și vis a trecut la înfătuire. Astfel s-a născut al său și al comilitonilor săi *HYPERION*. La început, se numea, oarecum discret, *Caiete botoșenene*. Abia apoi, maturizându-se, a

primit eminescianul nume – și titlu – de noblețe. Au trecut 40 de ani și zborul acestrei admirabile reviste este în desfășurare. Ai putea zice că inițiatorului i-a fost la îndemână vreo magie pentru o asemenea ispravă, dar bine se știe că, în țara noastră, instanțele administrative rămân reci, surde, oarbe, dacă nu chiar răuvoitoare față de astfel de înfăptuiri cărturărești, și mai degrabă fac ce fac demult – adică împiedică, strică, dărâmă – cum au făcut cu cealaltă faptă de mare anvergură a poetului Gellu Dorian – Premiul Național de Poezie. Exemple de acest fel găsești cu nemiluita pe tot cuprinsul patriei noastre. Dar, să ne rămână, acum, la aniversare, BUCURIA. Feliciări, Gellu Dorian! Fie ca *Hyperionul* să-și continue cât mai mult timp, prin truda, ingeniozitatea, pasiunea celor care îi dau energii nebanuite, zborul tipografic și spiritual. Cu sinceră și vie solidaritate, cu admirație,

Ioan Moldovan

... 40 de ani! O viață plină, de om! Însă, mai presus, o eternitate de literatură septentrională și nu numai!

La mulți ani, *Hyperion* – dimpreună cu noi!

Stelorian Moroșanu

Hyperion după Luceafărul

Revista editată de *Fundația Culturală „Hyperion – Caiete botoșenene“* se numără printre rarele publicații din provincie cu profil specific, întemeiat pe compoziția echilibrată și valoarea colaboratorilor constanți. Pe lângă scriitorii talentați care provin din geografia moldavă – mulți din Reprezentanța Botoșani a Uniunii Scriitorilor din România – contribuie la diversitatea și dinamismul revistei o serie de scriitori însemnați din toată țara, reuniți/amintiți permanent în „Colegiul de redacție“. Sub îndrumarea experimentatului scriitor multivalent Gellu Dorian – președinte al Fundației și totodată redactor șef – revista *Hyperion* și-a configurat în patru decenii de existență propria tradiție, pe urmele tradiției eminesciene. Reamintesc, în acest context, că în primăvara anului 1991 a luat ființă în Botoșani *Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu“* datorită unui memoriu justificativ înaintat oficialităților locale de același neobosit Gellu Dorian.

Menținând echilibrul dintre revalorificarea istorico-literară a valorilor certe și receptarea fenomenului literar actual, revista botoșăneană și-a consolidat specificul prin rubrici permanente precum: *Accente, Invita-tul revistei, Ancheta, Poesis, Antologia revistei, Document, Ochiul criticului, Relecturi, Universalis, Aniversări, Memoria* ș.a. Nelipsind din programul revistei secvența *Eminescu in aeternum*. Cred că are o semnificație simbolică aniversarea celor 40 de ani de existență ai *Hyperion*-ului la o sută de ani distanță față de momentul când Mihai Eminescu își citește capodopera *Luceafărul* în cenaclul *Junimii*. Simetria ar putea da de gândit politicianilor locului înclinați spre decizii aberante. La mulți ani *Hyperion!*

Nicolae Oprea

Într-o cultură care prețuiește scrisul, depășind efervescența și ceremonialurile oralității, revistele cu conținut literar-artistic sunt adevărate *chakrelor* din viziunea indiană asupra corpului uman. Ele sunt adevărate centre energetice, răspândindu-și, adică, lumina proprie spre zări apropiate și mai îndepărtate. Ai zice că întreaga creativitate a actualității și deplină spontaneitate așteaptă ca o revistă să se nască și să își organizeze materialele pentru a da un sens mai deplin poeziilor, prozei, dar mai ales eseurilor și comentariilor de diferite anverguri pe seama culturii și a lumii din jur, metabolizând faptele și extrăgând sensuri și semnificații de mai profundă relevanță și de o anume altitudine.

De decenii, grație bucuriei de a face și a științei făcutorului de care dispune poetul și prozatorul Gellu Dorian, *Hyperion* dă anvergură națională spiritului românesc în acțiune, apărând – nu fără putere de simbol – în ținuturile care l-au dăruit universalității pe Mihail Eminescu.

Robustă ca înfățișare, generoasă cu spațiile de publicare, mereu deschisă scriitorilor din febrila și inventiva noastră lume literară, revista *Hyperion* este unul dintre marile porturi naționale la cheiurile căruia trag, cu îndreptățită speranță și bucurie, atât tinerii, cât și maturii, desfășurându-și surburile și scoțând din sipelele proprii ceea ce au de oferit mai de preț tuturor celor bucuroși de lumină.

Proiectul *Hyperion*, impregnat cum este de spiritul lui Gellu Dorian și al celor care dau viață paginilor, va dăinui și se va înnoi mereu prin forța regeneratoare a generațiilor scriitoricești care vin. În ce mă privește, mă socotesc privilegiat de șansa de a regăsi în el și ceva important din mine.

La mulți ani, *Hyperion*! Și felicitări din inimă, dragă Gellu!

Ovidiu Pecican

Patruzeci de ani nu este mult pentru o revistă – dar, într-o cultură ca a noastră, în care catastrofele istorice rad de pe fața nației deopotrivă oameni și instituții de cultură, patruzeci de ani este enorm. Îi doresc acestei necesare și substanțiale reviste, care m-a găzduit cu generozitate nu o singură dată, să atingă vârsta centenară.

Marta Petreu

Hyperion este una dintre foarte puținele reviste care au rezistat șocurilor prin care România a trecut în ultimele patru decenii. Dar probabil că asta se datorează faptului că s-a născut și și-a trăit copilăria în cea mai cumplită perioadă a Epocii de Aur și că a ieșit călită din anii '80. În mod sigur, însă, armătura revistei botoșănene e legată de numele lui Gellu Dorian. Fără consecvența, devoțiunea, flexibilitatea și dragostea pentru literatură a acestui om, *Hyperion* ar fi fost, de mult timp, pe lunga listă a celor care au ieșit de pe scena culturală a țării. Ce bine că nu e așa și că, iată, avem prilejul să ne bucurăm de această aniversare, cât o victorie, a uneia dintre cele mai consistente publicații culturale de la noi.

La mulți ani, *Hyperion*, la mulți ani Gellu Dorian și echipei tale!

Robert Șerban

„*Hyperion*“, după opt lustri întru gloria literaturii

Publicată în anii '80, ca supliment al *Ateneu*-lui băcăuan, revista *Caiete botoșănene* se va metamorfoza în anii post-revoluționari în *Hyperion* – *Caiete botoșănene*, ca în final să rămână doar *Hyperion*.

Editată de Fundația Culturală „*Hyperion* – *Caiete botoșănene*“, sub inspirata oblăduire a lui Gellu Dorian – inițiatorul marelui Premiu Național „Mihai Eminescu“, ce se acorda, pînă nu demult, anual la Botoșani –, și suntem încrezători că, pe plan local, guvernării vremelnici vor înțelege și vor reveni la a susține acest important premiu–, revista *Hyperion*, una bine structurată, cu texte de înaltă calitate și semnături pe măsură, a împlinit patru decenii, sau, cum îi plăcea lui G. Călinescu, opt lustri de continuă prezență în peisajul atât de variat și bogat al publicisticii naționale. În vremurile de mare neașezare în care ne aflăm o astfel de continuitate este și rămîne un semn al tenacității și încrederii în fapta culturală, care merită toată admirația.

Redactorul șef, Gellu Dorian, a coagulat o echipă redacțională profesionistă, suficient ar fi să-i menționăm pe Nicolae Corlat și Vlad Scutelnicu, care a reușit să impună pe plan național o publicație născută inițial ca un supliment spre a deveni, indubitabil, una de referință.

În cei opt lustri de reale împliniri, *Hyperion* a știut și reușit a *răsări*, cum spune Poetul, *c-o-ntrăagă lume*, spre încântarea degustătorilor de literatură. La moment sărbătoresc îi dorim revistei și celor care o edifică încă multe apariții, la care autoritatea locală și cea județeană să fie parte, nu ca în prezent, cînd a dezertat de la singura datorie care îi înobilează numele în urbea marelui Poet.

Cassian Maria Spiridon

Oare se vor mai naște pe pămîntul patriei noastre oameni care să simtă că au o menire, o misie, și să lucreze nu pentru lustruirea personală, pentru cîștig personal, ci pentru împlinirea acelei misii altruiste, cuprinzătoare și iradiante? Astfel de oameni au ținut în viață cultura română, că au fost personalități în jurul cărora s-a coagulat o mișcare culturală sau literară, că au format școli – începînd cu Școala Ardeleană, cenacluri, grupări, reviste. Numai că, deși acestea au devenit instituții – prin emulația creată în acel loc, prin recunoașterea națională și forma distinctă – se întimplă tot mai des ca oamenii dedicați să fie înlăturați și instituția desființată sau, cam tot pe-acolo, să ajungă un simulacru, o jucărie pentru un veleitar.

La Botoșani ar trebui să fie însemnată fiecare urmă a trecerii lui Eminescu, a lui Iorga sau Luchian, să se construiască mîndria prezentului pe acești piloni care traversează epoci. Dar mai ușor pot fi trecuți în uitare sau vulgaritate. Fără nici o investiție..Au reapărut căpitani de

județ care nu numai că nu-i ascultă, dar îi îndepărtează tocmai pe aceia care nu cer nimic pentru ei, care ar vrea să lucreze în numele unui ideal, care au dobândit o anume pricepere în domeniu.

Să apară la Botoșani o revistă cu numele *Hyperion* mi se pare un lucru de domeniul firescului. Dacă tot are orașul și o echipă de fotbal. Numai că pentru revistă nu trebuiau cumpărați „jucători” și antrenori din alte părți. Existau și jucau în prima ligă, fără să pretindă cheltuieli de fotbaliști sau cîntăreți. Așa au trecut anii pînă cînd echipa *Hyperion* nu s-a mai putut prezenta la toate meciurile, dar tot n-a fost exclusă din campionat. Ea are în continuare girul breslei și al valorii, iar Gellu Dorian, de numele și eroismul căruia se leagă nu numai revista, ci și Premiul Național Mihai Eminescu, binemerită admirația noastră. Salve!

Traian Ștef

Dragă Gellu Dorian,

Dragă Prietene,

Primește, te rog, salutul meu euphorionic și sibiote la sărbătoarea de patruzeci de ani a Caietelor de la Botoșani, a *Hyperionului*. Cuvintele sunt aproape de prisos în astfel de momente aniversare. Revista și instituția voastră de la Botoșani, împreună cu Premiul ce poartă numele Luceafărului sub semnul căruia s-a înălțat acțiunea voastră atâtea înfiorate și stranii decenii de istorie românească, reprezintă tot ceea ce e mai bun și mai frumos în cultura română, în literatura noastră. Mai ales în ultimele două decenii, Botoșaniul a devenit al doilea meu oraș de suflet pe lângă Sibiul natal. Am colaborat cu drag la *Hyperion*, am participat la Ipotești și Botoșani la faste întâlniri literare, am publicat la Botoșani două dintre cărțile mele și atâtea altele. Felicitări și aprecieri cu asupra de măsură, sub același semn al lui Eminescu.

Ioan Radu Văcărescu

HyperGellu*

300 de exemplare? 300 de zile? 300 de poeme? Straniu sună numărul/cifra 300! Nu se sparie gândul! Se tulbură, fericit, inima: este o performanță substanțială să celebriți, cu publicul tău, 300 de numere dintr-o publicație coerentă, cu program cultural clar, cu dificultăți surmontate într-un efort indescriptibil, cu o echipă dedicată, sub semnul tradiției și al modernității, al eminescianismului și al europenității creatoare, solidare.

Astfel, după prăbușirea zidului berlinez, Botoșanii au devenit mult mai vizibili, mai consistenți, mai expresivi și grație lui HyperGellu Dorian, scriitor, spirit civic, prieten dăruit, infatigabil!

Felicitări, continuitate, cele mai bune urări!

Lucian Vasiliu

* *Reluăm salutul transmis de Lucian Vasiliu, redactorul șef al revistei „Scriptor”, la numărul 300 al revistei, publicat în Nr. 3 pe anul 2019 al revistei noastre.*

Despre literatură și prietenie

De Botoșani, mă leagă amintiri dragi din tinerețea mea, participarea la concursul „Porni Luceafărul”, participare ce mi-a facilitat primul contact cu literatura română contemporană, de fapt intrarea pe „ușa din față” în literatura română contemporană. De Botoșani, mă leagă participările mele după revoluție la colocviile literare desfășurate în cadrul celui mai important festival de poezie din România, „FESTIVALUL EMINESCU”, unde am cunoscut și mi-au devenit prieteni majoritatea truditonilor pe tărâmul poeziei românești contemporane. De Botoșani mă leagă frumoasa și îndelungată colaborare cu prestigioasa revistă de cultură „HYPERION”, căreia la ceas aniversar îi urez ani mulți în lumină (lumina „LUCEAFĂRULUI”) spre împlinirea destinului său literar. De Botoșani, mă leagă frumoase prietenii – pe care le prețuiesc cu tot sufletul, prietenia cu poezii Gellu DORIAN, Nicolae CORLAT, Vlad SCUTELNICU, prietenia cu regretatul scriitor Lucian ALECSA – acești minunați slujitori ai cuvântului și ai prieteniei care au ținut candela aprinsă spre binele literaturii române și de ce să nu sper (pentru că eu cred și prețuiesc prietenii și prietenii adevărate) într-o frumoasă prietenie literară cu tânărul redactor al revistei, poeta și criticul literar Raluca FARAON. La ceas aniversar La Mulți Ani, Botoșani! La Mulți Ani, „HYPERION”! La Mulți Ani, poeziei și poezilor! La Mulți Ani, prietenie!

Gheorghe Vidican

La mulți și buni ani, revistei „Hyperion”!

Revista „Hyperion” de la Botoșani este indiscutabil o publicație culturală de tradiție, de ținută, cunoscută și recunoscută în toate mediile intelectuale de la noi și nu numai. Nume prestigioase, dar și tineri aflați la început de drum, poeți, prozatori, istorici și critici literari, dramaturgi și esești, traducători, și-au aflat locul în revista condusă de scriitorul Gellu Dorian, care a făcut pentru Botoșani, ani la rând, cât, cel puțin, o întreagă instituție, fiind un om de cultură, pur și simplu, infatigabil. A organizat, și sub aripa protectoare a revistei, evenimente majore pentru întreaga cultură română, nu doar locală. Amintesc doar Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, *Opera omnia* și *Opus primus*, Festivalulul-concurs de poezie și interpretare a creației eminesciene „Porni Luceafărul...” etc. În sfârșit, revistei „Hyperion”, la ceas aniversar, îi urăm La mulți și buni ani!

Alexandru Ovidiu Vintilă

Hyperion nu strălucește pentru arginți...

Pe locurile botoșănene, binecuvântate cu nume sacre ale culturii, o revistă literară era o necesitate pentru promovarea zestrei spirituale a județului, pentru continuitatea și afirmarea forțelor creatoare ale locului în plan național.

„Hyperion”, revista coordonată de scriitorul Gellu Dorian, prin Fundația Culturală „Hyperion”, a făcut asta, a fost promotorul unor manifestări de rang național și internațional:

Zilele Mihai Eminescu și decernarea celei mai importante distincții pentru scriitorii români – „Premiul Național de Poezie Mihai Eminescu“, dar și a Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene – „PORNI LUCEAFĂRUL“, sau edițiile Congresului Național de Poezie, a Salonului Cărții de Poezie – manifestări la care am participat, ca reprezentant al revistei „Poesis“, unde am acordat pagini întregi despre importanța invitațiilor, despre calitatea excepțională a organizării lor în locurile de mare rezonanță culturală: Ipotești, Botoșani, peierinajele la Vorona.

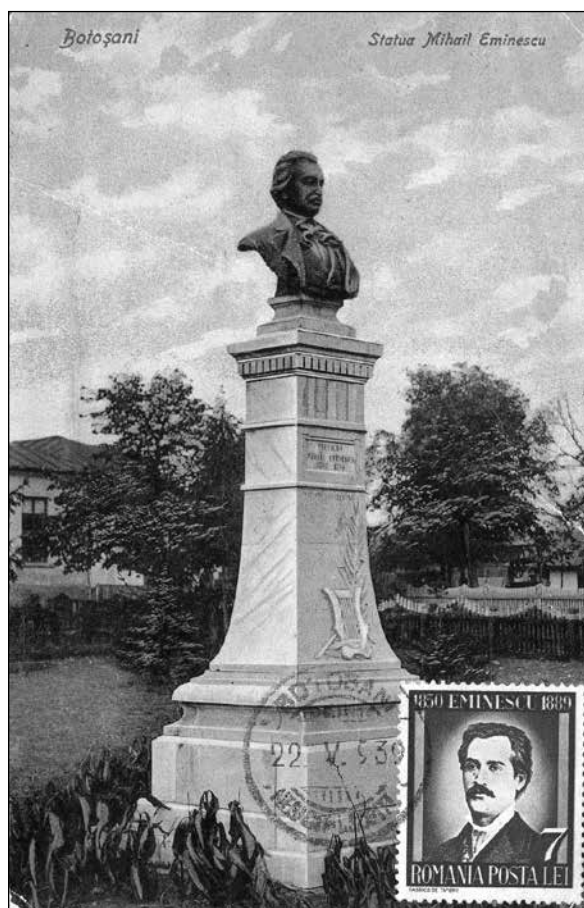
Îmi amintesc numele marilor poeți aclamați pe scena Teatrului Național „Mihai Eminescu“ (Mihai Ursachi, Ana Blandiana, Petre Stoica, Cezar Ivănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Emil Brumaru, Mircea Ivănescu, Șerban Foarță, Mircea Dinescu, Ilie Constantin, Ion Mureșan, Angela Marinescu, Cristian Simionescu...) și recitalurile de poezie din parc și din fața Bisericii Uspenia, cu o mare prezență a botoșănenilor. Interviuurile cu ei, paginile de analiză a creațiilor literare, publicarea unor documente inedite și referințe biobibliografice în premieră, valoarea colaboratorilor – cercetători, poeți, traducători – au făcut din numerele revistei, ajunsă la numărul 40, o prestigioasă publicație, o revistă culturală vie, cu materiale de mare interes pentru scrisul românesc. N-au lipsit confruntările de idei, pertinența unor poziții

critice de impact asupra interpretării poeziei și a receptării unor opere din patrimoniul clasic al literaturii.

A fost necesară, în permanență, o osândă a scriitorilor botoșăneni (Gellu Dorian a fost printre inițiatorii seriei „Caiete Botoșănene“, între 1983-1990, care au coagulat forțele creatoare locale), o afirmare în primul rând a lor, ca scriitori deplin, performanți în genurile abordate, ca să câștige încrederea colaboratorilor din țară pentru a publica în paginile „Hyperionului“. Aceste eforturi, din păcate, se încearcă să fie șterse de atitudinea unor politicieni și acaparate (se cunoaște că suntem într-o „epocă a plagiatorilor“ și a compromisurilor) în folosul lor sau a unor diletanți pe care-i pot folosi. Însă Hyperionul de pe cerul literaturii nu strălucește pentru arginți, iar rangul câștigat de revistă (redactor-șef Gellu Dorian, red.-șef adjunct Nicolae Corlat, secretar Vlad Scutelnicu) prin calitatea numerelor editate în acești ani nu poate fi șters din memoria întregii pleiade a revistelor culturale și a cotidianelor din țară care au așezat revista între valorile culturii naționale.

De la revista „Poesis“, care sărbătorește în aceste zile XXXIII de ani și a fost alături de scrisul colegilor noștri din Botoșani, le dorim putere de a continua: valoarea culturală învinge și durează – Vivat, Crescat, Floreat!

George Vulturescu

TUCU MOROȘANU
(1954-2022)

Liviu APETROAIE

La vânat (cu) hulpea...

Vineri, 2 septembrie (a.c.), la început toamnă, cobor, încercând, din trenul plecat de la Iași, ca să ajung la Câmpulung Moldovenesc, la o „repatriere“, după 30 de ani, în mijlocul colegilor de generație, cei care am „izbăvit“ Liceul Militar în 1992. Ploua mărunț, așa cum pe meleagurile Obcinelor Bucovinei plouă mereu, dar nu mereu a tristețuri.

Peste drum de Gara de est se merge către Moldova, râul care ne-a dat numele mândru de moldoveni. Acolo, pe malul drept, are Tucu Moroșanu o cabană, înconjurată de iazuri de păstrăvi. Vorbesc la telefon și mă invită la el. Până când trebuia să vină cineva (un coleg de arme) să mă ia de acolo mai erau ceva secunde, așa că m-am dus la Tucu. În camera lui de lucru era cald, făcuse focul peste noapte. „Așa devreme faci focul, la răsărit de septembrie?“ „Asta e, tu nu știi Câmpulungul, cu vremea lui de sub munte?“ Plouă și asta ne îndeamnă să sporovăim. Nu ne văzuserăm de vreun an, de prin Iași, când se chinua prin niște clinici. Și, deodată, într-o liniște pe care el o impunea, de obicei, găinile din curte încep să cotcodăcească. Aruncându-și privirea prin geam, s-a ridicat brusc și a ieșit ca un trasor. „Vulpea!“ Și, în adevăr, vulpea sărise pârleazul, omorâse o găină, dar speriată de venirea plină de elan a lui Tucu, fugise. Oricum, o găină era trecută la cean. Mai stăm, mai sorbim o palincă (eu, că el nu mai juca la pahar de multă vreme) și iar găinile agitate. Iar vulpea, care n-a mai apucat să sară în poiată și o vedeam și eu fugind spre pădure. Tucu, agitat, vine afară cu un arc de vânătoare, din cel profesionist, și cu o tobă de săgeți și ia poziție de pândă. Între timp, sunt căutat de colegul care venise să mă ia cu mașina. Tucu pândea... La plecare îi spun să suie în balcon, discret, că altfel vulpea nu se mai apropie. Și plec, cu vorba că mai trec zilele alea pe la el. N-am mai trecut, orele au fost altfel socotite și chiar

am uitat să iau de pe masă o carte pe care mi-o dădu-se, fiind noi la pândit vulpea.

Ultima mea imagine a rămas a arcașului, așa cum Bucovina a fost mereu un loc al arcașilor. Părea acel Ulise, singurul lăsat de destin să încordeze arcul lângă care cânta Femios poezia Penelopei.

Pe 17 de septembrie, aflu că vulpea aia pe care o pân-deam, a lovit definitiv, și nu prin găini, ci prin soarta unui om pe care nu am cum să-l uit. Nu uit că vineri, din Parcul Copou, am vorbit cu el. Îl sunase Tudor Hatmanu, de la Editura Junimea, care s-a anunțat cu o vizită a doua zi și care, ajungând acolo, l-a găsit mușcat de vulpea neiertătoare a destinului, la locul dintre intrarea și ieșirea din templul vieții, la ușa unei case.

Nu pot să uit că am scris cu bucurie despre cărți de-ale sale, că l-am vizitat de multe ori la Câmpulung, la pensiunea pe care o ținea acolo și că n-am întâlnit, adesea în viață, un om mai ospitalier. Mergeam la iazurile cu păstrăv și el alegea ce era mai gustos și încingea grătarul și ceanul cu mămăligă și scotea clondire și începea poezia de care era atât de atașat și pe care o scria într-o manieră fie expresionistă, cum le stă bine bucovinenilor, fie cobora dintr-o metafizică a Rarăului pe care îl vedea călăuza sa. Se școlise prin scriitori valoroși și prin exercițiul lecturii. De fiecare dată volumele m-au apropiat și mai mult de omul care era. Se autoizola, aparent, printr-o modestie nejuțată; și i-am spus asta de câteva ori. Tucu avea ceva al lui în vers, ceva ce îl individualiza. Ceea ce n-aș mai spune despre prea mulți contemporani. De aceea, „lumea“ lui Tucu Moroșanu era inedită, originală și intens locuită.

Și, pentru cei care l-au iubit, cum ne-a iubit el pe noi, necondiționat, așa trebuie să rămână...

Tucu, drum bun și ia și hulpea hulpavă cu tine!

Capete de rând

MOARTEA UNUI POET: TUCU MOROȘANU

Zilele acestea s-a stins din viață un om și un poet minunat, pe cât de blând pe atât de discret în tăcerea sa, dedicat cu totul poeziei. Vestea am primit-o de la Filomena și Daniel Corbu, editorii și prietenii săi de suflet. Moartea sa m-a tulburat peste măsură. Din când în când, Tucu mă suna, întrebându-mă ce mai fac. Convorbirile noastre erau punctate de pauze lungi de tăcere. Ne înțelegeam mai bine atunci când nu ne vorbeam. Nu trebuia să irosim prea multe cuvinte de prisos nici atunci când ne întâlneam la diverse agape literare, nici atunci când ne despărțeam, plecând fiecare pe drumul lui. Întotdeauna însă rămânea ceva de nespus. Și acest fapt dădea farmec întâlnirilor noastre.

L-am cunoscut în vara anului 2009, la Festivalul de poezie de Satu Mare. Printre poeții gălăgioși sosiți din nord dar și din sud, Tucu Moroșanu făcea o figură aparte. Stătea, de obicei, la masa din colț, asistând zămbitor la conversațiile pe care confrății de poezie le încingeau, înconjurați de cuțite, sticle și pahare, discutând despre toate cele ce se petrec în lună și în stele... Era de o discreție rară și de un bun-simt înspăimântător. Poate că nu se simțea tocmai în largul său printre atâtea „celebrități” și spirite alese. Poetul tăcea cu naturalețea cu care un fumător înrăit fumează în fața ceștii de ceai sau de cafea prima dar niciodată ultima țigară. Figura sau mai bine zis atitudinea lui avea ceva monahal, amintindu-mi de tabloul lui Bosh, Ispitirea Sfântului Anton, dar și de poezia Înțeleptul la ora de ceai de Matei Vișniec. Mi l-am închipuit deseori stând cu picioarele încrucișate, într-o poziție contemplativă, în apropierea unui închipuit havuz dintr-o pagodă, ascultând cu multă luare aminte „ploaia gândită târziu” pentru tăcerea postumă.

Ne-am cunoscut ceva mai bine pe drumul de întoarcere, trecând prin Țara Oașului și contemplând munții ce se zăreau în dreapta noastră. În mașina ce gonea cu o sută de kilometri la oră, Tucu Moroșanu stătea la fel de liniștit ca Sfântul Antonie pe malul lacului.. Nu-l deranjau nici conversația aprinsă pe care o purtam punând literatura și țara la cale, și nici mișcarea. În sfârșit, după vreo trei sau patru ore de navigat pe drumuri nu tocmai cușere, am ajuns, în sfârșit, și la locul său de baștină.

Părăsind șoseaua, am făcut un cot la stânga, apoi unul la dreapta și iar, la stânga, și am ajuns într-un fel de han-cetate, străjuit de o parte și de alta de cabane ridicare sub formă de pagode. Aici limbile ni s-a dezlegat din nou, în timp ce inspectam cu ochii din ce în ce mai uimiți ferma năpădită de păsări și de pești a poetului. Am văzut acolo viețuind la olaltă rațe leșești, porumbei rotați și gulerăți, cocotârci albaștri și găște egiptene, ce ne ciuguleau grăunțe din palme, cu ochii ațintiți spre munții ce fumegau în zare. Am dat apoi, într-un alt adăpost, peste un cârd de cormoranii ce înotau alături de câteva nutrii jucăușe sperind păstrăvii ce se avântau să înfrunte cursul repede al apei.

La lăsarea întinericului, a trebuit totuși să ne ridicăm de pe scaunele noastre îngreuiate și să pornim din nou la drum, lăsând în urmă hanul desprins parcă din povestirile lui Sadoveanu, unde lupii „încă mai sfășiau beregata lunii”, urlând pe Calea Lactee.“

Și când am ajuns acasă, bătea tocmai „ceasul când cocosul lunatic ezita să cânte”; înainte de a se prăvăli somnul peste pleoapele mele căzute, l-am auzit pe Tucu Moroșanu îngânând prin ceață: „eu sunt din tagma celor ce-l văd pe Dumnezeu în chip de roată sau de rouă...”

Retras în cabana sa aflată la marginea Câmpulungului, înconjurată de munți și de pâraie limpezi, Tucu Moroșanu își construia poeziile ca pe niște exerciții largi de respirație, executate în aer liber, călăuzindu-se după semnele pe care i le trimiteau norii ce se perindau pe cer la ceas de seară, sau după puzderia de stele ce acoperea și mai acoperă și acum bolta cerească înainte de revărsatul zilei. Respirația sa prindea un tainic halou, încercându-se de simboluri ce te trimiteau deopotrivă la sonorile poeziilor labișiene, poet cu care Tucu era megieș, dar și cu ritmurile alcoolurilor lui Ion Mureșan, care, de fiecare dată când trecea cu alaiul prin Moldova, făcea un scurt descălecat voievodal, poposind în curtea colegului său de breaslă Tucu Moroșanu, pentru a sta de vorbă cu peștișorii de aur din părâu sau cu îngerașii din paharul plin de votcă. Așa făceau și Ioan Es. Pop, și Nicolae Corlat, Gellu Dorian, și George Vulturescu, și Daniel Corbu, și Paul Gorban, și Cassian Maria Spiridon, și Gheorghe Bârlea, și Gherghe Pârja, și mulți ani condeieri de viță mai veche sau mai nouă când trecea prin aceste locuri!

La fiecare astfel de descălecat, profitând de buna dispoziție a oaspeților, Tucu Moroșanu scotea cu sfială dintr-un raft prăfuit acoperit de frunze un caiet cu scoarțe de mesteacăn din care citea câteva versuri, acompaniat de tăcerea ce se lasă în jur. Scria, deopotrivă, și în vers clasic, și în vers alb, în funcție de cum se înălța sau cobora ceața serii peste vale... „Aproape-i funia de par,/ Dar nu simt nici o disperare /.../ Că-mi hărăzi Divinul Zar/ Să zămislesc prietenie/ Și bezne seci să dau cu var, /În viață, poate și-n vecie...”

Am citat din poezia *Presentiment*, ce deschide volumul său de versuri, intitulat atât de sugestiv (dar și depresiv), *Viața de noapte în cimitirul eroilor*... Titlul nu trebuie înțeles ad litteram. El poate fi interpretat ca o metaforă a vieții noastre de zi și de noapte. Cimitirul reprezintă societatea bulversată de noul impuls cotidianului.

„Aproape-i funia de par“ are, după opinia mea, două conotații. Una se referă la apropierea ineluctabilă a sfârșitului. A doua are o bătaie socială. *Presentimentul* sfârșitului nu trezește în sufletul autorului o stare de disperare. Făcându-și un scurt bilanț, el e mulțumit de soarta sa. Faptele bune pot curăța drumul eternității de „cohortele de sudalme“ ce înaintează de la „microfonul îmbăloșat spre Micul Paradis“, unde lingușitorii de profesie, „mai cinștiți decât heruvimii“, stau în preajma „puternicilor zilei“, încercând prin potopul lor de vorbe goale să păcălească mulțimea și chiar pe bunul Dumnezeu.

Viața de noapte în cimitirul eroilor își are însă legile ei: aici orice păcăleală e exclusă. Din cimitir se poate vedea „blajinul nostru oraș / asediat de ciori impozante“, dar și de o mulțime de facturi ce duc „până și cârciumile spre un salvator faliment“.

Petrecându-și noaptea în cimitirul eroilor (a se citi eroilor și ororilor), poetul vorbește despre decadența grandilocvenței, despre câinii hoinari și bețivii ce-și târâie umbra pe străzi, despre „spirite în travesti“, despre „catranul din

inimi“ tivit de angoase, despre „magnifica inutilitate“, despre „deparazitări catifelate“ și „ecologizări zgomotoase“, despre „mândrie și decadență“.

În cimitir „viața“ decurge, totuși, destul de pașnic. Fostul poet iubește „trifazat“ la micul dejun, la prânz și la cină, o muză molcuță și docilă, ce-i asigură „tutunul și agheasma de contrabandă, cu care își purifică sufletul“; „escadrilele de albine“ zboară de la o cruce la alta, iar „bondarii de argint prefăcuți în îngeri zumzăie la «joasă înălțime», în jurul pomului cunoașterii binelui și răului“; numai „stolul de romi“ dă semne de neliniște, pregătindu-se să-și ia zborul înapoi spre orașul potopit de fum.

Cimitirul duce o existență dublă. Una care se desfășoară la suprafață și alta în adâncuri. Vânzolelii de afară îi corespunde o alta dinlăuntrul mormintelor. Într-un loc avem parte de o comedie a trupurilor, în altul de cea a spiritului, care, în virtutea inerției, nu se leapadă cu totul de tarele pământeste, ci își duce povara păcatelor în eter. Învăluit într-un „smog masochist de oftică“ orașul își duce existența sa larvară, populat de bețivi însingurați, de poeți insomniaci și haite de câini vagabonzi ce colindă străzile. În contrapunct, din fundal răzbate țârâitul „pudibond“ al greierilor. Viața de noapte în cimitirul ororilor are note vesele, semănând cu un concert burlesc în care sunetele stridente ale alămurilor sunt acompaniate de scâncetul arcurilor patului, dar și de sunetul bacovian al sicriilor ce scârție în bătaia razelor de lună. „Zburătăciți“ după grămezile de coroane uscate presărate de cutii de bere, printre cruci răvășite de iubire, stând ciuciți pe lespezile reci de marmoră, boschetarii cu ochii împăienjeniți de alcool își împart franzelele și crenvurștii cu câinii pripășiți printre morminte, profitând de „confortul criptelor“ nelocuite încă de dreptii proprietari, ce urmează să fie dotate cu toate utilitățile (lift, telefonie mobilă, laptop, minipiscină cu bar și cadă cu jacuzzi marca Luxury eterna etc...). În acest decor bacovian, adaptat la epoca postmodernă, poetul, pe cale de-a deveni hingher post-mortem, observă cu minuțiozitate mișcările personajelor ce populează cimitirul, promițând muzei sale molcuțe un alcov potrivit zben-guielilor nocturne

Contemplând orașul învăluit în noapte, poetul se arată a fi destul de sceptic în privința fericirii ce-l așteaptă în viața de apoi: „Cine îmi poate garanta, scrie el, că în sicriu/ nu e nevoie de telefon mobil și de pastile de inimă“ pentru a putea rezista stresului și tentațiilor de zi cu zi ale vieții eterne?

Pentru a-și asigura liniștea, prevăzător din fire, Tucu Moroșanu a dedicat ultima parte a volumului colegilor săi de breaslă, Horia Zilieru, Liviu Apetroaie, Daniel Corbu, Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Adrian Alui Gheroghe și Ion Mureșan.

Drum lin spre lumină, poete drag!

Holograme cu lepuri la Spinalonga

Am primit recent cartea de versuri a Emiliei Poenaru Moldovan, *lepuri la Spinalonga*, apărută în 2022 la editura Colorama din Cluj, un volum bilingv, română – spaniolă, în care autoarea a pus în mod coerent poezii reprezentative apărute în volume anterioare. Traducerea în limba spaniolă a poemelor aparține lui Enrique Nogueras, poet și profesor la Universitatea din Granada, specializat în romanistică și traducător din limbile latină, portugheză, franceza veche și română. Tot Enrique Nogueras semnează și prefață volumului pe care îl consideră unul de antologie, afirmație la care achiesez. Cred că e un volum ce marchează un traseu inițiativ anume ales de autoare pentru a crea și a recrea un univers liric cu sinuozități temporale și sentimentale. La început am răsfoit-o, așa, pentru o primă impresie, apoi când chiar am vrut să citesc o poezie (bună) de autor, am început să intru în miezul cărții, al poeziilor. Am început cu ultima poezie, *lepuri la Spinalonga* (n-am fost niciodată acolo) pentru că dă titlul poeziei, un titlu incitant, recunosc, ce ascunde (insula, desigur) drama trăitorilor leproși de aici și care are și o poveste pentru turistul grăbit și superficial de astăzi. În fapt, o dramă nu atât a unei povești de iubire ce poate fi vândută vizitatorilor ca o legendă, cât a acelei comunități condamnate, ale cărei umbre se mai plimbă încă pe piatra arsă de soare și pe care autoarea o rezumă aparent reportericește: „De ce m-ați născut dacă trupul vostru deja vă păresea bucată cu bucată/ a strigat înainte de a sări de pe stânca în formă de spin./ toate rugăciunile nu i-au adus un înger salvator/... /i-au dat numai o dragoste fără mângâieri, fără mâini.” (lepuri la Spinalonga). Înclin să cred că autoarea a ales acest titlu de volum antologic nu numai pentru exotismul său (poezia Emiliei nu este exotică) ci pentru valoarea sa de simbol. Sunt oare poezii niște exilați ce-și trăiesc iubirile, neliniștile și spaimile exilați în fața foii albe? Este această insulă o metaforă la metafora cu „turnul de fildeş”? Dar poezia? Are ea o valoare reală sau e doar o „hologramă”? Consider că această poezie ascunde un crez poetic. Trebuie doar să ai cheia potrivită ca să-l poți descifra.

Am trecut apoi la lecturarea poeziilor în ordinea propusă, astfel încât să pot cunoaște mai bine autoarea și resorturile

intime ce declanșează un anume lirism specific. Prima impresie generală: poezie bine structurată, condei matur și sigur. Volumul se deschide cu *Poem nou* ce conține o sintagmă ce dă titlul unui anterior volum de versuri, *Cheia închisorilor mele*, poezie ce rezumă aspirațiile lirice ale poetei, o eliberare și o înălțare prin vers, asta este poezia pentru Emilia: „Eu dețin cheia închisorilor mele,/ voi fi liberă cu fiecare atom strecurat/ prin dantelăria de rugină/... / Și iată-mă cu tot cu vocea stridentă,/... / în toată splendoarea mea îngerească,/ cu aripi în creștere/ din mlădițe de sârmă ghimpată.” (Poem nou)

Ce mi s-a părut interesant (și specific) este că majoritatea poeziilor sunt total asumate, fiind scrise la persoana întâi, deoalând trăiri și dorințe personale, majoritatea marcate ad incipit de verbul „a avea” la persoana întâi, „am”: „Am trei peștișori aurii...” (Flotila), „Am un loc unde calmul/ și scînteia poeziei/ stau la taifas...” (Bucăți desprinse din cer), „Am în cartier o gheretă...” (Ceasornicarul), „Am umbra ta îngropată...” (Umbra ta), „Am toate crestele valurilor...” (Un lona prea înspăimîntat) sau de determinanți de posesie la aceeași persoană. Există însă și un „tu” cu care conversează, căruia îi transmite sau îi reproșează: „Ochii tăi din oglindă, fără dioptrii/ și urdori, te știu pe de rost – un fugar/ de la masa îmbelșugată a vieții,/... / Ochii tăi din luciul tremurător/ te cheamă inapoi, străin fugar...” (Regăsire) sau: „Tu poți pleca/ mon semblable, mon frère,/ în lipsa ta/ completez acel puzzle/ din așchile morții...” (În lipsa ta). Deși poeta este o cerebrală, această poezie e una din cel mai frumoase declarații de dragoste din volumul de față. De multe ori însă acel „tu” este un unul de transfer, de partajare sau de generalizare precum în paremiologia românească, în care tu are cumva valoarea lui „on” din franceză: „Uitarea vine ca o tornadă,/ te afli în mijlocul ei,/ te ridici la ceruri și te lasă apoi/ în ținutul de smarald...” (Tornadă). Acest „eu” și „tu” devin rareori un „noi” care însă pare că nu unește, ci desparte: „Printre privirile noastre curg două fluvii/ fiecare în direcția opusă. ne transportă visele că pe baloți de mărfuri/... / cu țepii adânc înfipti în carne/ ce ne aruncă după potolirea furtunii/ pe fiecare spre malul fluviei său. (Două fluvii). Acest „noi” este adesea unul de complezență: „Vorbe politicoase, așchii de gheață/ grimase de don juan tatuat, cu un smile prefacut/ tu nărui castele ca regii barbari/... / ridici stihii de pulberi/... / hun ce încă păstrezi/

sub șaua orgoliului uriaș/ cât un imperiu/ trupul meu fără suflare.” (Stihii)

Așadar, poeta nu scrie la persoana a treia, rar se obiectivizează, prea preocupată să-și disece propriile trăiri. Este o poetă a trăirilor extrem de personale, intimistă și cerebrală, *à la fois*, însă fără lamentații, lucidă și atentă la propriile mișcări sufletești.

Singura ipostază în care am surprins-o melancolică este, cum altfel, întorcerea în copilărie. Aici i-am simțit acel nod amar din gât al înstrăinării de casa părintească, de copilarie, *en fait*, ascunsă și deci posibil de recuperat din „cutia neagră”: „Chiar în miezul zilei îți dă târcoale copilul,/ te ispitește cu jocul de cuburi,/ avioanele de hârtie/... /tu fă pe mortul când vine moartea copilăriei,/... / poate o păcălești/ vom fi una și aceeași persoană/... în ochii celor ce vor găsi cândva/ cutia neagră/ a avionului de hârtie.” (Cutia neagră)

Considerând-o pe Emilia o poetă concentrată pe scormonirea în sine, fie că e vorba de prezent sau de un trecut ascuns în „cutia neagră” de mai sus, constat că ea nu e deloc o poetă în care natura să îi potențeze sentimentele. Mă tenta la un moment dat să spun ca este o poetă „impresionistă”, dar asocierea cu impresionistii care și-au scos șevaletul din atelier și l-au așezat în mijlocul câmpului, nu ar fi caracterizat-o, doar dacă deturnez un pic sensul „clasic” și îmi permit să îl pliez pe structura lirică a volumului de care facem vorbire în sensul că poeta adună impresii, le amestecă într-o retortă interioară cu trăirile atât de personale pentru a le pune apoi cu sinceritate sub ochiul cititorului.

Fără a nega zbaterea existențialistă aproape omniprezentă, poezia Emiliei Poenaru Moldovan este totuși una a trăirilor și a impresiilor în care eul liric atât de prezent își dezvăluie multiplele sale fațete. Este însă, în primul rând o poezie – confesiune făcută cititorului, ca în fața unui duhovnic (trimiterea la Baudelaire într-una din poezii nu e întâmplătoare. „fiecure atom/ e o casă a splendorii/ oferită în dar/ unui cuplu indestructibil/ eu și cititorul meu.” (Pentapoeme 12).

Steluța Crăciun

CULORI, VISE, INTERFERENȚE – jurnal de Galerii

Perioada 16 august – 2 noiembrie 2022 a însemnat pentru galeriile botoșănene, fie că e vorba de Galeriile de Artă „Ștefan Luchian” sau de Colecția de Artă (ce funcționează în spațiul alăturat) un ade-vărat tur de forță prin numărul mare de expoziții deschise în cele două spații expoziționale din subordinea Muzeu-lui Județean Botoșani.

Astfel, în perioada 16 – 31 august 2022, spațiul Colecției de Artă a găzduit expoziția personală „FASCINAȚIA CULO-RILOR”, cu lucrări de pictură semnate de artista LILA LUNGULESCU.

Absolventă a Facultății de Ciberne-tică de la Academia de Studii Economice București, aceasta a fost pasionată de arta plastică în așa măsură încât, după absolvirea în 2016 a Școlii Populare de Arte Botoșani a urmat cursurile Universi-tății de Arte „George Enescu” din Iași, din 2018 devenind Master în arte – speciali-zare pictură. În anul 2019 a fost admisă, ca membru stagiar, la Uniunea Artiștilor Plastici din România – Filiala București.

Începând din anul 2015, Lila Lungu-lescu a participat la numeroase expozi-ții de grup și colective, în țară și în străi-nătate: Botoșani, București, Iași, Suceava, Brăila, Bacău, Slobozia, Ipotești, Tokyo – Japonia (2016), Balcic și Montana – Bul-garia (2020) și a avut expoziții personale la Botoșani, Iași, Suceava și la Galleria Gutenberg al Colosseo, Roma, Italia (2019), în anul 2016 primind Premiul de Excelență la proiectul-concurs de artă grafică și fotografie „Imagine RO”, expo-ziție organizată în Tokyo, Japonia cu spri-jinul Ambasadei României în Japonia.

Referindu-se la actuala „personală”, artista menționa: „Fascinația și puterea culorilor se nasc din interacțiuni ale lumi-nii. Ea se descompune în șapte culori fundamentale, culorile curcubeului: roșu, oranj, galben, verde, albastru, indigo, violet – ROGVAIV. Fiecare culoare are o vibrație proprie, o anumită lungime de undă și un anumit ritm. Orice culoare ne influențează diferit la nivel fizic și psihic, iar puterea lor permite energiei vitale să atingă o stare de bine, de armonie. Culo-rile favorizează apropierea de latura spi-rituala a vieții, apariția inspirației, dina-mizează intuiția, conferă candoare și puritate, aspirație spre ideal”.

Vernisajul expoziției a avut loc dumi-nică, 21 august 2022, ora 11, lucrările fiind prezentate de muzeograful Ana Coșoreanu.

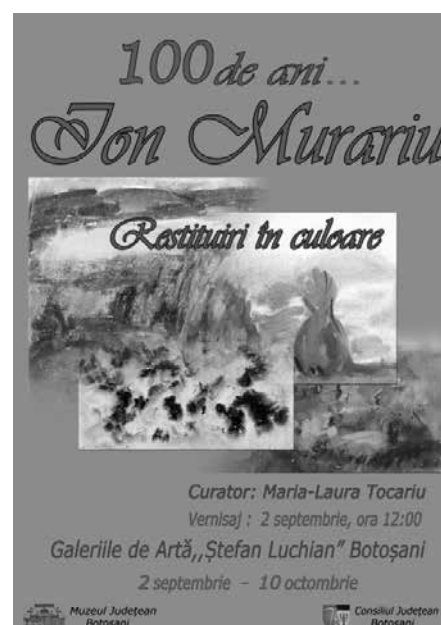
În aceeași zi, la ora 12, în Galeriile de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani, a avut loc vernisajul expoziției de artă vizu-ală „ARS LONGA” (investigări masterale), cu lucrări semnate de artistul DĂNUȚ ACONSTANTINESEI, eveniment organi-zat în parteneriat cu Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, al cărei pro-rector, prof. univ. dr. Cristian Ungureanu, a făcut și prezentarea lucrărilor expuse.

Absolvent de studii universitare eco-nomice, Dănuț Aconstantinensei a găsit în artele vizuale un mod aparte de cunoaș-tere și transpunere a realității înconjură-toare și de regăsire a propriei persona-lități. Din acest motiv a urmat cursurile Școlii Populare de Arte Botoșani, secți-ile pictură și grafică, apoi a făcut studii de Master în pictură, la Universitatea de Arte „George Enescu” Iași. Începând din 2017, artistul a participat la diverse expoziții de grup și colective, organi-zate la: Botoșani, Iași, Suceava, Sighet, Brăila, Piatra-Neamț, Sibiu și în străinătate, la Bruxelles (2019) și Luxemburg (2021), fiind distins cu premii și mențiuni. În Galeriile botoșănene a mai fost pre-zent cu două expoziții personale, „ÎNCE-PUTURI” (2019) și „DE LA FIGURATIV LA ABSTRACT” (2020).

Lucrările, în marea lor majoritate rein-terpretări moderne ale unor lucrări cla-sice din arta universală, au putut fi vizi-onate de cei interesați în perioada 16 – 30 august 2022.

Împlinirea unui secol de la naștea, la Dorohoi, pe 12 septembrie 1922, a lui ION MURARIU (1922 – 2012), con-siderat unul dintre cei mai importanți acuareliști români, a constituit prilejul de a aduce în fața publicului, în spa-țiul generos al Galeriilor de Artă „Ștefan Luchian”, a 55 de lucrări în ulei sau acuare-lă ale artistului,

în perioada 2 septembrie – 10 octombrie 2022.

Expoziția de artă plastică intitulată „100 DE ANI ION MURARIU, RESTITU-RI ÎN CULOARE” a prezentat lucrări ale artistului aflate în patrimoniul Muzeu-lui Județean Botoșani, majoritatea lor fiind acum expuse în premieră, tocmai pentru a omagia într-un mod aparte nu doar personalitatea celui cunoscut prin-tre confrăți sub numele de Nică Murariu, ci și activitatea sa intensă și creația lui valoroasă. Vernisajul a avut loc în data de 2 septembrie 2022, la ora 12. Curato-rul expoziției a fost Maria-Laura Tocariu, prezentarea personalității artistului fiind făcută alături de doamna Maria Bucă-taru, fost director al Muzeului Botoșani.

Între 1-15 septembrie 2022 spațiul Colecției de Artă a găzduit expoziția de fotografii denumită „FOTOPOEME”.

Autoarea fotografiilor, MARIA CLA-UDIA MITRĂ, de profesie jurist, pasio-nată în egală măsură de arta fotogra-fică și de literatură, oscilează între cele două cu bucuria reîntâlnirii cu sinele și cu frumusețea lumii de dincolo de cuvinte și culoare.

A debutat în revista „Cervantes” din Satu-Mare, în 2014. De-a lungul timpu-lui a avut mai multe apariții editoriale: „Dincolo de oglindă” – poeme, Editura Papirus Media, Roman (2014); „Îngeri de sticlă” – poeme, Editura Papirus Media, Roman (2015); „Viața ca un fir de păpădie” – proză scurtă, Editura Papirus Media, Roman (2016); „Fata cu pantofi roșii” – proză scurtă, Editura Papirus Media, Roman (2018); „Mere roșii, mere verzi” – poeme, ediție bilingvă română-spaniolă, Editura Papirus Media, Roman (2018); și „Lumini din camera obscură”, Editura Papirus Media, Roman (2021).

A colaborat la diverse reviste literare și este membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România din 2019.

În cadrul vernisajului care a avut loc duminică, 11 septembrie 2022, de la ora 11, a fost lansat și volumul „Lumini din camera obscură”, apărut la Editura Papirus Media, Roman (2021). Prezentarea lucrărilor și a volumului de proză scurtă și poezie a fost făcută de către criticul literar Lucian Strochi și de către ziaristul Traian Apetrei.

Perioada 17 – 30 septembrie a adus pe simezele Colecției de Artă doi artiști din județul Harghita: VLADIMIR KATO, între 17-23 septembrie 2022, urmat de MIKLÓS ISTVÁN – INDIÁN, care a expus între 24-30 septembrie.

În expoziția personală intitulată „CROMATICI TRANSILVANE”, Vladimir Kato a expus lucrări de pictură având ca tematică fascinantul spațiu transilvan, dar și naturi statice, portrete și nuduri.

Artistul (grafician, pictor, caricaturist, artist fotograf și ziarist), născut în 1958, la Gheorgheni, în județul Harghita, a absolvit grafica la București și jurnalismul la Budapesta, este membru al U.A.P.R. din 1987 și are un palmares impresionant atât ca artist, cât și ca ziarist.

Din 1974 a participat la peste 200 de expoziții colective și de grup, atât în țară (Miercurea Ciuc, Dănești, Bălan, București – Sala Dalles, Ploiești, Brașov, Odorhei, Sfântu Gheorghe, Mărtiniș, Târgu Mureș, Cluj-Napoca, Bistrița, Botoșani), cât și în străinătate (München, Londra, Paris, Galanta, Bratislava, Győr, Budapesta, Praga), cu lucrări de grafică, acuarelă, pastel, gravură și pictură în ulei.

A avut prima expoziție personală în 1975, la Clubul Tineretului și la Casa de Cultură din Miercurea Ciuc, umată de altele la București, Bălan, Petroșani, Baia Mare, Târgu Mureș, precum și în Europa, la Viena, Leipzig, Berlin, Bratislava, Komárno, Somorja, Pécs, Londra, Madrid, Balcic, Varna, în Belgia, dar și în Asia (China, Vietnam, Coreea). Din 1978 este colaborator la revista „Ifjúmunkás”, publică caricaturi și ilustrații în ziarul „Harghita”, în „Informația Harghitei” și în revista „Urzica”. În 1990 a fondat ziarul satiric „Tromf”, unde a fost redactor grafic, a fost fotoreporter la „Uj Sport” și corespondent la publicația „Valóság” din București. Din 1992 este colaborator-șef la „Ifi Fórum”, iar din 1993 este colaborator și fotoreporter al „Európai Idő”, „Brassói Lapok” și reporter la „Udvarhelyi Híradó”. Începând din 1994 este caricaturist al

ziarului „Borórá Deru” și corespondent al ziarului „Kisalföld” din Győr. În 1996 devine fondator și președinte al Fundației Pro Satira Umor, iar din 1999 este redactor-șef adjunct și grafician al revistei „Curierul Poliției” din Harghita.

Are expoziții permanente deschise la Lăzărești (30 lucrări), la Harghita Vendégház și Harghita Jazz Club (45 de lucrări). A ilustrat peste 85 de volume literare și are peste 2.500 de articole, fotografii, caricaturi și ilustrații apărute în diferite reviste și ziare. A realizat o statuie în bronz pentru Inspectoratul Județean de Poliție Harghita.

Este prezent în diverse cataloage sau lexicoane: Almanahul „Scânteia” (1986), Budapest Art Expo (1995) – Hungexpo Co. Ltd (catalog/lexicon), Româniilor Magyar Ki Kicsoda (1997-2000) lexikon, Magyar karikatúristák adat és szignótára 1848-2007 lexikon (2008), Csíkszereda emléktárgyai 2018 (cu 40 de imagini), Tabăra Internațională de Arte Plastice Mărtiniș (catalog/lexicon, 2020). A participat la taberele de creație organizate la Lăzarea, Komarno (1996), Bistrița (2017, 2018), Mărtiniș (1995, 2021, 2022), Nyergesetű (2022), Ipotești-Botoșani (2022) și este membru în diverse organizații culturale și profesionale: Fotoclub Prisma (1986), MURE/AZMR (1990), Asociația Artiștilor Fotografi – AAF, EFIAP (1994), Societatea Ziaristilor Români/Organizația Internațională a Jurnaliștilor/Federația Internațională a Jurnaliștilor – SZR/OIJ/FIJ (1994), Uniunea Ziaristilor Profesioniști – UZP (1995), Fotoclub Harghita (1995). Vernisajul expoziției curatoriate de Liviu Șoptelea a avut loc sâmbătă, 17 septembrie 2022, ora 11.00, lucrările fiind prezentate de prezentata Ana Coșereanu.

În expoziția sa, „MIXAJE CROMATICE”, artistul MIKLÓS ISTVÁN – INDIÁN a adus imagini din viața satului transilvănean, peisaje și câteva lucrări de grafică cu modele ale tatuajelor pe care le realizează.

Născut în 1969, în orașul Odorhei Secuiesc, artistul este pasionat de desen și de pictură încă din copilărie, iar acum și de fotografie. Își realizează creațiile cu cretă pastel, acuarelă, acrylic sau ulei, iar în prezent trăiește numai din artă, lucrând ca artist tatuator, din 2004 fiind membru al Asociației Tatuatorilor din România (ATPR).

Este prezent anual la mai multe expoziții de grup sau individuale și în diferite tabere de creație și are mai multe

expoziții permanente în Miercurea-Ciuc și în zonă. Creațiile sale se pot găsi în mai multe țări ale lumii. În anul 2017 i-a apărut prima carte cu titlul „Tattoo sztorik” (Povestiri despre tatuaje). Una dintre creațiile sale cele mai importante, este Icoana pictată din capela Sf. Benedict din Lunca de Sus. Decorează pereți pentru camere de copii sau de zi, birouri și cluburi de distracție.

Începând din 1999 a deschis numeroase expoziții personale, în țară și străinătate: Miercurea-Ciuc, Păuleni Ciuc, Lunca de Sus, Praid, Șumuleu Ciuc, Ciuc Sângeorgiu, Baraolt, Vlăhița, Odorhei Secuiesc, Mugeni, Sfântu Gheorghe, Gheorgheni, Târgu-Secuiesc, Târgu-Mureș, Izvoru Mureșului, Cristuru Secuiesc, Ditrău, Cioboteni, Sâncrăieni Ciuc, Sândominic, Brașov, Sânmartin, Nördlingen, Pilisvörösvár și Budapesta. Curatorul expoziției a fost Liviu Șoptelea, iar lucrările au fost prezentate, în cadrul vernisajului de sâmbătă, 24 septembrie 2022, ora 10,30, de către muzeograful Ana Coșereanu.

Expoziția „STĂRI AUTUMNALE” a reunit pe simezele Colecției de Artă, în perioada 2 – 14 octombrie 2022, expoziția STĂRI AUTUMNALE, lucrări de pictură și grafică din patrimoniul muzeului, semnate de artiștii: VICTOR ACATRINEI, VIO-RICA BOTEZATU, MARIUS CILIEVICI, RADU COSTINESCU, ZAMFIR DUMITRESCU, CORNELIU DUMITRIU, RENATA DUNCAN GUERTIN, ION GÂNJU, EUGEN GÂSCĂ, VINCENȚIU GRIGORESCU, IACOB LAZĂR, NICOLAE MATYUS, MARIA MIHALACHE BLENDEA, ALINA MUNTEANU, PAUL NEAGU, LETIȚIA OPRIȘAN, ION PACEA, LIVIU ȘOPTELEA, MIHAI TOMPA și OCTAVIAN VIȘAN.

Lucrările, diferite ca temă (peisaje, naturi statice, portrete compoziționale) au avut ca element de unitate cromatică autumnală, cea care a inspirat artiștii și care creează stări emoționale de o reală profunzime.

Curatori expoziției au fost Ana Coșereanu și Liviu Șoptelea.

În perioada 15 octombrie – 6 noiembrie 2022, în spațiul Galeriilor de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani, au fost expuse lucrările Salonului Național de Arte Vizuale „INTERFERENȚE”, ediția a XI-a, dedicată artistului Ion Murariu (1922 – 2012).

Evenimentul, demn de luat în seamă în peisajul artelor vizuale contemporane, a fost organizat de Societatea Culturală „EXPO-ART” Botoșani, reunind lucrări de: pictură, grafică, sculptură, fotografie, tapiserie, arte decorative și instalație, semnate de artiști români din diverse generații, atât din întreg arealul românesc, cât și rezidenți din afara țării.

Au expus artiștii: Susan Dorică (Alba), Nicoleta Cărare, Georgiana Stănescu (Bacău), Sever Moldovan, Lucreția Mureșan, Onița Mureșan (Bistrița), Gavrilă Ștefco (Borșa), Gheorghe Mosorescu (Brăila), Dănuț Aconstantinesei, Claudia Babii, Silviu Babii, Cristian Birzoieș, Ana Coșereanu, Corneliu Dumitriu, Gheorghe Huivan, Cristian Kruger, Lila Lungulescu, Miruna Andreea Mitră, Ioana Gina Poleac, Florin Prodan, Adina Strugariu, Ștefania-Carmen Suceveanu, Constantin Surugiu, Liviu Șoptelea, Elena Șurghin, Ioan Zobu (Botoșani), Andreea Szentkiralay, Ioan Țăroi, Victoria Țăroi (Brașov), Cristian Amariei, Victoria Cornelia Dedu, Melania Ecaterina Chituc, Marius Frățilă, Daniela Frumușeanu, Ioana Halunga, Irinel-Daniela Iacob, Irina Iosip, Lucia Juncu, Lucreția Maiorescu, Anca-Niculina

Mihăilă, Gabriela Naftanailă-Leventu, Amy Vasilescu (București), Floarea Bulduș, Andreea Rus, Clara-Livia Tudoran (Cluj), Gabriela Aramă, Ioana Călinescu, Adina Dogaru, Lacme Ifrim, Mioara Mitu, Anca Floriana Pașa Deaconu, Mihaela Roca, Sînzăiana Laura Romanescu, Vasile Trandafir, Gabriela Vasiliev (Constanța), Aurora-Speranța Cernitu, Dan Neamu (Craiova), Adriana Emilia Popa (Deva), Aurelian Antal (Dorohoi), Adrian Cornel Corcăcel, Lavinia Antonia Coșovliu, Raul Popa, Liviu-Adrian Sandu, Andreea Gabriela Tudor (Galați), Florin Preda Dochinoiu, Florin-Alexandru Preda (Gorj), Miklos Istvan – Indian, Vladimit Kato (Harghita), Ana Alexoai-Conachi, Adriana A. Botezatu, Lilia Cazacu, Georgeta Gheorghiu, Ofelia Huțul, Mihai Cosmin-Iașeșen, Florența Ionescu, Ana Irina Iorga, Daniela Isache, Radu Luca, Maria Bianca Marian, Carmen Mogoș, Angelica Mirela Pagu, Andrei Pennazio, Marinela Rusu, Ana Delia Teclean, Mihai Zaiț (Iași), Petru Diaconu, Arcadie Răileanu (Piatra-Neamț), Aurelia Sanda (Rm. Vâlcea), Cristinel Ionel Prisacaru (Roman), Virginia Pișcoran (Satu-Mare), Olimpia Coman Sipeanu (Sibiu), Maria Unțanu (Slobozia), Eugenia Goraș, Ana Maria Ovadiuc, Lucia Pușcașu (Suceava), Mircea Moldovan (Tg. Mureș), Eugenia Dumitrașcu (Tg. Ocna), Cristina Claudia Lihăt, Sarah Raluca Miulescu, Valentina Ștefănescu (Timișoara), Marta Deleanu (Turda), Ion Isăilă (Germania), Nahum Sternberg (Israel) și Fulvia Mica-Prundeanu (SUA).

Vernisajul a avut loc sâmbătă, 15 octombrie 2022, ora 11, prezentarea lucrărilor fiind făcută de Ana Coșereanu și Cosmin Mihai Munteanu. Curatorul salonului a fost Liviu Șoptelea – președintele Societății culturale „EXPO-ART” Botoșani

Uniunea Armenilor din România, Filiala Botoșani a organizat, în perioada 16 – 30 octombrie 2022, în Colecția de Artă, expoziția intitulată „PESCARUL DE VISE” cu lucrări ale artistului de origine armeană OVIDIU PANIGHIANȚ.

Născut la 15 decembrie 1961, în București, acesta a urmat Universitatea de Arte București, secția grafică, la clasa profesorilor Mircea Dumitrescu și Dan Ion Erceanu, absolvind studiile în 1997.

În 1994 obține bursa „TEMPUS” la Bath, în Anglia, la specializarea: calculatoare, video, foto, serigrafie.

Între 1997 – 1998 a fost grafician la Biblioteca Națională a României, lucrând apoi, în perioada 1999-2002, ca ilustrator și graphic-designer la revista „Plai cu Boi”

(director Mircea Dinescu) și Art director la revista „Musical Report”.

Între 2003 – 2010 a fost art-director, ilustrator, caricaturist și graphic-designer al revistelor „Aspirina săracului” și „Plai cu Boi”.

În perioada 2007 – 2009 a fost și designer de decorațiuni interioare și vitralii la SUPER FABER INDUSTRY. Din 2009 până în prezent este graphic designer, ilustrator și umorist la site-ul de umor www.timesnewroman.ro.

Începând din 2013 a participat la numeroase expoziții de grup, în țară (București, Iași) și străinătate (Veneția – Salonul de caricatură, 2002 și New York, 2019). În 2000 are prima „personală” la Galeria Uniunii Artiștilor Plastici din Tg. Mureș, urmată de altele deschise în București, Alba-Iulia, Cluj-Napoca, ultima fiind expoziția din 2022, de la Galeria Rotenberg & Uzunov, București.

A participat în tabere de creație la: Lăzarea, Călușeri, Sângeorgiu de Mureș, Sovata și Aiud.

Are lucrări de grafică și pictură în colecția Muzeului Municipal din Tg. Mureș și în colecții particulare din România, Germania, Norvegia, Canada, Franța, Anglia și S.U.A. A realizat numeroase lucrări de grafică publicitară: coperti de C.D.-uri și casete audio, coperti și ilustrații de carte, reviste, afișe, pliante, cataloage de pictură și turism, reclame, benzi desenate, animație, etc.

Vernisajul expoziției a avut loc sâmbătă, 29 octombrie 2022, începând cu ora 11, lucrările artistului fiind prezentate de către criticul de artă Marius Țița (redactor șef la Radio Romania Internațional).

Luna noiembrie a debutat cu expoziția deschisă, în perioada 1-14 noiembrie 2022, în spațiul Colecției de Artă, de către artistul LIVIU ȘOPTELEA, denumită „LOCURI ȘI STĂRI”, eveniment organizat de Societatea Culturală „Expo-Art” Botoșani.

Născut pe 24 ianuarie 1966, la Botoșani, Liviu Șoptelea este licențiat în arte vizuale și absolvent de studii de master în conservarea și restaurarea operei de artă al Universității de Arte „George Enescu” din Iași. În prezent este conservator la Secția de Artă Pastică și Etnografie a Muzeului Județean Botoșani, Galeriele de Artă „Ștefan Luchian”.

Este membru titular al U.A.P.R. – Filiala Iași, secția Pictură. De-a lungul timpului, a deschis numeroase expoziții personale la: Getafe-Madrid (Spania), „Angeles entres nostros”, 2022; EM ART Gallery, Deva, „Printre îngeri”, 2022; Memorialul

Ipotești, Sala „Horia Bernea”, „Îngeri la Ipotești”, 2019; Galerile Armas 51, Toledo (Spania), „Angelos Urbanos”, 2018; Centrul Cultural pentru UNESCO „Nicolae Bălcescu”, București, „Printre îngeri”, 2017; Galerile Elite Art București, „Îngeri urbani – Îngerarium”, 2016; pictură și instalație „Poezia semnelor”, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, martie 2014; gravură „Erotica”, Prăvălia cu cărți, Constanța, octombrie 2011; artă plastică, City Gallery Suceava, august 2009; pictură „Liviu Șoptelea '40”, Botoșani, ianuarie 2006; pictură și gravură „Repetând bronzul tăcerii”, Universitatea „Spiru Haret” Brașov, august 2005 etc.

A participat la prestigioase evenimente expoziționale – expoziții de grup: Anuala U.A.P.R. Iași „ARTIS”, 2014-2022; Bienala „Gheorghe Petrașcu”, Târgoviște, 2020, 2022; Bienala de Grafică „Ștefan Găvănea” Tulcea, 2022; Bienala „Alexandru Ciucurencu”, Tulcea, 2019, 2021; „100 de artiști pentru România”, Palatul Parlamentului, București, 2018; „Desenul post-Brâncuși”, Târgu Jiu, 2016, 2017, 2018; „Saloanele Moldovei”, Bacău, Chișinău, 2014-2021; Bienala „Ion Andreescu”, Buzău, 2014-2022; „Fabricat în România”, Iași, 2015, 2016; „Valul grecesc”, Muzeul Militar Național București, martie 2014; Festivalul internațional A.R.T.E., Iași, februarie 2014-2020; Expoziția internațională „Eminesciana”, Iași, ianuarie 2014; Expoziția națională „Roșia Montană”, București, 2014; patru expoziții „Balcic – Artiștii fără frontieră”, București, Călărași, Silistra, Ruse, 2012, 2013; Salonul Național de Arte Vizuale „Interferențe”, Botoșani, 2012-2020; Salonul de Plastică Mică, Brăila, 2018-2022; Bienala „Lascăr Vorel” Piatra-Neamț, 2015-2020.

A fost distins cu: Premiul pentru ilustrator – Târgul de Carte Românească 2022, Getafe-Madrid, Spania; Premiul pentru instalație – „Identități ieșene”, Iași, 2020; Premiul pentru Pictură – Festivalul Internațional „Empatii de o parte și alta a Prutului”, Iași, Chișinău, 2020; Premiul WEB LIKE – Festivalul Internațional „ARTE”, Iași, 2019; „Teiul de argint”, Botoșani, 2017; „Gratitudine” – The Small Monmartre of Bitola, Macedonia, 1999; Mențiune specială la Concursul de Artă Plastică „Artur Verona”, Dorohoi, 1992; Premiul Special al Juriului – Expoziția „Atelier '89” Botoșani, 1989; Premiul I la Concursul Republican de Artă Plastică, 1987, 1985, 1983.

Vernisajul s-a desfășurat miercuri, 2 noiembrie 2022, începând cu ora 17.00, prezentarea artistului fiind făcută de către muzeograful Ana Coșereanu.

Până la finele anului vor mai urma încă patru expoziții, câte două pentru fiecare galerie, astfel că anul 2022 se poate spune că a însemnat anul cel mai bogat în expoziții din istoria galeriilor. Au fost expoziții cu tematici diferite, de la artă figurativă la artă abstractă, expoziții naționale, personale, de grup ori colective și expoziții care să valorifice patrimoniul deținut de muzeu, fiecare dintre ele încercând să ajungă la sufletul publicului și să-i educe gustul estetic.

Ana Coșereanu

Îngerii printre noi / Ángeles entre nosotros

Artă lui Liviu Șoptelea, mereu supusă experimentelor și căutând îmbunătățirea tehnicilor clasice de exprimare plastică, a condus în timp la o maturitate a creației artistice demnă de luat în seamă.

Compozițiile semnate de Liviu Șoptelea, expuse sub generoasa denumire „ÎNGERII PRINTRE NOI” fac parte din seria „îngerilor urbani”, o serie „născută” în anul 2014 și care evocă armonia materiei, a ființei omenești, a văzutului, cu lumea nevăzută, imaginată, cea care atrage ca un magnet orice închipuire: lumea îngerilor.

Prin modul subtil în care abordează această tematică, artistul face ca cele două lumi – cu oameni și îngeri – să se întrepătrundă, să găsească puncte comune, să stabilească corespondențe,

determinându-ne să credem în divinitatea existentă în fiecare dintre noi.

Fie că e vorba de lucrări de pictură sau de grafică, ultimele realizate mai ales în perioada 2019 – 2022, acestea aduc cu ele forme schematizate ale personajelor poveștilor, fie ei oameni sau îngeri. Expresivitatea acestor personaje se datorează atât desenului simplu, dar bine conturat, dar mai culorii care contribuie afectiv la susținerea discursului vizual. Generalul se împletește în mod firesc cu particularul, cu detaliul, dar fără a duce la îngreunarea inutilă a compozițiilor. Fiziomiile îngerilor se confundă cu cele ale oamenilor, văzutul și nevăzutul se contopesc, iar câmpul vizual capătă o vagă tentă suprarealistă.

Natura umană și natura cosmică se supra-pun într-o armonioasă conviețuire, culorile primare: roșu, orange-albastru, de o intensitate aparte, folosite de artist în picturile sale, dau o puternică expresivitate lucrărilor și imprimă un stil personal, îngerii artistului rămânând inconfundabili.

Deși în unele lucrări artistul reia diverse motive vizuale, datorită experienței artistice, dobândite în peste 30 de ani de activitate și unei concepții grafice gândite meticulos, el conferă fiecărei compoziții elementul de noutate și un mesaj diferit în funcție de subiectul principal abordat. Pe CALEA ÎNGERILOR, în DIALOG permanent cu aceștia, lăsând în urmă ERA COVIDIANĂ, artistul botoșănean demonstrează, încă o dată, acum la Getafe – Spania, că ÎNGERII PRINTRE NOI au fost și... rămân.

Ana Coșereanu

Revista apare
cu sprijinul sponsorilor:

Cătălin Silegeanu
S.C. SENESE RO S.R.L. Botoșani
Editura PIM Iași
S.C. MESERIASUL S.R.L. Botoșani

cărora la mulțumim
în numele cititorilor
și colaboratorilor
revistei noastre.

Redactor șef:
Gellu Dorian

Redactor șef adjunct:
Nicolae Corlat

Secretar de redacție:
Vlad Scutelnicu

Redactori:
Marius Chelaru, Raluca
Faraon, Dan Perșa

Colegiul de redacție:
Mircea A. Diaconu, Leo
Butnaru, Al. Cistelecan,
Constantin Coroiu, Ana
Coșereanu-Florescu,
Theodor Damian,
Corneliu Dumitriu, Radu
Florescu, Liviu
Georgescu, Ciprian
Manolache, Emanoil
Marcu, Mircea Oprea,
Nicolae Oprea, Luiza
Palanciuc, Antonio
Patraș, Petruț Pârvescu,
Nicolae Sava, Cassian
Maria Spiridon, Vasile
Spiridon, Victor Teișanu,
Vasile Tudor, Geo Vasile,
Dumitru Ungureanu,
Matei Vișniec, Radu
Voinescu

**Documentarist,
culegere/distribuție:**
Dora Corlat

Tehnoredactor:
Ciprian Boariu

HYPERION

REDAȚIA
Botoșani, Pietonal Transilvaniei, 3,
bl. A8, ap. 8
Telefon: 0722-243633, 0746-760418
E-mail: doriangellu@yahoo.com
cipri.b78@gmail.com
nicu_corlat@yahoo.com

Revistă membră

ISSN: 1453-7354

Editor: Fundația Culturală „Hyperion
- Caiete botoșănene“ Botoșani
Președinte: Gellu Dorian

Responsabilitatea conținutului articolelor din revista Hyperion aparține în exclusivitate semnatarilor.

În acest număr semnează

Lucian Alecsa
Gabriel Alexe
Aurel Andrei
Liviu Apetroaie
Constantin Arcu
Mihai Babei
Paul Eugen Banciu
Mircea Bârsilă
Constantin Bojescu
Iulian Boldea
Marian Victor Buciu
Octavia Buhociu
Leo Butnaru
Elena Cardas
Marius Chelaru
Gabriel Chifu
Dumitru Chioaru
Radu Chiorean
Al. Cistelecan
Theodor Codreanu
Nicolae Corlat
Ana Coșereanu
Valentin Coșereanu
Steluța Crăciun
Theodor Damian
Vasile Dan
Nichita Danilov
Simona-Grazia Dima
Dumitru Augustin Doman
Gellu Dorian
Constantin Dracsin

Constantin Dram
Marian Drăghici
Raluca Faraon
Cezar Florescu
Corneliu Fotea
Cătălina Frâncu
Ștefan Ion Ghilimescu
Ion Haineș
Ioan Holban
Vasile Iftime
Dumitru Ignat
Marius Irimia
Horațiu Ioan Lașcu
George Luca
Ciprian Manolache
Miahela Meravei
Ioan Moldovan
Ioan Moldovan
Stelorian Moroșanu
Vianu Mureșan
Dumitru Necșanu
Lucia Negoită
Toti O'Brien
Mircea Oprea
Nicolae Oprea
Ana Pasanciu
Petruț Pârvescu
Ovidiu Pecican
Dan Perșa
Ovidiu Petcu
Marta Petreu

Nicolae Sava
Ionel Savitescu
Cristina Scarlat
Doru Scărlătescu
Vlad Scutelnicu
Adi G. Secară
Monah Serghie
Constantin Severin
Zoran Pešić Sigma
Cassian Maria Spiridon
Vasile Spiridon
Liviu Ioan Stoiciu
Robert Șerban
Cristina Șoptelea
Traian Ștef
Victor Teișanu
Florentina Toniță
Dumitru Țiganiuc
Dumitru Ungureanu
Magda Ursache
Petru Ursache
Lucian Valea
Lucian Vasiliu
Ioan Radu Văcărescu
Nina Viciriu
Gheorghe Vidican
Alexandru Ovidiu Vintilă
Radu Voinescu
George Vulturescu
Costel Zăgan